ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
1
JEUDI
1er JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.204 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 204

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՓՈՔՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նախքան Չորեքշաբթի օրուան նախարարական Խորհուրդի հերթական նիստը, Երեքշաբթի իրիկուն իսկ Միթերան - Մորուա տեսակցութենէ մը ետք, յայտարարուեցաւ նախարարական փոքր բարեփոխում մը, որ կը կայանայ գլխաւորաբար երկու մեկնումներու մէջ: Մէկը՝ Նիքոլ Քէսթիօ կը համապատասխանէ, անկասկած, պատիժի մը, ձախող մատակարարութեան համար Ազգ. Համակամութեան (որու մաս կը կազմէ ընկերային ապահովութիւնը) նախարարութեան, իսկ միւսը՝ տարիքի բերմամբ, քանի Փիէր Տրէյֆիւս 75 տարեկան է: Ռընոյի ընդհ. տնօրէնը արդէն ժամանակաւոր կերպով սահմանուած էր Ճարտարարուեստի նախարարութիւնը:

Նիքոլ Քէսթիոյի ծանր բեռը կը յանձնուի Էլիզէի ընդհ. քարտուղար Փիէր Պերեկովուայի, 57 տարեկան, ծագումով ռուս: Այս նախարարութիւնը աւելի ալ կ'ընդլայնուի, ընդգրկելով ազգ. Համակամութիւնն ու ընկերային Հարցերը, որու պիտի կցուի Աշխատանքի նախարարութիւնը, զոր կը վարէ Ժան Օռու: Տրէյֆիւսի ճարտարարուեստը կը յանձնուի Ժ. Փ. Շըվէնըմանի, որ կը մնայ պետական նախարար, պատասխանատու Թէքնոլոժիի եւ Հետազօտութեան, որոնց վրայ կ'աւելնայ ճարտարարուեստը: Շըվէնըման 43 տարեկան է, Էնարք, կը ներկայացնէ կուսակցութեան ձախ թեւը (Սերես). Լը Կառէքի կը յանձնուի գործի պատուիրակ - նախարարի պաշտօնը, նախարարապետին մօտ:

Այս առթիւ յայտնուեցաւ թէ շատ աւելի խոր եւ տարածուն բարեփոխում մը պիտի կատարուի աշնան:

Ընդհ. կարծիքն այն է թէ այս փոքր կարգադրութիւնները քաղաքականէն աւելի թեքնիք բնոյթ ունին:

———×———

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՈՐՈՇ ԱՆՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բանակցութիւնները կը շարունակուին, բայց Իսրայէլ սկսած է անհամբեր դառնալ, քանի այն համոզումն ունին որ ժամանակը իրեն ի նպաստ չի բանիր այլ՝ Պաղեստինցիներուն: Այդ իսկ պատճառով Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շարոն, կրկին յայտնեց Խորհրդարանին առջեւ ՊԱԿ-ը բնաջնջելու իր վճռակամութիւնը: Շեշտեց թէ պաղեստինցի ժողովուրդին բնաջնջումը չէ զոր կը հետապնդէ այլ՝ ՊԱԿ-ի, աւելցնելով.- «Ամէնէն վճռական պահուն ենք Լիբանանէն ՊԱԿ-ը արմատախիլ ընելու սահմանուած նախատամարտին: Ժամանակաշրջան մը ձեռնհեցինք որպէսզի զինաթափ ըլլան եւ Պէյրութէն մեկնին: Զուտ զինուորական գետնի վրայ կարելի է զիրենք բնաջնջել»: Շարոնի համար իսրայէլեան պատերազմը դուտ, «պաշտպանողական է», դոյդ կորուստներն են Իսրայէլի համար 271 մեռեալ, 1470 վիրաւոր եւ 13 անհետացած: Հակառակ Փէրէսի ընդդիմութեան, որ մեղմ եղած է ընդհ. ձեւով, Պէկին կրկին արժանի եղած է Քնէսէթի վստահութեան:

Պէյրութէ մէջ, Տասերը բաւական դըժուար յաջողած են «անվնաս» եւ գաղջ յայտարարութիւն մը ընել Լիբանանի շուրջ, պահանջելով Իսրայէլացիներու եւ Պաղեստինցիներու հեռացումը Պէյրութէն: ՊԱԿ ղեկոյցով մը ցաւ կը յայտնէ Եւրոպացիներուն յայտարարութեան առթիւ, ուր չի յիշուիր պաղեստինցի ժողովուրդին իրաւունքը անկախ Պետութիւն մը ունենալու աւելին՝ Տասերու այն նախադասութիւնը, որ կը մաղթէ պաղեստինցի ժողովուրդին համար իր պահանջները ներկայացնել միայն քաղաքական միջոցներով, կը նշանակէ համամտութիւն մը իսրայէլական - ամերիկեան դիրքորոշումներուն:

Ինչ կը վերաբերի Պաղեստինցիներու բանելիք դիրքին տեղւոյն վրայ, բաւական անորոշ է, ըստ թղթակիցներուն: Լիպերասիոն կ'արձագանգէ Պաղեստինցիներու յայտարարութիւններու, ուր չմեկնելու եւ կռուելու վճռականութիւնը բացորոշ է: Միւս կողմէ սակայն, Վալիտ Ճումպլաթ նոյնքան վճռականութեամբ կը յայտնէ «Լիբանան այլեւս ընդմիշտ փակ է Պաղեստինցիներուն»: Հրաժարեալ նախարարապետ՝ Ուալզամ Հայլիլի փախանցած է «պաղեստինեան օգտակար գաղափարներ» լուծումի մը յանգելու համար: Փարիզի մէջ ալ, Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը՝ Ղալի Միթերանի յանձնած է նամակ մը նախագահ Մուպարաքէ:

× Ամերիկեան հեռատեսիլէ ԷՅ - Պի - Սի կայանին տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին Պէշիր Ճեմայէլ յայտարարած է «պատերազմը չէ վերջացած, որովհետեւ դեռ չէ սկսած: Պէյրութի ճակատամարտը տեղի չէ ունեցած»:

———×———

ՀԱՅՐ ՄԱՆՈՒԷԼԻ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ զինուորական դատարանին առջեւ, Յունիս 29-ին սկսած է Հայր Մանուէլ Երկաթեանի դատավարութիւնը: Տասը տարի բանտարկութիւն կը պահանջուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԷՐ ՊԱԼՄԷՆ կանանց ամէնէն նրբաճաշակ դերձակներէն մէկը, մեռաւ Նէօյիի ամերիկեան հիւանդանոցը 68 տարեկանին, լեարդի քանսէրէ: Սավուայէն Փարիզ եկած ճարտարապետութիւն ուսանելու համար, կը տարուէր նորաձեւութեան գծագրութեամբ եւ կը մտնէր Մոլինէօ, որ նախապատերազմեան այդ շրջանի փարիզեան մեծ անուններէն մէկն էր: 1945ին է որ կը հիմնէր իր իսկ տունը, ուր հագուստներու կողքին կը ստեղծէր նաեւ անոյշահոտութիւններ, որոնցմէ օրինակ, Ժոլի Մատամը դասական մը դարձած է: Ժոլի մատամ նաեւ կանացի այն գիծն է զոր գտած էր 1945-ին եւ որ նոր դիմագիծ մը կուտար կնոջ: Դեռ վերջերս գծած էր աշուն - ձմեռ եղանակի մոտելները: Պալմէն նաեւ զարգացած, անգլիական հիմուրի տէր անձ մըն էր, փնտռուած Փարիզի շրջանակներու մէջ:

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Յունիս 29-ի հանդիպումներուն ընթացքին Իտալիա յաղթեց Արժանթինի 1-ի դէմ 2 կէտով, ինչ որ կը վտանգէ նախկին ախոյեանին վիճակը: Անգլիա եւ Արեւմտեան Գերմանիա 0 - 0 արդիւնք մը ձեռք ձգեցին միայն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նուազագոյն աշխատավարձքը 3,2 առ հարիւր յաւելում կը կրէ Յուլիս 1-էն եւ կը հասնի ամսական 3.319 Ֆ. 26-ի 169 ժամ աշխատանքի համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՐՈՒՆ ՍԽԱԼՆԵՐ

Ա.

Աւա՜ղ, այլեւս մեր շուրջ որքա՜ն հազուադէպօրէն կը հանդիպինք երիտասարդներու, որոնք սահուն ու հաճելի հայերէն մը կը խօսին իրենց սերնդակիցներուն կամ իրենց երէցներուն հետ: Կատարեալ տանջանք մըն է առհասարակ լսել զիրենք, երբ այս կամ այն առիթով կը տեսնենք որ անոնք կը ստիպուին իրենց մայրենիով քանի մը խօսք փոխանակել մեզի հետ կամ ուրիշի մը գիմաց: Ատիկա կատարեալ տանջանք մըն է նաեւ իրենց համար: Հակառակ որ շատ անգամ մեր վարժարաններէն մէկուն շըրջանաւարտ են, կամ նոյնիսկ տակաւին ուսանող, մեր լեզուն կը խաչուի անոնց բերնին մէջ, բառերը կը նահատակուին, գաղափարները կ'այլանդակուին, եւ ամէնէն առաջ մե՛նք ենք որ ներքին աղաղակ մը կ'արձակենք «կը բաւէ, ալ մի՛ խօսիր» ըսելու համար:

Ատոր փոխարէն որքա՜ն սփոփարար է որ մեր սերնդակիցներուն մեծամասնութիւնը դեռ կը շարունակէ պահել իր մայրենին, զայն գործածելով հանդիստ ու սահուն խօսակցութեան մը մէջ, երբեմն մինչեւ իսկ օգտագործելով մեր լեզուին այլեւս անգործածելի դարձած ինչ - ինչ գեղեցկութիւններն ու հրաշալիքները:

Բայց մեզմէ ո՞վ յաճախ չի տեսներ նաեւ որ այդ հանդիստ ու սահուն խօսակցութիւններուն մէջ յանկարծ կը սպրդին անակնկալ ու ... ծիծաղաշարժ սխալներ, արդիւնք՝ լեզուական ճանաչումի անբաւարարութեան եւ լեզուի սակաւ գործածութեան: Այս սխալներուն մէջ ես յաճախ հանդիպած եմ գլուխ գործոցներու, որոնք կրնային երգիծական գրականութեան սքանչելի նմոյշներ դառնալ:

Երբեք չեմ ամօթած այդ սխալներուն հեղինակները, ընդհակառակն սիրուն գտած եմ միշտ մեր Մեծասքանչին հաճելի ու սահուն գնացքէն ներս սպրդող այդ պատահական վրիպումները, եւ տետրակիս մէջ արձանագրած եմ ամէն անգամ որ հանդիպած եմ անոնցմէ մէկուն կամ միւսին:

×

Տարիներ առաջ ընկերային հաւաքոյթի մը մէջ բարեկամուհիներէս մէկը, որ շատ հանդիստ հայերէն կը խօսի եւ մասնաւոր ճիգ մըն ալ կ'ընէ անսխալ խօսելու, նոյնիսկ գեղեցիկ ու քիչ գործածուող բառեր գործածելով, ստիպուեցաւ զիս ներկայացնել անծանօթի մը: Տուաւ անունս եւ վրայէն աւելցուց.

- Պարոնը լրագրավաճառ է....:

Շատ խնդացինք: Բարեկամուհիս քիչ վերջ անդրադարձաւ բնականաբար, որ բաւական տարբեր էին լրագրավաճառն ու լրագրողը, կամ մամուլի մարդը: Բայց այդ օրէն սկսեալ, այդ շրջանակին մէջ ես, շնորհիւ այդ սիրուն սխալին, միշտ կատակով յիշուեցայ որպէս ... լրագրավաճառ մը:

×

Պտոյտի մը ընթացքին, շրջապատուած՝ համակրելի ու հաւատարիմ բարեկամներէ, հաճոյքով ականջ տուած էինք խօսակցութեան մը, որ տեղի կ'ունենար երկու կիներու միջեւ: Աւելի քան տասնեակ մը ի վեր ծանօթ էին անոնք իրարու, բայց զիրար ճանչցած էին այնքան լաւ, որքան մարդ կը յաջողի դիմացինը ճանչնալ հազիւ երկար տարիներու բարեկամութենէ մը վերջ: Այս անգամ իրենց խօսակցութեան ընթացքին, անոնք կը դրուատէին մէկզմէկու բարեմասնութիւնները, արտայայտելով զիրար ճանչցած ըլլալու գոհունակութիւն մը:

Յանկարծ անոնցմէ մէկը միւսին ըսաւ.

- Բայց դուն միեւնոյն ժամանակ շատ անձնասէր ես:

Դիմացինին դէմքը սառեցաւ:

- Ինչո՞ւ, հարցուց:

- Գիտեմ, շարունակեց միւսը, միշտ ուշադրութիւն ըրած եմ, դուն ուրիշները շատ կը սիրես, ուրիշներու համար ամէն զոհողութիւն կ'ընես: Շատ անձնասէր ես:

Սկսանք խնդալ ակամայ: Պարզուած էր: Մեր բարեկամուհին «անձնազոհ» ըսել կ'ուզէր դիմացինը: Զարմացաւ, երբ տեսաւ որ ամէն մարդ խնդալ սկսած էր: Բացատրեցինք ուրեմն որ ուրիշ անձերը սիրողին անձնասէր չէին ըսեր, այլ անձնազոհ...

Այն կարմիրը, որ տարածուեցաւ իր երեսներուն վրայ, աւելի սիրուն էր քան իր այնքան ... սիրուն սխալը:

Բ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻԿ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 24-28)

ԲԱԲԿԷՆ ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆԻ «ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ» ԳԻՐՔԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Բաբկէն Չուգասզեանի «Ձեռագրերի հետքերով» գիրքը, որ կը բովանդակէ հեղինակին՝ տասնամեակ մը առաջ Միացեալ - Նահանգներ կատարած ճամբորդութեան տպաւորութիւնները եւ այդ առթիւ գրի առած ակնարկները: Այդ այցելութեան ընթացքին Բաբկէն Չուգասզեան իր ամբողջ ժամանակը նուիրած է հին ու թանկագին ձեռագիրներու որոնումին եւ յայտնաբերման, ջանալով զանոնք վերադարձնել հայրենիք: Այս բոլորը իրականացնելու համար չէր բաւեր պաշտօնի բերումը (Չուգասզեան Երեւանի Մատենադարանի փոխ - տնօրէնն է). անհրաժեշտ էր ունենալ հայ ժողովուրդի դարու ճակատագիրը կիսած իմացական գանձերու պաշտամունքը, զանոնք Հայաստան համախմբելու եւ պահպանելու ամէնօրեայ մտահոգութիւնը, ըլլալ հմուտ գիտնական՝ հայկական ձեռագիրներու դարաւոր պատմութեան, գրչութեան, մանրանկարչութեան դըպրոցներու ճանաչումին: Ու այս առաքինութիւններով ու ծանօթութիւններով օժտուած գիտնական մըն է Բաբկէն Չուգասզեան:

Անմիջական է հեղինակին պատմելաոճը: Գիրքը կը կարդացուի մեծ հետաքրքրութեամբ: Չուգասզեանի ապրած տագնապներն ու յուզումները կը փոխանցուին ընթերցողին, որուն հայեացքին առջեւ կը գծագրուին հայրենիքէն հեռու ապրող մարդիկ, որոնք յաճախ զոհողութիւններու գնով ձեռք կը ձգեն թանկագին ձեռագիրներ, գիրքեր ու կըտաւներ, զանոնք ղրկելով Երեւան: Չուգասզեանի գիրքը շնորհակալութեան եւ երախտիքի արտայայտութիւն մըն է՝ ուղղուած այդպիսի մարդոց:

×

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԻԿ Ռ. ԷՄԻԵԱՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Լենինգրադ տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ պատանի մարմնամարզիկներու մրցաշարքին, Լենինականի Միքայէլ Նալբանդեան մանկավարժական հիմնարկի ուսանող Ռուբէր Էմիեան առաջին հանդիսացած է ցատքելով 7,88 մեթր: 17-ամեայ հայ մարզիկին այս արդիւնքը յուսադրիչ նըկատուած է եւ խոստմնալից: Ի դէպ, հայ մարզիկներէն լաւագոյն ցուցանիշը ունեցած է Իգոր Տէր - Յովհաննիսեան՝ 8,35 մեթր:

ԻՆՏՐԱՅԻ «ՆՈՃԱՍՏԱՆԸ»

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Ինտրայի մէջ ցաւի զգացումը ինքնուրոյն բնոյթ ունի եւ կը տարբերի վիպական եւ խորհրդապաշտ դպրոցներու ըսկըզբունքներէն բխած ցաւէն, որ աւելի խոր արմատներ ունի՝ ծագած բնազանցական ու գոյութեան հետ կապուած տագնապի եւ յուսաբեկման տրամադրութիւններէն, մինչ անհատը անբաւական կը զգայ իր ուժերը տոկալու եւ դիմագրելու: Այս բոլորին հետ, սակայն, առկայ է երկնային հայեցողութիւն մը, առաջնորդուած բնազանցական նկատումներէ, որոնք մերթ կարող են պարզել աստղազարդ երկինք մը:

Ինտրայի մէջ ցաւին զգացումը արդիւնք է իր մտքի անստուգութեանց եւ աննպատակ թափառումներուն, տարուբերուելով ընդդիմադիր տեսութիւններէ, առանց յարելու ոչ մէկուն, եւ առանց յանգելու որոշումի: Կը խուսէ զինքը դարձեալ յետ մահու ոչնչութեան գաղափարը, ինչպէս նաեւ իր բաղձանքներուն եւ ձգտումներուն իրականացման անկարելիութիւնը: Կը զգայ խորապէս պահանջը անստեղծ Ճշմարտութեան եւ Բարութեան, ու կարօտը սիրուելու եւ նուիրուելու, բայց փորձառաբար կեանքը անզգայ եւ անզօր կը յայտնուի՝ գոհունակութիւն պարգեւելու, մանաւանդ թէ գործնական պայմանները դաժան ու անտանելի կը ներկայանան: Այսպէս ծընունդ կ'առնէ հակումը յուսալքումի եւ յոռետեսութեան, ու իր վիրաւոր սրտին կը պակսի կենսատու զօրութիւնը, Յոյսի լոյսը:

Անշուշտ բնութեան տեսարանները ու կեանքը կրնան պարգեւել բանաստեղծին սփոփում եւ ներքին անդորրացում՝ իրենց գեղով, եւ ուղղել անոր միտքը կեանքի ու կարգի Աղբիւրին. սակայն խարխափումներու մատնուած եւ տատամսօրէն ալեկոծ անհատի մը համար անհրաժեշտ է գերազանց լոյս մը, որ ոչ միայն պայծառացնէ մթգամած հորիզոնը, այլ նաեւ ներքին տեսութիւնները եւ զգացողութեանց զանգուածը, ընծայելով անձին յստակ եւ լուսաւոր ուղղութիւն մը, ապահով յառաջելու համար. այս կարեւոր լոյսն է՝ որ Ինտրային կարելի չեղաւ գտնել: «Նոճաստան»ի հնչեակներու մէջ չեն պակսիր ակնարկներ լոյսին եւ ուղերձներ, յաճախ արտայայտուած նոճիներու միջոցաւ, որոնք

«Կ'ըսեն պաղպաջն անքծութեան որ վերը կ'ինդայ.
.
Արփէ՛ սկզբան դառնալու իղձէն
ամօթխած՝
Հէք Աղջամուղջն են ի ծունր անճառ
Լոյսին դէմ» (5):

Իսկ բանաստեղծը թէեւ գիտակ բնաւութեան կեանքին -

«սեւ նոճեաց էութեան կարօտն ես
գիտեմ» - (6),

սակայն կը մնայ նորէն իր նախկին մոլորուն վիճակին մէջ մէն միայնակ մինչ վերը՝

«Հոն անժխտելի՛, ո՛հ, հոն յստակ է
Աստուած.
.
Հա՛րկ է որ սեւ նոճք կենան այսպէս
հո՛ն յառած,
Եւ մարդն ալ խըռով խնդրէ նըշոյլը
վերին.
Բա՛ւ է պղտոր լոյսդ, այլ եւս մարէ՛,
խեղճ լապտեր (7):

Այս տեսութիւնը անկարծելի նշոյլ մըն է Ինտրայի մտքին համար, բայց ինքը անկարող կ'ըլլայ թափանցել անոր էութեան մէջ: Եւ իրապէս կը տեսնենք որ քերթողը չի մարեր իրեն ընկերացող լապտերը՝ անոր տկար լոյսով, մինչ հարկաւոր է որ նոճիները մնան իրենց դիրքին մէջ միշտ վերամբարձ ու յառած երկնքի «պաղպաջ»ին: Գիտէ նաեւ որ խռոված մարդն ալ պէտք է որ նախընտրէ վերինը բոլոր ստորին լոյսերէն: Ասով հանդերձ Ինտրա կապուած կը մնայ միշտ իր լապտերի լոյսին: Քերթողը անկեղծօրէն կը կատարէ այս խոստովանութիւնը, բայց կարծես աղդուած՝ աւելի պարագայական տպաւորութիւններէ ու իրարու հակասող զգացողութիւններէ, ինչ որ ցոյց կուտայ՝ թէ հոգեկան եւ գրականօրէն պայծառ յայտնատեսութեան մը տակաւին չէ հասած:

Ըսել է, Ինտրայի մէջ կը մնայ միշտ տիրապետող՝ այլազան տրամադրութիւններէ ու տեսութիւններէ ծագած ցաւին զգացողութիւնը, ու անոր հետ՝ իր վախկոտ կեցուածքը հանդէպ Բացարձակին ու Անդենականին: Կեանքի իրականութիւնը եւ անձին քաղած փորձառութիւնը չեն բաւած ստեղծելու իր մէջ նոր գիտակցութիւն մը. միտք, կամք եւ սիրտ կը գտնուին տարտամ որոնումներու եւ ձըգտումներու առջեւ. իսկ մահուան իրականութիւնն ալ անբաւական կ'ըլլայ լուծում մ'ընծայելու: Միւս կողմէ Յաւերժութեան գաղափարն ալ եղած է զինքը փայփայող տեսութիւններէ մէկը, բայց հիմա անկարող կ'ըլլայ կազմել անոր հոգեկան աշխարհը եւ լուսաւորել: Զինքը շրջապատող բոլոր իրերը նման են աստղերու, որ բարձրէն կը նային տրամաթախիծ աչքերու, ու չեն իջներ պայծառացնելու անձին հոգին եւ ջերմացնելու անոր սիրտը, որով ուղեւորը կը շարունակէ քալել ճամբէն՝ լապտերը ձեռքին:

Գուցէ պէտք է որ մտածենք, թէ այս նկատումներէն մղուած՝ Ինտրայի դիտումը եղած ըլլայ մտնել, «Նոճաստան»ի միջոցաւ եւ զգալի ձեւով, մահուան բուն խորհուրդին մէջ, ու կարդալ ինչ որ կ'արձանագրէ մահը՝ պարզունակ ու ինքնաբուխ ձեւով, մարդկային սիրտին մէջ, եւ ուզած ըլլայ տեսնել մահուան մէջ ալ ո՛չ թէ թախիծը, անհետացումը, կամ ոչինչը, այլ աւելի՝ սիրարկու ոգի մը մայրական գորովով գեղուն, որ կը թեւածէ ամէն մէկ գերեզմանի վրայ, կարծես գթութիւն ծորելով: Ինքը գիտէր արդէն թէ մահը կ'ընկերէ ամէն մարդու իբր պարգեւ մը, եւ գերեզմանէ - գերեզման կ'երկարէ իր խնկաբոյր դրասանդը: Մահը նաեւ այնքան ներկայ է, որքան կեանքը՝ իրերու մէջ, իբր դթութեան քոյր, հաւաքելու համար որբացածները: Իսկ նոճիներն ալ ստեղծուած են, որ պէտքի մխիթարիչը ըլլան թափուած արցունքներու:

Այս նկատումներով եւ զգացումով է որ քերթողը կարծես կը մօտենայ նոճիներու ճամբուն, որ պիտի առաջնորդէ զինքը խորհուրդներու ժողովարանը, ու անոնց միջոցաւ պիտի մտնէ հոգիներու սրբավայրը, մղուած իր բնազդէն, որ կը միտի տեսնել ամէն տեղ խորհրդականութիւն մը: Քերթուածները կը զգացնեն արդէն խորհուրդի մթնոլորտը, որ կը պարուրէ նոճաստանը լեցնող իրերը:

Անշուշտ Ինտրա «Նոճաստան»ի մէջ փիլիսոփայութեան չի յանգիր, այլ կը նկատէ իրերը Գեղեցիկին հետ իրենց ունեցած առընչութեամբ. և որովհետեւ բընական գեղեցիկը ցոյցն է Անստեղծին, կը հարկադրուի նկատել իրերը նաեւ յաւիտենական իրականութեանց պարունակին մէջ: Այսպէս կեանք ու իրերը իրեն կը ներկայանան կրկին երեւոյթներով: Կեանքին մէջ կը տեսնէ, իր խորհրդապաշտի յոռետես մերձեցումով, գոյութիւնը տրամի մը՝ ցաւատանջ բնոյթով, արդէն հատորին հնչեակները արդիւնք են այս տեսութեան. անոնք սակայն ներկայացուած են աւելի հատուածական պատկերացումով, առանց խորացումի և ամբողջացումի բայց գեղուն են զգացողութեամբ. այս պատճառաւ հեղինակը կարող չըլլար գոհունակուելու: Միայնութենէ ծնած հոգեկան դառնութիւնը և մահուան ստուգութենէն բխած խորհրդաւոր դալուկը՝ իբր ոգեորեալ էութիւններ կ'ըլլան, նոճիներէն ծագած թախիծին հետ, ու պահապանները պուրակին մէջ և չուրջը գտնուող գերեզմաններուն:

Ինտրա կանուխէն ընդունած էր թէ երկրաւոր իրերը կը կրեն իրենց մէջ ոգի մը. ու ասով կը ներկայանան իբր խորհրդանիշ անտես իրականութիւններու եւ զօրութիւններու, ստեղծելով հոգեկան կարողութիւններու տիեզերք մը զուգաթիւ «քոսմիք»ին (*): Ինքը կը կարծէ նաեւ թէ նոճաստանի ծառերը պիտի կարենան առաջնորդել զինքը այդ տիեզերքին, քանի որ նոճիները պարգեւատրուած են ոգեղինութեամբ. այս տեսութեամբ, անոնք սահմանուած ալ կ'ըլլան գերերկրային կեանքի մը՝ ուղղուելով Անուրջին: Կը կարծէ դարձեալ թէ անոնց օրինակով ու միջոցով, ինքն ալ պիտի կարենայ հասնիլ «Անուրջ»ին, մինչ իր չուրջը գտնուող միւս իրերը դատապարտուած են չքանալու. նոճիները միայն իրենց դալար ուժով ու խաժագոյն զանգուածով՝ պիտի չմահանան, վասնզի կը կազմեն Գեղեցկութիւնը.

«Անոնք, դալար ուժ ու չնո՛րհ
ամբարձած երկրէն՝
Գեղն են, որ չի ճանչնար մահն ու՝
Անդրին կը նայի» (8):

(Շար. 2)

5. Անդ, «Լուսնագիշեր», էջ40:
6. Անդ:
7. Անդ, «Լապտերը», էջ 38:
(*) Սեւագիր օրինակի մը մէջ կը կարդանք՝ «համընթաց(քոսմիք» տիեզերքին:
8. Անդ, «ցնորք» էջ 42:

ԱՆԶՈՒՍՊ ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՈՒ ՃԱՅՐՈՅԹԻ ԿԱԹԻԼՆԵՐ

Արի՛ւն ... աւերա՛կ ... եւ դիւցա՛զն մարտ...

Ելի՛ր Սխամանթօ՛. յարութի՛ւն առ: Դո՛ւն որ այնքա՛ն խոր ներշնչումով երգեցիր կոտորածն ու դիւցազնութիւնը ժողովուրդիդ, այս անգամ աչքերդ ուղղէ՛ մեր սահմաններէն քիչ մը հեռու: Հայկական համայնական փոսերու նմանող նոր դէպքեր կը պատահին. մանուկներու ու կիներու լացեր ու ճիչեր կրկին կը լեցնեն գիւղերն ու քաղաքները. մարդ կը ջարդուի նորէն. ժողովուրդ կը խողխողուի տանիքներն ու կղմինտրները գերեզմանի կը վերածեն փողոցներն ու պողոտաները: Ոխի եւ ատելութեան որոմը համատարած կրկին թունաւորած է մարդոց սրտերն ու ուղեղները:

Եւ դո՛ւն՝ Սխամանթօ՛, դուն միայն կրնաս չափել ահաւորութիւնը ողբերգութեան. դո՛ւն միայն կրնաս եղերերգել նահատակութիւնը անմեղներու, հերոսութիւնը մարտիկներու: Քու մտքի ու լայքը կարող է հասնիլ միայն ցաւին ու վիշտին մեծութեան ու բարձրութեան, չափել երկրի վրայ տարածուող խաւարին խորութիւնը եւ պատկերել զանոնք տաղանդիդ ամբողջ զօրութեամբ:

Տե՛ս թէ ի՛նչպէս Սոդոմ - Գոմորի կը վերածուի ի՛մ Լիբանանը եւ կը մահանայ արար ի՛մ ժողովուրդը:

Ո՛չ ոք թող զարմանայ ո՛չ ոք թող զայթակղի: Քաղաքական ստորին մեքենայութիւններու զոհ ամէ՛ն երկիր ի՛մ հայրենիքս է: Սեփական հողէն վտարուած պայքարող ամէ՛ն ժողովուրդ՝ ի՛մ ժողովուրդը. իմ Հայաստանը, իմ եղբայրը:

Բայց Լիբանան աւելի խոր իմաստ ունի մեզի համար: Անապատի հրկիզման ու տանջանքին յանձնուած Հայերուս ովասիսն է ան: Ինչպէս մանկիկը իր մօր արգանդին, ես չաղուած ու խմորուած եմ անոր արգանդին մէջ: Կապուած եմ անոր ջիղերու ու ընդերներու բովանդակ հիւ-

ՄԵԽԻԹԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԽԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1902 - 1903-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ըսինք՝ զարմանալիօրէն. որովհետեւ գիտենք թէ Մեծարենց չէր սիրեր Մալարմէն (107): Կ'ենթադրենք թէ խորհրդապաշտութեան Մալարմէական դիծին կ'ակնարկէր Մեծարենց, երբ կը մերժէր խորհրդապաշտական զուտ ցրտութիւնները (108): Միաժամանակ գիտենք նաեւ թէ Մալարմէ ո՛րքանով տարուած էր «Ազիւր»էն: Մալարմէ Մեծարենցի ծանօթ հեղինակներու կարգին էր, եւ Մեծարենց ունի նաեւ կապոյտ յածումներ (109), ինչպէս նաեւ երազը կապոյտ «Մշուշին մէջէն» քերթուածին մէջ:

Նաեւ «Մշուշին մէջէն» քերթուած մըն է, հիմնուած՝ երկու ընդդիմադիր եզրերու հակադրութեանը վրայ. մշուշոտ իրականութեան եւ երազին. բանաստեղծը կը փախչի առաջինէն՝ յանձնուելու համար երազին: Հոս եւս կը գտնենք խորհրդապաշտական բնրայատուկ տարրեր, ինչպէս՝ երազը կապոյտ, յոյսը ծիրանի, անորոշ յոգնակիին գործածութիւնը եւ ա թրավէր ձեւը.

Տարտամ ճայուածքներ դեռ կը դանդաղին Մշուշին մէջէն:

Տեսնենք, վերջապէս, Մեծարենցի միւս քերթուածները, որոնք տպուած ըլլալով 1903-ին, անշուշտ գրուած պէտք են ըլլալ նոյն թուականին, կամ՝ աւելի առաջ: Ասոնց մէջ ունինք նախ «Բաժնըւած սիրտեր»ը (110), որ գրուեցաւ «Մասիս»ի կազմակերպած մրցումին առթիւ (111), ինչ որ ցոյց կուտայ պարագայական քերթուածի իր հանգամանքը, գըրուած՝ սահմանեալ նիւթի մը վրայ: Ստիպուած ենք առաւելապէս նկատել զայն իբրեւ փորձ մը, ուր կը հանդիպինք Պոպլըրեան հետքերու. արդարեւ հիւծոտ շունչեր կուգան ման (Ա. տող), եւ բուբումներ կուգան ման (5-րդ տող) անկասկած կը յիշեցնեն Պոպլէրի «Լէ սոն է լէ փարֆէօն թուրն տան լ'էր տիւ սուար»ը (112): Հարկ է նշել, սակայն, թէ այս քերթուածը յօրինուածքի զգալի նախածրագիր մը ունի. կ'ակնարկենք երեք տարբեր պահերու՝ իւրաքանչիւրը բաղկացած երեք անջատ քառեակներէ. սիբահարները միասին են, կը բաժնուին, կը յաջորդէ սպասումը: Այս վերջինը, սակայն, յուսալիր է, գրեթէ ուրախ: Գ. մասին վերջին երրորդ քառեակը գըրեթէ միեւնոյնն է առաջինին հետ:

«Սիրոյ ուղին» (113) եւ «Յիշատակդ» (114) սիրոյ երկու քերթուածներ են, հիմնուած «քորէսփոնտանս»ի մը վրայ (երկրորդին մէջ՝ նշենք 1 - 3 տողերը), եւ աւելի բուռն շեշտով մը. «Յիշատակդ»ին մէջ ունինք տենդոտ իղձեր, սիրավառ, խելայեղ:

Սիրային քերթուած մըն է նաեւ «Յիշատակ»ը, (115), ուր, գոնէ մասնակիօրէն, ձեռք կ'առնէ «Երգը» եւ «Մութին տակ» քերթուածներուն նիւթը (բայց նըւազ նկարագրական - ռոմանթիք շեշտով մը եւ աւելի վերացական, ուր ոչ թէ յըստակ իրեր, այլ մութ ստուերներ կը տիրեն). մինչդեռ Բ. քառեակը ուղղակի վերամշակումն է «Յիշատակդ»ին (ՀՊՀ էջ 189) վերջին քառեակին, քանի որ

Պըլլըւեցայ յիշատակիդ առանցքին
անէացած, խելայեղած յեղակարծ՝

տողերը, անշուշտ, իբր մեկնակէտ ունին

Ու սիրավառ ես յանկարծ
Անձիւթ տեսքէդ խելայեղ,
Կը պըլըւիմ մշտաբծարծ
Յիշատակիդ ամէն հեղ:

«Յիշատակ»ին (ՀՊՀ էջ 191) վերջին երրեակները սիրային բողոք մըն են աւելի, բաւական բուռն. յիշենք Զէ՛ մի՛ ըլլար, անգո՛ւթ, այդչափ խասէք-ը, եւ նշենք թէ քերթուածը արդիւնք է, հաւանօրէն, միեւնոյն ապրումներուն՝ որոնք նոյն տարիներուն ուրիշ քերթուածներու տուն տուին, ինչպէս օրինակ «Փուշին» ու «Մերժում»:

Հուսկ, 1903-ին հրատարակուած Մեծարենցի բանաստեղծութիւններուն մէջ ունինք պարագայական երկու քերթուած, «Տղու մը մահը» (116) և «Աչքերդ»(117), նուաղ յաջող. (Աչքերդ-ին մէջ արտայայտութիւնները գուցէ նոյնիսկ նիւթին չեն համեմատիր, պայմանաւ որ քերթուածը չկարդանք հոգեբնականօրէն, իբրեւ վաւերաթուղթ մը):

(Շար. 14)

ՄՏՔԵՐ

Անգլիական ձմեռը կը վերջանայ Յուլիսին, վերսկսելու համար Օգոստոսին:

×

Հաճոյքը՝ քնանալը չէ, այլ քնացած ըլլալը:

ԼՈՐՏ ԲԱՅՐԸՆ

...ունծքով, շաղկապուած անոր ամենա-...[illegible] զգայութեամբ:

Պէյրութ իմ մանկութիւնս է. իմ պա...տանեկութիւնս. երազներուս, ուրախու...թեանս, տենչերուս առաջին հողաչերտը, ...առաջին սահմանագիծը. Այրբենարանին ...հմարանը. գրքի մը առաջին էջը: Թո...ւքերուս մէջ շրջան ընող մայրիներու ...մուքն ու շունչն է: Սրունքներս դեռ կը ...պահեն անոր լեռներուն մացառներուն ...ճանկառուքի հետքերը եւ աչքերուս մէջ ...կը յամենայ տակաւին Պաալպէքի աւե...րակներուն վսեմութիւնն ու հպարտու...թիւնը:

...Բաա - Պէյրութէն Պուրճ, Պասթայէն ...Նահր արծակուող բոլոր կանչերը խառնա... ...ծա Շիխոանիի անունը կը հեղեն ինծի: ...Միջերկրականի խարակներուն վրայ փըշ...րուող ալիքներու շառաչը, նազարաթին է ...«Շախթուր ըզգիր»ի: Պէյրութի «փուլ»ին ...եւ «Հըմմուս»ին ախորժելի համը երբե՛ք ...պիտի չհեռանայ քիմքէս: Պաղեստինցի ...վարպետներուն ղանակի դիմացող կաթ...նալեցուն «Պուզա»ն, այսօր իսկ լոր...ձանքս կը հոսեցնէ: Անթիլիասն ու ...Ջմմառը, դարերու դէմ կանգնած մեր ...Միխիթան եւ Հոխիսնէկի նման, ուժգնօ...րէն քանդակուած կը մնան հոգիիս մէջ:

Ի՞նչ եղաւ հիմա իմ Պէյրութը: Ի՞նչ ...ձայ անոր Սիւր - սօքէն, Էշրէֆիէէն, ...[illegible]հանդիսաէն: Ո՞ւր է, հիմա, անոր ...«Պելետիէ - Պելետի» երգող գիւղային ու ...քաղաքային:

Ո՞ր՛ս, կոտորա՛ծ, աւերա՛կ...

Երբ, Սխամանթօ՛... տո՛ւր մեզի ըմ...րոստ հոգիիդ բառերը, մաքիդ ուժն ու ...[illegible]ութիւնը, որ փորձենք կասեցնել կա...տաղութիւնը երկաթեայ մեքենային, ...կործանարար հրանիւթին, որ կարենանք, ...ծոցը արգանդէն իսկ համր ու խուլ ծը...նած պետութիւններու արուեստական ա...կանջ յարմարցնել, որպէսզի լսեն օհնու...թեան աղաղակները: Լեզու մը գնել ա...նոնց բերաններուն մէջ, որպէսզի յաջո...ղին բառ մը արտասանել՝ ի տես հիանալի ...[illegible]ցաղնութեան ու նահատակութեան:

Ո՛հ, սիրելի Լիբանան, զաւակներուդ ...թափած արիւնին առատութեամբ արիւն ...կը ժայթքէ մեր սիրտը. մորթուող ...[illegible]ողովուրդիդ նման կը մորթոտուի մեր ...ժամինը եւ մեր բողոքը ուղղելու հասցէ ...չգտնելով, կատաղութիւնը կը շառագու...նէ մեր դէմքը, կը վերածուի արնամամ ...զայրոյթի:

Արդեօք ինչո՞ւ Քրիստոս փառաբանե...լու սիրոյն, կը կշտամբէին քաւն արծա...թի փայլէն շլացող փերեզակներն ու վա...[illegible]ականները, երբ Եհովան եւ Քրիստո...ս ձեռք ձեռքի տուած, արեան աւազան...ներ կը կառուցանեն: Յորդանանի Ջուրին ...[illegible], արաբական արիւնո՞վ մկրտուելու, ...սուրբերու բերանով եղբայրու...թիւն երգուելու համար...:

...Ի՛, Նահր - էլ - Քէլպ սառնորակ Ջու...րակ չէ այլեւս, այլ արիւն փախող աղ...բիւր: Եհովայի եւ Քրիստոսի լոզանքով ...[illegible]ուած մարդու արիւն է այդ: Գազա...նային բնազդներու հեղեղ:

Մենք զարմացած չէինք, որ եւրոպա...կան ճարտարարուեստը տխեղերքը անչա...փելու ատակ ռոպոյի մը ծնունդ կու...տար, բայց չէինք կրնար հաւատալ թէ՝ Արեւելքի աւազն ալ կրնար նմանօրինակ երկունք ունենալ...:

Առաջինին համար որքան հակազդեցութիւնը եղաւ անմիջական եւ ամէն ոք նետուեցաւ դուպարին մէջ, ա՛յնքան աւելի հաստատեցինք որ այլեւս մարդ չէ մնացած՝ երկրորդին համար: Զսպանակէ մղուող գրոհ չեղաւ: Սիրտ եւ խիղճ վերածուած են կրանիթեայ կարծրութիւններու: Կրիայի նման ամէն ոք ապաստանած իր պատեանին: Բարեկամական խօսք, մատի փոքր շարժում ընող արարած՝ Թանգարանի հնութիւն դարձած է:

Պաղեստին գոյութիւն չէ՛ ունեցած... հող չունեցող Պաղեստինցին ապրելու իրաւունք չունի՛...

Ասպատակողի այս «տասնաբանեան» Գուրանէն փրցուած նախադասութիւն մը չէ՞. - հայկական նահանգ երբե՛ք չէ եղած... Հայը հող պահանջելու իրաւունք չունի՛...:

Ի հարկէ, ո՛չ ոք կը հաւատայ չինծու եւ ցնորամիտ յայտարարութիւններու, բայց ամէնքն ալ կը համակերպին անոնց տպաւորութեան տակ ապրելու, ու, չես կրնար ակամայ հարց չտալ ինքզինքէդ, - ո՞ւր մնացին փարաւոններու հպարտութիւնն ու իշխանուհիներու ամբարտաւան գոռոզութիւնը. խարբերայ դաշինք մը բաւակա՞ն պիտի ըլլար բանտարկելու զանոնք Նեղոսի ճախճախուտներուն մէջ:

Իսկ միւս բոլոր արենակիցները այդքան դիւրութեա՞մբ պիտի համակերպէին Փիքասոյի աղաւնիին նշանաբանով կնքուած մայրիազարդ դրօշակի պըղծումին:

Բայց դո՛ւն, աշխարհի երեսին ցրուած իմ ժողովուրդ, որ կ՛ապրիս վտարանդիի բովանդակ դառնութիւնը, եւ դո՛ւն, պաշտելի մեր երկիր՝ Հայաստան, դուն որ ծնունդ տուիր նոր Սիամանթօներու, վայրկեան մը՛, բոպէ մը մոռցէ՛ք - առանց մոռնալու - մեր անդամահատութիւնը եւ ապրեցէ՛ք բախտակիցներու տառապանքը: Երգեցէ՛ք անոնց ողբերգութիւնը, արձագանգեցինք այս օրերու դիւցազներգութիւններուն եւ վստահ եղէ՛ք որ անոնք իսկ պիտի բացատրեն մարդկութեան թէ՝ կատակ չէր, յերիւրանք չէր հայկական ցեղասպանութիւնը, թէ Թուրք պետականութեան վայրագ վայրագութիւնը պարզապէս նախատիպն էր Նացիական հրէշութեան եւ Նացիներու կատաղութիւնը՝ ուրիշներու:

Եւ վա՜յ քեզի, արաբական աշխարհ, եթէ իմաստութիւնդ պակսի, եթէ, թոյլ տաս որ դէպքերը հիննան, ժամանակը ժանգոտէ քու հողերու սեփականութեան իրաւունքը: Որովհետեւ այն ատեն կ՛արժանանաս արդահատանքի միայն, մեզի պէս կը վերածուիս ուրիշի հաշւոյն արիւն թափող «փոքր դաշնակից»... Աշխարհի բոլոր «մետալ»ները, եթէ նոյնիսկ տխրութիւն ձեւացնելով քանի մը յօդուածներու եւ լուսապատկերներու ընդմէջէն մխիթարական օրօր մը երգեն, սակայն սադայէլի ծամածռութեամբ, պիտի ծիծաղին դառնակային միամտութեանդ վրայ:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍԻԹԸԼԻ (Ուաշինկթընի նահանգ) մէջ, Մայիս 2-ին, տուած նուագահանդէսի ընթացքին, սրտի կաթուածով մեռած է տաղանդաւոր ջութակահար Սարգիս Խարտալեան, 43 տարեկանին: Ծընած է Պէյրութ: Ինը տարեկանին սկըսած է հետեւիլ ջութակի դասերուն՝ Օննիկ Սիւրմէլեանի մօտ, որուն նոյն ատեն կ՛աշակերտէին Վարուժան եւ Միհրան Գոճեան եղբայրները: 12 տարեկանին տուած է իր անդրանիկ նուագահանդէսը: Պէյրութի Գեղարուեստից Ակադեմիան փայլուն կերպով աւարտելէ ետք, 1957-ին Սարգիս Խարտալեան կուգար Փարիզ, ուր կը հետեւէր երաժշտանոցի դասընթացքին, ապա՝ Քոփէնհակընի մէջ, կ՛աշակերտէր փրոֆ. Թելմանի, որմէ կը սորվէր նաեւ կոր աղեղով նըւագելը, որուն գաղտնիքին տիրացող հազուագիւտ արուեստագէտներէն էր: 1960-ին Դանիոյ արքայական պալատին մէջ փայլուն նուագահանդէս մը տալով ջութակահարը կը սքարգեւատրուէր թագաւորի շքանշանով: Տարի մը ետք Քոփէնհակընի Թիվոլի Սէնֆոնիք Նուագախումբին հետ մեկնաբանելով Զայքովսքիի ջութակի քոնչերթօն, Խարտալեան կ՛ապահովէ Նիւ - Եորքի ծիւլիըրտ երաժշտանոցի կրթաթոշակը, շնորհիւ Փրոֆ. Իվան Կալամեանի: 1961-1966 թուականներուն Խարտալեան առանձնաշնորհեալ աշակերտներէն մէկն է Կալամեանի, որուն յանձնարարութեամբ 1966-ին կ՛ընդունուի որպէս օգնական քոնսէրմաէսթըր Սիթըլի սէնֆոնիք նուագախումբին: Խարտալեան 1966 – 1980 նուագախումբին մաս կազմելով հանդերձ, նուագահանդէսներ տուած է Պէյրութ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի զանազան քաղաքները: 1980-ին, 12 թեկնածուներու մէջէն ընտրուած է Սիթըլի նուագախումբի քոնսէրմաէսթըր, նոյն ատեն դասաւանդելով իբրեւ օգնական դասախօս երաժշտութեան՝ Ուաշինկթընի Համալսարանին մէջ: 1981 Հոկտեմբեր 24-ին, Խարտալեան փայլուն նուագահանդէս մը կուտար Լոս - Անճըլըս: Այդ առթիւ, Հ. Գր. Հէպոյեան կը գրէր ի մէջ այլոց. «Կրնանք ըսել թէ Խարտալեան յաջողեցաւ իր ջութակի մոգական ճպոտով թմբիրէ արթնցնել գաղութիս կարեւոր մէկ մասը եւ սրահ հրաւիրելով՝ վայելել տալ դասական երաժշտութեան հըմայքը»: Հայ եւ օտար մամուլը մեծ դրուատանքով արտայայտուած է ջութակահարին արուեստին մասին:

×

Մայիս 17-ին, Սիթըլի նուագախումբին ղեկավարը, երեկոյթը նուիրած է Խարտալեանի, օրուան յայտագրին մէջ արձանագրելով՝ «Այս երաժշտական երեկոյթը կը ձօնենք մեծ ջութակահարին յիշատակին, նաեւ այն բարեհամբոյր բարեկամին՝ որուն արուեստագէտի եւ ղեկավարի բացակայութիւնը կը սգանք»:

ԼԸ ՎԸՐՆԻ (Քալիֆորնիոյ) Համալսարանի եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 22-ին, տեղի ունեցած է Ամերիկահայ Միճազգային Գոլէճի 6-րդ տարեվերջի հանդէսը: 250 հոգիի ներկայութեան 18 աշակերտներ ստացած են Պսակաւոր Արուեստից վկայական: Գոլէճին տնօրէնը՝ Կարպիս Տէր - Եղիայեան, խօսած է հաստատութեան իրականացուցած յաջողութիւններուն եւ յետագայ ծրագիրներուն մասին: Բանախօսած է Փրոֆ. Ժիրայր Լիպարիտեան, շեշտելով թէ վկայուող ուսանողներուն մեծ դեր վերապահուած է գալիք սերունդներու ընկերային կացութիւնը բարելաւելու դծով: Հանդիսութենէն ետք, ի պատիւ շրջանաւարտներուն ճաշ մը տրուած է, որու ընթացքին խօսք առած է Համալսարանի շըրջանաւարտներէն Արսէն Դանիէլեան:

×

ԿՐԵՆԻԹ ՍԻԹԻԻ (Միացեալ - Նահանգներ) մէջ, Յունիս 12-ին, իր աշխատանքները աւարտած է Հ. Ե. Դաշնակցութեան 49-րդ պատգամաւորական ժողովը, որ տեւած է չորս օր: Մասնակցած են 12 ուխտերու 22 պատգամաւորներ, ինչպէս նաեւ Տրչ. Մարմիններու, Հ. Ե. Դ.ի Կեդր. Վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչներ: Քննուած են Հ. Յ. Դ.ի դաստիարակչական ծրագիրները, շեշտուած է հայ դատի աշխատանքներուն Հ. Ե. Դ.ի գործօն մասնակցութիւնը: Կրտսերներու դաստիարակութեան, մարմնամարզի, քարոզչութեան, ինչպէս նաեւ անդամարշաւի յատուկ ծրագիրներ ուսումնասիրուած են եւ տրուած համապատասխան որոշումներ:

×

ՎԱՌՆԱՅԻ Ալ. Շիրվանզադէ թատերախումբը, Մայիս 23-ին, ներկայացուցած է Ժորա Յարութիւնեանի «Հիւսիսային հարսնացուն» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Իվան Իվանովի:

×

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ գացած է Հայաստանի Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկի բաժնի վարիչ Փրոֆ. Կոստանդին Խուդավերդեան եւ դասախօսութիւններ տըւած Սոֆիա, Ստարա Զակորա, Զիրփան ու Բուրգաս, նիւթ ունենալով Հայաստանի արձանագրած նուաճումները՝ գիտութեան, մշակոյթի եւ թէքնիքի մարզերու մէջ:

×

ՍԷՆ ՏԻԷԿՈՅԻ մէջ (Քալիֆորնիա), Յունիս 13-ին, կազմուած է Հ. Յ. Դ.ի նոր կոմիտէութիւն մը՝ «Ռուբէն» անունով: Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի ընկերներուն ներկայութեամբ, նախապէս դաշնակցականի իրենց երդումը կատարած եւ վերջերս այդ շրջանը հաստատուած ընկերներուն միացած են 5 նորագիրներ, որոնց կնքահայրը եղած է ընկ. Ժ. Թիթիզեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

...Է՛հ, փոքր Ալլահին, էս տարի կըլ...լու է, - կը խօսէր Հասան Պաշան, ...[illegible]ակը մասնակից ընելու համար իր ու...րախութեան: Կիրոս շատ հաճելի երե...կոյթով մը մտիկ կ՛ընէր բարի Հասան Պաշային, երբ տեսաւ հեռուէն, մօտ 10 ձիաւորներ, երկաթներու ձայնով Հաճի Մուսայի տան առջեւ վար իջան: Արդէն արեւը նետած էր իր շէկ ճաղերը մզկիթի բարտիներուն ետեւէն: Կիրոս հաւաքեց ինքզինքը ու իր չոր հայերուն ...[illegible]րակը: Ինչպէ՛ս կ՛ուզէր քիչ մը աւելի մնալ Հասան Պաշայի մօտ. խաղաղութիւն մը կար անոր դէմքի արտայայտութեան մէջ, հեռու պայքարէ ու հեռու աշխարհէ: Հասան Պաշան նոյնիսկ տուիթը չունեցաւ պատմելու, թէ ինչպէ՛ս գիշեր մըն ալ Սպիտակ Ձիաւորը իջած էր իր տունը:

Մօտ երեք օր պիտի մնար Հաճի Մուսային գիւղը: Կիրոս առիթ պիտի ունենար երկար խօսելու Հաճի Պաշային հետ:

Կիրոս յառաջացաւ դէպի ձիաւորները, որոնք կը սպասէին Հաճի Մուսային:

— Հէ՛յ, քեռի, շատ կանուխ սկսած ես մուրալ, երբ տակաւին շուները չեն արթնցեր, – խօսեցաւ ձիաւոր մը:

- Էս, էն մուրացիկը չէ՞, որ գիտէ երգել ու պարել «Կատուին» երգը.

«Կատուն եկաւ նանի նանի,
կարծես կտաւ խայթան բանի»:

Ձիաւորներէն մէկը բռնեց Կիրոսի կարկըտնուած շալվարին ետեւէն, ինչպէս կենդանիի մը պոչը:

- Հէ՛յ, տայի...

Ձիաւորները զարմացան երբ տեսան, որ Հաճի Մուսային ծառան ծանր դըռները բացաւ ու յարգանքով ներս առաւ մուրացիկը:

— Իսադ, հէ՛յ Իսադ, թէ որ քիվա Կիրոսն է, տար ձիերու ախոռը որ գտնէ իր հանած ձին: Կայ շուխա շալվար:

Դուրս գալով վերի սենեակէն՝ խօսեցաւ Հաճի Մուսան:

– Հա, քիվըա Կիրոս, կ՛ընտրես քու զէնքերդ վարի օտայէն: Աւելի շատ եկար: Շատ չէ, երկու օրէն ճամբայ կ՛ելլենք ալդէն:

Երկու օր վերջ պատրաստ էին մօտ 20 հուժկու ձիաւորներ: Հաճին ինքը զինուած էր ծանր ու շարք - շարք փամփուշտներով: Կախած էր արծաթ ու սաւաթ պատեանով, արծաթ շղթաներով ծանր սուրը: Լայն Լահօրի գօտիին մէջ տեղաւորած էր դանակ մը կեռ: Կիրոս ինքն ալ զարմացաւ, թէ ինչքա՛ն փոխուած էր Հաճի Մուսան չորս օրուան մէջ: Աչքերուն մէջ արդէն հրդեհ կար: Ան ուժեղ կը զգար, մտնելու վիշապներու աշխարհը ու բերելու Հազարան Պըլպուլը:

Ան Ջէյնապին կ՛երթար...

Կիրոս նոյնպէս պատրաստ էր: Սուզապրանքէ կտրուած շուխա շալվարը բաւական խոշոր կուգար իր փոքր մարմնոյն համար: Կուրծքին խաչաձեւ ձգած փամփուշտները առանձին ուժ մը տըւած էին Կիրոսի կերպարանքին:

— Այո՛, այո, այն մուրացիկն էր, որ ներս մտած էր հացի տոպրակով: Ձիաւորները լուռ զարմանքով իրարու երես կը նայէին առանց բառ մը փոխանակելու:

Անոնցմէ մէկը բռնած էր Հաճի Մուսայի ձին, մինչեւ որ Մուսան ձիուն վըրայ գար: Աւանդական յարգանքն էր մեծաւորին: Նոյն յարգանքին արժանացաւ նաեւ Կիրոսը: Ձիաւորները անմիջապէս հասկցան, որ շատ վարժ ձի նըստող չէր Կիրոսը: Գուցէ շատ աւելի մեծ ուժ մը թաքնուած է անոր մէջ. ակամայ կը մտածէին ձիաւորները, երբ բոլորը մէկ ձիերու վրայ նետուեցան: Անծանօթը իր ձիով Հաճի Մուսային հետ կ՛երթար, եւ 20 ձիաւորները կը հետեւէին անոնց՝ համաչափ ու արագ:

Անոնք կ՛անցնէին թաթառի պէս ու նոյն արագութեամբ անցան Գարաքիլիսեի վերի ու վարի պարտէզէն: Զարիներով ու էշերով քաղաք մտնողներ կ՛աճապարէին ճամբայ բանալ արագ անցնող ձիաւորներուն:

(Տար. 595)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հերմինէ Խանճեանեան իր ամուսնոյն՝ Արշաւիր Խանճեանեանի մահուան 8-րդ տարելիցին ի յիշատակ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Անի - Սիրանոյշ Գուրպէթեանի յիշատակին Տիկին Արմէնուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Պանծօ - Քաչանի մանկամսուրին (տանալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութեան վարչութիւնը եւ իր բոլոր անդամները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Հայրենակից Եղիազար Մելքոնեանի՝ իր կնոջ Վարդուհիի (ծնեալ Նիկողոսեան) մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Ողբացեալ Աննա Մեսրոպեանի (ծնեալ Յովհաննէսեան) մահուան քառասունքին առթիւ.- Այրի Տիկին Ն. Աւետիսեան, Նուրիկեան ընտանիք 150-ական ե. պ. Տիկին Մ. Մորոյեան, Տիկին Լ. Աշըգեան եպ. 50ական, Տիկին Կ. Այվատեան եպ. 50Ֆ.

Ողբացեալ Ռոզ Մարգարեանի (ծնեալ Յակոբեան) մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ.- Ժ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Թապապ, Պապիկեան ընտանիք ե. պ. 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Լ. Պապիկեան ե. պ. 50 Ֆ.։

Ս. Յարութեան տօնին առթիւ խաղագինին նուիրատուութիւններ.- Դ. Պանտիկեան 500, Տէր եւ Տիկին Հ. Էքիզեան 250, Տիկին Ն. Մելքոնեան 200, Տէր եւ Տիկին Ալիքեան 200, Տէօքմէճեան 150, Պ. Գալուստ Ահարոնեան, Օրիորդ Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Զաքարեան, Տիկին Բէշքէշեան, Պ. Պ. Սարաֆեան, Վ. Կիւրճեան, Տիկին Ճըլըզեան, Օրիորդ Հացագործեան, Պ. Ն. Թովմասեան, Տիկին Ս. Անդրանեան, Տէր եւ Տիկին Կիւմիւշեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Աւետիքեան, Տէր եւ Տիկին Խրիմեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Աֆարեան, Տիկին Յովսէփեան 100ական, Տիկին Ե. Փանոյեան, Օրիորդ Գասպարեան, Տիկին Շէլէլէկեան, Տիկին Գայմադեան, Տիկին Զ. Մանուէլեան, Տիկին Բ. Տէր - Մարգարեան, Տիկին Զէօրէքճեան, Տիկին Վ. Թադէոսեան 50-ական, Տիկին Զ. Վարպետեան 100 Ֆ.։

ARMÉNIE — ÉTÉ 82

Départs: 04 et 28 Août

Séjour en logement en chambres doubles

PENSIONS COMPLETES

excursions quotidiennes

2 JOURS A KIEV

PRIX: 3.950 F.

Renseignements et Inscriptions auprès de:

Monsieur ADJEMIAN — Tél.: 993. 16. 92 — Tous les soirs, après 20 h.

Permanences spéciales le Samedi matin à l'Agence

MYRIAM VOYAGES

11, Avenue de Clichy — 75017 Paris

Téléphone.: 294. 19. 06

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Հինգշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 20.30-ին սովորական հաւաքատեղի։

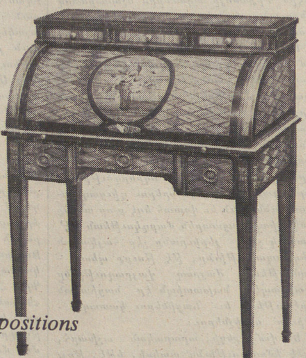
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանծօ - Քաչանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, Հինգշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը։

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Տիկին Լիւսի Աչճեան 200 Ֆ. առ ի գնահատութիւն տարուած աշխատանքին։

×

ՆԻՍ.- Ս. Ալիքսանեան 160 Ֆ. կը նուիրէ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՋԵԿՈՅՑ

Աղքատախնամի Ընկերակցութեան Յունիս 13-ի Կիրակի օրուան դաշտահանդէսի վիճակահանութեան հետեւեալ թիւերը պարգեւներ շահած են, բայց տէրերը դեռ չեն ներկայացած իրենց նուէրներըստանալու համար.

558, 559, 655, 679

Շահագրգռուողներէն կը խնդրուի իրենց տոմսերով ներկայանալ գրասենեակ կամ հեռախօսել։

77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

DIMANCHE — 4 JUILLET
Les auditeurs en direct
avec le Chanteur ARAM

—×—

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

Աֆղանիստանէն վերադարձին ժերար Շալեանի առաջին տպաւորութիւնները՝ ռատիօ Արարատէն, Կիրակի, Յուլիս 4։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Այրի Տիկին Բնար Թէրզեանէն 1000 Ֆ. Եկեղեցւոյ վերանորոգութեան համար։

U. G. A. B. - Jeunes

Les jeunes de l'U.G.A.B. vous invitent au

RALLY - PAPER

DU DIMANCHE 4 JUILLET

Départ: 9h.30 — Lieu: Paris et Région Parisienne

Conditions: — Tout véhicule à moteur autorisé.
— Présence à la réunion d'information et de mise au point le Samedi 3 Juillet, à 20h.30 précises

REMISE DES PRIX lors de la Soirée-Dansante Arménienne
(Spécialités arméniennes à volonté)

LE DIMANCHE 4 JUILLET — A PARTIR DE 19 H.

Participation aux frais: 100 F. par voiture — 50 F. par personne (Soirée incluse)
Complement d'informations: UGAB — Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26

A L'OCCASION DU PREMIER ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTREAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

Présente pour la première fois en France
Le dernier film du grand cinéaste arménien HENRIG MALIAN

«LA GIFLE»

(« UN COIN DE CIEL BLEU »)

LE SAMEDI, 3 JUILLET — A 22 H.

Cinéma COSMOS — 76, Rue de Rennes - Paris 6e — Métro: Saint-Sulpice

Location: Restaurant «AUX OISEAUX» — Tous les jours, entre 15h. - 18h.
98, Rue du Faubourg Poissonière, Paris 10e — Métro: Poissonière

— M. J. C. d'Issy-les-Moulineaux; 31 Bd. Gambetta — Métro: Corentin Celton
Les Samedis après - midi.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը Յունիս 13-ի իր հաւաքոյթին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Ընկերուհի Առաքելեան Սիլվա, ընկերուհի Թումաեան Արփի, օժանդակ ընկերուհի Գապայեան Աշխէն, օժանդակ ընկերուհի Խաչիկեան Անոյշ, Օրիորդ Մարգարեան Ազգանոյշ, ընկերուհի Աբրահամեան Աննա, Օրդ. Աբրահամեան Աղաւնի, ընկերուհի Մաղաքեան Պերճուհի, Տիկին Էքմէքճեան Մարիզ, Տիկին Մալճեան 100-ական Ֆ., ընկերուհիներ՝ Թորոսեան Զարուհի, Յովսէփեան Մարի, Պայրամեան Սօսի, Եազըճեան Զարուհի, Քիզիրեան Նուէր, Սասունեան Արփի, Էմիրզաեան Մարի, Տօնիկեան Սաթենիկ, Գասպարեան Նուէր, Քէպապճեան Մայրենի, Պօյաճեան Աստղիկ, Տէր - Գրիգորեան Աղնիւ, Տիկին Թորոսեան Վիվիեան, Տիկին Սասունեան Սիլվա 50-ական Ֆ., Տիկին Պապահիքեան, Մի Ոմն, Մի Ոմն 20-ական, Մի Ոմն, Մի Ոմն 10-ական Ֆ.։

CAMP D'ÉTÉ 1982
DE LA FRA NOR - SEROUND

Domaine de la Landelle
Palleville - 81700 Puylaurens
Tél.: (63) 75. 04. 62

— 1ère Période: Réservée aux mineurs: 3 au 13 AOUT
— 2ème Période: Séminaire : 14 au 19 AOUT
— 3ème Période: Réservée aux majeurs: 20 au 29 AOUT

Thèmes du Séminaire:
— HISTOIRE DE LA FEDERATION REVOLUTIONNAIRE ARMENIENNE
— L'ARCHITECTURE ARMENIENNE

TARIFS: 1ère Période: 950F. — Séminaire: 600 F. — 3ème Période: 950 F.
Séminaire + 1 Période: 1.450 F.

Pour tous renseignements supplémentaires, et l'envoi d'un bulletin d'inscription, téléphoner à: — GERARD MOURADIAN: 029. 04. 93 (après 20h.)
— RAFFI KALFAYAN: 883. 40. 49

Date limite des inscriptions: 10 JUILLET

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 10-ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պարոնեանէ, խորէն Քոչեանի մահուան առթիւ եւ 100-ական Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Եարիմքէսէ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարիամ (Սէն - Շամօն) Մազմանեանի մահուան առթիւ։

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ վիբարեկամներուն, որոնց նուէրները վիճակահանութեան դրուեցան իր վերջին ճաշին.- Տիկիններ՝ Մուսայլի, Վարդանեան, Եկնազարեան, Պարոններ՝ Գեւորգեան Գրիս, Փափազ, Փալամուտեան, Պասմաճեան Կարիկ, Գամպուրաջեա, Փաչա (ճաշարան), Րաֆֆի (թրէքէօր)։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
2
VENDREDI
2 JUILLET
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.205 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 205

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԻԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱՐ
ՇԻՐԱՔ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Բոլորին անակնկալ մըն էր այն օրինագիծը, զոր նախարարաց Խորհուրդը վաւերացուց Չորեքշաբթի օր եւ որ կը վերաբերի Փարիզ քաղաքի: Բացայայտ է անշուշտ, որ եղածը քաղաքական բնոյթ ունի եւ պարզ արշաւ մըն է Փարիզի քաղաքապետին՝ Շիրաքի դէմ: Ի՞նչ է նոր օրինագիծին միտք բանին: Փարիզի քսան թաղամասերը պիտի ունենան իրենց հաբաստ թաղապետութիւնները, լիազօր, որոնք պիտի ընտրուին հանրային քուէով: Այսինքն մայրաքաղաքը կը բաժնուի քսան թաղապետութիւններու, որոնց անդամները կ՚ընտրուին ժողովուրդին կողմէ եւ կը նշանակեն իրենց ներկայացուցիչները Փարիզի թաղապետական Խորհուրդին մէջ, որ իր կարգին կ՚ընտրէ Փարիզի քաղաքապետը: Որքան ալ բացատրուի որ այս կարգադրութիւնը մաս կը կազմէ ապակեդրոնացման օրէնքին եւ տրամաբանական է, քանի որ թաղամասերը կան (օրինակ՝ 15-րդը) որոնք 200 հազարի հասնող բնակչութիւն ունին, կարելի չէ ծածկել որ կը ձգտի միայն ու միայն «հաշիւը մաքրել» Ժաք Շիրաքի: Արդարեւ նոյնիսկ վերընտրուելու պարագային, Շիրաք չունենար այլեւս նոյն իրաւասութիւնները, չունենար ամբողջ մայրաքաղաքին պիւտճէին պատասխանատուութիւնը: Մաքիավելական անակնկալ մը, ինչպէս կը հաստատէին բոլոր Հինգշաբթի առտու, նոյնիսկ մեծամասնութեան կողմէ եւ անակնկալ մանաւանդ, քանի որ մաս չի կազմեր թեկնածու Միթերանի հարիւր տասը առաջարկներուն, որոնք հիմն են նոր վարչակարգի կառավարական ծրագրին: Աւելի բացայայտ կը դառնայ հակաշիրաք շարժումը երբ նկատի առնուի նաեւ որ օրինագիծը չի վերաբերիր ուրիշ մեծ քաղաքի մը՝ Մարսէյլի, որ նաեւ թաղամասեր ունի (16 հատ) բայց որու քաղաքապետն է Կասթոն Տըֆէռ: Այս վերջինը, որ նաեւ ներքին եւ ապակեդրոնացման նախարարն է, ջանաց բացատրել, Հինգշաբթի առտու, Ֆրանս - Էնթէռ կայանէն թէ կատարուածը շատ բնական բան մըն է եւ համապատասխան դեմոկրատ սկզբունքներու:

Ընդդիմութեան հակազդեցութիւնը բուռն եղաւ, անշուշտ, եւ նախքան մամուլի ասուլիսը զոր կուտար Յուլիս 1-ին, Շիրաք, նախորդ իրիկունը զեկոյցով մը կը յայտնէր իր տեսակէտը.- «Չեմ կրնար հաւատալ, որ այս ծրագիրը լրջօրէն նախատեսուած ըլլայ կառավարութեան կողմէ: Հետեւանքը կ՚ըլլայ որ Փարիզ կտոր - կտոր կ՚ըլլայ եւ մատակարարութեան բեռն ալ կ՚աւելնայ: Բացարձակապէս դէմ է պետութեան ղեկավարին յանձնառութիւններուն, ինչպէս նաեւ ներքին նախարարին, ապակեդրոնացման շուրջ վիճաբանութեանց առեն Ազգ. Ժողովին մէջ: Դէմ է նաեւ փարիզցի ընտրեալներու մեծամասնութեան արտայայտած կարծիքին»:

Պէտք է ըսել թէ մեծամասնութիւն - ընդդիմութիւն վէճերը սկսած են բուռն բնոյթ առնել եւ Չորեքշաբթի օր, այդ առթիւ Ազգ. Ժողովի նիստը բաւական փոթորկոտ էր եւ երեսփոխաններ ու նախարարներ զիրար չխնայեցին:

Քրազուքի - Ռալիթ պատմութիւնը պատճառ եղաւ միջադէպի: Եղածը ծանօթ է, Առողջապահութեան համայնավար նախարարը՝ Ժաք Ռալիթ իր կառքէն հեռաձայնային խօսակցութիւն մը ունեցած է ՍԷ - ԺԷ - ԹԷ-ի նոր ղեկավար՝ Քրազուքիի հետ եւ որու հաղորդած է կառավարական ներքին հարցեր եւ նոյնիսկ թելադրանքներ խնդրած է սենտիքայի պատասխանատուէն: Այս խօսակցութիւնը «բռնուած» է, հրապարակուած է առաջին առթիւ Մինիւթ շաբաթաթերթին կողմէ, ապա անցած՝ թերթէ թերթ: Այս հարցին կապակցութեամբ է, որ ընդդիմութեան 2 երեսփոխաններ՝ Մասըլէն եւ Վիվիէն հարց տուին Նախարարապետին թէ ճի՞շդ է այս խօսակցութիւնը, բայց Մօռուա մերժեց պատասխանել ինչ որ միջադէպի տեղի տուաւ եւ բացի մէկ երեսփոխանէ, ընդդիմութեան բոլոր երեսփոխանները ձգած ելած են: Դեռ կար ուրիշ միջադէպ մը, որ ծագած էր Ելմտական Նախարար՝ Տըլորի մէկ խօսքէն ընդդիմադիր երեսփոխաններուն դէմ, զորս «փաշիզմի պոռպռացողներ» որակած է:

×

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԵԿԻՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ

Հինգշաբթի օր, միշտ սպասողական վիճակ մը կը տիրէր, մինչ Պեկին 24-էն 48 ժամի պայմանաժամ մը կուտար Պաղեստինցիներուն Պէյրութէն հեռանալու: Պաղեստինցիներու ընելիքը միշտ անորոշ է ըստ աղբիւրներու: Ընդհ. տպաւորութիւնը թէեւ այն է, որ պատուաբեր ձեւ մըն է միայն փնտռուածը, որպէսզի ելլեն - երթան, բայց կան նաեւ Արաֆաթի կարծր յայտարարութիւնները (Հինգշաբթի օր, Լիպերասիոնի մէջ), ուր ՊԱԿ-ի պարագլուխը կ՚ըսէ. «Չըրչիլ հեռացա՞ւ Լոնտոնէն», աւելցնելով թէ մեկնելու միտք չունի եւ թէ կը պատրաստուի վատթարագոյնին: Կը կարծուի սակայն թէ նման վճռական յայտարարութիւնները սահմանուած են «արտաքին սպառումի»:

Նախագահ Ռեկըն մամուլի ասուլիս մը տուաւ Չորեքշաբթի իրիկուն, բայց խուսափեցաւ Իսրայէլը դատապարտելէ: Որոշ յոռետեսութիւն ալ ցոյց տուաւ: Կը թուի թէ բանակցութիւնները կրնան դրական արդիւնք չտալ:

Լիբանանի կապակցութեամբ ըսենք թէ Ֆրանսայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի հրապարակած երկու զեկոյցները ստացանք, Յունիս 29 թուականով, որու մէկը կը վերաբերի Լիբանանի եւ ուր կը շեշտուի.- «Հ. Յ. Դ. վճռականօրէն կը դատապարտէ, ինչ որ ալ ըլլայ ծագումը, Լիբանանի դէմ որեւէ յարձակում մը և կը վերահաստատէ որ միայն Պետութեան մը իրաւունքներու փոխադարձ ճանաչումն է իսրայելացի եւ պաղեստինցի իւրաքանչիւր ժողովուրդի որ կը տանի ընդհ. ճանաչման մը, անհրաժեշտ նախապայման խաղաղութեան վերահաստատման այդ շրջանին մէջ»:

Երկրորդ զեկոյցը կը վերաբերի տեսակցութեան մը, որ տեղի ունեցած է Յունիս 22-ին, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնատեղին Լիոնէլ Ժոսփէնի, Հօնցինկէրի եւ Հ. Յ. Դ. պատուիրակութեան մը միջեւ, այս վերջինը գլխաւորուած Հ. Յ. Դ. գերագոյն մարմնի հերթապահ՝ Հրայր Մարուխեանի կողմէ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԻՐՈՒՆ ՍԽԱԼՆԵՐ

Բ.

Մեր բանաստեղծներէն, յօդուածագիրներէն եւ նորավիպագիրներէն ո՞վ չէ հարկադրուած իր մէկ գործին թերթի մը մէջ հրատարակութենէն ետք վրիպակ մըն ալ խնդրել թերթին խմբագրութենէն, գրաշարական այս կամ այն աններելի սխալին համար:

Բայց մեր գրողներէն մէկը բաւական ժամանակ առաջ օր մը շատ զարմացաւ, երբ վաղեմի բարեկամի մը հանդիպեցաւ ու անկէ լսեց հետեւեալ հարցումը.

- Նոր վրիպակներ գրի կ՚առնէ՞ք:

Ի՞նչ տեսակ վրիպակներու մասին է ձեր խօսքը, հարցուց զարմանքով:

- Ես ձեր վրիպակները հաճոյքով կարդացած եմ, շարունակեց միւսը: Բայց երկար ատենէ ի վեր չեմ հանդիպիր նորի մը: Չէ՞ք գրեր այլեւս:

- Վրիպա՞կ:

- Այո՛:

Մեր գրողը յանկարծ խնդալ սկսաւ, որովհետեւ հասկցած էր: Իր բարեկամը պահ մը «նոր վրիպակ»ը շփոթած էր «նորավէպ»ին հետ: Նորավիպագիրը, մէկ ոստումով, իրեն համար դարձած էր նոր - վրիպակագիր:

×

Սիրուն ու ծիծաղաշարժ սխալնե՛ր, որոնք գործուելով մեր Մեծասքանչը սիրող ու ապրեցնող մարդոց կողմէ, ալ աւելի համակրելի կը դառնան, ողբերգական չեն թուիր: Յատկանշական է որ մարդիկ, որքան ալ առտու իրիկուն խօսին լեզու մը, այդ լեզուին որոշ մէկ մասը միայն կը գործածեն: Մեր առօրեայ խօսակցութեան ընթացքին մեր Մեծասքանչին անհամար բառերուն քանի՞ տոկոսը կ՚օգտագործենք: Ասկէ զատ, ամէն մարդ այդ լեզուին զինքը շահագրգռող, իր ապրումին կամ ասպարէզի հետ կապ ունեցող մէկ հատուածը միայն կը գործածէ: Բժիշկը ընդհանրապէս բըժշկական ու առողջապահական նիւթերու շուրջ կը պտըտի, գրողը գրական, արհեստաւորն ալ թէքնիք բառերու հետ մտերմութիւն ունի: Մնացեալներուն նըկատմամբ քիչ մը օտար ենք երբեմն: Թերեւս մամուլի մէջ յաճախ կը հանդիպինք անոնց, կը կարդանք, բայց խօսակցութեան մը ընթացքին զանոնք արտասանելու առիթ չունինք: Այդ պատճառաւ կարգ մը բառեր, զոր առաջին անգամ կամ ցանցառ գործածել կը ստիպուինք, յանկարծ խոյս կուտան մեզմէ, կամ ուրիշի մը հետ կը շփոթուին զարմանալի զուգորդութեամբ մը:

Մեր կատակախօս ընկերներէն մէկը, հոգեհանգստեան ծանուցումներու տակ ո՛վ գիտէ քանի անգամ կարդացած ըլլալով հանդերձ «հրուշակ» բառը, օր մը, հոգեհանգստեան պաշտօնէ մը ետք, շուրջիններուն հարց տուած էր. «Հիմա երշի՞կ պիտի ուտենք»: Ամէն մարդ կարծած էր որ սրամտութիւն կ՚ընէր ըստ սովորականին: Բայց սրամտութեան տեղը չէր: Մեր ընկերը պարզապէս «հրուշակ»ը շփոթած էր «երշիկ»ին հետ:

Բայց կան սխալներ ալ, որոնք վերիններուն նման հաճուադէպ կամ պատահական չեն: Աւելի կոպիտ ու աւելի տարածուն են, կը գործածուին փաստերով որ գայն գործողները միշտ շատ հեռու են մնացած մեր սքանչելի լեզուէն: Խըմբագրատան մէջ, երբ մէկը ծանուցում մը տալէ վերջ կը հարցնէ թէ ո՞րքան է պարտքը, շատ յաճախ կ՚աւելցնէ հետեւեալը.

- Զղջում մը չէ՞ք ըներ:

Անշուշտ մեր խօսակիցին մեզմէ ակընկալածը «զղջալ» չէ մեր պահանջած գումարին համար, այլ «զեղչ» մը անոր վըրայ: Զարմանալի է որ այս սխալը կը գործածուի կարծուածէն շատ աւելի յաճախ:

Շատ անգամ մեր դիմաց կը տեսնենք նաեւ անծանօթներ, որոնք տատամսոտ կը հարցնեն.

- Գրութիւն մը բերած եմ, կարելի՞ է տպել (եւ ոչ թէ հրատարակել...):

Մենք կ՚ուրախանանք, յուսալով որ աշխատակից մը պիտի շահինք, թերեւս նոր գրող մը: Գրութիւնը կ՚առնենք ու կը տեսնենք որ հոն «վինուորութիւնը աւարտած երիտասարդ մը կը փնտռուի» չեմ գիտեր որ գործին համար: Ծանուցում բառը քանի՞ հոգիի ծանօթ է արդեօք մեր ժողովուրդին մօտ:

×

Սխալնե՛ր, հաճելի կամ անհաճոյ...: Մենք կը սիրենք ձեզ: Որովհետեւ դուք նորէն ալ մխիթարութիւն մըն էք մեզի համար:

Մարդիկ սխալ չեն գործեր միայն այն լեզուին մէջ, զոր երբեք չեն գործածեր:

Բ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ, միակողմանի, որոշեց լրջօրէն նուազեցնել Արեւմուտքի հետ հեռաձայնային իր յարաբերութիւնները: Ասոր զուգահեռ, կը ծրագրէ խստօրէն սահմանափակել օտարաբնակներու ծնողքներուն եւ բարեկամներուն այցելութիւնները: Այս ուղղութեամբ պաշտօնապէս տեղեկացուած է արդէն Աւստրիոյ, Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ: Խորհրդային այս կարգադրութեան առաջին զոհն է Վիէննա, Մոսկուայի հետ որուն հեռաձայնային գիծերը 34-էն կ՚իջնեն 4-ի: Շատ հաւանական է որ այս «կարգադրութենէն» չխուսափին Արեւմտեան միւս երկիրները եւս, որոնց կարգին Ֆրանսա:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 24-28)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ

Ըստ աւանդութեան, Սոլետաշէն գիւղին մէջ, Պարոյր Սեւակի մահուան օրը, տեղի ունեցած է բանաստեղծութեան տօնը: Այդ օրը Հայաստանի ամէն կողմերէ Սեւակի ծննդավայրը կը հաւաքուին հազարաւոր երկրպագուներ ոչ միայն հաղորդուելու Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութեան հմայքով, այլեւ խօսելու հայկական քնարերգութեան ներկային ու վաղուան մասին, գնահատելու արդի հայ բանաստեղծութեան նուաճումները: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Մկրտիչ Սարգսեան: Խօսք առած են Ռազմիկ Դաւոյեան եւ Սերօ Խանզադեան: Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւններու ընթերցումով հանդէս եկած են Վերա Յակոբեան, Սիլվա Իւզբաշեան եւ «Պարոյր Սեւակ» դպրոցի աշակերտներ:

×

ՍԻՐՎԱՐԴ ԷՄԻՐԶԵԱՆ
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Դնեպրոպետրովսկի մէջ (Ուկրանիա) տեղի ունեցած լողի խորհրդային ախոյենութեան մրցումներուն, երեւանցի Սիրվարդ Էմիրզեան նուաճած է ոսկէ մետալը՝ Ջրացատքի մէջ:

ԻՆՏՐԱՅԻ «ՆՈՃԱՍՏԱՆԸ»

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ՔԻՊԱՐԵԱՆ

(Գ. եւ վերջ)

«Ներաշխարհ»ով Ինտրա տուած էր ինքզինքը ամբողջապէս, իր կենսունակութեամբ ու բոլոր կարողութիւններով, ու սպառած իր երեւակայութիւնը, իր հորիզոններ ընդգրկող զօրութիւնը, իր ըղձացողութեան զգայնութիւնը, ու այսպէս չափով մը անդորրացած էր հոգեպէս եւ սփոփուած: Սակայն միշտ ալ խռոված էր՝ մարդկային կեանքի ճակատագրին ու Անդենականին անստուգութենէն ծագած մղձաւանջին առջեւ: Այս ալեբջանիկ հոգիի մը կեցուածքով ու վիճակով կ'առանձնանայ նոճիներու պուրակին մէջ, ծծելով տերեւներէն հոսող կծու բուրումը, համակուած գերերկրային ուժով ու Գեղեցիկին հմայքով. կը զգայ թէ իր հոգին անխզելի կերպով կապուած է անոնց հիւսքին: Իրապէս նոճիները իրենց սլացքին վեհութեամբ եւ մանաւանդ իրենց տեւականութեամբ, կ'ըլլան իրեն համար՝ նաեւ խորհրդանիշը «Յաւերժութեան», միջոցը եւ ձեւը՝ լեցուելու այդ յաւերժութեամբ, թափանցելու անոնց խորհուրդին մէջ: Այս ճամբով Յաւերժութեան պարգեւն ալ գուցէ իրեն ընծայուէր: Եւ իրապէս կը կարծէ գտնել նոճիներուն մէջ:

«Մըտածութիւնք մեծամեծ, յաւէտ մահատեա՛ց:
.
Միտքին, կամքին գերագոյն, սէրին ալ վերին
Անյեղլի կարգն ում ըստրուկ են չարն ու բարին,
Եւ ուր ամէն ինչ ունի իր օրէնքն յինքեան,
Կամ ապառնի պերճ փառքից նանիրը մըթին.
- Յաւերժութիւնն անգիտա՛կ անըզգած նիւթին,
Եւ նոյն ատեն մա՛հն արդեօք հէք գիտակցութեան» (9):

Այս տեսութեամբ նոճիները ինքնին նկարագիրով օժտուած աւելի տրամաբանական կ'ըլլան, քան թէ մարդկային էակը. բխած են գերեզմաններէ ու ըսգալի տեսարան մը կը պատկերացնեն: Բայց միաժամանակ պարգեւատրուած ըլլալով «Յաւերժութեամբ», հզօր են ու գերաշխարհիկ: Կը զգացնեն նաեւ գոյութիւնը անյեղլի Կարգի մը եւ Օրէնքի՝ միտքէն, կամքէն ու սէրէն ալ բարձր, վասնզի կը յիշեցնեն անզգայ եւ անգիտակ նիւթին տեւականութիւնը. դժբախտաբար ասոր հետ կը յիշեցնեն նաեւ մարդուս հէք գիտակցութեան մահը: Երբ Ինտրա այսպէս կը նկատէ իր անձը, ու միտքին աչքերը կը սեւեռէ իր հոգեկան կեանքը կազմող տուեալներուն, իր մէջ չի գտներ ոչ մէկ հրճուեցնող լիրղութիւն, այլ լոկ նուաստութիւն, անկարողութիւն, խեղճութիւն, որոնց շղթայուած գերին է. մինչդեռ նոճիները կ'երեւնան իրեն ճոխացած գերազանց կարողութիւններով.

«Կարծես Յաւիտեանն այս հէք կեանքին չերեւնա՛ր
Ու միայն երկնաբերձ անմեռ նոճեաց տեսնըւէր» (10):

Ըսել է թէ նոճիները կը կազմեն խորհրդապաշտական ակնախումբ մը ու կապուած չեն մեր այս մահկանացու կեանքին, այլ «Անվախճան»ին, որով ցնծուն են կեանքով եւ կենսատու՝ իրենց բուրումով:

«Ներաշխարհ»ի մէջ Ինտրա յառաջացած էր լոյսի ճառագայթներու շրջանակներով՝ իւրաքանչիւրին մէջ զետեղելով բնանկարի մը չքեղութիւնը, եւ կամ հոգեկան վիճակի մը պատկերացումը, ու այսպէս կը յուսար գտնել յագուրդը անսահման Գեղեցիկին հանդէպ իր ծարաւին: Ընդհակառակն «Նոճաստան»ի հնչեակներուն նիւթ կազմող մարդկային ընդհանուր տրամադրութիւնը եւ նոյնիսկ ներկայացուած բնութեան ալ աշխարհը, իբր տիրող տարր կամ զօրութիւն, կը մատնանշեն իրենց նուաստութիւնը եւ անէութեան սահմանուած ըլլալը: Այս մտածութիւնը հիմնապէս տառապեցուցիչ է Ինտրայի համար, որով արդէն մահն ալ ամէն օր կ'ընկերէ իրեն: Գուցէ կարեւոր էր վերացում մը դէպի բնազանցական ճշմարտութիւնները. սակայն խորտակուած հոգիի մը համար դիւրին չէ գտնել ուժը՝ վերանալու եւ յանձնըւելու անեղծ իրականութեանց: Կրնար աւելի դիւրին ըլլալ ու մատչելի անձին՝ նուիրուիլ Անուրջին, որու արդէն կապուած է բանաստեղծին սիրտը:

Ինտրա, սակայն, այս պայմաններուն մէջ կը նախընտրէ երազանքով շրջիլ նոճիներու պուրակին մէջ, յուսալով որ այս ճամբով կարենայ գտնել հոգեկան անդորրացում մը: Նոճիներուն մէջ կը նկատէ խորհրդաւոր ոգի մը պարգեւող իրեն միջոցը՝ հաղորդակից ըլլալու մեռեալներու զգացումներուն: Այս ոգիին ներկայութիւնը կրնար դարձեալ ստեղծել երազային հոգետեսութիւն մը, փթթումը այն խորհուրդին, որ կրնայ ընծայել նաեւ բանաստեղծական վերացում մը դէպի Յաւերժութիւնը. ասիկա, սակայն Նոճաստանի մէջ չի ներկայանար իր բովանդակ տարածութեամբ եւ լոյսով: Այդ վերացումը կրնար ստեղծել անձին մէջ լաւագոյն աշխարհ մը. սակայն «Նոճաստան»ի մէջ նոճիները ունենալով հանդերձ առանձնակ կեանք ու պաշտօն եւ մնալով հանդերձ վերացեալ մթնոլորտի մը մէջ, զուրկ են յանդուգն զօրութենէ ու սաւառնելու կարողութենէ, նետուելու համար բարձրութեանց գիրկը ու այսպէս գերազանցելու ժամանակաւորը:

«Ներաշխարհ»ի մէջ միտք, հոգեկան կարողութիւններ, զգացողութիւն միացեալ եւ տիրապէս կը գործէին: «Նոճաստան»ի մէջ կը պակսի այս միութիւնը եւ համագործակցութիւնը: Գոյութիւն չունի նաեւ արեւ մը, որ լուսաստեղծէ քերթողին տեսիլները ու միաժամանակ պայծառացնէ անոր երկինքը: Քերթուածներն ալ իրենց ամփոփ տարածքով՝ մանրանկար ըլլալու տպաւորութիւնը կը ձգեն, թէեւ երբեմն օժտուած ըլլան իւրայատուկ գեղեցկութեամբ: Հուսկ դժուարին ալ է բնորոշել քերթուածներուն բանաստեղծութեան ինքնութիւնը ու արժէքը: Բանաստեղծութիւն մը աւելի մտածողական՝ քան թէ պատկերացնող, աւելի ուրուագըրուած՝ քան թէ յորդագեղ. կը տրուին ակնարկներ հոգեկան վիճակներու եւ քերթողին զգացումներուն՝ առանց խորացումներու. հոգեվիճակներ ու տարտամ տրամադրութիւններ արձանագրող բանաստեղծութիւն մը, ծնունդ առած ազդեցութեամբ նոճիներու պուրակին, որ հիմա ստացած է նուիրականութիւն մըն ալ, կապուելով բանաստեղծին հօր մահուան յիշատակին:

Քերթուածները հնչեակներ ըլլալով, շատ ամփոփ են իրենց կազմով ու սովորաբար կը սկսին բնութեան իրերու կամ տեսարանի մը յիշատակումով, եւ կամ ակնարկով մը ներքին վիճակի մը գոյութեան: Ներկայացումը սեղմ է ու ամփոփ, գուցէ քերթուածներուն կազմէն ազդուած. տաղաչափական կապերն ալ կրնան դժուարացուցած ըլլալ հնչեակին արտայայտութիւնը. իսկ հեղինակն ալ նպատակ չէ ունեցած արուեստէն տարուիլ, այլ աւելի ազատօրէն շարժիլ. այսպէս տուժած է նաեւ երաժշտական ընթացքը: Ոչ միայն կը գործածէ անսովոր չափեր, այլ նաեւ կը փնտռէ անսովոր բառեր ու բարդութիւններ: Տողերը կը բաղկանան պարզ ասացուածքներէ, առանց յաճախ իրարու յօդաւորման. կարծես ամէն ինչ արձագանգն է բանաստեղծին յուզեալ եւ ցաւատանջ հոգերանութեան:

Վ. Հիւկոյի բացատրութեամբ՝ բանաստեղծութիւնը հոգիին խորքէն բըխածն է: Անշուշտ արտաքին երեւոյթներն ալ եւ բնութեան իրերը յաճախ աղբիւր են բանաստեղծութեան, բայց երբ քերթողը կը գտնէ անոնց մէջ ներկայութիւնը ազդու եւ խորհրդաւոր զօրութեան մը՝ որ իր կենսունակութեամբ կարենայ բեղմնաւորել եւ կենդանացնել գաղափարական աշխարհ մը, եւ կամ ստեղծագործէ անըրջային պատկերացում մը: Անուրջին այս փթթումը կրնայ ընծայել բանաստեղծութեան հասունութիւն եւ ոգեւորութիւն՝ ձգտելով Յաւերժութեան, հըմայուած անոր առինքնող կեանքէն եւ լոյսէն: Բանաստեղծութիւնը լոկ զգացողութիւն, զգացում կամ պատկեր չէ անշուշտ, այլ կը պահանջէ ներքին հայեցողութիւն մը, նկատելով զգալիէն անդին գոյութիւն ունեցող խորհուրդը. լոյս, գոյն, պատկերացում պիտի ողողուին այդ խորհուրդին կենսատու շունչով, շնորհելու համար քերթուածին բանաստեղծութեան պարգեւը: «Նոճաստան»ի հնչեակներուն մէջ նուազ է այս կենսահիւթը եւ շունչը: Այդ քերթուածները աւելի կը ներկայանան իբր թատերաբեմը հեղինակին նուաղկոտ յոյզերուն, զինքը տառապեցնող խոկերուն, իր յուսախաբութեանց, տարտամ տենչերուն եւ երազկոտ ցնորքներուն՝ մահուան թախծութեամբ քօղարկուած. եւ անոնց մէջ կը շրջմոլի բանաստեղծ մը՝ իբր կիսաստուեր ցայգի մը մէջ. ստուերոտ կայծկլտուքն ալ անկարող կ'ըլլայ քաղցրացնել իր սիրտը ու պայծառացնել հորիզոնը: Իսկ նոճիներն ալ, ոչ թէ լոկ գերեզմաններու ներկայութեան նշանակը կ'ըլլան, այլ կը կազմեն ոգեղէն աշխարհ մը, որոնք մեծապէս սիրելի են քերթողին, վասնզի անոնց ճամբով կրնայ գտնէ հաղորդակցիլ հանգուցեալներու հոգեվիճակին, միաժամանակ եղբայրակցելով նոճիներու կեանքին: Այս իրողութիւնն է որ «Նոճաստան»ի կ'ընծայէ բանաստեղծական երանգաւորում, ինչպէս նաեւ անըրջային մթնոլորտ մը:

9. Անդ, «Գերեզմաննոց», էջ37:
10. «Նիրհ», էջ 36:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ՅԱԿՈԲ ԳԻՒՐՋԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի Կ. Ստանիսլաւսկի ռուսական դրամատիկ թատրոնին մէջ նշուած է քանդակագործ Յակոբ Գիւրջեանի ծննդեան հարիւրամեակը: Բացումը կատարած է Ռուբէն Զարեան: Խօսք առած են Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, նկարիչ Ղ. Զուլալեան, ճարտարապետ Ի. Արեւշատեան եւ Սիլվա Կապուտիկեան:

Այս առթիւ, Հայաստանի Պետական Պատկերասրահին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են 170 գործեր: Պատկերասրահին մէջ տեղի ունեցած է նաեւ գիտական նստաշրջան մը, որու ընթացքին խօսք առնելով Ռուբէն Զարեան եւ անուանի այլ արուեստագէտներ, անդրադարձած են Յակոբ Գիւրջեանի կեանքին ու վաստակին: Ողբացեալ արուեստագէտին կտակին համաձայն, իր գործերէն աւելի քան 400 Փարիզէն Երեւան փոխադրուած են. իբրեւ երախտագիտութիւն, Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է Յակոբ Գիւրջեանի «Յաղթանակ» քանդակի մեծցուած պատճէնը զետեղել Երեւանի մէջ:

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1904 - 1905-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

Մեծարենցի այս շրջանի արտադրութիւններուն մէջ կը թուի թէ կը չեշտուին խորհրդապաշտական նիւթերն ու ձեւերը. եւ հետզհետէ կը նուազին, թէեւ միշտ ներկայ, ռոմանթիք գիծերը: Օրինակի համար, «Ցայգերգ»ը սիրային բանաստեղծութիւն մըն է, եւ կը յիշեցնէ Մարմնի վէրք - Սրտի վէրք-ը, իր յստակ հակադրութիւններով, խիստ համաչափութեամբը: Հակադրութեան եզրերը կը կազմեն՝ մէկ կողմէն բնութիւնը, միւս կողմէն՝ զգացումները: Սակայն այս վերջինները կ'արտայայտուին զգայութիւններով, փոխաբերութիւններով, հանդիտութիւններով: Բնութիւնը ո՛րքան նսեմանայ, ա՛յնքան աւելի կը բռնկին զգացումները, բանաստեղծին հոգեվիճակները. ամէն ինչ իր հոգւոյն մէջ կը կատարուի. հոգւոյս մէջ, իմ հոգւոյս խորք: Հակադրութիւնը գոյութիւն ունի արտաքին իրականութեան եւ ներաշխարհին միջեւ. իսկ ներհայեցողութեան այդ ձգտումը, ճիշդ այդ տարիներուն, նման ձեւով կը չեշտուի նաեւ Տէրեանի քով: Մեծարենցի այս շրջանի միւս արտադրութիւններուն նման՝ հոս եւս Պոտլէրեան բան մը կայ. 7 - 8րդ տողերը՝

Կը փայլի հոգւոյս մէջ վառ
Տարփանքիդ բոցը սիրուն.

հաւանօրէն արձագանգն են Պոտլէրի «թոն սուվընիր ան մուա լիւի»ին (119): Սիրային ուրիշ քերթուածներ են «Երազ օրեր» (120) եւ «Սպասում» (121), առաջինը՝ արագ ու հաւատարիմ սիրոյ մը ծնունդը պատկերացնելով (Ուրուական մը կասկածի - Անոր մօտէն երբեք չանցաւ 15-16րդ տող) Դուրեանական շեշտով մը, բայց ոչ զուրկ իւրայատուկ տարբերու մշակումէ (Ու մետաքսի ուղի մը զիս - Սէր-ծաղիկին տարաւ ածուն, 11-12րդ տող, իբրեւ թէ վերամշակումը ըլլար Սիրոյդ ուղին մետաքսաւէտ-ին, «Սիրոյ ուղին», 2-րդ տող). երկրորդը, տակաւին Դուրեանական շեշտով, բայց «Երազ օրեր»ուն հակառակ՝ դրոշմուած է ցաւով ու լքումով, զգալիօրէն բուռն, ինչպէս ցոյց կու տան 18-20րդ տողերը.

Եւ հատնումով ցաւագար
Կը թըւիմ խենթ մը դառնալ
Ցընորքներու մէջ դժխեմ:

Սիրային քերթուածի մը երանգներով կը ներկայանայ նաեւ «Իրիկուն» (122), ուր բանաստեղծը կը դիտէ թէ ի՛նչպէս արեւուն ճառագայթը կը գգուէ ծաղիկը (4-5րդ տող), կ'ըմբոշխնէ վայելքը թռվիչ (8-րդ տող), բայց գիշերը պիտի գայ եղծանել ծաղիկին ու ճառագայթին սիրազեղ մտերմութիւնը: Հոս, զգալի է արդէն որոշ արտազեղում մը դէպի բնութիւն, հոգեկան որոշ հաշտութիւն մը՝ բանաստեղծին եւ արտաքին իրերուն միջեւ: Քերթուածին կառուցուածքը այլեւս ծանօթ է մեզի այդ շրջանի Մեծարենցին համար. նկարագրութիւն, նկարագրուած բնութեան հանդէպ բանաստեղծին տրամադրութիւնը, եզրակացութիւն: «Իրիկունը» քերթուածին մէջ, սակայն, մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ փոքրիկ մանրամասնութիւն մը. ինչպէս գիտենք, Մեծարենց շատ ուշադիր էր լեզուական մաքրութեան (123). հոս, սակայն, կը գործածէ հետաքրքրական փրանսաբանութիւն մը. Իրիկուն - Պիտի բնէ ձեր գըգւանքին վրան. ինչ որ բացայայտօրէն «իլ փըրա սուար»ն է:

Մենութեան, յուսալքումի զգացումը մեծապէս չեշտուած կը յայտնուի նաեւ «Մահը» քերթուածին մէջ (124), որ զգալիօրէն Մեթերլինկեան է, «Աշնան ծովը»ին (125) մէջ՝ որ Պոտլէրեան շեշտ մը ունի, եւ մա՛նաւանդ «Աշնան ծաղիկներ»ուն (126) մէջ՝ որ մեզ ուղղակի խորհրդապաշտ բանաստեղծութեան կը տանի՝ ո՛չ միայն յոգնածութեան, թողքումի, քանդումի եւ սասանումի իր տրամադրութիւններովը, այլ անո՛վ մանաւանդ որ քերթուածի սկիզբէն իսկ այլեւս կը գործածէ «քորէսփոնտանս»ը (նաեւ հոս՝ տրուած իբրեւ նմանութիւն).

Կը խամրին աշնան ծաղիկները տըժգոյն
Լըքուած ,անտէրունչ հոգիներու պէս (127)

Իսկ «գօս տերեւները» յստակօրէն կը կապուին «փէօյ մօրթ»-ի անկասկած եւ խորհրդապաշտ դիցաբանութեան:

(Շար. 15)

ՄՏՔԵՐ

Ամուսնութեան շղթաները այնքան ծանր են, որ երկու հոգիի պէտք կայ զանոնք վերցնելու համար, երբեմն նոյնիսկ՝ երեքի...:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ

ՄԵՐ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

ՅՈՒԼԻՍ

Յուլիսը կը կապուի Հռոմէացի մեծ քաղաքագէտ, զօրավար, հռետոր, դրող եւ պատմաբան Յուլիոս Կեսարի (100 - 44 Ն. Ք.) անունին հետ։

Մինչեւ նոր Թուականի եօթներորդ ամիսը, ինչպէս տեսանք նախորդ վերլուծումներուն մէջ, Հռոմէացիները կը դիմէին աստուածներուն, անոնց անուններուն, անոնց նուիրուած տօնախմբութիւններուն։ Այլ խօսքով, այսպէս կամ այնպէս աստուածները գետին կ'իջնէին, դարձնելով զանոնք երկրային նշանաւոր իրողութիւններ, այս պարագային՝ ամիսներու անուններ։

Յուլիս ամիսէն սկսեալ դրութիւնը փոխուեցաւ, կարելի է ըսել՝ շրջուեցաւ։ Սկսան մարդերը աստուածացնել, երկինք բարձրացնել։

Այս առումով նման բախտի առաջին արժանացողը եղաւ Յուլիոս Կեսար՝ Հռոմէական կայսրութեան ընծայած իր մեծ ծառայութիւններուն համար։ Ամիսը կոչուեցաւ Ioulius մենսիս (Յուլիոսի ամիս կամ ուղղակի Իուլիուս)։ Անգլերէն՝ ճուլայ, ֆրանսերէն՝ Ժիւյէ, գերմաներէն՝ Իուլի, ռուսերէն՝ Իյուլը։

Այնքան մեծ էր Յուլիոս Հռոմէացիներու աչքին, որ անոր անունը շնորհեցին քաղաքներու՝ Փորում Իուլիուս, պատմական ռազմական նաւահանգիստ Իտալիոյ ներկայի Ֆամփանիի շրջանը, բնակավայրերու՝ Կաէսարէա, հին յունարէն, հայերէն՝ Կեսարիա, Թրքերէն՝ Կայսերի - Գայսերի, Արեւմտեան Հայաստան։

Սակայն աշխարհի լեզուներուն մէջ, բացի ամսուան անունէն, մեծագոյն հետքը զոր ան թողուցած է, իր մականունն է՝ Սեզար - Կեսար, որ իրմէ ետք դարձած է հասարակ անուն՝ կայսր։ Սեզար - կայսր կոչուած են Հռոմէական տիրակալները Օգոստոս Օքթաւիանոսէն (Ն. Ք. 63 - 14, գահակալութիւնը՝ Ն. Ք. 27 - Ք. Ե. 14) մինչեւ Հադրիանոս (76 - 138, գահակալութիւնը՝ 117 - 138)։ Անընդհատ այդպէս կոչուած են նաեւ Արեւմտեան ու Կեդր. Եւրոպայի տարածութեան մէջ փռուած, այսպէս ըսած, Հռոմէական Սուրբ կայսրութեան (800 - 1806) տիրակալները։ Հին Յոյները Կայսար ըսած են, որ անոր մականունն է, Հայերը՝ կայսր, Գերմանացիները՝ Կայզեր, Ռուսերը՝ ցար - ձար։ Այս բառը ռուսերէնի մէջ հնչիւնային հետեւեալ փոխակերպութիւնը կրած է՝ ցեզար - ցզար - ցար։ Ծանօթ է նաեւ, որ Ռուսերը յունարէնէն առած են Կեսար ձեւը, զոր կը գործածեն Աստուածաշունչի ծանօթ ասացուածքին մէջ՝ «Կեսարինը Կեսարին», զոր Հայերս օգտագործած ենք այսպէս՝ «Տուք զկայսերն կայսեր եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ»։ Սակայն ժողովուրդին լեզուով ուրիշ բան չի նշանակեր, քան՝ «Հարկը հարկաւորին, պատիւն արժանաւորին»...

Հայկական եօթներորդ ամիսը կը կոչուէր մեհեկան եւ շարժական տոմարով կ'իյնար ներկայի Փետրուար 7-էն Մարտ 5-ի շրջանը։ Մեր նախնիները այս անունին համար դարձեալ «ծեծած են» հին Պարսիկներու «դուռը», ուր միհրական, միհր ունեցած են նաեւ եօթներորդ ամսուան իմաստը։ Այս ամսուան անունը կապուած է բնապաշտ ու կրակապաշտ Պարսիկներու Միհր (Միթրա՝ հայերէն Միհր, Մհեր) կրակի աստուծոյ հետ, որուն մեծ տօնախմբութիւններ կը նուիրէին աշնան՝ Սեպտեմբեր ամսուն։

Անցեալ անգամ ակնարկեցինք հայկական տոմարի շարժական բնոյթի եւ անոր հետ կապուած զանազան անհամապատասխանութիւններու եւ ելեւէջներուն մասին։ Այս ամսուան անունն ալ անոր ապացոյցն է, եօթներորդ ամիսը Պարսիկներու մօտ Սեպտեմբերն է, Հայերու մօտ՝ Փետրուարը։

Եւ հետաքրքրական է այն՝ որ Պարսիկները իրենց կրակի աստուածը Սեպտեմբերին կը պաշտէին, իսկ հեթանոս Հայերը՝ Փետրուարին, երբ 13-ին կը նշէին Տեառնընդառաջը, ժողովուրդին լեզուով՝ Տըրընդէզը, խարոյկներ վառելով ու անոնց վրայէն ցատքելով։

Եւ ինչպէս այս, նոյնպէս այլ աւանդութիւններ խրացուցած է քրիստոնէութիւնը հեթանոսութենէն...

ՊԵՏՐՈՍ ԲԵԴԻՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Դպրոցական Յաջող Հանդէս մը

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէն լեզուի միօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 19-ին, Շաբաթ երեկոյեան, Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ։ Արդարեւ, գնահատանքի արժանի երեւոյթ մըն էր ներկայութիւնը հոծ բազմութեան մը, որ եկած էր դիտելու եւ քաջալերելու նորահաս սերունդի պատկանող մանուկներու հայերէնագիտութիւնը, որուն յաջողութեան համար տարի մը ամբողջ աշխատած էին իրենց կոչումին գիտակից ուսուցչուհիներու եւ պատասխանատուներու ձեռքերուն տակ։

Դպրոցի ուսուցչուհիներէն Տիկին Տ. Ջիրեկեանի բացման խօսքերէն ետքը, բեմ հրաւիրուեցաւ Բարեգործականի Մարսէյլի մասնաճիւղի նախագահ Տոքթ. Ռոպէր Սիսակեան, որ իր սրտագին շնորհաւորութիւնները յայտնելով դպրոցի պատասխանատուներուն եւ ուսուցչական կազմին, շեշտեց կարեւորութիւնը հայերէն լեզուի եւ պատմութեան ուսուցումը։ Այս պահուս ըսաւ Պ. Ռ. Սիսակեան, ազգային հաղորդութեան օր մըն է որ կ'ապրինք միասնաբար։ Կը մաղթեմ, որ ազգային հաղորդութեան այսպիսի ելոյթներ անպակաս ըլլան։ Իր կարգին խօսք առնելով, Պ. Արշամ Պապայեան, - փոխ - Նախագահ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան - իր գոհունակութիւնը յայտնեց, որ հակառակ դժուարութիւններու, հայերէն լեզուն ու պատմութիւնը կը դասաւանդուի նորահաս սերունդին։ Շնորհաւորեց խանդավառ աշակերտները, իրենց ծնողքները եւ ուսուցչական կազմը։

Խմբերգային երգերու յաջորդեցին մանկապարտէզի աշակերտներուն զանազան ելոյթները իրենց մանկական անմեղութեամբ։ Երկրորդ դասարանի աշակերտներն ալ երգեցին, արտասանեցին եւ բարձրաձայն ընթերցումներ կատարեցին իրենց դասագիրքերէն։ Ապա, ներկայացուցին Յակոբ Պարոնեանի Քաղաքավարութեան Վնասները զաւեշտական կտորը։

Հայերէն Լեզուի Ուսուցման Կեդրոնի պատասխանատու Պ. Առաքել Հարունեան, շնորհակալութիւն յայտնեց ի մասնաւորի ուսուցչական կազմի անդամուհիներուն, - տիկիններ՝ Դ. Գիւլպաստեան, Տ. Ջիրեկեան, Պարոնեան, Վ. Մինասէրեան, Ա. Ստեփանեան - որոնք իրենց լաւագոյնը կատարեցին հայ մանուկի հոգիէն ներս հայերէնը սրսկելով։ Որպէս ականատես վկայ ըսենք որ, ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ, մասնաւոր փոխադրակառք մը արուարձաններէն կը հաւաքէ բաւական թիւով աշակերտներ, եւ երեկոյեան ալ, նոյն ձեւով կը փոխադրուին իրենց բնակարանները։ Կէսօրին կը ճաշեն դպրոցին մէջ։ Այս դժուարին պարտականութիւնը յանձն առած են տիկիններ՝ Ա. Սիսակեան, Վ. Թիւքի, Ա. Կուրտիկեան, Ն. Մելքոնեան, Ա. Ջիրոյեան, Մ. Խօքսիւզեան։

Ուրախութեամբ տեղեկացանք, թէ այս տարի, հայերէն դպրոցի բարձր դասարանէն հինգ ուսանողներ, պաքալորէայի քննութիւններու առիթով, իրենց հայերէնագիտութեան համար արժանացած են բարձր նիշերու։

Դպրոցական խանդավառ հանդիսութեան փակումը կատարեց Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, թելադրելով բոլորին հաւատարիմ մնալ մեր արմատներուն, սիրել մայրենի մեր լեզուն եւ յարգել բոլոր հայ ուսուցիչները, որոնց առաքելութիւնը հայ կեանքէն ներս, անգնահատելի է։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Յունիս 8-ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» վարժարանի Է. – Ժ. դասարաններէ 36 աշակերտներուն։ Յայտագրին մաս կազմած են Վահան Թէքէեանէն, Շնորհալիէն, Պարոյր Սեւակէն, Դանիէլ Վարուժանէն, Սարաֆեանէն, Դուրեանէն քերթուածներ։ Մասնաւոր գնահատանքի արժանացած է Ալիս Գուրշունեան՝ Թէքէեանի «Մէկ հատիկս»ի արտասանութեան համար։ Յայտագիրը պատրաստած է վարժարանին արտասանութեան ուսուցիչը Խաչիկ Արարատեան։

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ «Մակեդոնիկոն Սթուտոն» սրահին մէջ, Յունիս 7-ին, տօնուած է Մայիս 28-ը։ Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ ընկ. Ժիրայր Նաթեան։ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդականի «Սողոմոն Թէհլիրեան» խումբին կողմէ ուղերձ մը կարդացած է ընկ. Արսէն Գալֆայեան։ Բանախօսած է ընկ. Կիրակոս Մկրտիչեան (Աթէնքէն)։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Համազգայինի «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի։

×

ԽԱՍՔՈՎՈՅԻ (Պուլկարիա) մէջ, Յունիս 5-ին հանդէս եկած է Պլովտիւի «Էրեբունի» նուագախումբը, ճագի իր նըւագներով եւ երգերով, ղեկավարութեամբ Յակոբ Տայճանեանի։ Մեկնաբանուած են Պուլկար եւ հայ երաժիշտներու գործեր, որոնց մէջ մասնաւոր յաջողութիւն արձանագրած են Մ. Ալաճեմի «Սէր»ը, Ս. Պալթայեանի «Քեզ երազում եմ», Ա. Բաբաջանեանի «Հանդիպում» եւ ժողովրդական «Ջարի, Ջարի» երգերը։ Ներկաները գնահատած են խումբին մեներգիչները՝ Թ. Թումայեան, Ա. Պապիկեան, Վ. Յակոբեան եւ Ս. Շիշմանեան։

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ ԵՒ ՄՈՆԹԷՊԵԼԼՈՅԻ հայահոծ կեդրոններուն մէջ հիմնուած են հայկական երաժշտա - կրթական դպրոցներ՝ Կոմիտասի անունով։ Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբերին, «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» եւ «Մեսրոպեան» վարժարաններու շէնքերուն մէջ։ Հիմնադիրներն են՝ Եդուարդ Հոշարեան եւ Յակոբ Սանտալճեան։ Կոմիտաս երաժշտական դպրոցին նպատակն է հայ մանուկներուն, պատանիներուն եւ երիտասարդներուն տալ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութեան խոր ծանօթութիւն, նուագարանի մը վրայ նուագել սորվեցնել, օժտուածներուն տալ արհեստավարժ պատրաստութիւն եւ ներկայացնել զանոնք հայ եւ օտար հասարակութեան։ Գլխաւոր շեշտը դրուած է հայկական երաժշտութեան ուսուցման եւ անոր տարածման վրայ։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

«Հաճի Մուսան է, Հաճի Մուսան է», երարու ձայն տուին փռապանը, նալպանտը, մունետիկը, ժամատունը, ցորեն բերող գիւղացին, ուղտապանը, մուրացիկն ու տէրվիշը։ Իսկապէս չգիտէին, թէ ինչ պատահած է աշխարհի մէկ անկիւնը, որ Հաճի Մուսան ձիուն վրայ եկած է իր մարդերով։

[illegible]

– Թէ որ Սուլթանը իմացեր է Զէյթունի դէպքերու մասին, Հաճի Մուսան ոչինչ պիտի կրնայ ընել, – կը խօսէին բանիմացները։

Զրոյցն անցած էր ճամբաները ու կարուանսարաները, որ Հաճի Մուսան նորէն ճամբաները իջած է...

Ձիաւորները անցան կարուաններու ճամբով, լեռներու ճամբով։ Հաճի Մուսան իր ճամբաներն ունէր ու լաւ գիտէր մանաւանդ լեռներու անցքերը։ Տարիներ [illegible]

[illegible] բահներ հաղցուցին Հաճի Մուսային։ Վտանգներուն յաղթելու՝ հին օրերու կորսուած հաճոյքն զգայ։ Այդ լեռներէն երբ եւս նայեցաւ, արդահատեցաւ այն թոյլ օրերուն վրայ, որ անցուցած էր հիւանդանոցէն վերադարձին։ Հետեւած էր մրջիւններու շարժումներուն ու գաւազանին ծայրով խճեղներ իրարու մօտ բերած էր։ Իր գունաւոր կեանքը ձգած էր յուշի ու մշուշի մէջ, պարտուած ու ծերացած կարծես, օրերը կրկնուեցան ծոյլ յօրանջումի մը պէս, մինչեւ տէրվիշին երեւումը։

– Քիրվա Կիրոս, - խօսեցաւ Հաճի Մուսան, երբ ձիերը վերելքի մէջ դանդաղած էին, – ինչքա՞ն կը հաշուէք թըրքաց զօրքերը։

– Հազար մը ըլլալու է, Հաճի պէկ։ Բաւական շատ պաշըպօզուքներ կան։

Հաճի Մուսայի մտածումները կռուի դաշտ մըն էր արդէն։ Ու այդ կռուի դաշտին մէջ Զէյթունն էր, որ կը ժըպտէր, կապոյտին ու լերան պատատուին վրայ ծածանող դրօշակի մը պէս։

×

Համեմատաբար [illegible] Սենեքերիմին, որ անմիջապէս [illegible] Թալիլին։

Թալիլի ու Սաթոյի յարաբերութիւնները աւելի լարուած էին։ Սաթօն իմացեր էր 10 ջորիներու բեռ զէնքերուն հասնիլը։ Ան կ'ուզէր տէր ըլլալ զէնքերուն, նոյնիսկ կռուով։ Թալիլ եւ Ալի բոլորովին անճրկած կ'սպասէին, որ երեւնար Կիրոսը։ Այդ յուսահատ վիճակի մէջ էին, երբ ժամանեցին Սենեքերիմն ու Ճէլալ աղան, լուր տալու, որ կուգայ Հաճի Մուսան իր ձիաւորներով։

Այդ լուրը բաւական էր, որ Սաթօն զինաթափուէր յանկարծ ու վերսկսէր բարեկամութիւնը Թալիլին հետ։ Ոգեւորութիւն կար Թալիլի ու Սաթոյի զինուորներուն միջեւ։

Թալիլ ու Ալի ոգեւորուած էին։ Այո՛, այո՛, Կիրոս յաջողցուցած էր նաեւ շատ կարեւոր աշխատանք մը։ Թալիլ աւելի մօտէն տեղեակ էր Կիրոսի հեռաւոր եւ մօտաւոր ծրագրին, որուն մէջ Զէյթունը կախարդական դեր կատարած էր։ Քրտական շարժումն էր, որ շատ աւելի կարեւոր իմաստ կ'ստանար, մանաւանդ որ, արդէն ստեղծուած էր գործակցութիւնը Հայ քէշիշներուն հետ։

(Շար. 596)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ոսկերիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քիւչիւքեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յուլիս 4, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆԻ

մահուան (Սելանիկ, Յունաստան) քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Եաղճեան եւ Տէր եւ Տիկին Քիւչիւքեան 100-ական Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԹԱՌԱՌ.– Տիկին Արշալոյս Գոչումեան իր ամուսնոյն Յակոբ Գոչումեանի մահուան 22–րդ եւ մօր՝ Աղաւնի Ջաֆարեանի մահուան 28–րդ տարելիցներուն ի յիշատակ 100–ական Ֆ. կը նուիրէ Լիոնի Եկեղեցւոյ վերանորոգման, Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին, Հանգստեան Տան, Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

Vacances en Arménie

Avec La JAF — Pour les Jeunes de 18 à 35 ans.

DU 31 JUILLET AU 21 AOUT

Soit 2 jours Leningrad — 17 jours Erévan — 2 jours Moscou

Pour le prix exceptionnel de 4.350 F.

(Transports avion — Séjour total — Visites et Excursions)

Renseignements et Inscriptions: **Mme. YAZIDJIAN**

29, Avenue Pasteur - 93100 Montreuil — Tél.: 287. 95. 98 (le soir après 20h.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 10–ին:

———×———

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Շրջ. վարչութիւնը փերմանանս *մը կ'ապահովէ Փարիզի Մշակ. Տան իր գրասենեակը:*

17, Rue Bleue — Métro Cadet

Ամէն Երեքշաբթի ժամը 15-էն 18:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հեռատեսիլի Գ. կայանէն՝

« TRIBUNE LIBRE »

Երկուշաբթի, Յուլիս 5, ժամը 18·55-ին

Հայ Եկեղեցին, Ե. Դար - Ոսկեդար

կը ներկայացնէ՝

ՄԷՔՐ ԷՄԻԼ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԴԻՒԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամրան շրջանին, արձակուրդի առթիւ, հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններու համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի լրացնել հետեւեալ պայմանները.

1) Վարչութեան դիմել ԳՐԱՒՈՐ, մեկնումի թուականէն ՎԵՑ ՕՐ առաջ, նշանակելով նաեւ վերադարձի թուականը, երբ կարելի է:

2) Արձակուրդի հասցէին անպայման կցել ընթացիկ հասցէն ալ:

3) Փոփոխութեան ծախքի փոխարժէքն է 15 Ֆ., նախընտրաբար դրոշմաթուղթով:

4) Թղթատարական անկանոնութեան պատճառով, հասցէի փոփոխութիւն չենք կրնար ընել Իտալիոյ համար:

5) Առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

6) Այն բաժանորդները, որոնք կրնան ուղղակի իրենց թղթատարի գրասենեակին (*փոսթ*) միջոցաւ կատարել այս փոփոխութիւնը, երախտապարտ կը թողուն թերթիս վարչութիւնը, որու համար յաւելեալ աշխատանք մըն է այս գործողութիւնը:

Շնորհակալութեամբ՝
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

RESTAURANT **EREVAN** — ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ **ԵՐԵՒԱՆ**

իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN

26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

Վ Ի Գ Է Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN

29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS

TÉL.: 523. 44. 75

ARMÉNIE 1982

12 JOURS

DU 03 AU 14 AOUT - Prix 4.390 F. — DU 07 AU 18 SEPTEMBRE - Prix 4.390 F.

DU 05 AU 16 OCTOBRE - Prix 3.890 F.

— Possibilité de séjour supplementaire à EREVAN

— Extension possible à TBILISSI / EREVAN / LENINGRAD (Nous consulter)

— Réduction «FAMILLE» possible à partir de 4 personnes.

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS:

MONDOTOURS
OCIVEP

2, RUE DE SEZE — 75009 PARIS

Téléphone: 266. 50. 12

ou

Mme. PEHLIVANIAN — Tél.: 384. 31. 28

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi

Sur FM. 89.50 Mghz.

———×———

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.

M. F. 98 Mhz.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցի եւ պարի ամավերջի հանդէսին.– Տիկին Աթմաճեան, Տէր եւ Տիկին Սայրին Նշան, Տէր եւ Տիկին Տէրվիշեան, Ոմն 100–ական Ֆ., Տիկին Ճնտոեան, Տիկին Պասմաճեան Վէհանոյշ, Տէր եւ Տիկին Սրապեան Աւետիս, Տէր եւ Տիկին Քէօշկէրեան Խաչիկ, Տիկին Շահինեան Էլիզ 50-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան Ժերար, Տէր և Տիկին Ալահվերտեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կիւլ Յարութիւն 100 Ֆ., ստացած է նաեւ Տէր եւ Տիկին Փափազեանէ 5 սակառ դեղձ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Պ. Մանուկ Մանուկեան, Աղաճեան Յակոբ, Նոտարեան Քերովբէ մէկական ոչխար – 600–ական Ֆ., Բաղդասարեան Վարդգէս 2 ոչխար - 1000 Ֆ., Տիկին Պասմաճեան Մարիամ, Գէորգ Վարդանեան, Տիկին Արմենուհի Մուրատեան, Տիկին Չրչրեան, Տիկին Զաքարեան 100-ական Ֆ., Օրիորդ Գումրուեան Մարկօ 200, Տէր եւ Տիկին Իշխանեան Յարութիւն, Տիկին Անդրէասեան Սիրանոյշ, Տիկին Այինեան 50-ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յակոբ Գրիգորեանէ 1000–ական Ֆ. ի նպաստ Դպրոցին եւ ի նպաստ Հայ Դատի Յանձնախումբին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐԴ

ՅՈՒԼԻՍ 20 – 24

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւններու Նախագահութեամբ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ

Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ

Մասնակցութեամբ՝ Պուրճ Համմուտի Ս. ՓՐԿԻՉ երգչախումբի

Արձանագրութեանց համար դիմել.–

ՓԱՐԻԶ.– Անտոն վրդ. Թիւթիւնճեանի: Հեռ.– 278 31 93

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.– Աթանաս վրդ. Քէչէճեանի: 985 15 56

ԼԻՈՆ, , ՎԻԷՆ.– Գէորգ վրդ. Զապրեանի: 47 28 65

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.– Կոմիտաս վրդ. Զարգճեանի: 22 09 86

ՎԱԼԱՆՍ.– Գէորգ վրդ. Զանոբեանի: 43 78 23

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Սարգիս վրդ. Դաւիթեանի: 48 19 60

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի Մայիս 31-էն առաջ արձանագրուիլ:

Azad - Tsain

———×———

L'Equipe Azad - Tsaïn (ex - Azad-Radio) réalise deux émissions par semaine:

— LES DIMANCHES; de 12h. à 14h.

sur Radio - Tomate — 94,2 Mhz. MF.

Audible à Paris & dans la région parisienne sud.

— LES LUNDIS; de13h.30 à 14h.30

sur Radio - Soleil — 98,25 Mhz. MF.

Audible à Paris rive-droite et dans la région parisienne nord. (Arnouville-les- Gonesse...)

Emissions en français et en arménien.

Pour tout courrier:

AZAD - TSAIN — RADIO SOLEIL

35, Rue Stephenson — 75018 Paris

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՄՈՆԹԷ - ՔԱՐԼՕ

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

Ամէն կիրակի իրիկուն

- ժամը 10·30-ին:

———×———

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES

EMISSION ARMÈNIENNE

POUR L'EUROPE (Bilingue)

— à 20h. 30

MONTE - CARLO

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

[illegible] Էլիզ Պօյաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը ստացած է հետեւեալ նուէրները. – Տիկին Աղաւնի Թորոսեան 100, Տիկին Տելեկեան 70, Տիկիններ՝ Գարտինէ եւ Միրէյ Ղազարեան 250 Ֆ.:

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Présidents d'Honneur:

M. ALAIN POHER (Président du Sénat)

S.E. Mgr. JEAN RUPP (Nonce Apostolique)

Organise

DU 11 AU 25 AOUT

Un 4ème Pélerinage en Roumanie

AU MONUMENTS ET AUX EGLISES ARMENIENNES DE XV, XVI, XVII, XVIII ET XIXᵉ SIECLES

AINSI QU'AUX EGLISES ET MONASTERES ORTHODOXES ROUMAINS

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités françaises, sera animé par **GERARD STEPHANESCO**

Renseignements et Documentation: Ecrire (en indiquant votre téléphone) à:

L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes

16, Rue José-Maria de Heredia - 75007 Paris

Tél.: 734. 61. 41 — 8h.30 à 11h.30

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
3
SAMEDI
3 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.206 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.206

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՆՏԻԳՈՆԷՆ՝ ՊԱՏՈՒԱԾ

ԽՄԲ.- «Լը Մոնտ» Յուլիս 1-ի իր Բ. էջը (գաղափարներ գլուխն ունեցող) նուիրած էր Լիբանանի ողբերգութեան: Թարգմանաբար կուտանք լիբանանցի գրագէտ եւ փիլիսոփայութեան դասախօս՝ Ռընէ Հապաշիի յատկանշական յօդուածը:

Երկու շաբթուան ընթացքին, Լիբանանը վերածուեցաւ աշխարհի բոլոր ոճիրներու թատրոնին: Գայթակղութիւնը, ի վերջոյ, բացուեցաւ իր իսկ հակասական չափերովը անդամալուծուած միջազգային խիղճի մը աչքերուն:

Փոքր Պետութիւնները կ'արտադրեն մեծերուն ախտերը: Միայն թէ աւելի նեղ միջոցի մը մէջ մեծութիւնը չի կրնար թաքցնել խենթութիւնը: Աղէտը յորձանուտ կը ժայթքի՝ սպառելով ինքզինք՝ ... Պարապին մէջ, անկարելի չէ որ մեծ ուժերը տարուին ինքնաքանդումով՝ որովհետեւ իրենց արարքին թէ ձեռնպահութեան: Անոնք պիտի ուզէին, անպատասխանատուութեամբ դիմակաւոր, խաղալով միայն մասնակցիլ այս առաջին, բայց տասը դէմ - յանդիման կը բերէ ինքզինքին: Համլէթի հոգիները արքայական խղճին իր ոճիրը կը յայտնաբերեն:

Բարեդէպ շրջանի մը Լիբանանը հայելին էր հաշտուած Արեւելքի մը եւ Արեւմուտքի մը: Հիմա որ հայելին մթագնած է, կը յայտնաբերէ աշխարհին ամբողջ սեւութիւնը: Պարա՞պ, Լիբանանը: Երբեք. այլ՝ անէծութեան եզրին: Պատա՞պ: Ամենեւի՛ն: Հակառակորդ երեք խումբեր կը բախին հոն՝ զիրար ոչնչացնելու յոյսով: Ինչ կը վերաբերի իրեն, կը ծառայէ միայն իբրեւ վարագոյր բոնի ... դժոխային թատրոնին: Եօթը տարիներու փորձերէ ետք, այդ վարագոյրը պատռուած է:

×

Ահա գաղթականները՝ որոնց իրաւունքները անփոխանցելի են, որոնք երկիրը կը վերածեն յարձակման եւ վերատիրացման բերդի մը: Ահա օգնութեան կանչուած դրացի Սուրիացիները գոհ ներկայացուած առիթէն, ուր արտաւորած են սակայն իրենց ձեռքերը՝ գոհացնելու համար ախորժակներ՝ զորս չեն յաջողիր իսկ պարտկել: Եւ ահա երրորդ խօսակիցը որ կը փորձէ իր ապահովութիւնը ամրապնդել՝ ոճրագործօրէն բազմապատկելով միւսներուն անապահովութիւնը:

Հեգնանքի ի՞նչ պարերգ: Մեռելական այս պարերուն մուտքերը տարօրինակ կերպով կը նմանին. - Հանդիսաւոր յայտարարութիւն՝ ուզել փրկելու ամբողջականութիւնը այս փոքրիկ հողին՝ որ կ'անգիտանար իր ա՛յս աստիճան օգտակարութիւնն ու յարգը: Գուցէ հո՛ս իսկ է իր սխալը: Սուրիան պաշտօնապէս յայտարարեց թէ հազիւ որ ուզուէր, պիտի քաշուէր՝ առանց հետք իսկ ձգելու իր ետին: Աշրաֆիէ, Զահլէ, Պէքաան կը վկայեն այդ մասին, ինչպէս Քամալ Ճումպլաթն ու գրօսանքի իրենց բակին մէջ սպաննուած դպրոցականները, ինչպէս եւ Ֆրանսայի դեսպանի մը սպանութիւնը: Պաղեստինցիները կը յայտարարեն թէ այլուր է իրենց հայրենիքը եւ թէ կը յարգեն լիբանանեան գերիշխանութիւնը, - Հարաւը, Սայտան, Տամուրի քրիստոնեաներուն առաջին բնաջնջումը, Արեւմտեան - Պէյրութն ու կայանները այդ կը հաստատեն: Իսրայէլացիները, իրենց յարձակման իսկ առտուն, կը յայտարարեն թէ չեն ուզեր խլացնել քաղաքական սանթիմեթր մը իսկ հողամասէ, - հոն ուր կ'անցնին կը ձգեն աղէտը՝ որ պիտի հասնի, անկասկած, աւելի հեռուն:

Կարելի է հարց տալ թէ Լիբանանցիները ինչպէ՛ս ցարդ չխենթացան: 1975-էն ի վեր կորսնցուցին փրկութեան բոլոր միջոցները՝ իրենք զիրե՛նք իսկ այլեւս չկարենալ ճանչնալու գնով: Փորձեցին բաժնել զիրենք, իրենց ներքին տարբերութիւնները վերածել ընդդիմութեան, պարտադրել իրենց ռազմատենչ բարքեր՝ զորս չէին ճանչնար: Հոն իրենց զաւակները զոհ տուին քրիստոնեաներն ու իսլամները: Ազգերուն մէջ ինչպէ՛ս զանազանել բարեկամն ու թշնամին, երբ ամէնուն անտարբերութիւնն ու տեղւոյն վրայ գործելակերպը կուգան ջրել յայտարարութիւնները: Կոչ ըրին արաբական Լիկային, Եւրոպայի, Միացեալ - Ազգերուն: Ոչ մէկ պատասխան: Փչոց: Իրենք, այո՛ պատասխանած էին Պաղեստինցիները ընդունելով: Շնորհակալութիւն յայտնած էին Սուրիացիներուն: Ամէն տեսակ դաւանանքով այս փոքր ժողովուրդին մէջ կան եւ մարդիկ, որոնք ի վերջոյ այս անձկութենէն ազատելու յոյսով, շալոմ կ'ըսեն Իսրայէլացիներուն: Թող ոչ ոք չնեղուի, այս է որ ամէնէն աւելի կը խռովէ զիս. - Ի՞նչ աւելի ակնյայտ փաստ՝ անճրկումի ու խելագարութեան: Այս ողջոյնը չըսեր այն՝ ինչ որ կ'ուզէին որ ըսէր:

×

Թէ այս մեծ նենգութեան մեղսակից է աշխարհը ամբողջ՝ աւելի քան գիտենք արդէն: Խօսիլ Լիբանանի մասին՝ կը նշանակէ խօսիլ, միշտ ալ, Լիբանանէն աւելիին մասին: Իր երջանկութեան համար: Իր դժբախտութեան համար:

Կարճ խօսած՝ ահաւասիկ դաւաճանութիւններու տրամաբանական օրէնքը: Վերսայլի դաշնագիրը (1919) ծնաւ հրէշ մը՝ որ Հրեաներու ցեղասպանութիւնը ծրագրեց: Զոհ Եւրոպայի, այս վերջինները Պաղեստինը վերածեցին ապաստանարանի մը: Պալֆուրի (1917) յայտարարութիւնը արդէն կիսով բացած էր դուռը: Միացեալ ազգերու համաձայնութեամբ, Իսրայէլ բացաւ այս դուռը (մէկ անգամ ընդ միշտ, խօսքը Իսրայէլի Պետութեան մասին է եւ ոչ հրէութեան եւ Հրեաներուն՝ զորս նոյնքան խորապէս կը յարգեմ՝ որքան իսլամներն ու քրիստոնեաները), եւ Պաղեստինը վերածեց մէջնաբերդի մը՝ վտարելով արաբ - Պաղեստինցիները, - քրիստոնեայ եւ իսլամ: Անոնք եւս, իրենց կարգին, աքսորուած իսրայէլեան ահ ու սարսափէն - որովհետեւ հոն է որ ահաբեկչութիւնը սորվեցան - եւ Արաբներու խոստումներէն եւ տկարութենէն, մեծ մասով հաստատուեցան Լիբանան, շրջանին միակ երկիրը՝ որ անարգել պատսպարեց զիրենք: Ինչպէս Պաղեստինի մէջ Իսրայէլի Պետութիւնը, Պաղեստինցիները եւս, Լիբանանի մէջ, բարձրացուցին իրենց միջնաբերդը: Գիտակից անոնց իրաւունքներուն եւ զանոնք առաջին պաշտպանողներէն, Լիբանանը, յանկարծ, կ'արթննայ անոնցմէ՝ գրաւուած: Յետոյ կը գրաւուի Սուրիացիներէն: Յետոյ կը գրաւուի Իսրայէլացիներէն:

Ոչ ոք կրնայ ջնջել Պաղեստինցիներու իրաւունքները եւ ոչ ոք կրնայ արդարացնել Լիբանանի մէջ իրենց չափազանցութիւնները: Ոչինչ կրնայ օրինականացնել իբրեւ փրկարար քաշուելու Սուրիացիներու դանդաղումը՝ Լիբանանցիները բաժնելու համար ամէն ինչ ընելէ ետք: Ոչինչ կրնայ հիմնաւորել Իսրայէլի կողմէ Պաղեստինցիներու սիստեմաթիք բնաջնջումը: Բայց Իսրայէլի ետին կան Միացեալ - Նահանգներն ու գերագահութեան իրենց միտումը: Սուրիոյ ետին կայ Խորհ. Միութիւնն ու իր խարդաւանքը: Պաղեստինցիներու ետին կան բոլոր Արաբներն ու ... Մոնթիալի խումբը: Լիբանանի ետին կայ ոչինչ եւ համակրութիւններ:

Մինչ ծպտեալ հակամարտ կողմերը իրենց քարերը առաջ կը քշեն տակաւ պղպջեցող տախտակին վրայ, արդեօ՞ք վտանգի մէջը չեն, յանկարծ դէմ դիմաց գալու՝ դիմակազերծ: Անոնց ամէնուն վրայ կը սաւառնի, պտտելով, պատերազմի ուրուականը:

Այսօր ամէնէն մեծ զոհը Լիբանանն է: Բարոյապէս թէ ֆիզիքապէս դիմափոխուելէ ետք, կը մեռնի՝ յանուն բոլոր զոհերու եւ բոլոր յանցաւորներու դատին: Երբ անհեթեթը կը տիրէ հոն, լուծումը մարդոց խղճին մէջն է: Ազգերը սակայն այլեւս պիտի չազդուին Անտիգոնէի կոչէն: Անոնք քարէ դարուն մէջ են արդէն: Անտիգոնէին վրայ պատ պիտի քաշուի՝ հեծկլտուքը կոկորդին:

ՌԸՆԷ ՀԱՊԱՇԻ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

×

ԱՐԹՈՒՐ ՄԱՐԱՆԴԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Փարիզի մէջ, Յուլիս 1-ին կը սկսէին ըմբշամարտի (սամպօ) աշխարհի ախոյենութեան մրցումները, 1964 - 1965-ին ծնած պատանիներու միջեւ: Խորհ. Միութեան կազմէն հանդէս կուգար Արթուր Մարանդեան, որ առաջին օրն իսկ, 56 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ պարտութեան կը մատնէր ֆրանսացի իր մրցակիցը՝ Սիլվիօ Պէլլիսարիօն:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ Տ. ՋՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

Մեր սիրելի բարեկամը՝ Գառզու դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր միակ քոյրը՝ Տիգրանուհի Ջուլումեան, որ իր մահկանացուն կնքեց Յունիս 28ին, յետ անողոք հիւանդութեան: Բնիկ Տիգրանակերտցի, ողբացեալը Փարիզ հաստատուած էր եղբօրը հետ, 25 - 30-ական թուականներէն ի վեր եւ վարած քաշուած կեանք մը, անոր շուքին տակ:

Թաղումը կատարուեցաւ Յուլիս 1-ին, մտերիմ շրջանակի մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները Գառզուի, կնոջը՝ Նաննին ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Ժան - Մարի Գառզուի:

ՏԻԿԻՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Մեր աշխատակիցը՝ Գրիգոր Քէօսէեան, Յունիս 21-ին, Նիւ - Եորքի մէջ կորսնցուցած է իր մայրը, որ քանի մը տարի առաջ, լիբանանեան դէպքերու բերմամբ փոխադրուած էր Միացեալ - Նահանգներ:

Ողբացեալը կը պատկանէր հայ մայրերու սերունդի մը, խորապէս կապուած հայկ. աւանդութեանց, որ կենսական դեր խաղացած է նոր սերունդներու դաստիարակութեան մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները Գր. Քէօսէեանի եւ քոյրերուն:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (63) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆԱՊԱՏԿԵՐԱՑՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ՝
Խաչիկ Թէօլէօլեան

Նկարիչներ՝ ԺԱՆ ԳԱՐԶԱՆՃԵԱՆԻ եւ ՎԱՀԷ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆԻ ՀԵՏ («Յառաջ»ի տեսակցութիւն)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ կանոնագրի փոփոխութեան հարցը այնքան բուռն բնոյթ առաւ, որ շուքի մէջ մնացին Լիբանան եւ ... Մոնթիալ: Ձախ մամուլն իսկ (բացի համայնավար եւ ընկերավարական պաշտօնաթերթերէ) դէմ կ'արտայայտուէին եւ այդ առնչութեամբ խիստ յատկանշական էր Մոնտ-ի նոր տնօրէն՝ Ա. Լօրէնսի առաջին խմբագրականը, ուր կը շեշտէր օրինագիծին քաղաքական բացայայտ բնոյթը Փարիզի քաղաքապետին դէմ: Եւ վերլուծելով ծրագրուածը, կը նկատէ թէ դրական ոչինչ կայ անոր մէջ: Ընդդիմութիւնը զօրաշարժի մէջ է եւ այս առթիւ մոռցած է բոլոր հին քէները, Ժիսքար տ'Էսթէն իսկ հեռաձայնած է իր նախկին նախարարապետին, յայտնելու համար թէ զօրավիգ է իրեն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կացութիւնը տեղքայլ կ'ընէր Ուրբաթ օր եւ բանակցութիւնները Պէյրութէն անցած էին Սաատի - Արաբիա, ուր գացած էր նաեւ Պէշիր Ճեմայէլ: Թայէֆ հաւաքուած է քանի մը օրէ արաբական լիկայի նախարարական սեղմ կոմիտէ մը, որ կը փորձէ լուծել տագնապը: Կ'ըսուի թէ լիբանանապաղեստինեան համաձայնութիւն մը կայ, ըստ որուն Պաղեստինցիք կրնան քաղաքական ներկայութիւն մը ունենալ Լիբանան եւ զինուորական ներկայութիւն մը պաղեստինեան զօրամասի մը լիբանանեան հրամանատարութեան ներքեւ: Միւս ռազմիկները կ'երթան Յորդանան, Սուրիա, Եգիպտոս եւ կը խառնուին տեղւոյն բանակներուն: Կենսական է սակայն քրիստոնեայ քաղաքագործերու պետին՝ Պ. Ճեմայէլի հաւանութիւնը: Արեւմտեան - Պէյրութի մահմետական ղեկավարները, սակայն (շիի եւ սիւննի) կ'ըսեն թէ Արաբները կը սխալին Պէշիր Ճեմայէլը նկատելով բոլոր քրիստոնեաներու ներկայացուցիչը: Ճեմայէլ կը փնտռէ նաեւ Արաբներու «վաւերացումը», Հանրապետութեան որպէս նախագահ: Տեղւոյն վրայ, Մէթնի շրջանը բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Տիւրզիներու եւ Քաթայէպներու միջեւ: Ուրբաթ օր, Իսրայէլ սկսած էր անհամբեր դառնալ եւ այն համոզումն ունէր թէ Պաղեստինցիք ժամանակ կը շահին ամրապնդելու համար իրենց դիրքերը:

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Յուլիս մէկի մրցումներուն արդիւնքներն էին.- Աւստրիա - Հիւս. Իրլանտա 2 - 2 հաւասար, ի մեծ ուրախութիւն Ֆրանսացիներուն, որոնք Կիրակի կը մրցին Հիւս. - Իրլանտայի հետ: Խորհ. Միութիւնն ալ 0-ի դէմ մէկ կէտով (49-րդ վայրկեանին՝ Յովհաննիսեանի կողմէ) յաղթեց Պելժիոյ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ դէմ բողոք ներկայացուցին մարդկային իրաւանց յանձնախումբին առջեւ, այդ իրաւունքներուն բռնաբարման համար Թուրքիոյ մէջ, Եւրոպայի Խորհուրդի հինգ անդամներ՝ Ֆրանսա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա եւ Շուէտ:

Ժ. ԼՈՒԻ ՊԻԱՆՔՕ, 39 տարեկան, Ելլֆէի ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ փոխարինելու համար Պերեկովուան: Քանի մը տարի է արդէն Աթալիի հետ կ'աշխատէր:

ԹԱԼՊՈՅԻ տագնապն ալ վերջ կը գտնէ հաւանաբար գալ շաբթու սկիզբը: Այն միջնորդը, որ յաջողած էր կարգադրել Սիթրոյէնի կնճռոտ վիճակը, հոս ալ կը թուի յաջողած ըլլալ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺԲ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան ԺԲ. Համագումարը, իր երկօրեայ նիստերը գումարած է Յունիս 15 - 16-ին, Գերագոյն Խորհուրդին սրահը: (Նախորդը տեղի ունեցած էր 1977 Փետրուար 10 - 11-ին): Օրակարգին առաջին երկու կէտերը յատկացուած են զեկուցումնեւրուն. առաջինը՝ Միութեան Վարչութիւն, երկրորդը՝ վերստուգիչ յանձնախումբ, իսկ միւս կէտերը՝ ընտրութիւններու վարչութիւն, վերստուգիչ յանձնախումբ եւ պատգամաւորներ Խորհ. Միութեան Նկարիչներու Զ. Համագումարի:

Միութեան Վարչութեան գործունէութեան վերջին տարիներուն պատկերը պարզած է մարմնին նախագահը՝ Ս. Սաֆարեան:

Գոհունակութեամբ արձանագրած է, թէ վերջին տարիներուն հայ նկարիչներուն ստեղծագործութիւնները աչքի զարկած են միջազգային շրջանակներուն մօտ: Կարեւոր ճիգ թափուած է գեղարուեստի աշխատանքներու ցուցադրութեան մարզին մէջ: Հաշուետու ժամանակաշրջանին, 480 ցուցահանդէս կազմակերպուած է, որուն 140-ը Հայաստանի նկարիչներու Տան մէջ թէ այլուր: Առանձին հարցադրոյցի մը ընթացքին, ան միա՛յն նկարիչներու Տան մէջ կազմակերպուած հաւաքական եւ անձնական ցուցահանդէսներուն թիւը պարզած է 60: Յատուկ ուշադրութիւն դարձուցած է Խորհ. Միութիւն թէ արտասահման տեղի ունեցած ցուցահանդէսներուն վրայ. - Ֆրանսա, Աւստրիա, Իտալիա, Հոլանտա, Փորթուկալ, Սուրիա, Արեւմտ. եւ Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, Հունգարիա, Պալթեան երկիրներ:

Փոխադարձ կապերը նոյնպէս կարեւոր նկատած է: Ո՛չ միայն Խորհ. Միութենէն, այլեւ արտասահմանէն: Այսպէս Երեւանի մէջ ցուցադրուած են Մոսկուայի, Լենինգրադի, Ուկրանիոյ, Մոլդաւիոյ, Վրաստանի, Ազրբէջանի նկարիչներու ստեղծագործութիւնները:

Խօսելով այս մասին, զեկուցաբերը առաւել անհրաժեշտ նկատած է անոնց ամրապնդումը, ընդլայնումը թ՛է խորհրդային, թ՛է միջազգային ասպարէզներուն մէջ: Յատկապէս Սփիւռքի հետ, քանի Հայաստանի կերպարուեստը կը պարզէ մեր դարաւոր մշակոյթը իր ընթացիկ առօրեայով: Շնորհիւ Սփիւռքի Հայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէին եւ յարակից մարմիններուն ջանքերուն, երկկողմանի ցուցահանդէսները վերջին տարիներուն ստուգճան մը աւելի գոհացուցիչ նկատուած են:

- Իսկ մենք էլ մեր կարգին եպարտուութեամբ ենք հետեւում մեր սփիւռքահայ վրձնակից եղբայրների՝ Գառզուի, Ժանսեմի, Ժերանեանի եւ շատ ուրիշների ստեղծագործական յաջողութիւններով: Պատահական չէ, որ Սով. Հայրենիքի Գերագոյն Սովետի նախագահութեան հրամանագրով սահմանուած, մեր կերպարուեստի նահապետի՝ Մարտիրոս Սարեանի անունը կրող Հայաստանի նկարիչների Միութեան մրցանակին արժանացաւ Ֆրանսիական Արուեստների Ակադեմիայի Ակադեմիկոս Գառզուն (Գառնիկ Զուլումեան)»:

Խորհ. Միութեան պետական մրցանակներուն արժանացած են Ա. Միրզոյեան, Գ. Խանջեան, եւ Ս. Մուրադեան: Հայաստանի պետական մրցանակներով յիշատակուած են Ա. Սարգսեանի, Ե. Քոչարի, Ց. Կալենցի, Մ. Աւետիսեանի, Ց. Ցակոբեանի, Ս. Արուտչեանի, Ռ. Էլիբէկեանի, Ռ. Բաբայեանի, Ա. Շիրազի, Վլ. Աթայեանի եւ Է. Կարսեանի աշխատանքները:

Խորհ. Միութեան Գեղարուեստի Ակադեմիայի իսկական անդամ Գր. Խանջեան, վերջերս ընտրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից - անդամ:

Առանձին հարցազրոյցի մը ընթացքին, Սովետ. Հայաստան օրաթերթի թղթակիցին հետ Ս. Սաֆարեան դիտել տուած է, թէ մինչեւ 1930-ական թուականները, միայն քանի մը անուններ կը փայլէին հայ կերպարուեստի ընտանիքին մէջ, մինչդեռ այսօր անոնց թիւը իբրեւ Միութեան անդամներ կը հասնի 530-ի: Միաժամանակ աւելցուցած է, թէ 1977-ին կեանքի կոչուած երիտասարդական խումբը այժմ կ՚ապահովէ 300-է աւելի ստեղծագործողներ:

Ինչպէս կը տեսնուի պատկերը խրախուսիչ է:

Այսուհանդերձ, համաձայն վարչութեան նախագահին սորրաց զրոյցին, դեռ կան չլուծուած հարցեր, բաւականաչափ կշիռով: Օրինակ, ինչո՞ւ գործնական համագործակցութիւն գոյութիւն չունի քաղաքներ եւ շէնքեր կառուցանող ճարտարապետներուն, շինարարներուն եւ նկարիչ - քանդակագործներուն միջեւ: Անոնց համատեղ գործակցութիւնը շատ կարեւոր է: Այլ օրինակ մը. - Հիմնական թերի պէտք է համարել թատերական, յատկապէս շարժանկարի ճիւղերուն մէջ նկարիչներուն շատ թոյլ մասնակցութիւնը: Այս քննադատելի երեւոյթը նկատելի է նաեւ գիրքերու ձեւաւորման բնագաւառին մէջ: Այս մասին արդէն արտայայտուած է Հայաստանի Գրողներու, Նկարիչներու եւ Թատերական ընկերութեան միացեալ նիստը:

Զեկուցաբերին հաստատումով, ցուցահանդէսներուն մէջ քիչ կ՚երեւան աշխատաւորներու արտայայտիչ դիմագիծերը, անոնց աշխատանքին պատկերացումները: Մեր արուեստագէտները դեռ շատ ընելիքներ ունին կատարելիք այս ուղղութեամբ՝ կոլտնտեսականներու ստեղծագործութիւններու արտայայտութիւն, մտաւորականութեան բազմաբնոյթ աշխատանքի պատկերացում եւայլն.:

Անդրադառնալով տեսաբանական հարցերուն, զեկուցաբերը դիտել տուած է, թէ այս մարզին մէջ յաջողութիւնները ակներեւ են: Բաւական թիւով գիրքեր, մենագրութիւններ հրապարակ ելած են բացայայտելով Հայաստանի նկարչական արուեստին յաջողութիւնները ժողովրդականացնելով այս կամ այն արուեստագէտին ստեղծագործութիւնները:

Փակագիծ մը բանալով ըսենք, թէ դեռ վերջերս, Սովետական Գրող հրատարակչութեան արուեստի խմբագրութեան վարիչը՝ Վ. Վարդանեան, յատուկ յօդուածի մը մէջ դիտել կուտար, թէ Խմբագրութիւնը իր գոյութեան ութ տարիներուն ընթացքին հայ կերպարուեստին նուիրուած՝ դասական թէ ժամանակակից, քան ալպոմ լոյս ընծայած է, որուն միայն 15-ը հայկական արդիական ճիւղին յատկացուած: Մէջբերենք քանի մը խորագիրներ. - Հայկական զարդանկարչութիւն, Վասպուրականի մանրանկարչութիւն, Քորայրի որմնանկարները, Մ. Սարեան, Գր. Խանջեան եւայլն.: Ճիշդ է, թէ Հայաստան ի տարբերութիւն կարգ մը այլ Հանրապետութիւններու, չունի առոր յատուկ մասնագիտական տպարան. սակայն եղածը կատարելագործուելու վրայ է եւ արդէն կը նախատեսուին կարգ մը կարեւոր աշխատութիւններու հրատարակումը, ինչպէս, օրինակ, հայկական ոսկերչութիւնը Մ. Թ. Ա. 3-րդ հազարամեակէն մինչեւ մեր օրերը, հայկական գորգեր, հայկական մանրանկարչութիւն՝ դիմանկարներ եւայլն.:

Պահանջը մեծ է նաեւ օտար լեզուով գիրքերու, ալպոմներու:

Պէտք չէ անտեսել չոր իրողութիւնը, որու մասին այնքան սրտցաւ կերպով խօսած է յօդուածագիրը: Ամենախստապահանջ մօտեցմամբ անգամ, միայն Մատենադարանը մի քանի հարիւր ուշագրաւ ալպոմների նիւթ ունի: Հայաստանի պետական պատկերասրահը, մեր ժամանակակից նշանաւոր նկարիչներն ու քանդակագործները սպասում են իրենց արուեստի պրոպագանդմանը: Պարզ է, որ նման պարագայում տարեկան մեր տպագրած երկու-երեք ալբոմները գոհացնել չեն կարող»:

Գալով գլխաւոր զեկուցաբերին, անոր հիմնական դիտողութիւնն այն եղած է, թէ արուեստաբանները անհրաժեշտ գործունէութիւն ցոյց չեն տար, որպէսզի ճիշդ կերպով լուսաբանեն կերպարուեստին այժմու զարգացումին կենդանի հոլովոյթը:

Կոթողային նկատուած բազմաթիւ քանդակագործութիւններ, ճարտարապետական կառոյցներ կը զարդարեն մեր գիւղերն ու քաղաքները: Անհրաժեշտ է զանոնք ժողովրդականացնել, մնաց որ մաս մը անոնցմէ, առնուազն անպաճոյճ կերպով նկատուիլ, այլ խօսքով՝ անձաչակ:

Սով. Հայաստան օրաթերթը, իր կարգին, խմբագրականի մը մէջ կը գրէ, թէ անհրաժեշտ է, որ Սովետական Գրող հրատարակչութիւնը առաւել հետեւողականօրէն եւ ընտրողաբար իրականացնէ մեր լաւագոյն գործերուն հրատարակումը ... Մեր արուեստագէտների քաղաքացիական պարտքն է հաստատել կոմունիզմ կառուցող ժողովրդի իդէալները, ստեղծել նրա ապրած ժամանակի գեղարուեստական կերպարը, զօրավիգ լինել նրա իղձերին եւ մաքառումներին, կ՚եզրակացնէ օրաթերթը:

Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան Վարչութեան Նախագահ ընտրուած է, նախկինին տեղ, Նկարիչ Ս. Մ. Մուրադեան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հայկական Մարզանքներ

Հին ժամանակներուն Հայաստանի մէջ տարածուած են հայկական մարզաձեւեր, յատկապէս երիտասարդութեան շրջանակին մէջ: Այդ վարժութիւնները, ինչպէս նաեւ թատերական ու կրկէսային ելոյթները, ծիսակատարութիւններն ու մարմնակրթական բազմատեսակ վարժութիւնները կոչուած են խաղեր: Անոնցմէ շատեր կոչուած են մարզաձեւեր, որոնք նպաստած են մարդու ֆիզիքական (ըմբշամարտ, կռփամարտ, մականախաղ եւայլն) եւ ռազմական (վահանախաղ, նետախաղ, նիզակախաղ եւ այլն) պատրաստականութեան զարգացման: Աղբիւրներու մէջ քիչ նիւթեր պահպանուած են հին ժամանակներու հայկական մարզաձեւերուն մասին: Հին անցեալին, Հայաստանի բոլոր գաւառներէն տարուան մէջ երկու անգամ Երզնկա հաւաքուած են հարիւրաւոր երիտասարդներ եւ մասնակցած Անահիտ աստուածուհիին ի պատիւ կազմակերպուող մրցումներուն: Համահայկական հեթանոսական այդ մրցումներուն մասնակցողները հանդէս եկած են երեսուն մարզաձեւերու մէջ, որոնց անունները յետագային մոռցուած են: Երեւանը խորհրդանշած է այն գաղափարը, որ երիտասարդը պարտաւոր է մարզական լաւ վիճակի մէջ գտնուիլ տարուան բոլոր օրերը: Անահիտին ի պատիւ այդ մրցումները հետապնդած են նաեւ ուրիշ նպատակ մը՝ մարզական ազգային ձեւերը ընդհանրացնել Հայաստանի բոլոր կողմերը ապրող երիտասարդներուն համար: Հետաքրքրական է այն, որ մարզիկ երիտասարդները մրցումներու իրաւարար համարած են Անահիտ աստուածուհին, որուն պատգամախօս քրմուհիները յայտնած են յաղթականներուն անունները:

Այդ մարզաձեւերէն մէկը, որ կոչուած է կոճղամարտ, պահպանուած է Երզնկացիներու մէջ: Երիտասարդները կը հաւաքուէին գիւղը, մէջտեղ կը դնէին դժուար կտրուող քանի մը կոճղեր եւ սուր կացին մը, ապա կը փորձէին իրենց ուժը: Յաղթական կը համարուէր ան՝ որ հասան մարզկայինին վերաճանաչումի մը, զգացումներու եւ իրերու վերանըւաճումի մը, վերջապէս՝ առարկայականութեան որոշ աստիճանի մը:

Եթէ «Սիրաձայն հծծիւններ» քերթուածը կը յատկանշէ Մեծարենցի կորած ուղին՝ հետեւելով իր երիտասարդական մէկ հակումին, դարուն գրական յեղաշրջումին զուգահեռ, նուազ հետաքրքրական չէ նաեւ միւս քերթուածը՝ «Աղերսանք»: Կ՚ակնարկենք բանաստեղծութեան մը՝ որ որոշ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ իբր պատրաստութիւն «Ծիածան»ին (եւ Ծիածան ըսելով կը հասկնանք հոս այն ընտրութիւնը, զոր Մեծարենց կատարեց մէկտեղելով հատորը):

(Շար. 16)

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1904 - 1905-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

Խորհրդապաշտական տարրերու այս կիրառութիւնը կը չէզոքի «Քուն»ին (128) մէջ, որուն առաջին քառեակին մէջ կը գտնենք կեանքի գիրքը (129) բացատրութիւնը, եւ ուր էջ առ էջ-ը (130) համապատասխան կը թուի Հանրի տը Ռէնիէ-ի սոէպ գործածած արտայայտութեան, որ կը յայտնէր «դանդաղ շարժում մը» (Սփիցէր). օրինակի համար, փէօյ-ա-փէօյ, փլէօր-ա-փլէօր, փիէռ-ա-փիէռ (131), եւ զոր նաեւ Սիամանթօն պիտի գործածէ դար առ դար (132) ձեւին տակ: Աւելէ զատ, նշենք նաեւ թէ «Քուն»ը յօրինուած է մեծապէս «քօրէսփոնտանս»ի արուեստին վրայ («Ցուրտ աշուն մը սարսռագին - Կը հեւայ իմ հոգւոյս մէջ». կրկին կը մտածենք Վերլէնին ու Տէրեանին) եւ ուր կը դիմէ զգացումներուն խորհրդապաշտօրէն արտայայտութեանը, ինչպէս տենչանքիս ծաղիկները: Հուսկ, մեծապէս Պոտլէրեան է նաեւ, սիրուհիին ոգեկոչումի ձեւին տակ, սիրային ուրիշ քերթուած մը՝ «Եկուր» (133):

Իրապէս ցաւալի է որ կարգ մը անհրաժեշտ տեղեկութիւններու թերին մեզի թոյլ չի տար պատճառներուն իրական ծանօթութեամբ վերլուծելու Մեծարենցի քերթողութեան այս շրջանը, մինչ քերթուածներուն պարզ ընթերցումն իսկ կը մատնէ թէ բանաստեղծին ստեղծագործութեան առընչութեամբ՝ նախընտրութեան մը, անկիւնադարձի մը դիմացը կը գտնուինք: Այս հաւաստումը ակներեւ կը դառնայ մանաւանդ՝ երբ քննենք 1905ին տպուած Մեծարենցեան երկու քերթուածներ, այսինքն՝ «Սիրաձայն հծծիւններ» (134) ու «Աղերսանք»ը (135):

«Սիրաձայն հծծիւններ»ը սիրային քերթուած մըն է, լի Դուրեանական կիրքով. իր յղացքին մէջ աւելի հոգեբանական, ուր կը թուի թէ զգացումները բանաստեղծօրէն վերապրուած եւ քնարականօրէն վերամշակուած ըլլալէ աւելի, տրուած են այնպէս՝ ինչպէս որ են, այսինքն՝ իրականութեան զգալի մերձեցումով մը, (օր. Եկո՛ւր, մօտէն զիս սիրովդ պատէ ալ. 16-րդ տող): Արդ, «Բաբախումներ»ու մեր ընթերցման այս կէտին հասնելով, կը խորհինք «Ծիածան»ի կազմութեան համար Մեծարենցի կատարելիք ընտրութեան, այսինքն՝ հատորէն դուրս ձգած քերթուածներու մասին: «Սիրաձայն հծծիւններ»ը, իրապէս, կը շարունակէ եւ կը զարգացնէ ռոմանթիք - Դուրեանական բանաստեղծութենէն գիծ մը, մինչեւ տեղ մը՝ երբ այլեւս Մեծարենցին առջեւ պիտի բացուի նոր ուղի մը, բանաստեղծութիւն կերտելու տարբեր եղանակ մը, որ կը նկատէ ըզգացումները, առնուած ինչպէս որ են, իբրեւ հոգեբանական արժէքներ՝ որ օժտուած են առարկայական իրականութեամբ, իբրեւ էութիւններ՝ որոնք իրենք իրենց գոյութիւն ունեցող իրական տուեալներ են. եւ սակայն կ՚արտայայտէ ուղղակի: Գրական դիրքաւորում մըն է սակայն, որուն կարելի էր հասնիլ զարգացնելով Դուրեանի բանաստեղծութիւնը, եւ Մեծարենց հասաւ անոր: Գիտենք նաեւ թէ հոն կանգ առաւ: Գրական զարգացման այս գիծը նշմարելի է նաեւ նոյն օրերու եւրոպական ա՛յլ բանաստեղծութիւններու մէջ. Փրանսացի այն բանաստեղծները որոնք «էլէժիաք» յորջորջուեցան, եւ անոնք որ Իտալիոյ մէջ կոչուեցան «քրէփիւսքոլարի», իրենք եւս

ՄՏՔԵՐ

Աշխարհիս վրայ ամէնէն դժուար բանն է մտածելով ըսել այն բանը, զոր ամէն մարդ կ՚ըսէ առանց մտածելու:

ՖՈՇ

կացինի երեք հարուածով կը ճեղքէր կոճ-ղը: Հետաքրքրական է, որ այս պարա-ղը: Հետաքրքրական է, որ այս պարա-ղին ալ յաղթողին անունը կուտան գային ալ յաղթողին անունը կուտան կողքի չէնքերու պատշգամներէն կամ տանիքներու տանիքներէն նայող աղջիկնե-րու: Կոճղամարտը տարածուած է յատ-կապէս անտառաշատ շրջաններու մէջ: Մարզաձեւերէն շատեր մտած են միջնա-դարեան Հայաստանի տօնախմբութիւն-ներու յայտագիրներուն մէջ եւ ստացած ծէսի մարզական բնոյթ: Այսպէս, Բագ-րեւանդ գաւառին մէջ, Արածանիի ափին, Նաւասարդեան տօնախմբութիւններու երրորդ օրը տեղի կ'ունենար ձիարշաւ, ուր յաղթականը կը ստանար ուլենիի պսակ մը: Մրցումներու մասնակցած են անհատներ կամ նախարարութիւններու խումբեր: Աւելի տարածուած են դրացի գիւղերու միջեւ մրցումները: Իբրեւ մար-զադաշտ օգտագործուած են գիւղերու սահմանագլուխի մերձ հարթութիւննե-րը: Մարզաձեւերու մէկ մասը պահպան-ուած է մինչեւ մեր օրերը:

Հայկական մարզաձեւերն են.

ԱՍՊԱԽԱՂ

Կը յիշեցնէ արդի ձիարշաւը: Մրցում-ները տեղի ունեցած են որոշ երկարու-թիւն ունեցող ասպարէզներու մէջ: Յաղ-թական կը հանդիսանար այն հեծեալը, որ ամէնէն շուտ կը կտրէր սահմանուած տարածութիւնը:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Անզէն մարտի այս ձեւը կոչուած է նաեւ բռնձքակռիւ, բռնամարտ, ձեռնա-մարտ, բազկամարտ: Տարածուած էին երկու ձեւեր՝ մարտ զոյգ մարզիկներու միջեւ եւ խմբային: Նպատակն էր զօ-րեղին վեր տրուող տարբեր բնոյթի հար-ուածներով հակառակորդը զրկել մենա-մարտելու կարողութենէն: Այս մարզա-ձեւին մէջ հայ առաջին ողիմպիական ախոյեանը եղած է Վարազդատ Արշա-կունի (384):

ԳՆԴԱԿԱԽԱՂ

Հետիոտն կամ հեծեալ: Ունեցած է քանի մը տարբերակ: Ուղիղ գիծի վրայ շարուած ընկոյզները կամ վէգերը հար-ուածած են գնդակով, ուղղահայեաց ձո-ղին ծայրը դրուած գնդակին զարկած են նետով: Տեղի ունեցած է խաղը մասնա-ւոր դաշտերու մէջ: Գնդակը պատրաս-տուած է փայտէ կամ Թաղիքէ:

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Ունեցած է զանազան անուններ՝ կռւ-աշ, գօտեմարտ, բռնամարտ, կշտի, բազկամարտ, ըմբշակռիւ, մերկակռիւ, եւ այլն: Ամէնէն տարածուածն էր կոխը: Տարբերակները կոչուած են տե-ղանուններով՝ Շիրակի կամ Լոռուայ:

ՄԱԿԱՆԱԽԱՂ

Արդի խոտի hoքէյի նախատիպն է: Մրցումները տեղի ունեցած են հեծեալ կամ հետիոտն, որոնց մասին տեղեկու-թիւններ կան Մովսէս Խորենացիի, Յով-հան Մամիկոնեանի, Թովմա Արծրունիի պատմութիւններուն մէջ: Մականախա-ղը տարածուած է Հայաստանի բոլոր գա-ւառներուն մէջ հինգ տարբեր անուննե-րով՝ «հեծեալ մականախաղ», «բռնուկ հոլ», «ճըլհոլ», «Թըքհոլ» եւ «կուրտուն-հոլ»:

ՄԵՆԱՄԱՐՏ

Ծանօթ են բազմաթիւ տեսակներ, ո-րոնք կոչուած են օգտագործուող զէնքե-րու անուններով (դուրզամարտ, մահա-կամարտ, պարանամարտ, դաշունա-մարտ, սակրամարտ, մուրճամարտ, տապարամարտ, վահանամարտ, նիզակա-մարտ եւայլն): Մարզանքի այս ձեւը ու-նեցած է պաշտպանական եւ յարձակողա-կան նշանակութիւն:

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏ

Կատարուած է զէնքի տարբեր տեսակ-ներով՝ սուր (սրամարտ), Թուր (Թրա-մարտ), սուսեր (սուսերամարտ): Զէն-քեր պատրաստուած են Վան, Արշամա-շատ, Արտաշատ, Տիգրանակերտ, Դուին, Անի, Կարին եւ այլուր:

Հայկական մարզաձեւերու մէջ տարած-ուած էին նաեւ հոլախաղը, ձիախաղը, պարսատիկախաղը, Թեթեւ մարմնամար-զի բնոյթի խաղ - մրցումները, Ջրախա-ղերը, ձմեռնային խաղերը, արհեստա-խաղերը, մտաւոր խաղեր եւ այլն: Մեծ կարեւորութիւն տրուած է մանկապատա-նեկան խաղերուն՝ աչքակապ, աքլորա-մարտ, բառահանուկ, գլորեցիկ, Թախլա, կուկուզ պառաւ, հեծնոցիկ, ձիունախաղ, ճոպանախաղ, սառցապար եւ այլն:

Հ. Ս. Հ.

ԱՆԳԼԻԱ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՋԳՏՈՒՄ

- Առաւել լաւ ապրելակերպ մը կ'ուզենք ապահովել, կ'ըսէ Անգլուհի մը, որ ո-րոշած է արտագաղթել: Նշանածը կ'աւել-ցնէ՝ երեք տարիէ ի վեր աշխատավարձ-քի յաւելում չեմ ստացած:

Տնտեսական տագնապին հետեւանքով Անգլիայէն հեռանալու եւ մնայուն կեր-պով այլ երկիր մը հաստատուելու ձըգ-տումը շօշափելի իրողութիւն կը մնայ: Նոր ապագայ կերտելու տրամադրութիւ-նը ակներեւ կը դառնայ տարիներէ ի վեր: Վիճակագրութեանց համաձայն, անցեալ տարի մնայուն մեկնողներուն Թ ի ւ ը 235·000 կ'արձանագրէ, երբ երկու տարի առաջ սոյն Թիւը, որ ի դէպ, մրցանիշ մը կը հաստատէր 1974 - 75-էն ասդին, 187·000 էր:

Եւ այս հակառակ այն իրողութեան, որ վերջին տարիներուն գրեթէ բոլոր եր-կիրներն ալ, յատկապէս Անգլիացիներուն նախընտրած Պետութիւնները, սահմանա-փակած են ներգաղթողներուն քոթան:

Արտագաղթը, բնականաբար, վտանգա-ւոր նկատուելու աստիճանին չէ հասած. այլ խօսքով երկրին տնտեսութիւնը կըր-նայ «մարսել» անդամալուծութեան չմատ-նուելով: Միւս կողմէ սակայն, իրողու-թիւնն այն է, որ մեկնողներուն մեծ մա-սը մասնագէտներ են կամ ալ վարժ ար-հեստաւորներ:

Փրոֆ. Մայքըլ Մըրֆի, դասախօս ժո-ղովրդագրական հարցերու, Լոնտոնի Տնտեսագիտական վարժարանը, հետեւ-եալ բացատրութիւնը կուտայ. - Անգլիա-ցիք, ներկայիս, առաւել ձգտումն ունին հեռանալու երկրէն եւ, ասիկա, բաղ-դատմամբ անցեալին. կ'ուզեն հաստատ-ուիլ այնպիսի երկիրներ, որոնց մասին չէին իսկ մտածեր, օրինակ, մէկ ու կէս տասնամեակ առաջ:

Ապա կ'աւելցնէ. - մեկնումին գլխաւոր պատճառը կը Թուի ըլլալ, ոչ միայն Անգ-լիոյ տնտեսութեան այժմու տագնապը, այլեւ այն մտածումը, Թէ ասիկա ժամա-նակաւոր երեւոյթ մը չէ, անցողակի, ինչպէս կ'ըսէ ան:

Շատեր մտահոգ են իրենց զաւակնե-րուն ապագային համար: Մեկնողներէն մէկը՝ ճարտարագէտ օդանաւային ընկե-րութեան մը մօտ, շատ գոհացուցիչ Թո-շակ կը ստանայ, սակայն կ'ընդգծէ՝ հապա՞ զաւակներս:

Քննութիւն մը ցոյց կուտայ, Թէ աշ-խատավարձքի հարցը, անգործութիւնը իրենց գլխաւոր դերերը կը կատարեն: Միւս կողմէ մեկնումի դրդապատճառներ կը մնան նաեւ տուրքերու յարաճուն յա-ւելումները, դրամահոսութիւնը եւայլն:

Աւստրալիա առաջին տեղը կը գրաւէ դիմումնագիրներուն մէջ: Սակայն գրե-Թէ նոյն շարքին վրայ կը հաստատուին Նոր Զելանտա, Քանատա եւ Հար. Ափ-րիկէի Հանրապետութիւնը:

Աւստրալիոյ իշխանութեան նախատե-սութեամբ, ընԹացիկ տարուան դիմում-նագիրներուն Թիւը 130·000-ի պիտի բարձրանայ: Բաղդատութիւն մը երկու տարուան առաջուան հետ, ցայտուն կը դարձնէ տարբերութիւնը: Արդարեւ այդ Թուականին 68·000 էր Աւստրալիա մեկ-նիլ փափաքողներուն Թիւը: Ի դէպ, Ա-ւստրալիայի այս տարուան քոթան 40·000 է եւ արդէն իսկ ցանկը փակուած կարելի է համարել եւ, հետեւաբար, եր-կար սպասումի ժամանակաշրջան մը նը-կատելի կը մնայ:

Անգլիացի լրագրող ՍԹիվըն ՌէԹնըր կը հաստատէ. - երկար շարքեր մայԹե-րը կը գրաւեն զանազան հիւպատոսարան-ներուն՝ Աւստրալիականէն մինչեւ Նոր-Զելանտականը, Միացեալ - Նահանգնե-րէն մինչեւ Հար. Ափրիկէինը: Փոքր շար-քեր այլ հիւպատոսարաններուն առջեւ եւս:

Թ. Ա. Թ.

ԼՐԱՏՈՒ

=——=——=

Փարիզի Ռամսէ հրատարակչականը կը հաղորդէ Թէ Սեպտեմբերին լոյս կը տեսնէ Արշաւիր Շիրակեանի «Կտակն էր Նահատակներուն» հատորին ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը.-

« LA DETTE DE SANG »

Introduction de **Gérard Chalian**

ԳՐԱՆՈՒԹԻՆ ԳՐԱՆՈՒԹԻ

ՍՈՖԻԱՅԻ «Երեւան» կազմակերպու-Թեան ակումբին մէջ, Մայիս 19-ին, տե-ղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյԹ մը, նուիրուած վաստակաւոր ուսուցչուհի Վիկտորիա Մումճեանի, անոր ծննդեան 80-ամեակին առԹիւ: Բացումը կատարած է Գր. Պարագեան: «Երեւան» ԹերԹի խմբագրապետ Կ. Հայրապետեան խօ-սած է Վ. Մումճեանի կեանքին ու վաս-տակին մասին, վեր առնելով ուսուցչու-հին, մանկավարժուհին, հրապարակա-գիրը՝ մեծարեալին մէջ: Երախտագիտու-Թեան խօսքեր արտասանած են «Երեւան» կազմակերպուԹեան կեդր. Վարչութեան անդամ Կ. Քուրպանճեան, Եդ. Սելեան, Սոֆիայի «Երեւան»ի վարչութեան ան-դամ Է. Տօնիկեան, Կ. Թոմրուչեւ: Կար-դացուած են Հայաստանէն եւ պուլկար ուսուցիչներու միութենէն ստացուած շնորհաւորական հեռագիրներ: Ցոբելեա-րի շնորհակալութեան խօսքերէն ետք գործադրուած է գեղարուեստական յայ-տագիր մը, որուն ընթացքին արտասան-ուած են նաեւ Վիկտորիա Մումճեանէն բանաստեղծութիւններ:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, ի պատիւ Կիպ-րոսի նախագահ Սփիրոս Քիփրիանուին, Յունիս 13-ին տրուած ճաշին ներկայ ե-ղած են յոյն եւ հայ դաղութներու ներ-կայացուցիչներ, Քալիֆորնիոյ կառավա-րիչ՝ Ճէրի Պրաուն, ինչպէս նաեւ քա-ղաքական ծանօթ դէմքեր: Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ հրաւիրուած է Պերճ Կարապետեան, իսկ Հ. Բ. Ը. Մ.ի կողմէ՝ Բարսեղ ՔարԹալեան, որոնք խօսք առնելով համակրական արտայայ-տութիւններ ունեցած են Նախագահին հանդէպ, որ 1965-ին՝ իբրեւ Կիպրոսի Արտաքին նախարար, ՄԱԿ-ի ընդհ. ժո-ղովին արծարծած էր Հայերու ցեղաս-պանութեան հարցը, իսկ ներկայիս՝ իբ-րեւ նախագահ, կիպրահայերու հանդէպ ցոյց տուած ազնիւ վերաբերումին հա-մար: Կառավարիչ Ճէրի Պրաուն քննա-դատած է Հայերու եւ Կիպրացիներու դէմ Թուրքիոյ կողմէ ի գործ դրուած բռնութիւնները եւ շեշտած՝ Թէ Միացեալ - Նահանգներ Թուրքիոյ կատարած զին-ուորական իրենց օժանդակութիւնները պէտք է օգտագործեն Թուրքիոյ վրայ ճըն-շում բանեցնելով, որպէսզի Թրքական ուժերը քաշուին Կիպրոսէն:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Այդ օր, Սասօն ձիու վրայ նստած ու մտախոհ մը առջեւը ձգած, յայտարա-րել կուտար իր հպատակներուն, որ իր խօս բարեկամ Հաճի Մուսան կուգայ: Որ, Սասօն պատրաստ է կռուելու Հաճի Մուսայի կողքին՝ ազատելու համար Զէյթունը: Սասոյի համար բաւական էր, որ կռիւը Թրքաց զօրքերու հետ ըլլար: Ան պատրաստ էր. իսկ Հաճի Մուսայի կողքին, ան կրնար տալ իր կեանքը ու իր վերջին զօրքը: Այն ատեն, ան պիտի ապրէր ուրիշ աշխարհի մը մէջ, քրտա-կան հէքեաԹներու աշխարհի մը մէջ, ուր կեանքը աւելի գեղեցիկ է:

Սասօն եւ Խալիլ երկու կարեւոր ճամ-բաներ բռնած էին Հաճի Մուսան դիմա-ւորելու համար:

Ձիաւորները արդէն շրջուած էին Սա-սոյի սահմաններուն մէջ: Սասօն, ձեռքը աչքերու հովանի բռնած, նայեցաւ եր-կար: Միջոցի պօտութեան մէջ ան կը ճանչնար Թշնամիին կամ բարեկամին շարժումները:

- Հաճիին ձիաւորներն են, - ըսաւ Սա-սօն ու ձիերը սլացան: Անոնք երբ մօտե-ցան հովտի մը մէջ, իրարու ետեւէ ձիե-րէն վար իջան արագ, շղԹաներու ձայ-նով: Իր ձիէն է՛ն ուշ վար իջնողը Կի-րոսն էր: Կիրոս երբեք լաւ ձիաւոր եղած չէր:

Երկու հին բարեկամներ, Սասօն եւ Հաճի Մուսան, ողջագուրուեցան: Այդ պահուն էր, որ Սասօն կը դառնար շատ մարդկային:

Սասօն, այդ ծեր գայլը, կարծես երա-խայ էր դարձեր: Սասոյին ձիաւորներն ալ այդքան բարի ու մարդկային արտա-յայտութիւն տեսած չէին իրենց տիրոջ անգութ դէմքին վրայ:

Զէյչի Կիրոս գիտէր Սասոյի եւ Հաճի Մուսայի բարեկամութեան եւ գործակ-ցութեան Թուականը: Անոնք նոյնիսկ սխալմամբ կարճ կռուի բռնուած են Գա-բաղի լեռները քաշուող հայ ֆէտա-յիներու խումբին հետ: Կիրոս առաջին անգամն էր, որ կը տեսնէր Սասօն: Ա-նոր դէմքը արդէն դարձած էր կրիայի տաշտ: Ծնօտը, մաշուած դէմքին դիշա-կեր կենդանիի մը կերպարանք տուած էր: Մերկ սրունքները ոսկրոտ, երկաԹի գոյն առած էին: Կիրոսի այնպէս Թուե-ցաւ, որ Սասօն Հին Կտակարանի Սա-ւուղն էր, որ ԴաւիԹի քնարին մօտիկ կ'ը-նէր: Հաճի Մուսայի խօսքերը ԴաւԹի քնարին ազդեցութիւնն ունէին Սասոյին վրայ: Ցետոյ բոլորը մէկ նորէն ձիերու վրայ նետուեցան ու համաչափ դոփիւն-ներով շտկուեցան դէպի Սասոյին վայ-րը:

Սասօն պահ մը զատուեցաւ Հաճի Մու-սայէն եւ խօսեցաւ իր մէկ զինուորին, որ ձին վազցնէ ու լուր տայ Խալիլին, որ Հաճի Մուսան հարաւի ճամբով մտաւ, Թող այլեւս չսպասէ արեւմտեան մուտ-քին վրայ:

Արդէն երեւցան Սասոյի գիւղին ծու-խերը: Կը լսուէին շուներու հաչոցները: Բլուրներու վրայ, տեղ - տեղ, կային պահականոցներ: Հաճի Մուսան զարմա-ցաւ, որ Սասօն արդէն ստեղծած էր շէն գիւղ մը, նոյնիսկ կարճ ու լայն մինա-րէԹով: Առաջին ակնարկով, քարաշէն հիւղերը, բնակիչներու շարժումները, մզկիԹը, մինարէԹը, շուներու արձագան-գային հաչոցները կարծես հէքեաԹային տպաւորութիւն կուտային:

Ձիաւորները հանդիպեցան հովտի կո-ղին արածող ոչխարներու եւ սագերու: Թեւերու բացութիւնով սագերը իրարու մօտ եկան ու սկսան պղնձի պէս հնչուն ձայներ ձգել, կարծես, վտանգի մը լուրն էր որ կուտային: Ամէն տեղ մարզուած զգուշութիւն մը կար, պահակներու դեր կը կատարէին կարծես, ապառաժները:

Կիրոս շատ զարմացաւ, երբ լսեց սա-գերու պղնձաւոր կանչերը, որ տարած-ուեցան ալիքուեցան ու աւելի հնչուն դարձան: Երկար ժամանակ առաւ, մին-չեւ արձագանգներու հեռաւոր նուաղու-մը: Փոքրիկ մինարէԹէն մուէզզինին եր-գը լեռներուն մէջ: Մուէզզինը իր երգը լրացուցած, կը պատրաստուէր վար իջ-նել, ոտքը առաջին սանդխամատին դը-րած, տակաւին կը լսէր իր երգի վեր-ջին հեռաւոր արձագանգը:

(Շար. 597)

Տէր եւ Տիկին Գառզու
Տէր եւ Տիկին Ժան - Մարի Գառզու
Պ. Լուի Գառզու
ինչպէս նաեւ Պաթմանեան, Տաճեան, Ջէօփճեան, Ճանճիկեան, Լիւսի Զուլումեան, զաւակներն ու թոռները խոր կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, սալոջ, հօրաքրոջ, մեծ - հօրաքրոջ, զար - մուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԶՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 28-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ խիստ մտերիմ շրջանակի մէջ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն մը պիտի կատարուի յետագային, իր յիշատակին: Ազգականներուն եւ բարեկամներուն պիտի իմացուի, առենին, այս թերթին մի - ջոցաւ:

CARZOU
26, Rue des Plantes — 75014 Paris

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռափայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռափայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ: 107, Avenue du Maréchal Lyautey
Հայկական ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին
Թոմպոլա - Հանելի մթնոլորտ

ԵՐԲ ԼՈՆՏՈՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷՔ...

Si vous visitez LONDRES,

FAITES VOTRE RESERVATION EN ECRIVANT OU EN TELEPHONANT A

ASTER HOUSE
(manager arménien)
3, SUMMER PLACE — LONDON SW7 3EE
Tél : 01-581-5888

située en plein centre de Londres

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN
Tél.: 389. 72. 61
CIMETIERE DE LA FONTAINE
Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հեռատեսիլի Գ. կայանէն՝
« TRIBUNE LIBRE »
Երկուշաբթի, Յուլիս 5, ժամը 18.55-ին
Հայ Եկեղեցին, Ե. Դար - Ոսկեդար
կը ներկայացնէ՝
ՄԷՔԸ ԷՄԻԼ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԴԻՒԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

« RADIO ASK »
24 heures sur 24
Sur 100 Mhz. MF

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

du 17 au 31 Juillet
Spécial: du 04 au 17 Août

— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.
— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

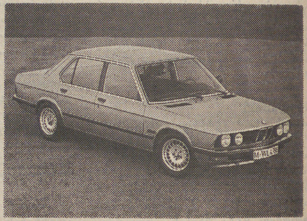
Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67, Rue Quincampoix — 75003 Paris
Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83.35.03 ou (93) 88.76.08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88.06.41

POUR LE VAR:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 — MONTAUROUX
Tél.: (94) 76.44.23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

CONCESSIONAIRE EXCLUSIF
GARAGE CONTINENTAL
A. DEPPOYAN
8, Ave. de Lattre de Tassigny - 13100 Aix-en-Provence
Téléphone: (42) 23. 24. 33
PRÉSENTATION - ESSAIS GAMME 82

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 10-ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկե - ղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկին Սինանեան Սիրանոյշ (1 ոչ – խար) 500, Տէր եւ Տիկին Միւթէվելեան 200, Պ. Բարսեղ Քէչիչեան, Տիկին Հր. Մարգարեան, Տիկին Արշ. Թորոսեան, Պ. Գրիգոր Ճըրօղլու, Այրի Տիկին Ազն. Բախեան, Պ. Պետիկ Պետիկեան, Տիկին Վարդ. Նշանեան 100ա-կան Ֆ., Այրի Տիկին Ճանավարեան, Այրի Տիկին Մարիամ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ալիքսանեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Մարկոսեան, Տիկին Հախփեմէ, Տիկին Աղաւնի Բարիկամեան 50–ական, Տիկին Զարուհի Դարբինեան 25, Տիկին Արեքնազ Քէպէըեան 20 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շը - նորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղիկի Սէն Շամոնէն 100-ական Ֆ. Տէր եւ Տիկին Պետրոս Նալպանտեա – նէն եւ Այրի Տիկին Գէշապեանէն խորէն Քոչեանի մահուան քառասունքին առ - թիւ:

LA GRÈCE A LA CARTE
VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS

1390 F.	**1490 F.(*)**
DEPARTS: SEPTEMBRE	JUILLET - AOUT ()SUPPLEMENT 200 F. DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS
(HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE)
AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:
ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.
5, Place A. Malraux - 75001 Paris
Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշա - կերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տա- րեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐ-ԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱԹ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահ-ուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 536. 68. 28

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
4
DIMANCHE
4 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԹԻՒ 63

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Armenien en Europe-Occidentale
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.207 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 207

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆԱՊԱՏԿԵՐԱՑՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Մի քանի տարի առաջ, Թագագեան հիմնադրամը որոշ գումար մը յատկացուց Նիւ-Եորքի Գոլոմպիա Համալսարանի հայագիտական ամպիոնին, որպէսզի այդ ամպիոնը կազմակերպէ դասախօսութիւններու շարք մը: Այս դասախօսութիւնները կը տրուին ամէն տարի, հայագիտութեան (տարբեր) մասնագէտի մը կողմէ. կը պարփակեն բաւական ընդարձակ ու կարեւոր նիւթ մը. կը հրամցուի ոչ միայն շրջանի ակադեմական համայնքին, այլ նաեւ հանրութեան:

Փետրուար 10-էն Ապրիլ 7 (1982) շրջանին, Տոքթ. Գէորգ Պարտագճեան (Հարվըրտ համալսարանէն) տուաւ հինգ դասախօսութիւններ, «Հայութեան Ինքնապատկերացման Զարգացումը 19-րդ եւ 20-րդ դարերուն» նիւթին շուրջ: Տոքթ. Պարտագճեան լիօրէն իրականացուց Թագագեան հիմնադրամը հիմնողներուն նպատակը,- այսինքն՝ ներկայացուց նիւթը եւ իր կատարած գրական-ու-պատմական պրպտումները, ակադեմական ճշգրտութեամբ սակայն հանրութեան մատչելի ձեւով (ու անգլերէն լեզուով): Ապահովաբար, իր այս պրպտումները լոյս պիտի տեսնեն, սակայն կ'արժէ նաեւ զանոնք ներկայացնել ամփոփ կերպով ու հայերէնով, յօգուտ Սփիւռքահայութեան:

Տոքթ. Պարտագճեան գրականութիւնը մշակոյթը գործածեց իբրեւ շատ կարեւոր աղբիւրներ, հայ ազգի ինքնապատկերացման պատմութիւնը քննելու համար: Սկսաւ՝ իր ընդհանուր մօտեցումի սկզբունքը պարզելով,- Ազգ մը միշտ նոյն ինքնապատկերացումը չունի: Ինքն իր մասին կը մտածէ տարբեր ձեւերով, տարբեր պատկերներով, տարբեր հոգեբանութեամբ եւ ինքնա-արժեւորումով, միշտ փոխուող կաղապարներու ընդմէջ: Ազգի մը ինքնապատկերացումը կախում ունի զանազան ազդակներէ,- պետութեան գոյութիւն, մշակութային մակարդակ, այս կամ այն ընտրանիի տիրապետում՝ մշակութային արտադրութեան վրայ (կղերի, կամ քաղքենի ընտրանի, եւլն): Ուրեմն, Հայութեան ինքնապատկերացումը պատմական երեւոյթ մըն է որ արագօրէն փոխուեցաւ 1830-էն ետք, տարիներու ընթացքին, մի քանի ընտրանիներու դերին ու հակակշիռին շնորհիւ, եւ Օսմանեան ու Ցարական պետութիւններու գործօնութեան կողմն ի վեր:

Տոքթ. Պարտագճեանի առաջին դասախօսութիւնը նուիրուած էր Մխիթարեաններու դերին: Մատնանշեց, նախ, 1375-1640 շրջանի անկումը: Ոչ միայն Հայկական վերջին պետութիւնը (Ռուբինեան - Լուսինեան կէս-Ֆրանսացի տոհմը) անհետացաւ, այլ նաեւ Հայաստանը, իբր գոտի - հայարնակ շրջան: Մեծ թափ ըստացաւ Առաջին Սփիւռքը՝ Խրիմէն մինչեւ Սպահան: Իսլամ պետութիւններ տապալեցին հայ իշխանութիւններ եւ հարուածեցին Հայուն ինքնա-համարումը, էր իսկ հանդէպ: Այնքա՜ն ծանր էին Հայութեան կորուստները, ամէն մակարդակի վրայ, որ դժուար էր հայ անձի մը կամ հայ համայնքի մը համար՝ հպարտ զգալ իր քաղաքական, ընկերային կամ մշակութային անցեալով ու ներկայով: Աւելի՛ն, անցեալ - ներկայ շարունակութիւնը խզուած էր արդէն, ու հայ մշակոյթը կորսնցուցած էր գրաբարի հետ իր կապը, առանց ստեղծելու լուրջ աշխարհաբար մշակոյթ:

Մխիթարեան Հայրերը, նախ Վենետիկի եւ ապա Վիեննայի մէջ պայքարեցան Հայու ինքնանուաստացուցիչ ինքնապատկերացման դէմ,- նախ՝ վերստեղծեցին ու մատչելի դարձուցին Հայոց Պատմութիւնը, ոչ-միշտ գիտական ձեւերով, (այլ, առաւելաբար, աւանդական կապերու վերահաստատման յոյսով): Այս Հերքիւլեան աշխատանքը կատարուեցաւ 1730 - 1830 շրջանին, եւ Տոքթ. Պարտագճեան հպանցիկ ձեւով նկարագրեց այդ դարու Մխիթարեաններու մշակութային սխրագործումները: Սակայն իր բո՛ն նիւթն էր 19-րդ դարու գրական ու դաստիարակչական ճիգը, որուն միջոցաւ Մխիթարեան Հայրերն ու իրենց աշխարհական սաներէն ոմանք առին Հայու ինքնապատկերացման փոփոխութեան առաջին մեծ քայլը:

Մխիթարեաններու մշակութային աշխատանքի հանգանակը, ըստ Տոքթ. Պարտագճեան, սա էր,- Հաւատք եւ Հայրենիք: Անշուշտ Օսմանեան պետութեան հայկական միլլէթ-ի մաս կազմող Հայ Առաքելական համայնքը ջերմօրէն քրիստոնեայ էր, բառին ծիսական իմաստով: Սակայն ուրի՛շ էր Մխիթարեան Հայրերու նպատակը,- ոչ միայն Կաթողիկէ համայնքը ընդլայնել (այդ աշխատանքը մեծ դեր չունեցաւ Հայու ինքնապատկերացման փոփոխութեան մէջ), այլեւ Հայու անցեալը, նոյնի՛սկ հեթանոս անցեալը կապել քրիստոնէութեան եւ Հին Կտակարանին հետ: Հայը, ըստ Մխիթարեան Հայրերու «պատմական» վերամշակումին, մի՛շտ Հայ էր, մի՛շտ քրիստոնեայ, եւ մի՛շտ նուիրուած ազատութեան պաշտամունքին:

Անշուշտ Պատմութեան հանդէպ զուտ գիտական մօտեցում մը չարտօներ նման եզրակացութիւն, ընդգծեց Տոքթ. Պարտագճեան: Մխիթարեան Հայրերու մատենագիտական աշխատանքը յաճախ ունէր գիտական բնոյթ (հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութեան եւ վերհրատարակութեան մարզին մէջ), սակայն իբրեւ մշակութային աշխատանք տանողներ, անոնք ունէին տարբեր մօտեցում: Տոքթ. Պարտագճեանի առաջին դասախօսութեան մեծ մասը նուիրուած էր Հայր Արսէն Բագրատունիի եւ Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի մշակութային աշխատանքին, եւ անոնց միջոցաւ իրագործուած ինքնապատկերացման փոփոխութեանց:

Հայր Ա. Բագրատունի ծնած է 1790-ին, 1801-ին կ'ուղարկուի Վենետիկ, 1810-ին կը դառնայ կուսակրօն, մինչեւ 1831 կ'աշխատի Փրանսայի, Ռուսիոյ եւ Հռոմի մէջ: 1831-էն 1856 Տիւզեան ամիրայական ընտանիքի դաստիարակն է. միաժամանակ՝ կը թարգմանէ եւ կը ստեղծագործէ: 1856-ին կը վերադառնայ Վենետիկ, ուր կը շարունակէ ստեղծագործել մինչեւ իր մահը, 1866:

Հայր Արսէն բաւական թարգմանութիւններ կատարած էր Արեւմտեան մեծ էպիկական գործերէն,- Հոմերոսի, Վիրգիլիոսի եւ Միլթընի վիպերգութիւններէն: Իր Հայկ Դիւցազն-ը արդիւնքն էր Հայութեա՛ն ալ էպոս մը տալու իր ճիգին: Այնքա՜ն մեծ էր փափաքը, Հայութեան Հոմերոսը ըլլալու, որ 1834-ի հըրդեհը եւ իր ձեռագրին հրկիզումը արգելք չեղան որ ան վերսկսի իր հսկայ աշխատանքը: 1858-ին աւարտեց 22·332 տողերէ բաղկացած իր էպոսը,- գործ մը՝ որ միայն մասնագէտներու կողմէ կը կարդացուի այսօր, բայց նաեւ աշխատանք մը՝ որ ցոյց կու տայ թէ Հայութեան ինքնապատկերացումը նոր հանգրուանի մը մէջ մտած էր, 1830 - 1860 շրջանին:

Հայկ Դիւցազն կը փորձէ յաւերժացնել ոչ-գիտական բայց հին հայկական աւանդութիւն մը, ըստ որուն Հայութիւնը սերած է Հայկ Նահապետի տոհմէն, իսկ Հայկը՝ Նոյէն, այսինքն՝ Հին Կտակարանի Հրէութեան ա՛յն տոհմէն, որմէ օր մը պիտի ծնի Դաւիթ Արքայ, եւ ապա՝ Յիսուս: (Հայկ զաւակն է Թորգոմի, ան՝ Տիրասի, ան՝ Գամէրի, ան՝ Յաբէթի, ան՝ Նոյի): Այլ խօսքով, ըստ հայկական աւանդութեան ու Հայր Արսէնի, Հայութիւնը մի՛շտ «քրիստոնեայ» եղած է, մի՛շտ մօտ՝ իսկական Աստուծոյ պաշտամունքին, եւ մի՛շտ պատրաստ՝ պայքարելու յանուն այդ կրօնքի (ինչպէս նաեւ հայրական հողի) ազատութեան: Հայկ Դիւցազն-ի մէջ պատկերացուած դէպընթացքը մանրամասն է ու խրթին,

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

և հոս չէ տեղը անոր վերլուծումին: Կը բաւէ ընդգծել սա կէտը,- Բէլ Հայկէն կը պահանջէ (ա) որ ան պաշտէ զինք, իբր չաստուած - Թագաւոր. (բ) որ Հայկ ընդունի Բէլի քաղաքական գերիշխանութիւնը, եւ (գ) որ Հայկանոյշ, Հայկի դուստրը, տրուի Բէլին՝ իբր կին: Այլ խօսքով, Հայր Արսէնի քերթուածը հիմնուած է կրօնք - քաղաքական կեանք - ընտանեկան կեանք երրորդութեան ներկայացուած սպառնալիքին վրայ: Աստուծոյ ուղարկած հրեշտակը Հայկը կը քաջալերէ, որ ան մերժէ ամբարիշտներու պահանջները, ու կը հետեւի երկա՜ր, Իլիականաշունչ պատերազմը: Անոր նկարագրութեան ընթացքին Հայր Արսէն կը պատկերացնէ անհնազանդ ու կէս-դաւաճան հայ ռազմիկներ, նման անոնց՝ որոնք ջլատած էին ու դեռ պիտի ջլատէին հայ ազատագրական պայքարներ: Զանազան վերիվայրումներէ ետք Երկինքն ու Դժոխքն ալ իրենց ուժերը կ'ուղարկեն, մասնակցելու դիւցազուններու պատերազմին, եւ ի վերջոյ Հայկ կը սպաննէ Բէլը, նետով մը, մինչ Դժոխքի բանակները կը կորչին ծծումբի դժոխային լճակի մը մէջ:

Ըստ Հայր Արսէնի, Հայուն անցեալը ազատատենչ քրիստոնեայ ռազմիկի անցեալն էր: (Ի դէպ, Հայ Առաքելական Եկեղեցին նոյն դերը սահմանած էր Վարդան Մամիկոնեանին, դեր մը՝ որ սկսաւ ընդգծուիլ ու շեշտուիլ 19-րդ դարուն, երբ Վարդանի տիպարը ու «Վարդան» անունն անգամ վերածնունդ մը ունեցան, դուրս գալով Եղիշէի գործէն ու եկեղեցական ծէսէն, դառնալով՝ ազգային վէպի նիւթ, Րաֆֆիէն՝ Դերենիկ Դեմիրճեան ու Մալխաս,- Խ. Թ.): Քանի որ Հայր Արսէնի գործը գրուած էր գրաբարով ու դասական ոճով մը, որ արդէն ժամանակավրէպ էր 1850-ին, անոր ազդեցութիւնը ուղղակի չարտայայտուեցաւ: Անուղղակի, սակայն ան ընթերցուեցաւ Մխիթարեան սաներու կողմէ, եւ անոր արտայայտած գաղափարներն ու ինքնապատկերացումները տարածուեցան, նոյնիսկ երբ իր էպոսը ունեցաւ սահմանափակ թիւով ունկնդիրներ:

Գուցէ անոնցմէ էր Հայր Ղեւոնդ Ալիշան, ծնած՝ 1720-ին, Վենետիկ մտած՝ 1832-ին: 1832-էն 1872, ուսուցիչ՝ Փարիզ եւ Վենետիկ, իսկ անկէ ետք, մինչեւ իր մահը՝ (1901) ի Վենետիկ: Եթէ «պուէտ» կ'ըսուի, եւ ոչ «անկասկած», պատճառը սա է,- Հայր Արսէնի էպոսը հրատարակուեցաւ 1858-ին, մինչ Ալիշանի քերթուածներու հաւաքածոները՝ 1840-էն 1852 շրջանին գրի առնուած են, թէեւ անոնցմէ ամէնէն ժողովրդականը (Հայրունի, որ կը պարունակէ Նահապետի երգերը), հրատարակուած է 1858-ին: Այլ խօսքով, Հայր Արսէնի ազդեցութիւնը եղած է անուղղակի: Կարելի է ըսել որ այս երկու Մխիթարեան Հայրերու նպաստը, 19-րդ դարու հայ ինքնապատկերացման, աւելի արդիւնքն է Վենետիկի մէջ տիրող մըթնոլորտի'ն, քան տեսական ու գործնական ուղղակի մօտեցումներու եւ ազդեցութեանց:

Ալիշանի երգերը (շատերը՝ գրի առնըւած աշխարհաբարով) կը շեշտեն Հայու անցեալի հերոսական մեկնաբանութիւնը: Հայութեան անցեալի ճգնաժամը, ըստ Ալիշանի, Աւարայրն է. իր հերոսները՝ Վարդան ու մանաւանդ Վահան Մամիկոնեան: Կարելի է ըսել որ Ալիշան կ'ուզէ նոր Եղիշէ մը ըլլալ, Աւարայրի նոր սոխակ, երգելով հայ - քրիստոնեայ - ռազմիկներու սխրագործութիւնները:

Այս ընդհանուր հաստատումները հիմնուած էին, Տոքթ Պարտագճեանի դասախօսութեան մէջ, մանրամասն տուեալներու եւ մէջբերումներու վրայ, որոնց տեղը չէն այս էջերը: Կ'արժէ սակայն ընդգծել անոր եզրակացութիւնը:

Մխիթար Աբբահայրը, ըստ Տոքթ. Պարտագճեան, ապրեցաւ նո՛յն այն շրջանին, որուն մէջ իր ազատագրական աշխատանքը կը տանէր Իսրայէլ Օրի, որու յոյսն էր քաղաքական եւ «տիփլոմաթիք» աշխատանքով ազատագրել Հայաստանը: Ան իր օրերը անցուց Եւրոպայի ու մանաւանդ Ռուսիոյ մէջ, այն յոյսով որ քրիստոնեայ Եւրոպայի բանակներն ու հայ Կովկասեան աւագանին պիտի կարենային իրականացնել Հայութեան ազատագրումը, քաղաքական - զինուորական ուժով: Իսրայէլ Օրիի աշխատանքը ձախողեցաւ, քանի որ կը պակսէին յաջողութեան նախապայմանները, թէ՛ եւրոպական պետութեանց մէջ, թէ՛ ալ հայ ժողովուրդի մօտ: Մխիթարեաններու աշխատանքը կենսական էր՝ նման յաջողութեան նախապայմաններու ստեղծման: Անշուշտ չէր բաւեր հիմնել դպրոցներ ու հայ մանուկներուն փոխանցել Հայու ինքնապատկերացումը՝ իբր հայ - քրիստոնեայ - ռազմիկ: Սակայն այդ մշակութային աշխատանքը, որուն բիւրեղային պատկերը կը գտնենք Ալիշանի եւ Բագրատունիի գործերուն մէջ, մեծ դեր ունեցաւ, Զարթօնքի առաջին շրջանին: Եթէ նոյնքան մեծ չէր Մխիթարեաններու դերը, յետ - 1850-ական շրջանին, պատճառը այն էր՝ որ Հայու ինքնապատկերացումը կը պահանջէր բացայայտօրէն քաղաքական երեսակ մը, որ կը պակսէր Մխիթարեան Հայրերու ըստեղծած մշակոյթէն: Ըսել այս, չի նշանակեր ժխտել որ առանց մշակութային (իմա՛ Մխիթարեան, այդ շրջանին) հիմքի, նոյնիսկ Իսրայէլ Օրիական քաղաքական նուիրում մը ամուլ մնալու սահմանուած էր:

1850-ական թուականներուն ամիրայական - կղերական ընտրանիի տիրապետումը սկսաւ քայքայուիլ: Թէ՛ Օսմանեան, թէ՛ ալ Ցարական կայսրութեան մէջ հայ քաղքենի դասակարգ մը ունեցած էր տնտեսական զարգացում, եւ կ'ապրէր քաղաքական ինքնուրոյն հասկացողութեան հասունացում: Հայութեան ինքնապատկերացման մշակումը դադրած էր կղերական մտաւորականութեան առանձնաշնորհը ըլլալէ: Այս շրջանին, հաստատեց Տոքթ. Պարտագճեան, հայ մշակութային գործիչներ սկսան Հայոց Պատմութիւնը նոր ձեւերով գործածել:

(Շար. ը 4-րդ էջ)

ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ՝ ԺԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ ԵՒ ՎԱՀԷ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆԻ ՀԵՏ

Պատահականութեան արդիւնք չէ երիտասարդ նկարիչներ Վահէ Պարսումեանի եւ Ժան Գազանճեանի հետ մեր հանդիպումը՝ վերջինիս արուեստանոց - բնակարանին մէջ: Եկած ենք մասնաւոր ժամադրութեամբ, նպատակ ունենալով «Միտք եւ Արուեստ»ի մեր թիւերուն մէջ յաջորդաբար ներկայացնել երիտասարդ նկարիչներ: Նախընտրեցինք, ինչպէս ընթերցողը պիտի անդրադառնայ, իրենց կիրարկած նկարչութեան վրայ կեդրոնանալէ աւելի խօսեցնե՛լ զիրենք՝ արուեստագէտի իրենց ընդհանուր հետաքրքրքրութիւններու եւ մտահոգութիւններու ծիրին մէջ: Ժան Գազանճեանն ու Վահէ Պարսումեանը միասնաբար ներկայացնելու մեր միտքը կը թելադրուէր անով, որ երիտասարդ նկարիչները, տակաւին այս գարնան, միասնաբար ցուցահանդէս մը կու տային Զուիցերիա, եւ բնականաբար խօսակցութիւնը ծայր կու տար այդ ուղղութեամբ:

Ժ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ.- Նոյն սրահին մէջ մեր միասին ներկայութիւնը, անշուշտ, կը յայտնէ հոգեկան տեսակ մը նմանութիւն, արժէքներն ու հաւանաբար կեանքը եւս դիտելու եղանակ, կեցուածք: Ատկէ զատ, լաւ է նաեւ իբրեւ օրինակ մեզմէ երիտասարդներուն, որպէսզի իրենց բերած նորութիւնները միասին յայտնաբերեն, միասին արժեցնեն:

Վ. ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ.- Ես աւելի ճոճրէ բան մը կ'ուզէի մատնանշել: Այս ցուցահանդէսը տուինք առանց կանխամըտածեալ նպատակներու. ընդհակառակն, երբ կարելի ըլլայ պէտք է ներկայանալ ոչ միայն ընկերային, բարեկամական յարաբերութիւններով, այլեւ այդ յարաբերութիւնները պէտք է շարունակուին, տեւեն եւ զարգանան՝ արուեստի գետնի վրայ: Եթէ արուեստի պատմութիւնը դիտենք, նկարիչներէն մինչեւ բանաստեղծները, եւ ամէնքը, կազմած են տեսակ մը խումբեր: Այս մէկը ակներեւ է նկարչութեան բոլոր տեսակի դպրոցներուն մէջ: Մաղթելի է որ շատեր քով քովի գան, զիրար հանդուրժելով եւ փոխադարձ անկախութեան եւ անհատականութեան յարգանքի մէջ զարգանալով՝ յայտնաբերեն եւ հաստատեն իրենց անձնականութիւնը: Թող գտնուին, հոգ չէ, արուեստի հակադիր դիրքերու վրայ: Կարեւոր կապը պիտի կազմէ մարդկայինը:

Ժ. Գ.- Այո՛, կարեւորը մարդն է: Այսօր հոս, Փարիզի մէջ, Արեւելքէն եկած երիտասարդ նկարիչներու խումբ մը կայ: Չեմ կրնար խօսիլ Ֆրանսահայերուն մասին, զորս, դժբախտաբար, չեմ ճանչնար. կամ աւելին, անոնց հանդիպելու բախտը չունեցայ տակաւին: Չեմ իսկ գիտեր թէ ֆրանսահայ երիտասարդ նկարիչներ կան կամ ոչ: Բայց ի՜նչ լաւ պիտի ըլլար եթէ այդ բոլոր տղաքը համախմբուէին: Կարծիքներու, փորձառութիւններու բախումն է որ նորութիւնը պիտի ծնի:

Վ. Պ.- Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ է, օրինակ, ճանչնալ զիրար՝ գործերուն մէջ եւս:

«ՅԱՌԱՋ».- Ճիշդ ինչպէս ցուցահանդէսները՝ ուր հանրութիւնը կը ճանչնայ ձեզ. այլապէս, ձեր արուեստանոցներուն մէջ պահուած, տեսակ մը ներաշխարհներ էք միայն:

Վ. Պ.- Հաւանաբար: Գալով նկարչութեան, խնդիրը այն է որ պէտք է նախ սահմանենք թէ մեզի, նկարիչներուս համար ի՛նչ է արուեստը: Ցետոյ է որ կրնայ մեր խօսակցութիւնը զարգանալ: Ըստ իս, օրինակ, արուեստը մեր հոգիին լման պատկերն է, արտացոլումը, մեր ամբողջ անհանդստութիւնը: Ամէնքս, նոյնիսկ մեր առանձնութեանը մէջ, պէտք է զգանք, ապրինք այդ մէկը: Մեր նպատակը գաղափար մըն է որուն, ինչպէս Ֆրանսացիները կ'ըսեն, կ'ուզենք տիրել. կամ ալ այդ գաղափարն է որ տեսակ մը, ի՞նչպէս ըսեմ,- առած կը տանի մեզ: Ուրեմն, էականը այդ գաղափարին տիրելը, այդ ճշմարտութիւնը յայտնաբերելն է:

«Յ».- Բայց ձեզի համար ի՞նչ է այդ ճշմարտութիւնը, քանի որ ճշմարտութեան սահմանումն ալ, համաձայն իւրաքանչիւրի արուեստին ու հասկացողութեան, կրնայ տարբերիլ:

Վ. Պ.- Այդ ճշմարտութիւնը կեանքն է. ոչ աւելի, ոչ պակաս. կեանքի արտայայտութիւնն է. լոյսն է. շունչն է:

Ժ. Գ.- Այսինքն ամէն ինչ է. այն ամէն ինչը, որ իրար շաղկապուած, կը կազմէ լինելութիւնը. անոր իմաստը, նպատակը:

Վ. Պ.- Այո՛. եւ այդ բոլորը կը ցոլայ ստեղծագործութեան մէջ: Երբ արուեստագէտը գործ մը կը յօրինէ, օրինակ, երբ կը գծէ, միասին, նոյն վայրկեանի՛ն է որ կը սկսին ձեւ ու մարմին առնալ ապրումները. զգացածն ու պաստառին վրայ յօրինուած փորմը միասին կը ծընին, կը ժայթքին: Միասի՛ն, միաժամանա՛կ այդ ծնունդն է որ իրականութիւնը կը յայտնաբերէ:

«Յ».- Այսինքն իւրաքանչիւրին համար ինքնուրո՞յն, անձնակա՞ն ճշմարտութիւն մը:

Վ. Պ.- Անկասկած: Ֆրանսացիները կ'ըսեն՝ l'art fait jaillir la vérité.

Ժ. Գ.- Հոս խօսքը անմիջականութեան մասին է անշուշտ:

Վ. Պ.- Ոչ անպայման: Երբ մէկը արուեստի գործ մը, օրինակ, նկար մը կը գնէ, այդ մէկը կ'ընէ ոչ թէ պատը զարդարելու, այլ հետը ապրելու համար: Այս հարցը շատ կարեւոր է եւ անկախ՝ բոլոր ժամանակներէն: Այդ իսկ պատճառով իրական արուեստը մօտա չէ, այլ՝ խորք, բովանդակութիւն:

Ժ. Գ.- Այո՛. եւ միաժամանակ՝ ո՛ւժ: Այսինքն ակնարկուած ճշմարտութեան հասնելու, կամ աւելին՝ մօտենալո՛ւ չափանիշ: Այլապէս կը մնայ պաղ զարդարանք, տէքօր:

Վ. Պ.- Այս գաղափարները մեզ հեռուն կը տանին եւ կը դառնանք, տեսակ մը, ոչ թէ նկարիչներ, այլ՝ տեսաբաններ: Կարելի է այս ամէնը պարզացնել: Պէտք չէ փիլիսոփայութեան երթալ: Արուեստագէտը, նկարիչը մանաւանդ, ամէնէն առաջ բանաստեղծ է՝ քան փիլիսոփայ:

«Յ».- Գուցէ տեղին է երկուքիդ ալ հարց տալ...: Նկարչութիւնը, անշուշտ, անսահմանելի, բացարձակ բան մըն է՝ բոլոր արուեստներուն պէս: Ուրեմն, եթէ երբեք իբրեւ ասպարէզ եւ նպատակ ընտրած էք նկարչութիւնը, կարելի՞ է իմանալ ձեզ այդ ընտրութեան տանող մըղումն ու դրդապատճառը:

Ժ. Գ.- Դժուար եւ էական հարցում:

Վ. Պ.- Իմ պարագային այն անհանգըստութիւնն է՝ որուն քիչ առաջ ակնարկեցի: Երբ մէկը ինքզինք անհանգիստ կը զգայ, կը ջանայ ընել այնպէս՝ որ գինք խեղդող շունչը դուրս տայ: Արուեստը գծել կամ ցուցահանդէսներ տալու գործողութիւն չէ: Արուեստը կեանքն է զոր ձեռքերուդ մէջ առած՝ կը յանձնես նոյնինքն արուեստին: Տեսակ մը ամբողջութիւն՝ ուր ոչինչ կը պակսի: Ծառը որ կը մեծնայ, կը տարածուի դէպի վար՝ հողին մէջ իր արմատներով, ու դէպի վեր՝ իր բունով, ճիւղերով եւ ծըլարձակումով: Երբ այս ուղղութեամբ կը մտածեմ, միտքս կ'երթայ մանաւանդ Վան Կոկին:

Ժ. Գ.- Հաւանաբար նոյն բաները պիտի ըսէի: Ինչ որ, անձնապէս, կը պահանջեմ կեանքէս՝ - որ աւելի՛ն է՝ քան ինչ որ կ'ապրիմ, ընկերային, ընտանեկան մեր պահանջներէն վեր բան մը - ինքզինքս է. իմ իսկ ինքնութեանը ապաւինիլն ու անոր յանձնուիլը: Այդ իսկ պատճառով կը սիրեմ տարուիլ երեւակայութեամբս, եւ հոն, այդ վայրկեանին է որ կը գտնեմ բաներ՝ որոնք ի՛մս էին, էութիւնս կը կազմէին, բայց չէի գիտեր: Այդ պահուն է միայն որ իրապէ՛ս կ'ապրիմ:

«Յ».- Միշտ նոյն մարդը՝ իր երկու տարբեր երեսներով:

Ժ. Գ.- Գուցէ. եւ այդ երկու երեսները կազմող աշխարհներու հանդիպումին, բախումին կամ լրումին մէջ է որ ինքզինքս կը զգամ իրապէ՛ս հարազատ: Ատկէ մեկնած՝ տեսակ մը կիրք է արուեստը՝ գոնէ իմ մէջս: Այո՛, կիրք. բայց ապրելու գնով՝ կեանքէն մեզ հեռացնող բոլոր աններդաշնակութիւններուն դէմ: Կայ մանաւանդ, ասոր կողքին, մարդուս ներաշխարհին եւ արտաքին իրականութեան բախումը՝ որ իրապէ՛ս ահաւոր է:

«Յ».- Այս մօտեցումով, որոշ չափով, կ'երթաք դէպի խորհրդապաշտութիւն. բան մը որ, որքան կրնամ հասկնալ, նըկարչութեանդ մէջ չկայ:

Ժ. Գ.- Կա՛յ: Խորհրդապաշտութիւն կայ նկարներուս մէջ: Այս ուղղութեամբ, անշուշտ, կրնանք ժամերով վիճիլ: Կըրնաս վստահ ըլլալ սակայն թէ խորհըրդանշանը ներկայ է բոլոր գործերուս մէջ:

«Յ».- Կրնայ ըլլալ: Բայց նայած նըկարչութեանդ, կայ անշուշտ աւելի խորհրդապաշտ բանաստեղծութիւնը յիշեցնող տեսակ մը մթնոլորտ՝ քան կիրարկում: Բայց աւելին, արդեօ՞ք նկարնենական քննադատութիւնը եթէ կիրարկըւած է ոչ թէ իբրեւ լաւագոյնին ձըգտում, այլ՝ իբրեւ գործողութիւն, կը դառնայ պատնէշ: Ինծի համար կարեւորը նժարի, հաւասարակշռութեան հարցն է: Անո՛ր տիրանալով է միայն որ ձեռք բերած կ'ըլլանք անհրաժեշտ ներդաշնակութիւնը՝ որուն հասած են մեծե՛րը միայն:

«Յ».- Խօսինք այդ մեծերուն մասին: Եթէ ուզէիք, օրինակ, կատարելութեան պատկեր մը ունենալ, որո՞ւն պիտի ուզէիք նմանիլ:

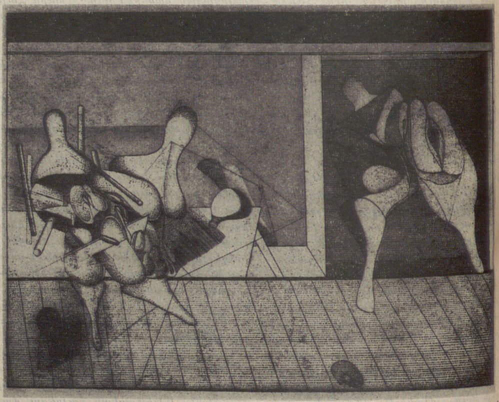
Ժ. Գ.- Պէտք է սահմանել, նախ, թէ ի՛նչ կը նշանակէ նկարիչ մը հաւնիլ, սիրել: Արդեօ՞ք կը նշանակէ իրեն նմանիլ փափաքիլ, կամ ազդուիլ իրմէ: Կարելի է, անշուշտ, գտնել ներքին նմանութիւններ, հասարակաց գիծեր, եւայլն, բայց արուեստագէտը նմանութեան պատկեր չի կրնար ունենալ:

Վ. Պ.- Արուեստագէտին կոչումն է, կարծեմ, լաւագոյն փորձառութիւնները իւրացնել - ճանչնալ չեմ ըսեր, այլ՝ իւրացնել - եւ ըստ այնմ արտայայտուիլ: Այլապէս՝ ազդեցութիւններն են որ կը տիրապետեն, եւ բնութեան օրէնքով գիտենք, թէ մեծ ծառի մը շուքին տակ նոր ծառ չի բուսնիր:

«Յ».- Այսինքն, մէկ խօսքով, արուեստը իրապէ՛ս անկախ բան մըն է: Արդ, կը կարծէ՞ք տիրացած ըլլալ այդ անկախութեան. կամ ալ, ընդհանրացնելով, ձեզի համար ի՞նչ է այդ անկախութիւնը:

Ժ. Գ.- Անկախ նկարիչ մը հարկ է որ ձեռք բերէ նիւթական անկախութիւն եւս. այսինքն, պէտք է թօթափէ զինք առնող կեանքին, առօրեային կապող բոլոր մտահոգութիւնները:

Վ. Պ.- Ես արուեստագէտին կ'ըսեմ անկախ՝ երբ բոլոր տեսակի, նոյնիսկ արուեստի փորձառութեան բոլոր կապանքներէն, բ ո լ ո ր ազդեցութիւններէն կ'անջատուի: Ա յ ն ատեն է որ կը սկսի ստեղծագործութիւնը. արուեստագէտը կը դառնայ իրապէ՛ս անկախ. ար-

Վահէ Պարսումեան - «Մանրէներ»

րուդ անմիջականութիւնն ու յատկապէս թելադրականութիւնը չի մօտենար, օրինակ, գերիրապաշտութեան:

Ժ. Գ.- Գուցէ: Բայց միշտ՝ աւելի իբրեւ մթնոլորտ: Բայց միշտ՝ որոշ իրականութիւններ հաստատելով: Ինչ կը վերաբերի նկարչական դպրոցի, կարծեմ ուեւէ արուեստագէտ պատկանելիութեան մտահոգութիւններ չունի:

«Յ».- Կրնա՞ք, օրինակ, դուք ձեր գործը երրորդ աչքով դիտել եւ, ըստ կարելիութեան, սահմանել զայն:

Վ. Պ.- Ինչ կը վերաբերի ինծի, աչքէս աւելի զգացումովս է որ կը տեսնեմ զայն. այդ իսկ պատճառով պաստառներս կը տեսնեմ միշտ անաւարտ: Գործ մը կը լրանայ՝ երբ հասնի ապրումի մաքրութեան, բարձրութեան:

Ժ. Գ.- Հարցը լաւ չհասկցայ:

«Յ».- Պարզ խօսքով, կրնա՞ս քննադատի աչքով մօտենալ քո՛ւ իսկ գործին:

Ժ. Գ.- Այս մէկը կրնայ ունենալ առաւելութիւններ եւ թերութիւններ: Իմ կարծիքով, նկարիչը նման մտահոգութիւններ չի կրնար ունենալ: Կամ արուեստագէտ է ան, կամ արուեստաբան: Անձսինքն՝ տրուած իր միայն զգացողութեան, տեսիլքին: Ասիկա լաւագոյն, եւ ամէնէն կարճ պահն է միաժամանակ: Ամբողջ կեանք մը՝ րոպէի մը մէջ: Ըսի արդէն, թէ ինծի համար արուեստը մասը կը կազմէ կեանքին, եւ կարեւորը, անշուշտ, մեր ամբարած փորձառութիւններն են. փորձառութիւն՝ ոչ թէ վերլուծելու՝ այլ վերապրելո՛ւ համար: Ամէն օր ծնիլ եւ մեռնիլ. ճիշդ ալիքի պէս:

Ժ. Գ.- Այո՛. վերադարձանք նոյն նիւթին. բայց կեանքէն դուրս ոչինչ կայ: Ապրելու զգացողութիւնն է միայն որ իր տուեալներուն, իր զանազանութեանը համաձայն կը ստեղծէ նոյնիսկ փորմերը, այսինքն այն՝ ինչ պահել կը փորձենք պաստառին վրայ:

«Յ».- Չէ՞ք կարծեր որ արուեստը այսօր, մանաւանդ նկարչութիւնը, աւելի ներաշխարհ, աւելի հարազատ, խոր, ներքի՛ն բան մըն է՝ քան արտաքին ձեւ, վայելչութիւն, պատկեր:

Վ. Պ.- Շատ ճիշդ է դիտողութիւնդ ու տ ե ղ ի ն: Եւ այդ իսկ պատճառով որքան ընդլայնած, այնքան դժուարացած է նկարչութիւնը: Արուեստը կարելի չէ անջատել իր ժամանակէն: Ան եւս շունչ

է եւ կ'ապրի՝ օրի՛ն: Այնպէս որ գիտութիւնն իսկ որքան յառաջանայ, այնքան արուեստը կ'ընթանայ - եր պարունակութեամբը, ոչ թէ ձեւով - դէպի ետ, դէպի մարդկայնութիւն, բիւրեղացում: Բոլորի զարմանալի չէ որ հիւլէական այս դարուն արուեստագէտը ինքզինք նկատէ, շատ յաճախ, homme de caverne.

«Ց».- Լաւագոյն օրինակը Փիքասօն է գուցէ:

Վ. Պ.- Այո՛. մեր դարու մեծագոյն արտայայտութիւնը, որ գիտական այս դարո՛ւն իսկ տուեալներով հարուածեց մարդս մեքենայի վերածող գիտութիւնը. վերահաստատեց երազը:

«Ց».- Քիչ մը շեղելով, կամ ալ, եթէ կ'ուզէք, վերադառնալով բուն նիւթին, կարելի՞ է խօսքը բերել ձեր վրայ: Դարձեալ, որովհետեւ կարեւոր է, հարց տալ, օրինակ, Ժան Գազանճեանին, որ արդէն կարեւոր ցուցահանդէսներ տուած է, եւ, ինչպէս կ'ըսեն, նկարչական աշխարհի մէջ որոշ անուն մը շինած է, ի՛նչ կը մտածէ իր գործին մասին:

Ժ. Գ.- Թէ շատ, շա՛տ աշխատանքի կը կարօտի: Այս արուեստին մէջ կարեւորը աշխատանքն է. տիսիփլին-ը, ինչպէս կ'ըսեն: Այլապէս, ինչպէս քիչ առաջ ըսի, եւ հաւատացէք, հարցումէն խուսափելու համար չէր որ չեշտեցի, անձնապէս, ես քննադատ չեմ, չեմ կրնար դատել գործս:

«Ց».- Եւ ինչո՞ւ: Երբ որոշ ձեւով մը կը գծէք, կը նշանակէ թէ ձեւով մը ըմբռնած էք ձեր նկարչութիւնը:

Ժ. Գ.- Ինչո՞ւ չեղել ընդհանուր նկարչութեան մասին մեր խօսակցութենէն: - Նկարչութեան մէջ ի՞նչ կրնայ ներկայացնել Ժան Գազանճեան մը: - Ինչո՞ւ միշտ մանրամասնել, անձնականացնել հարցերը:

«Ց».- Հարցը կ'անձնականացնենք անով, որ հոս, անձնական արուեստանոցի մը մէջ ենք. պատերէն կախուած են նկարներ, որոնց մէջ, մանաւանդ, ընտանեկան տպաւորիչ նկար մը: Այս ամէնը, ընդհանուր նկարչութեան հետ իրենց առնչութեան առնիթեր, կը կազմեն ձե՛ր միայն ներաշխարհը:

Ժ. Գ.- Այո՛: Բայց այս մէկը անբացատրելի է: Եթէ իմ տեղս, քննադատ մը զգար այն ամէնը ինչ զգացած եմ այս նկարները յօրինելու ատեն, հաւանաբար դադրէր քննադատ ըլլալէ եւ դառնար նկարիչ: Ընդհանրապէս ամէն նկարչական քննադատ ձախողած - կամ նկարել չըփորձած - նկարիչ մըն է:

«Ց».- Քիչ առաջ, ակնարկելով այդ պաստառին, ուր դուք իսկ ներկայ էք, ձեր այսօրուան տարիքին մէջ, ըսիք թէ ընտանեկան հին նկար մըն է, եւայլն: Արդեօ՞ք կարելի է խորանալ այս ուղղութեամբ գոնէ:

Ժ. Գ.- Ուզեցի, այստեղ - անշուշտ կեանքի պարագաներուն ալ ազդեցութեամբ, ինչպէս հօրս մահը, եւայլն - բան մը, ամբողջ անցեալ մը անմահացընել: Անփոխարինելի յիշատակներ են ատոնք՝ թելադրուած հին լուսանկարէ մը.- ծնողքիս ամուսնութիւնը, Եթովպիա: Անշուշտ ներկաներուն մէջ ես ալ կամ, ինչպէս ըսիք, ա՛յս տարիքիս: Անաւարտ, և միշտ այդպէս պիտի մնայ քովս, տեսակ մը, ըսենք, իբրեւ ընտանեկան ալպոմ: Յիշատակները, անցեալը միշտ վերապրելու պէս բան մը: Ուրիշ կէտ մըն ալ կայ հոս, չեշտուած կէտ մը,- ժամանակի չգոյութիւնը:

«Ց».- Ջնջա՞ծ էք ժամանակը:

Ժ. Գ.- Այո՛, բացարձակապէս ջնջած եմ զայն:

«Ց».- Կարելի՞ է ջնջել ժամանակը:

Ժ. Գ.- Ջանացի ջնջել զայն՝ զարմանալի հանդիպումներով: Ինչպէս դիտել տուիք, ներկայ եմ ես եւ ուրիշներ՝ երբ կարելի չէր: Կան եւ կը մնան՝ ներկայութիւնները միայն: Ալ ո՞ւր մնաց ժամանակը:

«Ց».- Ի՞նչ կը ներկայացնէ ժամանակը:

Ժ. Գ.- Թէ ի՞նչ կը ներկայացնէ ժամանակը...:

«Ց».- Այո՛: Որովհետեւ, երբ բան մը կը ջնջէք՝ գիտէ՛ք թէ ինչ կը ջնջէք:

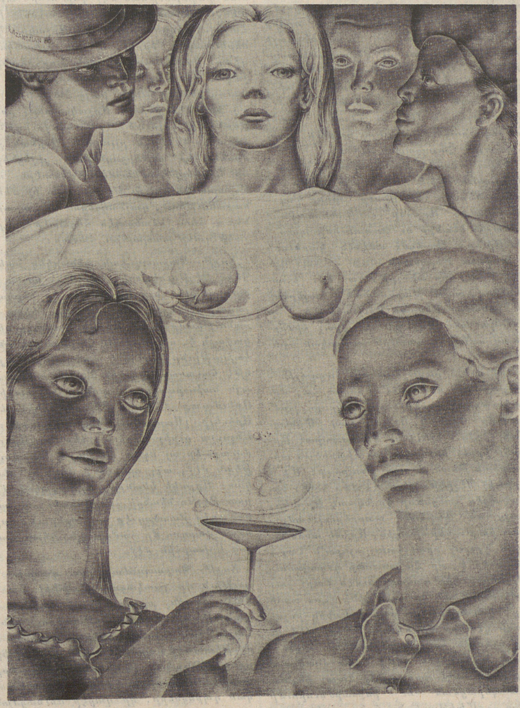
Ժ. Գ.- Ժամանակը, այս նկարին համար մանաւանդ, այն պահն է միայն, աւելին՝ այն րոպէակա՛ն ապրումը որ ծնողքս ունեցան՝ լուսանկարուած պահուն: Միայն այդ: Զգացողութիւն մը, ակնթարթ մը՝ որմէ ետք ամէն ինչ տեղափոխուած է,- աթոռները այլապէ՛ս շարուած, մէջերը պարպուած, ներկաները գացած՝ իրենց ուրախութեան կամ ցաւին: Կը մնայ դատարկ սեղանը՝ ուր ժամանակը բացակայ է այլեւս.- Ներկայ է միայն պարապ, պաս-պարապ տարածութիւնը՝ չեշտուած իրերու - սեղան, աթոռ, պնակ, գաւաթ, եւայլն - անշարժ ներկայութեամբ: Երբ ապրող չկայ, ալ ո՞ւր է, ի՞նչ է ժամանակը:

«Ց».- Այսինքն թէ ժամանակը աւելի կեանքի զգացողութիւն է՝ քան տեւողութիւն. թէ մեզմէ անկախ՝ ժամանակ չկա՞յ:

Վ. Պ.- Այո՛: Մենք է որ կը ստեղծենք զայն: Օրինակի համար, այս վայրկեանը կա՛յ՝ որովհետեւ մեր փոխադարձ ապրումներով յայտնաբերեցի՛նք զայն: Մեր էութենէն, մեր ներաշխարհէն դուրս կրնայ տեւողութեան օրէնք մը ըլլալ՝ ուր ամէն ինչ իր դերին մէջ է, ինչպէս պատմութիւնը. բայց ուր չկանք մենք: Երբ դերակատար չենք՝ զգացողութիւն չկայ այլեւս,- կայ գիտութիւն և չեմ գիտեր ի՛նչ՝ որ մեզի չի վերաբերիր:

Ժ. Գ.- Այո՛, մարդուն, մանաւանդ արուեստագէտին էութիւնն է որ կը ստեղծէ ժամանակը: Ապսթրէ բան մըն է ան, տեսակ մը, ի՞նչպէս բացատրեմ, ըսենք՝ հոգեվիճակ, որ նկարչութեան կարեւոր տարրերէն մին է:

Վ. Պ.- Երբ կը նկարենք, անշուշտ, այս ամէնուն մասին չենք խորհիր: Աւելցնեմ, սակայն, թէ ժամանակը ճշմարտութեան հետ կապուած բան մըն է: Երբ

Ժան Գազանճեան - «Մեղսակցութիւն»

գործ մը ճշմարտութեան դպչի՝ կ'անջատուի ժամանակէն, այսինքն՝ իր ուժին թափով ժամանակէն դուրս կու գայ. կը դառնայ յաւիտենական բոպէն:

Ժ. Գ.- Արտաքին երեւոյթով, ժամանակը զգեստաւորումն է նաեւ, տարազը, օրուան տէՖօրը՝ նկարչութեան մէջ: Արուեստն է որ այս բոլորը կը ջնջէ եւ կը ստեղծէ բացարձակ բան մը:

Վ. Պ.- Եղած են եւ մարդիկ, որոնք ապրա՛ծ են բացարձակ կեանք մը: Բացարձակ՝ իրենց էութեամբ, հաւատքով: Այո՛. նկարչութիւնը, ամէն բանէ առաջ, հաւատք մըն է. կրօնք մը: Նկարչութիւնը այն... ի՞նչպէս ըսեմ... բոլոր վերլուծումները մերժող... Երբ շատ վերլուծենք, կ'երթանք խորհրդանշաններու, եւ խորհրդանշանները տեսակ մը կը սահմանափակեն ամէն տարողութիւն. նաեւ ժամանակը: Թէ այս ինչ բանը այս նշանակութիւնը ունի... թէ այս բանը տեսնել կը թ ե լ ա դ ր է .- արդէն իսկ սահմանափակուած բաներ՝ սահմանափակ թելադրականութեամբ: Կարելի չէ իմաստ տալ ո՛չ ձեւերուն, ո՛չ գոյներուն:

«Ց».- Ժամանակի մասին բաւական խօսեցանք: Կարելի է անշուշտ տակաւին խորանալ, բերել օրինակներ: Բայց նախընտրելի պիտի ըլլար արուեստի մասին այս ընդհանուր տեսութիւններէն քիչ մը հեռանալ եւ կեդրոնանալ ձեր վրայ: Կը հասկնանք, նոյնիսկ, որ խուսափիք խօսիլ ձեր նկարչութեան մասին: Հետաքրքրական պիտի ըլլար իմանալ, սակայն, եթէ ոչ ձեր լման կենսագրականը, գոնէ կեանքի կարեւոր տուեալները:

Ժ. Գ.- Այդ բոլորը շատ պարզ են եւ անկարեւոր: Որեւէ նկարիչի քաթալոկին մէջ կը գտնէք անհրաժեշտը: Աւելի լաւ պիտի ըլլար շարունակել մեր խօսակցութիւնը:

«Ց».- Գուցէ: Բայց թերթիս ընթերցողները գոնէ պէտք է իմանան թէ ով է, օրինակ, Ժան Գազանճեանը,- որ կարծեմ ծնած է Պէյրութ:

Ժ. Գ.- Այո՛. 1938-ին: Մանկութիւնս անցած է զուտ հայկական միջավայրի մէջ եւ յաճախած եմ Պէյրութի Մխիթարեան վարժարանը՝ մինչեւ վեցերորդ դասարան: Յետոյ անցած եմ Ամերիկեան Համալսարանի Ֆրանսական բաժինը: Հոն մնացի մինչեւ Պրըվէ տ'Էթիւտ: Պէտք է խոստովանիմ թէ այդ շրջանին այնքան ալ փայլուն աշակերտ մը չեմ եղած. շարունակ, դասարանին մէջ իսկ, ըրածս նկարչութիւն էր միայն:

«Ց».- Կը նկատէ՞ք որ այս մասին եւս կ'արժէր անդրադառնալ:

Ժ. Գ.- Այո՛. դասարանին մէջ, ետեւը, անկիւն մը կը քաշուէի եւ դասաւանդութեան ընթացքին իսկ գծագրութեամբ կը զբաղէի: Հետեւանքը լաւ չէր անշուշտ. այնպէս որ, տնօրէնութիւնը ծնողքիս գանգատեցաւ որ ձեր տղան, այսպէս շարունակելու պարագային, դպրոց երթալու պէտք չունի.- Թող նկարիչի մը քով, արուեստանոց մը երթայ եւ հոն գծէ, յառաջդիմէ: Ըրածս, խորքին մէջ, դասարանը խանգարելու պէս բան մըն էր: Յաջորդ տարին ինքզինքս գտայ Հայկազեանի Հայ Սքուլը: Պէտք է ըսել թէ որոշ չափով լրջացած, սկսած էի նաեւ աշխատիլ, լաւ նիշեր բերել: 16 տարու էի: Այդպիսով կրցայ, հրաշքի պէս բան մը, վկայականի տիրանալ: Բարեբախտաբար հոն հայերէն ալ կը դասաւանդուէր, զոր կատարելագործել ջանացի: Մինչ այդ նկարչութիւնը չէի ձգած անշուշտ եւ առանձինս կուաշներ կ'ընէի: Այո՛, բացարձակապէս առանձինս: Նկարչական թանգարան կամ կանոնաւոր ցուցահանդէս մը իսկ չէի տեսած: Նկարչութեամբ այնքան տարուած էի, որ օր մըն ալ ուսումս ձգած գացի եւ Գեղարուեստից Վարժարան արձանագրուեցայ: Ծնողքս լուր իսկ չունէր: Հոն մնացի շուրջ երկու տարի, երբ մրցումի մը մասնակցեցայ եւ ես իսկ զարմացայ առաջին մրցանակը շահելուս: Այս վերջինը պատճառ եղաւ որ Փարիզ գամ: Անկէ ի վեր, մէկ - երկու կարճատեւ բացակայութիւններէ ետք, կ'ապրիմ Փարիզ: Ա՛յսքան:

«Ց».- Վահէ՛, դուք եւս պիտի ստիպուիք...

Վ. Պ.- Կրնամ ըսել թէ նկարչութեան քիչ մը ուշ սկսայ. կեանքի պայմանները ինծի համար այլապէս, աւելի դժուար կը ներկայանային: Վեց տարեկան էի երբ հայրս կորսնցուցի: Երեք եղբայր էինք: Ստիպուեցայ 15 տարեկանիս դպրոցէն քաշուիլ եւ աշխատիլ: Պէտք է կեանքս շահէի եւ օգնէի ընտանիքիս: Այսպէս շարունակուեցաւ մինչեւ 1973: Մինչ այդ, աշխատելով հանդերձ, կրցայ երկու անգամ ցուցահանդէս տալ, Լիբանան: Երկրորդ ցուցահանդէսը տուի 1973-ի Փետրուարին. Սեպտեմբերին Փարիզ եկայ եւ անկէ ի վեր հոս կ'ապրիմ: Անշուշտ, նկարչութիւնը շարունակելուս եւ ասպարէզ ընտրելուս մէջ մեծապէս շնորհակալ եմ կնոջս եւ հարազատներուս: Նկարչական հակումը մէջս զարգացաւ երբ դպրոցը թողուցի, 15 - 16 տարեկանիս: Նկարչութիւնը սկսաւ դառնալ ինծի համար այն՝ ինչ որ եկեղեցի մը միայն կրնայ տալ. եկեղեցի մը՝ ուր կը մտնես եւ որոշ միստիքականութիւն մը կը զգաս քեզ: Այդ օրերուն հօրաքրոջս տղան, Կիւտէր, բաւական օգնեց ինծի. աչքերս բացաւ: Այդ օրերէն սկսած, տառատները կանուխ, գործի չգացած, կը նստէի պատշգամ, կը դիտէի կանաչեղէն ծախողները որոնք շարք - շարք կ'անցնէին ու կ'երթային շուկայ. կը դիտէի ու կը գծէի: Այդ շրջանէն մօտ 200 գծագրութիւն պահած եմ տակաւին:

«Ց».- Այո՛, Արեւելքի պողպատճառները՝ իրենց էշերով...

Վ. Պ.- Էշերով, գրաստներով, կառքերով, եւայլն: Իրապէս գեղեցիկ էր պահն ու երեւոյթը. հաւատքի, պաշտամունքի պէս բան մը՝ ինծի համար: Կ'ուզէի շարունակել ապրիլ՝ այդ թելադրականութեամբ: Ասով էր որ նկարչութիւնը մէջս վերածուեցաւ տեսակ մը կիրքի՝ որ զարգացաւ, սաստկացաւ: Նկարչութեան կողքին, սկսայ կարդալ բանաստեղծութիւն, քիչ-շատ իմաստասիրական գիրքեր, եւայլն: Պէտք է ըսել թէ դպրոցական ուսում եւ պատրաստութիւն չունիմ: Ինչ կը վերաբերի կեանքիս, ծնած եմ Պէյրութ, 1943-ին: Յաճախած եմ Հայկական մանկապարտէզ, Ս. Նշան Նախակրթարան, եւ մէկ - երկու տարի ալ Ճեմարան: Ա՛յսքան: 1973-ին Փարիզ եկայ, բայց Գեղարուեստից Վարժարան արձանագրուեցայ 1975-ին: Ընդունուեցայ՝ հակառակ յառաջացած տարիքիս: Բոլորեցի 3 տարուան դասընթացք մը: Անկէ ի վեր կը զբաղիմ միմիայն նկարչութեամբ:

«Ց».- Կարելի՞ է կեդրոնանալ ձեր նկարչութեան շուրջ:

Վ. Պ.- Երկար կեդրոնանալու հարկ չկայ: Ըսեմ սակայն, անկեղծօրէն, թէ գործս միշտ կը փոխուի՝ մանաւանդ կեանքի փորձառութեանս հ ե տ ո րոշ համեմատութեամբ: Թէ այդ փոփոխութիւնը դէպի լաւն է կամ գէշը, չեմ կրնար գիտնալ. կան անխուսափելի որոշ վերիվայրումներ: Կրնամ ըսել միայն թէ որքան ալ աշխատինք, որքան ալ յառաջդիմենք, ուր ալ հասնինք՝ պէտք է ձգտինք մի՛շտ աւելիին: Արուեստն է որ կը պահանջէ աւելի՛ն: Եղածը իւրացնել՝ բայց չկրկնել: Այս մէկը անկեղծօրէն կը զգամ ու կ'ապրիմ: Լաւ գծել, եւայլն, աւելորդ խօսքեր են: Ըսի արդէն.- արուեստը կեանքս է. թոքս. շունչս: Կ'ուզեմ ըլլալ միշտ ինքզինքիս քննադատը՝ պահանջելու համար աւելին՝ իբրեւ կեանք թէ գործ:

«Ց».- Անմիջական ծրագիրնե՞ր:

Վ. Պ.- Ձեմ խօսիր հաւաքական կարեւոր ցուցահանդէսներու մասին: Նպատակս է պատրաստել առանձին ցուցահանդէս մը, Փարիզ. միա՛յն Իւղաներկ:

Ժ. Գ.- Երբ մարդ կը հաւատայ ու կ'աշխատի՝ անհրաժեշտը կ'իրագործէ: Բայց ի՜նչ լաւ պիտի ըլլար եթէ այս խօսակցութիւնները կրկնուէին: Ամէն բանէ աւելի, չեշտեմ, թէ մարդ առանձինը չի կրնար վայելել՝ նոյնիսկ գեղեցկութիւնը:

○

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆԱՊԱՏԿԵՐԱՑՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(Շար. Ա. էջէն)

Սկսան ներկայացնել կրօնք - պետութիւն պայքարը, եւ հայ աւագանիի աթոռական ու վարչական վէճերը, այսպէս ներմուծելով քաղաքականը՝ կրօնականին կողքին: Արշակ Բ. Թագաւորի կեանքն ու գործը սեւեռակէտ մըն էր՝ ազգային ինքնապատկերացման փոփոխութեան այս հանդրուանին:

Տոքթ. Պարտաքճեան նախ ներկայացուց Պատմութեան մեզի փոխանցած տեղեկութիւնները: Արշակ Բ.ի մասին տեղեկութիւններ ունինք Փաւստոսէն եւ Խորենացիէն, որոնք ունին բացասական մօտեցում, այս Արշակունիին հանդէպ: Այս երկուքէն անկախ, Փրոքոփիոս Կեսարացին ալ մեզի կը փոխանցէ Անյուշ Բերդի դրուագը: Գիտենք որ Արշակ իշխած է (մօտաւորապէս) 350-էն 365: Իր հօր Տիրանի, իր, եւ իր զաւակ Պապի օրերուն Հայաստան կարեւոր դեր ունէր Հռոմէական - Սասանեան երկու հզօր պետութիւններու պայքարին մէջ: Մինչ Տիրան Թագաւոր վիճած էր Մամիկոնեաններու հետ, Արշակ փորձեց հաշտուիլ անոնց հետ, բայց եւ այնպէս իր Թագաւորութեան ընթացքին անդադար կռուի մէջ էր այս կամ այն նախարարական տան հետ,- զուցէ որովհետեւ կը փորձէր գրաւել անոնց հողերը, զուցէ որովհետեւ կ'ուզէր սանձել անոնց կեդրոնախոյս եւ անիշխանական հակումները: 353-ին Արշակ նշանակեց Ներսէս (ապագային՝ Մեծն եւ Սուրբ Ներսէս) անուն կղերականը, հաւանաբար Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն սերած, իբր «Կաթողիկոս». (այս տիտղոսը տակաւին տարածուած չէր այդ շրջանին): 358-ին Արշակ ամուսնացաւ յոյն կնոջ մը հետ, Հռոմէա - Բիւզանդական կայսրութեան հետ իր կապերը զօրացնելով: Ասկէ ետք Արշակի մեծ ընտանիքին մէջ որոշ պառակտումներ ու դաւադրութիւններ տեղի կ'ունենան: Գընէլ, Արշակի ազգական, դաւադրաբար կը սպաննուի, զուցէ նոյնինքն Արշակի գաղտնի հրահանգով: Ապա, «հեթանոսական» օրէնքներով, Արշակ երկրորդ ամուսնութիւն մը կը կնքէ Գնէլի այրիին, Փառանձեմի հետ ալ: Ուրիշ ոտնձգութիւններ ալ կը վերագրուին Արշակի: Օրինակ, Խորենացի կը հաստատէ որ ան հիմնեց Արշակաւան նոր քաղաքը, Մասեացոտն շրջանի մէջ, ուր ամէն տեսակի ոճրագործներ ու փախստական - անօրէններ ապաստան գտան: Ներսէս կը պահանջէ, որ Արշակ քանդէ նոր քաղաքը: Երբ ան կը մերժէ, Աստուծոյ բարկութիւնը կը հարուածէ քաղաքը (ըստ Փաւստոսի): Ժանտախտը 20.000 բնակիչ կը բնաջնջէ: Խորենացի կը հաստատէ որ ոչ թէ ժանտախտը, այլ նախարարնե՛րն են, որոնք միացեալ բանակով մը կը կործանեն Արշակաւանը: Արշակ կը թուի համակերպիլ, բայց իր վրէժը կ'առնէ աւելի ուշ, երբ խնջոյքի մը կը հրաւիրէ պատասխանատու նախարարները, ու զանոնք կը սպաննէ: Աւելի ուշ, 359-էն 364, Արշակ կը կռուի Հռոմէա - Բիւզանդական ուժերու կողքին: Պարսիկներու յաղթանակէն ետք ան կ'աքսորուի Անյուշ Բերդ, ուր անձնասպան կ'ըլլայ:

Մեր քրիստոնեայ պատմագիրները իրենց գործը գրի առած են, կ'ընդգծէ Տոքթ. Պարտաքճեան, այն շրջանին՝ երբ Հայոց Թագաւորութիւնը կը տկարանար ու կը կորսուէր: Այս պատմագիրները Հայ Եկեղեցին կը տեսնէին իբրեւ միակ բարոյական-վարչական ուժը հայ կեանքի մէջ: Ուրեմն, կը քննադատեն Արշակը, իբրեւ անձ մը որ չընդունիր Ներսէսի հեղինակութիւնը, կը շարունակէ կիներու եւ խնջոյքներու հանդէպ հեթանոս կեցուածք ունենալ, կը սպաննէ հակառակորդներ, եւայլն: Միաժամանակ, կը փառաբանեն շրջանի Հայ Պատմութեան մէջ միայն մէկ անձ, Մեծն Ներսէսը:

Անշուշտ, ինչպէս կ'ըսէ Տոքթ. Պարտաքճեան, եթէ արդի գիտական - պատմական մօտեցումով քննենք մեր քրիստոնեայ պատմագիրներու գործը, կըրնանք հարց տալ թէ (ա) Ինչպէս կարելի՞ է հաւատալ թէ Թագաւոր մը ոճրագործներու ապաստան քաղաք մը կը հիմնէ: Աւելի հաւանական չէ՞ որ քաղաքական բնոյթ ունէր այդ ոստանի հիմնումը, երբ ապաստան՝ գանազան նախարարներու եւ եկեղեցական հողատիրութենէ փախչող ճորտերու: (բ) Արշակ պէ՞տք է մեղադրուի, եթէ ուզեց արքայական առանձնաշնորհներ վերահաստատել, Եկեղեցւոյ (այսինքն՝ Մեծն Ներսէսի) ու նախարարներու կեդրոնախոյս ձգտումներուն դէմ:

1850-էն ետք, հայ մշակոյթի գործիչները «վերաքննումի» ենթարկեցին Արշակ Բ.-ը, թէեւ անշուշտ այդ վերաքննումը չունէր զուտ գիտական - պատմական բնոյթ: Հայու նոր ինքնապատկերացումը ունէր նոր քաղաքական ծալքեր, որոնք բնորոշիչ դեր ունեցան, Հայու անցեալի վերակենդանացման ու վերապատկերացման մէջ: Այս մշակութային աշխատանքը տարուեցաւ նախ Թատրոնի եւ օփերայի, ապա՝ բանաստեղծութեան եւ վէպի մարզերուն մէջ, ու պէտք է չեշտել որ շարունակուեցաւ 20-րդ դարուն, Խորհրդային Հայաստանի մէջ ալ:

Երկու տեսակի Թատերախաղեր ժողովրդականութիւն գտան՝ այս նիւթը օգտագործելով,- (ա) Անոնք՝ որոնք կ'օգտագործէին Արշակի «հեթանոսանման» սեռային կեանքը ու Փառանձեմի պատմութիւնը: Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորն է Թովմաս Թերզեանի (1840 - 1909) Արշակ Բ.-ը, զոր ան գրի առած է... իտալերէնով, ապա՝ թարգմանած է հայերէնի ու յանձնած Տիգրան Չուխաճեանի, որ 1868-ին այս լիպրէթթօ-ին վրայ հիմնուելով ստեղծեց առաջին հայկական օփերան:

(բ) Աւելի բացայայտօրէն ազգային - քաղաքական մօտեցում ունեցաւ հայ մշակութային գործիչներու երկրորդ խումբ մը: Օրինակ, Սեպուհ Լազ - Մինասեան (1825 - 1887) կը դատապարտէ Արշակը իբրեւ ինքնակամ ու միահեծան տիրապետութեան ձգտող Թագաւոր: Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան (1828 - 1868) նմանապէս յանցաւոր կը նկատէ Արշակը, բայց սա կարեւոր տարբերութեամբ,- ըստ իր Թատերախաղին, Արշակ անձնասպան կ'ըլլայ որովհետեւ այնքա՜ն հայրենասէր է, որ Հայաստանի դժբախտութիւնները (իր գահազրկումէն ետք) յուսահատութեան կը մղեն զինք: Հոս անձի մը նկարագրին ու բարոյականին բոլոր յոռի կէտերը կը դրուին նժարի մէջ ու կը կշռուին հայրենասիրութեան գերագոյն արժանիքին դէմ: Նման մօտեցում կը շարունակէ զարգացնել Հայու ինքնապատկերացման եւ ինքնարժեւորումի յետ - «Մխիթարեան» հանգրուանը, զոր նշած ենք արդէն: Աւելին, Տոքթ. Պարտաքճեան կ'ընդգծէ որ Պէշիկթաշլեան դէպքերու իր պատկերացման մէջ կը չեշտէ Հայ - Պարսիկ թշնամութիւնը, եւ ոչ արքայ - նախարար ներքին պայքարը: Այլ խօսքով, ժամանակակից Հայութեան ուշադրութեան սեւեռումը կը հրաւիրէ այլազգ թշնամիին վրայ:

Ուրիշ երկու հայ մտաւորականներ, Էմմանուէլ Եսայեան (1839 - 1907) եւ Խորէն Արք. Նարպէյ (1831 - 1893) նմանապէս կը ստեղծեն կտորներ, որոնց հերոսն է Արշակ Բ.: Նարպէյի գրած ողբերգութիւնը, իբր Թատրոն, մեծ արժէք չունի: Աւելի հետաքրքրական է որ Արքեպիսկոպոսը կ'ընդգծէ Արշակի բնաւորութիւնը՝ իբր ազատատենչ Հայու տիպար նկարագիր: Անձնասպան ըլլալէ առաջ Արշակ կ'ըսէ.-

Արշակ ազատ, եւ թագաւոր է Արշակ,
եւ թագաւոր ազատն Արշակ կը մեռնի:

Տոքթ. Պարտաքճեան կ'ընդգծէ որ 1850 - 1878 թուականներու Արշակը «քաղաքական» բնոյթ ունեցող ողբերգութեան մը դերակատարն է: 1880-ական թուականներուն (Պերլինի ժողովէն ետք ու քաղաքական կուսակցութիւններու հիմնումէն առաջ) այլեւս հայ աշխարհական մտաւորականութիւնը չի բաւականանար ատով: Ունի աւելի բացայայտօրէն քաղաքական մօտեցում, մշակութային բնագաւառին մէջ ալ: Օրինակ, երբ Րաֆֆի իր Սամուէլը գրի կ'առնէ (հրատարակուած 1888-ին), «փակագիծներու մէջ» կ'անդրադառնայ Արշակունիներու պատմութեան: Կ'ըսէ որ Եկեղեցին մեծ հողատէր էր արդէն այդ օրերուն, եւ սկսած էր բացէ ի բաց պայքարիլ Հայոց Թագաւորներուն դէմ, ի խնդիր քաղաքական հեղինակութեան: Առանց Մեծն Ներսէսը այպանելու կամ դատապարտելու, Րաֆֆի կը գովէ Արշակ Բ.ը, իբր անձ՝ որ կը հասկնար թէ Եկեղեցին ու նախարարները չեն կրնար ինքնիշխան ու սանձարձակ րանիլ՝ պետութեան մէջ: Արշակաւանի հիմնումը, ըստ Րաֆֆիի, քաղաքական նոր յեցակէտ մը ստեղծելու փորձ մըն էր: Արշակի ձախողանքը, ըստ Րաֆֆիի, պէտք է վերագրել նախարարներուն, որոնք Սասանեաններէն օգնութիւն խնդրեցին եւ օտար ուժեր բերին Հայաստան:

Տոքթ. Պարտաքճեան մատնանշեց որ 20-րդ դարուն համար ալ Արշակ Բ. կը շարունակէ մնալ անձ մը, որու մեկնաբանումը Հայութեան ինքնապատկերացման փոփոխութեան մէջ դեր ունի: Այսպէս, Ստեփան Զօրեան (1889 - 1967) իր Հայոց Բերդը գործին մէջ Արշակը կը ներկայացնէ իբրեւ կարող պետական դէմք: Գրքին անո՛ւնն իսկ խորհրդանշական է,- հայ նախարարները հարիւրաւոր բերդեր ունէին, բայց Հայութիւնը՝ ո՛չ իսկ մէկ բերդ: Արշակաւանը, ըստ Զօրեանի, կոչուած էր ժողովուրդի՛ն, ճորտերուն բերդն ըլլալու: Զօրեան չի մոռնար իր ընթերցողներուն յիշեցնել, որ Եկեղեցին ամենամեծ հողատէրն ու ճորտատէրն էր, եւ թէ ան, ըստ իր մեկնաբանութեան, դաշնակցեցաւ նախարարներու հետ (նմանապէս հողատէր), Արշակի գահը տապալելու համար:

Տոքթ. Պարտաքճեան ակնարկեց նաեւ Պերճ Զէյթունցեանի (ծ. 1938) նոյնանուն վէպին, ուր Արշակ Բ. կը ներկայացուի գեղեցիկ ոճով եւ նոր մեկնաբանութեամբ: Հոս, Արշակ հեռատես ղեկավարն է, որ գիտէ թէ Հայաստանի անկախութիւնը կարելի է պահպանել միայն եթէ հաւասարակշռուին ներքին ուժերը,- այն նախարարները՝ որոնք կը հակին Արեւմուտք (Հռոմ - Բիւզանդիոնի) եւ Արեւելք (Սասանեան Պարսկաստանի): Անշուշտ ուրիշ «Արեւելք»ներ եւ «Արեւմուտք»-եր ալ եղած են Հայոց Պատմութեան մէջ, այդ օրերէն ի վեր, ու դեռ կան: Արշակի կեանքը ողբերգական է, ըստ Զէյթունցեանի, որովհետեւ ան յառաջադէմ մտածող էր ա՛յն օրերուն, երբ նման մարդու մը համար տեղ չկար Հայոց Աշխարհին մէջ:

Տոքթ. Պարտաքճեան զատ դասախօսութիւն մը յատկացուց Րաֆֆիի Սամուէլ վէպին, որուն հերոսի հայրասպանութիւնը (ի սէր հայրենասիրութեան) Հայութեան ինքնապատկերացման պատմութեան մէջ դարձակէտ մըն է: Րաֆֆի գրեց 1880-ական թուականներուն, երբ ցարական Ռուսիան կը փակէր հայկական դպրոցները, կը վարէր ռուսացման քաղաքականութիւնը: Րաֆֆի այս շրջանին գրի առաւ Կայծերը և Սամուէլը: Վերջինս կը նկարագրէ դրուագ մը մեր Պատմութենէն, երբ օտարը, հայ աւագանիի մէկ հատուածին մասնակցութեամբ, կը փորձէր օտարացնել Հայութիւնը, կրօնափոխութեան միջոցաւ: Ճգնաժամի մը մէջ Սամուէլ հերոսը պատրաստ է ոտնակոխել ամէն աւանդական արժէք ու սրբութիւն (դառնալով ծնողասպան), յանուն ամենամեծ արժէքին՝ հայրենասիրութեան: Տոքթ. Պարտաքճեան մանրամասնօրէն իր անգլիախօս ունկնդիրներուն ներկայացուց Սամուէլ վէպը եւ վերլուծեց զայն, միշտ ընդգծելով Րաֆֆիի ճիգը՝ դէպի աւանդականացում: Ան կ'ուզէ Հայութեան անցեալը վերապատկերացնել, բայց ոչ անոր քրիստոնէութիւնը եւ աստուածավախութիւնը չեշտելով (ինչպէս կ'ընէր Հայր Արսէն Բագրատունի): Այլ, Րաֆֆի կ'ուզէ հայրենասիրութիւնը եւ աւանդականութիւնը նոյնացնել, եւ կը պնդէ որ հայ քրիստոնէութիւնը կերտուած է հայ հեթանոսական հիմքերու վրայ,- Նաւասարդ, Աշտիշատ, Վարդավառ հին հեթանոսական տօներ ու սրբազան վայրեր են, որոնց աւանդական տեղը կու գան գրաւել «նոր» քրիստոնէական տօներ ու վայրեր: Կարեւորը, ըստ Րաֆֆիի, հայ աւանդութիւններու շարունակութիւնն ու վերանորոգումն է, ինչ որ իր կարգին կը պահանջէ մերժումը օտար (պարսիկ, կամ իմա՛՝ ռուսական) ներմուծումներու: Ուրեմն Սամուէլ քրիստոնէութեան պաշտպան հերոսը չէ, այլ հայկականութեան, որուն աւանդութեանց անբաժանելի մէկ մասն է կրօնքը:

Րաֆֆի մեռաւ 1888-ին: 1890-ական թուականներու կուսակցական, քաղաքական, յեղափոխական շարժումները բերին անցեալի մեկնաբանումի եւ ինքնապատկերացման նոր շրջան, որուն գլխաւոր խորհրդանիշն է Վարուժանի «Հեթանոս Երգեր»-ը (1912): Հոս, հեթանոսութիւնը միայն յարգելի հայկական աւանդութիւն մը չէ, ինչպէս է՛ր, Րաֆֆիի մօտ: Հեթանոսութիւնը ուժի, քաջութեան եւ գեղեցկութեան պաշտամունքն է, ներկայացուած՝ զօրաւոր եւ գեղեցիկ լեզուով: Ըստ Վարուժանի, Հայութեան քաղաքականացումն ու յեղափոխականացումը՝ ճարտարարուեստի դարին մէջ, կը պահանջէ թէ՛ ուժ, թէ՛ ալ գեղեցկութեան պաշտամունք, քանի որ քաղքենիական - ճարտարարուեստականը գեղեցիկ-ին ալ թշնամին է, ընկերային գետնի վրայ:

Սիամանթոյի գործն ալ հին աստուածներու (մանաւանդ՝ Անահիտի) հանդէպ որոշ պաշտամունք ցոյց կու տայ: Այս երկու բանաստեղծներու հեթանոսական մօտեցումը ընդհատուեցաւ Եղեռնով ու Խորհրդայնացումով: 1922-ին Չարենց նոյնիսկ յայտարարեց հայ անցեալի գրեթէ ամբողջական մերժում, որ երկար չտեւեց սակայն, ոչ իր մօտ, ոչ ալ ուրիշ գրողներու: 1940-ական թուականներուն վերստին տեղի ունեցաւ մօտեցում, հայ քրիստոնեայ պատմութեան (օրինակ՝ Դ. Դեմիրճեանի Վարդանանք-ը): 1960-ական թուականներէն ի վեր կը վերապատկերացուի հեթանոս Հայաստանը, մանաւանդ Հայկ Խաչատրեանի վէպերով (Տիգրան Մեծ, 1967 - 1972, ու Արտաւազդ (1975): Խաչատրեան, որ Ղարաբաղ ծնած է, կը չեշտէ թէ Արցախ - Ղարաբաղը Մեծն Տիգրանի օրերէն ի վեր մաս կազմած է Հայաստանի: Նաեւ Տիգրանին կը վերագրէ... հայ լեզուի հանդէպ նուիրում (որ պատմականօրէն... կասկածելի է): Հետաքրքրական է նաեւ Մեծն Տիգրանի նկարագրին վերլուծում մը, Պերճ Զէյթունցեանի մէկ Թատերախաղին մէջ, ուր Հայոց արքան կը փորձէ նժարի մէջ կշռել բարոյականն ու քաղաքականը: Վերջապէս, Տոքթ. Պարտաքճեան կ'անդրադառնայ Սերօ Խանզադեանի Թագուհին Հայոց պատմական վէպին, որու դէպքերը տեղի կ'ունենան Հայոց բնօրրան Հայասայի մէջ, Ն. Ք. 14-րդ դարուն: Հերոսուհին, Մարի-Լոր Թագուհին, բարոյական կամ անբարոյ ամէն միջոց կը գործածէ, համայն Հայաստանը միացեալ պահելու (ներառեալ Արցախ - Ղարաբաղը) եւ Հիթիթ թշնամիին դէմ պայքարելու համար:

Տոքթ. Պարտաքճեանի վերջին դասախօսութիւնը ունեցաւ քիչ մը տարբեր բնոյթ,- նուիրուած էր Մասիս-Արարատի պատմութեան եւ անոր սահմանուած դերին, Հայոց ինքնապատկերացման մէջ: Պիտի չանդրադառնանք անոր, այս յօդուածին մէջ:

Այս չափ հետաքրքրական դասախօսութիւններու շարքը պեղեց Հայոց Պատմութիւնն ու մանաւանդ վերջին հարիւրամեակի գրականութիւնը, եւ ցոյց տուաւ որ ժամանակակից պայմանները եւ ճգնաժամերը կը պահանջեն նոր ինքնապատկերացումներ, եւ վերամշակում անցեալի: Կրօնական, ընկերային, բարոյական ու քաղաքական հասկացողութիւններ կը «վերամշակուին» ու կը ներկայացուին հանրութեան, նոր դերակատարներու եւ դիմակներու տակ: Այսպէս, մշակութային գործունէութիւնը կը հակազդէ ժամանակի պայմաններուն, միաժամանակ որոշ ազդեցութիւն մը ունենալով սերունդի մը ինքնապատկերացման վրայ,- հարց մը, որուն անդրադարձանք նաեւ «Յառաջ - Միտք և Արուեստ»ի մէջ (Ապրիլ 1982, «Մշակոյթ եւ Քաղաքականութիւն Հայ Կեանքի Մէջ»): Այս հարցը կը շարունակէ նշանակալից մնալ՝ մեր այսօրուան իրականութեան մէջ ալ:

ԽԱՉԻԿ ԹէՕԼէՕԼԵԱՆ

Միտըլթաուն - Քոնէքթիքըթ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
6
MARDI
6 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.208 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.208

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Իսրայէլ.- «Ոչ»ին ետ՝ նոր Պայմանաժամ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹ ԱՌԱՆՑ ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՋՈՒՐԻ

ՄԻՆՏ՝ ԿՈՉԵՐ ԵՒ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջին օրերու դրական երեւոյթն այն է, թէ եթէ ոչ պաշտօնապէս, գոնէ անպաշտօն կերպով ՊԱԿ եւ Իսրայէլ սկսած են գիրար «ճանչնալ»: Արդարեւ ամերիկացի բանագնացը մէկէն միւսը կը փոխանցէ առաջարկներ եւ պատասխաններ, հակառակ անոր որ ՊԱԿ-ի ուխտին մէջ, արձանագրուած է Իսրայէլի բնաջնջումը:

Վերջին օրերուն, դիւանագիտական բեմի վրայ առաջին տեղը կը գրաւէր, երեք Հրեաներու կոչը: Մենտէս - Ֆրանս, Նաում Կոլտման եւ Ֆիլիփ Կլուցնիք հրապարակ կը կարդային Իսրայէլի եւ ՊԱԿ-ի որ բանակցին, որովհետեւ պէտք է վերջ տալ այն ամուլ վէճին, որու մէջ արաբ աշխարհ կը ժխտէ Իսրայէլի գոյութիւնը եւ Հրեաները կը ժխտեն Պաղեստինցիներու անկախութեան իրաւունքը: Արաբական աշխարհը դրական կը գտնէր այս նախաձեռնութիւնը եւ Եասըր Արաֆաթի քաղաքական խորհրդատուն ալ, Իսամ Սերթաուի յայտարարութիւն մը կ'ընէր, որ կը շեշտէր այդ կոչին կարեւորութիւնը: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութիւնն ալ երկու բանագնաց ղրկած էր Իսրայէլ, մտքերը շօշափելու համար, որոնց Արտաքին նախարար Շամիր, իրենց ըսած էր ի մէջ այլոց.- «Ձեր գործերով զբաղեցէք»: Պէյրութի մէջ ալ նախագահ Սարգիս «անհանդիստ» ըլլալով չէր ընդունած:

Կիրակի օր, Իսրայէլի կառավարութիւնը կը մերժէր եղած բոլոր առաջարկները, պահանջելով պաղեստինցի բոլոր կռուողներու մեկնումը Լիբանանէն: Միաժամանակ նոր պայմանաժամ մը կու տար, մէկ շաբաթ եւս, ինչ որ պատճառ կ'ըլլար սակայն, որ փակէ դէպի արեւմտեան Պէյրութ անցքը եւ բոլորովին պաշարման վիճակի մէջ քաղաքի մը վերածէ զայն: Կիրակի կը հաղորդուէր թէ այլեւս ջուր եւ ելեկտրական հոսանք ալ չկայ եւ ուտելիքն ալ սկսած է պակսիլ:

Անցքի փակումը կը կատարուէր յանկարծակի կերպով, Ուըրքաթ իրիկուն եւ իսրայէլեան հրասայլերը դիրք գրաւած են սահմանին, Թանգարանին փողոցի մը միւս կողմը: Կարելի է արեւմտեան Պէյրութէն արեւելեան Պէյրութ անցնիլ տակաւին, բայց հակառակը այլեւս կարելի չէ: Ըստ Օրեան - լը ժուրի, ՊԱԿ-ի առաջարկներն էին.- Ա) ՊԱԿ-ը քաղաքական ներկայութիւն մը կը պահէ Լիբանանի մէջ: Բ) զինուորական ներկայութիւնը կը սահմանափակուի, երկու զօրասիւնի, շուրջ 2000 հոգի, լիբանանեան հրամանատարութեան ներքեւ եւ որ կը քաշուին իսրայէլեան բանակին հետ, միաժամանակ: Գ) ռազմիկներու պարպում: Մաս մը Դամասկոս կ'երթայ ցամաքէն, մաս մը Գահիրէ՝ ծովէն եւ մաս մըն ալ Իրաք: ՊԱԿ կ'ուզէր նաեւ որ պարպումը յանձնուի բազմազգեան ուժի մը, որու գլխաւոր բաժինը կազմեն Ֆրանսացիք: Երկրորդ հանգրուանի մը ընթացքին, Պաղեստինցիք կը քաշուին կայաններէ եւ զէնքերը կը ժողվէ լիբանանեան բանակը: Այս ամբողջը երբ վերջանայ, ՊԱԿ յենակէտ մը կը հրատարակէ, յայտարարելով թէ մտադիր է այլեւս իր կեդրոնատեղին Պէյրութի մէջ չունենալ: Այսինքն ինք որոշած կ'ըլլայ մեկնիլ: Կը թուի որ այս ձեւով ՊԱԿ կ'ուզէ այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ ռազմագիտական նահանջ մըն է եւ ոչ անխուսափելի անձնատուութիւն մը:

Իսրայէլի «ոչ»ը յատկանշական է, այն իմաստով որ եթէ շաբաթ մը առաջ Պեկին տեղի կ'ուտար սատուեամերիկեան ճնշումին, չբնաջնջելու համար ՊԱԿ-ը վերջնապէս, չուզեր նաեւ նոր զիջումներ ընել բայց որովհետեւ զինուորական գործողութիւնն ալ շատ բաղձալի բան մը չէ իրեն համար, կը շարունակէ հոգեբանական պատերազմ մը, ջղամարտ մը, որ այլ ձեւով սպառիչ է: Որքան ալ տեղի չտայ իր հանրային կարծիքին, չի կրնար անտեսել 80-էն 100 հազար ցուցարարները, որոնք խաղաղութիւն պահանջեցին, փողոցէ փողոց:

Կիրակի գիշեր ապահովութեան Խորհուրդը, անգամ մը եւս բանաձեւ մը կը քուէարկէր, միաձայնութեամբ, պահանջելով մարդասիրական վերաբերմունք: Աւելի ուշ պիտի քննէր նաեւ ֆրանքեւեգիպտական ծրագիրը, որ կը նախատեսէ փոխադարձ ճանաչում Իսրայէլի եւ ՊԱԿ-ի եւ որու դէմ չի թուիր այլեւս Արաֆաթ: Մոնտի բրած յայտարարութեան մէջ է, որ ՊԱԿ-ի պարագլուխը այդ ճանաչման սկզբունքը կ'ընդունի:

× Իսրայէլացի լրագրող՝ Ուրի Աւների արեւմտեան - Պէյրութի մէջ տեսնուած է Արաֆաթի հետ: Կ'ըսէ թէ ան համակերպած է, ճակատադրապաշտ, եւ կ'ապրի կեթոյի մը մէջ, ինչպէս Վարշաւայի հրեայ մը: Իսրայէլ վերադարձին, լրագրողը դէչ ընդունուած է:

× Քաստաֆի Շաբաթ օր, հեռագիր մը ղրկած է ՊԱԿ-ի ղեկավարներուն հրաւիրելով զիրենք որ անձնասպան ըլլան: Ըստ լիբիական մամուլի գործակալութեան, Քատաֆի կ'ըսէ.- «Ձեզի կը թելադրեմ անձնասպան ըլլալ քան թէ նուաստացումը ընդունիլ, վասնզի ձեր անձնասպանութիւնը կը փառաւորէ պաղեստինեան դատը, գալիք սերունդներուն համար եւ ձեր արիւնը վառելանիւթ կը դառնայ յեղափոխութեան՝ անխուսափելի դարձած Ատլանտեանէն՝ Ծոցը»:

× Երկու արաբ սպաննուած է եւ 12 ուրիշներ վիրաւորուած գրաւուած հողերու մէջ, ցոյցերու ընթացքին, իսրայէլեան զօրքին կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՆՏԻԱԼԻ Յուլիս 2-ի մրցումներուն արդիւնքներն եղան.- Պրազիլ - Արժանթին 3 - 1 եւ Սպանիա - Արեւմտեան Գերմանիա 1 - 2, Արժանթին այլեւս կէս աւարտականներուն չէր կրնար մասնակցիլ: Յուլիս 4-ին, ամբողջ Ֆրանսան, բոլոր հոգերը մոռցած, հեւ ի հեւ հետեւեցաւ Ֆրանսայի մրցումին հիւսիսային - Իրլանտայի հետ եւ հակառակ անոր որ հաւասար արդիւնք մը կը բաւէր, ֆրանսական խումբը յաջողեցաւ 4 կէտով մէկի դէմ յաղթել հիւս. - Իրլանտայի: Նոյնը ըրած էր 24 տարի առաջ 1958-ին եւ այդ ձեւով մասնակցած կէս - աւարտականներուն, ինչպէս այսօր: Նոյն օրը, Լեհաստան եւ Խորհ. Միութիւն 0 - 0 արդիւնք մը կ'արձանագրէին, ինչ որ կը բաւէր Լեհաստանի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գործազրկութեան սնտուկին բացը 37 միլիառի պիտի հասնի 1983ի վերջ, քանի ներկայիս ամիսը՝ 2 միլիառ է արդէն: Գործազուրկներու թիւը երկու միլիոնն ալ անցաւ եւ հարկ է ելք մը գտնել: Հաւանաբար դիւրին միջոցը ռոճիկի՝ սակերը բարձրացնել:

Հայր Մանուէլի Դատավարութիւնը Յետաձգուեցաւ Յուլիս 26ին

Ինչպէս գրած էինք Յուլիս 1-ի մեր թիւով, Պոլսոյ զինուորական դատարանին առջեւ բացուած է հայր Մանուէլ Երկաթեանի դատավարութիւնը: Այս մասին, «Թէրճիւման» Յուլիս 1-ի թիւով հետեւեալը կը գրէ.-

Անչափահաս մանուկները Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ դաստիարակող, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի պաշտօնեայ, Թրքահպատակ Հայկօ Մանուէլ Ելտէմիրի դատավարութիւնը սկսաւ:

Պոլսոյ Թիւ 1 զինուորական դատարանին առջեւ դատուող ամբաստանեալին «Թուրքիոյ դէմ գործունէութիւն ցոյց տալ, ցեղապաշտութեան եւ խտրականութեան քարոզչութիւն ընել, Աթաթիւրքի օրէնքին դէմ շարժիլ» յանցանքներէն առնուազն 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուիլը պահանջուեցաւ: Թօ ըքիայէ դուրս Հայկօ Տէմիրճեան, եկեղեցական շրջանակին եւ Եւրոպայի մէջ Մանուէլ Երկաթեան անուններով ծանօթ թրքահպատակ ամբաստանեալը, որ լրատուութեան վրայ Հոկտեմբեր 10, 1980 Թուականին Եէշիլքէօյի օդակայանը ձերբակալուած էր:

Ամբաստանագիրը կարդացող զինուորական դատախազ հրամանատարը Թահիր Իլհան, պատմական դէպքերէ օրինակներ տալով հայկական խնդրին վրայ կանգ առաւ եւ ըսաւ որ Հայոց պատմութիւնը գրողներուն մեծամասնութիւնը կրօնաւոր դասուն պատկանելով, ասոնք Հայոց պատմութիւնը կրօնական առասպելներու վրայ հիմնած են:

Հնչակ եւ Դաշնակ չեթէներուն արեւելեան Անատոլուի մէջ կատարած ապստամբութիւնները եւ արիւնալի ոճրագործութիւնները պատմող դատախազը 1973-էն վերջ երկրէն դուրս Թուրք դիւանագէտներու դէմ կատարուած սպանութիւններուն ալ անդրադարձած է:

Ամբաստանեալին արարքները պատմող դատախազը.-

«... Ապրիլ 24, 1980-ին Երուսաղէմի Դպրեվանքին հաւաքոյթը կազմակերպողներուն մէջ կը գտնուէր եւ ըլլայ Դպրեվանքէն, ըլլայ երկսեռ նախակրթարանին մէջ իր դասաւանդութիւններուն ընթացքին հակաթուրք զգացումներ կը ներարկէր, իսկ Հոկտեմբեր՝ 1980-ին Պոլսոյ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիին մէջ, ուր արարողութիւնը կ'ընէր Դաշնակցութեան քայլերգը երգել տուած է եւ չունին ալ «Աթաթիւրք» անունը դրած է... իր կրօնաւորի հանգամանքը չարաչար գործածելով Թուրք եւ Հայ հաւաքականութիւնները իրարու դէմ հանելու աշխատող զինեալ ոճրագործներու հետ գործակցութեան մէջ մտած է», ըսելով 140 եւ 142/3 - 4 յօդուածներու համաձայն պատժուիլը պահանջեց:

Նոյն Թուականի «Հիւրրիյէթ»ը այս ընդհանուր տեղեկութիւններուն կը կցէ նաեւ հայր Մանուէլի յայտարարութիւնը: Ան նախ կը մերժէ ոստիկանատան մէջ տուած իր տեղեկութիւնները, զորս կ'ըսէ, ըրած է ճնշումի տակ այլ, կ'ընդունի դատախազութեան մօտ ըսածները:

Մանուէլ Վարդապետ ըսաւ որ ինք զոհ գ ա ց ա ծ է թշնամիներու դաւադրութեան մը: Իբրեւ կ ր օ ն ք ի մարդ, ըսաւ ան, երբեք խաղալիք չէ դարձած Թուրքիոյ թշնամիներու և օտար կեդրոններու: Օրինակի համար միշտ դէմ եղաւ Խորհ. Միութենէ Երուսաղէմ եկած փոխ - տնօրէն Փայլակ Անթափեանին գաղափարներուն եւ արդէն ճիշդ ատոր համար է որ հիմա ինք դաւադրութեան զոհ գացած է եւ կը գտնուի Թրքական դատարանի մը առջեւ: Ես, շարունակեց Վարդապետը, եթէ Թուրքիոյ դէմ գործած ըլլայի, անցագիրս կը պատռէի ու անգամ մըն ալ Թուրքիա չէի գար:

Մանուէլ Վարդապետ, աւելցուց որ ինք կը սիրէ մարդկութիւնը, երբեք չէ հաստատած Թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնը եւ թէ ինք բոլորովին անմեղ է:

Դատարան կանչուած էին նաեւ 9 վկաներ, որոնք յայտնեցին թէ լուր չունին որ Մանուէլ Վարդապետ հակաթուրք գործունէութիւն ցոյց տուած է:

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Յուլիս 26-ին:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

DIARO DE LISBOA

Այս կարգի հրատարակութիւններու ամէնէն յատկանշականն է, փորթուկալեան օրաթերթին լոյս ընծայած խիստ շահեկան յօդուածը խորագրուած՝ «Հայաստան 1915, ժամանակակից պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը»: Ստորագրուած Ինէս տա Քոսթա Ֆեռեռա, յօդուածը ճոխացած ջարդերու նկարներով. առարկայական մօտեցումով կը ծանրանայ ցեղասպանութեան եւ յարակից քաղաքական հարցերուն (Սեւր, Լօզան եւայլն) վրայ:

Այս ամփոփ, բայց ինքնին ամբողջական գաղափար մը տալու համար Հայկ. հարցին մասին, յօդուածը լոյս տեսած է վերոյիշեալ թերթին Յունիս 25-ի թիւին մէջ:

ETUDES INDO-EUROPEENNES

Այս եռամսեայ պարբերականը կը հրատարակուի Լիոն 3-ի Ժան - Մուլէն համալսարանի հնդեւրոպական ուսումնասիրութեանց հիմնարկին կողմէ (74 ռիւ Փասթէօր, 69007 Լիոն):

1982 Ապրիլի (Թիւ 2) թիւին մէջ լոյս տեսած է հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը.-

« La religion de la vérité dans l'épopée arménienne »

զոր ստորագրած է Ժան Հօտրի:

Նոյն համալսարանի հնդեւրոպական ուսումնասիրութեանց շաբթուան ընթացքին, Յուլիս 5-էն 10, զեկուցումներու կարգին է՝

«An Aspect of Armenian Medecine»

զոր կ'ընէ Ճոն Կրեփըն:

ENCOUNTER

Անգլիական այս պարբերականը 1981 Դեկտեմբերին հրատարակուած է «Հայկ. Աղէտը», խորագրով երկար յօդուած մը, Նորման Ռաւլինի ստորագրութեամբ եւ ուր Քալիֆորնիոյ համալսարանի պատմութեան փրոֆէսօրը, փաստերով, կը ներկայացնէ Հայերու ցեղասպանութեան եւ ժամանակակից պատմութեան զանազան երեսները:

«Նամականի»ի բաժնին մէջ է, որ աւելի ուշ (1982 Մայիսին) նոյն թերթը լոյս ընծայած է Անգարայի Թուրք համալսարանէն, Թիւրքքայա Աթայովի մէկ երկար նամակը, որ մասնաւոր նորութիւն չի կրեր, այլ կը պարզէ Թրքական ծանօթ բանաձեւումները ժխտելու համար եղածը:

L'ESSOR DU RHONE

Կաթողիկէ թեմական շաբաթաթերթին Մայիս 28 թիւին մէջ լոյս տեսած է Հայութիւնը ծանօթացնող յօդուած մը, խորագրուած «Ժամ մը, հայկականութեան փոքրիկ ովասիսի մը մէջ» եւ ուր կը ներկայացուի առաւելաբար տեղական կեանքը՝ Նորվան Եպիսկ., հակիրճ ակնարկով մը հին Հայաստանի:

ՅԱԿՈԲ ԳԻՒՐՋԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա․

ԽՄԲ․- «Պատմա - Բանասիրական Հանդէս»ի այս տարուան առաջին թիւին մէջ ստորագրած ընդարձակ յօդուածով մը Մ․ Ղազարեան կը ներկայացնէ քանդակագործ Յակոբ Գիւրջեանի կեանքին զանազան հանգրուանները եւ վաստակը, արուեստագէտին ծննդեան 100-ամեակին առթիւ: Կուտանք յօդուածին հիմնական մասերը, արեւմտահայերէն:

×

Յակոբ Գիւրջեան ծնած է 1881ին Շուշի: Մեռած է 1948-ին՝ Փարիզ: Այս 67 տարիները հանդիսացած են քանդակագործ դառնալու երազի, ոդիսականութիւններու, հիասթափութիւններու, վերելքի ու ինքնահաստատման տարիներ․ դաւառական Շուշի քաղաքէն մինչեւ Մոսկուա ու Փարիզ, առաջին կաւէ փոքր աշխատանքներէն մինչեւ ժողովրդական յուշարձանները: Յ․ Գիւրջեան իր նախակրթութիւնը ստացած է Շուշի եւ ուսումը շարունակած Մոսկուայի Թէքնիք դպրոցը: 1905-ին տարի մը հետեւած է Մոսկուայի Համալսարանի բժշկական լսարանի դասընթացքին: 1906 - 1910 թուականներուն յաճախած է Փարիզի Ժիւլիէն Ակադեմիան՝ աշակերտելով Վէռլէի, Լանտովսկիի եւ Կրապէռի, բազմիցս արժանանալով մետալներու: «Երեք տարի շարունակ, - գրած է Տէրվանդաղէ, - հայ երիտասարդը յիշեալ Ակադեմիայում ստանում է առաջին մրցանակներ եւ շքանշաններ, եւ միշտ ընթանում է հարիւրաւոր աշակերտների մէջ իբրեւ առաջինը: … Պ․ Գիւրջեանը իր պրոֆէսորների ամենասիրեցեալ աշակերտներից մէկն է եւ իր ընկերների անկեղծ գովասանքների առարկան: Տաղանդի հետ երիտասարդ հայ արձանագործն ունի նաեւ անզուգական աշխատասիրութիւն եւ շարունակ կատարելագործուելու փափաք եւ եռանդ, ապացոյց, որ նա էժանագին դափնիների վրայ չի նիրհեցնի աստուածային տուրքը»:

Ուսանողական տարիներէն արդէն Յակոբ Գիւրջեան կը մասնակցէր Փարիզի ցուցահանդէսներուն, իսկ 1910-ին Պաքուի Մշակութային Միութեան արուեստի բաժանմունքը առաջարկեց իրեն մասնակցիլ Երեւան զետեղուելիք Խաչատուր Աբովեանի արձանի մրցանակաբաշխութեան: Քանդակագործը ներկայացուց երկու էսքիզներ, որոնց մասին Տէրվանդաղէ գրած է․ «Ընդհանուր առմամբ Գիւրջեանի վրայ երեւում է Ռոտէնի ազդեցութիւնը: Մի հանգամանք, որ, անկասկած, պատիւ է բերում հայ քանդակի ճաշակին»:

1911-ին Փարիզի Ազգային Ընկերութեան սրահին մէջ ցուցադրուած «Կովկասեան տիպար»ը, «Փոքրիկ տղու գլուխ»ը եւ «Աղջկան դիմաքանդակ»ը գործերը ուշադրութեան արժանացած են եւ արձագանգ գտած մամուլի մէջ: Դասական ուսումնառութիւնը աւարտած էր: Ժամանակի քանդակագործութիւնը ունէր մէկ «աստուածութիւն»՝ Օկիւսթ Ռոտէն: Բոլորը անոր արուեստի ազդեցութեան տակ էին, ամէն ոք՝ անոր աշակերտը: Ոմանք կը յաճախէին անոր արուեստանոցը (Եա․ Նիկոլաձէ, Գ․ Ահարոնեան): Որոշ ժամանակ մը հոն կը գտնուէր նաեւ Յակոբ Գիւրջեան, որ ուշադրութեանը կ'արժանանայ մեծ քանդակագործին: Յ․ Գիւրջեան հմայուած էր Ռոտէնի քանդակներու արտայայտութեամբ, ուժականութեամբ, քանդակի արտաքին մշակումներու նկատմամբ ունեցած հետաքրքրութեամբ, լոյսին եւ շուքին արուեստ նշանակութեամբ, ինչպէս նաեւ՝ բնօրինակէն թելադրուած կերպընկալ ինքնատիպ արտայայտչութեամբ: Ինք եւս կը ձգտէր ստեղծագործական այս եղանակին՝ հիմք ունենալով իրապաշտական աշխարհահայեացքը:

Յակոբ Գիւրջեան Փարիզի մէջ արուեստանոց ունէր, ուր ստեղծուեցան առաջին նշանակալից գործերը՝ Արշակ Չօպանեանի, Մաքսիմ Կորքիի, Շալիապինի, Թոլսթոյի (Մոսկուայի Թանգարանին համար) դիմաքանդակները: Անոնք ունին դիմաքանդակի դասական չափանդրանքներ, սակայն իւրաքանչիւրը օժտուած է իրեն բնորոշ ներքին տրամադրութեամբ․ քնարականութիւն (Ա․ Չօպանեան), սուր դիտողութիւն (Մ․ Կորքի), ստեղծագործական լարուած միտք (Շալիապին), փառահեղ իմաստութիւն («Լեւ Թոլսթոյ․ մտածողի գլուխ»): Այս աշխատանքներուն մէջ արդէն գոյութիւն ունին Յակոբ Գիւրջեանի յետագայ գործերը բնորոշող քանի մը յատկանիշներ: Անոր կերպարները մտածող, ստեղծող անհատականութիւններ են, ունին ներքին գործողութիւն, ներքին շարժում, օժտուած են մարդկային մաքուր զգացումներով, ներքին հմայքով եւ վեհութեամբ: Արուեստագէտը ունի քանդակագործական ձեւերու ազատութիւն եւ նիւթի ընտրութիւն (պելժիական կամիթ, մարմար, պրոնզ, թրծած կաւ):

Յակոբ Գիւրջեանի ստեղծագործութեան առաջին շրջանը կ'ընդգրկէ 1911 - 1916 թուականները, ուր իշխողը դիմաքանդակն է: Ա․ Տէրվանդաղէ, Անդրանիկ, Մելիք - Ադամեան, Պէթհովէն, Ռախմանինով կերպարներ են, որոնք ներկայացուած են գեղարուեստա - հոգեբանական ինքնատիպ արտայայտութեամբ: Գիւրջեան մասնակցեցաւ Փարիզի, Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի կարգ մը ցուցահանդէսներու, ձեռք ձգելով տաղանդաւոր արուեստագէտի համբաւ: 1914 Դեկտեմբեր 14-ին Մ․ Կորքի կը գրէ Լէոնիդ Անդրէյեւի․ «… այս նամակը քեզի կը յանձնէ Գիւրջեան, քանդակագործ, որ կը փափաքի քու կիսանդրին քանդակել: Ան տաղանդաւոր մարդ է եւ հրաշալի տղայ: Ուսանած է Փարիզ, ուր շատ ծանօթ է»: Անհրաժեշտ է նշել, որ Մ․ Կորքի յատուկ վերաբերում ունէր քանդակագործին հանդէպ եւ այդ՝ փոխադարձ էր: Յակոբ Գիւրջեան երկու անգամ անդրադարձած է գրողին դիմաքանդակին: Առաջինի աւարտէն ետք Մ․ Կորքի Գիւրջեանին կը նուիրէ թանկագին յատուկ քարով գեղեցիկ մատանի մը, որ ներկայիս կը գտնուի Հայաստանի պետական պատկերասրահին մէջ:

1917 - 1921 թուականները Յ․ Գիւրջեանի մոսկովեան կեանքի բեղուն շրջանը կը հանդիսանան: Հայկական գործերու կոմիսարիատի կողքին հայկական թանգարանի վարիչն էր, դրամատիկ խումբի գեղարուեստական խորհուրդի անդամ, կը կերտէր դիմաքանդակներ (Ա․ Լունաչարսկի, Վ․ Տէրեան) կը շարունակէր ուսումները քանդակի կալուածէն ներս («Վեներա», «Մեղսակցութիւն», «Լետա», «Ձինուհի»), որոնք կը գնուէին կերպարուեստի յանձնաժողովին կողմէ եւ կը յանձնուէին երկրի թանգարաններուն:

Մոսկուայի մէջ Յ․ Գիւրջեան կը դառնայ «Ռըլիէֆ» քանդակագործական ձեռնարկութեան անդամ եւ աւելի գործօն կը մասնակցի Լենինի 1918 Ապրիլ 23-ի հրամանագրով սահմանուած «մոնումենտալ պրոպագանդայի ծրագիր»ի իրագործման, որ կը նախատեսէր յեղափոխական շրջադարձ մը արուեստի ըմբռնումներու եւ հանրային կեանքէն ներս ունեցած անոր դերին մէջ: Գիւրջեան կը մասնակցի նաեւ լայն տարածում ունեցող յուշատախտակներու ստեղծման: Անոր կերտած յուշատախտակները կը փակցուին Մոսկուայի հանրային շէնքերու պատերուն: Անոնցմէ մէկը, որ ամրացուած էր Մեծ Թատրոնի պատին, կը ներկայացնէր քարի մեծ զանգուածը բարձրացնող, յառաջ մղուած շարժումով բանուոր մը:

«Մոնումենտալ պրոպագանդայի ծրագիր»ի իրականացման Յակոբ Գիւրջեանի բերած գործօն աշխատանքին մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ անոր մասնակցութիւնը Կարլ Մարքսի յուշարձանի էսքիզի պատրաստութեան: Այդ նպատակով բացուած ցուցահանդէսին կը մասնակցէին ժամանակի անուանի քանդակագործներ, այդ կարգին՝ Յ․ Գիւրջեան: Ներկայացուած գործերը հաւանութեան չարժանացան, սակայն «Ռըլիէֆ» ձեռնարկութեան արուեստագէտներուն (Ս․ Ալեոշին, Յ․ Գիւրջեան, Ս․ Կոլցով, Ս․ Մեզենցեւ) յանձնարարուեցաւ պատրաստել նոր էսքիզ մը, կազմել նախահաշիւ եւ յուշարձանը հիմնել 1920 Մայիս 1-ին:

Եւ յանձնարարութիւնը կատարուեցաւ: Բացումին կրքոտ ճառ մը արտասանեց Լենին: Յակոբ Գիւրջեան ծանօթ էր Լենինի տակաւին Փարիզէն, ուր կ'ապրէր ան 1911 Դեկտեմբեր 1912 Յուլիս, կարճ ընդմիջումներով: Այդ օրերուն Մ․ Կորքիի հետ Լենին այցելած է հայ քանդակագործին արուեստանոցը:

1921-ի սկիզբները Յակոբ Գիւրջեան եկաւ Փարիզ, իրեն հետ բերելով բազմաթիւ աշխատանքներ: Փաստաթուղթի մը մէջ կը կարդանք․ «Տեղեկանք: Ներկայիս կը հաստատեմ, որ համապատասխան բոլոր իշխանութիւններու արտօնութեամբ արտասահման մեկնող քանդակագործ Գիւրջեան իրեն հետ կը տանի քանդակագործական նիւթ եւ իր պատրաստած կիսանդրիները, որոնք սահմանը … գելքի ենթակայ չեն: Լուսաւորութեան Ժողովրդական կոմիսար Ա․ Լունաչարսկի»:

Մ․ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԱՐԵՒՄՏ․ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՕՏԱՐՆ ՈՒ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆ

- Մեր ամէնէն մեծ մտահոգութիւնն այն է, որ Գերմանիա գտնուող միլիոնաւոր օտարականները իրենց ընտանիքներով կ'ապագերմանացնեն մեր լեզուն, մեր մշակոյթը եւ մեր ազգային նկարագիրը:

Այս յայտարարութիւնը, որ մանիֆեսթի մը բնոյթը կը կրէ, կը ստորագրեն փիլիսոփայութիւն, օրէնսգիտութիւն եւ բժշկարանութիւն դասաւանդող 15 փրոֆէսորներ:

Նախարանին մէջ կ'անդրադառնան գերման ժողովուրդին ապագային մասին, անոր կենսաբանական դիմագիծին, նկարագիրին: Եզրակացութիւնը կը մնայ յստակ․ - օտարականներուն վերադարձը դէպի իրենց երկիրները․ ասիկա կը նպաստէ երկրին ոչ միայն ընկերային վիճակին, այլեւ կենսաբանական բնոյթի զարման մը կ'ըլլայ Գերմանացիներուն համար:

Այս մանիֆեսթը խորհրդանշական առաւել բան մըն է երկրի մը համար, ուր մօտաւոր անցեալին «օտարատեացութիւնը» չէշտուած կը մնար: Առաւել, որովհետեւ իրողութեան մը արտայայտութիւնը կը ցոլացնէ՝ արհամարհանք եւ անվստահութիւն Դաշնակցային Գերմանիա աշխատող եւ ապրող օտարներուն հանդէպ: Մասնաւորաբար ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ երկրին տնտեսութիւնը դժուարութիւններու դէմ յանդիման կը գտնուի:

- Ո՛չ մէկ կասկած, թէ օտարականներուն դէմ թշնամական վերաբերում մը գոյութիւն ունի մեր ժողովուրդին մէջ կարեւոր մասին մօտ: Ըսողը նոյնպէս փրոֆէսոր մըն է, Ազատ․ Դեմոկրատ կուսակցութեան անդամ:

Պերճախօս է այն հանրաքուէն, որ կը կրէ անցեալ տարուան թուականը․ - Բնակչութեան 79 առկոսին տեսակէտով, շատ - շատ են օտարականները Գերմանիոյ մէջ: Նկատելին այն կը մնայ, թէ այս կարծիքը կ'արտայայտեն այլազան կուսակցութիւններու եւ խմբակցութիւն…

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1904 - 1905-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

«Աղերսանք»ին մէջ կը սկսին արդէն յայտնուիլ հասուն Մեծարենցը յատկանշող գիծերէն ոմանք (136), եւ կը յստակուին գրական իր դիրքաւորումներէն մէկ քանին․ ոգեկոչումը, փնտռտուքը, բաղձանքին ուժգնութիւնը կը գերազանցեն գրական տուեալները (ռոմանթիք կամ խորհրդապաշտ), կը գերազանցեն նաեւ հոգեբանական տուեալները․ կը վերածուին, քնարական շարժումի, այսինքն՝ բացարձակի մը ձգտումին: Կրաւորական դիրքաւորումը՝ ծնած Մեծարենցի բանաստեղծական առաջին փորձերէն (եւ չենք գիտեր թէ արդեօք արդի՞նք նաեւ մարդու իր իրա՛ւ ապրումներուն), հոս կը դառնայ ամբողջական բնոյթով տուեալ մը, որ կը պարուրէ համակ էութիւնը՝ առանց մթագնող բիծերու: Բանաստեղծին «սպասումը», այսինքն՝ հիւրընկալ, բացիրտ եւ վեհանձն իր դիրքաւորումը այլեւս չի՛ վերաբերիր այս կամ այն բանին միայն, այլ՝ ամբողջութեան մը, բացարձակի մը․ եւ այս ճամբու վերջաւորութեան պիտի հասնինք արդէն «ըլլա՛յ»ներու դիրքաւորումին:

Այս յատկանիշներէն շատեր, որոնք հիմնական պիտի դառնան «Ձմրան պարզ գիշեր»ին (137) նման քերթուածի մը համար (քերթուած՝ որով Ծիածանը կը բացուի), մեծ մասով ստուերագրուած կը գտնենք արդէն «Աղերսանք»ին մէջ: Կրնանք գրեթէ հաստատել թէ «Աղերսանք»ը ուղղակի նախընթացն է «Ձմրան պարզ գիշեր»ին, եւ թէ «Ձմրան պարզ գիշեր»ը փոփոխակն է «Աղերսանք»ին՝ աւելի զարգացած, խորացած եւ պարզուած: Այս վերջինին մէջ ունինք կաթեցուր հոգւոյս մէջ յոյզը կեանքին (Ա․ տող), «Ձմրան պարզ գիշեր»ին մէջ՝ Պուտ պուտ կաթեցուր հոգւոյս սիրաջեր (8-րդ տող)․ «Աղերսանք»ին մէջ կը կարդանք՝ Ինծի տուր կաթը խանդաղատանքին (6-րդ տող), «Ձմրան պարզ գիշեր»ին մէջ՝ կաթը մեղմահոս լոյսիդ տարփանքին (3-րդ տող): Չենք ուզեր հոս երկու քերթուածներուն բաղդատական վերլուծումը ընել․ կը գոհանանք նշելով զուգահեռ այս կէտերը, որպէսզի, ինչպէս ըսինք, տեսնուի թէ Մեծարենցի համար կարեւոր վճռական շրջանի մը մէջն ենք, անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուինք: Կը յայտնուին դիրքաւորումներ, որոնք յետոյ կենսական պիտի դառնան Ծիածանի Մեծարենցին․ օրինակի համար, կը յայտնուին բանալի - բառեր, ինչպէս՝ կաթեցուր եւ կաթ, որոնց հոգեքննական մեկնութիւնը կրնայ կարեւոր արդիւնքներու տանիլ մեզ, ճանչնալու համար Մեծարենցի բանաստեղծական խառնուածքը (138): Կ'ուզենք նշել ի մասնաւորի թէ ի՛նչպէս մէկ քերթուածէն միւսը անցքը՝ (139) կ'ենթադրէ այլօրինակ արժէքներու յայտնաբերում մը: Հարկ է աւելցնել նաեւ թէ այս տուեալներով կրնանք զատուիլ Բաշուեանի տեսակէտէն, որով բանաստեղծ - Մեծարենցի ծնունդը կը փոխադրուէր մինչեւ 1906-էն ետք ատեն մը (140), զայն վերագրելով «անակնկալ» անկիւնադարձի մը, կոչելով զայն «գաղտնիք մը»: Կը թուի թէ այս դատումները եղած են ռոմանթիք քննադատութեան հիման վրայ: Գիտենք մանաւանդ թէ Ծիածանի քերթուածներուն մեծ մասը գրուած էր, նաեւ տպուած, 1904 – 1905-ին: Այլ խօսքով, հրատարակելով Ծիածանը, Մեծարենց ամփոփած է լաւագոյնը սկզբնական շրջանի իր գրական գործունէութեան․ մինչ այդ թուականը գրած իր քերթուածներուն մէջ կատարելով որոշ ընտրութիւն մը, եւ սակայն յատկանշական փոփոխութիւններու ենթարկելով ընտրած կտորները: «Ձմրան պարզ գիշեր»ին հետ բաղդատուած «Աղերսանք»ի պարագան կը ներկայացնէ - հիմնուած երկու քերթուածներուն արտայայտութեան եւ նիւթի նմանութեան վրայ – Մեծարենցի զարգացման յառաջխաղացութեան եւ փթթումին հանգոյցը՝ որ կը լուսաբանէ գրական իր աշխատանքին ներքին կազմաւորումը: Որով, փոխանակ «գաղտնիք»ի մը վերագրելու բանաստեղծ - Մեծարենցին ծնունդը, պիտի ըսենք թէ Մեծարենցին մէջ բանաստեղծը անցաւ փնտռտուքի, ինքնասրբագրութեան, … իսկ ներաշխարհին հետազօտութեան անխոնջ աշխատանքի մը շնորհիւ, կուտակումով ապրումներու եւ քննական վերամշակումով գրական իր յատկութիւններուն:

(Շար․ 17)

ներու պատկանողներ, համախոհներ: Նոյնիսկ իրենք զիրենք կանաչ խմբակցութեան անդամ կամ համակիր նկատողներ, այնինչ մարդիկ, որոնք լծուած են բնութեան անաղարտ պահպանումին պայքարին:

Թուրքերը ճնճղատուութեան թիրախ: Կառավարութեան հաշուացոյցով, չորս միլիոն 650 հազար օտարական կայ Արեւմտեան Գերմանիա: Այլ խօսքով՝ անոնք կը ներկայացնեն երկրին ընդհանուր բնակչութեան 7,5 առ հարիւրը, 16 տոկոսի յաւելում մը արձանագրելով վերջին երեք տարիներուն:

Օտարականներուն ամէնէն մեծ զանգուածը կը պարզեն Թուրքերը՝ շուրջ 1·5 միլիոն, մեծաւ մասամբ կը բնակին խիտ եւ բազմամարդ բնակչութիւն ունեցող քաղաքները: Օտարականները համապատասխան կարգով 22,18 եւ 17 տոկոսը կը ներկայացնեն Ֆրանֆուրթ, Շթութկարտ եւ Միւնիխ քաղաքներուն մէջ: Թուրքերու ամէնէն կարեւոր կեդրոնացումը կը պարզուի Արեւմտեան Պերլին եւ Հաննովի Տուիզպուրկ քաղաքներուն մէջ:

Աւելութեան կամ թշնամութեան առաւելագոյն թիրախը կ'ուղղուի Թուրքերուն դէմ, քանի անոնք առաւել դժուարութեամբ կ'իւրացնեն լեզուն եւ կը ժամանեն յետամնաց վայրերէ, բաղդատմամբ միւս օտարականներուն, ինչպէս, օրինակ, Եուկոսլաւները, Յոյները եւ Իտալացիները:

Գերմանացիներուն մօտ կը տիրէ այն կարծիքը, թէ օտարականները այսպէս կոչուած ընկերային նպաստներու «սատախօսներ» են: Կ'ապահովեն իրենց ընտանիքներուն ժամանումը, որպէսզի անոնք օգտուին անգործութեան համար սահմանուած ընկերային նպաստներէն, ինչպէս նաեւ ապահովեն գրեթէ ձրի բժշկութիւն:

Անոնց զաւակները պատճառ կը դառնան, որ բազմաթիւ դպրոցներու մէջ կրթական մակարդակը մնայ ցած:

Անգործներու տոկոսը օտարականներուն մօտ 12-ի կը հասնի, իսկ Գերմանացիներուն մօտ՝ 8,2-ի: Միւս կողմէ սակայն, տարբերութիւնները ակնյայտնի կը մնան այլազան պատճառներով: Պատասխանատու մը կ'ըսէ. Հաննովի ածխահանքերուն մէջ Թուրքերը 25 տոկոսը կը ներկայացնեն աշխատաւնակ բազուկներուն: Հարցն այն է, որ որեւէ ժամանակ կարելի է աշխատանք ճարել ածխահանքերուն մէջ, այլ հարց է, թէ Գերմանացիները կը խուսափին նման աշխատանքներէ:

Ժամանակները այժմ փոխուած են: Անցած են այն օրերը, երբ օտարական մը հիւրամեծարութեամբ կը հիւրասիրուէր: Գործերը շատ էին, եւ աշխատող ձեռքերու անհրաժեշտութիւնը ակնյայտնի կը մնար:

Ներկայիս, այս բանուորներուն մէկ մասը, ինչպէս նաեւ անոնց ընտանիքները՝ պահանջողներ են եւ պարզ խօսքով օգտուին երկրին ընկերային ապահովութեան նպաստներէն:

Ալֆրէտ Տրէկլը, ընդդիմադիր կուսակցութեան բանբերը ներքին հարցերու կապակցութեամբ, յստակ կ'արտայայտէ իր միտքերը. - Թուրքերը, զանգուածային թափով կը բռնաբարեն գերման օրէնքները ընկերային ապահովութեան մարզին ներս: Անհրաժեշտ է վերջ տալ տուեալ կացութեան:

Շատերու տեսակէտով, պէտք է վերջակէտ մը դնել, շատ խիստ սահմանափակումներ հաստատելով օտարներուն դէմ:

Թ. Ա. Թ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՐ ԷՋ ՄԸ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունիս 27, կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի մրցանակաբաշխութիւն - դաշտահանդէսը: Ժամը 15-ին արդէն վարժարանին սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր: Անձրեւի պատճառով հանդիսութիւնը կը կատարուէր սրահին մէջ, ուր ներկայ էին նաեւ Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գիտ Եպիսկ. Նազդաշեան, Ռենսիի քաղաքապետին ներկայացուցիչը եւ վարժարանի նախկին աշակերտուհիներ:

Յայտագիրը սկսաւ գործադրուիլ ժամը 16-ին: Խմբերգներ, արտասանութիւններ, փոքր դաւեշտներ հաճելի պահեր ստեղծեցին սրահին մէջ: Այս տարուան հանդէսին նորութիւնն էր սրնգահար եւ դաշնակահար աշակերտուհիներու մասնակցութիւնը յայտագրին, որու աւարտին հանդիսավար աշակերտուհին անակնկալ յայտարարութեամբ մը յայտնեց, ցաւ ի սիրտ, թէ վարժարանին տնօրէնուհին՝ Օր. Հոփի Գարագաշեան, կը թողուր պաշտօնը: «Մենք, աշակերտուհիներս, - ըսաւ ան, - մեր սրտերուն մէջ պիտի պահենք երախտագիտութեան ըզգացումը մեր սիրելի տնօրէնուհին հանդէպ, որ մեզի համար եղաւ մայր եւ ընկերուհի, գուրգուրոտ ու ներող անձնաւորութիւն մը»: Իբրեւ երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան արտայայտութիւն աշակերտուհիներու կողմէ տնօրէնուհին նուիրուեցաւ թանկագին մատանի մը եւ ծաղկեփունջ: Ներկաներու բուռն ծափերուն տակ բեմ հրաւիրուեցաւ Օր. Գարագաշեան, որ ողջագուրուեցաւ բոլոր աշակերտուհիներուն հետ, ստեղծելով յուզիչ պահ մը: Անմիջապէս ետք, վարժարանի խնամակալութեան ներկայացուցիչը խօսք առնելով յայտնեց, թէ տնօրէնուհին 29 տարի ծառայելէ ետք Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, հանգստեան կը կոչուէր: Այս վեր առնելով Օր. Գարագաշեանի մէջ մանկավարժուհին, դաստիարակը եւ նուիրեալը՝ Խնամակալութեան անունով յիշատակի նուէր մը յանձնեց անոր, նոյնատեն շնորհակալութիւն յայտնելով անոր ընծայած ծառայութիւններուն համար:

Օր. Գարագաշեան, յայտնապէս յուզուած իրեն հանդէպ ցուցաբերուած յարգանքի ու համակրանքի արտայայտութիւններէն, քանի մը բառով «յաջողեցաւ» շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր այն հաստատութիւններուն, բարերարներուն եւ բարեկամներուն, որոնք 29 տարիներու իր ծառայութեան ընթացքին զօրավիգ կեցած էին վարժարանին: Ապա հակիրճ զեկուցումով մը պարզեց 1981-1982 ուսումնական տարեշրջանի պատկերը եւ նշելէ ետք թէ վարժարանին նոր Խնամակալութիւնը կազմուած է մեծ մասամբ նախկին աշակերտուհիներէ, որոնք ճամբայ ելած են նոր երազներով եւ նոր ծրագիրներով, յաջողութիւն եւ կորով մաղթեց անոր:

Հոս, դէպի բեմ խուժեցին Դպրոցասէրի նախկին աշակերտուհիներ եւ ծաղկեփունջ մը նուիրելով տնօրէնուհիին, իրենց կարգին, երախտագիտութիւն յայտնեցին անոր: Ցուցիչ այս պատկերին առջեւ հանդիսականները յոտնկայս ու երկար ծափերով անգամ մը եւս գնահատեցին Օր. Գարագաշեանը իր ծառայութիւններուն համար:

Ջանազան առարկաներու մէջ յառաջադէմ աշակերտներու մրցանակաբաշխումէն ետք խօսք առաւ փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտի, որ անդրադառնալով տնօրէնուհիին երեսնամեայ վաստակին, ի մէջ այլոց ըսաւ. «1954-ին է, որ, մօտ երկու տարիէ ի վեր սպասուած Օր. Գարագաշեան Փարիզ կը ժամանէր Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին մէջ պաշտօնավարելու համար: Մասնաւորաբար հրաւիրուած էր Կիպրոսէն, ուր կը պաշտօնավարէր իբրեւ Ֆրանսերէնի ուսուցչուհի եւ աշխարհի բաժնի վարիչ Մելքոնեան վարժարանը: Խնամակալութեան այս ոչ բոշումը ինքնին ապացոյց մըն էր, որ այն ժամանակ, տակաւին երիտասարդ Օր. Գարագաշեանի համբաւը՝ իբրեւ քաջ մանկավարժուհի, տարածուած էր Կիպրոսի սահմանէն դուրս»: Ապա փրոֆ. Ֆէյտի վեր առնելով Օր. Գարագաշեանի բծախնդրութիւնն ու նուիրումը դպրոցական հանդէսներու եւ որեւէ ձեռնարկի կազմակերպման մէջ, շեշտը դրաւ մանկավարժուհիին վրայ: «Մանկավարժին առաջին եւ կարեւորագոյն պարտականութիւնն է, ըսաւ ան, սիրելի ըլլալ, որպէսզի աշակերտներուն սիրցնէ դասաւանդած գիտութիւնը, կարգապահութիւնը եւ դպրոցը: Դաստիարակիչը պէտք է ըլլայ աշխատասէր, պարկեշտ, կարգապահ եւ անձնուէր, որպէսզի իր իսկ անձին օրինակով կրթէ իր սաները: Պէտք է որ գիտնայ անոնց մակարդակին իջնել, զանոնք բարձրացնելու համար. պէտք է միանգամայն անոնց բարեկամ եւ առաջնորդ ըլլալ: Այսպէս է Օր. Գարագաշեան»:

Քաղաքապետի ներկայացուցիչին դըրուատանքի խօսքերէն ետք Սերովբէ Արք. գիտել տուաւ, որ այս ամավերջի հանդէսը կը տարբերի նախորդ հանդէսներէն, քանի որ ան ունի հրաժեշտի հանդիսութեան մը բնոյթը: Յիշելով որ 29 տարի առաջ ինք ալ Օր. Գարագաշեանի նման պաշտօնի կոչուած էր, բայց Փարիզի եկեղեցւոյ մէջ, ժամանակն է թերեւս, ըսաւ Սերովբէ Արք., որ մտածէ նաեւ իր հանգստեան կոչուելուն մասին: Օր. Գարագաշեան երեք տասնամեակ ծառայեց Դպրոցասէրին եւ պէտք է ըսել որ բացառիկ կերպով ծառայեց: Ձուլուած էր ան դպրոցի ոգիին, աշակերտներուն հետ. ընտանեկան տաք բոյնի մը վերածած էր կրթական այս յարկը: Ցանուն դպրութիւն կը շնորհաւորեմ զինք իր ծառայութեան համար եւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ իրեն» եզրակացուց Հայրապետական Պատուիրակը:

Ապա, վարժարանին ներկայ եւ նախկին աշակերտուհիներ մեկնաբանեցին հայկական տոհմիկ պարեր, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ, ուր աթոռները փոխարինուած էին արդէն սեղաններով եւ ծայր տուած էր կերուխումը: Երգիչ Մարթէն Եօրկանց իր պարերգներով ոտքի կը հանէր պատանիներն ու երիտասարդները, որոնց շարքերը հետզհետէ կ'երկարէին դէպի դուրս, դպրոցին բակը, ուր անձրեւը դադրած էր: Շուրջ կէս ժամ Եօրկանց յաջողեցաւ իր շուրջ հաւաքել երիտասարդութիւնը եւ հայկական հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծել:

Ժամը 21·30-ին, հետզհետէ կը մեկնէին հանդիսականները:

29 տարիներու ծառայութեամբ կրթական մշակ մը, յանձին Օր. Հոփի Գարագաշեանի, հանգստեան կը կոչուի, իր ետին թողուցած գոհողութեան ու նուիրումի ոգիի օրինակ մը: Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին նոր էջ մը կը բացուի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի կեանքին մէջ: Մեր մաղթանքն է, որ պաշտօնի կոչուած նոր տնօրէնուհին, հայ մշակէն ակնկալուած նուիրումով ու երիտասարդական եռանդով վարէ վարժարանին կեանքը եւ վարժարանին տայ նոր դիմագիծ մը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄՏՔԵՐ

Պէտք է խրարմէ զանազանել գիտնալն ու գիտնալ կարծելը: Գիտնալը գիտութիւն է, գիտնալ կարծելը՝ տգիտութիւն:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Մուէցցինը, թէ՛ խմամն էր գիւղին եւ թէ Սատոյին աստղաբաշխն ու կախարդը: Սատոյի ապահովութեան համար եւ կամ վտանգի՝ որոշ գուշակութիւններ կ'ընէր ու գիտէր այդ գուշակութիւններուն խառնել արաբական կախարդական բառեր:

Հաճի Մուսան զարմանքով տեսաւ, գիւղի հրապարակը, անտառի պէս կեցած Սատոյի բանակը: Անոնք թիւով 300 էին ու Հաճի Մուսայի մուտքին կ'սպասէին զինուորական շարքով, հրացանները ուսերուն: Յետոյ, բոլորը մէկ, հրացանները օդին մէջ պարպեցին ու պոռացին.

- Եաշա՛, Հաճի Մուսա փաշա:

Անոնք բացականչեցին երեք անգամ մինչեւ որ Հաճի Մուսան վար իջաւ ձիէն ու միւսները հետեւեցան անոր: Ծառաները հասան, Հաճի Մուսայի, Սատոյի եւ Ջէրչի Կիրոսի ձիերը մէկ կողմ քաշելու: Պատացող այդ բազմութեան մէջ Ջէրչի Կիրոս տեսաւ Ճէլալ աղան եւ Սենեքերիմը:

Սենեքերիմի դէմքին վրայ պայծառ բան մը կար եւ շատ բան մէկ անգամէն կ'ուզէր արտայայտել Կիրոսին, երբ ակնարկները իրարու հանդիպեցան: Նոյնպէս արթուն ու հաճելի բան մը կար Ճէլալ աղայի դէմքին վրայ: Չէ, իր տեսած Ճէլալը չէր երբ առաջին անգամ հանդիպեցան: Այն ժամանակ տեսած էր, բութ ու պղտոր աչքեր, կանուխ խորշոմած դէմքին վրայ ու միշտ քնանալ կ'ուզէր:

Զուռնի ու դհոլի ձայնով հաւաքուեցաւ բազմութիւն մը: Զինուորներ խառնուեցան բնակիչներուն հետ: Զուռնի ու դհոլի ձայնով շտկուեցան դէպի Սատոյի պալատը: Արդէն կարգադրուած էր, որ այդօր խրախճանք ու հրավառութիւն ըլլար ի պատիւ Հաճի Մուսային: Սրինգի մը շուրջ մեծցաւ քրտական halay մը, ուժեղ ու համաչափ: Խարոյկները հետզհետէ սկսան վառուիլ փողոցներուն ու տանիքներուն վրայ: Վառուեցան փէնէրները Սատոյի պալատի ընդարձակ բակին: Վառուած էին կերակուրի խոշոր քարէ օճախները: Ծառերէն կախուած ու տիկ հանուած ոչխարները, արդէն երկար ձողերու անցուած, կը դառնային օճախներուն վրայ: Այդ օր խրախճանք էր նաեւ գիւղի շուներուն համար: Ամբողջ լեռ ու ձոր դհոլի ու զուռնի ձայնը բըռնած էր ու ճէօչէկ մը, գիլֆերու նման կորուած մազերով ու լայն փէշերով, սկսաւ պար գալ Սատոյի բակին մէջ, մինչ Հաճի Մուսան, Սատոն եւ Ճէլալ աղան կը տեղաւորուէին փէնէրին տակ փռուած պարսկական գորգերուն վրայ: Անոնք բարձերուն կռթնած սկսան նարգիլէները գլգլացնել երբ Հաճի Մուսան նկատեց, որ Կիրոսը մէջտեղ չկար: Ծառան գտաւ Կիրոսը, բազմութենէն հեռու, Տենեքերիմին դեռ նոր մօտեցած:

– Ինչպէս կ'երեւի, Հաճի Մուսան կարեւոր բան մը ունի ըսելիք. վերջը, Սենօ, ըսելիքներ շատ կան, - ըսաւ Կիրոս ու հետեւեցաւ ծառային:

Չէ, Մուսան կարեւոր բան չունէր ըսելիք, միայն կ'ուզէր, որ էդ շէքը պատիւէն իր բաժինը վերցնէր նաեւ քիրվա Կիրոսը: Էհ, Կիրոսի մտքին մէջ հազար տեսակ բաներ կային. Սենեքերիմին հետ խօսելիք ունէր: Սատոյին բանտարկեալները այդ օր պատուակալ հիւրերն էին: Ճէլալ աղային կողքին էր նաեւ Սենեքերիմը, որ բարձին կռթնած, աղավարի նարկիլէ կը քաշէր: Նարկիլէ մըն ալ բերին Կիրոսին: Ինչպէ՛ս կ'ուզէր հեղ մը պատմել իր չափէն մեծ չուխա շալվարէն: Կ'երեւի երկար ատեն պիտի մնար իր վրայ: Կիրոս բարձին կռթնած, Հաճի Մուսային ու Սատոյի նման նարկիլէ կը քաշէր ու ճիգ կ'ընէր չմտածելու իր անվարժութիւնը: Ծառաները առանձին յարգանքով կը վերաբերէին Կիրոսի հետ: Անոր ադա նազարի արտաքինը աւելի խարհրդաւոր ու հզօր մարդու երեւոյթ կուտային ծառաներուն համար:

(Շար. 598)

Այրի Տիկին Թագուհի Եաղճեան (ծնեալ Պագըրճեան) Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քիւչիւքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ոսկերիչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ոսկերիչեան, Պ. Խաչիկ Քիւչիւքեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ԵԱՂՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 2-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յուլիս 6, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը) ներկայիւս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գըտնուելու 69-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 16, 1982, առաւօտեան ժամը 10–ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մոնրէալի Կեդրոնին մէջ, 805 Մանուկեան փողոց, Սէն Լօրան, Գէպէք, - Գանատա։

Ներկայս 69–րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ Թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 23, 1982 իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N. J. 07662 — U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի։

2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան։

3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի։

4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։

5. Նկատառում Կեդր. Վարչ. Ժողովի յանձնարարութեան՝ անջատելու Հ. Բ. Ը. Միութեան Կազմական Վկայաթուղթը Կանոնագրէն, արդէնօք միմիայն բարեփոխեալ Կազմական Վկայաթուղթը – Ներածական եւ Յօդուածներ Ա. Բ. Գ. եւ ԺԳ. կ'արձանագրուի Տելաուեր Նահանգի պետական քարտուղարութեան մօտ, եւ կանոնագիրը բաղկանայ մնացեալ Յօդուածներէն։

6. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։

7. Գնահատանքի բանաձեւեր։

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Ր. Ք. ԿՐԵԿՐԻ — Ատենադպիր

Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ — Ատենապետ

Մայիս 17, 1982
Սետըլ Պրուք, Ն. Ճ.

Ծանօթ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր Ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ։ Սոսկ դիւրութեան համար ներփակուած է մասնակի ցանկ մը իրաւասու անդամներու, որոնք կրնան փոխանորդ ըլլալ։ Այս ցանկը սահմանիչ չէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուէրները.- Տէր եւ Տիկին Անտոն Պաղտասարեան իրենց զաւկին ապաքինման առթիւ 200 եւ 100 ալ խաղաղին, Տէր եւ Տիկին Պիսկիճեան, Տիկին Թամարա Սահակեանի մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ 100 Ֆ. Դաւիթեան եւ Սահակեան ընտանիքներ 100 Ֆ., Ամերիկայէն Պ. Սարգիս Պօղոսեան իր ննջեցեալներու հոգւոյն 10 տոլար, Տիկին Ճգնաւորեան իր ննջեցեալներու հոգւոյն 100 Ֆ., Տիկին Մարի Գէորգեան իր ընտ. ննջեցեալց հոգւոյն 100 Ֆ., Այրի Տիկին Աղաւնի Պապայեանի թաղման առիթով Տիկին Սօֆի Անդրանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պապայեան 500, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Փափազեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պաթեսթէր (ծնեալ Փափազեան) 50, Տիկին Նեկտար Մանասէեան 50 Ֆ.։ (Շար.)

CAMP D'ÉTÉ 1982
DE LA FRA NOR - SEROUND

Domaine de la Landelle
Palleville - 81700 Puylaurens
Tél.: (63) 75. 04. 62

— 1ère Période: Réservée aux mineurs: 3 au 13 AOUT
— 2ème Période: Séminaire : 14 au 19 AOUT
— 3ème Période: Réservée aux majeurs: 20 au 29 AOUT

Thèmes du Séminaire:

— HISTOIRE DE LA FEDERATION REVOLUTIONNAIRE ARMENIENNE
— L'ARCHITECTURE ARMENIENNE

TARIFS: 1ère Période: 950F. — Séminaire: 600 F. — 3ème Période: 950 F.
Séminaire + 1 Période: 1.450 F.

Pour tous renseignements supplémentaires, et l'envoi d'un bulletin d'inscription, téléphoner à: — GERARD MOURADIAN: 029. 04. 93 (après 20h.)
— RAFFI KALFAYAN: 883. 40. 49

Date limite des inscriptions: 10 JUILLET

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE
ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Présidents d'Honneur:
M. ALAIN POHER (Président du Sénat)
S.E. Mgr. JEAN RUPP (Nonce Apostolique)

Organise
DU 11 AU 25 AOUT

Un 4ème Pélerinage en Roumanie

AU MONUMENTS
ET AUX EGLISES ARMENIENNES
DE XV, XVI, XVII, XVIII ET XIXe SIECLES

AINSI QU'AUX EGLISES
ET MONASTERES ORTHODOXES ROUMAINS

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités françaises, sera animé par GERARD STEPHANESCO

Renseignements et Documentation:
Ecrire (en indiquant votre téléphone) à:

L'Office National de la Culture
et des Traditions Arméniennes
16, Rue José-Maria de Heredia - 75007 Paris
Tél.: 734. 61. 41 — 8h.30 à 11h.30

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 10–ին։

ECOLE DU TEBROTZASSERE

RENTREE SCOLAIRE 1982 / 1983

L'ECOLE ARMENIENNE DOIT VIVRE

— Elle a pour vocation de **perpétrer notre culture**; elle est actuellement l'une des **deux seules en Europe** qui dispense un **enseignement bilingue.**

— Votre Ecole ne peut exister **sans vous.**

— Votre **participation** est nécessaire au **succès** de cette opération.

Cette année, la **nouvelle Direction** de TEBROTZASSERE vous **propose:**

- **L'ouverture** d'une maternelle où toute une infrastructure d'activités d'éveil sera organisée.

- Un **ramassage** scolaire par car pour les enfants des **banlieues** avoisinantes au **Raincy.**

- **L'inscription** de vos **enfants, garçons** comme **filles, cycle primaire** et **secondaire** (les frais d'inscription s'élèvent à 150 F.).

— **Demi-pension:** indemnité forfaitaire de **500 F. mensuels** pour les repas de midi (ramassage scolaire inclus).

— **Internat:** 1.200 F. mensuels.

PARENTS ARMENIENS, REPONDEZ VITE A NOTRE APPEL!

Pour tous **renseignements** et **inscriptions**, s'adresser à la nouvelle Directrice:
Mme. SILVA KARAGULIAN
qui assurera une **permanence** à partir du: **Lundi, 5 Juillet**
à L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Թանգարանին։

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԱԵՐ 14 (7 ՕՐ)

Խումբերը կը մեկնին Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն
կ'ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԷԼԷԼԷՔԵԱՆ

DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE

du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre

à l'occasion du 28ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier
et de l'inauguration du musée « Alec et Marie Manoogian ».

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամռան շրջանին, արձակուրդի առթիւ, հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններու համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի լրացնել հետեւեալ պայմանները.-

1) Վարչութեան դիմել ԳՐԱՒՈՐ, մեկնումի թուականէն ՎԵՑ ՕՐ առաջ, նշանակելով նաեւ վերադարձի թուականը, երբ կարելի է։

2) Արձակուրդի հասցէին անպայման կցել ընթացիկ հասցէն ալ։

3) Փոփոխութեան ծախքի փոխարժէքն է 15 Ֆ., նախընտրաբար դրոշմաթուղթով։

4) Թղթատարական անկանոնութեան պատճառով, հասցէի փոփոխութիւն չենք կրնար ընել Իտալիոյ համար։

5) Առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու դիմումները նկատի չեն առնուիր։

6) Այն բաժանորդները, որոնք կրնան ուղղակի իրենց թղթատարի գրասենեակին (փոսթ) միջոցաւ կատարել այս փոփոխութիւնը, երախտապարտ կը թողուն թերթիս վարչութիւնը, որու համար յաւելեալ աշխատանք մըն է այս գործողութիւնը։

Շնորհակալութեամբ՝
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ - ԿՈՉ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, ընդառաջելով հիմնական պահանջի մը, դաստիարակելու հայ մանուկը իր առաջին քայլերէն սկսեալ հայկականօրէն, կը յայտնէ ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ, Փարիզի բոլոր Հայերուն եւ վարժարանի մերձակայ արուարձաններուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներուն, թէ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին (1882 – 1983) կը բացուի վարժարանի նորաշէն մանկապարտէզը, արդիական իր բոլոր յարմարութիւններով։

Արդարեւ մանկավարժական վերջին տուեալներու համաձայն մանուկ տարիքի սորված ու գործածած լեզուն է որ չի մոռցուիր՝ դառնալով իրապէս մայրենի լեզու։

- Ընդունելութեան նուազագոյն տարիքը պէտք է ըլլայ երեք տարեկան։

- Ինքնաշարժ մը պիտի ապահովէ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու սպասարկութիւնը։

- Կէսօրուան ճաշը դպրոցի մէջ պիտի տրուի։

Բոլոր այն ընտանիքներն, որոնք կը հետաքրքրուին եւ կը փափաքին արձանագրել իրենց փոքրիկները, կը խնդրուի որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հետ։

Փափաքելի է որ, իրենց փոքրիկներով գան եւ այցելեն վարժարանը, անձամբ տեսնելով ու խօսելով վարժարանի տեսչութեան հետ։

Հակառակ պարագային կրնան հեռաձայնել այս թիւին՝ 534 68 28։

Յոյսով ենք որ այս ձեռնարկին զօրավիգ պիտի կանգնին փարիզաբնակ եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքներու լայն շրջանակ մը, որոնք համոզուած ձեռնարկի անհրաժեշտութեան, պիտի յանձնեն մեզի իրենց զաւակները, վստահ՝ որ պիտի կրթուին անոնք հայաշունչ, մեր տոհմիկ դաստիարակութեամբ. ասով մասնակցած պիտի ըլլան գործօն կերպով այն ճիգերուն ու ջանքերուն, որ ամէնուրեք կը տանի հայը, կրթելու դաստիարակելու մեր նորահաս սերունդը ազգային մշակոյթով եւ լեզուով։ Այս աշխատանքը հրամայական պարտադրանք մըն է մեզի համար որպէսզի դոտեպինդ ու անվհատ լծուինք այս անհրաժեշտ ձեռնարկի ամբողջական իրագործումին։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Տիկին Նաւասարդեանի մահուան առթիւ.- Տիկին Անայիկին Ռօզա Սթաթեան եւ Տիկին Անայիս Սթաթեան - Պէնար 200, Տիկին Վարդուհի, Օրիորդ Թագուհի եւ Շուշան Մուսաեան 200, Տիկին Անահիտ Թորոսեան 100, Տիկին Սօնա Զօրմիսեան 100, եւ նոյնպէս ստացած է Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ 500 Ֆ. Ներսէս եւ Ռօզա Տակառեանէ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
7
MERCREDI
7 JUILLET
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.209 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.209

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՆՈՐ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՄԸ

Մինչ արեւմտեան - Պէյրութի պաշարումը կը շարունակուէր նոյն սաստկութեամբ եւ այս առթիւն, հարիւր հազարաւոր բնակիչներ զրկուած են ջուրէ եւ ելեկտրական հոսանքէ, եւ ի մօտոյ, վախկայ նաեւ՝ ուտեստեղէնէ, օդակայանին շուրջ կը վերսկսէին բուռն կռիւներ: Երեքշաբթի առտու Իսրայէլացիք կը պնդէին որ գրաւած են օդակայանը ինչ որ կը հերքէին պաղեստինեան - յառաջդիմական ուժերը: Ուաֆա գործակալութիւնը կ'ըսէր նոյնիսկ թէ Իսրայէլացիք 15 մեռեալ ունեցած են, ինչ որ չի համապատասխաներ իսրայէլեան աղբիւրներու լուրերուն, ըստ որոնց միայն երեք վիրաւոր ունին:

Իսրայէլեան բանակը արգելք կը հանդիսանայ միշտ որ ուտեստեղէն հասնի արեւմտեան - Պէյրութ եւ նախարարապետ Ուազզան սպառնացած է հարցը Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ տանիլ եթէ պաշարումը չվերցուի: Դիւանագիտական գետնի վրայ, իրարու յաջորդող առաջ ու պաղերը, ալ աւելի կը բարդացնեն արդէն ջղագրգիռ դարձած բացմութիւն մը: Մինչ Արաֆաթի յանձնառութիւնները, Կիրակի օր, որոշ յոյսեր տուած էին, որ քաղաքական լուծում մը կայ, պաշարումն ու ռմբակոծումները ի թերեւս հանեցին բոլոր յատուկ մտածումները:

Երկուշաբթի օրուան բախումներէն ետք, Իսրայէլ ընդունեցաւ նոր հրադադար մը, որ 5-րդն է իրեն համար: Կ'ըսուէր թէ Իսրայէլի կառավարութիւնն ալ մինչեւ Ուրբաթ պայմանաժամ տուած ըլլայ Պաղեստինցիներուն, որ պարպեն արեւմտեան - Պէյրութը: Անկարելի չի նկատուիր, որ Իսրայէլի ռազմավարութիւնն ըլլայ «խաղցնել» ամերիկացի բանագնացը՝ Հապիպ, պայմանաժամեր տալ, ի վերջոյ ցոյց տալու համար Ամերիկացիներուն որ համբերեցին - համբերեցին բայց ելք չկայ...

Երեքշաբթի օր, Ֆրանսա որոշած էր նոր ծրագիր մը ներկայացնել Միացեալ - Ազգերուն առջեւ, ուր ինքնորոշման ճանաչումը կ'ուզուի եւ փոխադարձ ճանաչումը բոլոր կռուող կողմերուն:

X Արտասահմանի Հրեաները Պեկինի ետին են եւ, օրինակ, Քրիֆը (Ֆրանսայի հրեայ հիմնարկութեանց ներկայացուցչական Խորհուրդ) յայտարարութեամբ մը, կ'ուզէ անպայման ինքզինք զատորոշել երեք հրեայ անձնաւորութեանց (Մենտէս - Ֆրանս, Կոլտման, Քլիւցնիք) կոչէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Փերթինի երէկ օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Փարիզ: 85 տարեկան այս ընկերվարականը, շատ ժողովրդական դէմք մըն է Իտալիա եւ այլուր:

ԻՐԱՆԻ Արտաքին նախկին նախարարը՝ Կոթպզատէ կը դատուի Շաբաթ օր: Ձերբակալուած էր Ապրիլ 10-ին եւ ամբաստանուած որ մաս կազմած է դաւի մը, որ կը ձգտէր տապալել իսլամական Հանրապետութիւնը:

ԷՍ. ԷՍԹԷՍԻ գործադուլը վերջ գտած էր Երեքշաբթի առտու բայց Հինգշաբթի կը սկսի էռ - Ֆրանսի սպասեակներու եւ օդէններու գործադուլը, որ շատ պիտի չխանգարէ երթեւեկը: Աշխատանքի ժամերու կը վերաբերի այս շարժումը:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը ներկայ պիտի ըլլայ Պաղտատի ոչ - ուղեկիցներու ժողովին, որ կը գումարուի Սեպտ. 6-ին: Քէմփ Տէյվիտի համաձայնագրերէն ի վեր, առաջին անգամն է որ եգիպտացի ղեկավար մը Իրաք կ'այցելէ:

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան նախագահին՝ Կիւզմանի մահուան պարագաները միշտ յստակ չեն: Զի կարծուիր սակայն որ անձնասպան եղած ըլլայ, ինչպէս ըսուեցաւ սկիզբը, կը խօսուի արկածի մը մասին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌՈՍՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 24-28)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹԸ ԳԱՌԶՈՒԻ ԵՒ ԻՐ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Ինոստրաննայա Լիտերատուրա» («Արտասահմանի Գրականութիւն») հանդէսի վերջին թիւերէն մէկուն մէջ հրատարակուած է Նադեժդա Այչինսկայայի յօդուածը Գառզուի եւ իր կարգ մը գունաւոր վիմագրութիւններու մասին: Յօդուածագիրը խոր վերլուծումի ենթարկած է Գառզուի գործերը, երբ Փարիզի ցուցահանդէսներուն մէջ կը յայտնուին անոր առաջին բնանկարները, նաթիւր մորթները: Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն նկարիչին գործերը ձեռք կը ձգեն ողբերգական շեշտեր, կը նշէ յօդուածագիրը: 50ական եւ 70-ական թուականները նկարիչին գործերու ծաղկման տարիներն են: Ան կը ստեղծէ կտաւներ, գունաւոր վիմագրութեան թէքնիքով՝ գծանկարներու շարքեր, ջրաներկեր, կը պատկերազարդէ բազմաթիւ գիրքեր, գործօն աշխատանք կը տանի բեմանկարչութեան մարզին մէջ, կը զբաղի կիրառական արուեստով: Իր գործերը նկարիչը կը ցուցադրէ Ֆրանսա եւ այլուր, արժանանալով բազմաթիւ պարգեւներու եւ մեծարանքներու, որոնցմէ բարձրագոյնն էր 1977-ին ֆրանսական աներու և մեծարանքներու, որոնցմէ բարձրագոյնն էր 1977ին ֆրանսական Գեղարուեստից ակադեմիայի անդամ ընտրուիլը:

Գառզուի ամբողջ արուեստը, կը շեշտէ Այչինսկայա, կը սնանի իրականութենէն ստացած կենդանի տպաւորութիւններով: Նկարիչին գործերուն մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն իրական քաղաքներու եւ վայրերու դիմանկարները՝ Փարիզի կամ Վենետիկի տեսարանները, Իլ տը Ֆրանսի, Փրովանսի եւ այլ քաղաքներու բնապատկերները, նաւահանգիստներն ու կայարանները, Վէրսայլի եւ Թիւիլըրիի պուրակները: Վաւերական ճարտարապետական կամ բնանկարներու թեմայի կողքին, գիծերու շեղջերէն եւ ճիւղերու հիւսքի ցանցէն երբեմն բնականօրէն կը ծնին առլրէնն կամ կանացի խորհրդաւոր կերպար մը, որոնք կարծէք իրենց մէջ կ'առնեն շարադրանքի քնարական էութիւնը: Այդ նկարներուն մէջ նկարիչին լեզուն կը դառնայ ազատ, փոխաբերական, գիծը եւ գոյնը այլեւս հնազանդ կերպով չեն հետեւիր բուն օրինակին, ձեռք կը բերեն արտայայտչական կախարդական նշանակութիւն: Գառզու կը ստեղծէ անկշռելի թափանցիկ, քմահաճ կերպարներ, որոնց մէջ առարկաները, անձերը եւ ինք՝ տարածութիւնը, սկիզբ կ'առնեն թանձրացումներէ ու նօսրացումներէ, հիւսուած կը թուին լոյսէ ու խաւարէ:

Մարտիրոս Ժամկոչեանի

ԲԵԿԱՆՈՒՄԻ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Յունիս 10-ի մեր թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք Մարտիրոս Ժամկոչեանի դիմումին ժընեւի բեկանիչ ատեանի առջեւ (Յունիս 7-ին): Նիստի ընթացքին, պաշտպան փաստաբանը, 15 տարուան բանտարկութեան վճիռը բեկանել տալու համար ներկայացուցած էր իր պատճառաբանութիւնները:

1981, Դեկտ. 20-ին Մարտիրոս Ժամկոչեան 15 տարի արգելափակման դատապարտուած էր այն ամբաստանութեամբ թէ սպաննած էր թրք. հիւպատոսարանի մէկ պաշտօնավարը: Բեկանիչ ատեանին առջեւ, մէթր Պընուա կը մերժէր սովորական ոճրագործի հանգամանքը, որ կը տրուէր Մարտիրոսի, ծանրանալով ասասինա-ի եւ մէօրթրի տարբերութեան վրայ: Որոշումը պիտի տրուէր յետագային:

Յունիս 25-ին, սակայն, բեկանումը կը մերժուէր, այլ խօսքով՝ կը վերահաստատուէր վճիռը՝ 15 տարի արգելափակում:

Այս առթիւ, «Հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբ», «Սոցիալ դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութիւն (Ֆրանսա)» եւ «Ազգ. Համախմբում Հայ Գաղանի Բանակի շուրջ» ստորագրութիւնները կրող յայտարարութեան մը մէջ, յանձնուած խմբագրութեանս, յայտնելէ ետք մեր - ժումի լուրը, կը շեշտուի.- «Ստորագրեալ կազմակերպութիւնները բուռն կերպով կը դատապարտեն զուիցերիական կառավարութեան այս ննէք կեցուածքը, որ Արդարութեան ծառայելու փոխարէն նախընտրեց պահպանել իր տնտեսական շահերը Թուրքիոյ հետ, մինչ Հայերը առիթը տուին իրեն որ իր դիրքը ճշդէ պատուաբեր ձեւով: Զուիցերիա չարաչար դաւաճանեց այն վստահութիւնը որ ցոյց տուինք իրեն հանդէպ: Հայերը, պիտի չմոռնան այս: Ոչ ալ պիտի մոռնայ Մարտիրոս Ժամկոչեանը: Երբեք պիտի չլքեն հայ մարտիկները, որ ցոհ կ'երթան թուրք բռնատէրերու մեղսակից կառավարութիւններու խալածանքներուն: Ամէն անգամ որ հայ ֆետայի մը իյնայ, տասը նոր ֆետայիներ անոր տեղը պիտի առնեն: Կը պահանջենք ազատ արձակումը Մարտիրոս Ժամկոչեանի եւ միւս բոլոր հայ քաղաքական բանտարկեալներուն: «Արդարութիւն»կեչուած խեղկատակութիւնը զոր ժողովրդավարութիւն դաւանող պետութիւններ ցոյց կուտան, մեզ առաւել եւս կը հաստատէ մեր վճռակամութեան մէջ պայքարը շարունակելու մինչեւ յաղթանակ»:

Հայ Քաղաքական Բանտարկեալներու
Պաշտպան Յանձնախումբ
Սոցիալ Դեմոկրատ
Հնչակեան Կուսակցութիւն (Ֆրանսա)
Ազգ. Համախմբում Հ. Գ. Բ.ի շուրջ
Փարիզ, Յուլիս 3, 1982

Այս մերժումին կապակցութեամբ, Լա Սուիս օրաթերթը, Յունիս 26-ի իր թիւին մէջ, կ'արձագանգէ այս որոշումին տալով ատեանին պատճառաբանութիւնները: Բեկանիչ Ատեանը կը յիշեցնէ թէ չի կրնար վերաքննել դատավարութիւն մը, ուր ժողովրդական ժիւրին դերիշխան է եւ պէտք է բաւարարուի հաստատելով թէ իրաւարարութիւնը բռնաբարուած չէ: Եւ, ըստ Ատեանին, չէ բռնաբարուած, արարքը կանխամտածուած էր:

Բեկանիչ Ատեանին դատաւորները կ'աւելցնեն թէ «կարելի չէ թոյլ տալ ահաբեկչութեան, ինչ որ ըլլայ դատը քաղաքական, կրօնական, ցեղային, հողային, կամ այլ) որ Զուիցերիա տեղատրուի»: Կը ճշդեն իրենց որոշումին մէջ, որ կը խորհին անոնց՝ որոնց ընտանիքները ջարդուած են կամ կոտորակուած 1915-ին եւ յաջորդող տարիներուն, կորսնցնելով իրենց պարագաներն ու միաժամանակ իրենց հայրենիքը»:

Թերթը կ'ըսէ նաեւ թէ փաստաբանը, մէթր Պընուա, որոշումին դէմ դիմում պիտի կատարէ Դաշնակցային Դատարանին առջեւ:

ՄՈՒՆՏԻԱԼ 82

ԿԷՍ - ԱՒԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐԸ՝
ԻՏԱԼԻԱ - ԼԵՀԱՍՏԱՆ,
ՖՐԱՆՍԱ - ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Մունտիալ 82-ի Բ. հրջանի խաղերը վերջ գտան Յուլիս 5-ին, երկու հանդիպումներով, որոնք կերպով մը յեղաշրջեցին նախատեսութիւնները՝ կէս - աւարտականին. Իտալիա 2-ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Պրազիլիոյ, իսկ Անգլիա հաւասար մնալով (0 - 0) Սպանիոյ հետ, նոյն խմբակէն Արեւմտեան Գերմանիոյ կարելիութիւն տուաւ կոլերու առաւելութեամբ որակուելու՝ կէս-աւարտականին:

Այսպէսով կէս - աւարտական խաղերուն կը մասնակցին Իտալիա - Լեհաստան, որոնց հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Պարսելոնա, Հինգշաբթի ժամը 17.15-ին, եւ Ֆրանսա - Գերմանիա՝ նոյն օրը, ժամը 20.50-ին, Սեվիլլա: Պարտեալները կը մրցին Շաբաթ, ժամը 20-ին, Ալիքանթէի մէջ, 3-րդ տեղը գրաւելու համար, իսկ յաղթականները՝ Կիրակի ժամը 20-ին՝ բաժակին տիրանալու, Մատրիտ:

Այս հրջանի յատկանշական երեւոյթներէն մէկն էր ի վերջոյ Սպանիոյ դուրս մնալը մրցաշարքէն, քանի որ Ա. հրջանին բաւական ճիգ թափուած էր զայն Բ. հրջան տանելու, թերեւս նաեւ անկէ՝ կէս - աւարտական: Բայց ճամբան կը գոցուէր շնորհիւ իտալացի Քազարինի քաջ իրաւարարութեան:

Երկրորդ յատկանշական երեւոյթը Իտալիա - Արժանթին հանդիպումին ցուցաբերուած կոպիտ խաղարկութիւնն էր, մանաւանդ առաջինին կողմէ, որ պարտութեան ալ կը մատնէր երկրորդը: Այս պարտութեան վրէժը կը լուծէր, իր կողմէ, Արժանթինի աստղը՝ Մարատոնա, որ կարմիր քարթով մը դուրս կը դրուէր Պրազիլիոյ դէմ խաղի ընթացքին: Յուսահատութեան արդի՞ւնք: Ցամենայն դէպս, աշխարհի նախկին բաժակակիր խումբը պարտութեան մատնուելով նաեւ Պրազիլիայէն, դուրս կը մնար մրցաշարքէն:

Ցիշատակելի էր Խորհ. Միութիւն - Պելժիա հանդիպումը, որ վերջ կը գտնէր առաջինին յաղթանակով (1 - 0), այն ալ շնորհիւ Խորէն Յովհաննիսեանի նշանակած միակ կոլին: Այդ խմբակէն կէս - աւարտական կ'անցնի Լեհաստան:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսական խումբին, Աւստրիոյ դէմ տարած յաղթանակով եւ Հիւսիսային Իրլանտայի դէմ ցուցաբերած սքանչելի խաղարկութեամբ ցոյց տուաւ, որ բախտին առնթեր գիտէ նաեւ ինքզինք պարտադրել ու անակնկալներ գործել: Իւրաքանչիւր մրցումէ ետք Ֆրանսացիներու ինքնավստահութիւնը աւելի շեշտուեցաւ:

Բայց ամէնէն մեծ անակնկալը պատահեցաւ Յուլիս 5-ին, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, երբ Իտալիա իր փառաւոր յաղթանակով ընդդէմ Պրազիլիոյ, որ բոլորին համար անժխտելի բաժակակիրը պիտի ըլլար, զրկեց այս վերջինը կէս - աւարտականներու իսկ մասնակցելու իրաւունքէն: Իտալիոյ խումբը, արդարեւ, շնորհիւ Փաոլօ Ռոսսիի երեք կոլերուն, Պրազիլ զրկեց Պրազիլցիները, որոնք երբ երկրորդ կէտով մը հաւասար արդիւնքի հասան, չէին ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը, քանի կը բաւէր իրենց: Բայց Ռոսսիի երրորդ կէտը եկաւ տակն ու վրայ ընել իրենց եւ ուրիշներու նախատեսութիւնները: Ամբողջ Իտալիա ցնծութեան մէջ էր Երկուշաբթի կէսօրէ ետք եւ գիշերը եւ Երեքշաբթի առտու, «Իլ Մեսսաճէռօ» եւ Թէմփօ կը խորագրէին «Բո՛ւն Պրազիլցիները՝ մենք ենք»... մինչ իտալական փոքրիկ գիւղի մը բնակիչները կը յայտնէին իրենց որոշումը, ցկեանս հողալ Ռոսսիի ապրուստը...:

Հինգշաբթի օր, Յուլիս 8-ին, Ֆրանսա կը հանդիպի Արեւմտեան - Գերմանիոյ եւ Իտալիա՝ Լեհաստանի:

ՅԱԿՈԲ ԳԻՒՐՋԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

(Բ. եւ վերջ)

Յակոբ Գիւրջեան քանդակագործութեան արուեստին մէջ մեծ փորձառութիւն ունէր, երբ, Մոսկուայի գործօն միջավայրէն փոխադրուեցաւ Փարիզ: 1920-ական թուականներուն ստեղծագործական եռուն որոնումներու շրջան մը կ'անցընէին երկու մայրաքաղաքները: Բուռն վէճերէ մէջ էին Գիւրջեանի սերնդակիցները, որոնց հետ շփում ունէր ան: Պուրտէլ, Մայոլ, Փիքասօ, Լէժէ, Մաթիս, Շակալ եւ ուրիշներ, որոնց հետ կը մասնակցէր ցուցահանդէսներու, դրացի ունենալով նաեւ Է. Շահինն ու Գ. Ծիլթեանը: Գիւրջեան մասնակցած է Պրիւսէլի, Անվերսի, Թոքիոյի, Օսլոյի, Փրակայի եւ այլ քաղաքներու ցուցահանդէսներուն. անհատական ցուցահանդէսներ կազմակերպած է Նիւ-Եորք եւ Փարիզ:

1930-1940 թուականները Յակոբ Գիւրջեանի արուեստի ծաղկման տարիներն են: Դիմաքանդակի վարպետ էր: Կը խուսափէր արտաքին ազդեցութիւններէ եւ կը ձգտէր հոգեբանական լարուածութեան շեշտադրումին, բնօրինակի խառնուածքի ներքին էութեան գեղարուեստական կերպաւորման: Նոյն ատեն, իւրաքանչիւրի համար կը գտնէր միայն ու միայն անոր բնորոշ արտայայտութեան ձեւեր: Տիգրան Խան Քելեկեանի դիմաքանդակին վրայ բնօրինակի գլուխը օրկանապէս ձուլուած է եգիպտական ճարտարապետական ձեւերով ստեղծուած «կրծքավանդակ-պատուանդանին», որուն մէջտեղ փորագրուած է նստած առիւծի հարթաքանդակը:

Գիւրջեան կրցաւ արտակարգ տաղանդով միահիւսել Հին Արեւելքի եւ եւրոպական նոր արուեստներու լաւագոյն աւանդութիւնները, ստեղծելով թրծած կաւի գլուխ-գործոցներ («Գ. Եակուլով», «Մ. Սարեան» եւ այլն): Ան նոր ձեւով մը օգտագործեց թրծած կաւի գունազարդման հին յունական թէքնիքը, շեշտեց կերպարի գեղարուեստական-գեղանկարչական յատկանիշները: Այս ոճը յատկապէս փայլուն արտայայտութիւն ստացաւ սեւամորթները պատկերացնող քանդակաշարքին մէջ (1926-1948, կռանիթ, թրծած կաւ), ուր ծաւալներու արտայայտութիւնը, անոնց մշակումներու վարպետութիւնը պայմանաւորուած են բարձր ճաշակով ու քանդակագործի անուրանալի տաղանդով: Իսկապէս, միայն տաղանդաւոր ստեղծագործող մը կրնար արուեստի տարբեր տեսակի խմորումներու, բազմատեսակ ծայրայեղութիւններու մթնոլորտին մէջ հարազատ մնալ իրապաշտական արուեստի սկզբունքներուն՝ առնելով միայն այն, ինչ որ հարազատ է անձնական աշխարհահայեացքին: Ժամանակակիցները բարձր կը գնահատէին անոր արուեստը, ոճը եւ նորութիւնները: Օրինակ, անուանի արուեստագէտ Մորիս Ֆէօյէ գրած է. «Մարդ կը զարմանայ տեսնելով քանի մը նոր գիւտեր, որոնք կարելի է ըսել կը գունազարդեն քարը», իսկ Ռընէ Շաւանս ըսած է. «Այս արուեստագէտը բնութեան իրապաշտութենէն կամաց կամաց հասաւ կշռոյթներու եւ ծաւալներու համադրական արտայայտութեան»:

Յ. Գիւրջեան հրապուրուած է պատմական, այլաբանական, կրօնական, դիցաբանական կերպարներով, որոնց գեղարուեստական մարմնաւորումներուն բնորոշ են ինչպէս դասական, նոյնպէս եւ արդի քանդակագործութեան արտայայտութեան միջոցներու զուգորդումներ: «Լեդա», «Վեներա», «Տիանա», «Ցանողը», «Հնձողը» եւ «Ադամ եւ Եւա» բարձրաքանդակներու ոճային սկզբունքները խարսխուած են յուշարձանային արուեստի, ճարտարապետական հարթութիւնը քանդակագործութեան հետ զուգակցելու սկզբունքներուն վրայ: Տեղին է յիշել, որ Գիւրջեան Փարիզի մէջ ստեղծած է «Մեծ պատերազմի զոհերու յիշատակին», «Ոտքի ելէ՛ք, մեռեալներ» յաղթական բարձրաքանդակները հանրային երկու շէնքերու համար:

Յակոբ Գիւրջեան մեծ էր նաեւ չարադրական քանդակագործութեան մարզին մէջ: Անոր «Քոխտա»ն, «Ցայթանակ»ը, «Ոգի»ն (Փարիզ, Փէռ-Լաշէզ գերեզմանատուն), «Խաչէն իջեցումը» իրենց ներքին անհանգիստ կշռոյթով կը պահանջեն բարձր պատուանդան եւ դիտումի տարածութիւն: Գիւրջեանի իւրաքանչիւր քանդակ կարելի է մեծցնել անսահմանօրէն եւ օգտագործել որպէս յուշարձան: Նման գործերէն են՝ «Կղէոպատրա»ն, «Սատանայի աղջիկը», «Եգիպտացի իշխանին աղջիկը», «Թիբէթցի կինը» եւ յատկապէս՝ անզուգական «Սոզամէ»ն: Համաշխարհային արուեստի այդ մնայուն եւ «թափառող» կերպարը, Հոքանանի գլուխը սկուտեղի վրայ դրուած, Յակոբ Գիւրջեանի մօտ կը դառնայ յաղթած սիրոյ մարմնաւորում: Դասական քանդակագործութեան ուժեղ դրոշմը կը կրեն Գիւրջեանի «Կարիատիդ»ը, «Թորս»ը, «Մերկ կինը», «Երիտասարդը» աշխատանքները:

Գիւրջեանի համար գոյութիւն չունէր առաջնակարգ կամ երկրորդական ճիւղ: Իւրաքանչիւր գործ, որու ան կը ձեռնարկէր, ստեղծագործական յղացումներէ թելադրուած էր եւ կը ձգտէր կատարելութեան: Կռանիթէ կամ պրոնզէ կերտած անոր «Սիամի կատու»ն, «Պարսկական կատու»ն, «Աղուէս»ը, «Մուրացկան կապիկ»ը, բազմատեսակ շուներու քանդակները համազօր չունին համաշխարհային քանդակագործութեան մէջ: Ինչպէս ինք ըսած է առիթով մը, կենդանիներու պատկերացումները լեցուն են անհատականութեամբ, յատկանիշ մը՝ որ այդ սեռի ամէնէն դժուար կողմն է: Այս առումով ուշադրութեան արժանի է անուանի դրող Տընի Ռոշի գնահատականը. «Գիւրջեանի փոքր չափի կենդանիները պատկերացուած են ակնթարթի մը մէջ դիտուած: Անոնք կը հիացնեն ու կը յուզեն իրենց ճշմարտութեամբ»:

Յ. Գիւրջեանի գործերը օժտուած են ներքին երաժշտականութեամբ (յիշենք «Պարը», Սերժ Լիֆարը պատկերացնող սքանչելի արձանիկը եւ այլն) եւ այդ պատճառով էր, որ 1935ին հայ արուեստագէտը հրաւիրուեցաւ մասնակցելու «Պարը արուեստներու մէջ» ցուցահանդէսին, Ռոտէնի, Տիւֆիի եւ Վան Տոնկէնի կողքին: Ընդհանրապէս Փարիզի մէջ ան կը մասնակցէր թէ՛ ֆրանսական, թէ՛ ռուսական եւ թէ հայկական գեղարուեստական ցուցահանդէսներու, արժանանալով յօդուածագիրներու հիացական տողերուն: Մաքսիմիլիէն Կօթիէ զինք կը կոչէ «Փարիզի դպրոցին պատկանող հայ մեծ քանդակագործ»:

Յակոբ Գիւրջեան հայ իրականութեան մէջ հանդէս եկաւ որպէս զանազան սեռեր մշակած արուեստագէտ, քանդակագործութեան արուեստը օժտեց բազմակողմանի բովանդակութեամբ, ինքնատիպ ընդհանրացումներով եւ զայն դուրս հանեց համաշխարհային ասպարէզ: «...Ապրել Հայրենիքից հեռու, դա նոյնն է, եթէ ապրել առանց ներկայնակի... Բայց այստեղ եւս ես գտնում եմ Հայրենակիցների, ստեղծում եմ նրանց դիմաքանդակներն ու դրանով թարմացնում իմ ներկայնակը», - ըսած է Գիւրջեան Մ. Սարեանի: Ականատեսները կը պատմեն (քանդակագործներ Ա. Սարգսեան, Գ. Ահարոնեան, Ե. Քոչար), որ ան կարօտով կը յիշէր Հայրենիքն ու հոն ապրած տարիները:

Յակոբ Գիւրջեանի մահէն ետք երկար ատեն իր գործերը կը ցուցադրուէին զանազան սրահներու մէջ, կը կազմակերպուէին անոր նուիրուած յիշատակի երեկոյթներ, կը հրատարակուէին ալպոմներ: 1955 Յուլիս 5-ին, Փարիզի Թոլսթոյ պուրակին մէջ բացուեցաւ ռուս գրողին կիսանդրի-յուշարձանը, զոր կերտած էր Գիւրջեան: Բացման արարողութեան ճառ մը արտասանեց Անտրէ Մոռուա (*): 1937-ին Յակոբ Գիւրջեան կատարած է նաեւ Պուշկինի յուշարձանին էսքիզը: 1957-ին Հայաստանի պետական պատկերասրահը Փարիզէն ստացաւ քանդակագործին կողմէ Հայրենիքի կտակուած գործերը (մօտ 500 քանդակ եւ գծանկար): Ինչպէս նաեւ անոր հարուստ դիւանը:

Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Ակադեմական եւ Թոլսթօյի կենսագիր Անտրէ Մոռուա յիշեալ ճառը յանձնեց «Յառաջ»ի եւ լոյս տեսաւ ֆրանսերէն բնագրին մէջ, քանի մը օր ետք:

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓ

Երկու տարուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, շուրջ 25.000 հոգի սպաննուած է Սալվատորի մէջ: Ո՛չ թէ կռիւներու ժամանակ կամ թէ երկու կրակի մէջ գտնուելով, այլ պարզապէս ենթարկուելով խոշտանգումներու, չարչարանքներու կամ ալ տեղն ու տեղը գնդակահարուելով: Գիշեր չանցնիր, որ այրեր եւ կիներ իրենց բնակարաններէն դուրս քաշկռտուելով չսպաննուին: Առաւօտեան լուսածագերուն ասոնց խոշտանգուած մարմինները կը գտնուին ճամբաներու եզրի փոսերու եւ խրամներու, ինչպէս նաեւ աղբակոյտերու մէջ: Ընթացիկ հաշիւ մը ցոյց կուտայ, թէ միայն Մայիսին՝ 400-էն 800 գիւղացիներ այս անմարդկային ճակատագրին զոհ գացած են:

Կուաթեմալայի մէջ հնդկական լման գիւղեր, ինչպէս նաեւ լրագրողներ, դասախօսներ եւ ընկերային ապահովութեան մարզերէն ներս աշխատողներ բնաջնջուած են, իբրեւ հետեւանք քաղաքական բնոյթի բռնութեանց:

Հեղինակնե՞րը այս վայրագութիւններուն: Հաւաստի բոլոր մարմիններն ու կազմակերպութիւնները նոյն ամբաստանութիւնը կը կատարեն: Արդարեւ, Կաթողիկէ Եկեղեցին, Կարմիր Խաչը, ՄԱԿ-ի Գաղթականական բիւրօն, Մարդկային Իրաւանց Պաշտպանութեան Կոմիտէն թէ խմբութին դիտել կուտան, թէ սպաննուածներուն մէկ շատ փոքր տոկոսը պէտք է վերագրել ըմբոստներուն. սակայն ասոնք չունին այն միջոցները, որոնցմով կարելի կը դառնայ ահուսարսափի մթնոլորտ ստեղծել լայն չափերով եւ ծաւալով: Ուրեմն, պարզ է, թէ նման գոյավիճակին գլխաւոր պատասխանատուն կը մնայ ապահովութեան մարմինը, իրեն տրամադրութեան տակ գտնուող ջոկատներով: Դիմակաւոր մարդիկ, - ապահովաբար Յատուկ Բաժնի անդամներ, - կառքերով ազատ-համարձակ կը շրջագային եւ գիւղէ-գիւղ անցնելով անմարդկային որակուելու ատտիճան բռնութիւններու կը դիմեն:

Այսօրինակ վայրագութիւնները քաղաքացիական պատերազմի մը ողբերգական հետեւանքները պէտք չէ նկատել: Արեւմուտքը չի կրնար ըմբռնել, նոյնիսկ հաւատալ, մնաց որ Ուաշինկթըն, նաեւ կարգ մը այլ մայրաքաղաքներ, քաղաքական նկատառումներով կը ձգտին անտեսել արձանագրուածը, եւ ընդհակառակն, ձեռքի տակէ, առնուազն իրենց դատապարտելի լռութեամբ, խրախուսել եղածը:

Այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ, ձեւով մը մաս կը կազմէ Լատին-Ամերիկեան զինուորական իշխանութեանց «աւանդութիւններուն»:

Սալվատորի, Կուաթեմալայի կամ Արժանթինի մէջ չարչարանքը եւ ասոր յա-

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

1904-1905-Ի ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

Այս իսկ առումով կ'արժէ յիշել 1904ին տպուած քերթուած մը, «Ան իմ սիրտս է» (141): Ազատ չափով գրուած Մեծարենցի առաջին գործն է: Ներկայացուած հոգեվիճակը լքումի է ու քանդումի. Կը խորհիմ թէ սիրտս ալ է աշնան գիշեր մը լացող. ա՛լ հարկը չենք տեսներ ընդգծելու խորհրդապաշտական «քորէսփոնտա»ի այս տեսակը. գիտենք թէ այլեւս ան հաստատապէս մուտք գործած է արդէն Մեծարենցի տան մէջ: Նշենք, ընդհակառակն, թէ հոս տիրող նիւթը հոյն է այլեւս, եւ այս ուղղութեամբ քերթուածը կը կանխէ նիւթ մը՝ որ յետոյ Ծիածանին եւ Նոր Տաղերուն համար պիտի դառնայ էական:

Նկատենք, վերջապէս, թէ Մեծարենցի քերթուածները համախմբողները՝ «Պետրոս Դուրեան»ով (142) կը փակեն Բաբախումներ շարքը. քերթուածը մեծարանք մըն է (143) Սկիւտարի բանաստեղծին, «Իմ մահը» քերթուածին վերջին քառեակին տեսակ մը պատասխանը (144):

×

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ի՞նչ կրնանք հետեւցնել Մեծարենցի առաջին քերթուածներուն ընթերցումէն:

Համառօտելով՝ կրնանք ըսել թէ անոնք, մեծ մասով, կը մատնեն խորհրդապաշտական յստակ հակում մը: Անոնցմէ մէկուն համար բաւական ընդլայնեցինք՝ Կոստանդին Երզնկացիէն մասնակի խառնուրդի մը կարծիքը. միջնադարեան բանաստեղծութիւնը յիշեցնող այլ տարրեր, հետքերու ձեւին տակ, տեսանք նաեւ ուրիշ կտորներու մէջ: Այս շրջանի միւս քերթուածներուն մէջ - բացի հռետորական եւ առաւելապէս նկարագրական բնոյթով երկու հատէ, եւ ուրիշ երկու քերթուածներէ՝ ուր բնութիւնը կը յայտնուի բանաստեղծին հոգիին մէջ իբրեւ քերթողական նիւթ ու ապրում, եւ որ բնութենապաշտական յաջորդական զարգացման մը ուղին կը բանայ - ունինք:

1.— Որոշ կապեր ռոմանթիզմի հետ, մանաւանդ Դուրեանի:

2.— Ենթադրաբար, յիշեցում մը Պէշիկթաշլեանին:

3.— Յստակ եւ տակաւ մեծցող առաւելութիւն մը խորհրդապաշտական տարրերու՝ նիւթին մշակման, արտայայտութեան եղանակին, եւ նոյնիսկ կարգ մը համաձայնական եւ ոճական մանրամասնութիւններու մէջ:

Ի՞նչպէս բացատրել այս երեւոյթը:

Նախ անով, ինչպէս գիտենք, որ ճիշդ միեւնոյնն էր նաեւ Պոլսոյ մէջ՝ այդ տարիներուն՝ հայ գրական տիրող տրամադրութիւնը: Եւ ոչ միայն Պոլսոյ, այլ նաեւ գաւառին: Այսինքն, կ'ուզենք ըսել թէ խորհրդապաշտական բնորոշիչ տարրեր - եթէ ոչ նոյնինքն խորհրդապաշտական բանաստեղծութիւնը - արդէն իսկ մուտք գործած էին ժամանակաշրջանի արեւմտահայ գրականութեան մէջ: Ընդգծենք Մեծարենցի ընկերներէն Վ. Ասլանեանի վկայութիւնը. Ասլանեան կը գրէ թէ 1902-ին, Սվազի մէջ, Մեծարենցի հետ «միասին կ'ոգեկոչէինք Մալէզեանի քերթուածները,

Պէտք է թռմին վարդն ու լիլան.
Ունայնութեան խորհուրդին տակ
Հոգիները յաւէտ կուլան (145):

Ասիկա կը նշանակէ թէ անկապաշտական եւ խորհրդապաշտական յստակ շեշտով քերթուածներ ծանօթ էին Մեծարենցին՝ տակաւին 1902-ին: Գիտենք նաեւ թէ կը ճանչնար Թէքէեանի բանաստեղծութիւնները (146), որուն «Հոգեր»ը տպուած է 1901-ին, եւ կը պարունակէ նաեւ թարգմանութիւնը Վերլէնէն ու Հանրի Դեքէն երկու քերթուածներու (147): Տակաւին մինչեւ օրս քննական լուրջ եւ մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը չէ եղած հայ գրականութեան մէջ խորհրդապաշտ շարժումին մասին. սակայն - բացի անկէ որ Տէմիրճիպաշեանի գործը կամուրջ մըն է ռոմանթիզմին եւ խորհրդապաշտութեան միջեւ - գիտենք թէ սկսնակ Մեծարենցի շրջանին՝ անկապաշտ եւ խորհրդապաշտ տարրեր կը յայտնուէին ո՛չ միայն Մալէզեանի եւ Թէքէեանի մէջ, այլ նաեւ ուրիշ բանաստեղծներու՝ զորս Մեծարենց կը սիրէր ու կը կարդար, ինչպէս՝ Զօպանեան եւ Չօպրայ (148):

(Շար. 18)

...ջորդող սպանութիւնը ընթացիկ երեւոյթ-ներ են։ Ցանցաւոր կամ անմեղ բռնուած-ներ գոյութիւն չունին այսպիսի եր-կիրներուն մէջ։ «Կասկածելին» ի յառա-ջագոյն դատապարտուած է ֆիզիքական ջնջման։ Աջակողմեան զինուորական-ներ նոյնիսկ չեն վարանիր Մաօի միտքը արտայայտել. - մեռցնել ձուկը ցամքե-ցնելով ջուրերը։

Երեւոյթը, ինչպէս կը տեսնուի, բա-ցառիկ չէ։ Սպանացի քոնքիստատորնե-րէն փոխանցուած է իշխանութեանց դը-լուխը գտնուող մենատէրերուն եւ զօրա-վարներուն. անցեալէն նորերուն անցած ժողովրդային պատուհաս մըն է։ Անողորմ վայրագութիւնները անբաժան կը մնան Լատին - Ամերիկեան կուլիսներէն, պատե-րազմներէն։ Նման պարագաներուն, հա-կառի զոհերը նուազ թիւ կը պարզեն։

Պարզ դարձնելու համար իրաց այս վի-ճակը, կը բաւէ հպանցիկ ակնարկ մը նե-տել անցեալին վրայ, այն ալ մօտաւոր, ոչ շատ հեռաւոր։

Սալվատորի 1932-ի գիւղացիութեան ըմբոստութեան, 30.000 գիւղացիներ ա-ռանց այլ եւ այլի մաքրագործուեցան։ Նոյնը պատահեցաւ Արժանթինի հնդիկ բնակչութեան նկատմամբ։ Դեռ չենք խօ-սիր օրուան «անյայտացումներուն» մա-սին։ Քոլոմպիայի 1948 - 61-ի արիւնա-լի խմորումներուն ընթացքին զոհ գացին 300.000 հոգի։ Մեքսիքայի 1910 - 1928-ի յեղափոխութեան ժամանակաշրջանին սպաննուածներու թիւը հասաւ մէկ մի-լիոնի։ Անհաշիւ զոհեր անծանօթ մնացին բռնատէրներու օրով. ասոնք կոչուեցան Փորֆիրիօ Տիազ (Մեքսիքա), Խուան Վի-ցենթէ Կոմէզ (Վենեզուելա), Ռաֆայէլ Թրուխիլօ (Դոմինիկեան Հանրապետու-թիւն), Սոմոզա (Նիքարակուա)։ Անուա-նի բռնատէրեր, արդարեւ։

Անձնատուր եղած ըմբոստները տեղն ու տեղը գնդակահարուեցան։ Լատին - Ա-մերիկայի մէջ դժուար է գտնել գերինե-րու արգելակայաններ։

Լատին - Ամերիկեան զինուորական Ա-կադեմիաները ցանցառ թիւով ասպետա-կան ոգիով դաստիարակուած սպաներ կը պատրաստեն։ Հիմնական ուշադրութիւնը կը դարձնեն պաշտօնական արարողու-թիւններուն եւ կարգապահութեան վը-րայ։ Միւս կողմէ, սակայն, կարգապա-հութիւնը անզոյ է, եթէ ոչ դաժան։ Բարձրաստիճան որակումը շատ յաճախ նմանիչ է չհաղէտութեան, օրինակ Պոլիվիոյ թմրեցուցիչներով զբաղող զօ-րավարները։

Այս տողերը գրող լրագրող Ջարլզ Մէք-լինի, կ'աւելցնէ իբրեւ խորհրդածութիւն, թէ Ուաշինկթըն, յանուն կայուն զօրա-վիճակի մը պահպանումին, ինքզինք կոյր ձեւացուցած է։ Գիտնալով հանդերձ, չէ ուզած սաստել կամ առնուազն սահմա-նափակել Լատին - Ամերիկայի զինուո-րական իշխանութիւններուն սանձարձակ վայրագութիւնները։

Մինչեւ 1961, ըստ ամերիկացի լրա-գրողին, Միացեալ - Նահանգները անմի-ջական կերպով մեղսակցութիւն չեն ու-նեցած։ Լուռ դիտած են իրադարձութիւն-ները, զանոնք նկատելով ներքին հար-ցեր, - անկախ այն հանգամանքէն, որ իրենց համար նպաստաւոր նկատած են այսպէս կոչուած ներքին անդորրու-թիւնը։

Այդ թուականէն սկսեալ է, որ Փեն-թակոնի անմիջական ճնշումներուն տակ, Լատին - Ամերիկեան «զինուորական դե-րակատարութիւնը» ցամաքամասի շրջա-գոտիէն դարձած ու վերածուած է «ներ-քին ապահովութեան» հարց Միացեալ-Նահանգներուն համար։ Միացեալ - Նա-հանգներու վերամշակուած ծրագիրը՝ զինուորական օժանդակութիւն, ինչպէս նաեւ տնտեսական, պարզօրէն դարձած է իշխանութեանց գլուխը գտնուող զինուո-րականներու ապահովութեան հարց, ի հեճուկս տեղացի ժողովուրդներուն ազ-գային եւ ընկերային շատ բնական ձըգ-տումներուն։

Արդարեւ, այդ թուականէն աւելի քան 21 տարիներէ ի վեր, Փենթակոն մարզած է ճնշում ի գործ դնող սպաներ. սպառա-զինած է օրուան իշխանութիւնները։ Միացեալ - Նահանգներու եւ Փանամայի Ջրանցքի գօտիին կայաններուն միջոցաւ։

Եւ ասիկա ըրած է եւ կը շարունակէ ընել քաղաքացիական գործունէութեան շրջա-գիծին սահմաններուն մէջ։

Ե՞րբ, հարց կուտայ ամերիկացի լրա-գրողը «Հէրըլտ»ի իր յօդուածին մէջ, Միացեալ - Նահանգները պիտի ըմբռ-նեն, թէ իրենց նման քայլերով եթէ կ'ա-պահովեն հաւատարմութիւնը կարգ մը բարձրաստիճան զինուորականներու եւ անոնց հլու հպատակ զօրականներուն, միւս կողմէ թշնամութիւնն ու հակակը-րութիւնը կը ստեղծեն տեղացի ժողո-վուրդներուն։

Այնքան ժամանակ, որ զանգուածային սպանութիւնները տիրական կը մնան Կեդր. Ամերիկայի մէջ, Միացեալ - Նա-հանգները դատապարտուած կը մնան յաչս տեղական ժողովուրդներուն աչքին առջեւ։

Լրագրողը անուղղակի կերպով կ'ըսէ իր ըսելիքը. - Ժամանակն է, որ Ուաշինկ-թըն վերաքննէ իր քաղաքականութիւնը. այլապէս՝ իր դէմ կրնայ գտնել ողջ Լա-տին - Ամերիկան։

Թ. Ա. Թ.

Իսիի Միօրեայ Դպրոցի

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 29-ին տեղի ունեցաւ Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Առաք. Եկեղեց-ւոյ միօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը։

Ներկայ էին Սերովբէ Արք. Մանուկ-եան, հոգաբարձութեան անդամներ, ծը-նողներ եւ բարեկամներ։

Աւելի քան 80 աշակերտ - աշակերտու-հիներ ծպտուած էին հայկական տարազ-ներով, բնութիւնը խորհրդանշող զգեստ-ներով (ծառ, թռչուն, ծաղիկ)։ Սրահը զարդարուած էր Մեսրոպեան տառերով եւ Հայաստանի գեղատեսիլ նկարնե-րով։

Ներկաներու ծափահարութեամբ դըպ-րոցի չորս դասարաններու սաները՝ «Վարդան Մամիկոնեան», «Աշոտ Եր-կաթ», «Կաթիլներ» եւ «Ծիտիկներ» մուտք կը գործեն սրահ։ Միասին երգ. բարի գալուստ մաղթելով ներկաներուն, խօսք կուտայ Պ. Ժ. Օննսեանին, որ յա-նուն հոգաբարձութեան, իր գոհունակու-թիւնը կը յայտնէ։ Ի դիմաց ուսուցչա-կան կազմին Տիկին Սօսէ կը ներկայացնէ անցնող տարուան գործունէութիւնն ու ապագայի ծրագիրը։

Երգչախումբի կողմէ երգուած «Մեծ տեսիլքի մենք զաւակներ» դպրոցական քառերգէն ետք, «Վ. Մամիկոնեան» սաներ յաջորդաբար կ'արտասանեն Ե. Չարենցի «Գովք Հայաստանի»ն, Ս. Կա-պուտիկեանի՝ «Խօսք իմ Որդուն» եւ Յ. Յովհաննիսեանի՝ Ս. Էջմիածին»ը։

Հանդէսի կեդրոնական նիւթը Վարդ-գէս Պետրոսեանի «Հայկական էսքիզնե-ր»ու երկու հատուածներու հիման վը-րայ ուսուցչական կազմին կողմէ պատ-րաստած աշխատանքն էր, ընկերակցու-թեամբ հայկ. երաժշտութեան եւ լուսա-պատկերներու ցուցադրութեան։

Մերթ ընդ մերթ աշակերտներ հանդէս կուգան՝ «Երեւան — Էրեբունի», «Զար-թիր Լաօ», «Մրնկըլ - Մրնկըլ» եւ «Մեր Արարատ», երգերով, «Սարդարապատ», «Սուրբերու Պար» եւ «Անահիտ» պարե-րով։

Աշակերտութիւնը դարձեալ կը շարուի բեմին վրայ, այս անգամ երգելու հա-մար «Մենք քիչ ենք, բայց կը մնանք միշտ հայ, չենք մոռնար մեր մայրենի լեզուն» երգը։

Փակման խօսքը կ'ընէ Սերովբէ Արք. նախ իր գնահատութիւնն ու գոհունա-կութիւնը յայտնելով, ապա շեշտելով հայ դպրոցի դերն ու կարեւորութիւնը, «մանաւանդ մեզմէ հեռացնելու համար տխուր եւ մութ իրականութիւնը՝ օտա-րացումը եւ ձուլումը։

Իսիի դպրոցի ուսուցչական կազմի միակ նպատակն է հայ մանուկներուն տալ կրթութիւն, դաստիարակութիւն, ապա-գային գնահատելու եւ պաշտպանելու համար իրենց յանձնուած աւանդը։ Ներ-շնչելով հայ երախան, հաւատք տալով՝ ինքնագիտակցութեան յառաջացուցած կ'ըլլանք անոնց մէջ, կեանքի մարտա-հրաւէր, ստեղծած կ'ըլլանք տալով ինք-նավստահութիւն եւ ինքնաճանաչում, իբրեւ անհրաժեշտ մղիչ ուժեր, որպէս հայ գոյատեւելու, հայ ապրելու հա-մար։

ՍՕՆԻ ՆԻԽՔ ՋԻԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Եւ. Էյ. Վի. Գոլէճի հայերէն լեզուի դասաւանդութեան վա-րիչ - տնօրէն Օննիկ Քէչիչեանի հրաւէ-րով, Յունիս 3-ին, Խաչիկ Արարատեան խօսած է հայ բանաստեղծութեան մասին, Գոլէճի հայ աշակերտութեան։ Հայ բա-նաստեղծութեան թեմաներուն անդրա-դառնալով Խաչիկ Արարատեան ճաշակ մըն ալ տուած է անոնցմէ արտասանելով Պարոյր Սեւակէն, Լեւոն Շանթէն, Անդ-րանիկ Ծառուկեանէն, Յովհաննէս Թու-մանեանէն, Վահան Թէքէեանէն, Դանիէլ Վարուժանէն եւ Եղիշէ Չարենցէն, վեր-ջացնելով Աւետիք Իսահակեանի «Տերեւ-ները»ով։ Գոլէճը ունի 700 հայ ուսանող-ուսանողուհիներ։ Տնօրէնութիւնը նկատի առնելով անոնց հայերէն սորվելու եռան-դը, նոր ծրագիր մը պատրաստելու վը-րայ է՝ հայերէն լեզուի դասաւանդու-թեանց դասարանները, ինչպէս նաեւ հա-յերէնի դասերը ընդլայնելու։

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 1-ին, տեղի ունե-ցած է Հայոց Ազգային Մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, հովանաւորու-թեամբ առաջնորդ Կորիւն Եպիսկ. Պապ-եանի։ Յայտագիրը բաղկացած է տա-րազներու ցուցադրութենէ։

×

ՈՒՐՄԻՈՅ (Պարսկաստան) Ազգային սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, Քրիստափոր Երիտասարդաց Միութեան նախաձեռ-նութեամբ տօնուած է Մայիս 28-ը։ Ռու-բէն Պատանեկան Միութեան ներկայա-ցուցիչը խօսք առնելով անդրադարձած է Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան հռչակումին,, Սարդարապատի ճակա-տամարտին եւ ներկայիս մղուող զինեալ պայքարին՝ ի խնդիր Հայկ. Դատի։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հ. Յ. Դ. Տան «Տաղլեան» գրադարանին մէջ, Մայիս 14-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի անդամական հանդիպումը, որու ընթաց-քին Միութեան ատենապետը՝ Վարուժան Գէորգեան, զեկուցում մը տուած է անց-նող տարուան մը գործունէութեան շուրջ։ Ըստ այդ զեկուցումին՝ Միու-թեան գործունէութիւնը եղած է բեղուն եւ բազմակողմանի։ Այսպէս, կազմակեր-պուած է դասախօսութեանց շարք մը, թատերախումբը ներկայացուցած է Լ. Շանթի «Եսի մարդը», բեմադրութեամբ Գալուստ Ճանըրգեանի, կազմակերպուած են նկարչական ցուցահանդէս եւ դրոշ-մաթուղթերու ցուցադրութիւն եւ այլն։ Վարչութիւնը հաստատած է հայերէնի դասընթացք մը, իսկ երգչախումբ մը կազմելու ճիգերը չեն արդիւնաւոր-ուած։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Կիրոս Պոլխարա գորգին վրայ, բար-ձին կռթնած, նարկիլէ կը քաշէր ու կը դիտէր քէօչէկը, որ զիլերը մատներուն կը պարէր լայն փէշերու բոլորակով։ Ի՞նչ պիտի ըսէր Արջ Սաքօն, երբ տես-նէր յանկարծ։ Ի՞նչ պիտի ըսէին Վար-դանը, ընկերները։ Կիրոս կը տանջուէր ներքնապէս եւ սակայն պէտք էր տանէր իր դերը։ Կարելի է ըսել, այդ տանջան-քը հետզհետէ աւելի հաճելի կը դառ-նար Կիրոսին համար երբ կը տեսնէր այն լուսաւոր ճամբան՝ ուրկէ պիտի անցնէին։

Հաճի Մուսան եւ Սատօն առանձին խօսակցութեան մէջ էին։ Կիրոս իր ա-կանջը այն կողմը կախեց։ Այո՛, այո, Զէյնապի մասին էր զրոյցը։ Սատոյին ականջները ծանր էին. Հաճին աւելի մօտ ու լսելի ձայնով կը խօսէր։ Սատօն երբ Զէյնապի ուր ըլլալը իմացաւ, ոգեւոր-ուեցաւ, բարեկամ ձիու մը պէս գլուխը վեր - վար շարժելով։ Սատօն կ'ուզէր վաղն իսկ ճամբայ ելլել, ազատելու հա-մար Զէյնապը, մանաւանդ որ Թրքաց զօրքերու հետ է կռիւը։

Կիրոս աւելին իմացաւ եւ աւելի ուժե-ղացուց իր հաւատքը։ Հաճի Մուսան պիտի զրկէր իր մարդիկը, որ կառքե-րով, ջորիներով իրենց տան կարեւոր իրերը Սատոյի իշխանութեան սահման-ներուն մէջ փոխադրէին, որովհետեւ Թրքաց կառավարութիւնը որեւէ ատեն կրնար կողոպուտի ենթարկել։ Սատոյին դիրքը անառիկ էր. սակաւաթիւ ուժե-րով կարելի էր պաշտպանել, եթէ Սա-տօն կռուի իջնէր իր կարեւոր ուժերով։ Մուսան կը խօսէր Սատոյին, որ մօտ 300 հայ ֆէտայիներ կ'ակնկալուի, շատ չէ, երկու շաբաթէն։

Նարկիլէի ծուխին պատճառաւ հազը արգելք եղաւ ու Կիրոս չկրցաւ հետեւիլ Սատոյի ու Հաճի Մուսայի խօսքերու շարունակութեան։ Այդ պահուն էր, որ Խալիլ եւ Ալին բակի դռնէն ներս մտան մի քանի ձիաւորներով։ Գարատաղի լեռ-ներու արեւմտեան մուտքին վրայ երկար սպասեր էին Հաճի Մուսային։

Խալիլ եւ Ալի, նախ մօտեցան Հաճի Մուսային, որ ոտքի ելած էր։ Ոտքի ե-լած էին բոլորն ալ, նոյնիսկ Սատօն, որ առհասարակ կարեւորութիւն չէր տար գիրք կարդացող ճահիլ ճուհուլներուն։

Հաճի Մուսայի եւ Խալիլի տեսակցու-թիւնը սիրալիր եղաւ։ Խալիլ անմիջապէս նկատեց, որ Հաճի Մուսան այն մռայլ դէմքով մէկը չէր։ Հաճին, Խալիլի ու-սերը գրկելով, իր մօտ նստեցուց մեծ եղբօր մը գուրգուրանքով։ Ալին արդէն Գարափունարի զինատան դէպքի հերոս-ներէն էր. այդպէս ալ ծանօթացուցին Հաճի Մուսային։ Ալին սակայն, շատ անհամբեր էր, այդ դէպքի մասին Կիրո-սին հետ մի քանի խօսքեր փոխանակե-լու։ Մալխասի վճռականութիւնն ու հան-դարտութիւնը ապշեցուցած էին Ալին։

- Դուն է՞ն ըսէ, Կիրոս էֆէնտի, Մալ-խասը ո՞ւր կորսուեցաւ յանկարծ։

- Էնոր տեղը, տղաս, օձերն անգամ դժուարութեամբ կրնան գտնել։ Ան քաշ-ուած է յեղափոխական աշխատանքներէ, որովհետեւ շատ ծանր էին անոր գոր-ծած մեղքերը։ Դուն ան ըսէ, Ալի, ա-պահո՞վ են զէնքերը։

- Զէնքերը իմ եւ Խալիլի ձեռքին տակ են ապահով։ Սատօն, մի գուցէ, գրա-ւէր զէնքերը կռուի դնով եթէ Հաճի Մուսայի այս հանդիպումը չըլլար։

- Ալի, տղաս, ինծի համար այլեւս տար-բերութիւն չըներ, թէ զէնքերը ինչպէ՞ս կը բաժնուին։ Պէտք է զէնք հասցնել նաեւ Սատոյին, եթէ պէտք ունի։ Մէկ ճակատի դէմ է որ պիտի տարուի կռիւը - խօսեցաւ Կիրոս, անմիջապէս վերցը-նելու համար իրարու մէջ նոր սկսուած դժուարութիւնը։

Խոշոր սինիներու վրայ բերուեցաւ փի-լաւ, կարմրցուած գառ։ Սեղաններ սար-քուած էին զանազան տեղեր՝ զօրքերուն համար, մինչ շրջափակէն դուրս բնա-կիչները ջահի լոյսերով երգի ու աղմու-կի մէջ էին։

Ճաշի ընթացքին կը շարունակուէին խաղերը։ Այս անգամ կապիկի խաղն էր, որ տեղի կ'ունենար տափի երաժշտու-թեամբ։ Սատոյին երջանկութիւնը տեղն էր ու կը խնդար իր լինդերով, որոնց վրայ մի քանի ակռաներ կային։

(Շար. 599)

ՄԱՐՍԷՅԼ .- Այրի Տիկին Զարդար Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Ահարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգ Ժենտրոզ եւ զաւակները, Օր. Գոհարիկ Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ահարոնեան եւ զաւակները, Պ. Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Մանասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Տընկոյեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարսենիկ Մանուկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր և ազգականին՝

ԵՂԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 5-ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Յուլիս 7, ժամը 16·30-ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին (Փրատօ) եւ մարմինը կը փոխադրուի Մազարկի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ - Սէն - Ժերոմի մասնաճիւղի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ. Մելքոնեանի իր կնոջ՝ Վարդուհի Մելքոնեանի մահուան առթիւ։

ON RECHERCHE

L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
RECHERCHE INTENDANTE

— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.

Pour tous renseignements, téléphoner à:
Mme. KARAGULIAN
au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi
jusqu'à fin Juillet

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ՝ Ուրբաթ, Յուլիս 9 ժամը 20·30ին Հայ Մշակոյթի եւ Արուեստի Կեդրոնը։
6, Cité Wauxhall — Métro: République
Դասախօսութեան նիւթն է՝
«ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ
ՀԱՅ ՄԵԾ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՒ ՀԵՏ»
Դասախօսը՝ Հայաստանի ականաւոր գրող
ԱՇՈՏ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնահայ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆ. Այրի Տիկին Մարի Պաղտասարեանէ իր ամուսնոյն Կարապետ Պաղտասարեանի անմոռանալի յիշատակին, եւ նոյն առթիւ 50 Ֆ. ալ նուիրած է «Յառաջ»ին։

×

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիւրտօղլուեան իրենց մօր Հաճի Մայրամ Քիւրտօղլուեանի մահուան 24-րդ տարելիցին առիթով 100 Ֆ., Այրի Տիկին Ղազարեան ամուսնոյն մահուան 6-րդ տարելիցին առիթով 100 Ֆ., Տիրան Խայիկեանի մահուան Ա. տարելիցին առիթով Տէր եւ Տիկին Թօփալազալեան 200, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 100, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Աթոյեան 300 Ֆ., Այրի Տիկին Ամէլիա Յակոբեան ամուսնոյն Յովհաննէս Յակոբեանի մահուան 4-րդ տարելիցին առիթով 50, Այրի Տիկին Պերճուհի Ճերահեան ամուսնոյն դպրապետ Լեւոն Ճերահեանի հոգւոյն 50, Տէր եւ Տիկին Գալֆաէքեան 100, Տիկին Տիրուհի Զօպեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Մարի Գրիգորեան 100, Տէր եւ Տիկին Քրիսթին Ստեփանեան 30, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մուրատչալեան 50, Այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեան 100, Քիւրքճեան Սեմերճեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ալեքսիս Սեմերճեան 100, Օր. Մարի Սեմերճեան 50 Ֆ.։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

CAMP D'ÉTÉ 1982
DE LA FRA NOR - SEROUND

Domaine de la Landelle
Palleville - 81700 Puylaurens
Tél.: (63) 75. 04. 62

— 1ère Période: Réservée aux mineurs: 3 au 13 AOUT
— 2ème Période: Séminaire : 14 au 19 AOUT
— 3ème Période: Réservée aux majeurs: 20 au 29 AOUT

Thèmes du Séminaire:
— HISTOIRE DE LA FEDERATION REVOLUTIONNAIRE ARMENIENNE
— L'ARCHITECTURE ARMENIENNE

TARIFS: 1ère Période: 950F. — Séminaire: 600 F. — 3ème Période: 950 F.
Séminaire + 1 Période: 1.450 F.

Pour tous renseignements supplémentaires, et l'envoi d'un bulletin d'inscription, téléphoner à: — GERARD MOURADIAN: 029. 04. 93 (après 20h.)
— RAFFI KALFAYAN: 883. 40. 49

Date limite des inscriptions: 10 JUILLET

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍ .- Պ. Պ. Խաչերեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր կնոջ վիրաբուժական ծանր գործողութենէ մը ապաքինման առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ .- Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Արմենուհի Խորոնեան - Քէշէեանի յիշատակին։

Երգիչ ՊԵՏԻԿ Ձեզի կը սպասէ
ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
ուր պիտի գտնէք յատուկ ճաշեր, յատուկ
գինիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ
Չորեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ-ի օր։

BAR - RESTAURANT

SÉVAN

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

Direction: M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ
Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, նուագի ընկերակցութեամբ։

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 — *Fermé le lundi*

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du LITVA
du 29 JUILLET au 14 AOUT (aller Avion, — retour Bâteau)
29 Juillet: Paris - Moscou par avion — du 30 Juillet au 6 Août EREVAN
7 Août ODESSA — 8 et 9 Août ISTANBUL — 10 Août MYKONOS — 11 Août HERAKLION
12 Août en mer — 13 Août NAPLES — 14 Août TOULON

du 14 au 31 AOUT (Bâteau - Avion)
14 Août TOULON — 15 Août en mer — 16 Août PALERME — 17 Août en mer
18 Août MYKINOS — 19 Août MUDANYA — 20 et 21 Août ISTANBUL
22 Août ODESSA - KICHNIEV — 23 Août KICHNIEV — 24 Août ODESSA - EREVAN
24 au 30 Août EREVAN — 30 Août EREVAN - MOSCOU — 31 Août MOSCOU - PARIS
PRIX PAR PERSONNE (Croisière et Séjour en ARMENIE)
Cabine à 4 personnes (Catégorie 1): 5.990 F.
Cabine à 4 personnes (Catégorie 2): 6.280 F. — Cabine à 2 personnes (Catégorie 4): 7.440 F.

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ 6 ԱՅԼ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
(Երթուդարձ Օդանաւով)
«Արմենիա – Հիւրանոց» – Ա. Կարգի Սպասարկութիւն
Օգոստոս 7-21 Քիեւ–Երեւան 4·500 Ֆ. Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ - Երեւան 4·500 Ֆ.
Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4·400Ֆ
Դեկտեմբեր 20 - Յունուար 4 Մոսկուա - Երեւան 4·500 Ֆ.
Մեկնում Մարսէյլէն (երթուդարձ օդանաւով)
Օգոս. 7-20 Մոսկուա–Երեւան 4·750 Ֆ. Սեպտ. 4–17 Մոսկուա–Երեւան 4·750 Ֆ.
Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ
TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 – 18
— CLAMART: Mr. KEHAYAN; 124, Avenue Henri Barbusse — Tél.: 642. 73. 10
ՄԱՐՍԷՅԼ .- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
ՎԱԼԱՆՍ .- Դիմել Ն. Գասպարեանի – 9, Rue Sully
ԼԻՈՆ .- Դիմել՝ Շէմտիքեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ .- Պ. Եղիազար Մելքոնեան, եւ ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Նիկողոսեան)

մահուան առթիւ։

——×——

Այրի Տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բեքմէզեան, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Գարաօղլանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, դպրաց դասուն եւ բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

Այրի Տիկին ՇՆՈՐՀԻԿ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(ծնեալ Կէտելեան)

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պէքմէզեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Ստեփան Եաղնեանի մահուան առթիւ։

×

Ստեփան Եաղնեանի մահուան առթիւ, Յունաստանէն հետեւեալ ընտանիքները Կապ. Խաչի Օգնութ. կայանին կը նուիրեն.. Գարաօղլանեան (Աթէնք) 100, Հայրապետեան (Սելանիկ եւ Քսանթի) 200, Ագնիւ Ոսկերիչեան (Սելանիկ) 150 (բոտանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին։

A VENDRE
ARNOUVILLE - LES - GONESSE
A cinq minutes de la gare
UN COQUET PAVILLON
Tout confort
TELEPHONER:
985. 15. 52

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՁԵԿՈՅՑ

Աղքատախնամի Ընկերակցութեան Յունիս 13-ի Կիրակի օրուան դաշտահանդէսի վիճակահանութեան հետեւեալ թիւերը պարգեւներ շահած են, բայց տէրերը դեռ չեն ներկայացած իրենց նուէրները ստանալու համար.

558, 559, 655, 679

Շահագրգռուողներէն կը խնդրուի իրենց տոմսերով ներկայանալ գրասենեակ կամ հեռախօսել :

77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹիկ եւ ԳԻՇԵՐՕԹիկ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։
Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆէն մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով։
Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։
Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար։
Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։
Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ։

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 536. 68. 28

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍ 8
JEUDI 8 JUILLET 1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.210 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.210

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԲԱՅՑ, Ի՞ՆՉ ԼՈՒԾՈՒՄ

Երեքշաբթի երեկուան մօտ, նոր յոյսեր ծագած էին Լիբանանի համար, բայց քիչ ետք, անոնք ալ ի դերեւ ելան եւ Չորեքշաբթի տեղքայլը կը շարունակուէր: Արդարեւ կը թուէր որ լուծում մը գտնուած է եւ պաղեստինեան ղեկավարութիւնը ընդունած է հեռանալ արեւմտեան Պէյրութէն, ծովի ճամբով եւ մինչեւ իսկ ամերիկեան 6-րդ նաւատորմին միջոցաւ: Մանրամասնութիւններ ալ կը տրուէին: 800 ամերիկացի զինուորներ եւ նաեւ Ֆրանսացիներ պիտի երթային արեւմտեան - Պէյրութ հակակշռելու համար քաղաքին պարպումը: Ուաշինկթըն կը ճշդէր սակայն թէ զինուորներու առաքումը կրնար կատարուիլ միայն եթէ լիբանանեան կառավարութիւնը դիմում ընէ, մինչ Փարիզի մէջ, Քլօտ Շէսոն բոլորովին կը հերքէր ֆրանսական որեւէ մասնակցութիւն նման ձեռնարկի մը:

Եգիպտոսի Արտաքին Նախարարն էր Քամալ Հասան Ալի, որ յայտարարած էր թէ ՊԱԿ-ը ընդունած է հեռանալ Պէյրութէն, արիւնահոսութեան եւ քաղաքին քանդումին առաջքն առնելու համար: Բայց որովհետեւ տաքն ու պաղը միշտ իրարու կը յաջորդեն լիբանանեան աշխարհին մէջ, միաժամանակ կը հաղորդուէր թէ իսրայէլեան իշխանութիւնները վերահաստատած են ջուրի եւ ելեկտրականութեան հայթայթումը եւ միւս կողմէ փակած են վերջին անցքը քաղաքին արեւելեան կողմէն արեւմտեանը: Առաջին որոշումը տրուած էր Սաուտի Արաբիոյ Թագաւորին դիմումին վրայ Ռեկընի, որ անձնապէս հեռաձայնած էր Պեկինի, երկրորդը, անշուշտ, միակողմանի կարգադրութիւն մըն էր, որու համար Իսրայէլ մարդու բան չէր հարցուցած: Ամէն պարագայի մէջ, բոլոր թղթակիցները համաձայն են նկատելու համար թէ գլխաւոր աղէտը ջուրի չգոյութիւնն է, մանաւանդ այս տաքին: Ընդհանրապէս Պէյրութի ջուրը կը հայթայթուի թէ ընդհանուր ցանցի մը միջոցաւ, որուն բաշխումի «բանալիները» կը գտնուին քաղաքին այն բաժնին մէջ, որ քաթայէպներու հսկողութեան ներքեւ է եւ թէ արթեզեան հորերու: Կիրակի օր, իսրայէլեան ուժերը գոցած էին, ուրեմն, ընդհ. ցանցը: Աւելին, այնքան «ձախաւեր» ձեւով ըրեր են, փութկոտութիւն ցոյց տալու համար, որ արեւելեան - Պէյրութի որոշ թաղամասեր ալ զրկուեր են...:

Ամէն պարագայի մէջ, Չորեքշաբթի առաւօտեան, կարեւոր լուրն այն էր, որ նախորդ երեկուան բոլոր լաւատեսութիւնները անհետացած էին, քանի Արաֆաթ Նիւ - Եորք - Թայմզի տուած իր մէկ հարցազրոյցին մէջ, բացարձակապէս կը հերքէր թէ համաձայն եղած է ամերիկեան նաւատորմին միջոցաւ մեկնիլ Պէյրութէն: ՊԱԿ-ի ղեկավարը կ'ըսէ թէ ամերիկեան քաղաքականութիւնն է ու անոր զէնքերը, որոնք կը բնաջնջեն պաղեստինցի ժողովուրդը, ուրեմն կարելի չէ երեւակայել թէ ամերիկեան նաւերով Պաղեստինցիք տեղ մը կ'երթան: Կը մընար, ուրեմն Հալէպի, ծայրէն սկսիլ իր բանակցութիւնները, մէկէն միւսը: Չորեքշաբթի օր, Լիպերասիոն կը հրատարակէր նաեւ ամբողջական պատճէնը, այն հարցազրոյցին, զոր Արաֆաթ տուած է իսրայէլացի լրագրողին՝ Ուրի Աւներիի, նախկին երեսփոխան, սիոնական Շելի ձախ շարժումի ղեկավար: Ծանօթ է, որ տեսակցութիւնը տեղի ունեցած էր արեւմտեան - Պէյրութ, անցեալ շաբթու եւ իրաց այս կացութեան մէջ, ինքնին զգայացունց դէպք մըն էր: ՊԱԿ-ի պարագլուխը որոշ հաշտեցողութիւն ցոյց կուտայ եւ դէմ չի թուիր հաշտութեան մը, զոնէ այլեւս Իսրայէլի բնաջնջումի խօսք չկայ եւ մինչեւ իսկ երբ հարց կը տրուի ամուրի Արաֆաթի, թէ իսրայէլացի կին մը կ'առնէ՞, կը պատասխանէ.- «ո՛չ մերսի, բայց եթէ լուծում մը ըլլար, կ'ընէի այսօր: Հարկ է շեշտել, տրամադիր եմ արեւմտեան - Պէյրութ ապրող 600 հազար Լիբանանցիներուն եւ 200 հազար Պաղեստինցիներուն համար քաղաքական լուծում մը գտնելու: Բանակցելու վրայ ենք լիբանանեան իշխանութիւններուն հետ այս միջոցին լուծումի մը յանգելու համար»:

Միշտ այս լուծումն է, որ կը փնտռուի:

×

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Չորեքշաբթի առտու ժամը 11-ին կը հաղորդուէր, թէ Իսրայէլի կառավարութիւնը բացառիկ նիստ գումարած է իր հաւանութիւնը տալու համար Հալէպի մէկ նոր առաջարկին, որ կը վերաբերի Պաղեստինցիներու մեկնումին: Կ'ըսուի թէ Սուրիա պիտի ընդունի զիրենք եւ Լաթաքիա պիտի երթան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 30 - ՅՈՒԼԻՍ 1)

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀՆԱԳՈՅՆ ՁԵՌԱԳՐԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Մաշտոց Մատենադարանի ձեռագիրներէն մէկը (թիւ 2679), որուն հազարամեակը տօնուեցաւ անցեալ տարի, մօտ ատենէն կ'ունենայ իր երկու պատճէնները: Ան հայերէն ամէնէն հին թուղթէ ձեռագիրն է եւ աշխարհի հնագոյններէն մէկը: Երեւանի մէջ սկսած են անոր նմանահանութեան եւ նմանատպութեան աշխատանքները: Ձեռագիրի գիրը բոլորագիրն է, այն ժամանակ արհամարհուած գիրի տեսակ, որ յետագային դարձաւ գրչութեան եւ ապա տպագրութեան գիրը: Ան նոյն ատեն մեզի հասած աշխարհիկ բովանդակութեամբ հայերէն առաջին ձեռագիր հաւաքածոն է, որ կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ ձեռագրային նիւթ, այդ կարգին՝ տիեզերական, աստղաբաշխական, տոմարական, պատմա - ժամանակագրական երկեր: Ձեռագիրը բաղկացած է ինքնուրոյն երկու հաւաքածոներէ: Երկրորդին մէջ վարքագրականէն զատ տեղ գտած են նաեւ թուաբանական, երկրաչափական, դրամագիտական նիւթեր: Այդ բոլորը՝ հարիւրաւոր նիւթ – միաւորներ, հայ եւ օտար հեղինակներու աշխատութիւններէն քաղուած ու կազմի մը մէջ հաւաքուած է: Հաւաքածոյի արժէքաւոր կողմերէն մէկն ալ այն է, որ հոն առաջին անգամ ըլլալով կը հանդիպինք քանի մը հայ հեղինակներու, Անանիա Շիրակացիի կարգ մը երկերու, ինչպէս նաեւ յունարէնէ թարգմանուած առանձին գործերու, որոնց բնագիրները այլ լեզուներով չեն պահպանուած: Այդ հաւաքածոն ինքնագրով մեզի հասած առաջին մատեանն է, հարուստ՝ կէտադրական նշաններով, որոնք կը գործածուին զանազան առումներով եւ մեծ նշանակութիւն ունին կէտադրութեան ուսումնասիրութեան համար: Ձեռագիրի թուղթի եւ մելանի քիմիական վերլուծութեան արդիւնքները ցոյց տուած են, որ անոնք պատրաստուած են աշխարհագրական նոյն միջավայրի մէջ՝ Հայաստան, իսկ պատմաբանասիրական եւ բնագրային քննութիւնը հաստատած է, որ ան գրուած է Անիի մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԵԼՈՒ ԱՄՕԹԸ

Իմ ընկերներէս մէկը, որ ուսուցիչ մըն էր, տարիներ առաջ, իր գործէն վտարուեցաւ: Զինքը վտարողները, հոս - հոն ըսին որ ան դասարանին մէջ, դասի ընթացքին, յօդուած ու բանաստեղծութիւն կը գրէր: Ենթադրենք որ պնդումը ճիշդ ըլլայ: Մեր ընկերը, աշակերտները գրաւոր քննութեան ենթարկելու ընթացքին, մէկ - երկու անգամ, թող իր սպասումի ժամը լեցուցած ըլլայ բանաստեղծութիւն գրելով, գրականութիւն ընելով: Ի՞նչ կ'ելլէր ատկէ: Ոչինչ: Բայց չհանդուրժեցին: Զինքը դպրոցէն հեռացուցին: Ամբաստանեցին դասի ընթացքին յօդուած գրելու յանցանքով: Իրականութեան մէջ ատոր համար չէր որ կը վռնտէին զինքը, բայց այդ մէկը ծառայեց իբր պատրուակ: Նոյնը պիտի կրնայի՞ն արդեօք ընել, եթէ, օրինակի համար, ուսուցչուհի մը, դասարանը սպասելու ատեն, ձեռագործ մը բանէր: Կամ ուսուցիչ մը, տղոց պարտականութիւն մը տալէ վերջ, լրագիր մը հանէր ու կարդալ սկսէր: Պիտի չկարենային: Լրագիր կարդալը, կամ ձեռագործ բանիլը շատ աւելի անմեղ եւ ընդունելի պիտի նկատուէր, քան գրելը:

×

Կը յիշեմ որ այն սկզբնական շրջաններուն, երբ իմ մէջ գրելու անդիմադրելի փափաք մը կը գտնէի, գաղտնապահութեան կը դիմէի: Գրածս կը պահէի, գաղտնի կը գրէի, կը ջանայի որ մարդ չտեսնէր գրելով զբաղիլս: Իսկ երբ կը ստիպուէի ուրիշներու ներկայութեան գրել, այնպէս կը ձեւացնէի թէ այլ բանով կը զբաղիմ, օրինակ՝ հաշիւ կ'ընեմ, կամ դաս կը սորվիմ, եւլն.:

×

Դպրոցին մէջ անգամ, ուր պէտք էր որ գրելու փափաք ունեցողներ լայնօրէն ու անսակարկ կերպով քաջալերուէին, չեմ կրնար պնդել թէ կը համարձակէի տանիքներու վրայէն աղաղակել, թէ կը սիրէի գրելը: Կարգ մը ուսուցիչներ խստօրէն դէմ էին այս տեսակ նախասիրութիւններու, որովհետեւ կը վախնային, որ անոնք պատճառ կրնային դառնալ որ արժանի կարեւորութիւնը չընծայէինք իրենց դասերուն: Իսկ ուրիշներ, որոնք հաշտ աչքով կրնային նայիլ գրական նախասիրութիւններու, խստիւ կը պատուիրէին որ անոնցմով զբաղէինք այն ատեն միայն երբ ամբողջովին վերջացընէինք դպրոցական մեր բոլոր պարտականութիւններն ու պարտաւորութիւնները: Նոյնը պիտի կարենայի՞ն պահանջել արդեօք մարմնամարզանքի ողիմպիականով, կամ ամավերջի թատերական հանդէսով զբաղող աշակերտներէն: Ոչ: Այս վերջինները կրնային մինչեւ իսկ բացակայիլ իրենց դասերէն: Ողիմպիականի մը կամ թատերական հանդէսի մը պատրաստութիւնը շատ աւելի անմեղ եւ ընդունելի պիտի նկատուէր կրկին, քան թէ գրականութիւն ընելը, գրելը...

×

Գործի կեանքիս մէջ ալ, միշտ, հնարաւոր չափով, շուրջիններէս պահեցի թէ պարապ ժամերուս կը զբաղէի գրականութեամբ: Զիս շրջապատողները, մարդիկ՝ որոնք գործ բան չունէին գրականութեան հետ, թող չգիտնային, աւելի լաւ: Թող զիս ալ իրենց նման միայն հըրապարակի, առեւտուրի, ճարտարարուեստի մարդ կարծէին: Անոնցմէ ո՞ր մէկը արդեօք հիացում պիտի զգար, եթէ գիտնար որ ես, յաճախորդ մը սպասելու ատեն, կամ բոլորովին պարապ ժամերուս, թուղթ կը հանէի ու բաներ մը կը գրէի: Իրենք, նոյն պահերուն հանգստօրէն նարտ կամ թղթախաղ կը խաղային իրենց խանութին առջեւ, խանութը աշկերտներուն ձգելով պտոյտի կամ գինարբուքի կ'երթային իրարու հետ, բայց հաւանաբար ծիծաղելի կը նկատէին խանութի մը մէջ, գործի հրապարակի մը վըրայ, պարապ ժամերը յատկացնել գիրի ու գրականութեան: Անգամ մը եւս նարտը, թղթախաղը, գինարբուքը աւելի անմեղ եւ ընդունելի դուրս կուգային, քան գրելը:

×

Եւ այսօր, այլեւս քառասուն տարի գրելէ, հատորներու տէր դառնալէ, տասնեակ հազարաւորներու հետ գիրի, գրականութեան ու մամուլի ճամբով հաղորդուելէ վերջ, երբ դիմացս կ'ելլէ այնպիսի մէկը, որ կը զգամ թէ կապ չունի գիրի ու մամուլի հետ, ինծի այնպէս կը թուի թէ ան զիս պիտի արհամարհէ, եթէ լսէ թէ կեանքս գրելով կ'անցընեմ: Անոր դիմաց պզտիկնալ, կորսուիլ, անհետանալ կ'ուզեմ մանկութենէ մնացած յանցապարտութեան զգացումի մը ազդեցութեան տակ: Չըլլա՛յ որ իմանայ թէ գրող մըն եմ: Աչքերը խոշոր բանալով չնայի, չզարմանայ: Յուսախաբ չըլլա՛յ մարդը:

Միշտ այն դպրոցականն եմ, որ իր գրասեղանին կափարիչին տակ կը պահէր իր սիրելի թուղթերը, երբ կը զգար թէ խիստ ուսուցիչի մը նայուածքը կը յառէր իր վրայ:

Բ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մօտ ճզմուած է Այերոֆլոթի օդանաւ մը, որ Մոսկուա - Տաքար - Ցախթաուն գիծը կ'ապահովէր: Ըստ կարգ մը աղբիւրներու մէկ վերապրող կայ միայն 90 ճամբորդներէն, հաւանաբար օտարականներ, քանի խորհ. իշխանութիւնները նման լուրեր չեն հաղորդեր, երբ օտար չկայ: Քննութիւն բացուած է Իլիուշինի արկածին պատճառները երեւան հանելու համար:

ԷՃԷՎԻՏ երկու ամիս եւ 27 օր բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, այն ամբաստանութեամբ թէ դէմ գործած է պաշարման վիճակի զինուորական օրէնքին: Կը մեղադրուէր, որ հարցազրոյցներ տուած է հոլանտական հեռատեսիլի եւ գերմանական տէռ Շփիկըլ շաբաթաթերթին, քննադատելով զինուորական իշխանութիւնները: Հալքի պարագլուխը ազատ կը մնայ, սակայն, մինչեւ որ Անգարայի զինուորական հրամանատարութիւնը վաւերացնէ վճիռը:

ՓԱՐԻԶԻ շուրջ, կը թուի որ կառավարութիւնը յետ քայլ մը կ'ընէ եւ առաջին առթիւ հրաժարեցաւ օրինագիծը քննելէ Չորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդի հերթական նիստին: Կաստոն Տըֆէռ ալ Մոնտի մէջ, տրամադրութիւն կը յայտնէ նոր ծրագիրներու շուրջ խօսելու Շիրաքի հետ:

ՄԻԹԹԵՐԱՆ Պուտափեշտ գնաց պաշտօնական այցելութեամբ: Իր առաջին այցելութիւնն է Եւրոպայի արեւելեան կողմը:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ ՈՉ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ»

Ս. Մարտիրոսեան, կրթական քննիչ, սրտցաւ մօտեցումով իր մէկ քննութեան արդիւնքը հրապարակած է Սով. Դըպրոց շաբաթաթերթին մէջ (Յունիս 10):

Ակնյայտնի է, գիտել տուած է ան, թէ հոն, ուր ուսուցիչը արդիւնաւէտ ձեւով կը վարէ դասը, թ՛է ռուս, թ՛է ադրբեջանցի ու քիւրտ աշակերտները յաջողութեամբ կը սորվին հայերէնը:

Քանի մը խրախուսիչ օրինակներ իր կատարած քննութիւններէն:

Ամասիայ (*) շրջանային կեդրոնի ինտերնացիոնալ միջնակարգ դպրոցին ադրբեջանական դասարաններուն մէջ հայերէն կը դասաւանդեն Մ. Միրզոյեան եւ Է. Յովհաննիսեան: Ասոնց աշակերտները յառաջացած են դասարաններէն եւ դպրոցէն դուրս կատարուած հանդիպումներու ընթացքին յաջողութեամբ ելոյթ կ՛ունենան հայերէնով ... Աշակերտները հիանալի կերպով արտասանեցին Չարենցի Ես իմ անոյշ Հայաստանի բանաստեղծութիւնը:

Կազմակերպուեցաւ երաժշտական ունկնդրութիւն՝ Յով. Բադալեանի կատարումով: Բնագիրէն անջատուեցան մակդիրները, համեմատութիւններն ու փոխաբերութիւնները, այս մասնանշեցին կայերն ու շաղկապները: Գրատախտակին վրայ աշակերտները, առանց միջամտութեան, ինքնուրոյն ձեւով կազմեցին շաղկապին շեման եւ ներկայացուցին օրինակներ պարզ, բարդ, համադասական, ստորադասական շաղկապներու օրինակներ: Անոնք բացատրեցին բանաստեղծութեան իւրաքանչիւր քառատողին բարդ բառերուն իմաստները (ողբաձայն, երկաթագիր, արիւնաքամ, արեւավառ, արեւահամ, լուսապսակ): Նոյն մակարդակի արդիւնաւէտ դասեր վարեց նաեւ Մ. Միրզոյեան:

Սակայն, դժբախտաբար, «ոչ ամենուրեք է Հայոց լեզուի ուսուցումը գտնւում իր պատշաճ բարձրութեան վրայ: Ամասիայի շրջանի մի շարք Ադրբեջանական դպրոցներում այդ առարկան (ըսել կ՛ուզէ՝ նիւթը) պարապում են ոչ մասնագէտ ուսուցիչներ»: Այդպէս է պատկերը Գիւլլիբուլաղ, Մաղարաջուղ գիւղերուն դպրոցներուն մէջ: Աւելին՝ Դուզքենդի, Կարաբուլաղի, Գիւլլիջայի, Զայրասարի դպրոցներուն աշակերտները հայերէն չեն սորվիր: Լենինականի Կրուպսկայա դըպրոցի որոշ աշակերտներ չեն մասնակցիր հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասերուն, «եւ այդ հանգամանքը չի անհանգստացնում ո՛չ ծնողներին եւ ո՛չ էլ մանկավարժներին»:

Տուեալ նիւթերուն դասաւանդումին արգելք կամ խոչընդոտ կը հանդիսանան ուսման ծրագիրներուն եւ դասագիրքերուն անկայուն ըլլալու պարագաները: Ռուսական դպրոցներուն մէջ հայերէնը կը դասաւանդուի երկրորդ դասարանէն սկսեալ շաբաթական 4 ժամի հաշուով, Ադրբեջականներու մէջ, 3-րդ դասարանէն սկսեալ շաբթական 1 ժամի հաշուով (**)

- Հայերէն տառերը ճանչցնելու աշխատանքին կը լծուինք երրորդ դասարանէն սկսեալ, օգտուելով երկրորդ դասարաններուն համար սահմանուած Այբբենարան - ընթերցարանով եւ կ՛աւարտենք չորրորդին: «Այսպիսով՝ երկրորդ դասարանի դասագիրքը նախայբբենական, բուն այբբենական եւ յետայբբենական շրջաններով աւարտում ենք չորրորդում: Միթէ՞ հնարաւոր չէ Ադրբեջանական դպրոցների համար կազմել առանձին դասագրքեր, - ասացին շրջկենտրոնի ուսուցիչները»:

Յօդուածագիրին եզրակացութիւնը: Ոչ միայն կարելի է, այլեւ՝ անհրաժեշտ: Պէտք է անպայման ապահովել հայերէնի մասնագէտ ուսուցիչներ:

Հայոց լեզուի ուսուցումը ոչ հայկական դպրոցներում բարձր հիմքերի վրայ դնելու հարցը ելնում է մեր կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան սկզբունքից եւ արժանի աւանդ կը լինի ՍՍՀՄ կազմաւորման 60-ամեայ յոբելեանին»:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Նախավերջին՝ 1970-ի մարդահամարին համաձայն, Ադրբեջանցիները Ամասիոյ շրջանի ընդհ. բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմէին՝ 82,7 տոկոսը: Յայսօր պատկերը պէտք չէ փոխուած ըլլայ, կամ՝ քիչ համեմատութեամբ, քանի ինչպէս այլուր, Հայաստանի մէջ եւս մահմետական տարրին բնական աճը աւելի է ոչ - մահմետականներուն բաղդատմամբ:

Հայկական ՍՍՀ վարչա - տերիտորիեալ բաժանումը՝ առ 1-ը Յունուարի 1976 թ., Երեւան հրատարակուած մասնագիտական հատորէն քաղելով, ստորեւ քանի մը տուեալներ շրջանի մասին.

Տերիտորիան՝ 608 քառակուսի քիլոմեթր: Հեռաւորութիւն Լենինականէն՝ 28 քիլոմեթր: Երեւանէն՝ 148 քիլոմեթր: Շրջանի կազմաւորման տարեթիւը՝ 9 Սեպտեմբեր 1930: Գիւղական Սովետներ՝ 14: Բնակավայրերի ընդհանուր թիւը՝ 26: Բնակչութիւնը՝ 19,900:

Գիւղական Սովետի անունը. - Ազիզբեկով, Ամասիա, Բայըխլի, Բանդիվան, Գիւլլիբուլաղ, Գիւլլիջայ, Դուզքենդ, Ենի - Եոլ, Թափաքյոյ, Կուզիքենդ, Ղոնջալի, Մաղարաջուղ, Ջրաձոր և Օխչօղլի:

(**) Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան վերջին ուսումնական տարեշրջանի ժամանակացոյցին համաձայն, - տես «Յառաջ» Յունիս 16, - Ադրբեջանական երկու դասի դպրոց կայ Հայաստան: Ա՝ Հայկական ՍՍՀ Ադրբեջանական լեզուով ուսուցմամբ միջնակարգ հանրակրթական դպրոցներ, որտեղ ուսումնասիրւում է Հայոց լեզու. Բ՝ Միջնակարգ հանրակրթական դպրոցներ Ադրբեջաներէն ուսուցմամբ: (Այս վերջիններուն մէջ հայերէն եւ հայ գրականութիւն չուսումնասիրուիր):

ԺԲ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՍՈՒՐ ՄԸ

60-ական թուականներու վերջերուն երկրաբանները Մալայա Թինգոտա փոքըր գետի հովիտին մէջ (Տիւմէնի մարզ, Բերիոզովսկի շրջան) պատահմամբ յայտնաբերեցին սուր մը, որուն վրայ կը նըշմարուէր իրենց համար անհասկնալի գըրութիւն մը: Խումբին բանուորները մետաղին տոկունութիւնը ստուգելու համար սուրը կտրեցին, բաժնեցին երկու մասերու՝ ըստ երեւոյթին որսորդական դանակներ պատրաստելու նպատակով: Բարեբախտաբար, խումբին կ՛ընկերանար լրագրող Իվան Տիտով, որ անոնցմէ առաւ մետաղին կտորները՝ կորուստէ փրկելով գիտութեան եւ պատմութեան համար բացառիկ նշանակութիւն ունեցող յիշատակի նմոյշը: Ան էր, որ յայտնաբերումին մասին նամակով տեղեկացուց «Նաուկա ի ժիզն» ամսագրի խմբագրութեան: Նամակը եւ սուրը ղրկուեցան Խորհ. Միութեան Հնագիտութեան Հիմնարկի Լենինգրադի բաժանմունքը՝ մասնագիտական քննութեան: Սուրի ուսումնասիրութեամբ եւ գրութեան ընթերցումով զբաղեցան պատմական գիտութիւններու թեկնածու Հոփսիմէ Ջանփոլադեան եւ պատմական գիտութիւններու դոքթոր Անատոլի Կիրպիչնիկով, որոնք միջնադարեան հայկական բացառիկ զէնքի վերաբերեալ գիտական ամսաթերթերու մէջ ստորագրեցին յօդուածներ, մանրամասն քննելով պատմական եւ թանգարանային մեծ արժէք ներկայացնող հայ վարպետի ձեռքով պատրաստուած զէնքը:

Սուրին ընդհանուր երկարութիւնը բռնակի հետ միասին մէկ մեթր է, լայնքը՝ 3,5 սանթիմեթր: Սուրի շեղբին երկարութեամբ փորագրուած են գրութիւն եւ զարդանախշեր: Գրութեան ընթերցումը դժուարութիւններ կը յարուցանէր, քանի որ բոլոր տառերը ընթեռնլի չէին, այնուամենայնիւ, Հոփսիմէ Ջանփոլադեան յաջողած է զայն վերծանել: Սուրին վըրայ հայերէն գրուած է «Վարպետ Խաչատուրն է»:

Ծանօթ է, որ ԺԲ. - ԺԳ. դարերու զինագործ վարպետները սուրերը կը նախշազարդէին, անոնցմէ շատերուն վրայ կը փորագրէին գրութիւններ, վարպետներու անձնական նշաններ: Ըստ երեւոյթին, ներկայացուող սուրին վրայ գըրուած է վարպետին անունը, թէեւ ասիկա վարկած մըն է:

Ներկայացուող սուրը առաջին վկայութիւնն է, որ երկրագունդի հիւսիսային կողմերը տարուած է հայ վարպետի ձեռքով պատրաստուած առարկայ մը:

Հինէն ի վեր հայ զինագործները պատրաստած են զէնքեր, որոնցմէ շատերը, իրապէս, բարձրարուեստ գործեր են: Ծանօթ է, որ Թ. - ԺԳ. դարերուն Հայերը գործածած են 17 տեսակ զէնքեր: Այդ ժամանակ զինագործութեան մեծ կեդրոններ էին միջնադարեան Հայաստանի մայրաքաղաքներ Դուինը եւ Անին: Զէնքի աւելի տարածուած տեսակներէն էին սուրերը, թուրերը, սուսերը եւ այլն: Ներկայիս մենք տուեալներ չունինք անհերքելի կերպով պնդելու համար, որ ներկայացուող սուրը պատրաստուած է այս կեդրոններէն մէկուն մէջ: Սակայն վստահօրէն կարելի է ըսել, որ անիկա պատրաստուած է հայ վարպետի ձեռքով կամ Հայաստան, կամ որեւէ հայկական գաղութի մէջ:

Ծանօթ է, որ Թ. դարէն մինչեւ Ժ. դարու սկիզբները Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Անդրկովկասի միջեւ առեւտրական կապերը ընդունած էին ծաւալուն չափեր: Հայ առեւտրականները կը թափանցէին նաեւ հիւսիսային շրջանները, իսկ Բուլղարներու թագաւորութիւնը, գտնուելով առեւտրական ճամբաներու հատման կեդրոնը, դարձած էր Արեւելքի ու Արեւմուտքի քարաւանային ուղիներու մերձեցումի յատուկ օղակ մը: Բուլղար քաղաքը փաստօրէն կը հանդիսանար տարանցիկ առեւտուրի հանգոյց - կեդրոն մը: 1953 1955 թուականներուն բուլղար քաղաքներու տարածութեան մէջ կատարուած հնագիտական պեղումները ցոյց տուին, որ Վոլգայի ափին գտնուող Բուլղար քաղաքին մէջ գոյութիւն ունեցած է հայկական մեծ գաղութ մը: Ինչպէս կը վկայեն հնագիտական, վիմագրական նիւթերն ու գրաւոր աղբիւրները՝ հայկական գաղութը հոս հիմնուած է Թ. դարու վերջաւորութեան, իսկ ԺԲ. - ԺԳ. դարերուն վերապրած ծաղկման ժամանակաշրջան մը: Հայ առեւտրականները Հայաստանէն կը ներմուծէին ամէնուրեք ծանօթ հռչակաւոր գորգեր, բուրդէ եւ մետաքսէ հիւսուածքներ, ներկեր՝ մասնաւորաբար որդան կարմիր, զէնքերու տեսակներ: Ըստ երեւոյթին, այդ ժամանակ է որ բերուած է քննարկուող սուրը:

Հայկական զինագործութեան հազուագիւտ նմոյշի յայտնաբերումէն անցած է աւելի քան տասնամեակ մը: Իվան Տիտով սուրը խնամքով կը պահէր իր մօտ՝ մինչ մտահոգուած անոր պահպանման հարցով:

Մօտ օրերս Իվան Տիտով սուրը նուիրեց Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին: Անոր ընկերացող հեռագրին մէջ Տիտով կը գրէ. «Այդ յիշատակի նմոյշի տեղը անոր հայրենիքն է: Ամբողջ սրտով կը նուիրեմ զայն հայ ժողովուրդին: Թող ան իր պատուոյ տեղը ունենայ Հայաստանի հնութիւններու ցուցադրութեան մէջ»:

ՀԵՆՐԻ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ըսենք վերջապէս թէ 1902-ին արդէն Սիամանթոյի «Դիւցազնօրէն»ը ամբողջական եւ հարազատ խորհրդապաշտական գործ մըն է: Մեծարենց, ուրեմն, գրել եւ հրատարակել սկսելով 1901-1902ի միջեւ, ասպարէզ կը նետուի արդէն իսկ դէպի խորհրդապաշտութիւն ուղղուած մթնոլորտի մը մէջ, մանաւանդ Պոլիս, ուր, օրինակի համար, 1893 - 1896 տարիներուն՝ ֆրանսացի խորհրդապաշտ բանաստեղծ Փիէր Քիյար պաշտօնավարած էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Կեդրոնական վարժարաններուն մէջ (149), եւ անշուշտ բաւականին ազդեցութիւն գործած:

Ժամանակաշրջանը, ուր Մեծարենց իր առաջին քայլերը կ՛առնէ, խստօրէն քննադատուած է սովորաբար: Մեծարենցի մասին իր յօդուածին մէջ, Հրանդ Բալուեան շրջանը ուղղակի ոչնչութեան կը վերածէ, սահմանելով զայն «անկում». «կը հասնինք 1900 թուականը. հոսկէ կը սկսի արդէն շրջան մը՝ որուն գունատութիւնը, արտարերած արուեստին կեղծիքը երբեք իրմէ առաջ կամ վերջ ուրիշ սերունդներ չարձանագրեցին» (150): Ալազան եւ Նորենց, օգտակար կերպով ճշդելէ ետք շրջանին կարգ մը ընդհանուր յատկանիշները, իրենք եւս կը շեշտեն «մի շարք բանաստեղծների անձնապաշտական, անկումային միստիկական տրամադրութիւնները» (151): Այս հարցը քննելու նպատակ չունինք հոս: Պիտի ուզէինք նկատել, սակայն, անկախ այս դատումներէն եւ ընդհանուր գիծերու մէջ, թէ անկապաշտ գրականութիւն չի նշանակեր անպայման գրական անկում. անկապաշտութիւնը գրական դպրոց մըն է որ, յինքեան, արժէքի դատում մը չենթադրեր ի յառաջագունէ: Բայց կարենալ պաշտպանելու կամ մերժելու համար այս տեսակէտը, հարկ է նախ քննել իրականութիւնը, այսինքն՝ հարկ է քննականօրէն ուսումնասիրել դարաշրջանը եւ հոն գործող մեծ կամ փոքր հեղինակներուն գործերը: Կրնայ պատահիլ նաեւ որ պատմական եւ գեղագիտական վերլուծումով՝ Փանոսեանի, Մալէզեանի եւ Պարսամեանի նման բանաստեղծներու գործը առաջնորդէ մեզ տարբեր դատաստաններու, քան ինչ որ մինչեւ օրս ծանօթ է: Չենք գիտեր. եւ աւելին, թողունք այս հարցը: Ինչ որ մինչեւ հիմա բաւական յստակ կը հետեւի այն է, թէ Մեծարենց գրել կը սկսի մշակութային կլիմայի մը մէջ՝ որ բացուած է դէպի խորհրդապաշտութիւն, բացուած է մանաւանդ մշակութային զօրաւոր հաղորդակցութիւններու: Դժբախտաբար յըստակ տեղեկութիւններ չունինք Սվազի եւ Մարզուանի մէջ Մեծարենցի կատարած ընթերցումներուն մասին, բայց Ազատեան կը վկայէ թէ «Անատոլիա Գոլէճին» մէջ Մեծարենց «հայերէնէն առաջ կը ծանօթանայ անգլիական գրականութեան» (152), կարելի է նաեւ ենթադրել թէ այս շրջանին է իր առաջին, գոնէ տարրական ծանօթութիւնը Տանթէ Կապրիէլ Ռոսեթթիի եւ Օսկար Ուայլտի բանաստեղծութեան: Նոյն Ազատեանէն (153) գիտենք թէ Մեծարենց ֆրանսերէն լեզուն կը սորվի Պոլիս, մէկ տարուան շրջանին, այսինքն՝ 1902-ի աշունէն 1903. կրնանք համարել նաեւ թէ այդ շրջանին ուղղակի ծանօթացած ըլլայ ֆրանսացի խորհրդապաշտներուն, Կեդրոնականի մէջ, ուր կ՛աշակերտէր Հրանդ Ասատուրի, ինչ որ կրնայ բացատրել թէ ի՛նչպէս, դեռ 1903-ին, իր քերթուածներուն մէջ կը յայտնուէին Պօտլէրեան որոշ ձեւեր, կա՛մ ուղղակի ծանօթութեամբ, կամ ալ ուրիշ հայ բանաստեղծներու վերամշակման ճամբով, օրինակի համար Սիպիլի եւ Զօպանեանի: Խորհրդապաշտական այն տարրերը, որոնք 1901 - 1902 տարիներուն գրուած քերթուածներուն մէջ կը յայտնուին, կ՛ենթադրեն Մեծարենցի մէջ.

1.- Որոշ ծանօթութիւն ժամանակակից հայ գրականութեան, որ մեծ մասով կը հակէր դէպի անկապաշտութիւն եւ խորհրդապաշտութիւն.

2.- Անգլիական գրականութեան ծանօթութիւն.

3.- Ծանօթութիւն ֆրանսական գրականութեան, զոր որոշ չափով ունէր արդէն եւ զոր աւելի պիտի զարգացնէր:

(Շար. 19)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻԻ ՄԸ Ի ՊԱՏԻՒ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտոոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը բարեբաղդ նախաձեռնութիւնը եւ գեղեցիկ մտածումը ունեցաւ յարգելու եւ մեծարելու իր նախկին անդամուհիներէն՝ Նազելի Ղարիպ - եանը, այժմ հաստատուած Միացեալ - Նահանգներ, Պոսթընի շրջանները, լոյէլ:

Այս առթիւ, Կիրակի, Յունիս 20-ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վ.ասպուրական սրահին մէջ, կազմակերպած էր ընդունելութիւն մը: Ընկերուհիներ, բարեկամներ փութացած էին այս մտերիմ հաւաքոյթին:

Պուլվար Օտոոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի անունով Թագուհի Սարրօղլեանան բացաւ մեծարանքի այս ձեռնարկը: Բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ ըսաւ թէ որքան հպարտ է իր մասնաճիւղը՝ վերստին վայելելու ներկայութիւնը իր նախկին անդամուհի Նազելի Ղարիպեանի որ առենին եղած է շրջանի տիրական դէմքերէն:

Կարօ Յովսէփեան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր ձեռնարկին, յայտնեց իր ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը այս ազնիւ մտածումին համար: Հոն ուր կը տիրէ եղբայրական փոխադարձ յարգանք, համակրանք ու սէր, ըսաւ ան, շատ յաճախ կը ջնջուին դժուարութիւններն ու տարակարծութիւնները՝ տեղ տալով ներդաշնակ եւ արդիւնաւոր աշխատանքի: Հոն ուր յարգանք կայ հանդէպ երէց սերունդին, հոն ուր երէկը չէ մոռցուած պահովութիւն մըն է առողջ շարունակութեան մը: Ապա Կարօ Յովսէփեան յիշեց Նազելի Ղարիպեանի եւ Ղարիպ - եաններու սերունդին անգնահատելի վաստակը: Դեռ հազիւ կայք հաստատած այս ափերը, դեռ իրենց անհատական եւ ընտանեկան կայունութիւնը չգտած ու չապահոված, անոնք մտածեցին, ծրագրեցին, ձեռնարկեցին եւ ազնուեցան հաւաքական գործին համար ամենայն հաւատքով եւ անսահման գոհողութեամբ: Նազելի Ղարիպեան, Պուլվար Օտոոյի շրջանին մէջ, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի սեղծումէն մինչեւ իր մեկնումը Միացեալ - Նահանգներ 1955-ին, եղաւ գործօն ու պատասխանատու անդամուհին, չսակարկեց իր աշխատանքն ու գոհողութիւնը եւ այսօր արդար է որ իր ընկերուհիները պատուեն զինքը ու գնահատեն իր վաստակը: Իր խօսքի աւարտին, Կարօ Յովսէփեան շնորհաւորեց յետոյ Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտոոյի անդամուհիները իրենց անկեղծ զգացումներուն համար, ըսաւ, - «կը մաղթեմ որ Նազելի Ղարիպեաններու օրինակը մղէ երիտասարդ սերունդը, որպէսզի ան իր յատուկ ոճով ստանձնէ պարտականութիւնները եւ Կապոյտ Խաչը անշեղ կերպով շարունակէ իր առաքելութիւնը՝ իր կոչումին եւ նպատակին հաւատարիմ»:

Ալիս Պիւլպիւլեան յանուն Կապոյտ Խաչի շրջանային վարչութեան, յայտնեց իր ուրախութիւնը, գնահատեց Պուլվար Օտոոյի մասնաճիւղի այս գաղափարը, վեր առաւ Նազելի Ղարիպեանի տասնեակ տարիներու ծառայութիւնը Կապոյտ Խաչի շարքերէն ներս ու մաղթեց անոր երկար կեանք եւ տոկունութիւն շարունակելու համար իր ծառայութիւնը:

Հաւաքոյթը ընթացաւ խմբերգներու, երգերու, արտասանութիւններու եւ հայկական երաժշտութեան կշռոյթով, շատ մտերիմ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Նոյնպէս հիւրասիրութիւնը եղաւ ջերմ: Անուշեղէններ, գովացուցիչներ հրամցուեցան ներկաներուն:

Իր կարգին, Նազելի Ղարիպեան սրտագին շնորհակալութիւններ յայտնեց իր ընկերուհիներուն, որոնց հետ բաժնած է եւ դժուար եւ խանդավառիչ պահեր: Կ'ուրախանամ, ըսաւ ան, տեսնելով իմ երէկուան ընկերուհիներէս շատեր, բայց եւանդով կը լեցուիմ տեսնելով երիտասարդներ որոնք լծուած են աշխատանքի եւ պատրաստ ջահը տանելու: Հոս, կամ այլ վայրեր, Կապոյտ Խաչը մեծ ընտանիք մըն է, շղթայ մը գաղութէ գաղութ, ու մենք օղակները, ըսաւ Նազելի Ղարիպեան, հետեւաբար միշտ իրարու կապուած՝ նոյն ձգտումներով եւ մտածումներով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Օփերային մէջ, Մայիս 30-ին, տեղի ունեցած է Արժանթինի (1810 Մայիս 25) եւ Հայաստանի (1918 Մայիս 28) անկախութեան տօնախմբութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Աղբալեան» Ուսանողական եւ «Արմենիա» Երիտասարդաց Միութեանց: Խօսք առած են Ռուբէն Հայկազունեան (հայերէն) եւ Իսահակ Նիկողոսեան (սպաներէն): Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան երգչախումբը, որ ազգային - հայրենասիրական քանի մը երգեր մեկնաբանած է ոստիկանական նուագախումբին ընկերակցութեամբ: Ապա խօսք առած են Տոքթ. Լորիս Փան, Տոքթ. Էրնեսթօ Բորմալըն Նանքլարէս, Տոքթ. Խուան Գարլոս Փուկլիէսէ եւ զօր. Թոմաս Սանչես տէ Պուսթամանթէ: Յայտագիրը վարած է Էտկարտօ Գէորգեան: Ներկայ եղած են տեղական եւ Լատին. Ամերիկայի երկիրներու մամլոյ, ձայն - հեռատեսիլի թղթակիցներ, որոնք լայն տեղ տուած են հանդիսութեան:

×

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Ալիսիա Կիրակոսեանի հետ: Բացումը կատարած է Գալուստ Պապեան: Բանաստեղծուհին ներկայացուցած է Սոնա Յովհաննէսեան, անդրադառնալով անոր գրական ուղիին, տալով կարգ մը հեղինակներու կարծիքներն ու հաստատումները: Ալիսիա Կիրակոսեան կարդացած է իր բանաստեղծութիւններէն նմոյշներ:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Համալսարանին մէջ, Թորոնթոյի Համազգայինի Թատերախումբը ներկայացուցած է Փիէռ Պարիյէի եւ Ժան - Փիէռ Կրէտի «Փշածաղիկ»ը, զոր հայերէնի թարգմանած է բեմադիր Ժորժ Սարգիսեան: Թատերախաղը բեմադրած է Մանուկ Գալայճեան:

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 6-ին, տեղի ունեցած է 5-15 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու նուագահանդէսն ու պարախումբի ձեռնարկը: Ներկայ եղած են մօտ երեք հարիւր ծնողքներ եւ արուեստասէր բարեկամներ: Բացումը կատարած է Օննիկ Յովսէփեան: Յայտագրին մասնակցած են 21 մանուկներ եւ պատանիներ, դաշնակով եւ ջութակով նուագելով դասական կտորներ: Իսկ մանկական պարախումբը, ղեկավարութեամբ Անահիտ Զօպանեանի, մեկնաբանած է քանի մը պարեր:

×

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ մէջ, Մայիս 28 - 30, տեղի ունեցած է նկարիչ Յարութ Պէքէրճեանի (Մոնրէալէն) ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են ընդհանրապէս քանատական տեսարաններ պատկերացնող ջրանկարներ:

×

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 8-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Դասախօսած է Զարեհ Մելքոնեան՝ «Ամերիկահայութիւնը այսօր եւ վաղը» նիւթին շուրջ: Հուրիկ Ճէյքըրպս ներկայացուցած է օրուան դասախօսը իբրեւ կրթական մշակ, հայերէն դասագիրքերու հեղինակ եւ հանրային գործիչ: Զարեհ Մելքոնեան անդրադառնալէ ետք Սփիւռքի հայկական գաղութներու ներկայ ոչ նախանձելի վիճակին, գիտել տուած է թէ վերջին տասնամեակին գրեթէ կրկնապատկուած է Ամերիկահայութեան թիւը, Միջին Արեւելքէն եւ Հայաստանէն արտագաղթած բազմաթիւ Հայերով: Ամերիկա դարձած է ըՍփիւռքի Հայութեան մեծագոյն կեդրոնը՝ գործելու լայն ազատութիւններով ու անսահման պատեհութիւններով: Ապա դասախօսը անդրադառնալով ներկայ կացութեան, պարզած է ամերիկահայութեան ղեկավարութեան տագնապը: «Հայ եկեղեցին, ըսած է դասախօսը, մեծագոյն ուժն է Ամերիկայի մէջ: Կուսակցական ուժերը տկարացած են հին սերունդի մեկնումով: Հիները, քաղաքական եւ ազգային լրիւ հասկացողութիւնը իրենց հետ բերին ու ապրեցան անով: Սակայն, կարելիութիւն չեղաւ փոխանցելու զայն իրենց զաւակներուն: Նորերը չեն համոզուած քաղաքական կազմակերպութեանց գաղափարներուն եւ կապուած են եկեղեցիին: Ամերիկան կրնայ ըլլալ մեր փրկութեան կեդրոնը կամ՝ գերեզմանը: Կախում ունի մեզմէ եւ մեր ղեկավարութեան գործելակերպէն»: Զարեհ Մելքոնեան իր խօսքի վերջաւորութեան շեշտը դրած է կրթական շարժումի զօրացման վրայ:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունիս 6-ին, տօնուած է Վասպուրականի հերոսամարտի 67-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Համավասպուրականի Հայր. Միութեան: Ճաշէն ետք գործադրուած է յայտագիր մը, զոր վարած է Վահրամ Տէր - Բարսեղեան: Բանախօսած է (հայերէն) Ենովք Լաչինեան, որ շեշտելէ ետք Վանի հերոսամարտին կարեւորութիւնը, եզրակացուցած է. «Մեր գործը դեռ չէ վերջացած: Դեռ կը շարունակուի մեր պայքարը, մինչեւ որ ձեռք ձգենք մեր կորսընցուցած հողերը, նորոգենք մեր ուխտը եւ յայտարարենք արար աշխարհին, թէ մենք ենք այդ հողերուն տէրը, ուր այժմ բազմած է Թուրքը եւ ձգած լքուած վիճակի մէջ»: Երկրորդ բանախօսը՝ Յովակ Ամիրեան, անդրադառնալով (անգլերէն) Վանի ինքնապաշտպանութեան ներկայացուցած է հերոս Տաճատ Թերլեմեզեանի կեանքն ու գործը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Ալիշան» վարժարանին տանիքը ձեւափոխուելով վերածուած է ընդարձակ սրահի մը, որուն ծախքերը հոգացած է Տիկին Հրաչիկ Ազարեան, ի յիշատակ հանգուցեալ իր ամուսնոյն՝ Մարգար Ազարեանի: Սրահին պաշտօնական բացումը կատարուած է Մայիս 27-ին, թէյասեղանով մը: Վարժարանին հիմնադիր - տնօրէնը՝ Հ. Մանուէլ վրդ. Բաբատեան, խօսք առնելով ուրախութիւն յայտնած է, որ ի վերջոյ կ'իրականանար տարիներու երազը եւ դպրոցը կ'ունենար սեփական սրահ մը, որուն կառուցման աշխատանքները կատարուած են ճարտ. Գրիգոր Աւագեանի հսկողութեամբ եւ Գրիգոր Բարայեանի ու Սուրիկ Սարգսեանի օժանդակութեամբ: Իրենց կարգին խօսք առնելով ծնողական խորհուրդի եւ ուսուցչական կազմի ներկայացուցիչները գրուատած են բարերարուհիին բարեմասնութիւնները եւ անդրադարձած հայ դպրոցի եւ հայ մշակի դերին:

ՄՏՔԵՐ

Կարապները կ'երգեն մեռնելէ առաջ, կարգ մը մարդիկ շատ լաւ պիտի ընէին, եթէ մեռնէին երգելէ առաջ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՋԻՈՒ ՎՐԱՅ

Ճաշէն յետոյ, այս անգամ արջի խաղն էր, որ կը կատարուէր: Բազմութիւնը բոլորակ բռնած էր արջ խաղցնողին շուրջ: Սատոյին է'ն շատ սիրած խաղն էր այդ:

Այդ պահուն, Կիրոս եւ Սենեքերիմ զարմացաւ առանձնացան, մի քանի խօսք փոխանակելու համար:

- Կիրոս, ճանս, էս ի՞նչ է կ'ըլլայ: Հասկցա՞մ աչքերուս...

- Սենօ, ես ինքս ալ տակաւին չեմ կըրնար հաւատալ: Որ տեսնեմ, ջուխտ մը մոմեր պիտի վառեմ էդ քրդու աղջկան առաջ: Փրկեց, փրկեց... Երէկ՝ Մարտինն էր, էսօր Զէյնապը: Երբ ճամբայ ելայ, շատ յոյս չունէի յաջողութեան: Այդ մասին քեզի ոչինչ ըսի: Չէի հաւատար, որ ուէ կնիկ - մարդ կրնար Հաճի Մուսան էս հալին ձգել: Էն տեսակ վիճակ, որ իսկապէս չգիտես, ո՞ղջ պիտի ձգէ Զէյնապը, թէ իր գլխին նորէն թաձգէ Զէյնապը, թէ իր գլխին նորէն թագուհի պիտի պահէ: Կարեւորն էն է, որ Խալիլը, Ալին, Սատօն պատրաստ են Մուսայի հրամանով շարժելու: Մանաւանդ Խալիլը փակած է էս գործին, քըրտական էս նոր շարժումը Հաճի Մուսաական էս նոր շարժումը Հաճի Մուսայով ուժեղացնելու: Արդէն շուտով Ալին պիտի մեկնի քրտական շրջանները, նոր փորձառութեան դէմ գրգիռներ սկսելու:

- Նայէ, Կիրոս, ծառան շուտ հասաւ եւ ես առիթ չունեցայ խօսելու քեզի էն կարեւոր լուրին մասին, - խօսեցաւ Սենեքերիմ, ձայնը աւելի ցանցնելով:

- Տոքթ. Նայիրեանը արդէն հասած է Զարխափան անտառը...

- Նայիրեա՞նը, - հարցուց Կիրոս զարմացած:

- Այո՛, այո. իր ճամբուն վրայ՝ խանութս հանդիպեցաւ, բամպակ ազնելու աղեղը ուսին: Հալճու ծպտումին մէջ էր: Պատմեց՝ քեզի հետ ունեցած մեր հանդիպումը, եղած ու ըլլալիք աշխատանքներուն մասին: Ըսաւ, որ արդէն 100 հոգի հաւաքուած են անտառը. հետզհետէ կը հասնին ուրիշներ ալ: Ըսաւ նաեւ, որ խումբը լաւ զինուած է: Ես երկրորդ անգամ չտեսայ այլեւս, ըսելու, որ Հաճի Մուսան կռուի դաշտ կ'իջնէ, այս անգամ Թրքաց զօրքին դէմ կռուելու:

- Եթէ ճիշդ ես, Սենօ, ես այսօր պէտք է խօսիմ Հաճի Մուսային, Խալիլին, որ արդէն 300 հոգի կազմ ու պատրաստ են, Վարդաձորի կռուին իջնելու:

Ուշ գիշեր էր: Խարոյկները մարած էին: Լուսնկան ոսկեղէն տապարի մը պէս կարծես լերան վրայ դրուած էր: Ամեն առեն կը լուէին ձիերու խրխինջները: Բնակիչները հետզհետէ քաշուած էին իրենց քարէ փոքրիկ տուները: Մուէզզինը իր եասուի աղօթքը կ'երգէր աստղերով լեփ - լեցուն ու ցած երկինքին տակ: Այդ պահուն, Կիրոսը կարեւոր խորհրդակցութեան համար իրարու քով բերած էր Հաճի Մուսան, Խալիլն ու Ալին: Արջի մը նոր խաղեր սորվեցնելը շատ աւելի հեշտ էր քան Սատոյին հետ խորհրդակցութեան նստիլը: Ճէլալ աղան ու Սենեքերիմը մընացին Սատոյին մօտ, ձեւով մը զբաղեցնելու համար: Կիրոս այդ առաւօտ շատ կանուխ պիտի մեկնէր դէպի Զարխափան անտառը: Այդ մասին խօսելիքներ ունէր Հաճի Մուսային ու Խալիլին: Կիրոս կը սիրէր, որ Ալին ալ, թէեւ անփորձ, մասնակցէր իրենց զրոյցին:

Կիրոս խօսեցաւ, որ շատ չէ, երկու շաբաթէն պատրաստ կ'ըլլան պարսկական սահմանէն անցած 300 ֆէտայի կռուողները: Կիրոս, ըստ իր վերապահ բնաւորութեան, չուզեց ըսել խումբին հաւաքման վայրը: Խօսեցաւ, որ լաւ զինուած խումբին հետ է նաեւ Տոքթ. Նայիրեանը: Ու Կիրոս պաշտօնապէս խօսեցաւ նաեւ, որ Գարափունարի զինատան տասը ջորիներու զէնքերը կը յանձնէ այն քաջ խումբին՝ որուն գլուխը պիտի անցնի բոլոր Հայերուն ու Քիւրտերուն սիրելի, եւ ազատութեան ասպետ Հաճի Մուսան: Կիրոս ինքն ալ զգաց, որ վերջի խօսքերը ճիշտ նպատակին հասան: Այդ ըսելու համար երկու անգամ քիթը վեր քաշեց: Կիրոս միշտ ալ կը սիրէր իր խօսքերուն մէջ Թուաբանական ճշմարտութիւն մը դնել, որ եթէ գումարուի կամ հանուի ուէ կողմէն, նորէն հաշիւը ճիշդ գայ:

(Շար. 600)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիգրանուհի Ջուլումեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Քրմըզեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ON RECHERCHE

L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy

RECHERCHE INTENDANTE

— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.

Pour tous renseignements, téléphoner à:
Mme. KARAGULIAN
au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi
jusqu'à fin Juillet

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պօղոս Յովսէփեանի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Ժագ Մելքոնեան 200, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նազգաշեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 100-ական, Տիկին Վէրժին Փիլիկեան 50 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկին Ռոզա Տօրումեան, ամուսնոյն՝ Գրիգոր Տօրումեանի եւ եղբօրը՝ աւագ սարկաւագ Յարութիւն Աբրահամեանի յիշատակին 50, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Վանոյեան, Գաբրիէլեան և Վանոյեան ընտանիքներու ննջեցելոց յիշատակին 100 Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Տօրումեան, ամուսնոյն՝ Խաչիկ Տօրումեանի յիշատակին 50 Ֆ.:

Տիկին Արաքսի Գիւլիւզեանի հոգեհանգստեան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Կուտուզեան 200, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուտուզեան 100 Ֆ.:

Տիկին Տիգրանուհի Քէսթէքեանի թաղման առթիւ.- Քէսթէքեան ընտ. 300, Այրի Տիկին Տատուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Արզուեան 50 Ֆ.:

Սիլոյեան ընտանիքի ննջեցեալներու հոգեհանգստեան առթիւ.- Այրի Տիկին Սիլոյեան եւ զաւակները 100, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Գինոսեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Պոյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Սիլոյեան 50-ական Ֆ.:

Ասատուր Ծառուկեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ.- Այրի Տիկին Եղիա Ծառուկեան 100, Մարի Ծառուկեան եւ Տիկին Թագուհի Ծառուկեան 50-ական Ֆ.

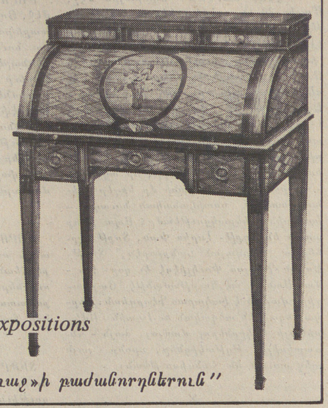
Զաքար ընտանիքի մկրտութեան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Ժանօ Գասգասեան 200, Տէր եւ Տիկին Պըլոն 100 Ֆ.:

(Շար.)

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Պ. Յակոբ Թորոսեան 1.000, Տիկին Արշալոյս Փէհլի-վանեան եւ Տիկին Պօղուքլեան 200-ական, Տիկին Սիրանոյշ Դանիէլեան եւ Այրի Տիկին Արշալոյս Միքայէլեան 100-ական Տիկին Սիրանոյշ Դանիէլեան 50 (աղքատաց), Թագուհի Չըպլաքեանի մահուան առթիւ Պ. Օննիկ Ասլանեան 100 Ֆ.:

CAMP D'ÉTÉ 1982
DE LA FRA NOR - SEROUND

Domaine de la Landelle
Palleville - 81700 Puylaurens
Tél.: (63) 75. 04. 62

— 1ère Période: Réservée aux mineurs: 3 au 13 AOUT
— 2ème Période: Séminaire : 14 au 19 AOUT
— 3ème Période: Réservée aux majeurs: 20 au 29 AOUT

Thèmes du Séminaire:
— HISTOIRE DE LA FEDERATION REVOLUTIONNAIRE ARMENIENNE
— L'ARCHITECTURE ARMENIENNE

TARIFS: 1ère Période: 950F. — Séminaire: 600 F. — 3ème Période: 950 F.
Séminaire + 1 Période: 1.450 F.

Pour tous renseignements supplémentaires, et l'envoi d'un bulletin d'inscription, téléphoner à: — GERARD MOURADIAN: 029. 04. 93 (après 20h.)
— RAFFI KALFAYAN: 883. 40. 49

Date limite des inscriptions: 10 JUILLET

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ՝ Ուրբաթ, Յուլիս 9 ժամը 20.30ին Հայ Մշակոյթի եւ Արուեստի Կեդրոնը:
6, Cité Wauxhall — Métro: République
Դասախօսութեան նիւթն է՝
«ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ
ՀԱՅ ՄԵԾ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՒ ՀԵՏ»
Դասախօսը՝ Հայաստանի ականաւոր գրող
ԱՇՈՏ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ

Fête - Champêtre

du
RENOUVEAU ARMENIEN
au Château de VAURENARD
GLEIZE - VILLEFRANCHE

Dimanche, 11 Juillet — à partir de 10h.
ORCHESTRE ANI
Ambiance arménienne

A partir de 20 h. Retransmission de la Coupe du Monde de Football (Finale) sur deux téléviseurs couleur.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ
ՄՈՆԹԷ - ՔԱՐԼՕ

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
Ամէն Կիրակի իրիկուն
- ժամը 10.30-ին:

———×———

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES
EMISSION ARMÉNIENNE
POUR L'EUROPE (Bilingue)
— à 20h. 30
MONTE — CARLO
P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

UGAB — JEUNES
Soirée - Disco

SAMEDI, 10 JUILLET — A PARTIR DE 22H.
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Tenue correcte exigée.

Participation aux frais:
— 50 F. Non - Membres.
— 35 F. Membres.
— 25 F. Membres — Etudiants.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ — Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի ծնողական ընդունելութեան օրուան առթիւ կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յուլիս 18-ին:

Լիոնէն օթօքառ մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի կայան (Պէլֆոնթէն)

Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին, Եկեղեցիին առջեւէն
Ճշդապահ ըլլալ: 40, Rue d'Arménie — Lyon 3e

Արձանագրութեանց համար դիմել.-

- Տիկին Թուքլեան. 888.92.51 - Եկեղեցիի քարտուղարուհիին.- 860.47.18

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

L'ARMÉNO — CILICIE
ROYAUME OUBLIÉ

Par BEATRICE KASBARIAN - BRICOUT

SAUVEGARDE DES MONUMENTS ARMENIENS EN PERIL: RECIT D'UN VOYAGE...

— Un beau volume illustré de 20 photographes originales. en noir et blanc et de 40 en couleurs.

— Une Carte dépliante en hors - texte.
60 PHOTOGRAPHIES, 180 PAGES

La souscription est en vigueur jusqu'au 31 Août au prix exceptionnel de 120 F. franco de port.

Editions ASTRID — 47, Rue de Cléry - 75002 Paris

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent

VOYAGES EN ARMÉNIE

PROCHAINS DÉPARTS
du 24 JUILLET au 6 AOUT

ainsi que:
DU 31 JUILLET AU 13 AOUT — DU 14 AOUT AU 27 AOUT
DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE
DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE — DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, Rue d'Argenteuil
75001 — PARIS
Tél.: 261. 51. 13
Métro: Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
9
VENDREDI
9 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.211 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.211

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 30 - ՅՈՒԼԻՍ 1)

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Մաքսիմ Կորքի հրապարակագրական յօդուածներէն եւ ակնարկներէն հաւաքածոյ մը: «Հին աշխարհի լոյսամուտը» բաժնին մէջ տեղ գտած են հեղինակին այն յօդուածներն ու ակնարկները, որոնք կը պատկերացնեն դրամատիրական վարչակարգի ընկերային-քաղաքական, բարոյական կացութիւնը: Գիրքին մէջ առնուած են նաեւ Կորքիի՝ Հայաստան կատարած այցելութեան տպաւորութիւնները:

×

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿՑԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւան այցելած է Լիւքսամպուրկի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի անդամ Ֆրանսուա Հոֆմանի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը: Հիւրերը գտնուած են «Հայէլեկտրամեքենայ» գործատունը, Աշտարակի շրջանը, երախաներու գեղարուեստական դաստիարակութեան կեդրոնը եւ ծանօթացած տարուած աշխատանքներուն: Պատուիրակութիւնը ընդունուած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Կարէն Դալլաքեանի կողմէ, որ խօսած է Հայաստանի ձեռք ձգած տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային նուաճումներուն մասին:

×

ԺԱՆ - ԺԱՔ ՌՈՒՍՈՅԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալ. Մեասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած Ժան-Ժաք Ռուսոյի, անոր ծննդեան 270-ամեակին առթիւ: Ներկայացուած են Ռուսոյի բանաստեղծութիւններէն, պոէմներէն, կատակերգութիւններէն, վէպերէն զանազան լեզուներով բազմաթիւ հրատարակութիւններ: Ցուցադրուած են «Էմիլ կամ դաստիարակութեան մասին» մանկավարժական երկի հայերէն թարգմանութիւնները, լոյս տեսած Թիֆլիս (1904) եւ Երեւան (1960), ինչպէս նաեւ Ռուսոյի նուիրուած մենագրութիւնները եւ գրախօսականներ:

×

ԿԷՈՐԿԻ ԴԻՄԻՏՐՈՎԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Արուեստի Աշխատողի Տունը տեղի ունեցած է պուլկար քաղաքական մեծ դէմք, նախկին վարչապետ, միջազգային համայնավարութեան ծանօթ դէմքերէն՝ Կէորկի Դիմիտրովի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած հանդիսութիւն մը: Բացումը կատարած է Նելլի Սաեփանեան: Դասախօսած է պատմաբան փրոֆ. Հենրիկ Մելիքեան: Ներկայ եղած են Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Կարէն Դալլաքեան, կուսակցութեան տեղեկատուութեան եւ արտասահմանի կապերու բաժնի Լեւոն Մանաչերեան եւ այլ դէմքեր:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄԵԿՆԻՆ ԲԱՅՑ Ի՞ՆՉՊԷՍ

Չորեքշաբթի օրուան նախ յոռետես, ապա՝ լաւատես լուրերը յանգեցան ի վերջոյ, նոյն անորոշ վիճակին, որ կը բնորոշէ Պէյրութի վիճակը սկիզբէն ի վեր: «Եղաւ»ի մը անմիջապէս կը յաջորդէ «չեղաւ» մը, բայց կը մնայ միշտ - բարեբախտաբար - «պիտի ըլլայ»ն:

Ամերիկեան ծրագիրը ունէր ինը կէտեր, որոնցմէ երկուքը մերժուեցան Պեկինի կողմէ: Այս կէտերն են.-

1) Պէյրութի շուրջ իսրայէլեան բանակը քանի մը քիլոմեթր կը քաշուի: 2) Պաղեստինեան ուժերը կը պարպեն քաղաքը, իրենց հետ տանելով անձնական զէնքերը, բայց տեղւոյն վրայ կը ձգեն ծանր զինամթերքը: 3) Ամերիկեան ծովային ուժեր ներկայ կ'ըլլան երաշխաւորելու համար գործողութեան ապահովութիւնը, գործողութիւն՝ որ ծովու ճամբով պիտի ըլլայ: 4) Առաջին հանգրուանով մը, պաղեստինեան ուժերը սուրիական Լաթաքիայի նաւահանգիստը կ'առաջնորդուին, ուրկէ կը մեկնին զիրենք ընդունող արաբական զանազան երկիրներ: 5) Միջազգային ֆրանքօ-ամերիկեան ուժ մը դիրք կը բռնէ Պէյրութ, բոլոր կողմերու համաձայնութեամբ: 6) Նոյն ժամանակ լիբանանեան բանակի միաւորներ արեւմտեան Պէյրութ կը մտնեն: 7) Լիբանանեան կայուն եւ գերիշխան կառավարութիւն մը կը հաստատուի: 8) ՊԱԿ-ը քաղաքական ներկայացուցչութիւն մը կը պահէ Լիբանան: 9) Պաղեստինեան երկու միաւորներու համարկում լիբանանեան բանակին մէջ:

Իսրայէլ կ'ընդունի այս ծրագիրը, բացի վերջին երկու կէտերէն, այսինքն դէմ է քաղաքական ներկայացուցչութեան մը եւ պաղեստինցի զինուորներու ներկայութեան լիբանանեան բանակին մէջ:

Ուրեմն կը վերսկսէր տեղքայլը եւ Հապիպ նորէն կ'երթար մէկէն միւսը: Այս կացութիւնը պատճառ եղաւ, ամէն պարագայի մէջ, որ Միացեալ-Նահանգները տէ փաքթօ ճանչցած ըլլան ՊԱԿ-ը, եթէ նոյնիսկ, գոնէ ձեւի համար, Հապիպ անոնց հետ կը «խօսի» Լիբանանցիներու միջոցաւ:

Գալով Պաղեստինցիներուն, կը մերժեն մեկնիլ ամերիկեան 6-րդ նաւատորմի միջոցաւ եւ ըստ Սայէպ Սալամի, Պեքաայի հովիտէն կ'ուզեն անցնիլ: Լիբանանի նախկին նախարարապետը կ'ըսէ թէ Ամերիկացիներուն համար, առիկա Պէյրութ մնալ կը նշանակէ:

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է, որ Պաղեստինցիք վճռած են մեկնիլ, բայց ձեւն է, որ ցարդ չի գտնուիր: Պեկին «լաւատես» կը մնայ, ըստ իր իսկ յայտարարութեան:

× Հարաւ-Լիբանան, Անճարի մէջ, գերիներու յատուկ կայան մը բացուած է, որ սակայն դուրսէն չի տեսնուիր: Ըստ իսրայէլացի սպայի մը, գերիները վրաններու տակ կը քնանան: Անոնց թիւը 6000-ի շուրջ է, բայց նախապէս «զտումի կեդրոն»է մը կ'անցնին, յետոյ իսրայէլեան բանտեր ալ կը փոխադրուին:

Իսրայէլացիք ճշդած էին, սկիզբէն, որ պատերազմական գերի կը նկատուին սուրիացի զինուորները բայց ոչ՝ ահաբեկիչները, այլ խօսքով պաղեստինցի եւ լիբանանցի ռազմիկներուն չէին ճանչնար այդ հանգամանքը: Առիկա չի համապատասխաներ, Ժընեւի պայմանագրութեան կարգ մը յօդուածներուն: Օրինակ, պատերազմական գերիի հանգամանք կը վայելեն.- «քաղաքագօրքերու եւ կամաւորական խումբերու անդամները, որոնք մաս կը կազմեն կռիւներու մէկ մասին զինեալ ուժերուն, ինչպէս նաեւ ուրիշ քաղաքագօրքերու եւ կամաւորական խումբերու անդամներ, մէջն ըլլալով կազմակերպուած դիմադրութեան մը անդամները, որոնք կը պատկանին պատերազմին մէկ մասին: Եւ վերջապէս բնակչութիւնը, որ թշնամին երբ կը մօտենայ, ինքնաբերաբար զէնք կ'առնէ, առանց ժամանակ ունենալու, կանոնաւոր զինեալ ուժեր կազմելու եւ կը յարգէ պատերազմին օրէնքներն ու բարքերը: Առիկա յիշելով «Լիպերասիոն» կը հաղորդէր Հինգշաբթի առտու, որ Իսրայէլ կը բռնաբարէ ուրեմն Ժընեւի Պայմանագրութիւնը: Այս ուղղութեամբ տեղեկատուութեան կեդրոն մը հաստատուած է Փարիզի մէջ:

× Լիբանանցի քաղաքացիները եւ այցելուները, որոնք կը փափաքին Լիբանան երթալ, այլեւս կրնան Թել-Ավիվէն անցնիլ...: Իսրայէլի Ներքին նախարարը յայտարարած է թէ այդ առընչութեամբ, բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են:

× Մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուին, ռմբակոծութիւնները չեն դադրիր եւ ժողովուրդը միշտ անորոշութեան մէջ կ'ապրի, երբեմն ուրախանալով որ «շիշին կէսը լեցուն» է, յետոյ անդրադառնալով որ «շիշին կէսը պարապ» է, այսինքն լաւատեսութենէ յոռետեսութիւն անցնելով, մէկ ժամէն միւսը:

× Խորհրդային դեսպանատունը բաւական ծանր վնասներ կրած է, առջի գիշեր: Եօթը հրագունդեր, իսրայէլեան, ինկած են արեւմտեան-Պէյրութ գտնըւող դեսպանատան վրայ: Զոհ չկայ բայց նիւթական վնասները փոքր չեն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԵԼՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Գրել սկսելէ բաւական ժամանակ վերջ անդրադարձայ որ գրողը բեմ ելած դերասանի մը կը նմանի: Ամէն մարդ կը տեսնէ զինքը, բայց ինք չի տեսներ իրեն նայողները: Իր հանդիսատեսները մութին մէջ են, մութէն կը նային իրեն: Բեմին բոլոր լուսարձակները իր վրայ ուղղուած են եւ կը կուրցնեն իր աչքերը: Դիմացինները չտեսնելու այդ անհանգըստութիւնը միշտ խուճապ մը կը ստեղծէ իր մէջ: Չըլլա՞յ որ բեմի վրայ սխալ քայլ մը առնէ, սխալ բառ մը արտասանէ, անճարակութիւն մը ընէ: Իսկոյն պիտի խայտառակուի, դիմացինները, որ մութին մէջ հանգիստ ու ապահով նստած են, կուշտ ու կուռ պիտի խնդան իր վրայ: Ինք անոնց խնդալն անգամ պիտի չկարենայ տեսնել: Եւ ո՞վ գիտէ, դիմացինները, մութին մէջ, ընդհակառակն թերեւս ալ կը քնանան, չեն հետեւիր ներկայացումին: Բայց իրեն այնպէս կը թուի թէ, անոնք, իրենց աչքերը չորս բացած, զինքը կը դիտեն լարուած ուշադրութեամբ:

Այո՛, ամէն գրող բեմ ելած դերասանի մը կը նմանի: Բայց գրողը դերասանէն ալ աւելի անջատուած է իր հանդիսատեսէն: Դերասանը, որքան ալ գործէ մութը մնացած հանդիսատեսներուն դիմաց, գոնէ պարբերաբար կը զգայ անոնց շունչը, կը զգայ յուզումի այն ալիքը որ կը տարածուի սրահին մէջ, արտասանուած հատուածի մը գեղեցկութեան դիմաց: Կը լսէ սրամտութեան մը պատճառած այն խնդուքը, որ մութին մէջ կը պայթի կարծես զովացնելով դերասանին հոգին: Կը լսէ ծափահարութիւնը, որ կուգայ ողջունել լաւ արտասանուած մենախօսութիւն մը կամ յաջող խաղարկութեան մը վրայ իջնող վարագոյրը: Գրողը այս տեսակ մխիթարութիւններէ զրկուած է: Եթէ կան իր գործէն յուզուողներ եւ խընդացողներ, կամ իր գործը ծափահարողներ, ինք պիտի չլսէ այդ յուզումն ու ծափահարութիւնները: Այս վերջիններն ալ, որոնց երբեմն պիտի միանան նաեւ դատապարտութիւններ, քննադատութիւններ, պիտի մնան մութին մէջ, ինչպէս կը մնան հանդիսատեսները:

×

Երբեք չեմ մոռնար մեր աշխատակիցներէն այն մէկը, որ օր մը վազն ի վազ խմբագրատուն եկաւ, իր նախորդ օր հրատարակուած մէկ յօդուածին համար վրիպակ մը խնդրելու աճապարանքով: Յօդուածին մէջ սխալ մը սպրդած էր, արդիւնք՝ յիշողութեան վրիպումի: Գիշերը անդրադարձած էր սխալին եւ ցատքած էր տեղէն: «Ի՜նչ դժբախտութիւն, Աստուած իմ, կը գոչէր հիմա դիմացս, ամբողջ գիշերը չկրցայ քնանալ: Կը զգայի որ գետնին տակը անցած եմ: Ընթերցողներն ի՞նչ պիտի ըսէին, ի՞նչ պիտի խորհէին»:

Հանդարտեցուցի զինքը, անկեղծօրէն ըսելով որ սխալը այնքան նշմարելի չէր, ընթերցողները, մեծամասնութեամբ, հաւանաբար չէին իսկ անդրադարձած, ինչպէս չէինք անդրադարձած մենք: Չհամոզուեցաւ: Անհանգիստ էր նստած տեղը, սիրտ կը հատցնէր, ուր որ է պիտի լար, թախանձագին կը խնդրէր որ վրիպակը ժամ առաջ հրատարակէինք, ժամ առաջ ներողութիւն խնդրած ըլլար իր ընթերցողներէն:

Այո՛, գրողը կարծես իրաւունք չունի սխալելու, որովհետեւ սխալը յաւիտեանս պիտի մնայ սպիտակ թուղթին վրայ եւ պիտի արժանանայ ծիծաղին՝ բոլոր անոնց որոնք դարանակալ կը սպասեն մութին մէջ: Յաջորդ օր հրատարակուած հարիւր վրիպակներ, իրականութեան մէջ ոչինչ պիտի փոխեն այդ սխալին ճնշիչ ու բարոյալքող ծանրութենէն: Եւ ատոր համար չէ՞ արդէն որ ես շատ բնական նկատած եմ չափազանցեալ եւ անարդարանալի այն բծախնդրութիւնը որուն հանդիպած եմ բառի մը վրայի շեշտին մոռցուելուն անգամ չհանդուրժող եւ յաջորդ օր ճշդում պահանջող գրողներու մօտ:

×

Ես ալ, իմ կարգին, անքուն շատ գիշերներ անցուցած եմ չափէն աւելի ծանր քննադատութիւն մը, մէկու մը հասցէին լուրջ դատապարտութիւն մը հրատարակած ըլլալուս համար: Այդ անքուն գիշերներէն մէկը մանաւանդ անմոռանալի կը մնայ ինծի: Մինչեւ առաւօտ չկրցայ քընանալ, քնանալու պարագային ալ քունիս մէջ տանջուեցայ, որովհետեւ արուեստագէտի մը հասցէին գրած էի ծանր քննադատութիւն մը: Լիուլի արժանի էր ատոր, չարամտութեամբ չէր որ ըրած էի այդ բանը: Հազարաւորներու զգացումին թարգման կը հանդիսանայի այդ ծանր բառերով: Փաստը այն էր, որ շարունակ կը հեռաձայնէին ու, ծանօթ անծանօթ, կը շնորհաւորէին, հաւանութիւն կը յայտնէին այդ տողերուս: Բայց ես իւրաքանչիւր հեռաձայնէն վերջ քիչ մը աւելի կը կծկուէի, քիչ մը աւելի կը տառապէի ու կը խորհէի թէ սխալ է արուեստագէտի մը վրայ այդքան ծանրանալ: Ինչո՞ւ աւելի մեղմ գրիչ մը չէի գործածած, ինչո՞ւ աւելի ներողամիտ չէի գտնուած: Բայց անօգուտ: Գիրը կը մնար թուղթին վրայ:

Վստահ եմ, այդ գիշեր, երկու դըժբախտներ միայն կային ամբողջ աշխարհի վրայ: Քննադատուողը, եւ ես՝ քննադատողը:

Ռ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼԱՐԸ շարունակեց մրցանիշ կոտրել եւ Չորեքշաբթի հասաւ 6 Ֆ. 96-ի: Մասնագէտներու համաձայն կրնայ մինչեւ 7 Ֆ. 30-ի բարձրանալ, ինչ որ ծանր հարուած մըն է Ֆրանսայի տնտեսութեան համար, որու վերականգնումի ծրագիրը կրնայ չյաջողիլ այս ընթացքով:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

Օտայիս բարերարութիւններու եւ սիս խոստումներու առիթով

Գրեց՝ ՊՕՂՈՍ ԳՈՒՐԲԵԼԵԱՆ

Մեր ազգային կեանքին մէջ, վերջերս մօտայիկ դարձեր են նաեւ օդային բարերարութիւնները, որոնք օդային համբոյրներու նման, պարապ միջոցին մէջ չպրտուած վերացական խօսքեր են: Անոնց սակայն օդային համբոյրի երեւակայական համն ու բոյրը, կամ ալ սխտորի ու քրտինքի թթու հոտը ճաշակելու նուազագոյն հեշտանքը պարգեւելու միս կողմին...

Լաւագոյն պարագային, դիմացինին քիմքին վրայ աճած համ մը կը թողուն: Եւ տակաւին առարկողներ ալ պիտի գըտնըւին թէ՝ աւելի լաւ է սաարօյր համբոյրի մը պատրանքը ապրիլ, բնաւ համբոյր չստանալէն ... ճաշակի հարց է:

Թող այս գրողը տարբեր մոլորակէ մը ինկածի տպաւորութիւն չթողու երբեք ընթերցողին վրայ: Թէեւ ճակատագրի բերմամբ, հազարաւոր մղոններ հեռացած եմ հայկական եռուն կեանքէ - հեռաւորութիւն մը, որ միայն քիլոմեթրներով կարելի է հաշուել - եւ սակայն հայ մամուլի միջոցաւ, կարելի եղածին չափ, հետեւած եմ մեր ազգային կեանքի իրադարձութիւններուն: Սակայն ճշդում մը: Կարելի եղածին չափ կ'ըսեմ, որովհետեւ հայ մամուլի սեւեռումները մեր ազգային կեանքի վրայ, քիչ բացառութեամբ կը պատկերացնեն ամբողջական իրականութիւնը: Սխտորի ու քրտինքի հոտը կը պակսի: Երանգաւորումները կը պակսին: Մէկ խօսքով, տեղական գոյնը եւ գոլորշը կը բացակային մեր մամուլի էջերէն:

Յօդուածագրի մը կամ գրողի մը համար շատ մեծ կարեւորութիւն կը զգենու անմիջական շփումը իր տիպարներուն հետ. անշուշտ, սուր աչքն ու խորաթափանց միտքը բնաւ զանցառելի իրողութիւններ եւ տուեալներ պէտք չէ նկատել այս պարագային:

Մէջս անհուն փափաք մը կը զգամ շըղարշները պատռելու, դիմակները վար առնելու, դիմակաւորներու սա մեծ պարահանդէսին, որ հայկական սփիւռքի կազմակերպուած ազգային կեանք կը կոչուի:

Թերեւս անոր համար որ անտառային իմ կեանքի երկու տասնամեակներու ընթացքին գտայ, հայրենատէր տղու երեւակայութեանս մէջ, հիւանդագին համեմատութիւններու հասցուցած էի հայապաշտութիւնը, այլ խօսքով՝ հայկական կարօտախտը, վերջապէս իտէալականացնելու համար հայ մարդը:

Պէտք է ընդունիլ թէ բախումը ահաւոր եղաւ. որուն հետեւանքներէն տակաւին չվերադարձայ ինքզինքս: Միամտութեան պէտք չէ վերագրուի կրած հիասթափութիւնս: Արդարեւ, պատմուածքներէս մէկուն մէջ, հերոսուհիս հետ կը փիլիսոփայէի. «Կեանքը ամէնուրեք տգեղութիւններով եւ աղտեղութիւններով լեցուն է»: Երբ անհատ մը սէրը սահմանազանցութեան կը հասցնէ, կամայ-ակամայ կ'իտէալականացնէ սիրած անձը կամ հաւաքականութիւնը, չափազանցեալ համեմատութիւններու հասցնելով անոնց մօտ մարդկային ենթադրեալ յատկութիւնները, ազնուականութիւնը, մարդկային թէ հոգեկան գեղեցկութիւնը:

Երբ օր մը, անտառէն ելլելով Գալիֆորնիոյ ամերիկեան այս դրա՛խտը, նիւթապաշտութեան այս միջնաբերդը ոտք դրի, ամէն կողմէն, աշխարհական թէ կղերական սիմսարներ վրաս խուժեցին, գիս պատուոյ տեղերը նստեցուցին, հետս բերած միլիոններս արդարութեամբ, հաւասարութեամբ, շինիչ կերպով հայ համայնքին պէտքերուն համար բաժնուելու մտահոգութեամբ տարուած: Ողջ մնան:

Սակայն երբ անդրադարձան թէ անտառէն սա տղան, իրենց ակնկալածէն բոլորովին տարբեր կտաւէ կտրուած է, թէ՝ ափրիկեցի կիսաքաղց ցեղերը կեղեքելէն աւելի, անոնց հետ բաժնած է իրենց անսահման ցաւը, թէ՝ Սեւ Ցամաքամասէն փրցուած պատմուածք մը զինք աւելի լիացուցած է քան երկրէն առեւանգելիք ափ մը ադամանդը, այն ատեն դարձայ «անկիւնի մարդը»:

«Գրելու տաղանդ ունի եղեր ... գրելը փո՞ր կը կշտացնէ», հարց տուին ամէն գոյնի սիմսարները ու մէկիկ-մէկիկ չուեցին...

Եւ բնաւ մի զարմանաք եթէ պատահի, որ օր մը, ժողովի ընթացքին խօսք առնէք գեղեցիկ, օգտակար ծրագիր մը ներկայացնելու համար, ու պաշտօն ունեցող մէկը ձեզ կոպիտ կերպով միջամտէ ու փրփրաբերան ձեր երեսին շպրտէ սա խօսքերը.

- Պարոն Նորեկ, դուք միամիտ մըն էք, չըսելու համար մանկամիտ մը ... Յաջորդ անգամին ձեր բերանը չբացած, խնդրեմ հինգ հազարնոց չէք մը ստորագրեցէք, այն ատեն ձեզ լուրջի կ'առնեմ...

Ու յետոյ, մեծ գիւտ մը ըրածի պէս աւելցնէ.

- Այստեղ Ամերիկա՛ է...

Ուր կանաչ տոլարը Աստուա՛ծ է:

Եթէ սրբապղծութիւն չնկատէի, պիտի առաջարկէի, մեր եկեղեցիներու պատերը չէքերով, տոլարներով եւ բարերարներու մեծղի նկարներով զարդարել ու խունկ ծխել, յագուրդ տալու համար մեր կարգ մը ընչաքաղց կրօնականներու նիւթապաշտական մոլուցքին:

Այսքանը հրաբուխին ծուխն է միայն: Լաւան, կրակը կը խոստանամ ուրիշ առիթով մը ժայթքել...

Ամերիկայի մէջ տակաւին ուրիշ փորձառութիւն մըն ալ ապրեցայ: Ինչ որ անցեալին կատարած ես, ինչ որ անցեալին լիաբուռն տուած ես, եւ յատկապէս ազգային գործունէութիւնը, որ քու բընակած երկրիդ մէջ առանց ազմուկի ու առանց տկար ուսերուդ վրայ ծանրացող նիւթական զոհողութիւններու առաջ կանգ առնելու գլուխ հանած ես, այդ գրէտէնշըլը բնաւ արժէք չի ներկայացներ պնդագլուխ ամերիկաբնակ հայուն համար:

Եթէ քսան տարուան ինքնաշարժի վարորդ ես, կամ ալ երեսուն տարուան սըրտաբան մասնագէտ բժիշկ, դարձեալ մատ մը հասակով նորելուկներուն հետ հաւասարէ հաւասար շարքի պիտի կանգնիս ու քեզի համար նուաստացուցիչ սա քըննութիւնը պիտի առնես: Ինչ որ հին երկրի մէջ կատարեցիր (օլտ քանթրի), հոն մնաց: «Փաստէ ինքզինքդ եթէ այդ կարողութիւնը ունիս, եւ կամ ալ լռէ՛: Այստեղ Ամերիկա է»:

Բնական է որ հայ զանգուածներն ալ հետեւին, երկրին մէջ կիրարկուած ու տեղացիներէն ընդունուած արժեչափի մը, տոլարի իզօրութեան: Մարդ կարող է հոգեպէս բոպիկ ըլլալ, մտաւորական միջակութիւն, չըսելու համար ոչնչութիւն մը, երբ չէքի տետրին յենած ժողովին մէջ կը բարբանջես, ցնորաբանութիւններդ ժողովականներու ականջին կը դառնան մեղեդի՛, պատգա՛մ...

Հրապարակի վրայ գոյութիւն ունին ճարպիկ մարդիկ, որոնք լաւագոյն ձեւով կրցած են ըմբռնել տիրող մտայնութիւնը եւ օգտուիլ ներկայացող առիթներէն: Անոնց սարքած սեւ զաւեշտը կը խաղցուի մեր ազգային բեմին վրայ խորքին եւ նոյնքան ալ տխուր տէէօրներու մէջ:

Ու ծափահարողներ միշտ կը գտնուին: Ամբողջ զանգուած մըն են մեր ախրահաչակ հերոսներու հետեւորդները: Պարզ, դիւրահաւատ, միամիտ զանգուած մը:

Վստահ եմ, ընթերցողը կռահեց արդէն, թէ խօսքս հրապարակը ազմուկով լեցնող օդային բարերարներու մասին է, որոնք առանց քաշուելու, բարեմիտ հայ ժողովուրդի յոյզերուն, յոյսերուն, հաւատքին ու հոգիին հետ կը խաղան:

Այս զազրելի երեւոյթին համար այպանելին ի՛նք՝ օդային բարերարը չէ: Այլ, մեր ազգային կեանքի ներկայ գոյավիճակը: Ուր տիրողը տոլարն ու փափկութիւնն է: «Մեծագումար նուիրատուութեամբ մը փաստէ՛ կարողութիւնդ, կամ՝ լռէ՛»ի կործանիչ փիլիսոփայութեամբ:

Իրա՛ւ մեծ հոգի, ազնուասի՛րտ բարերարներու դէմ խօսք չունինք: Ինչքան ալ ոմանք մեծամտութեամբ ու հոխորտութեամբ կը կատարեն իրենց ազգային բարեգործութիւնները, չըսելու համար իրենց ազգային պարտականութիւնը: Եթէ ոճը մարդն է, տալն ալ արուեստ է: Ազնուական մարդու վայել ժեստ մը, որուն դժբախտաբար քիչեր ատակ են: Մարդկային բնութիւնը ամէնուրեք նոյնն է:

Ընդունինք թէ ոչ, բարերարութիւնները ինչ նպատակաւ եւ ինչ ձեւի տակ ալ կատարուին, միայն օգուտ կրնան սփռել մեզի նման արմատախիլ եղած փոքրամասնութեան մը գոյատեւման պայքարին մէջ: Ուրեմն մեզի կը մնայ հաւատաքննութեան չհասցնել մեր պըլպլուումները: Ազգային բարերարութիւնը ընդունիլ իր պարզ բարերարութեան տարազին մէջ, եթէ նոյնիսկ կարգ մը չսեւեռներ, պատը մեխուած իւրաքանչիւր գամին վրայ իրենց ազգանունը արձանագրուած ուզեն տեսնել: Վերջին հաշուով, ենթական ի՛նք, իր տղայական վարմունքով իսկ, հայ ժողովուրդի աչքին պիտի չէզոքացնէ գործին մեծութիւնը: Այդպիսի մարդոց հանդէպ պատմութիւնը անողոք պիտի գտնուի...

Սակայն, ի՛նչ անուն տալ այն սըրըմբլիներուն, որոնք ամբողջ տարիներ սին խոստումներով օրօրեցին հայ զանգուածները: Այո, ըսէ՛ք, ի՞նչ անուն տալ երբ մեծ-մեծ խոստումներով, ծրագիրներով, նոր միութիւններ հիմնելու նախաձեռնութիւններով ու ազգային հանդէսփայլուն հեռանկարներ գծելով հիասթափեցուցին սա անմեղ ժողովուրդը: Եւ յետոյ ալ, առանց տրուած խոստումներուն մէկ տոկոսը կատարելու, այս աշխարհէն չուեցին - գացին, իրենց օտարներուն եւ Սամուէլ Քեռիին թողլով իրենց միլիոնները:

Ամբոխավարական եւ աժան ժողովրդականութիւն ձեռք ձգելու խորամանկ ձեւ է սա: Եւ տակաւին, դիրք եւ հեղինակութիւն վայելել ողջուց, առանց դըրգըն չափով իսկ արդարացնելու այդ համարումը, մահուան սնարին իսկ սրտաբուկը մնալ ագահութեան, ընչաքաղցութեան, չկարենալով դըչի հարուածով մը ստորագրել այն խոստմնագիրները, որոնց մասին երդում - պատառ կ'ըլլային դեռ քիչ առաջ: Անոնց մահուան թափօրին մէջ իսկ պիտի գտնուին քաջարի մարդիկ, որոնք Թրքերէն սա «պատուին» պիտի արժանացնեն խոստումնագրուժները.

- Անպիտանը մեզ խափեց...

Ազգին տալը, մարդկութեան տալը, գիրքի ու մշակոյթի տալը բարոյական պարտաւորութիւն մըն է, զոր իւրաքանչիւր մարդ եւ յատկապէս՝ տարագիր հայ անհատ պէտք է կամաւոր կերպով կատարէ:

Սակայն եթէ չտալու անատակ մարդ ենք, գոնէ դադրինք հայ ժողովուրդը նախատելէ, անոր արժանապատուութիւնը վիրաւորելէ եւ յատկապէս, դադրինք անիրականանալի պայմաններ դնելէ:

Վերջերս մահացած մտաւորական բարեկամ մը լուրջ խոստում մը տուած էր, իր պարագային, Լոս - Անճըլըսի մէջ գրողներու տուն մը կառուցանելու: Խեղճը, առանց իր իղձը կատարելու, առանց խոստումը սեւով ճերմակի վրայ դնելու, աչքերը բաց հեռացաւ մեզմէ: Իր յարգելի ժառանգորդները ոչ միայն չիրականացուցին իրենց հօր խոստումը (մեր գրչեղբայրը, հակառակ իր յայտնի ժլատութեան, բազմամիլիոնատէր մը ե...

ՄԵԽԻԹԱՐԵՆՑԻ

ԳՐԱԿԱՆ

ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԽԻԹԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՄԵԽԻԹԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Կը մնայ բացատրել յատուկ խնդիր մը. այսինքն՝ այն նմանութիւնները, զորս նշեցինք Մեծարենցի եւ Ֆրանսացի խորհրդապաշտ բանաստեղծներու իւրայատուկ բացատրութիւններուն միջեւ, շըրջանի մը մէջ (1902-ի աշունէն առաջ) երբ չենք կարծեր թէ Մեծարենց տակաւին ծանօթ ըլլար Ֆրանսերէն լեզուին: Յըստակ թուականներու պակասէն, ենթադրութիւններու վրայ միայն կրնանք հիմնել մեր եզրակացութիւնները: Ամէնէն առաջ, հարկ է նկատենք թէ Մեծարենց որոշ չափով սկսնակի ծանօթութիւն մը ունէր անգլիական գրականութենէն, եւ թէ անգլիական գրականութիւնը որոշ է որ աղբիւրներէն մէկն է ֆրանսական խորհրդապաշտութեան: Յետոյ, թէ կարող էր Ֆրանսացի բանաստեղծները ճանչնալ թարգմանութիւններէ, կամ անոնց այն արտայայտութիւններէն՝ զորս փոխ առած էին նոյն օրերուն հայ բանաստեղծները: Վերջապէս, կրնայ պատահիլ նաեւ որ Բաքախումները կազմող քերթուածները, զորս Մեծարենց ներկայացուց Արշակունին, Սիւզ գրուածներուն հետ համեմատուած՝ կրած ըլլան սրբագրութիւններ: Զենք գիտեր թէ գոյութիւն ունի՞ն 1901 – 1902 թուակիր իր ձեռագիրները: Հաւանական է որ Մեծարենց Բաքախումները խմբագրած միջոցին, 1903–ին, այսինքն՝ յետ սկսելու եւ զարգացնելու Ֆրանսերէնի իր ուսումը, քերթուածներէն մաս մը վերամշակած ըլլայ: 1903-ի քերթուածները, վերջապէս, գրուած են շրջանի մը մէջ՝ երբ Մեծարենց բաւական տիրացած էր Ֆրանսերէն լեզուին: Այս բոլոր ենթադրութիւնները մէկ կողմ, շատ մը պարագաներու մէջ Մեծարենց կրնայ ներկայանալ նաեւ իբրեւ նորութիւն բերող բանաստեղծ մը, որուն կարգ մը արդիւնքները կրնան բացատրուիլ, ի վերջոյ, առանց դիմելու գրական այլ աղբիւրներու:

Բաքախումները նկատուած է անտիպ քերթուածներու տետրակ մը: Իրապէս, այդ քերթուածներէն շատերը, եւ նաեւ անոնք որ այսօր նկատուած են այդ շըրջանին պատկանող, յայտնաբերուած են Մեծարենցի մահէն ետք, եւ ոմանք նոյնիսկ տասնամեակներ յետոյ: Բայց հարկ է նշել թէ անոնցմէ մաս մը տպուած են նոյնիսկ Մեծարենցէն. յիշենք Փունջերը՝ «Հանրագիտակ»ին մէջ (10 – 1903), Թըրթռումներ եւ Դեղին վարդեր՝ «Ծաղիկ»ի մէջ (12 – 1903), Աչքերդ, Յիշատակ եւ Արեւագալ՝ «Հանրագիտակ»ին մէջ (13 - 1903, 27 - 1903): Ասոնցմէ Արեւագալը գրութեան թուական ունի 1901, Դեղին վարդեր եւ Յիշատակ՝ 1902, Փունջերը՝ 1903, եւ ամէնքն ալ մաս կը կազմէին Բաքախումներ տետրակին: 1903–էն են նաեւ Բաժնուած Սիրտեր, որ լոյս տեսաւ «Մասիս»ի մէջ (24 - 1903) եւ Թրթռումներ:

Ուրեմն, Բաքախումներու բոլոր քերթուածներն ալ անտիպներ չեն: Անոնցմէ մէկ մասը լոյս տեսած էր մամուլին մէջ, եւ այդ իսկ առիթով, բնագիրներուն բաղդատմամբ՝ վերամշակուած: Եւ սակայն Մեծարենց հատորի մը մէջ չամփոփեց զանոնք: Նշենք թէ միայն Թըրթռումները «Մասիս»ի մէջ վերատպուեցան ետք (28 – 1905) առնուեցաւ Ծիածանին մէջ: Կրկնակի հարցի մը դիմացն ենք, որ ուղղակի կը շօշափէ Մեծարենցի բանաստեղծական կազմաւորումը եւ որ կը կայանայ այս քերթուածներու իմաստին եւ անոնց հանդէպ նոյնինքն բանաստեղծին վերաբերումին մէջ:

Այս ուղղութեամբ Բալուեանի դատաստանը շատ խիստ է. «Մինչեւ 1906 ան (Մ.) չի տարբերիր իր հրջապատէն թէ՛ նիւթերու ընտրութեամբ եւ թէ՛ արուեստով: Անոնք դունատ, խորքէ զուրկ պատկերներ են ... Ան նստած էր ճիշդ մօտիկը Խանճեաններու, Ուզուրլեաններու» ... (154): Շատ վերապահ է նաեւ Հ. Մ. Ճանաշեանի կարծիքը. «(այս) բանաստեղծութիւններէն մաս մը անտարակոյս կը բարախեն բանաստեղծին իսկական շունչովը: Ինչ որ պակաս է անոնց մէջ, է վերջին հպումը գեղարուեստագէտ ձեռքի մը» 155): Շատ աւելի խստօրէն դատեց ինքզինքը նոյնինքն Մեծարենց. «իր (Մ.ի) առաջին հրատարակութիւնները ... ունին իրենց մէջ անբըժէքներ եւ հեղինակը արդէն խոհեմութիւնը ունեցած է անոնց մէկ մասը կապոցէն դուրս թողելու. տակաւին նաեւ ունելիքներ կային անշուշտ ... բայց ասիկա դուտ անձնական կարծիք մըն է, ու սահման մը կայ՝ ուրկէ անդին անցնելու իրաւունք չունի հեղինակը»... (156):

(Շար. 20)

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԷՋԵՐ

ՍԹՐԱՏԻՎԱՐԻՈՒՍ ԵՒ ՎՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Լարային համոյթներու, կամ ջութակի ...նուագերգոյի մը ընթացքին, հետաքրքիր ...ունկնդիրը սովոր հարց կուտայ իրովի թէ ...նուագածու վիրթիւօզի ջութակը Սթրատի...վարիուս մ՚է՞ թէ ոչ, երբ մանաւանդ ...լարային հնչիւնի հմայքը կասկածի են – ...թարկէ զինքը։ Ջեռարուեստի այդ կա – ...տարեալ անունը թէեւ ոմանց ծանօթ եւ ...դիւթիչը ոսկեկչիռ, սակայն շատեր կ՚ան...գիտանան իր ծագումը։

...Հարկ է յետադարձ ակնարկ մը նետել ...16րդ դար, թափանցել Իտալիոյ Լոմ – ...բարտի գաւառի Քրեմոնէ քաղաքը, ուր ...ապրած է վնագործներու դերդաստան ...մը, որու նախահայրը՝ Անտրէա Ամաթի, ...ծնած 1530–ին եւ ապրած մինչեւ 1611, ...կարողացած ուսումնասիրած է լարային ...նուագներու եւ մեծ գործիքներու թէքնիքը, ա– ...ւարտելու գործնելու համար զայն։ Իր ...որդիքը՝ Նիքոլա աշխատակցած է իրեն, ...հետեւելով քոնթրրպասի թէքնիքին։

...Անտրէայի երկու զաւակները՝ Անթօնիօ ...եւ ճիրօլամօ հետեւած են իրենց հօր ...ասպարէզին։

Եւ ահա կը մօտենանք մեր փարպետի ...զեղնին։ ճիրօլամոյի զաւակը՝ Նիքօ – ...լա, ծնած 1596-ին, կը հանդիսանայ մե– ...ծագոյն վնագործը, հասցնելով երկու ...աշակերտներ, մին՝ Անթօնիօ Սթրատիվա...րիուս եւ միւսը՝ Անտրէա Կուառնէրի։

Առաջինը գլած, անցած է ձեռարուեստ...տի ամէն սահման, թէքնիքի մարզին մէջ։

Սթրատիվարիուս ծնած է Քրէմոնէ, 1641-ին եւ ապրած մինչեւ 1736։

Իր զոյգ ամուսնութիւններէն ունեցած է 11 զաւակներ, որոնցմէ երկուքը աշ – խատակցած են իրեն։ Ֆրանչեսքօ՝ ծնած 1671-ին եւ եղած ականաւոր վնագործ, իսկ Օմօպօնօ, 1679–ին, զբաղած է գոր-ծին յարակից մասերով։

Հայր Սթրատիվարիուս, 70 տարուան իր աշխատութեան շրջանին արտադրած է խիստ մեծ թիւով ջութակ, ջութ, թաւ - ջութակ եւ բոլոր լարային գործիքները։ Անտրէա իր մահուան տարին իսկ ստորա-գրած է իր վերջին ջութակը։

Իսկ Ֆրանչեսքօ սկսած է ստորագրել իր արտադրութիւնները 1725-ին։ 1700–էն սկսեալ վնագործութիւնը հասած է Գեր-մանիա, ուր առաջին անուններ կը յիշ - մանիա ,ուր առաջին անուններ կը յիշուին, Պալցէր, Շթրուկըլ, Վալթէր և ուրիշներ։

Կան ականաւոր վնագործներ, որ կը ջանան զարգացնել արուեստը, ընտրելով այսօր յատուկ փայտեր, իւրաքանչիւ - րին մասին եւ աղեղին, նոյնիսկ պահելով եւ աշխատելով շուրջ քսան տարի ... իսկ ջրդեղը - վէրնի – յատուկ բաղադ – րութեամբ գաղտնի կը մնայ իրենց մօտ, քանի մեծ դեր ունի լարերու հնչիւնին վրայ։

Կը կարծենք գիտնալ թէ այսօր Սթրա-տիվարիուսի իսկական ջութակներէն շուրջ 400 հատ կան միայն աշխարհի վը-րայ։ Կեղծեր չեն պակսիր, սակայն մաս-նագէտներու քննութենէն չեն վրիպիր անոնք։

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ս. Մեսրոպ կրթարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 20–ին, կիրակի, ժամը 15–ին, Ալֆորվիլի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Որոշեալ ժամէն առաջ սրահը լեցուած էր բազմութեամբ։ Ներկայ էին Գիւտ Եպիսկ. Նագդաշեան, գաղութին հոգեւոր հովիւը, Ալֆորվիլի փոխ քաղաքապետ՝ Պ. Ա. Նշանեան, Ս. Պօղոս – Պետրոս Ե-կեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամներ եւ հիւրեր Փարիզէն։

Հանդէսին բացումը կատարեց Կրթական Ցանձնախումբին ատենապետ՝ Տոքթ. Ս. Սիմոնեան, որ ներկաներուն բարի գա - լուստ մաղթելէ ետք, ընդհանուր գիծե-րու մէջ տեղեկութիւններ տուաւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մէջ տարուած աշ - խատանքներու մասին։ Ըստ Թէ Ս. Մեսրոպ Կրթարանը կոչուած է ամբողջ գաղութին դպրոցը ըլլալու։ Վարժարանը ձրի է, ուստի Կրթական Ցանձնախումբը ծանր պատասխանատուութեանց առջեւ կը գտնուի։ Կոչ ուղղեց բոլորին որ բա-րոյապէս եւ նիւթապէս զօրավիգ կանգ – նին դպրոցին։

Յիշեցուց թէ Կրթական Ցանձնախում-բին կողմէ Ալֆորվիլի ժողովուրդին շըր-ջաբերական նամակներ ղրկուած են, որ-պէսզի իւրաքանչիւր հայ համաձայն իր կարողութեան, իր լուման ղրկէ վարժա-րանին, իբրեւ «կրթական տուրք»։

Այս տարի, ըստ ան մեր հանդէսին, գեղարուեստական բաժինով կը մասնակ-ցի նաեւ Հայ Մշակոյթի Տունը, այն մտածումով, որ այս երկուքը ոչ թէ ի-րարու մրցակից, այլ լրացուցիչ հաստա-տութիւններ են նոյն գաղութին մէջ։

Իր տուած տեղեկագրէն, իմացանք թէ 1981 - 1982 կրթական տարեշրջանին ա-մէնօրեայ մանկապարտէզը ունեցած է 56 աշակերտներ՝ բաշխուած երեք դասա – րաններու վրայ, երեք ուսուցչուհինե – րով, որոնցմէ մին ֆրանսուհի շրջանա – ւարտ դասարանին համար։ Մանկապար-տէզը այս տարի կուտայ տասը շրջանա-ւարտներ։

Ամէնօրեայ Մանկապարտէզէն զատ՝ Ս. Մեսրոպ Կրթարանին մէջ կ՚աւանդուին հայերէն լեզուի դասընթացքներ։ Զորեք-շաբթի ամբողջ օրը, Հինգշաբթի եւ Ուր-բաթ գիշերները, այս դասընթացքներուն կը հետեւին շուրջ 110 աշակերտներ։

Զորեքշաբթի առաւօտ երկու դասա – րաններ կէսօրէ վերջ՝, երկու դասա - րաններ երկու ուսուցչուհիներով, Հինգ-շաբթի եւ Ուրբաթ գիշերներ՝ երկու դա-սարաններով, մէկ ուսուցիչ եւ մէկ ու – սուցչուհի։

Տոքթ. Ս. Սիմոնեանի տեղեկագիրէն ետք, գործադրուեցաւ յայտագիրը։

ԼՐԱՏՈՒ

Նանթի նոր մարզադաշտի կառուցման համար, ներկայացուած ծրագիրներու շարքէն, ընտրուած է ճարտարապետ Պ. Ցակոբեանի պատրաստած ծրագիրը։ Այս առթիւ տեղական մամուլը (Փրէս – Օսէանն եւն.) կը հաղորդեն լուրը եւ կը հրատարակեն նկարը։

Այս մարզադաշտին մէջ տեղի պիտի ունենան Եւրոպայի Բաժակի 1984-ի մըր-ցումները։

Պ. Ցակոբեան հեղինակն է արդէն Փարք տէ Փրէնսի եւ Մոնրէալի մարզա-րաններուն։

Մանկապարտէզի փոքրիկ աշակերտներ բեմին վրայ արտասանեցին, երգեցին (հայերէն) եւ պարեցին։ Ծնողքներ ու – րախութեամբ եւ յուզումով հետեւեցան իրենց զաւակներուն կողմէ արտասան - ուած ոտանաւորներուն եւ երգերուն։ Ինչպէս չհրճուէր ժողովուրդը, երբ բե - մին վրայ կը տեսնէր հայ մանուկներ, որոնք այնքան հպարտութեամբ կ՚արտա-սանէին« Ցորդոր Հայ Տղուն», «Արա – րատ», «Խօսք իմ որդուն», «Հայ ենք», «Կանք պիտի լինենք ու դեռ շատանա - նանք», հայաշունչ եւ հայրենասիրական ոտանաւորները։ Մանկապարտէզի վերջին դասարանի աշակերտներու կողմէ ներ – կայացուեցաւ հատուած մը «Շունն ու կատուէն» երկու տրամախօսութիւններ, «Ուլիկը» եւ «Հաւատք, Ցոյս, Սէր»։ Պարեցին խմբական պար մը «Լուացարա-րուհիներու պարը», կատարուեցան նաեւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ եւ եր - գեր շրջանաւարտ դասարանի աշակերտ – ներուն կողմէ։ Ապա՝ մանկապարտէզի շրջանաւարտ տասը աշակերտներուն բաժնուեցան վկայական նուէրներ։

Քառորդ ժամ դադարէ ետք, Հայ Մշակոյթի Տան աշակերտներու գեղար-ուեստական բաժինը սկսաւ, ներկայաց - ուեցան առուելարար պարեր, երգեր եւ դաշնակի կտորներ։

Ցետոյ միօրեայ վարժարանի հայերէնի դասընթացքի հետեւող աշակերտներու կողմէ եղան արտասանութիւններ, խմ - բական երգեր, հայկական պարեր հայ – կական տարազներով, մենախօսութիւն մը «Մանկական տրտունջ» եւ տրամախօ-սութիւն մը «Դէպի դպրոց»։ Հանդէսը վերջացաւ խմբական երգերով «Սարտա – րապատ», «Վարդան» եւ հայրենի դաշ – ներ։

Ժողովուրդը սրահէն մեկնեցաւ գոհու-նակ եւ խանդավառ։ Գնահատելի են Կըր-թական Ցանձնախումբի անդամ - անդա-մուհիներու ճիգերն ու զոհողութիւնները Ս. Մեսրոպ Կրթարանի վերելքին եւ յա-ռաջդիմութեան համար։ Գովելի է նոյնպէս Մանկապարտէզի եւ միօրեայ վարժարանի ուսուցիչ եւ ուսուցչուհինե-րու տարած տարուան մը կրթական աշ-խատանքը, ասոր փաստը ամավերջի հանդէսի յաջողութիւնն էր։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

...ած է) այլ անոնք, հայ գրողին բարեւ ...ելու համար չեն տար՝ եթէ պատահի որ փո– ...ւորը սխալմամբ հանդիպին անոր...

Այս յօղուածը սկսելէ առաջ, առ ի ...գիտութիւն, փորձեցի իմանալ, թէ մեր ...անհետ եւ անհետք կորած խմբագիր բա – ...րեկամին որդիները, իրենց արժէքաւոր ...հօր յիշատակին մեծղի նուիրատուու - ...թիւն մը կատարեցի՞ն։

- Այո՛, - ըսաւ գրուցակից խմբագիր ...բարեկամս, կէս լակոնական չեշտով մը, ...էն էլ ո՞նց. մեր ազգային առաջնոր - ...դարանին տասը հազար տուին։

...Գրողներու տո՛ւն եւ առաջնորդարան։ ...Հայ կեանքի մէջ բոլոր ճամբաները հոմ ...կը տանին...

...Դալով մեր երիտասարդ, օդային բա – ...րեկամներուն, եղբայրական խրատ մը։

Զգոյշ եղէք հայ ժողովուրդի գլխուն ...իբրեւ աէրօպաթիէ խաղեր սարքելէ, որ– ...պէս ալ ձեր ամէնօրեայ պիզնէսի կեան – ...քին մէջ վարժ եղած ըլլաք լարախաղա - ...ցութեան։ Զգոյշ, մեր այնպէս կարծը - ...ած ազգային կրկէսը սահուն, լպրծուն ...գետիր ունի ... եւ այդ բարձրադիր ցո - ...ւերուն տակէն, ապահովութեան փիլէ – ...ները վար առնուած են այլեւս...

Մի՛ տաք, եթէ չէք կամենար։ Եթէ յօժար էք տալու, առանց ձեր սեւ խոս-տումներու եւ երէններու, տուէք համո – զումով այն հաստատութիւններուն, ուր կը կարծէք թէ ձեր նուէրը լաւագոյն ձե-ւով պիտի օգտագործուի ու հասնի իր նպատակին։

Մեր ազգային կեանքը, փառք Տիրոջ, իր մէջ կը պարփակէ սառուցեալ պահ - պանողականութենէ մինչեւ անձնազոհ ա– զատամարտիկներու կազմակերպութիւն – ները։

Եթէ ձեր ժողովուրդին զլանաք այդ քիչը, ձեր օտար կողակիցները եւ Սա - մուէլ Բեքին, ձեռք - ձեռքի տուած, յաչս հայ ժողովուրդին ձեզ անարգանքի սիւնին պիտի արժանացնեն։

Վերջին հաշուով, եթէ դուք տաք իսկ, ամբողջ կեանք մը ազգային կեանքէն հեռու ապրելու, ձեր չգնած հայերէն գիրքերու, ձեր չբաժանորդագրուած թերթերու, ձեր մերժած տոմսերու յա – պաղած մուրհակը պիտի վճարէք իրենց պահանջատիրոջ՝

Հայ ժողովուրդին...

Մենք խոստացանք հաւատաքննութեան չհասցնել մեր պրպտումները։

«Նոր Հայ» շաբաթաթերթ,
Քալիֆորնիա

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Հաճի Մուսան շատ չէր մասնակցեր խօսակցութեան։ Մտած էր իր սեփական աշխարհին մէջ եւ այնպէս կը զգար, որ արդէն մօտ էր Վարդաձորին։ Արդէն իրն էին յաղթանակն ու Ջէյնապը։ Ան կրնար հաւատալ յաղթանակին եւ սակայն ապ - րումի մը համար շատ էր այն իրակա - նութիւնը, որ Ջէյնապը ողջ էր ու կրնար ժպտիլ աչքերու զարնանային երկինքով։ Անոր այնպէս կը թուէր, որ ինք գոյու-թիւն չպիտի ունենար, չպիտի կանչուէր աշխարհն՝ առանց Ջէյնապին։ Հաճի Մուսան հոն էր, Վարդաձորի կռուին ու Ջէյնապի իրականութեան հետ, որ թէ՛ մօտ էր եւ թէ հեռու։ Ջէյնապ հզօր էր ու գինովցնող երկու հզօր զգացումներու, - ատելութեան եւ սիրոյ։

Խալիլ երբ առաջին հանդիպումը ունե-ցաւ Հաճի Մուսային հետ, երբ գիշեր ժամանակ մեկնեցաւ իր ընկերոջ հետ, յիշեց, որ մոռցած էր խօսիլ կարեւորը, որ իր մտքին մէջ տեղ բռնած էր։ Բո - լորովին մոռցած էր ըսել Սէլիմ պինպա-շուն դաւադրութիւնը, երբ Հաճի Մու – սան կռուի մտած էր Սպիտակ Ձիաւորին հետ ու այդ դաւադրութիւնը ծանօթ է բոլորին։

Հաճի Մուսան իր մարդերէն իմացեր է այդ՝ հիւանդանոցին մէջ եւ սակայն դտած էր, որ այդ գրոյցը աւելի շատ իր տկարութիւնն էր որ կը չեշտէր. իս-կապէս ինքը օգնութեան պէտք չունէր երբ կռիւը Սպիտակ Ձիաւորին հետ էր։ Հաճի Մուսան ապետի մը պէս ընդու – նած էր իր պարտութիւնը շատ ճահիլ ու Ջէյնապի սիրովը ուռճացած Սպիտակ Ձիաւորին դէմ։

Խալիլ այդ օր աւելի մանրամասնօրէն պատմեց Սէլիմ պինպաշու դաւադրու – թեան պատմութիւնը։ Հաճի Մուսան լուռ մտիկ ըրաւ եւ զուցէ իր կռուի ու-ժին համար զգաց, որ այդ դաւադրու – թեան պատմութիւնը հետզհետէ տեղ կը գրաւէր իր կրքին մէջ։ Կիրք է սէրը, նպատակը եւ ատելութիւնը...

Հաճին կը հաւատար, որ 300 ֆէտայի ա-ւելի կ՚արժէն քան թրքական բանակ մը։ Ան ծանօթ էր ֆէտայիներուն։ Այդ օր համոզուեցաւ նաեւ, որ նորէն պիտի դառնար փիրար լեռներուն մէջ ու գործ պիտի ունենար թուրք զինուորներուն հետ։ Այդ կեանքը իրեն համար աւելի բնական էր քան խաղաղ ու թոյլ կեան - քը։ Կռուի տարրերը իր մէջ աւելի տի - րական էին։

Խալիլ տուաւ անունները մասնաւորա-պէս նոյն երկու ցեղապետներուն, որոնք պիտի ուզէին մասնակցիլ քրտական շարժ-ման, եթէ Հաճի Մուսան ըլլար առաջ – նորդը։

Հաճին կը ճանչնար այդ ցեղապետ - ները։ Մի քանի անհրաժեշտ հարցումներ ըրաւ, առանձնապէս ուզեց գիտնալ թէ ի՞նչ է անոնց կռուողներուն թիւը եւ ի՞նչ տեսակի զէնքեր կը գործածեն։

Խորհրդակցութեան ընթացքին, Կիրոս իր հաւատքը աւելի ուժեղացուց Խալիլի մասին։ Խալիլ միշտ ալ առիթը գտած էր կրկնելու, որ Վարդաձորի լերան այս կռիւը պատճառ պիտի ըլլար որ Հայերն ու Քիւրտերը բարեկամանան ու բռնեն մէկ ճակատ Թուրքին դէմ, մանաւանդ որ նոյնն է իրենց պայքարը. եւ այդ՝ անհրաժեշտ է աւելի կարճ ճամբով նը-պատակին հասնելու համար։ Խորհրդակ – ցութիւնը գրեթէ վերջացած՝ Հաճի Մու-սան հարցուց, մեկնելու պահուն.

– Ուրեմն, քիրվա Կիրոս, դուք վաղը այստեղ չէ՞ք։

- Առտուան դէմ, շատ կանուխ, կը մեկնիմ հանդիպելու համար Տոքթ. Նա – յիրեանին։ Ես մի քանի օրէն կը վերա - դառնամ եւ աւելի լրիւ տեղեկութիւններ կը բերեմ ֆէտայիներու խումբին մա – սին։

– Իմ կողմէ սէլամ՝ Տոքթ. Նայիրեա-նին, եւ ոեւէ ձեւով աշխատեցէք, երկու շաբաթէն, խումբը պատրաստ ընել։ Ես կ՚ուզեմ, որ Խալիլը ճամբայ ելլէ եւ իր կողմէն սէլամ տանի Շէյխ Պէտիրին, ո-րուն հետ տեսնուած է հեղ մը։ Ան մեզի օգտակար պիտի ըլլայ մանաւանդ, որ Վարդաձորը, կէսօրուան ճամբայ հա – զիւ հեռու է անոր լեռներէն, – խօսեցաւ Հաճի Մուսան։

(Շար. 601)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիգրանուհի Զուլումեանի մահուան առթիւ Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

Այրի Տիկին Ծաղիկ Գամպերեան իր ամուսնոյն Կարապետ Գամպերեանի մահուան տարելիցին առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամ-պերեան 100 Ֆ.։

ECOLE DU TEBROTZASSERE

RENTREE SCOLAIRE 1982 / 1983

L'ECOLE ARMENIENNE DOIT VIVRE

— Elle a pour vocation de **perpétrer votre culture**; elle est actuellement l'une des **deux seules en Europe** qui dispense un **enseignement bilingue.**

— Votre Ecole ne peut exister **sans vous.**

— Votre **participation** est nécessaire au **succès** de cette opération.

Cette année, la **nouvelle Direction** de TEBROTZASSERE vous **propose:**

- **L'ouverture** d'une maternelle où toute une infrastructure d'activités d'éveil sera organisée,
- Un **ramassage** scolaire par car pour les enfants des **banlieues** avoisinantes au **Raincy,**
- **L'inscription** de vos **enfants, garçons** comme **filles, cycle primaire** et **secondaire** (les frais d'inscription s'élèvent à 150 F.).
- **Demi-pension:** indemnité forfaitaire de **500 F. mensuels** pour les repas de midi (ramassage scolaire inclus).
- **Internat:** 1.200 F. mensuels.

PARENTS ARMENIENS, REPONDEZ VITE A NOTRE APPEL!

Pour tous **renseignements** et **inscriptions,** s'adresser à la nouvelle Directrice:

Mme. SILVA KARAGULIAN

qui assurera une **permanence** à partir du: **Lundi, 5 Juillet**

à L'ECOLE DU TEBROTZASSERE

1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy

Tél.: 381. 01. 72

de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi

Ճ Ա Հ Ա Ն

Ա

Հ

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Շ Ա Ր «ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՆԱՅԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

Ո

Ւ

Ր

խանիցս տպուած, միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը շնորհակալու-թեամբ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Սողոմոն Վար-դանեանի *թաղման առթիւ Պ. Սեպուհ Գարիկեան 30,* Պալեանի *մահուան առ-թիւ Այրի Տիկին Զուարթ Աւետիսեան 20, Ծաղկազարդի առթիւ Տէր եւ Տիկին Ռու-բէն Մանուկեան 30, Տէր եւ Տիկին Ռո-պէր Սուքիասեան 50, Տէր եւ Տիկին Զորպաճեան 25, Զատկի առթիւ Տիկին Գոհարիկ Տէրտէրեան 10, Տէր եւ Տիկին Կոթիկ 15,* Սթամպոլեանի *հոգեհանգստ-եան առթիւ Այրի Տիկին Արաքսի Սթամ-պոլեան 50, Մուրատեան ընտանիք 50, Այրի Տիկին Ազարեան 20, Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան 20,* Ազատուհի Մըսըր-եանի *մահուան քառասունքի առիթով փոխան հոգեհանգստեան մայրը Տիկին Թագուհի Մըսըրեան 200, նոյն առիթով ընկերուհի Բարիզ Արմաղանեան 50, Ա-*րուսեակ Կարապետեանի *մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեան 50, Այրի Տիկին Զուարթ Աւետիսեան 20, Տէր եւ Տիկին Կոթիկ իրենց քրոջ զաւ-կին մկրտութեան առթիւ 20, Տիկին Տէր-տէրեան 10,* Սահակ Գաբրիէլեանի *քա-ռասունքի առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեան 50, մկրտութեան մը առի-թով 100 Ֆ.։*

LA GRÈCE A LA CARTE
VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS

1390 F.	**1490 F.(*)**
DEPARTS:	**JUILLET - AOUT**
	(*) SUPPLEMENT 200 F.
SEPTEMBRE	**DU 31/7 AU 10/8**

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS
(HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE)
AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:
ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.

5, Place A. Malraux - 75001 Paris

Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ — *Bellefontaine*

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի ծնողական ընդունելութեան օրուան առթիւ կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յուլիս 18-ին։

Լիոնէն օթոքառ մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Կայան (Պէլֆոնթէն)

Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին, Եկեղեցիէն առջեւէն ճշդապահ ըլլալ։ 40, Rue d'Arménie — Lyon 3e

Արձանագրութեանց համար դիմել.-

- Տիկին Թութլեան. 888·92·51 - Եկեղեցիի քարտուղարուհիին.- 860·47·18

Fête - Champêtre

du

RENOUVEAU ARMENIEN

au Château de VAURENARD
GLEIZE - VILLEFRANCHE

Dimanche, 11 Juillet — à partir de 10h.

ORCHESTRE ANI

Ambiance arménienne

A partir de 20 h. Retransmission de la Coupe du Monde de Football (Finale) sur deux téléviseurs couleur.

UGAB — JEUNES

Soirée - Disco

SAMEDI, 10 JUILLET — A PARTIR DE 22H.

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Tenue correcte exigée.

Participation aux frais:
- 50 F. Non - Membres.
- 35 F. Membres.
- 25 F. Membres — Etudiants.

RESTAURANT **EREVAN** — ՀԱՑԱՏՈՒՆ **ԵՐԵՒԱՆ**

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի։

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

Վ Ի Գ Է Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը։

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 75

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 39.50 Mghz.

PROGRAMME DU DIMANCHE 11 JUILLET

— Hommage à DADJAD TERLEMEZIAN.
— La résistance de Van.
— Entretien avec les responsables nationaux de l'Association Patriotique de Vaspourakan.
— Informations politiques et sportives en langues française et arménienne.

ON RECHERCHE

L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy

RECHERCHE INTENDANTE

— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.

Pour tous renseignements, téléphoner à: Mme. KARAGULIAN au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi jusqu'à fin Juillet

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ներսէս եւ Մարի Խաչիկեան, Վալանսէն, 50 Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչին Արշակ Զամալեանի *ծննդեան 100–ամեակին առթիւ (առանց «Յառաջ»էն)։*

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՈԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱԿԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով։

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ.- Ապահովուած է իւրանաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար։

Ե.- Որոշուած է թօշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ։

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆ. *Այրի Տիկին Եաղուպեանէ, իր զաւկին՝ Ժան - Փիէռ Եաղուպեանի ամուսնութեան առթիւ։*

×

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուէրները.- Մինաս Գաժեանի *թաղման առիթով Տատուրեան ընտանիք 100 Ֆ. Պօղոսեան ընտանիք 200, Ռօպէր Շէլչհէկեան 30, Մանտարեան ընտանիք 100 Ֆ.։*

Տիկին Աղաւնի Պապայեանի *մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Սիրվան Անդրանեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապաեան 500, Տիկին Ազնիւ Թէլօղլու 100 Ֆ.։*

Մինաս Թրիքեանի *թաղման առթիւ Օր. Շաքէ Թրիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թրիքեան եւ զաւակը 100, Մանուշակ Թրիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէյիրմէնճեան 50, Տէր եւ Տիկին Մըսըրեան 50, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տուրնաեան 50, Տէր եւ Տիկին Պետիկեան 50, Մոմժ ընտանիք 50, Գըլըճեան ընտանիք 100 Ֆ.։*

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Խորէն Գոչեանի *մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէր - Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեան 250-ական Ֆ.։*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
10 - 11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.212

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.212

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՐԵԺՆԵՒ ԿԸ ԳՐԷ ՌԵԿԸՆԻ

Ի վերջոյ, Մոսկուա ձայնը քիչ մը բարձրացուց եւ եթէ նոյնիսկ վերջնագիր մը չէ, զոր Բրեժնեւ տուաւ Ռեկընի, լուրջ ազդարարութիւն մըն էր: Բրեժնեւ կը զգուշացնէ Միացեալ - Նահանգներու նախագահը, որեւէ զօրք ղրկելէ Լիբա - նան: Այս ազդարարութիւնը կը յաջորդէ Սպիտակ Տան յայտնած տրամադրու - թեան, ի հարկին, մարինս ղրկելու Պէյ - րութ, Պաղեստինցիներու պարպումին ժանդակելու համար:

Նամակին մէջ, Բրեժնեւ կը հրաւիրէ նախագահ Ռեկընը իր կարելին ընել վերջ տալու համար, Լիբանանի մէջ, արիւնա - հեղութեան եւ բարբարոս բնաջնջումին Լիբանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու, կին, երախայ եւ ծեր, իսրայէլեան ու - ժերու կողմէ: Իսրայէլ, կ'ըսէ խորհըր - դային ղեկավարը, վանտալութեան տը - ւած է ինքզինքը բնակչութեան դէմ եւ կը քանդէ քաղաքին գործունէութիւնը : ԹԱՍ գործակալութիւնը, որ կը հաղորդէ նամակին բովանդակութիւնը, կ'ըսէ նաեւ թէ Բրեժնեւ տեղեկացուցած է Նախագահ Ռեկընի, որ եթէ իսկապէս զօրք ղրկէ, Խորհ. Միութիւնը ըստ այնմ կը ճշդէ իր քաղաքականութիւնը: Խորհ. Միութեան ղեկավարը յոյս կը յայտնէ որ, Լիբանա - նի կացութեան այս տագնապալի օրե - րուն, պատասխանատուութեան ոգին եւ խմաստութիւնը կը գերազանցեն պայմա - նագրական հաշիւները եւ թէ Միացեալ - Նահանգները իրենց կարելին կ'ընեն վերջ դնել տալու համար իսրայէլեան յարձա - կումին, որպէսզի իրենց եւ իրենց բա - նակցային արարքները փարատեն չծառա - յեն իսրայէլեան յարձակման, որ կը շա - րունակուի եւ Պաղեստինի արաբ ժողո - վուրդին բնաջնջման:

Կը թուի թէ Մոսկուա ինքզինքը արդա - րացնել կ'ուզէ արաբական աշխարհին առ - ջեւ, քանի սկիզբէն ի վեր արտակարգ միջամտութիւն մը չէ ըրած եւ ինք ալ ձեռք դիրքէն դուրս չէ ելած: Պարզ է, սակայն, որ առնուազն իր վարկին հա - մար, չի կրնար հանդուրժել, որ ՊԱԿ-ի անդամները ամերիկեան «շքախումբով» մեկնին: Մնաց որ, հաւանաբար մեկնու - մի իսկ կողմնակից չէ: Ամէն պարագայի մէջ, ընդհանուր կարծիքն այն է, թէ Մոսկուա դիւանագիտական գետնի վրայ միայն նեցուկ կ'ըլլայ:

Ուրբաթ առտու, ամերիկեան հեռատե - սիլի տուած մէկ լուրը կը տարածուէր թէեւ ոչ մէկ ձեւով հաստատուած էր : Ամերիկեան կայանին համաձայն ՊԱԿ ըն - դունած կ'ըլլար հրաժարելէ երկու նա - խապայմաններէ՝ քաղաքական ներկայա - ցուցչութիւն պահել Պէյրութ եւ երկու զօրագունդ ալ՝ լիբանանեան բանակին մէջ: Այս երկու կէտերն էին արդէն, ա - մերիկեան ծրագրի էնը կէտերէն, զորս Իսրայէլ մերժած էր:

X Մաքէն տեսակցութիւն մը հրատա - րակած էր Ուրբաթ առտու, ձախ մարոնի Սամիր Ֆրանճիէի հետ, որ եղբօր տղան է նախկին Նախագահ Սուլէյման Ֆրան - ճիէի, ոխերիմ թշնամի քաթայէպներու : Ըստ լրագրողին եթէ մայրիներու երկիրը ապագայ մը ունի, նման մարդոց մօտ է անոր կերտումի կարելիութիւնը: Սամիր Ֆրանճիէ կը խորհի թէ Պէշիր Ճեմայէլ հաստնցած է այլեւս եւ դադրած ցեղա - պետ մը ըլլալէ, քաղաքական դէմք դառ - նալու համար: Պէտք է Սուրիացիք ալ մեկնին, Իսրայէլացիք ալ մեկնին: Գա - լով Պաղեստինցիներու պատուաբեր ելք մը պէտք է: ՊԱԿ-ի համար, կ'ըսէ .- «Պա - ղեստինեան կեդրոնին ներսը, Արաֆաթ

այսօր ազատ է, աւելի քան երբեք: Մեր - ժումի ճակատը, որ միշտ կռթնած է Խորհ. Միութեան վրայ, լռեց: Եթէ այ - սօր Արաֆաթ ըսէ՝ որոշած եմ հաշտու - թիւն կնքել Իսրայէլի հետ, ոչ ոք կը հա - կաճառէ»: Ըստ իրեն եթէ բանակցութիւն - ները կը քաշքշուին, պատճառն այն է որ Արաֆաթ ժամանակ շահիլ կ'ուզէ: Ան - խուսափելիէն խուսափելու համար չէ, այլ ժամանակի պէտք ունի ամրապնդելու համար պաղեստինեան քաղաքական հրա - մանատարութիւն մը: Բանակցիլ Եգիպ - տոսի, Սաուտի - Արաբիոյ, Եւրոպայի, Միացեալ - Նահանգներուն հետ: Նոր «կատարուած իրողութիւններ» ստեղծել, ոչ թէ Պէյրութի մէջ, այլ՝ յետ - Պէյ - րութի համար»:

X «Լիպերասիոն»ի թղթակիցը կը նը - կարագրէ հարաւ - Լիբանանի չիի գիւղի մը կեանքը, իսրայէլեան գրաւման ներ - քեւ, հաստատելու համար թէ որքան ալ ծանր ըլլայ գրաւումը, անիկա նուազ ճնշիչ է քան ՊԱԿ-ի ներկայութիւնը:

Նոյն թերթը կը յայտնէ նաեւ թէ առե - ւանդումները կը շարունակուին նոյն թա - փով:

X Այսրյորդանանի պաղեստինեան Պիր - Զէյթ համալսարանը կրկին փակուած է, իսրայէլեան զինուորական իշխանու - թեան հրամանով:

ՄՈՒՆՏԻԱԼ 82

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆԸ՝
ԻՏԱԼԻԱ - ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Հինգշաբթի, Յուլիս 8-ին, կէս - աւար - տականներու հանդիպումները, իրենց արդիւնքով անակնկալ մը չբերին, եթէ նոյնիսկ Ֆրանսա - Գերմանիա մրցումը խիստ հետաքրքրական էր եւ անսպասելի իր յաջորդական ելեւէջներով: Արդարեւ, ցերեկէն ետք, Իտալիա յաղթեց 0-ի դէմ երկու կէտով, կէտեր զորս նշանակեց կ ր կ ի ն Փաոլօ Ռոսսի, Լեհաստա - նի: Նոյն իրիկունը, Ֆրանսա կը հանդի - պէր Արեւմտեան - Գերմանիոյ եւ այս մրցումը, իսկապէս, ընթացիկէն բոլո - րովին տարբեր բնոյթ ստացաւ: Մրցումը կը լրանար մէկ - մէկ հաւասար արդիւն - քով, ինչ որ կը ստիպէր երկարաձգումի: Այս երկարաձգումին, Ֆրանսա կը յաջո - ղէր երկու յաջորդական կէտեր, եւ այդ պահուն թէ խաղացողներն, թէ դիտող - ները վստահ էին, որ Ֆրանսա պիտի մրցի Կիրակի օր Իտալիոյ հետ: Բայց..., բայց ի վերջոյ գնդակի հարց է, ինչպէս կ'ըսեն եւ Գերմանացիք վերջին վայր - կեաններուն երկու կէտերով, կրկին կը հաւասարեցնէին արդիւնքը եւ կարգը կը հասնէր փենալթիներու: Բաւեց, որ Պո - սիս չյաջողի հատ մը, որպէսզի Արեւ - մըտեան - Գերմանիա յաղթական դառ - նայ, երկու ու կէս ժամ տեւող մրցումէ մը ետք: (5 փենալթիով 4-ի դէմ):

Յուսախաբութիւնը մեծ էր անշուշտ Ֆրանսացիներուն համար, երբ այսքան մօտենալէ ետք յաղթանակին, կը կոր - սնցնէին: Ֆրանսացիք դժգոհ են նաեւ հոլանտացի իրաւարարէն, բայց եւ այն - պէս, Շաբաթ օր պիտի մրցին Լեհերուն դէմ, Ալիքանթէի մէջ, գոնէ Գ. տեղ մը ձեռք ձգելու համար:

X

Նախագահ Միթերան, Փեշտայի մէկ ճաշարանին մէջ է, որ հեռատեսիլի վը - րայ հետեւած է այս խաղին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԼԻԻ օդակայանը ձերբակալուած է 24 տարեկան Պարսիկ մը, որ Թէհրանէն կուգար եւ որու պայուսակին կրկնակ խորքին մէջ 2 քիլօ պայթուցիկ գտած էին մաքսային պաշտօնեաները: Ենթական՝ Աաֆարի, խոստովանած է թէ մահափոր - ձի մը համար էր, նախկին Նախագահ՝ Պանի Սատրի դէմ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 2 - 5)

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Երեւանի պետական համալսարանի հրա - տարակչականը լոյս ընծայած է «Պետրոս Դուրեանը վաւերագրերում եւ ժամանա - կակիցների յիշողութիւններում» հաւա - քածոն, զոր կազմած, ծնագրերը պատ - րաստած ու ծանօթագրած է Փրոֆ. Ալ - բեր Շարուրեան: Գիրքին մէջ առնուած են բոլոր այն նիւթերը, զորս Փրոֆ. Շա - րուրեան հաւաքած է ժամանակի պարբե - րականներէն, Հայաստանի մշակոյթի նա - խարարութեան Ե. Չարենց Թանգարանի դիւաններէն, ինչպէս նաեւ Սփիւռքէն : Հեղինակը դիտել կուտայ, թէ դժբախտա - բար չէ կրցած ձեռք ձգել բանաստեղծին դամբանականը՝ խմբագրուած ի՛ր իսկ կողմէ, անոր մահուան տպաւորութեան տակ գրուած եւ առանձին գրքոյկով հը - րատարակուած Եղիազար Տէվլէթեանի «Եղերերգ»ը եւ այլ արձագանգներ:

X

ԵՐԵՒԱԿԱՅԱԾԻՆ ԾԱՆՐԱԲԱՐՁԸ՝ ԵՈՒՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կան մարդիկներ՝ որոնք իրենց մարզա - կան սխրանքներով, հետք մը կը թողուն մարզանքի պատմութեան մէջ: Անոնցմէ է լենինականցի Եուրիկ Վարդանեան : Վերջերս, Դնեպրոպետրովսկ տեղի ունե - ցած ծանրաբարձութեան խորհրդային ախոյենութեան մէջ ան դարձեալ հիա - ցուց իր անզուգական տաղանդի երկրպա - գուները: Վարդանեան ախոյեան դար - ձաւ մինչեւ 90 քիլօ ծանրութեան դասա - կարգին մէջ, սահմանելով համաշխար - հային չորս մրցանիշ եւ ընդհանուր ար - դիւնքով 15 քիլօ գերազանցելով իր մըր - ցակիցը: Եուրիկ Վարդանեան սահմա - նած է աշխարհի 36 մրցանիշ եւ այդ ցու - ցանիշով ներկայիս աշխարհի բոլոր ծան - րաբարձներու մէջ կը գրաւէ չորրորդ տեղը: Աւելի մրցանիշներ սահմանած Վասիլի Ալէքսէեւ (79), Դաւիթ Ռիկէրտ (62), Եան Տալց (41) արդէն քաշուած են հրապարակէն, իսկ Վարդանեան կը շարունակէ գրոհել բարձունքները: «Եու - րիկ երեւակայածին է, – ըսած է ծան - րաբարձութեան միջազգային դաշնակ - ցութեան նախագահ Կոթֆրիտ Շէօտլ: — Ան կը յաղթահարէ այնպիսի ծանրաձողեր որոնք կը դժուարացնեն մարդկային կարե - լիութիւններու սահմանը գուշակելը»:

Իսկապէս զարմանալի երեւոյթ մըն է այս մարզիկը: Ան կը յաղթահարէ ոչ միայն աներեւակայելի թուացող ծան - րութիւններ, այլեւ հրաշալի կը լողայ, վոլէպոլ կը խաղայ, իսկ թեթեւ մարմ - նամարզութեան մէջ անոր ձեռք ձգած արդիւնքները մտածել կուտան, թէ գու - ցէ անուանի ծանրաբարձը իր մրցանիշ - ներու շարքը շարունակէ այդ ճիւղին մէջ ալ: Այսպէս, բարձրութիւն ցատքելու մէջ Եուրիկի մրցանիշն է 212 սանթի - մեթր, իսկ հեռաւորութիւն ցատքելու՝ 7 մեթր 20 սանթիմեթր:

Վերջերս «Համաշխարհային ծանր ատ - լետիկա» հանդէսին մէջ բանավէճ մը բացուած էր, թէ ով է բոլոր ժամանակ - ներու մեծ ծանրամարտիկը: Նշուեցան Վլասով, Ալէքսէեւ, Ռիկէրտ, Վարդան - եան (չորսն ալ Խորհ. Միութենէն), Բաշանովսկի (Լեհաստանէն), Քոնօ եւ եւ Տէյվիս (Միացեալ Նահանգներէն) : Եւ դարձեալ, բացի Վարդանեանէն միւս բոլոր ծանրաբարձները, աւարտած են ի - րենց մարզական ուղին:

Եուրիկ Վարդանեան մտադիր է նոր մրցանիշ մը հաստատել, այն է՝ պոկել 195 քիլօ, իսկ ուսէն բարձրացնել 235 քիլօ, ընդհանուր արդիւնքը հասցնելով 430 քիլոյի: Գուցէ այդ մէկը տեղի ու - նենայ գալ տարի Երեւան, աշխարհի ա - խոյենութեան մրցումներու ընթացքին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԵԼՈՒ ԱՍՊԱՐԷԶԸ

Աշխարհահռչակ հեղինակներ կան, ո - րոնք հաճոյքով կը կարդացուին, որոնք սակայն գիտենք թէ դիւրին գրողներ չեն: Քիչ չէ անոնց թիւը: Անոնք ամբողջ օր մը տեւող տառապագին աշխատանքէ մը վերջ հազիւ էջ մը կրնան գրել, ստո - րակէտի մը, բառի ընտրութեան մը հա - մար կը տագնապին երկար ժամեր, կամ գործի մը վրայ վերջակէտ դնելէ ամիս - ներ վերջ անգամ չեն հաշտուիր զայն հրատարակելու գաղափարին հետ, անկա - տար կը նկատեն զայն:

Ատոր փոխարէն ով գիտէ ի՛նչպիսի դիւ - րութեամբ գրողներ ալ կան: Գրամեքե - նային առջեւ նստելով քանի մը ժամուան մէջ քանի էջ, երեսուն էջ լեցնողներու մասին լսած ենք: Այլապէս հեղինակ մը ի՞նչպէս քանի մը ամիսը անգամ մը 300, 400 էջնոց գիրք մը կրնայ հրատարակել:

Դիւրին գրէ կամ դժուար, ամէն գրա - գէտ որոշ տեղ մը հասած է սակայն: Ան այլեւս տիրացած է գրելու արուեստին ու թէքնիքին: Գիրը ասպարէզ դարձու - ցած է իրեն: Եթէ ճիշդ է որ ոչ մէկը բժիշկ կը ծնի, կամ ոչ մէկը ճարտարա - գէտ կը ծնի, ճիշդ է նաեւ որ ոչ մէկը գրագէտ, բանաստեղծ կը ծնի: Ոմանք կրնան զարմանալ, եթէ ըսենք թէ գրե - լու արուեստին տիրանալու համար ալ այնքան աշխատանք, փորձառութիւն ու գիտելիք անհրաժեշտ է, որքանը անհրա - ժեշտ է բժիշկ կամ ճարտարագէտ դառ - նալու համար:

Բայց հասարակ ժողովուրդը միշտ մէկ կողմ դրած է բժիշկը, ճարտարագէտը, տնտեսագէտը, ելմտագէտը և միւս կողմ՝ գրագէտը: Անոր աչքին՝ առաջինները մաս - նագէտներ են, գիտնականներ, լուրջ պատ - րաստութիւն տեսած մարդիկ, իսկ երկ - րորդները՝ պարզ սիրողներ, ամաթէօրներ: Առաջինները պատուոյ տեղ կրնան ունե - նալ ընկերային հաւաքոյթներու մէջ, երկ - րորդները՝ երկրորդական տեղ: Առաջին - ներուն իրաւունքն է շատ դրամ շահիլ, հարստանալ, վարձատրուիլ, բայց երկ - րորդները՝ պէտք չէ դրամ ակնկալեն:

Ուղղակի ծիծաղաշարժ է: Ո՞ւրկէ կու - գայ այս ծուռ մտածումը: Կ'արժէ փնտ - ռել ատոր պատասխանը:

Երեւակայեցէք որ բժիշկ մը կը ծանօ - թանայ մէկու մը հետ: Հաւանակա՞ն է արդեօք որ դիմացինը, անոր բժիշկ ըլ - լալը լսելէ վերջ, բացագանչէ.

- Իրա՞ւ, բժի՞շկ էք: Ես ալ երիտա - սարդութեանս, դպրոցական շրջանիս բը - ժշկութիւն ըրած եմ քիչ մը:

Կամ ճարտարագէտ մը կրնա՞յ լսել դի - մացինէն.

- Ա՜հ, դուք ճարտարագէ՞տ էք: Ես ալ երիտասարդութեանս քիչ մը ճարտարա - գիտութիւն փորձած եմ:

Չի կրնար լսել:

Մինչդեռ գրագէտ մը, իր դիմացի եւ - լողներուն կէսէն կրնան լսել.

- Դուք գրագէ՞տ էք: Ի՜նչ լաւ: Ես ալ պըզ - տիկութեանս բանաստեղծութիւն կը գրէի:

Ի՞նչպէս բացատրել որ «պզտիկութեան» գրուած բանաստեղծութիւնը ուրիշ բան է, գրագէտի մը, բանաստեղծի մը գրա - ծը ուրիշ: Դժուար է: Արդէն ոչ մէկ գը - րագէտ, ոչ մէկ բանաստեղծ կը ջանայ բացատրել: Միայն թէ կրնա՞ք արդեօք երեւակայել թէ գրականութեան մէջ իր տեղը ունեցող մէկու մը համար որքան ծիծաղելի, միանգամայն, որքան քանդիչ նախադասութիւն մըն է այդ մէկը. «Ես ալ պզտիկութեանս բանաստեղծութիւն գրած եմ»: Չէ՞ որ այդ նախադասու - թիւնը կը շարունակուի մարդուս մտքին մէջ եւ լռելեայն կ'աւելցնէ հետեւեալ յաւակնութիւնը. «Այո՛, ես ալ պզտիկու - թեանս բանաստեղծութիւն գրած եմ, բայց հիմա այլեւս չեմ գրեր, որովհե - տեւ կը զբաղիմ աւելի լուրջ գործերով: Ժամանակ չունիմ, եթէ ունենայի, տես - նես թէ դեռ ի՛նչեր կը գրէի»:

Ռ. Հ.

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐՈՅԵԱՆՆ ՈՒ ԻՐ «ՄԱՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Պատանի էի Պարսկաստանում, այն տարիքում, երբ կեանքի ահարկու կանչն ու միաժամանակ մահուան վերջնականութեան գաղափարը հրմշտում էին իրար՝ գերզգայուն ալաքի վերածելով իմ էութիւնը: Արբունքի չհկացած հրաբուխն ու մահուան վաղաժամ մղձաւանջը քանդում էին միմեանց ամբարտակները: Դարձել էի գերի կարմիրի ու սեւի յարափոփոխ ելեւէջների: Տնեցիները մտածելով, որ մտային յոգնութեան արդիւնք է, մէկ շաբաթով ինձ ուղարկեցին ծովափնեայ Ռամսար ամարանոցը, Կասպից ծովի հարաւում: Ինձ հետ ունէի Սարոյեանի «Մարդկային կատակերգութիւն» գիրքը, որը բառարանի օգնութեամբ մէկ շաբաթում կարդացի եւ այլեւս երբեք նոյն անձը չէի: Այդքան լոյս, այդքան կեանք ու ժպիտ չէի տեսել: Նոյնիսկ մահը վիպական միջնարար էր: Մի նամակ գրեցի Սարոյեանին, Նիւ-Եորք, «Գրէյթըր Նորթըրն» հիւրանոցի հասցէին, ուր, ըստ իմ ունեցած տեղեկութիւնների, ապրում էր մեծահամբաւ հեղինակը: Մօտ մէկ ամիս յետոյ նամակս վերադարձաւ: Մի այլ նամակ գրեցի: Կրկին յետ ուղարկուեց: Սխալ հասցէ: Հիացմունքից առաւել նամակում գոյապաշտական հարց էի արծարծել: Ի՞նչ իմաստ ունի այսքան գեղեցկութիւն երբ մահը անխուսափելի է:

Տարիներ յետոյ երբ Լոս-Անճելոսում հանդիպեցի Սարոյեանին, ափսոսանք յայտնեց, որ չի ստացել իմ նամակները: Իմ ամբողջ կեանքը, ասաց նա, անդուլ պայքար է մահուան դէմ, երգը կեանքի, լինելութեան այս մեծ փառատօնի, մի կերպ պարտութեան մատնելու մահը:

Այդ օրերին թերեւս քառասուն տարեկան լինէր Սարոյեանը, համակ կենսունակութիւն, կենդանական եռանդ, յարատեւ շարժում, բամբ ձայն, պահանջ ու հրաման, միջօրէի արեւ: Բարձրացել էր համաշխարհային գրականութեան լեռը: Յայտնի չէր մենա՞կ էր այդ բարձրունքում թէ կուտակում էր փառքի ջերմ ճառագայթները: Ինչպէ՞ս իմանայի, երբ Սարոյեանը վարար գետի պէս յորդում ու ոռոգում էր կեանքի դաշտերը:

Կարդացել եմ Սարոյեանի հրատարակուած աւելի քան յիսուն գրքերի մեծ մասը, սակայն չգիտեմ ինչու չէի ուզում կարդալ իր հրատարակուած վերջին գիրքը՝ «Մահագրութիւնները», գրուած 1977-1978 տարիներին, լոյս տեսած 1979-ին, իր մահից երկու տարի առաջ: Սարոյեանը գրելով էլ մահացաւ: Իր անտիպ գործերը, գրեթէ յիսուն հատոր, վստահաբար պիտի գան էլ աւելի հարստացնելու իր գրական ժառանգութիւնը:

«Մահագրութիւնները» հիմնուած են 1976-ին մահացած արուեստի ասպարէզի դէմքերի վրայ, ըստ ամերիկեան «Ռայթ» պարբերականի տուեալների, մեծ մասամբ Ամերիկացիներ, որոնք առնչուած էին կատարողական արուեստի որեւէ բնագաւառին: Սակայն այդքանով չպիտի բաւականանար Սարոյեանը, երբ հմուտ բազմաթիւ կենսագիրներ կան հրապարակում:

Հիմնականում «Մահագրութիւնները» Սարոյեանի ինքնակենսագրութիւնն է ոչ միայն տարեթուային առումով, այլ որ աւելի կարեւոր է՝ մարդ Սարոյեանի ներքին քարտէսագրութեան առումով, երբ ընթերցողի առջեւ բացւում է մեծ ու փոքր բարդոյթներով լի մի կեանք, անհատական յաճախանքներին կից ու յաճախ զուգահեռ նաեւ ցեղային յաճախանքները, գրողի յարատեւ տագնապները, իր ազգային ակունքների վերապեգումը, միմեանց յաջորդող ու նաեւ հակասող յախորդանքն ու անվստահութիւնը, որբանոցն ու անհայր մանուկը, որը առանցքն է իր հոգեկան կառոյցի, մեծ պարապի ու սխրագործ թռիչքների, ներքին հեզութեան ու արտաքին ամբարտաւանութեան: Հանճարեղ պարբերութիւնների ու միաժամանակ տափակ նախադասութիւնների: Սարոյեա՛նն է իր լաւագոյնով ու վատթարագոյնով: Թերեւս իր ամէնից անկեղծ գործը, երբ գրողը տուրքամատոյց չէ ոչ ոքի:

Այս գիրքը միաժամանակ պատմութիւնն է վերջին վաթսուն տարիների Ամերիկայի եւ աւելի լայն առումով՝ աշխարհի, դէպքեր ու դէմքեր, արագ ու համարձակ վերլուծումներ, համաշխարհային քաղաքականութիւն, մերկացումներ ընկերային համակարգերի, չխնայելով ո՛չ դրամատիրութիւնը ոչ էլ համայնավարութիւնը: Մարդու աղաղակն է ծուռ հասարակարգերի դէմ, սնանկ հասկացողութիւնների դէմ: Արուեստագէտի բողոքն է արուեստի վաճառականների ու գրաքննիչների դէմ:

«Մահագրութիւնները» գրելիս Սարոյեանը հասել էր մի կէտի թէ տարիքի եւ թէ վաստակի բերումով, երբ այլեւս գրականութիւնը մտասեւեռում չէ, ոչ էլ ժողովրդականութիւն շահելու միջոց: Հետեւաբար խօսքը հատու է, յաճախ կծու, նոյնիսկ դառն: Եւ որովհետեւ զերծ է քաղքենի մտահոգութիւններից, ապա բառը, եւ ինչու չէ, նաեւ հայհոյանքը, բիւրեղացած է, անշպար ու անշեղ: Սակայն չպիտի շփոթել: Գազազած ալեհեր մարդատեաց, աշխարհատեաց, աստուածատեաց մարդը չէ խօսողը, այլ մշտնջենական բանաստեղծը, որը անկախ իր կամքի շարունակ բանաստեղծում է, նոյնիսկ երբ երգում է մահը:

Արդէն մահը սեւ շեղբի պէս անցնում է գրքի միջից: Ըստ երեւոյթին, Սարոյեանը նախազգում էր իր մահը, այլապէս ինչո՞վ բացատրել մահուան նիւթական ու այլաբանական առկայութիւնը ամէն մի էջում, նոյնիսկ ամէն մի տողում: Այստեղ մահուան գաղափարը թէ՛ հաշտութիւն է եւ թէ՛ մաքառում: Նա համոզուած է, որ աշխատանքով ու գրականութեամբ պիտի նուաճի մահը: Սակայն այդ հանգամանքն ինքնին մատնում է իր պարտականութիւնը: Ո՞ւր մնաց Սարոյեանի չէնչող լաւատեսութիւնը, տիեզերքի մէկ ծայրից միւսը ճախրող յանդուգն երիտասարդը: Այս գործում նոյնիսկ մարդկային ցեղը գովերգելիս, նա անիծում է մարդկութիւնը: Աշխարհի ծերացած որբ-մանուկը, որը երբեք չձերբազատուեց իր որբութիւնից ինչպէս իր ցեղը, ինչպէս հայկական սփիւռքը, ինչպէս Հայաստանը: Ամերիկացի գրող: Համաշխարհային հեղինակ: Ու տարագիր:

«Մահագրութիւնները» Սարոյեանի ամէնից մռայլ գիրքն է ու միաժամանակ ամէնից կարեւոր երկը: Այն չունի իր սկզբնական շրջանի գործերի կախարդական հմայքն ու երազային արեւածագը, սակայն փոխարէն լեցուն է կեանքի փորձառութեան բերքով, որը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ Սիզիփոսեան յամառութիւն՝ մի կերպ բեռը գագաթ հասցնելու: Եւ հէնց այս ճանապարհին Սարոյեանը տարակուսում է, չլինի՞ այն չէ ինչ որ պիտի լինէր, ինչ ինքը պիտի ուզէր որ լինէր: Ճարահատուած՝ նա վերադառնում է իր ակունքին, իր ստեղծագործական երկար, հեռաւոր երթին ու ինքնապաշտպանութեան անցնում: Իսկ երբ արուեստագէտը պաշտպանութեան է դիմում, նշանակում է հասունացել է, պարտուել, մարդկայնացել:

«Մահագրութիւնները» բաղկացած է 135 գլուխներից, ամէն մի գլուխը մի պարբերութիւն, իւրաքանչիւր պարբերութիւնը գրեթէ երկուս ու կէս էջ, գրուած առանց ընդհատումի, Փարիզում ու Ֆրեզնոյում, անկապ ու անծրագիր, ներքին շաղկապներով, գաղափարների յարակցութեամբ, յետադարձ ակնարկներով, պատում ու իմաստասիրութիւն, հոգիների դիագնութիւն: Իր ամէնից պոռզայիկ տողն անգամ բանաստեղծութիւն է, նոյնիսկ երբ Թոմաս Մաննեան ծանրութիւն ունի: Անգլօ-ամերիկեան արդի գրականութեան մէջ ես դեռ չեմ հանդիպել մէկին, որն ունենար լեզուական ու ոճային այն ճարտարութիւնը, որն ունի Սարոյեանը իր «Մահագրութիւններ» գրքում: Չգիտես, թէ արդեօք Սարոյեանը գիտէ՞ յաջորդ տողը եւ յանկարծ փայլատակում է երկինքը եւ հանճարի տեղատարափի տակ կանաչում երկիրը: Մի պահ եռք տափականում է համայնապատկերը, մարդուկներով լեցւում աշխարհը, նրանց մէջ է նաեւ ինքը՝ Սարոյեանը: Մի տեղ, մի այլ առիթով ասել եւ այժմ կրկնում եմ: Լաւ գրողները միշտ լաւ են գրում: Մեծ գրողներն են, որ տատանւում են բեւեռների միջեւ, լաւագոյնի ու վատագոյնի միջեւ: Սարոյեանը վերջինների կարգին է պատկանում:

Գրականից զատ, Սարոյեանի այս գործը կարեւոր է նաեւ ներկայ ու ապագայ գրականագէտների համար, գտնելու մարդն ու գրողը, Հայն ու Ամերիկացին ու նրանց միջեւ այն աշխարհը, որն իր դերակատարներով, եղաւ Սարոյեանի գրական ենթահողը: Այլ խօսքով: «Այս մի գիրք է կեանքի եւ ոչ թէ մահուան մասին, սակայն լաւ կը լինի, որ լեզուն չգործածենք յարմար ու գեղեցիկ, սխալ կամ թերի կերպով, այս մի գիրք է ամէն բանի, ամէն ինչի եւ ոչ մի բանի մասին, բացի հեղինակից ու ընթերցողից... Ինքը՝ արդէն հեղինակը մի փոքր գրող, մի տարեց գրող, մի հասուն գրող, մի մանուկ գրող, մի պատանի գրող, մի երիտասարդ գրող, մի սանձարձակ գրող, մի փայլուն գրող, մի յիմար գրող, մի շտապող գրող, մի շտապող շտապող շտապող գրող որ պէտք է վազի եւ պէտք է վազելով գրի, որ պէտք է նախագիծը մշակի յաջորդ գրքի, աւարտի այդ նախագիծը, ահա թէ ինչպէս եմ գրում այս գիրքը»:

Այն ինչ ասել է Սարոյեանը բնագրում, գունաթափուեց թարգմանութեան մէջ, սակայն գունաթափութեան մէջ անգամ Սարոյեանը անկրկնելի է, անզուգական, անհասանելի:

Արդէն ապարդիւն ջանք է Սարոյեանը թարգմանելը, յատկապէս իր մենագրութիւնները: Նա այնքա՛ն ամերիկեան է, այնքան անհատական, որ թարգմանութեան մէջ բառերը կորցնում են իրենց էական իմաստը, երբ հորիզոնականից առաւել խորանարդային է կառոյցը: Խօսքեր կան, որ մի քանի, նոյնիսկ տասնեակ, գաղափարներ են պարունակում: Գոյականը դառնում է ածական: Սարոյեանը կարող է ամբողջ մի նախադասութեան մետաֆորի սքեմ տալ:

«Մահագրութիւններ» գրքում գաղափարները ընդելուզուած են ներքին կէտադրութեամբ, բառային զգլխիչ կրկնութիւններով, անչակերտ երկխօսութիւններով, յաճախ ստորակէտից յետոյ անցնելով նոր նախադասութեան: Այստեղ Սարոյեանը հանդէս է գալիս իր ստեղծագործական ուժերի լրիւ կարողութեամբ ու նաեւ գիտակցութեամբ: Ոչ ոքի տալիք հաշիւ չունի: Ինքն է ու իր տիեզերքը, վեհերոտ մահկանացուն, մոլեգնած, յաւիտենական բանաստեղծը:

Թէեւ «Մահագրութիւններ» հատորից յետոյ Սարոյեանը նոր գործեր ստեղծեց, մասնաւորապէս 1980 թուին Փարիզում գրած նրա «Հէքեաթներ Վիեննայի փողոցներից» խորագրով թատերական գլուխգործոցը, սակայն «Մահագրութիւններ»ը մնում է նրա մարդկային ու ստեղծագործական վերջին կտակը, ուր ամբողջ մի բանակ ողջ ու մեռած դէմքերի

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հոս անոնց արժէքին մասին խօսիլ չէ մեր նպատակը. հետաքրքրականը մեզի համար՝ իրական ու խոր ինչո՛ւն է, պատճառը բոլոր այս դուրս ձգուած քերթուածներուն:

Հիմա այլեւս մեզի համար յստակ է Բաքախումներու սկսնակ բանաստեղծի քերթուածներուն նկարագիրը: Բնականաբար, բանաստեղծը կ'ենթարկուի գրական ազդեցութիւններու՝ որոշ ընթերցումներու յաջորդող մեծ կամ պզտիկ թելադրութիւններուն համեմատ, կը կրէ տակաւին որոշ կապերու հետքը, կը շարժի երբեմն այս, երբեմն այն ուղղութեամբ: Երեւոյթը շատ բնական է գրեթէ բոլոր երիտասարդ գրագէտներուն համար: Բացառութիւն կը կազմեն հազուագիւտ պարագաներ միայն՝ երբ ինքնազարգացման այս աշխատանքը չի յայտնուիր, ինչպէս նաեւ - աւելի յաճախադէպ է – երբ գրագէտը, յետ փճացնելու իր նախափորձերը, կը սկսի հրատարակել երբ հասած է արդէն անհատական իւրայատուկ ոճի մը. ասկէ դուրս, գրեթէ բոլոր հեղինակներուն քով, իրենց սկզբնաւորութեան՝ կը հանդիպինք գործերու, որոնք միշտ կաղապարուած են, առաւել կամ նուազ, զիրենք կանխող հեղինակներու վրայ. ա՛ս է երեւոյթը հաստատական թէ ժխտական պարագաներուն, այսինքն՝ ըլլա՛յ երբ երիտասարդ գրագէտը կը դատապարտուի զինքը կանխող ստեղծագործական եղանակի մը վրայ, թէ երբ տոկայ բոլոր այդ հոսանքներուն՝ ընդդիմադրօրէն դիմացի մայթին նետուելով: Ուրեմն, մօտենալով Բաքախումներուն՝ իբրեւ փնտռուքի շրջանի մը, կու գանք հետեւեալ առաջին նկատողութեան. սկիզբէն իսկ Մեծարենց ցոյց կու տայ, յստակ ապացոյցներով, որ ընթերցող մըն է, եւ լա՛ւ ընթերցող մը. բայց է միաժամանակ իւրացնող մը, հեղինակ մը՝ որ իր խառնուածքով ու սկզբունքներով կը խուսափի ուրիշներուն պատմուճաններով ներկայանալէ: Տեսանք թէ ո՛րքան տկար էին իր կապերը ռոմանթիզմին հետ, որպէս դպրոցի մը. եւ ո՛րքան խոր, ընդհակառակն, ազդեցութիւնը Դուրեանի դիրքաւորումին: Տեսանք միաժամանակ թէ ինչպէս, Բաքախումներու երկայնքին, երթալով աճեցաւ խորհրդապաշտ ուղղութեան իր հակումը, բայց նաեւ թէ ի՛նչպէս այս հակումը տեւական հսկողութեան, քննութեան ենթարկուեցաւ Մեծարենցէն: Այս երկու իրողութիւնները արդէն Մեծարենցը կը ներկայացնեն հարազատ բանաստեղծի հանգամանքներով, ուշադիր՝ իր ժամանակի մշակոյթին, գրական եղանակներուն. բայց միաժամանակ ուշադիր՝ գտնելու ինքզինքը, այսինքն՝ այն ոճը, եւ միա՛յն այն ոճը, որ պիտի թոյլատրէ իրեն արտայայտուելու ամբողջապէս, առաւելագոյն ճշգրտութեամբ՝ կեանքի իր քնարական զգացումը: Թէ մեծ մասով մինչեւ 1904-1905 գրած իր քերթուածները բացայայտօրէն կը միտին արդէն խորհրդապաշտ բանաստեղծութեան, կը կարծենք թէ պատճառն է ինքնին հատորի մը մէջ անոնց չամփոփուելուն: Մեծարենցի այս քայլը կը լուսաբանէ կարեւորագոյն իրողութիւն մը. իր կամքը՝ անջատուելու խորհրդապաշտութենէն որպէս գրական դպրոցէ մը, եւ իր նպատակը՝ գերազանցելու զայն, որ իբրեւ դպրոց՝ դարձած էր այլեւս, որոշ իմաստով մը, «նորաձեւութիւն», եւ արժէքազրկուած՝ միջամտութեամբը երկրորդական բանաստեղծներու, պարզ նմանողներու (157):

Այս անջատումը, մեր կարծիքով, թելադրուած է երեք պատճառներէ:

ա) Նախ եւ առաջ իր շրջանի համայնապատկերէն դուրս գալու այս հաստատամութիւնը, որ յատկութիւնն է բոլոր իրաւ բանաստեղծներուն. այսինքն՝ իր բոլոր ուժերուն հաւատալու կարեւորութիւնը, անհրաժեշտութիւնը՝ ստեղծագործական անձնական միջամտութեան: Դէպի անկապաշտութիւն եւ խորհրդապաշտութիւն ուղղուած միջավայրի մը մէջ աճած: Մեծարենց, իբրեւ գիրքի մը հեղինակ, կը ջանայ ձերբազատուիլ անկէ: Չ'ուզեր պատկանիլ դպրոցի մը, կորսուիլ հոսանքի մը մէջ: Նման վերաբերումի մը մէջ մեծ դեր կը խաղայ նաեւ ներհայեցող, երկչոտ եւ գերզգայուն իր խառնուածքը (այս ամէնուն վրայ ջղագրգռուած՝ նաեւ հիւանդութենէն), որ ամէն գնով կ'ուզէ զանազանուիլ՝ հաստատելու համար իր յատուկ անձնականութիւնը:

(Շար. 21)

ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀ

Բարսեղ Աղա Հագրոյեան

Պոլսոյ մէջ երկար տարիներէ ի վեր կ'ապրէր Մշոյ Ալվառինչ գիւղէն Բարսեղ Աղա - Հագրոյեան, որ իր եղբօր Սողիկի հետ կ'աշխատէր Պոլսոյ գերմանական գեսպանատան մէջ: Հայրենակից Բարսեղ Հագրոյեան, համակրելի եւ բարեհամ - բոյր, հարազատ Մշեցիի տիպարն էր, որ իր համեստ եւ հիւրասէր կնոջ Մարիամ հանըմի հետ, կ'ապրէր խաղաղ եւ դեռ կարօ՛տով կը խօսէր Մշոյ քաղցր բար - բառը...: Կը յիշեմ Հագրոյեան ընտա - նիքը պատերազմի վերջին տարիներուն, երբ հայրենիքս հետ այցի կ'երթայինք Այազ - փաշայի իրենց տունը: Այդ օրե - րուն Բարսեղ Աղան ունէր սիրուն պզտիկ մը, որ Սահմանադրութեան օրը ծնած ըլլալուն, անունը դրած էին Ազատ: Ան ունէր նաեւ եղբօ՞ր թէ քրոջ զաւակ մը, Յովսէփ, որ օժտուած պատանի մըն էր, կարծեմ լաւ կը նկարէր եւ հայրս շատ կը սիրէր ու կը հաւնէր այդ համեստ բայց խոստմնալից երիտասարդին, որ կ'աշխատէր, ծանօթ Խպլրանոսեան հաս - տատութեան մէջ եւ եթէ չեմ սխալիր, ամուսնացաւ վերոյիշեալ գործատիրոջ աղջիկներէն մէկուն հետ եւ հաստատուե - ցաւ Փարիզ: Տարաբախտ Յովսէփ Հագ - րոյեան, երիտասարդ տարիքին մեռաւ Փարիզի մէջ հիւծախտէն: Իսկ աւելի ուշ, Բարսեղ եւ Մարիամ Հագրոյեան, ունե - ցան աղջիկ մը Սաթենիկ եւ մանչ զաւակ մը Սամուէլ, որոնք այժմ արժանաւոր զաւակներն են պատուական Բարսեղ ա - ղային...:

Սամուէլ Հագրոյեան, ուսած հայկ. եւ գերմանական վարժարաններու մէջ, ծա - նօթ դէմք մըն է Պոլսոյ ազգային շրջա - նակներու մէջ եւ Լուսաւորչեան Սանուց Միու - թեան ալ նախագահ: Իսկ շնորհալի Սա - թենիկ Հագրոյեան, շրջանաւարտ Լուսաւոր - չեան վարժարանէն, զօրավիգ եւ պահա - պան հրեշտակն է իր եղբօր Սամուէ - լին...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՌՆԵԱՆ

պատահարների ոգեկոչումներով նա ա - ւել է իր ասելիքը, ձեռքերը լուացել ու անցել իր հանապազօրեայ գործին, որ կեանքն է: Ու նորից Սարոյեանը: «Մա - նագրութիւններ»ը Մահուան մասին չէ, այլ այն մեծ առեղծուածի, որը գոյացել է լոյսից եւ որը, ի հարկէ, կոչւում է կեանք... Ինչո՞ւ եմ գրում: Ինչո՞ւ եմ գրում այս գիրքը: Փրկելու իմ կեանքը, ընծայելու համար, ի հարկէ: Ահա թէ ինչու ենք զարթնում առաւօտեան... Ես իմ լաւագոյնը տուեցի, եւ այժմ յորդո - րում եմ քեզ, որ դու էլ քո լաւագոյնը տաս: Միթէ՞ այս նուազագոյնը չէ, որ կարող ենք տալ միմեանց»:

Այս խօսքերով կը փակւում է գիրքը:

Յունիս 13, 1982

ԿԵԱՆՔԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

×

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան ամա - վերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 25-ին: Խուռներամ բազմութիւն մը բաղ - կացած ծնողքներէ եւ հաստատութեանս բարեկամ անհատներէ լեցուցած էր սը - րահը: Ներկայ էին նաեւ Պ. Ֆրանչէսքի ատրեցներու ենթանախարար եւ Ալֆոր - վիլի քաղաքապետ, ինչպէս նաեւ իր չորս օգնականները: Բացումը կատարեց տնօ - րէնուհին Յասմիկ Գեւոնեան, որ ներկա - ներուն բարի գալուստ մաղթելէ ետք, ըսաւ թէ ինչ որ պիտի դիտէին բեմին վրայ, Մշակոյթի Տան մէջ եղած իւրա - քանչիւր գործունէութեան 1981 - 1982 տարուան աշխատանքը կը ներկայացը - նէր:

Բեմին աջ կողմը կային երկու ցուցադ - րութիւններ, որոնցմէ առաջինը լուսա - նկարներու ցուցադրութիւն մըն էր որ կը ներկայացնէր լուսանկարչութեան աշ - խատանոցը, ղեկավարուած Մանուշակ Ալեքսանեանի եւ Քրիստափոր Գույում - ճեանի կողմէ: Իսկ երկրորդը՝ ձեռա - գործներու ցուցադրութիւն մըն էր որ կը ներկայացնէր ժողովրդական արուեստ - ներու աշխատանոցը, զոր կը վարէ Զար - մուհի Թորոսեան: Զ ա ր մ ո ւ հ ի ն պատրաստած էր նաեւ հանդիսութեան ընթացքին գործածուած հագուստները:

Օրուան խօսնակն էր Ֆիլիփ Ուրրաթ - եան որ կը ներկայացնէր երիտասարդնե - րու խումբը: Յայտագիրը սկսաւ Քոչա - րի արուեստանոցի չափահասներով, ո - րոնք իրենց պարերու ուժգնութեամբ ներկաներու երեւակայութիւնը հասցու - ցին մինչեւ Սասուն եւ Վասպուրական: Սոյն արուեստանոցը կը վարէ Գոհարիկ Մարգարեան:

Հայերէն լեզուի «զգայնացման» դա - սընթացքի մէջինները ներկայացուցին կարճ թատերախաղ մը «Այցելութիւն մը Հայ Մշակոյթի Տուն» վերնագրով, որու ընթացքին երախաները ցոյց տուին ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Մշակոյթի Տան մէջ չարթուան եօթը օրերուն: Անհաւա - տալի էր բայց իրաւ: Երախաներ, որոնք բնաւ հայերէն խօսիլ չէին գիտեր տա - րեշրջանի սկիզբը, հայերէնով պզտիկ թատերախաղ մը կը ներկայացնէին: Ան - շուշտ ասիկա կը պարտէին իրենց զոյգ վարիչներուն՝ Գլարա Գույումճեանի եւ Արշալոյս Սարգիսեանի, որոնք խաղերով, խաչբառերով եւ արդիական միջոցներով զիրենք զգայնացուցին հայ ինքնութեան ապա՝ լեզուին:

6 – 7 տարեկան երախաներու խումբ մը երգեց երկու երգ, որմէ վերջ երգի ի - րենց ուսուցչուհին, երգչուհի՝ Էլիզ Օ - հաննէսեան երգեց երկու կտոր, որոնց - մով մեր հողեկան թռիչքը արաղացուց դէպի հայրենական հողը, մեր հայրենա - կան օջախի բոցերքն ու կարօտը յագե - ցուց:

Ժամանակակից պարի եւ մնջախաղի ար - ուեստանոցը՝ որու վարիչն է Յասմիկ Փափազեան ներկայացուց Սասունցի Դա - ւիթ դիւցազնավէպէն երեք պատկերներ, որոնցմէ առաջինը կը ներկայացնէր «պա - տերազմը», երկրորդը՝ «ամուսնութեան խնդրանքը» իսկ երրորդը՝ «կաթնաղբիւ - ր»ը: Պատկերները այդքան իրական էին որ զգալի էր պարողներուն մօտ մտքին ու սրտին միացումը:

Պզտիկ դադարէ մը վերջ Մշակութա - յին Միութեան նախագահ Արա Գրիգոր - եան խօսք առնելով բացատրեց հաստա - տութեան մէջ տարուած աշխատանքը, անցեալին ու ներկայիս, ինչպէս նաեւ ապագայի իրագործելիք ծրագիրնե - րը:

Յայտագրին երկրորդ մասը սկսաւ լուս -տեսողական կարճ ժապաւէնի մը ցուցադրութեամբ, հայկ. քաղաքակըր - թութեան դասընթացքի հետեւող երկու երիտասարդներ՝ Անդրանիկ Միթիլճեա - նի եւ Յովհաննէս Թաշճեանի կողմէ: Ժապաւէնին նիւթն էր «Խրիմեան Հայ - րիկը եւ հողը» որու ցուցադրութեան ըն - թացքին ներկաներուն մտածումները դի - նովցան գեղեցիկ տեսարաններու յաճա - խանքով: Ժապաւէնի ցուցադրութեան յաջորդեց պարի դպրոցի փոքրերու պա - րը, որոնք պարեցին մեր ժողովրդական պարերէն նմոյշներ: Մեծերու դա - սարանը պարեց կարգ մը պարեր, որոնք ցոյց տուին իրենց ուսուցչին Ժիրայր Մաթիլեանի տարած աշխատանքը անցնող տարեշրջանի ընթացքին, որովհետեւ պա - րողները իրենց շնորհալի ձեւերով եւ ձեռ - քերու շարժումներով ցոյց տուին մեզի թէ ինչպէս պարը, դուրս կուգայ պըզ - տիկ շարժումով մը եւ յետոյ կը զար - գանայ, կը շղթայուի, կ'ընդլայնուի ու կը հասնի կատարելութեան թափին: Պա - րի դպրոցին միջակներն ալ պարեցին ա - րեւմտեան Հայաստանի ժողովրդական պարերը: Յայտագրին իւրաքանչիւր նիւ - թին ընդմիջեց երաժշտութիւն մը, նը - ւագուած դաշնակի կամ ջութակի վրայ: Երաժշտութեան դպրոցի ուսուցիչները Յասմիկ Սիւրմէլեան եւ Նայիրի Սարգիս - ճեան (դաշնակ), Արամ Թաժերեան (ջու - թակ), ամէն ջանք ի հործ դրած էին որ - պէսզի աշակերտները սորվին երաժըշ - տութիւնը եւ յետոյ ծանօթանան հայ ե - րաժշտութեան:

Յայտագիրը վերջացաւ հայ լեզուի «զգայնացման» մեծերու դասարանի թա - տերախաղով մը: Սոյն դասարանի վա - րիչն էր Յասմիկ Գեւոնեան: Պատմագիր մըն էր որ կ'ուզէր գրել հին Հայոց պատ - մութիւնը: Հայ մեծ անձնաւորութիւններ Թագաւոր, իշխան, բանաստեղծ, քաղա - քական մարդիկ կուգային զինք տեսնե - լու: 17-րդ դարուն Սայաթ – Նովա կ'ապ - րեցնէր իր երաժշտութիւնը: Յետոյ տե - սանք յեղափոխութիւններու տակնուվը - րայութիւնը եւ դրօշակի պարզումը: Տե - սանք Թալէաթը եւ 1915–ի ջարդը, իսկ ամէնէն վերջ բեմին վրայ բարձրացան երեք երախաներ, որոնք ներկայացուցին հայ ժողովուրդի վերածնունդը եւ բարձ - րացող նոր սերունդը եւ թատերախաղը վերջացաւ երախաներէն մէկուն աղաղա - կով «Հիմա ես պիտի գրեմ Հայոց պատ - մութիւնը» ըսելով: Ներկաները երկար ծափահարեցին, որովհետեւ ապացոյց մըն էր որ զիրենք փառահեցուց, իրենց ար - ցունքները հալեցուց, սրտերը տաքցուց, բոլոր հոգիները, բոլոր սրտունջները եւ բոլոր ուրախութիւնները միացուց: Եթէ մէկը այդ վայրկեանին փորձէր հայկա - կան սազին լարերը, միայն ուրախու - թեան լարն էր որ կը թրթռար ուժգօ - րէն, ուրախութիւն մը որ կը ցոլար կէս գիշերին դէպի իրենց տունը վերադար - ձող ժողովուրդին դէմքին վրայ:

ՏԱԼԻԹԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի Գրողներու Տան մեծ սը - րահին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Արշակ Չօպանեանի ծննդեան 110–ամեակին: Բացումը կատարելով Պերճ Զէյթունցեան նշած է, թէ Արշակ Չօպանեան կը հանդիսանայ հայ ժո - ղովուրդին նուիրուած երախտաւորներէն մէկը, որ կը պատկանի Աճառեանի եւ Աբեղեանի, Լէոյի եւ Շիրվանզադէի, Կո - միտասի եւ Թումանեանի, Իսահակեանի, Օտեանի ու Զօհրապի սերունդին: «Արշակ Չօպանեան քննադատ»ը ներկայացուցած է Վազգէն Գաբրիէլեան, իսկ «Չօպանեան բանաստեղծ»ը՝ Վլադիմիր Կիրակոսեան: Ապա, Շաքէ Վարսեան խօսած է Չօպան - եանի հանրային գործունէութեան, իսկ Լեւոն Զուլալեան՝ Չօպանեանի ար - ուեստաբանական վաստակին մասին: Ե - րեկոյթին կարդացուած են Չօպանեանէն գործեր, իսկ Շահէ Տատուրեան յուշեր պատմած է անոր մասին:

×

ԴԵՂԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է դեղա - գործներու 6–րդ համամիութենական հա - մագումարը, ուր նշուած է թէ յառաջի - կայ տարիներուն կը պատրաստուին նոր դեղեր, մասնաւորաբար սրտանօթի եւ ուռեցքի հիւանդութիւններու, կէս բա - ղադրական հակա - պիոթիքներ ձեռք ձգե - լու համար: Համագումարին զեկուցում - ներ կարդացած են Մոսկուայի, Երեւա - նի, Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներու գիտնականները, ինչպէս նաեւ Պուլկա - րիոյ մասնագէտները: Համագումարին ատենթեր գումարուած են նաեւ գիտա - կան ժողովներ, նուիրուած արդի դեղա - գործութեան հրատապ հարցերու:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

- Այս անգամ աւելի վստահ, ես կը մտածեմ Շէյխ Պէտիրին, որ ձեզ եղբօր մը պէս կը սիրէ: Ես պիտի հանդիպիմ նաեւ միւս երեք ցեղապետներուն, - խօ - սեցաւ Խալիլ:

- Դեհ, լաւ, եթէ կ'ուզես. միայն թէ ըլլայ, որ թակարդի մէջ իյնաս: Ուսէ վտանգի պահուն, լուր ղրկէ ինծի: Լաւ է, որ չհանդիպիս Խէրատոինին: Ան իշու ճարպիկ գող մըն է: Լաւ է, որ ծպտը - ւած մեկնիս: Քիրվա Կիրոսը վարպետն է հազար ու մի ծպտումներու: Ան քեզի օգտակար կ'ըլլայ: Էհ, գիշեր բարի. այդ մասին խօսեցէք քիրվա Կիրոսին հետ, - ըսաւ Հաճի Մուսան ու մեկնեցաւ քնա - նալու համար:

Իրարմէ աւելի ուշ բաժնուեցան Կիրոս, Խալիլն ու Ալին: Խալիլ այլեւս կը հաւա - տար, որ շնորհիւ Հաճի Մուսային պիտի կրնար առնուազն երկու կարեւոր ցեղա - պետներ շարժման մէջ դնել:

Կիրոս, իր կարգին թելադրեց ուրիշ ցեղապետներ ալ, որոնք թշնամական վե - րաբերում ունեցած չեն հայ ֆէտայինե - րու հանդէպ: Ան գիտէր շատ շատերու նկարագիրներն ու բարի կամ չար վարքի պատմութիւնները: Եթէ Հաճի Սէյտոյի կինը, Ասլին դեռ ողջ է, կարելի է հան - դիպիլ հոն: Էդ կինն էր, որ ձիւնի ու մրրիկի մէջ հալածական տասը ֆէտայի - ներու ապաստանարան տուած է շաբաթ մը: Եթէ Սէտոյին մնար, էդ ֆէտայինե - րը կը սպաննուէին: «Վերջին անգամ իմա - ցայ, որ էդ կինը հիւանդ է եւ ինքզինքը հայ սուրբերուն ձգած է»: Կիրոս կը խօ - սէր էդ մանրամասնութիւնները, Խալիլ առջեւ բանալու նոր արկածալից աշխարհ մը: Ալին պիտի մնար Խալիլի խումբին հետ ու իրենք շատ կանուխ ճամբայ պի - տի ելլէին: Չէ, վտանգաւոր է Խալիլին համար ժանտարմի ծպտումին մէջ մտնել: Այս օրերուն շատ ալ ապահով չեն ժան - տարմները: Աւելի լաւ է ճամբորդէ թուրք կրօնաւորի տարազով, ըլլայ իմամ կամ հօճա: Այդ պարագային ձիով ճամբոր - դելը վտանգաւոր չէ:

Կիրոս էդ գիշեր թարթիչ թար - թիչի վրայ չդրաւ: Օ՜հ, այնքա՜ն մըտ - քեր, ծրագիրներ կը հրմշտկուէին իր գլխուն մէջ, ճիշդ այծերու հօտի մը պէս, որ ախոռի դռնէն դուրս կը վազէին, գա - րունի բաց դաշտերուն հասնելու համար: Ան յաճախ կը մոռնար, որ ամբողջ օրը բան կերած չէր եւ կամ երկու գիշեր քը - նացած չէր: Կարծես մտածում կար անոր ոսկրոտ ձեռքերուն իսկ վրայ, անոր քալ - ուածքին մէջ իսկ:

Առաւօտ շատ կանուխ, դեռ Սատոյի գիւղի աքաղաղները բերան չբացած: Կի - րոս գնաց արթնցնելու Սենեքերիմը:

- Հայտէ, ե՛լ տեսնեմ, Սենօ:

- Այ, հէր օրհնած, դեռ մութ են ճամ - բաները:

- Ե՛լ, ե՛լ: Բաւական ճամբայ ունինք կտրելիք: Վաղը գիշեր պէտք է տեսնեմ Տօքթ. Նայիրեանը:

- Չըլլայ՝ սխալ բան պատահեցաւ:

- Ե՛լ, ել. գործի ժամանակ քնանալը մեղք է: Սատոյի պահակները պիտի ճամ - բեցնեն մեզ որոշ տեղ մը:

Կիրոս ու դղերցի Սենեքերիմ առաւօտ շատ կանուխ ճամբայ ինկան: Կիրոս դարձեալ մտած էր քիւրտ ածխագործի տարազի մէջ, փոքրիկ էշի մը վրայ ածու - խի պարկեր բեռցուցած: Ճէլալ աղան այնքան խանդավառուած էր Հաճի Մու - սայով, որ մոռցած ամէն բան, մնաց Սա - տոյի գիւղը, օգնելու անոնց աշխատանք - ներուն: Հրա՛շքն այն էր, որ Սատօն հա - մակրեցաւ Ճէլալ աղային: Այդ օր, ուշ ատեն, անդրադարձաւ որ իր խանդավառ ապրումներուն մէջ, Ճէլալ աղան նոյն - իսկ մոռցած էր հաշիշը: Աբլինը կը սկը - սէր կենդանիի մը պէս բառաչել հաշի - շին համար երբ մինակ կը մնար:

(Շար. 602)

ՄՏՔԵՐ

Մարդ մը այնքան գիրք կարդաց խմե - լու վնասներուն մասին, որ ի վերջոյ ո - րոշեց հրաժարիլ ... կարդալէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թագուհի Եաղճեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քիւչիւքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ոսկերիչեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝
ՍՏԵՓԱՆ ԵԱՂՃԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ON RECHERCHE

L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
RECHERCHE INTENDANTE

— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.

Pour tous renseignements, téléphoner à:
Mme. KARAGULIAN
au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi
jusqu'à fin Juillet

CONCESSIONAIRE EXCLUSIF

GARAGE CONTINENTAL

A. DEPPOYAN

8, Ave. de Lattre de Tassigny - 13100 Aix-en-Provence

Téléphone: (42) 23. 24.33

PRÉSENTATION - ESSAIS GAMME 82

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆ.— Պ. Հայկազ Ամատուրեան 160 Ֆ.:

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ.— Պ. Ժոզէֆ Ասիրեկեան 160 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կարօ Մխիթար 50 Ֆ.:

ՔԱՇԱՆ.— Տիկին Գարաօղլանեան 70 փրանք:

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN

Tél.: 389. 72. 61

CIMETIERE DE LA FONTAINE

Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

CAMP D'ÉTÉ 1982 DE LA FRA NOR - SEROUND

Domaine de la Landelle
Palleville - 81700 Puylaurens
Tél.: (63) 75. 04. 62

— 1ère Période: Réservée aux mineurs: 3 au 13 AOUT
— 2ème Période: Séminaire : 14 au 19 AOUT
— 3ème Période: Réservée aux majeurs: 20 au 29 AOUT

Thèmes du Séminaire:
— HISTOIRE DE LA FEDERATION REVOLUTIONNAIRE ARMENIENNE
— L'ARCHITECTURE ARMENIENNE

TARIFS: 1ère Période: 950F. — Séminaire: 600 F. — 3ème Période: 950 F.
Séminaire + 1 Période: 1.450 F.

Pour tous renseignements supplémentaires, et l'envoi d'un bulletin d'inscription, téléphoner à: — GERARD MOURADIAN: 029. 04. 93 (après 20h.)
— RAFFI KALFAYAN: 883. 40. 49

Date limite des inscriptions: 10 JUILLET

ԵՐԲ ԼՈՆՏՈՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷՔ...

Si vous visitez LONDRES,

FAITES VOTRE RESERVATION EN ECRIVANT OU EN TELEPHONANT A

ASTER HOUSE
(manager arménien)

3, SUMMER PLACE — LONDON SW7 3EE

Tél : 01 - 581 - 5888

située en plein centre de Londres

ՎԱՐԴԱՎԱՌ
Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Յուլիս 18, Կիրակի տօն է Վարդավառի:

Այս առթիւ, առաւօտեան ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի-

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց սիրելի Անի Գուրպէթեանի յիշատակին երկու քոյրեր 1000 Ֆ. կը նուիրեն Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին: Իր կնքահօր Խորէն Մանալեանի յիշատակին Յարութիւն Զագալեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ — *Bellefontaine*

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի ծնողական ընդունելութեան օրուան առթիւ կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յուլիս 18-ին:

Լիոնէն օթոքառ մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Կայան (Պէլֆոնթէն)

Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին, Եկեղեցիին առջեւէն
Ճշդապահ ըլլալ: 40, Rue d'Arménie — Lyon 3e

Արձանագրութեանց համար դիմել.-

- Տիկին Թուքլեան. 888-92-51 - Եկեղեցիի քարտուղարուհիին.- 860-47-18

RETENEZ cette date 13 DÉCEMBRE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Վ. Լէյլէկեանի յիշատակին՝ Տիկին Խանզատեան եւ Տէր եւ Տիկին Պարկիրճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ա. Գույումճեան 200, Ա. Ալթունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Ա. Երամեան 500, Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան 200, իրենց մօր յիշատակին՝ Տիկին Եռանդիկ Անտոնեանի զաւակները 600 Ֆ., տարեվերջի հանդէսութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Վ. Զիլինկիրեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեան 100, Տիկին Լ. Սարմասլեան 100 Ֆ.:

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE - ÉTÉ 1982

du 17 au 31 Juillet
Spécial: du 04 au 17 Août

— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.
— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67, Rue Quincampoix — 75003 Paris
Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:	POUR LE VAR:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur	Monsieur KASSGUIAN Raffi
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE	8, Rue des Ecoles
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08	83710 — MONTAUROUX
— Monsieur GEDIKIAN Vasken	Tél.: (94) 76. 44. 23
Tél.: (93) 88. 06. 41	

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

ՆՈՒԷՐ

ԼԱ ՍԷՆ.— Տիկին Վիքթորիա Կարապետեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ի:

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Présidents d'Honneur:
M. ALAIN POHER (Président du Sénat)
S.E. Mgr. JEAN RUPP (Nonce Apostolique)

Organise
DU 11 AU 25 AOUT

Un 4ème Pélerinage en Roumanie

AU MONUMENTS ET AUX EGLISES ARMENIENNES DE XV, XVI, XVII, XVIII ET XIXe SIECLES

AINSI QU'AUX EGLISES ET MONASTERES ORTHODOXES ROUMAINS

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités françaises, sera animé par GERARD STEPHANESCO

Renseignements et Documentation:
Ecrire (en indiquant votre téléphone) à:

L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes
16, Rue José-Maria de Heredia - 75007 Paris
Tél.: 734. 61. 41 — 8h.30 à 11h.30

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն — Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիգրանուհի Տօնիկեանի յիշատակին.— Սարգիս Վէզեան, Ազատուհի Զէրչեան, Տօնիկեան ժան 100-ական Ֆ., Մովէզեան, Նազարեան 50-ական Ֆ., Սուրքայեան, Պատիկեան, Աւագեան 30-ական Ֆ., Մարքրիտ Առաքելեանի յիշատակին.— Սարգիս Աբրահամեան 50 Ֆ., Տիկին Վարդանոյշ Անապիկեան 200 Ֆ.: Կիրակոս Անապիկեանի յիշատակին.— Տի-

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
13
MARDI
13 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57-րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.213 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.213

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐԷՆ ՌՈՒՄԲԵՐ՝
75 ՄԵՌԵԱԼ, 180 ՎԻՐԱՒՈՐ
ՆՈՐԷՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՄԸ՝
ՎԵՑԵՐՈՐԴԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ - ՖՐԱՆՍԱ ՄԻՋԱԴԷՊ

Կիրակի ամբողջ օրը ռումբերը կը շարունակէին տեղալ արեւմտեան - Պէյրութի վրայ եւ Թնդանօթներու փոխանակութիւնները չէն դադրած Իսրայէլացիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Նոյն իրիկունը, Կիրակի, Իսրայէլ նոր հրադադար մը կը շնորհէր, վեցերորդը սկիզբէն ի վեր, մինչ նոյն օրուան հաշուեկշիռն էր՝ 75 մեռեալ եւ 180 վիրաւոր: Թղթակիցները կը յայտնէին թէ վայրկեանը երեսուն հրագունդ կը թափէր բնակարաններուն վրայ եւ այս ռմբակոծումը տեւած է 18 ժամ: Հոս - հոն կը շարունակուին անվերջանալի բանակցութիւններ եւ ամերիկացի բանագնացը՝ Հապիպ մէկէն միւսը կ'երթար, միշտ նորոգուած առաջարկներով: Առաջին անգամ ըլլալով արեւելեան - Պէյրութն ալ (քրիստոնեայ գօտի) ռումբերու տակ էր: Ըստ քաղաքեցիներու ճայնասփիւռի կայանին, ռումբեր ինկած են Էշրէֆիէ:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչինչ կը լուծուի, մինչ օրերը կ'անցնին: Ֆրանսա տրամադրութիւն յայտնած է զօրք ղրկելու, պայմանաւ որ Միացեալ Ազգերը համաձայն ըլլան նման բազմազգային ուժի մը ներկայութեան: Նիւ - Եորքի ազգաժողովն ալ Երեքշաբթի օր միայն կարծիք մը կրնար տալ: Մինչ այդ՝ սպառողական վիճակ եւ երբ Հապիպ Պաղեստինցիները համոզէ (Լիբանանցիներու միջոցաւ) ձեւի մը շուրջ, Իսրայէլ անմիջող կը սպառնայ: Նոր ծրագիր մը կայ, այս անգամ 11 կէտերէ բաղկացած, բայց Պեկին միշտ դէմ է այն կէտերուն, որոնք պաղեստինեան քաղաքական թէ զինուորական ներկայութիւն մը կը նախատեսեն: Ոչ ոք կրնայ յստակ բան մը ըսել խորայէլեան «անհամբերութեան» հետեւանքներու վրայ, այսինքն զինուորական միջամտութիւն պիտի ընէ՞ արեւմտեան - Պէյրութ, վերջնական լուծումի մը յանգելու համար, թէ ոչ դեռ պիտի քաշքշուի այս կացութիւնը: Կարգ մը լրագրողներ, հաւանական չեն նկատեր զինուորական միջամտութիւնը այն պատրուակով թէ ոչ միայն միջազգային հանրային կարծիքը դէմ է արդէն, այլեւ որովհետեւ Իսրայէլ կրնայ շատ կոհ ունենալ: Պաղեստինցիք Պէյրութի այդ թաղերը կը ճանչնան փողոց առ փողոց, տուն առ տուն, քանի տարիներէ ի վեր տեղաւորուած են, ուրեմն անձէ - անձ կռիւները անխուսափելի են եւ անշուշտ զոհերու թիւը շատ մեծ կ'ըլլայ: Միւս կողմէ սակայն կան դէտեր, որ անմիջական կը նկատեն իսրայէլեան ուժերու մուտքը, որովհետեւ Պեկին սկսած է անհամբերութեան ցայտուն նշաններ ցոյց տալ: Թայմ շաբաթաթերթը կը յայտնէր սակայն թէ Ռեկըն նամակ մը գրած է Պեկինի, որպէսզի այս վերջինը վերջ տայ խոչընդոտներ դնելու ամերիկեան ջանքերուն առջեւ, լուծումի մը յանգելու:

× Ցունաստան պատրաստակամութիւն յայտնած է Պաղեստինցիները փոխադրելու Պէյրութէն դուրս, եթէ Արաֆաթ նման դիմում մը ընէ: Յիշենք որ Ցունաստան եւրոպական Համայնքապետութեան միակ երկիրն է որ դիւանագիտական կանոնագիր շնորհած է ՊԱԿ-ի:

× Միթերան միջադէպ մը ստեղծեց Իսրայէլի հետ, Փեշտայի մամուլի իր ասուլիսին առթիւ: Ֆրանսական բացատրութիւնն այն է թէ Նախագահը պաղեստինցի լրագրողի մը լարած թակարդը ինկած է: Արդարեւ Ուաֆա գործակալութեան մէկ թղթակցը հարցումով մը, նմանցուցած է արեւմտեան - Պէյրութի ճակատագիրը Օրատուր - սիւր - Կլանի, զոր գերմանական զօրքը աւերի տուաւ 1944 Յունիս 10-ի, բնաջնջելէ ետք 642 բնակիչները: Ֆրանսայի Նախագահը պատասխանած է.- «զինուորական միջամտութիւնները երբ դիմադրութեան կը հանդիպին, Օրատուրներ կը ստեղծեն: Չեմ ընդունած Ֆրանսայի մէջ, չեմ ալ ընդունիր Լիբանանի մէջ: Դիրքս նոյնն է ամէն տեղ»: Հակազդեցութիւնը անմիջական եղած է եւ Իսրայէլ պաշտօնապէս բողոք ներկայացուցած Ֆրանսայի, իր դեսպանին միջոցաւ:

× Պէյրութի ալժերական դեսպանատունը քարուքանդ եղած է ռմբակոծումներէ ետք:

× Իսրայէլացիք յայտնած են թէ Սայտայի մէջ փաստաթուղթեր գտած են միջազգային ամբողջ ահաբեկչական ցանցերու վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ Մոսկուայի դերն ու նպատակներ բացայայտող թղթածրարներ: Ցանկեր գտեր են նաեւ պաղեստինցի եւ այլ ղեկավարներու, որոնք մարզուած են Խորհ. Միութեան յատուկ վարժարաններու մէջ, ինչպէս նաեւ Չինաստանի, Քուպայի եւ Ալժերիոյ: Ըստ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերին Իսրայէլացիներու գտած բոլոր փաստաթուղթեր վաւերական կը թուին: Իսրայէլացիք յայտնած են նաեւ թէ իրենց բռնած գերիներու մէջ բազմաթիւ օտար վարձկան կռուողներ կան, եկած՝ Պանկլատէշէն, Փաքիստանէն, Մաւրիտանիայէն, Սուտանէն, Սրի - Լանքայէն, Ալժերիայէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Թուրքիայէն, որոնք ամսականներ կը ստանան:

× Շաբաթ օր, Մաքէն կը հրատարակէր տեսակցութիւն մը, զոր իր թղթակիցը ունեցած էր արեւմտեան - Պէյրութ, 82 տարեկան յոյն գեղագէտ եւ մեկենաս Անրի Ֆարաոնի հետ, որ իր տուն - թանգարանին հաւաքածոները ներկայացնելով լրագրողին, կը պարզէ նաեւ իր տեսակէտները «այն Լիբանանի մասին, որու կը հաւատայ»: Պիտի գայ համակեցութեան օրը, ոչ Իսրայէլացիներուն հետ, որոնք մեր թշնամիներն են, կ'ըսէ, մինչ Պաղեստինցիները մեր եղբայրներն են, բայց ի վերջոյ ծանրաբեռն եղան:

× Դամասկոսի մէջ պաշտօնական բանբեր մը յայտարարած է որ իրաց այս կացութեան մէջ «պաղեստինցի ռազմիկները պէտք չէ հեռանան Պէյրութէն Սուրիա երթալու համար, որովհետեւ իրենց բնական տեղը, սպասելով իրենց օրինաւոր իրաւունքներուն վերստացման հոն է՝, ուր են հիմա»:

× Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը, Լիբանանի դէպքերուն առթիւ, հեռագիր մը ղրկած է Ուրբաթ, Յուլիս 9-ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին: Բնագիրը կուտանք մեր վաղուան թիւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԻՍՔ-ի ներկայացուցիչները մամուլի ասուլիս մը տուած են Փարիզ, որու ընթացքին ձերբակալուելէ փրկուած անդամ մը՝ Քեմալ Տայսալ յայտնած է որ զինուորական իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, հալածանքը չէ դադրած սաստկանալէ: Պոլսոյ մէջ դեռ կը շարունակուի «52»ներու երկարապատում դատավարութիւնը:

ԻՐԱՆԻ Արտաքին նախկին նախարար Կոթպզատէի դատավարութիւնը, որ պիտի բացուէր Շաբաթ, յետաձգուեցաւ ցնոր տնօրինութիւնն:

ՓԱՆ ԱՄԵՐԻՔԸՆ ընկերութեան մէկ պօյինկ 707-ը Նուվէլ - Օրլէանի օդակայանէն հազիւ թռիչք կ'առնէր, երբ ճզմըւեցաւ արուարձանին փոքրիկ տուներուն վրայ: Կը կարծուի որ կայծակի մը զարնուած է: 153 մեռեալ կայ, 145-ը ճամբորդ, ութն ալ բնակիչներ:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ, քարիւղ արտածող երկիրներու (Օփէփ) ժողովը, անգամ մը եւս, ցոյց տուաւ կազմակերպութեան ներքին տարակարծութիւնները: 13 երկիրները չկրցան համաձայնիլ արտադրութեան սահմանափակումին կամ աղդ. արտահանումներու չափերուն շուրջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

«Գրական Թերթ»ի Յունիս 25-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է բանաստեղծ Հենրիկ Հմայեակի Թումանեան: Ծնած էր 1916-ին՝ Աշտարակ: Կանուխէն աշխատակցած է մամուլին՝ յօդուածներով եւ բանաստեղծութիւններով: Պաշտօնավարած է Հայաստանի շրջանային եւ պիոներական մամուլի խմբագրութիւններուն մէջ: Վերջին քառասունհինգամեակին մաս կը կազմէր «Գրական Թերթ»ի խմբագրութեան, իբրեւ պատասխանատու քարտուղար: 1930-ական թուականներուն Հենրիկ Թումանեան հրատարակած է «Գարնանային» եւ «Կառուցողները» բանաստեղծական հաւաքածոները: Բ. Աշխարհամարտէն ետք լոյս տեսած են «Աշտարակ», «Հայրենի վտակ», «Երգի ծնունդը», «Երդում հաւատարմութեան», «Սիրոյ հրաշքը», «Սէրը չի ծերանում», «Ճակատագիր» եւ այլ հատորներ: Կարգ մը գործեր թարգմանուած են ռուսերէն, ուկրաներէն, վրացերէն, ադրբէջաներէն եւ այլ լեզուներով:

Յունիս 22-ին, բանաստեղծին մարմինը փոխադրուած է Աշտարակ: Մշակոյթի տունը ընծայուած վերջին յարգանքէն ետք հանգուցեալին մարմինը փոխադրըւած է շրջանի գերեզմանատունը, ուր դամբանականներ խօսած են Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար Մկրտիչ Սարգսեան, Սերօ Խանզադեան, «Գրական Թերթ»ի խմբագրապետ Նորայր Ադալեան եւ Աշտարակի դպրոցի տնօրէն Է. Օհանեան:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ծանօթ է որ Յունիս 1-էն Յուլիս 14, դադրած էին խորհրդային խումբերու ախոյենական մրցումները, Մունտիալի պատճառով: Արարատի յաջորդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ուրեմն, Չորեքշաբթի, Յուլիս 14, Սպարտակի հետ:

Նախքան երթի այս մրցումներուն վերսկսիլը, դասաւորումը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէր, (Յունիս 9).-

		ԿԷՏ
1.-	ԱՐԱՐԱՏ	19
2.-	Դինամո (Մն.)	17
3.-	Մետալիստ	16
4.-	Պախտակոր	16
5.-	Սպարտակ	14
6.-	Կուբան	14
7.-	Դինամո (Մ)	12
8.-	Նեֆթչի	12
9.-	Դինամո (Կ)	12
10.-	Կայրաթ	12
11.-	Դինամո (Թ)	11
12.-	Զենիթ	11
13.-	Դնեպր	11
14.-	Տորպեդո (Մ)	10
15.-	ԲԿՄԱ	9
16.-	Տորպեդո (Կ)	9
17.-	Չերնոմորեց	9
18.-	Շախտեոր	8

Արարատ 14 խաղ ունի, այս դասաւորման ատեն, մինչ իրեն յաջորդող Դինամօն՝ 12 եւ Մետալիստը՝ 13:

ՄՈՒՆՏԻԱԼ 82

×

ԱԽՈՅԵԱՆԸ՝
ԻՏԱԼԻԱ

ՅԱՋՈՐԴ ԵՐԵՔ ՏԵՂԵՐԸ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ՝ ԳԵՐՄԱՆԻԱ, ԼԵՀԱՍՏԱՆ, ՖՐԱՆՍԱ

Պրազիլի վրայ տարած յաղթանակէն ետք, Իտալիոյ վերջնական յաղթանակը գրեթէ ապահով էր եւ Կիրակի օր, աւարտական հանդիպումին, եթէ նոյնիսկ առաջին կիսախաղին, ոչ ոք կոլ մը նշանակած էր, երկրորդ կիսախաղը վճռական բնոյթ ունեցաւ, սկիզբէն իսկ: Արդարեւ բուն խաղը քիչ մը ուշ «ճամբայ ելաւ» քանի որ, ինչպէս ըսինք, առաջին կիսախաղը առանց արդիւնքի վերջ գտաւ, թէեւ Իտալացիք կը տիրապետէին:

Երկրորդ կիսախաղին, 12-րդ վայրկեանին, երբ Փաոլօ Ռոսսի նշանակեց առաջին կէտը, ոգեւորութիւնը աւելի թափ տուաւ իտալացի խաղացողներուն եւ ի վերջոյ երկու ուրիշ կէտերով մէկ գերմանակի դէմ, տարին վերջնական յաղթանակը եւ խմբապետը Խուան Գարլոսի թագաւորի ձեռքէն ստացաւ ոսկի բաժակը:

Խաղին ներկայ էին նաեւ Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Փերթինի եւ Գերմանիոյ վարչապետը՝ Շմիթ: Սանտրօ Փերթինի, չկրցաւ արդէն զսպել իր ուրախութիւնը առաջին կէտին իսկ եւ նստած աթոռէն յանկարծ ցատքեց: Սկզբունքով Իտալիոյ նախարարապետն է, որ ներկայ պիտի ըլլար, բայց կառավարական տագնապը արգելք եղած էր, որ Սփատոլինի Հռոմէն հեռանայ:

Նախորդ օրը, Շաբաթ, 3-րդ եւ 4-րդ տեղերուն համար, կը մրցէին Ֆրանսա եւ Լեհաստան: Առաջինը՝ յոգնած եւ դառնացած Գերմանիոյ հետ մրցումէն 48 ժամ առաջ եւ զրկուած իր լաւագոյն հինգ խաղացողներէն (Փլաթինի, Ռոշըթօ, Ժիրէս, Պոսիս, Լէթօրի) մասնաւոր եռանդ մըն ալ չդրաւ եւ խաղը վերջ գտաւ լեհական յաղթանակով՝ 3 - 2:

Ռոսսի, որ երեք մրցումներու ընթացքին 6 կէտ նշանակեց Մունտիալի լաւագոյն կէտ նշանակողը հռչակուեցաւ:

Յաջորդ «համաշխարհայինը»՝ 4 տարիէն նախատեսուած է Քոլոմպիա, բայց կրնայ նաեւ՝ Պրազիլ տեղի ունենալ:

×

Իտալիոյ մէջ, ամբողջ գիշերը ժողովուրդը իր ոգեւորութիւնը արտայայտած է եւ կ'ըսուի որ պատերազմի վաղորդայնէն ի վեր նման բան չէր տեսնուած: Հռոմի ամբողջ փողոցները արգիլուած էին երթեւեկի եւ միլիոնաւոր Իտալացիներ տողանցած են մինչեւ առտու: Երկուշաբթի առաւօտեան օրաթերթերն ալ իրենց հսկայ խորագիրներով ամբողջ երկրի մը ուրախութեան փորձած են արձագանգել, ճիգ թափելով ածական գտնելու...:

«ՔԵԶ ԿԸ ՍԻՐԵՄ»Ը ԹՐՔԵՐԷՆ...

Առիթ ունեցե՞լ էք երբեւիցէ պատահաբար ականատես լինելու մի տեսարանի, թէ ինչո՞ւ ձեր կողքին կանգնած մի խումբ Հայեր մի-միանց հետ խօսում են Թուրքերէն: Եթէ դեռ չէք ունեցել, ամբողջ սրտով մաղթում եմ, որ երբեք չունենաք այդ «հաճոյքը»:

Զգիտեմ, մարդկութեան պատմութեան մէջ եղե՞լ է արդեօք կամ կա՞յ մի այլ ազգ, որն ունենալով հանդերձ դարերի խորքից եկող հիասքանչ իր լեզուն, հաճոյքով որդեգրել ու պահպանում է իր թշնամու, իր դահիճի բարբարոս լեզուն:

Առեղծուած է սա եւ կարծեմ զուտ հայկական առեղծուած...

Սէնի աջ ափին է մի քանի բարձրայարկ շէնքերից բաղկացած այն թաղամասը, ուր բնակւում եմ: Մեծամասնութիւնը Հայեր են այստեղ, հայ ընտանիքներ, որոնք եկել, հաւաքուել են մէկտեղ, լատեղծելով մեր այս փոքրիկ «Աջափնեակը», որը Հրազդանի ափին չէ սակայն...

Ամէն երեկոյ աշխատանքից տուն դառնալիս առանձնայատուկ մի բաւականութիւն է տեսնելը մեր տան դիմացի փոքրիկ պարտէզի նստարաններին տեղաւորուած, հանդիստ զրուցող մեր մեծ հայրիկներին ու մայրիկներին, ուրախ ճիչերով վազվզող դեղաչեայ մեր մանչուկներին: Աշխատանքային օրուայ յոգնութեան մի մասը կարծես թեթեւացնում է այս տեսարանը...

Եւ յանկարծ տներից մէկի չգիտեմ որ յարկի բաց պատուհանից, թէ պատշգամբից լսւում է կանացի մի կանչ.

– Վարուժա՛ն, Արշա՛կ, Հմիփսիմէ՛ եւ մնացեալը ... Թրքերէն:

Մնացեալը չեմ հասկանում, այլ կռահում եմ, որ իր Վարուժանին, Արշակին ու Հռիփսիմէին տուն հրաւիրող կանչ պիտի լինի այս կնոջ ձայնը: Կանչում է ամբողջ կոկորդով մէկ, ամբողջ թաղով մէկ եւ կանչում է Թրքերէն...

Տարաբա՛խտ իմ Վարուժան ու Արշակ եւ կոյս Հռիփսիմէ, սրա՞ն էիք արդեօք դուք արժանի: Ուզում եմ բարձրանալ, գտնել այդ կնոջն ու բղաւել երեսին. «լեզուդ պապանձուի, որ չպղծես այլեւս մեր սրբերին»:

Քիչ առաջուայ թեթեւացած յոգնութիւնս բազմապատկւում է այժմ, մռայլւում են եւ դէմքս եւ հոգիս ու ծանրաքայլ դիմում եմ դէպի բնակարանս եղող վերելակի խուցը: Ներս մտնելուն պէս յանկարծ դիմացիս պատի խզմզանքների մէջ հայերէն տառեր եմ նշմարում: Պայծառանում է նորից դէմքս, քանի որ կարդում եմ «քեզ կը սիրեմ»:

Է՛հ փառք Աստուծոյ, կեանքը շարունակւում է ուրեմն ... հայերէն, մտածում եմ ինքս ինձ: Ոչինչ, որ անյայտ երիտասարդ սիրահարը իր սէրը վերելակի պատին է արտայայտել, բայց խզմզել է գոնէ հայերէն: Այսպէս եմ մտածում, սակայն սպասիր, ի՞նչ է սա, կարծես ուրիշ լեզուներով էլ է գրուած: Զննում եմ ուշադիր, իրօք 6 - 7 տարբեր լեզուներով է գրուած նոյն «քեզ կը սիրեմ»ը եւ ամէնից վերը՝ առաջինը ... Աստուած իմ, միթէ՞ նորից Թրքերէն ...

Վերջինն էր հայերէնը, ամէնից վարինը: Ասել կ'ուզէ թէ վերջում է միայն յիշել այս «սիրահարը», որ հայ է ինքը, հայերէն էլ գիտէ...

Դառն է ասելը եւ աւելի դառը՝ ընդունելը, որ իրաւացի է Թուրք արուեստաբանը «Ֆորում» պարբերականի էջերում: Իրաւունք ունի նա հրճուելու, քանի որ այսօր, տասնամեակներ յետոյ, Թուրքիան երբեք չտեսած մի հայ մայր ու իր երեխաները Թրքերէն են խօսում Պէյրութում: Իրաւունք ունի Թուրքը յոյս յայտնելու, որ նման պարագայում «արդէն շատ դիւրին պիտի ըլլայ Հայոց հանրային կարծիքը սիրաշահիլ» (*):

Մտածո՞ւմ են արդեօք պէյրութահայ այդ կինը եւ այստեղ՝ Սէնի ափին իմ գրացուհին, որ Թրքերէն խօսելով մեր թշնամու քարոզչութեանն են օգնում («վարժութեան խնդիր է ճանըմ» ասում են շատերը):

Մտածո՞ւմ են արդեօք, որ իրենց անմեղ «վարժութեան խնդիր»ը այլ «վարժութիւններ»ի թւում երբեք չի վրիպում երբեմն տմարդ Թուրքի ուշադրութիւնից, որ վերջինս երբեք առիթը բաց չի թողնում օգտագործելու նման երեւոյթները հէնց իրենց զաւակների դէմ եւ առաւել եւս՝ մեր անմեղ նահատակների դէմ:

Ինչ խօսք, որ Թուրքն իրաւունք ունի հրճուելու՝

– Քանի դեռ ամէն առաւօտ փոստարկղիցս «Յառաջ»ի հերթական թիւը վերցնելիս տեսնում եմ, թէ ինչպէս իմ հայ դրացին էլ իր փոստարկղից Թրքական օրաթերթն է հանում:

– Քանի դեռ հարեւան բնակարանում հայրենակիցներս խնճոյքի սեղանի շուրջը, թողած մեր Կոմիտասն ու Սայաթ-Նովան, Թրքերէն են երգում:

– Քանի դեռ տնից քիչ այն կողմ գլուխ կողմ արճարանում հայ երիտասարդները Թրքերէն են խօսում:

– Քանի դեռ գերադասում են նրանք Թրքերէն ասել՝

«քեզ կը սիրեմ»...

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

(*) Տես «Յառաջ» թիւ 15.200 - 202:

(*) «ՅԱՌԱՋ» թրքախօսութիւնը ախտաբանական երեւոյթ մըն է մեր մէջ: Եթէ նոյնիսկ կարելի է բացատրել, առանց արդարացնելու, Թուրքիոյ գաւառներէն եկած Հայերու այս «վարժութիւնը», քանի կարելիութիւն չեն ունեցած իրենց մայրենի լեզուն սորվելու, ի՞նչ ըսել անոնց, որոնք հայկ. վարժարաններ աւարտած են ու քաջ ծանօթ են հայերէնի, բայց կը շարունակեն թրքերէն շաղակրատել...: Այս թերթը բուռն պայքար տարած է այս ախտին դէմ, իր հիմնադրութեան օրերէն իսկ, երբ նոր հասնող գաղթականութիւն մը ծանօթ չէր իր մայրենիին, բայց սորվեցաւ, յաճախ այս թերթին իսկ շնորհիւ: Իսկ այսօ՞ր...

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

Ստեփան էֆէնտի Մեսրիկեան

Բնիկ Մշեցի, Ստեփան էֆէնտի Մեսրիկեան, Կարին հաստատուած յայտնի առեւտրական մըն էր: Առաջին անգամ կը յիշեմ իր այցելութիւնը Պոլսոյ մեր տան մէջ: Կարինէն նոր հասած, նուէրներու ծրարներով բեռնաւորուած, ան կը զարնէր մեր տան դուռը: Թուխ, թաւ պեխերով, պատկառելի. հօրս հին եւ սիրելի բարեկամներէն մէկն էր Ստեփան էֆէնտին: Իսկ աւելի ուշ, հօրս մահէն եւ զինադադարէն վերջ, կը յիշեմ, երբ այդ ազնուական եւ շէնշող մարդը դարձած էր տխո՛ւր, մռայլ ու վշտահա՛ր, եւ իր խոր ցաւերը մոռնալու համար, կը խմէր երբեմն...: Իր գեղանի, շէկ ու առատ մազերով կինը, Սոֆիա խանումը, Մշոյ Ցավրան գիւղէն, եւ իր շնորհալի աղջիկները՝ Ազատնի, Գոհարիկ եւ Զարուհի, թէեւ փրկուած էին եղեռնէն, սակայն, իր ուսանող մանչ զաւակն Մարուքէն եւ իր երիտասարդ եղբայրներն ու ամբողջ գերդաստանը, աքսորուած եւ խողխողուած էին Էրզրումի տեղահանութեան ժամանակ, զոգզոթայի ճամբաներուն վրայ...: Այդ օրերուն, երեկոները, Ստեփան էֆէնտի Մեսրիկեան կուգար սէպ Ֆէրիւքէի մեր տունը, մայրս յարգանքով կը հիւրասիրէր զինք, ան կը նստէր մեր տան բազմոցին եւ գլուխ իր դէմն առած, կը սոփէր որ երգեմ իրեն համար պանդուխտի եւ կարօտի երգեր ... մանաւանդ «Պարզիր աղբիւր»ը ... եւ «Սեւ մութ ամպեր ճակտիս դիզուան»ը ... ժամերով կուլար եւ կ'ողեկոչէր իր կորուսած սիրելիները...: Խորապէս յուզուած ու ինքզինքէն ելած, յաճախ ձեռքը կ'երկարէր ու մատներով շօշափելով կոկորդս, կ'ըսէր հեծկլտալով.

– «Ղուրպա՛ն, էդ անոյշ ձէն ուստի՞ց կուգայ, երգէ՛ լաօ՛, երգէ՛, իմ սրտէն արիւն կ'իգա՛յ, քու ձէն, դարման կ'եղնի իմ խոցերուն»...: Ես եւ մայրս յարգելով իր վիշտը, նկատի առնելով իր տարիքը եւ անցեալի մեր բարեկամութիւնը ցաւակից կ'ըլլայինք իրեն: Երբեմն գիշերները կը լուսցնէր մեզ հետ: Առաւօտեան դէմ, լուր կուտայինք իր ազնիւ կնոջ Տիկին Սոֆիային, որ կուգար ու զայն կ'առաջնորդէր իր բնակարանը (*):

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(*) ԾԱՆՕԹ.– Արդարեւ՝ Մեսրիկեան գերդաստանէն ազատած է միայն Ստեփան էֆէնտիի եղբօր, Արամ Մեսրիկեանի զաւակը Վահագն Մեսրիկեան:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ 50-ԱՄԵԱԿԸ

1982 տարին Սկաուտական Տարի հռչակուած է սկաուտական աշխարհին մէջ, քանի սկաուտութեան ստեղծման 75-ամեակն է եւ անոր հիմնադիր՝ Լորտ Պէյտըն Փաուըլի ծննդեան 125-ամեակը: Եւ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու ստեղծման յիսնամեակը կը զուգադիպի այս յատկանշական թուականին եւ հանդրուանին, յիսնամեակ մը որ տօնախմբուեցաւ բացառիկ հանդիսութեամբ մը, Շաբաթ, Յունիս 26-ին, Մարսէյլի քաղաքապետական Օփերայի մէջ նախագահութեամբ ծերակուտական եւ քաղաքապետին Ա. կցորդ՝ Իրմա Ռափիւզիի եւ ներկայութեամբ շուրջ հազար չորս հարիւր հանդիսականներու:

Բեմը բացուեցաւ Արարատը ներկայացնող տեսարանի մը վրայ եւ «Մեր սարերում անյաղթ հսկան» սկաուտական խմբերգով, զոր մեկնաբանեցին Արենիները, Արենոյշները, Գայլիկներն ու Թեւիկները շարքով կանգնած իրենց յատուկ համազգեստներով: Տպաւորիչ տեսարան մը, պատանիներու եւ երիտասարդներու այս համախմբումը հայ սկաուտի տարազին մէջ. «կատարեալ բանակ մը»: Խմբապետուհի Լիլիան Մաշոյեան, հայերէնով, արտասանեց բարի գալուստի խօսքեր եւ բացատրեց օրուան իմաստը: Խմբապետուհի Քրիսթիան Կիւլեան, ֆրանսերէնով, ներկայացուց Հայ Արենոյշներու Միութիւնը, անոր գործունէութեան զանազան երեսները ընդգծելով յատկապէս Մանոյշ Շամիրեանի անփոխարինելի դերը: Նոյնպէս, Անի Բէշիշեան մեկնելով իր անձնական յուշերէն պատմականն ըրաւ Հայ Արենոյշներու Միութեան, տըւաւ հիմնադիրներու անունները, խօսեցաւ առաջին խմբակի կազմութեան, առաջին բանակումի կազմակերպութեան, վեր առնելով իր կարգին Մանուշ Շամիրեանի անգնահատելի աշխատանքը: Ապա ներկայացուեցան, Հայոց պատմութեան ընդմէջէն հայ կնոջ տարազները: Ինքնատիպ նախաձեռնութիւն մը, յոյժ կարեւոր գործ մը զոր գնահատեցին ներկաները: Արշակուհի Մանոյեան խնամուած բնագրով մը, յաջորդաբար եւ ժամանակագրականօրէն, մեզ տարաւ Ուրարտական շրջանէն՝ «Ուրարտացի դիցուհին» Արտաշէսեան Թագաւորութիւնը՝ «Սաթենիկ Թագուհի»ով, ապա երրորդ դար «Աշխէն Թագուհի», յետոյ հինգերորդ դարու «Ռազմնական կիներ»ը, «ազնուական դասու կիները» մինչեւ միջնադար «Կեռան իշխանուհի», «Զապէլ իշխանուհի», «Մարիամ Թագուհի», մինչեւ 19-րդ դար՝ «Դաւրիժեցի հայուհին» (պարսկահայ տարազ), «Ախալցխայ Նոր հարսը», «Ղարաբաղի հարսը», եւ հայկական գաւառներու հայ կիներու յատուկ տարազ.

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Դիպուածով չէ - եւ հոգեբանականօրէն շատ հետաքրքրական է այս մանրամասնութիւնը-որ Ինքնադատութեան փորձ մը իր յօդուածը կը բացուի Պարամեանէն զանազանուելու մտատանջութեամբ (158): Նուազ կարեւոր չէ նաեւ, նոյն յօդուածին մէջ, ազդեցութիւններու հարցը պարզելու իր մտատանջութիւնը - հետաքրքրական է ան եւս, տրուած ըլլալով որ Մեծարենց կը գրէր դեռ Ծիածան-ը չհրատարակուած, այսինքն ընդդիմադիր իր քննադատներուն յարձակումներէն առաջ.– «իրեն (Մ.ի) գլխաւոր աղդակ եղած են Պոլսոյ միջավայրը, Ֆրանսական գրականութիւնը կամ քիչ մըն ալ անգլիականը. այս ազդեցութիւնները սակայն բացարձակ եղած չեն, քանի որ Մեծարենց երբեք անոնց մեքենամոլութիւնը ունեցած չէ» (159): Ծիածան-ի հրատարակութենէն ետք, իր քննադատներուն դէմ Մեծարենցի բուռն միջամտութիւնները առաւելաբար այս իմաստով են. «իմ գրական մեծագոյն մտահոգութիւնս եղած է դպրոցի անհամ պիտակումներուն յիմարական հետեւորդ մը չըլլալ, եւ խուսափիլ արտաքին ազդեցութեանց նուաստացուցիչ դրոշմէն. մէկ խօսքով կարելի եղածին չափ ինքզինքս ըլլալ՝ ուժգնօրէն կ'ընդվզիմ...» (160), ինչպէս նաեւ՝ «ի՞նչպէս կրնամ ազդուած ըլլալ ես Պարամեանի կնատ ու ճակաճան ու սամսարող բանաստեղծութիւններէն» (161): Մենք լաւ գիտենք թէ որքան կը սխալէին Մեծարենցի քննադատները. մանաւանդ Ենովք Արմէնի առարկութիւնները՝ կը մատնէին մշակութային տարակուսելի մակարդակ մը ու ճաշակի մտահոգիչ պակասը. բայց Մեծարենցի բուռն, գըրեթէ ծայրայեղ հակազդեցութիւնը մեզի կ'օգնէ որ լաւագոյնս ճանչնանք բանաստեղծի իր նկարագիրն ու խառնուածքը:

բ) Հոս կ'անցնինք Բաքախումներ-ը Ծիածան-էն անջատող երկրորդ պատճառին: Խնդիրը միայն հոգեբանական խռովութեան մը, անձնական հակազդեցութեան մը մէջ չի կայանար, հեղինակի մը համար՝ որ իր գործը կը պաշտպանէ բոլոր քննադատներու դէմ եւ կը հակառակ ազդու, բուռն: Հարցը միայն հոգեբանական չէ, այլ նաեւ գրական, տրամաբանական յարաբերութիւններու նուրբ խաղով մը: Յստակ է Մեծարենցի գրական գիտակցութիւնը, մշակութային իր բարձր մակարդակը. յստակ է իր նըպատակը՝ բանալու ի'ր ճամբան, այսինքն - ինչպէս ըսինք արդէն - անջատուելու անկապաշտութենէն ու խորհրդապաշտութենէն իբրեւ հոսանքէ, իբրեւ գրական ձգտումէ: Այս իսկ պատճառով կը բողոքէ Ենովք Արմէնի դէմ, որ «կ'ուզէ անպատճառ իզմ-ի մտակոյր ու պանդոյր տարփող մը գտնել իմ մէջս, մանաւանդ բառամոլ խորհրդանշական մը (162). եւ եզրակացնելով թէ «Սիմպոլիզմ-ը կրնայ ստացական չըլլալ՝ դարձեալ մէջ կը բերեմ պանծալի Նարեկացիին օրինակը» (163): Բայց նշենք մանաւանդ հետեւեալ իր յայտարարութիւնը. «Ես երբեք խորհրդանշանականութեան սորուկ մը չեմ: Փոխաբերութեանց ու նմանութեանց ուժգնութիւններ ու նորութիւններ՝ զորս կը սիրեմ գործածել՝ կարծել տուին թէ սիմպոլիսթ մ'եմ. բայց առնցմով կը յիշեցնէի միայն սիմպոլիզմը, որուն բոլորանուէր ուխտագիր մը չըլլալէ զատ՝ հակընդդէմ բնութենապաշտ հակումներ ալ ունիմ անոր հանդէպ» (164): Բնութենապաշտ հակումներ. Մեծարենցի հակաճառութեան վճռական կէտը կը թուի ասիկա, եւ որ լաւագոյնս կը բացատրէ իր Ինքնադատութեան փորձ մը յօդուածին մէջ Սէն - Ժորժ տը Պուեյիէէն կատարած բաւական անսովոր մէջբերումը (165):

(Շար. 22)

ԺՊԻՏ

Կնոջ մը ձայնը հեռաձայնին մէջէն... «Ֆլըպին ղանպա՞ն էք ... այո՞ ... լա՛ւ, կ'ուզէի հարցնել թէ ամուսինս հո՞դ է»:

«Կը ցաւիմ, տիկին, բայց ձեր ամուսինը ֆլըպը չէ»:

– «Բայց ամուսինիս անունը դեռ չտուի ձեզի, ուրեմն ինչէ՞ն գիտցաք»:

«Եթէ տուած ալ ըլլայիք, օգուտ մը չունէր, որովհետեւ, ոչ մէկ ամուսին ֆլըպն է ըստ մեր կանոնագրին»:

ները ինչպէս՝ Զանգեզուր, Վասպուրական (Շամախ եւ Փաւաշ), Կարին, Էրզրում, Սասուն, Խարբերդ, Սեբաստիա, Տրապիզոն եւ Զէյթուն: Գեղեցիկ տարազներու, ոսկեզօծ թելերով բանուածքի, հիւսուածքի եւ այլ հարուստ զարդանիւթերով լեցուն տարազներու, որոնք կը բնորոշեն Հայ ժողովրդական ընթացքին: Աշխատանք մը որ կարելի է ամբողջացնել եւ օգտագործել յատուկ ցուցադրութեան մը: Հայ Արենոյշներու այս աշխատանքը կատարուած են օգտուելով Պարսկահայ կիներու Միութեան «Հայ կնոջ տարազները» ալպոմէն եւ Մխիթարեան Հայրերու զանազան ուսումնասիրութիւններէն եւ երկերէն:

Յայտագրի առաջին մասը փայլուն կերպով փակեց Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը մեկնաբանելով՝ Յովհաննիսեանի «Երեւան Էրեբունի»ն, Ա. Պարթեւեանի «Հայրենիքի կենաց»ը, դարձեալ Յովհաննիսեանի «Արփա Սեւան»ը եւ Ա. Խաչատուրեանի «Ազգ փառապանծ»ը: Երգչախումբի ղեկավարը Խաչիկ Նըլմազեան եղած է եւ նոյն ատեն յուզիչ անակնկալ մը ըրաւ, իր ելոյթը սկսելով «Դէպի առաջ դաշտ, եղբայրներ» խմբերգով, զոր գրած եւ դաշնաւորած է վաստակաշատ երգահան Վարդան Սարգսեան, յատկապէս Մարսէյլի Հայ Արիներուն եւ Արենոյշներուն համար 1945-ին: Երբեք չասուած պիտի չըլլանք Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի բերած գեղարուեստական նոր համը եւ վայելքը մեր գաղութէն ներս: Երգչախումբին ընկերացաւ դաշնակի վրայ՝ Ժիւլիէթ Նըլմազեան:

Յայտագրի երկրորդ բաժինը, զոր ներկայացուց Նատին Հօթօթեան, սկսաւ պարերով: Նախ գայլիկները մեկնաբանեցին «Ձկնորսներու պար»ը եւ Թեւիկները «Ծաղկեփունջ» պարը: Հաճելի էր դիտել փոքրիկ տղոց եւ աղջիկներու ցոյց տուած լրջութիւնը և խանդավառութիւնը լաւագոյն կերպով իրենց «դերը» կատարելու փափաքով եւ հպարտութեամբ:

Ապա, խօսք առաւ Կարօ Յովսէփեան. բնորոշեց օրուան հանդիսութեան իմաստը եւ տարողութիւնը, վերածեց Հայ Արենոյշներու Միութեան հիմնադրութիւնը, ծանրացաւ Միութեան կիսադարեան գործունէութեան շուրջ, վեր առաւ վաստակը անոնց, որոնք սերունդէ-սերունդ, տասնամեակէ-տասնամեակ կանգուն պահեցին միութիւնը եւ դարցուցին տիպական գաղութէն ներս եւ յատկապէս դէմը «քոյրիկ»ին (Մանուշ Շամիրեան), որ տասնեակ տարիներու անհանգիստ պայքարով մը, եղաւ ու մնաց հիմնադրութենէն մինչեւ այսօր Միութեան սիրտը, միտքը եւ բազուկը: Անհատական հաւաքական եւ ազգային գիտակից ծառայութեան անջնջելի օրինակ մը, որ հազուագիւտ է մեր օրերուն: Յետոյ Կարօ Յովսէփեան պատարելով Միութեան նպատակը եւ ըստ՝ «դաստիարակել, կերտել մաքուր նկարագիր, ազնուացնել սիրտ եւ հոգի, տալ ուժեղ անհատականութիւն, արթնցնել եւ զարգացնել պարտականութեան, պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը եւ զոհողութեան ոգին, վարժեցնել ընկերային, խմբական կեանքին, տալ ազգ. շունչ, ներշնչել ազգ. հպարտութիւն, մղել դէպի ազգ. ծառայութեան ճամբուն վրայ», այլ խօսքով սկաուտութիւնը կեանքի դպրոց մըն է եւ Հայ ըսկաուտութիւնը Հայ կեանքին դպրոցը: Իր խօսքի աւարտին, Կարօ Յովսէփեան տալով մեր ազգ. գոյապայքարին իմաստը, աւելցուց՝ «կը մաղթենք որ նորեկները, յաջորդները ներշնչուին երէցներու օրինակէն եւ նոյն հաւատքով եւ նուիրումով իրենց յատուկ ոճով ստանձնեն պարտականութիւնները որպէսզի Հայ Արենոյշներու Միութիւնը շարունակէ բերել իր անգնահատելի նպաստը մեր ազգային եւ հաւաքական կեանքի զարգացման»:

Յետոյ, յայտագիրը շարունակուեցաւ հայկական պարերու «փառատօնով» մը:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Անի» պարախումբը ներկայացուց Ա. Խաչատուրեանի Գայեանէ երկէն տեսարաններ, «Լեզգինքա», «Լեռնային պար» եւ «Ուզունտարա» պարերը: Խումբին պարապետն է Նուա Արզուեան-Պալապանեան: «Յաղթանակ» պարախումբը իր նուագախումբի ընկերակցութեամբ ներկայացուց «Հովիւներու պար»ը եւ «Հօյ Նազան» պարը: ԺԱՖ-ի Արաքս եւ Սասուն համոյթը մեկնաբանեց «Բերդ պար», «Տաւիղ» եւ «Ծիպոտներ»ու պարը: Իսկ, Հայ Արիներու եւ Արենոյշներու խումբը ներկայացուց՝ «Եամա պար», «Շալախօ», «Ծամերու պար» եւ «Ձիաւորներու պար»...: Այս չորս պարախումբերու ելոյթները, իւրաքանչիւրը իր յատուկ ոճով, գտան հաւասար ընդունելութիւն հանդիսականներուն մօտ: Նմանապէս վերջին տեսարանին մէջ, սկաուտական խարոյկին շուրջ, ուր տեղ առած էին գայլիկներն ու Թեւիկները միաձայնաբար երգելով՝ «Թէ երկինք կապոյտ է տղաս», եղբայրական խոյանքով մը, ձեռք ձեռքի հոյակապ քոչարի մը պարեցին խանդավառութեան ալիք մը ստեղծելով սրահէն ներս:

Հոս, անհրաժեշտ է նշել գոտեպնդիչ եւ յուսադրիչ երեւոյթ մը: Հայ Արենոյշներու Միութիւնը իր յիսնամեակին առթիւ հրաւիրած էր մասնակցելու երիտասարդական բոլոր միութիւնները: Պէտք է ըսել որ բոլորն ալ ընդառաջեցին հրաւէրին եւ իւրաքանչիւրը իր մարզին մէջ ճոխացուց յայտագիրը: Այսպէս, մասնակցեցան՝ Նախկին Հայ Արիներու եւ Հայ Արենոյշներու միութիւնը, Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, Յաղթանակ պարախումբը, ԺԱՖ-ի Արաքս եւ Սասուն համոյթը, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը, Նոր Սերունդը, Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւը, Հ.Մ.Ը.Մ. երիտասարդաց մասնաճիւղը: Լաւ ըլլալու համար ըսենք թէ յիսնամեակի այս հանդիսութիւնը կը վայելէր կնքահայրութիւնը միութեան պատուոյ նախագահ՝ Մուշեղ Ծիլէրճեանի եւ այլ անձնաւորութիւններու՝ Արշամ Պապայեան, Արթաքի Յակոբեան, Փիէռ Ղազարեան, Սեդրակ Սամուէլեան, Հրաչ Մարտիրոսեան, Վարուժան Պօղաճեան, Փիէռ Մաշոյեան:

×

Շքեղ ձեռնարկ մը, որ ըստ մեզի պէտք է ըլլար քիչ մը աւելի սկաուտական, որ կուգայ հաստատելու թէ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութիւնը գաղութիս գուրգուրանքն ու համակրանքը վայլող միութիւն մըն է:

Կը մաղթենք իր ղեկավարներուն ուժ եւ յարատեւ կամք, որպէսզի առանց ընդհատումի, քանի 1982-ի բանակումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 11-էն 31, Պատիթ տէ Ժուրտան (Վօքլիւզ), Հայ Արենոյշներու միութեան դրօշը միշտ հպարտ ծածանի ու իրագործուի անոր գեղեցիկ նպատակը՝

«Ի մի համախմբել հայ դեռատի աղջիկները, անոնց տալ կեանքի բարձր իտէալ.

Զարգացնել հայ աղջիկներու մտային, բարոյական եւ ֆիզիքական կարողութիւնները.

Զանոնք դարձնել հայրենասէր, անձնուէր, կարգապահ, չարքաշ, նախաձեռնող ու գործունեայ: Պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան գիտակից, արի եւ վեհանձն Հայուհիներ»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՏԸՆՏԻՐԻ Ա. ՀԱՏՈՐԸ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչականէն լոյս տեսած է «Հայ ժողովուրդի պատմութեան քրեստոմատիա»ի Ա. հատորը, ուր տեղ գտած են Հայաստանի պատմութեան հին ժամանակներէն (Ն. Ք. 15-րդ) մինչեւ Թ. դարու կէսերու հիմնական հարցերը: Հատորի առաջին բաժինին մէջ, որ կը կրէ «Ստրկատիրական հասարակարգը Հայաստանում» խորագիրը, ամփոփուած են Հայկական բեռնաշխարհի հնագոյն դասակարգային հասարակութիւններու, հայ ժողովուրդի ծագման, Երուանդունիներու հայկական պետութեան, Հայաստանի հելլենական ժամանակաշրջանի, Արշակունիներու հայկական պետութեան վաղ շրջանի, հին հայկական մշակոյթի մասին գոյութիւն ունեցող աղբիւրներու կարեւոր վկայութիւնները՝ մանրամասն ծանօթագրութիւններով եւ բացատրութիւններով: Գիրքին երկրորդ բաժինը, որ ունի «Հայաստանը վաղ ֆէոդալիզմի դարաշրջանում» խորագիրը, կը բովանդակէ Արշակունիներու հայկական պետութեան վերջին շրջանի, Ե. - Թ. դարերու հայկական ազատագրական ու ընկերային շարժումներու, ընկերային-տնտեսական յարաբերութիւններու, վաղ աւատատիրական հայկական մշակոյթի մասին գոյութիւն ունեցող աղբիւրներու վկայութիւնները: Ի տարբերութիւն առաջին բաժնի, ուր կը գերակշռեն այլ լեզուներով աղբիւրներու վկայութիւնները, այս բաժինը առաւելաբար կազմուած է հայ մատենագիրներու համապատասխան երկերէ քաղուած հատուածներէ: «Քրեստոմատիա»ն պիտի բաղկանայ չորս հատորներէ, ընդգրկելով հայ ժողովուրդի պատմութեան գլխաւոր հարցերու մասին հայերէն եւ օտար աղբիւրներու մէջ պահպանուած կարեւորագոյն վկայութիւնները՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Ա. հատորը (շուրջ 1000 էջ) կազմած են Պ. Յովհաննիսեան և պատմաբան Փրոֆ. Աշոտ Աբրահամեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ մէջ (Արժանթին) Մայիս 28-ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 64-րդ տարեդարձը: Սան Մարթինի յուշարձանին ծաղկեպսակ մը դրուած է, ոստիկանական նուագախումբին հնչեցուցած արժանթինեան եւ հայկական փառերգներուն առընթեր: Խօսք առած են Ռուբէն Աւագեան եւ Տոքթ. Խուան Գ. Մերտինեան:

Մայիս 30-ին, Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուած է Հայաստանի ազատագրութեան ճամբուն նահատակուողներու յիշատակին: Ապա, «Անդրանիկ» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, զոր վարած է Մարտիրոս Մարկոսեան: Խօսք առած են Ալիսիա Զուլֆայեան, Սուրէն Թորգոմեան, Գրիգոր Անտոնեան եւ Գէորգ Թերճանեան: Յեղափոխական երգերով հանդէս եկած է Գէորգ Կէօվօղլանեան: Փակման խօսքը արտասանած է Աւետիս քհնյ. Թորոսեան:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս» վարժարանի շրջափակին մէջ, Յունիս 25-ին, տեղի ունեցած է Մանկապարտէզի 70 շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխման հանդէսը: Մանուկներ հայերէն եւ անգլերէն խմբային եւ անհատական արտասանութիւններով հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծած են: Մանկապարտէզպանուհին՝ Հայկուհի Սերոբեան, խօսք առնելով շեշտած է հայ դպրոցին դերը մեր կեանքին մէջ:

Յաջորդ օրը տեղի ունեցած է Նախակրթարանի բաժնի ամավերջի հանդէսը: Վարժարանին տնօրէնը՝ Յակոբ Յակոբեան, զեկուցումով մը ներկայացուցած է անցնող ուսումնական տարեշրջանի պատկերը եւ տարուած աշխատանքները: Հայերէն եւ անգլերէն ուղերձներով շրջանաւարտներ իրենց երախտագիտութիւնը յայտնած են դպրոցին: Խօսք առնելով Մուշեղ վրդ. Մարտիրոսեան անդրադարձած է իւրաքանչիւր հայ աշակերտի դերին՝ Հայկ. Դատի հետապնդման մարզին մէջ: Հուսկ, 64 շրջանաւարտներ ստացած են իրենց վկայականները:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Արեւը ծայր կուտար երբ Կիրոս ու Սենեքերիմ կը քալէին սարի մը կողէն, գօտիի մը պէս ոլորուն նեղ ճամբայէ մը: Ամէն բան լուսաւոր էր: Կիրոս այնպէս կը հաւատար, որ մօտաւոր ապագայի մէջ բոլորովին պիտի փոխուէր Հայկական շարժման ուղին: Սենեքերիմն էր, որ այս անգամ իր կասկածը կը յայտնէր. կասկած մը, որ Կիրոսն ալ իր գլխին մէկ ծուք խորշին մէջ պահած էր:

- Եթէ Հաճին՝ Ջէյնապը ձիուն վրայ առաւ ու անցաւ...

- Իսկապէս, Սենօ, երբեմն երախայի պէս կը խօսիս: Եթէ այդ ըսէ, ոչ միայն պարտուած կ'ըլլայ Հաճի Մուսան, այլ եւ կը խայտառակուի ամբողջ քրդութիւնը: Իսկ եթէ Թուրքերուն կողմն անցնի նորէն, աւելի չուտ տիրանալու համար Ջէյնապին, այդ ատեն դաւաճանութիւն է թէ՛ Քիւրտերուն եւ թէ Հայերուն համար: Չէ՛, Սենօ, Հաճին իր ամբողջ արկածախնդրութիւններու ընթացքին ցոյց տուած է ուժեղ նկարագիր: Եղած է զարմանալի կերպով յանդուգն ու դիմած է մահուան, հաւատալով իր յաղթանակին: Քաջերը դաւաճան չեն կրնար ըլլալ: Սենօ, ես որ շատ կը կասկածէի, այժմ մեծ վստահութիւն ունիմ անոր ուժին ու նկարագրին վըրայ: Եթէ, Աստուած մի՛ արասցէ, նման դաւաճանութիւն մը ըլլայ, առաջին անգամ ես կը սպաննեմ Հաճիին, որ եթէ ուզածը Ջէյնապն է, կրնայ ունենալ, միայն թէ գլուխը կտրուած մարմինէն:

Սենեքերիմ, պահ մը աչքերը բաց, նայեցաւ Կիրոսին, որ շատ հանդարտ ձեւով ըսած էր այդ խօսքերը, պաղ երկաթէ ձայնով մը, քիթը վեր քաշելով: Սենեքերիմ, որ շատ կը գնահատէր գեղեցիկ կիները, տեսաւ յանկարծ աղջկայ մը դէմքը, որուն կտրուած գլուխը ոտքերուն մօտ դրուած էր: Արիւնոտ գլուխ մը լուսնկայի պէս տժգոյն ու կապուտցած շրթներով: Սենեքերիմ այդ պահուն աւելի ըմբռնեց այդ փոքրիկ ու նիհար մարմնով Կիրոսը: Չէր յիշեր թէ ո՞ւր տեսած էր նման նկար մը:

Սենեքերիմ եւ Կիրոս զատած էին իրենց ճամբաները: Սենեքերիմ բռնեց ձէլալ աղայի գիւղի ճամբան, ուր պիտի հանդիպէր Կիւլլիին, անկից Դղեր իջնելու համար. իսկ Կիրոս, լեռներու ճամբով դէպի Զարխափան անտառի կողմը շտկուեցաւ:

Երեկոյ էր: Ամպոտ ու մոխրագոյն մթութիւն մը բռնած էր միջոցը: Արդէն կը մօտենար Զարխափան անտառին, երբ մէկը, յանկարծ գետնէն դուրս ելլալու կարծես, կտրեց իր ճամբան:

- Հէ՜յ, հէմշէրի...

Կիրոս նկատեց, որ անոր Թուրքերէնին մէջ Հայերէնի շեշտ մը կար: Անտարակոյս սահմանէն անցնող մեր տղաներէն է, մտածեց:

- Հէմշէրին պապդ է, - կատակեց Կիրոս: - Միայն թէ, տղաս, էս ճամբան վրայի պահակը քիչ մը աւելի մօտ կեցած է անտառին: Այ, էն սարի վրայ մէկը չկայ:

- Ի՞նչ կ'ուզես. ո՞վ ես, - հարցուց պահակը գիւղացիկանի հայերէնով: Շատ երիտասարդ, նուրբ դէմքով, պեխերը նոր մրոտած, բարձրահասակ մէկն էր:

- Որքա՞ն հաւաքուած են, տղաս: Տոքթ. Նայիրեանը ձեզի հե՞տ է այսօր:

- Ձեր հարցումներուն պատասխան չէք ստանար, ո՛վ ալ ըլլաք, եթէ ըլլաք նոյնիսկ Վարդանը:

- Չէ, տղաս, ես Վարդանը չեմ: Ինծի Ձէրչի Կիրոս կ'ըսեն:

Երիտասարդը նայեցաւ պահ մը, յետոյ կասկածը եկաւ ու խափանեց նորէն, որովհետեւ երիտասարդը երբեք չէր կըրնար երեւակայել Ձէրչի Կիրոսը այդքան նիհարակազմ: Յետոյ, ո՞ւր էր անտուկը կախարդական, որ իր մանկութեան հէքեաթը եղած էր. այժմ իր մօտ կեցած էր քիւրտ ածխագործ մը: Այդ պահուն կարծես քէն ըրած ու անտառէն դատուած թէք ծառի մը տակէն, հրացանը անութին տակ բռնած մէկը ձայն տուաւ մօտենալով.

- Պետօ, այստեղ մէկը կայ. կ'ըսէ, որ Ձէրչի Կիրոսն է:

(Շար. 603)

Գ. Երուանդ Թագւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ամարիկլիօ, Տէր եւ Տիկին Ժան Օրանս, Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէր Ամարիկլիօ եւ Օտրէ, Տէր եւ Տիկին Ժիլ Ամարիկլիօ եւ Էլիզ ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, նանիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՐՈՒԱՆԴ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Աննա Պօտուրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 9-ին, Նիւյլի սիւր Սէն :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Յուլիս 15, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Նէօյլիի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Էլիզ Գոչեան ու զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց ներկայութեամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով և նուիրատուութեամբ զանազան բարեսիրական հաստատութիւններուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽՈՐԷՆ ԳՈՉԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՃԱՀԱՆ
Ա
Հ
Ն
Ո
Ւ
Ր

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ
«ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

քանիցս տպուած,
միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամի Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Վարդանեան 10·000, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թովմասեան, մէթր եւ Տիկին Էմիլ Այլանեան, Գ. Արիս Ադամեան եւ Տոքթ. Փիէռ Տէր - Յակոբեան 1000-ական, Տիկին Էլիզ Զրբաշեան՝ ողբ. Վարդուհի Լէյլէկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500, Գ. Գ. Վահէ Չիլինկիրեան եւ Ռոժէ Զրբաշեան 400-ական Ֆ., Տոքթ. Ռէնն Տէօքմէճեան եւ Գ. Ստեփան Տամլամեան 300-ական, Գ. Գ. Փիէռ Բէօսէեան եւ Ալպէր Ներսէսեան 200ական Ֆ. :

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուէրները.- փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Գապայեան 150, նուիրատուութիւններ՝ Գ. Մարտիրոսեան, Տիկին Առաքելեան, Տիկին Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Մակադեան Արթիւր 50-ական Ֆ. :

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.- Գ. Հայկ Էլմայեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Հանդէթեան 50, Տիկին Զ. Տամլամաճեանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Ճաուշեան Ժ. 50, Գ. Կարպիս Պէրպէր Սարգիսեանի թաղման՝ Տէր եւ Տիկին Քէնտիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Թէրզիպաշեան, Գազարեան Րաֆֆի 50-ական, Տիկին Մխջիրեան եւ զաւակները 20, Տիկին Մարգարեանի հոգեհանգստեան առթիւ ճինեան 50, Վարդանանցի առթիւ՝ Գ. Հ. Արզումանեան 200, Րաֆֆի Պաղտասարեանի ապաքինման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պաղտասարեան 100, Կարպիս Պէրպէր Սարգիսեանի հոգեհն. Այրի Տիկին Ա. Պէրպէր Սարգիսեան, Գ. Գ. Աւետիսեան 50ական, Գիւլման Պէրպէր Սարգիսեան 100, Տիկին Թէքթէրեան, Անկիսեան ընտանիք 20ական Ֆ. :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ — Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի ծնողական ընդունելութեան օրուան առթիւ կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յուլիս 18-ին :

Լիոնէն օթոքար մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի կայան (Պէլֆոնթէն)

Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին, Եկեղեցիին առջեւէն

40, Rue d'Arménie — Lyon 3e

ճշդապահ ըլլալ :

Արձանագրութեանց համար դիմել.-

- Տիկին Թութիւնեան· 888·92·51 - Եկեղեցիի քարտուղարուհիին.- 860·47·18

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ տօն է Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, յիշատակ է Մեռելոց :

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց :

=———✠———=

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառի առթիւ կը պատարագէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ աւագ սարկաւագ պիտի ձեռնադրէ Կարպիս Էգկիւլեանը :

=———✠———=

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Յուլիս 18, Կիրակի տօն է Վարդավառի :

Այս առթիւ, առաւօտեան ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի-

RETENEZ
cette date
13 DÉCEMBRE

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ :

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով :

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն :

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար :

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար :

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ :

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ :

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Թանգարանին :

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԱԵՐ 14 (7 ՕՐ)

Խումբերը կը մեկնին Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն կ'ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ

DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE

du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre

à l'occasion du 28ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier et de l'inauguration du musée « Alec et Marie Manoogian ».

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած նուէրներ.-

Գասպարեան ընտանիք իրենց ննջեցելոց հոգեհանգիստին առթիւ 1000 Ֆ. :

Գ. Մարգարեանի թաղման առթիւ Տէր և Տիկին Գրիգորեան և Տէր և Տիկին Լեւոն Տէրտէրեան 50-ական, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մխճեան 100 Ֆ. :

Տիկին Անոյշ Մելքոնեանի մահուան առթիւ Գ. Ժ. Պօղոսեան 100, Գ. Մելքոնեան 500 Ֆ. :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՋԵԿՈՅՑ

Աղքատախնամի Ընկերակցութեան Յունիս 13-ի Կիրակի օրուան դաշտահանդէսի վիճակահանութեան հետեւեալ թիւերը պարգեւներ շահած են, բայց տէրերը դեռ չեն ներկայացած իրենց նուէրները ստանալու համար.

558, 559, 655, 679

Շահագրգռուողներէն կը խնդրուի իրենց տոմսերով ներկայանալ գրասենեակ կամ հեռախօսել :

77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99

« RADIO ASK »
24 heures sur 24
Sur 100 Mhz. MF

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական ժողովը) ներկայիւս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 69-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 16, 1982, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մոնրէալի կեդրոնին մէջ, 805 Մանուկեան փողոց, Սէն Լօրան, Գէպէք, - Գանատա :

Ներկայս 69-րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է : Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 23, 1982 իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N. J. 07662 — U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի :
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան :
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի :
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի :
5. Նկատառում Կեդր. Վարչ. Ժողովի յանձնարարութեան՝ անջատելու Հ. Բ. Ը. Միութեան Կազմական Վկայաթուղթը Կանոնագրէն, արդէնօղի միմիայն բարեփոխեալ Կազմական Վկայաթուղթը - Ներածական եւ Յօդուածներ Ա. Բ. Գ. եւ ԺԳ. կ'արձանագրուի Տելաուէր Նահանգի պետական քարտուղարութեան մօտ, եւ կանոնագիրը բաղկանայ մնացեալ Յօդուածներէն :
6. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ :
7. Գնահատողներ բանաձեւեր :

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ
Ատենադպիր

Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենապետ

Մայիս 17, 1982
Սետըլ Պրուք, Ն. Ճ.

Ծանօթ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձամբ ներկայ ըլլալ Ընդհանուր Ժողովին, պէս ներկայ ըլլալ Ընդհանուր ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ : Սոյն դիւրութեան համար ներփակուած է մասնակի ցանկ մը իրաւասու անդամներու, որոնք կրնան փոխանորդ ըլլալ : Այս ցանկը սահմանիչ չէ :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
14
MERCREDI
14 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe - Occidentale
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.214

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.214

ԼՌՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Ազգերու կեանքին մէջ կան պահեր, երբ լռութեան ձայն կը կորսնցնէ իր թելադրական ուժը եւ կը դառնայ ամէնէն խօսուն ... եղբը:

Լռութեան այդ պահը կ'ապրի Լիբանան, որ աւելի քան եօթը տարիէ ի վեր դարձած է բոլորին մեղքը քաւող, անտէր եւ ոտնակոխուած հայրենիքը: Բազմաչարչար հայրենիք մը, որ ահա հասած է ահռելի եզրին և լրիւ ամիս մըն է, որ խորտակուած է զէնքերու գոռոցին եւ յայտարարութեանց աղմուկին միջեւ, որոնք պարապէս կը ծածկեն ճշմարտութիւնը:

Ճշմարտութիւնը՝ ուժ ունեցողներուն, որոնք կրնան կրակի տալ ամէն բան, որոնք կրնան իրենց զէնքերով ոտնակոխել ամէն սկզբունք եւ միայն զօրաւորին իրաւունքը պարտադրել բոլորին, բայց որոնք չեն կրնար խեղդել լռութեան ձայնը, իրենց բարոյական անանկութիւնը մերկացնող անխրաւութեան խորհուրդը:

Ի՜նչ փոյթ որ այսօր կը լսուի միայն զէնքերուն, ամէնէն ծանր ու ահաւոր գոռոցը Լիբանանի մէկ ծայրէն միւսը: Փաստը ա՛յն է, որ զէնքերը պիտի լռեն օր մը եւ այսօր լռութեան մէջ զոհուող Լիբանանը վաղը անպայման պիտի դառնայ ամօթալի վկան հայրենիքներու եւ ազգերու ճակատագրին հետ ամբողջական անհոգութեամբ վարուող մեծերու ոճիրին:

Ի՜նչ փոյթ որ յայտարարութեանց աղմուկ է այսօր եւ իւրաքանչիւր կողմ, ամէն օր եւ մինչեւ իսկ ամէն ժամ նոր յայտարարութեամբ մը իւղ կը թափէ Լիբանանը հրկիզող կրակին վրայ: Փաստը ա՛յն է, որ պաշտօնական բոլոր բանաձեւերէն եւ անպաշտօն բոլոր մեկնաբանութիւններէն առաջ թէ ետք, լռութիւն կը դառնայ ճշմարտութեանց գերագոյնին դէմ, որ փոքրերուն ձեռքը տրուած եւ անոնցմ՛ով փոքրերը սպաննելու նպատակին ծառայող մեծերուն արտադրած զէնքերուն ճշմարտութիւնն է:

Բայց լռութի՛ւնն ալ խօսուն է եւ երբեմն շատ աւելիով արձագանգ կը գտնէ, քան մահասփիւռ բոլոր զէնքերը կամ աշխարհով մէկ լսելի բոլոր ձայնալիքները:

Այդպէ՛ս է անունով մեր ժողովուրդին համար, որ իր հայրենիքէն եւ արիւնէն ահաւոր գին վճարած է մեծերուն անտարբերութեան ահաւորութիւնը ճանչնալու համար, եւ որ մինչեւ այսօր կը փնտռէ իր արդար իրաւունքին շուրջ քաշուած լռութեան պատին:

Ամիս մըն է ահա, որ լսելի ամէն միջոց կը գործածուի՝ մարդկութեան խօսելու համար Լիբանանը տագնապի մատնող տարակարծութեանց եւ հակամարտութեանց մասին, բայց ոչ մէկ ձայն կը բարձրանայ՝ ըսելու համար որ մեծերը առաջին իսկ օրէն կրնային այս փոքր հայրենիքին խնայել աւելի քան եօթնամեայ անոր ողբերգութիւնը, եթէ միայն ուզէին հարցեր լուծելու եւ ոչ թէ զանոնք շահարկելու բարոյական մեծութիւնը:

Լռութեան այդ խորհուրդն է ահա, որ ամիսէ մը ի վեր բարձրագոռ ամէն ամբաստանութեան եւ բարձրաղաղակ ամէն յայտարարութենէ աւելի կ'արձագանգէ հայ մարդուն համար:

Երբ մեծերը կ'առաջնորդուին անտառի օրէնքով, լռութեան այդ ձայնը կը դառնայ յոյսը՝ աւելի արդար աշխարհի մը տեսլառող բոլոր տառապողներուն:

«ԱԶԴԱԿ»

Յուլիս 5

ՅՈՒԼԻՍ 14-ի Ազգ. տօնին առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Հինգշաբթի Յուլիս 15-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ Յուլիս 16:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

Բանակցութիւն, ռումբ, հրադադար

ՌՈՒՄԲ, ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ, ՀՐԱԴԱԴԱՐ

ԿԱՄ

ՀՐԱԴԱԴԱՐ, ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ, ՌՈՒՄԲ

Արեւմտեան - Պէյրութի բնակչութիւնը կը շարունակէ մաշումի կեանք մը ապրիլ, ինչպէս կը հաստատեն ֆրանսական մամուլի թղթակիցները, ու նաեւ հեռաձայնով մեր ամենօրեայ խօսակցութիւնները: Երկուշաբթիի րիկուն ալ արեւմտեան Պէյրութ բնակող մեր մէկ բարեկամը կը բացատրէր պատանդի այն կեանքը զոր կ'ապրին, պաշարուած քաղաքի մը մէջ, բանտարկուած իրենց բնակարանները, քանի եթէ քիչ մը հեռանան, այլ բնակիչներ կրնան տեղաւորուիլ, անմիջապէս: Այժմ ջուրի հայթայթումը վերահաստատուած է, մինչ ելեկտրական հոսանքը կը բաշխուի միայն քանի մը ժամ, օրական:

Ժամբորդներու միջոցաւ ստացանք նաեւ Ազդակ-ի թիւեր, Յունիսի ու նաեւ վերջին շաբթուան՝ մինչեւ Յուլիս 10 (տես՝ արտատպուած խմբագրական մը քովի սիւնակը): Իսկապէս գնահատելի է, որ նման պայմաններու մէջ Ազդակ կանոնաւոր լոյս կը տեսնէ, թէկուզ ծաւալը փոխուած (Մոնտի ծաւալ, 4 էջ, փոխանակ նախկին ծաւալին՝ Ֆիկառօ, ութ էջ) ինչ որ շատ բնական է ու բացատրելի:

×

Իսրայէլ, որ անհամբեր է աւելի քան երբեք, կ'առարկէ որ Պաղեստինցիք ժամանակ կը շահին: Գալով ՊԱԿ-ի քաշքշելով — քաշքշելով կ'ուզէ քաղաքական յաղթանակ մը տանիլ, ինքզինքը պաշտօնապէս ճանչցնել տալով Միացեալ - Նահանգներէն: Ուրեմն նոյն սենարիօն է, որ կը տեւէ շաբաթներէ ի վեր: Բանակցութիւնները կը քաշկռտուին, ուրեմն Իսրայէլ կը վերսկսի ռմբակոծութիւնները: Բողոքներ կը բարձրանան, ՄԱԿ-ը հրադադար կը պահանջէ, Իսրայէլ կը համակերպի մէկ - երկու օր չունչ առնել կուտայ: Նոր յոյսեր կը ծնին՝ քաղաքական լուծումը գտնուեցաւ: Քիչ ետք ռումբերը կը տեղան, Իսրայէլ կը գտնէ որ բանակցութիւնները շատ կը տեւեն, ուրեմն կրկին կը զգացնէ իր ներկայութիւնը եւ այսպէս շարունակաբար...: Կը սպասուի միշտ յաջորդ արարքին...:

×

Ելիզէի դիւանը բաւական չոր պատասխան մը տուաւ իսրայելեան բողոքին Միթերանի յայտարարութեան առթիւ, շեշտելով թէ պետութեան ղեկավարը որ միշտ ցոյց տուած է իր յարումը Իսրայէլի և իր ժողովուրդին, պէտք չունի կրկին վերահաստատելու եւ իսրայելեան կառավարութեան կը թելադրէ նկատի առնել դէպքերու իրողութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՄԻՈՒՐՍԵԱՆ, Կիրակի Յուլիս 11-ին, Տինանի մէջ, Ֆրանսայի մոքոյի (50 խորանարդ սանթիմեթր) արագութեան ախոյեանութիւնը կը շահէր: Նէֆիս մարզական թերթը, Յուլիս 12-ի իր թիւին մէջ գովեստով կը խօսի Քամպուրեանի մասին, նշելով թէ «մրցումը ուղղակի բարձր մենամարտի մը վերածուած է Լը Թումըլէնի եւ Քամպուրեանի միջեւ»: Մրցումը կը կատարուէր երկու մասով, եւ Քամպուրեան ձեռք բերած է երկուքին ալ առաջնութիւնը:

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ ղեկավարը՝ Օրթեկա, որ երկու օրուան պաշտօնական այցելութեամբ Փարիզ էր, ընդունուեցաւ Նախագահ Միթերանի կողմէ: Նիքարակուայի սանտինիսթ պետը եկած էր նաեւ զէնք գնելու եւ Ֆրանսա արդէն պատրաստ է, ըստ Նիուզուիքի երկու թեւան յանձնելու եւ այլ զէնքեր, հակառակ ամերիկեան դժկամութեան: Ցարդ Միթերան յետաձգած էր, բայց կը թուի որ այս ձեւով վրէժ կը լուծէ ամերիկեան տնտեսական քաղաքականութենէն: Ծանօթ է որ 1979-ին, Օրթեկա սանտինիսթ ճունթային պետը յաղթեց Սոմոզայի մենատիրական վարչակարգին:

ՄԱԹԷՆ օրաթերթը հանրային կարծիքի քննութիւն մը ըրած է (Լուի Հարիս - Մաթէն) որմէ կ'երեւայ թէ Միթերան 6 առ հարիւր կը կորսնցնէ նպաստաւոր կարծիքներէ եւ 9 առ հարիւր ալ բացասական կարծիք կը շահի, Մօռուան ալ՝ 6 առ հարիւր եւ 4 առ հարիւր:

ՍԻՆԵՓ Ֆրանսայի լաւագոյն ծաղրանկարիչներէն մէկը, մեռաւ առջի օր 88 տարեկանին: Ծանօթ են քաղաքական դէմքերու (ԷՈՒօ մանուա՛նդ) ծաղրանկարները Ֆիկառօ-ի մէջ:

ԱՆԳԼԻԱ ամբողջ յուզուած է եւ Ներքին Նախարարին պաշտօնն ալ՝ խախուտ դարձած: Արդարեւ երեւան ելած է որ Ուրբաթ վաղ առաւօտեան մարդ մը մտած է Թագուհիին ննջասենեակը եւ գլանիկ մը ուզած: Ֆիլիփին ալ քովի սենեակը մշիկ - մշիկ կը քնանայ եղեր...:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Սուրբ Էջմիածինէն Ամենայն Հայոց Հայրապետը հետեւեալ հեռագիրը ուղարկած է Անթիլիաս՝ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին.-

ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕԾՈՒԹԻՒՆ
ՏԷՐ ՏԷՐ ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Մենք եւ մեր հաւատացեալ ժողովուրդը Հայաստանի ծանրօրէն մտահոգուած ենք Լիբանանի եւ յատկապէս Պէյրութի արդի վտանգաւոր կացութեամբ:

Մշտապէս կ'աղօթենք ձեր բարի երկրի խաղաղութեան եւ բոլոր համայնքներու եւ հայ համայնքիդ անվտանգութեան համար:

Թող բացուին Աստուծոյ ողորմութեան դռները եւ գեղածիծաղ Լիբանանը վերագտնէ իր երբեմնի բարօրութիւնը եւ ծաղկումը մահմետական եւ քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու եղբայրական ողջագուրումով եւ համերաշխ գործակցութեամբ:

Սուրբ Էջմիածինէն Ձերդ Սրբութեան մեր սիրոյ ողջոյնը մեր քաջալերանքը եւ լիբանանահայ մեր բոլոր հոգեւոր զաւակներուն մեր հայրական սէրը եւ օրհնութիւնը:

Տէրը ձեզի ամէնուդ պահապան եւ օգնական եւ մխիթարիչ:

Մնամք Ձեզի վշտակից եւ հոգածու:

Ողջ լերուք զօրացեալ սուրբ հոգւով, ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ազատութիւն

Դպրոցականի տետրակներուս վրայ,
Գրասեղանիս եւ ծառերուն վրայ,
Աւազին եւ ձիւնին վրայ,
Քու անունդ կը գրեմ:

Բոլոր կարդացուած էջերուն վրայ,
Բոլոր սպիտակ էջերուն վրայ,
Քարին, արիւնին, թուղթին թէ մոխիրին
վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Ոսկեղէն պատկերներու վրայ,
Ռազմիկներու զէն զրահին վրայ,
Արքաներու թագին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Թաւուտքին եւ անապատին վրայ,
Թռչունի բոյներուն, ցախաւելի թուփին
վրայ,
Մանկութեան արձագանգին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Գիշերուան հրաշալիքներուն վրայ,
Ցերեկուան ճերմակ հացին վրայ,
Նշանուած եղանակներուն վրայ
Եւ շուքերու պորիքին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Արշալոյսի իւրաքանչիւր շունչին վրայ,
Ծովուն եւ նաւերուն վրայ,
Խելագար լերան վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Ամպերու փրփուրին վրայ,
Փոթորիկին քրտինքներուն վրայ,
Թանձր եւ անհրապոյր անձրեւին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Արտերուն զուարթուն կածաններուն
վրայ,
Տարածուն ճամբաներուն վրայ,
Յորդահոսան հրապարակներուն վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Լամբարին վրայ որ կը վառի,
Լամբարին վրայ որ կը մարի,
Միացած տուներուն վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Երկուքի բաժնուած պտուղին վրայ,
Հայելիին եւ սենեակիս վրայ,
Խեցեզարդ պարապ անկողնիս վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Որկրամոլ եւ մատաղ շնիկիս վրայ,
Անոր ցցուն ականջներուն վրայ
Եւ ձախաւեր թաթին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Դրանս շեմին վրայ,
Ընտանի առարկաներուն վրայ,
Օրհնեալ կրակի ծփանքին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Ամէն պարգեւատու միսի վրայ,
Բարեկամներուս ճակտին վրայ,
Ամէն ձեռքի վրայ որ ինձ կ'երկարի,
Քու անունդ կը գրեմ:

Անտենչ բացակայութեան վրայ,
Մերկ առանձնութեան վրայ,
Մահուան քայլերուն վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Վերահաստատուած առողջութեան վրայ,
Անհետացած վտանգին վրայ,
Անյիշատակ յոյսին վրայ
Քու անունդ կը գրեմ:

Եւ մէկ բառի զօրութեամբ
Կը վերսկսիմ կեանքս.
Ես ծնած եմ քեզ ճանչնալու,
Քու անունդ տալու համար,

Ազատութի՛ւն:

PAUL ELUARD

Թրգմ. Շ. Մ.

«ՁՈՒԿԸ ԳԼՈՒԽԷՆ ԿԸ ՀՈՏԻ»

(ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՄԻՋԱԶԳ. ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

Հաւանաբար ժողովրդական փորձառութեան եւ իմաստութեան արդիւնք է փոլքլոր դարձած՝ «ձուկը գլխէն կը հոտի» առածը, ինչպէս բոլոր առածները: Եթէ այդ իմաստութիւնը քիչ մը աւելի խորանար եւ համարձակութիւն չպակսէր յայտարարելու, նոյն վաւերականութեամբ, առածը պիտի տարածուէր նաեւ մարդուն վրայ:

Մեռած բոլոր կենդանիներու նման, խեղճ ձուկը, անշուշտ, ժամանակ մը վերջ պիտի հոտէր գլուխէն կամ պոչէն: Աւելի տաժանելին ա՛ն է, որ մարդն ալ կը հոտի գլուխէն ... դեռ չմեռած:

Ըսելու պէտք կա՞յ թէ՝ ամէն տեղ են հոտած այդ գլուխները: Տան մը երդիքին տակ, փողոցներու մէջ, խաղաղ եւ հանդիստ պալատներու չարքին, պաշտօնական գրասենեակներէ ներս:

Խաբեբան, ստախօսը, խարդախը ձուկին գլուխին չափ զզուելի հոտ չե՞ն արձակեր: Քմայքին համար տուն եւ անտառ հրդեհողը դարշելի հոտող գլուխ չունի՞: Նախութեան մթերանոց մը չէ՞ ոճրագործին ուղեղը:

Երկիրներ ապատակող, կոտորածներ կազմակերպող, պատերազմներ ծրագրող ղեկավարներու գլուխները փտածութեան եւ հոտածութեան կոյտ՝ աղբանոցներ չե՞ն միթէ:

Աւելին չենք յիշատակեր: Տարածեցէ՛ք այս միտքը ո՛ւր որ կ՚ուզէք: Ընդարձակեցէ՛ք տեսողութեան ձեր հորիզոնը կազմակերպութիւններու, ակումբներու, բոլոր տեսակի հաւաքականութիւններու անհատներուն վրայ եւ պիտի տեսնէք թէ՝ չէ՛ք սխալիր երբեք. միշտ պիտի բախիք զզուանք ազդող, սիրտ - խառնուք յառաջացնող հոտած գլուխներու:

Կ՚ըսեն, կը պնդեն՝ թէ՝ մարզանքը տարբեր երկիրներու մարզիկներու եղբայրական զգացումներու արտայայտութեան, համերաշխական ոգիով կը մօտեցնէ ժողովուրդները, քանի իբրեւ չէզոք ասպարէզ, զուրկ է քաղաքական հիմքէ:

Սուտ է: Խարդախութիւն է: Զիրար խաբելու տարբեր հնարք: Այդ խաղերն ալ չեն չեղիր ընդհանուր կանոնէ: Մեռած «ձուկին գլուխը» հո՛ն ալ նեխած է մթնոլորտը. հո՛ն ալ չմեռած մարդու գլուխներ ցցուած են...:

Եթէ քաղաքականութիւն կը նշանակէ տնտեսական կեանքը հաւասարակշռելու մեքենայութիւն, մարզանքը չի՛ կրնար ապաքաղաքական ըլլալ, քանի հոն ալ դրամը կ՚իշխէ բրտօրէն: Այսօր, մարզանքն ալ դարձած է կատարեալ «ճարտարարուեստ», դրամական մակոյկ, Ուաթերկէյթ...:

Եթէ ոտնագնդակի միջազգային ախոյենութեան մրցումները պատճառ դարձան, որ հոտած ձուկի պատմութիւնը ընդարձակենք եւ փոխադրենք այլուր, երբեք մեր յանցանքը չէ: Դէպքերն ու դէմքերը այնքան ուժեղօրէն կապուած են իրարու, որ անկարելի է կտրել զանոնք կապած առասանը եւ անջատել իրարմէ:

Բայց գանք նիւթին եւ ցոյց տանք որ մարզանքն ալ ղեկավարուած է «հոտած գլուխներու» կողմէ:

Միջազգային մարզադաշտը ազդեցութիւն բանեցնելու, «խնամի» խաղալու, միլիոններ շահելու ընդարձակ դաշտ է: Քաղաքական ծածուկ միտքերու թատերաբեմ: Զիրար զգետնելու եւ ոչնչացնելու կլատիաթէօրի կրկէս:

Համոզուելու համար այս իրողութեան, պացէ՛ք, այս օրերուն, պտոյտ մը ըրէ՛ք Սպանիա, ֆութպոլի դաշտերուն:

×

Ամէն ոք անհամբեր կը սպասէր: Հետաքրքրութեամբ եւ հրճուանքով պիտի հետեւէր չարաթներ տեւելիք ոտնագնդակի միջազգային մրցումներուն, պիտի հիանար խումբերէ իւրաքանչիւրին ցուցաբերելիք վարպետութեան եւ յաջողութիւններուն, պիտի ըմբոշխնէր իւրաքանչիւր երկրի լաւագոյն մարզիկներու ըստեղծելիք անակնկալները: Պիտի ապրէր յուզումնալից պահեր:

Ի՞նչ տեսանք (և դեռ ինչե՛ր պիտի տեսնէինք...): Լարախաղացութիւն, խեղկատակութիւն, «հոտած գլուխներէ» յղացուած ու դարբնուած խարդախութիւն:

Անմեղ մանչուկի մը կողմէ արձակուած համերաշխութեան եւ խաղաղութեան աղաւնին, կարծես նախաբան պիտի ըլլար «պատերազմական» ճակատներու յարդարումի եւ ձեռքի գնդակը՝ հասարակ «ռումբ»:

Բայց սկսինք սկիզբէն:

Սպանիա ընտրուած էր ոտնագնդակի միջազգային ախոյենութեան մրցումներու երկիր: Ի՛նչ աքանչելի առիթ: Յաճախ չի՛ ներկայանար երկիրը հարստացնելու (հասկցէ՛ք վաչխառու առեւտրականները) առիթ: Բոլոր մարզադաշտերու մուտքի տոմսերը իրենց ձեռքերուն մէջ կեդրոնացուցած են մեծ ու փոքր պանդոկներու եւ ճաշարաններու տէրերը: Կը ծախուին բացառաբար անոնց որոնք, խաղերու ամբողջ տեւողութեան, սենեակ կը վարձեն իրենց պանդոկներուն մէջ: Գիները քառապատկուած են: Զուգողը թող չգնէ: Թող չուտէ: Պակաս գինով չըլլար: Առեւտրականը «գրպանէն պիտի չուտէ»: Ան ծախք ըրած է, ծա՛խք...:

Ոտնագնդակի սիրահարները ի զո՛ւր տոմսակ կը փնտռեն: «Ձրի» տոմսակ կը տրուի միայն սենեակ վարձողներու: Բայց ամէն մարդ միլիոնատէր չէ «ձրի» տոմսակ գնելու համար:

Եւ ողբ մը ծայր կուտայ... առեւտրականները կը սկսին լալ: Արցունք կը թափեն որ ծախքերը չեն գոցեր: Պանդոկներու սենեակները չեն լեցուած: Դաշտերը կիսով պարապ են: Մարդոց գլուխներու պէս, միտերը կը հոտին խոհանոցներու մէջ: Պաղպաղակները՝ հոսող արցունքներու պէս, կը կաթկթին վաճառողներու ձեռքերուն վրայ...:

Գանք բո՛ւն մրցումներուն:

Սպանացի ֆութպոլիստներու համար, ոտնագնդակի խաղ կը նշանակէ, կիցեր տուող անասունի յատկութիւն ունենալ եւ դաշտի վրայ «հերոսութիւն» ցուցաբերել՝ հակառակորդը վիրաւորելով, եւ հրճուանք պատճառելով սպանացի քաջալերողներու: Իտալացիներու կատակերգութիւնը հանրածանօթ իրողութիւն է: Թեթեւ բախումէ, վիրաւորուած մարտիկներու նման, պառկած մնալ գետին, ցաւի ճիչեր արձակել, քու Ֆրանճ մը ձեռք ձգելու յոյսով... Անծանօթ կը մնայ մէկ կէտ. - Իտալացիները Սպանացիներէ՞ն, թէ Սպանացիները Իտալացիներէն սորված են կիցեր տալու «արհեստը»:

Իրաւարարներէն ոմանք՝ «գլուխէն հոտած ձուկեր», ո՛չ թէ ֆութպոլ կը խաղային, այլ խնամիական քաղաքականութիւն: Հաճոյակատար էին երբ դաշտ իջնողները իրենց «ազգակիցներն» էին: Սահմանէն դուրս ինկող յանցանք մը դիւրութեամբ փենալթիի կը վերածուէր իր «հայրենակիցի» հաշւոյն, երբ զուացող փենալթիներ կը մերժուէին հակառակորդին:

Սպանիոյ նախկին գաղթավայրի իրաւարարը, սրտի գոհունակութեամբ կ՚ընդունէր դիտումնաւոր եւ կոշտ Սպանացիի կիցը, երբ դաշտէն կը վտարէր անմեղ բողոք ներկայացնող Իրլանտացին:

Ինչ ըսել հապա այն իրաւարարին, որ փեթրոլի ուժէն «սարսափած», թոյլ կուտար չէյխի մը մուտք գործել արդիլուած գօտիէն ներս եւ ջնջել տալ Ֆրանսական չորրորդ կէտը, որ պիտի ըլլար հինգերորդը:

Ուրիշ խեղկատակութիւն էր երկու «ազգականներու»՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ, ալժերիական աքանչելի խումբը դաշտէն հեռացնելու համաձայնութիւնը: Խե՛ղճ Ալժերիա, որ զոհը կը դառնար երկու երկիրներու «Ատլանտեան Դաշինքին»...:

Մենք նոթագրութիւն չէինք ըրած: Հաւանաբար ուրիշ շատ ապօրինութիւններ պատահեցան եւ մենք մոռցանք յիշատակելու: Բայց մեր յիշածներն ալ բաւական են ապացուցելու որ մարզանքի դաշտն ալ սկսած է հոտիլ մարդոց գլուխներուն եւ դրապանակներուն պէս: Ուրիշներ պիտի ըսէին թէ ափոռը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հանճարեղ խաղացողի ցուցադրութիւն՝ աճուրդի դրուելու համար միջազգային ասպարանին մէջ: Հարուստ ակումբ մը դիւրութեամբ մէկ միլիոն կը նշանակէ առաւելագոյն կաթ արտադրող անասունին գինը, մինչ աւելի հարուստը՝ երկու միլիոնի կը բարձրացնէ, եթէ համոզուի որ իրօք որակաւոր է ան:

Հիմա լա՛ւ մտածեցէք եւ ըսէ՛ք թէ՝ ձո՞ւկն է գլուխէն հոտողը, թէ այդ առածը հնարողը:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ԿՏՈՐ ՄԸ ԵՐԿԻՆՔ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Թրքահայ Մշակութային եւ Երիտասարդութեան Միութեան կազմակերպութեամբ առիթը ունեցանք դիտելու Հենրիկ Մալեանի վերջին շարժանկարը՝ «Կտոր մը երկինք», Փարիզի «Քոսմոս» շարժանկարի սրահին մէջ: Հ. Մալեան, որ իր «Նահապետը»ով ցոյց տուած էր վարպետ բեմադրիչի իր տաղանդը, այս ժապաւէնով հաստատեց, թէ կը մնայ Հայաստանի ամենէն վաւերական բեմադրիչներէն մէկը.

«Կտոր մը երկինք» շարժանկարի սենարիօն գրած են Սուրէն Ալաջաջեան եւ Հենրիկ Մալեան, ներշնչուելով Վահան Թոթովենցի «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» եւ «Բաց - կապոյտ ծաղիկներ» գործերէն:

Նիւթը հետեւեալն է: Թորիկ որբ մնալով կ՚որդեգրուի ամուլ զոյգի մը կողմէ: Գրիգոր աղա, Թորիկի հոգեհայրը, ամէն ճիգ ի գործ կը դնէ որդեգրին ուսում տալու եւ անոր ապագան շինելու համար: Թորիկ, ուսման ընդունակութիւն չունենալով կը սորվի Գրիգոր աղայի արհեստը՝ թամբագործութիւնը, որ ... համարուած արհեստներէն է քաղաքին: Դժուարութեամբ կը սորվի արհեստը եւ այն օրը, երբ վարպետ կը դառնայ՝ կը մեռնի իր հոգեհայրը՝ Գրիգոր աղա, որուն գործը կը շարունակէ Թորիկ, արդէն երիտասարդ: Ժամանակն է զինք ամուսնացնելու: Քաղաքին մէջ ոչ ոք աղջիկ կուտայ թամբագործ Թորիկին, որուն կը վիճակուի ի վերջոյ ամուսնանալ Պոլսէն ժամանած «անառակ» կնոջ մը հետ: Զար լեզուներ ամէն ջանք կը թափեն ամուսնութիւնը լուծելու համար, սակայն Թորիկ գտած էր իր երջանկութիւնը պոռնիկ Անժելի հետ, որ դարձած էր օրինակելի տանտիկին մը:

Շարժանկարը, ընդհանուր առմամբ, հաւատարիմ մնացած է Թոթովենցի երկին, անկէ առնելով հարազատ պատկերներ, ինչպէս Հոգաբարձութեան նախագահ Նիկողոս աղայի հալածումը փողոցին մէջ՝ Մարիձայի հանրատունը երթալուն համար, ապա ընտանեօք քաղաքէն հեռացումը գիշերով, Մարիձայի կերպարը, շուկան եւ զանազան տիպարներ եւ այլն: Շարժանկարի ամբողջ տեւողութեան կարմիր թելի մը նման յաճախ կը պարզուէր կապոյտ երկինքի տեսարանը, ուր կը ճախրէին թռչուններ: Այս պատկերը կը խորհրդանշէր անմեղութիւնը ժապաւէնի հերոսին եւ անոր ձգտումը ազատութեան: Այս պատկերը խոր տպաւորութիւն կը թողուր հանդիսականին վրայ: Թէեւ Թոթովենցի «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» գործին մէջ այդ պատկերը ունի այլ բացատրութիւն մը: Պատանին քաղաքի թռուցիկ շինողներէն մէկն էր, որ օր ձախաւեր գործ մը ընելով, ժամանակ ... իրեն կ՚արգիլուի այլեւս թռուցիկ թռցնել եւ ինք անձկութեամբ կը դիտէր երկինքին մէջ թափառող «լուսինները»:

Ժապաւէնին ամէնէն յատկանշական եւ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀՊՀ-ի ծանօթութիւններուն մէջ, Ալազան եւ Նորենց Պուէլիէի եւ բնութենապաշտութեան մասին կը գրեն. «Գրական այդ ուղղութիւնը, ինչպէս եւ Բուրժէն առանձին, աչքի ընկնող տեղ չեն գրաւում ֆրանսիական գրականութեան մէջ»(166): Հեղինակին հասցէին (167) գուցէ քիչ մը շատ խիստ է այս դատաստանը, իսկ շարժումին վերաբերմամբ՝ անկասկածօրէն չափազանց ծանր: Բնութենապաշտութիւնը չեղաւ մէկը գրական այն աննշան խմբաւորումներէն՝ որոնք ընդդիմացան այդ տարիներուն Ֆրանսայի մէջ տիրող գրական համայնապատկերին, այլ եղաւ մէկը այն շարժումներէն՝ որոնք Ֆրանսայի մէջ մեծապէս փութացուցին խորհրդապաշտութեան հոգեվարքը, որոնք գործի վերածեցին կացութեան մը խզումը: Քանի մը տարիներու ընթացքին, բնութենապաշտութիւնը ոչ անտարբեր ներկայութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի գրական բեմին վրայ. անով հետաքրքրուեցան Էմիլ Զոլա, Անտրէ Ժիտ, Ֆրանսիս Ժեմս, Փօլ Ֆոր՝ հոգ չէ թէ փարումներով եւ խզումներով, հակաճառութիւններով, վէճերով, եւ ի վերջոյ՝ յստակ մերժումներով:

Այս իսկ պատճառով, եւ իրաւացիօրէն, Միշէլ Տէքօտէն իր Լա քրիզ տէ վալէօր սէմպոլիսթ գրքին մէջ բնութենապաշտութեան կը նուիրէ ամբողջ գլուխ մը յատկապէս (168) եւ իր ընդհանուրին մէջ գիրքին առաջին մասը ամբողջ՝ «Լ'Էլան նաթիւրալիսթ» (1895-1896): Ազատեանի վկայութիւններէն գիտենք թէ Մեծարենց ընթերցող էր, ի միջի այլոց, նաեւ Լա փլիւմ (169) հանդէսին, որուն կ՚աշխատակցէին բնութենապաշտ գրագէտներ: Սէն - Ժորժ տը Պուէլիէէն կատարած իր վկայութիւնը արդէն կ՚ապացուցանէ որ ինքը տեղեակ էր բնութենապաշտ հակաճառութեան զարգացումին եւ անկէ կը քաղէր, գոնէ սկզբունքի գծով, գլխաւոր թէզերը: Որով, Մեծարենցի կամովին խզումը խորհրդապաշտ հոսանքէն՝ կը միանայ նոյն տարիներու գրական ընդհանուր շարժումին. չմոռնանք որ 1895 - 1905 տասնամեակը եղած է խորհրդապաշտ մշակոյթին ճգնաժամային ու այլափոխութեան շրջանը (170):

գ) Ունինք, հուսկ, երրորդ պատճառը, որ սերտօրէն կապուած կը ներկայանայ միւս երկուքին: Այն է, որ Մեծարենց իր անձնական խառնուածքով, գրական-մշակութային իր կազմաւորումով՝ ունէր իր յատուկ ու յստակ նպատակակէտը: Ան ունէր ինքնադատութեան ոչ միայն խոր գիտակցութիւն մը, ո՛չ միայն չափազանց խիստ էր իր անձին հանդէպ (եւ ասոր հետեւանք՝ նաեւ ուրիշներուն), ոչ միայն, ի վերջոյ, իրա՛ւ գրագէտ մըն էր, այլ նաեւ կը միտէր տեսական ստեղծագործութեան, կը ձգտէր տեսական խորացումին իր նիւթերուն, եւ իր իսկ արտայայտչական եղանակներուն քննադատօրէն տեսական վերամշակումին: Ինչ որ կը բացատրէ ո՛չ միայն թէ ի՛նչպէս կրցած է ամբարել՝ յարաբերականօրէն սակաւաթիւ տարիներու ընթացքին՝ փորձառութիւններու մեծ թիւ մը, ո՛չ միայն թէ ի՛նչպէս կրցած է՝ խորապէս քննադատական քայլով մը՝ հատորի մը մէջ չհամախմբել Բաքախումներ-ու գրեթէ բոլոր քերթուածները, այլ կը բացատրէ նաեւ իր դժգոհութիւնը նո՛յնիսկ Ծիածան-ին եւ Նոր Տաղեր-ուն հանդէպ(171) կ՚ակնարկենք, ի վերջոյ, անձնականութեան կատարելագործման իր զօրաւոր ձգտումին, ստացուած՝ ստեղծագործական միշտ նոր նուաճումներով. «իմ մտահոգութիւնս, իմ մեծ ծարաւս ինքնատիպ գրականութեան մը իրականացումն է» (172). 14 Սեպտեմբեր 1907-ին կը գրէ Տ. Վ. Քհնյ. Արսլանեանին. «Գիւղի տեսարանները իմ մեծագոյն ներշնչարանս կը կազմեն. ո՛րքան կը ցաւիմ որ էապէս իրենց զուակը չեմ իմ բանաստեղծութեանս մէջ. այն ատեն աւելի ինքնատիպ ու ապրող կ՚ըլլայի» (173):

Կրնանք, ուրեմն, ըսել թէ գրական-մշակութային տեսակէտով՝ Մեծարենցի գործը մեծ մասով խորհրդապաշտական է, սկսնակի իր շրջանին, մինչ տակաւ կը ձերբազատուի ռոմանթիզմի առաջին ազդեցութիւններէն, եւ թէ միաժամանակ բանաստեղծին մէջ կը յայտնուի ուրիշ շարժում մը - կամովին խզումը խորհրդապաշտ հոսանքէն՝ բնութենապաշտական տեսութիւններու ազդեցութեան ներքեւ:

(Շար. 23)

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆՍՈՒՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի Գրողներու Տունը տեղի ունեցած է Տ. Մանսուրեանի երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթ մը: Մանսուրեանի համբաւը տարածուած է Հայաստանի սահմաններէն դուրս՝ Մոսկուա, Լենինգրադ, Ռիգա, Թիֆլիս, Խ. Միութեան այլ քաղաքներ, ինչպէս նաեւ Լեհաստան, Ֆրանսա, Իտալիա, Աւստրիա եւ այլուր: Գրած է բազմաթիւ շարժանկարներու երաժշտութիւնը, յիշենք՝ «Կար մը երկինք»ը, Հենրիկ Մալեանի բեմադրութեամբ: Երեկոյթին բացումը կատարած է Ռազմիկ Դաւոյեան: Տիգրան Մանսուրեան խօսած է իր գործերուն մասին: Մեկնաբանուած են հեղինակէն երգեր, գրուած՝ Լորքայի, Զարիֆեանի, Կ. Զարեանի եւ Ռ. Դաւոյեանի բառերով: Երեկոյթի վերջաւորութեան, ներկաներու փափաքով Տիգրան Մանսուրեան մեկնաբանած է հատուածներ «Կար մը երկինք», «Հին օրերի երգը», «Գիքորը» շարժանկարներու համար իր գրած երաժշտութենէն:

×

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Երեւանի Հայհամերգի փոքր սրահին մէջ տեղի ունեցած է համերգ մը, մասնակցութեամբ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէ հրաւիրուած ղեկավարներու: Յայտագիրը սկսած է Առնօ Բաբաջանեանի «Ազգ. փառապանծ» երգով, զոր մեկնաբանած է «Արամ Տէր-Յովհաննիսեան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էմմա Ծատուրեանի: Ապա երգչախումբը մեկնաբանած է Սպիրիտոն Մելիքեանի «Պլպլի» եւ Կոմիտասի «Զարը զնգը» երգերը: Վրացի ղեկավար Գիվի

յաջող պատկերներն էին, Թռչուններու նախերգանքէն զատ, «Հայր» ու «զաւակ»ի քալուածքը փողոցին մէջ, ուր Գրիգոր Աղա (Մհեր Մկրտչեան) դէմքի խաղերու արտայայտութեամբ բացառիկ դերասանի իր յատկանիշները կը ցուցաբերէր, համբաւոր առջեւ գեղջերային երթեւեկը, Թոփիկի հանդիպումը հանրատան կիներէն Անժելի հետ եւ այլն: Յաջողութեամբ տրուած էին նաեւ ընկերային զանազան դասակարգերու պատկանող տիպարներու նկարագրային գիծերը, վարքն ու բարքը:

Գնահատելի երեւոյթ մը, արդարեւ ժապաւէնի լեզուն, ուր հարազատ կերպով պահուած էին տեղական արեւմտահայերէն բարբառին հնչիւնն ու առոգանութիւնը:

Շարժանկարին երաժշտութիւնը գրած է Տիգրան Մանսուրեան ամբողջացնելով Հենրիկ Մալեանի «Կար մը երկինք» ժապաւէնին գեղարուեստական արժէքը:

«Կար մը երկինք»ը արժանի գնահատանքի արժանացած է ոչ միայն Խորհ. Միութեան մէջ, այլեւ Հնդկաստան, Անգլիա, Ֆրանսա եւ վերջերս Նիւ-Եորք:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Համախարբերդեական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 41րդ պատգամաւորական ժողովը գումարուեցաւ Յուլիս 3, 1982, Շաբաթ օր Մարսէյլի շրջաններէն Ֆալրէկուլի դղեակին մէջ:

Օրակարգի բոլոր հարցերը եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ ծեծուելով պէտք եղած որոշումները տրուեցան: Մասնաճիւղերու եւ կեդր. վարչութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները բոլոր ներկաներու հաւանութեան արժանացան:

Կեդր. վարչութեան կազմն ու վայրը միաձայնութեամբ վերընտրուեցաւ կրկին Վալանս:

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, Յուլիս 4-ին, տեղի ունեցաւ Սէնթ-Անթուանի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը որ արժանացաւ հայ հասարակութեան գնահատանքին եւ քաջալերութեան, ինչպէս նախորդ տարիներուն:

Առատ կերուխում, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Բոլոր անդամներու աշխատանքը գովասանքի արժանի:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ՝ շնորհիւ «Հայկ. նուագախումբի» տոհմիկ եղանակներուն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Բախտաձէ ունկնդիրներուն ներկայացուցած է Ն. Սուլխանիշվիլիի «Հայրենիք Խեւսուրա» եւ Օ. Թաքթաքիշվիլիի «Առաւօտ» երգերը, որոնց յաջորդած են լատվիական «Օ՜ դու, իմ վիշտ» երգը եւ Եա. Իվանովի «Վոկալիզը», Իմանտ Կոկարսի մեկնաբանութեամբ: Յայտագրի երկրորդ բաժնին մէջ, Յովհաննէս Չէքիջեանի ղեկավարութեամբ երգչախումբը մեկնաբանած է Բարսեղ Կանաչեանի «Նանոր»ը:

×

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ջութակահար Հրաչեայ Յարութիւնեան Կալինինգրադ, Կալինին, Նովգորոդ եւ Լենինգրադ տուած է ութ նուագահանդէսներ, արժանանալով ամէնուրեք գնահատանքի: Դաշնակահարուհի Աղա Յակոբեանի ընկերակցութեամբ ան մեկնաբանած է Մոցարթէն, Պէթհովէնէն, Փրոքոֆիեւէն, Է. Բաղդասարեանէն գործեր: Մօտ ատենէն երեւանցի ջութակահարը հանդէս կուգայ Մոսկուա, ապա Մոլտաւիա եւ Ուկրանիա:

×

ՆԱՐ-ԴՈՍԻ «ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱՂԱՒՆԻ»Ն ԲԵՄԱԴՐՈՒԱԾ

Կամոյի «Լեւոն Քալանթար» թատրոնին մէջ բեմադրուած է Նար-Դոսի «Սպաննուած աղաւնի» վիպակը: Բեմադրիչն է Ռոբեր Եղեան. նկարչական ձեւաւորումը՝ Մարտիրոս Բաղալեանի: Թատերախաղը յառաջիկային կը ներկայացուի նաեւ Արծուաքարի Թաղամասի, Լճափի, Նորաշուղի, Սարուխանի, Մարտունիի եւ Վարդենիսի մէջ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ 1982, Յունիս 12-ին, ժամը 16.30-ին իր սովորական հաւաքատեղին 32 rue de Trévise, ներկայութեամբ 45 սան եւ համակիր անդամներու:

Բացումը կատարեց Միութեանս ատենապետ Պ. Ճէզվէճեան, շնորհակալութիւնները յայտնելով ներկաներուն եւ իր վարչական ընկերներուն, մաղթեց ապագայ վարչութեան յաջող գործունէութիւն, քաջալերիչ խօսքերով:

Օրուան դիւանի ընտրութենէ վերջ, քարտուղար Վահան Նաւասարդեան եւ գանձապահ Հայկ Փոխանեան, ներկայացուցին բարոյական եւ նիւթական երկու տարուան հաշուետուութիւնը:

Կարծիքներու լայն փոխանակութիւններէ յետոյ, գաղտնի քուէարկումով նոր վարչութեան անդամ ընտրուեցան՝ Պ.Պ. Վարուժան Ազնաւուր, Ալիքսան Ալիքսանեան, Արման Թիւզէմէն, Արթօ Մանուկեան, Վահան Նաւասարդեան, Արթօ Զարք-եան, Հայկ Փոխանեան: Ժողովը փակուեցաւ ժամը 19.30-ին:

Նորընտիր վարչութիւնը իր Յունիս 15ի Ա. նիստին միաձայնութեամբ կազմեց իր դիւանը հետեւեալ ձեւով.- ԱՏԵՆԱՊԵՏ՝ Արթօ Մանուկեան, ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ՝ Վարուժան Ազնաւուր, ԳԱՆՁԱՊԱՀ՝ Արման Թիւզէմէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՂՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած են Դաղստանի երաժշտութեան օրեր: Այդ առթիւ Երեւան գացած է Դաղստանէն երաժիշտներու պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Դաշնակցային Ռուսիոյ Երաժիշտներու Միութեան քարտուղար Մ. Կաժլայեւի: Երեւան գացած են նաեւ Դաղստանէն, Մոսկուայէն, Լենինգրադէն խումբ մը երաժիշտներ եւ երգիչներ որոնք հանդէս եկած են դաղստանեան երգերու եւ երաժշտութեան մեկնաբանութիւններով: Առաջին համերգը տեղի ունեցած է Սարդարապատ, ազգագրութեան պետական թանգարանին մէջ: Սենեկային երաժշտութեան երեկոյթ մը տրուած է Երեւանի Երաժիշտներու Տունը:

Բացի Երեւանէն հիւրերը հանդէս եկած են նաեւ Կիրովական եւ Դիլիջան: Պատուիրակութիւնը ընդունած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Կարէն Դալլաքեանի կողմէ: Ընդունելութեան ներկայ եղած են նաեւ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի մշակոյթի բաժնի վարիչ Ս. Աւետիսեան եւ Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Եդ. Միրզոյեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս-Անճըլըս) Ս. Աստուածածին վարժարանի վկայականներու բաշխման հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 27-ին, հովանաւորութեամբ թեմին առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի: Յայտագրի առաջին բաժնին մանկապարտէզի շրջանաւարտ աշակերտներ խմբային երգեր մեկնաբանելէ ետք ստացած են իրենց վկայականները: Երկրորդ բաժնին նախակրթարանի Զ. կարգի շրջանաւարտները՝ 14 հոգի, արտասանած են Խաչիկ Դաշտենցէն քերթուած մը. կարդացուած են հայերէն եւ անգլերէն ուղերձներ: Հուսկ, թեմակալ առաջնորդը դրուատանքի խօսքեր արտասանելով յանձնած է վկայականները:

×

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ, Յունիս 25-ին տեղի ունեցած է ճաշ մը, որուն ներկայ եղած են Կլէնտէյլ քաղաքի, Լոս-Անճըլըս գաւառաշրջանի եւ Քալիֆորնիոյ նահանգի իշխանութիւնները եւ բազմաթիւ քաղաքական անձնաւորութիւններ: Ձեռնարկին նպատակը եղած է ծանօթանալ քաղաքագէտներու հետ: Բացումը կատարած է Վահիկ Պետրոսեան: Հայ Դատի Յանձնախումբին անունով խօսք առնելով Ուիլեմ Փափարեան յայտնած է, թէ համայն աշխարհի Հայութիւնը կ'աշխատի արդար լուծում մը գտնել Հայկ. Դատին: Անդրադառնալով Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարադատ Մարտիկներու արարքներուն, ան նշած է, որ թէեւ Հայ Դատի Յանձնախումբը չի քաջալերեր բռնարարքի գործածութիւնը, սակայն նկատի ունենալով որ Թուրք կառավարութիւնը կը մերժէ տէր կանգնիլ իր պատասխանատուութիւններուն եւ, աւելին, կը փորձէ նենգափոխել պատմութիւնը, մեզի համար դժուար է դատապարտել: Հանրային կարծիքի կողմէ իբրեւ ահաբեկչութիւն ընկալուած գործողութիւնները, մեր համայնքի մեծամասնութեան կողմէ կը նկատուին իբրեւ ազատութեան համար մարտնչողներու արարքներ»: Ապա՝ ցուցադրուած է Հ. Օ. Մ.ի պատրաստած «Անոնք Արարատէն եկան» լուսապատկերներու շարքը, ուր կը ներկայացուին ամերիկահայ գաղութի զարգացման ընթացքը եւ հայկական հաստատութիւններու ներկայ վիճակը: Հուսկ, Համազգայինի պարախումբը մեկնաբանած է քանի մը պարեր:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Պետօն երբ մօտեցաւ, ինքն ալ չփոթեցաւ, որովհետեւ կը ճանչնար Ջէրչի Կիրոսը:

- Վայ ես քու գլուխը հողեմ, Պետօ: Ջէլլայ քեզ էդ թէք ծառին պահակ դրած են: Աֆէրիմ, տղայ, շատ լաւ կատարեցիր քու պարտականութիւնդ. քէյֆս եկաւ, - Ջէրչին խօսեցաւ երիտասարդին՝ ձեռքը անոր կռնակին տանելով:

Շատախցի Պետօն ձայնէն միայն ճանչցաւ Կիրոսը:

- Իմացանք, որ լեռնէն վար իջած ես: Տօքթ. Նայիրեանն ալ երէկ գիշեր եկաւ: Երթա՛նք, երթանք: Բա՛, էդ ճահիլ աղջիկն ինչպէ՞ս ճանչնար, գուցէ քեզ երազին մէջ տեսած է միայն: Երազ մըն ալ էս քու իշուկդ ու ածխագործի քիւրտ տարազը: Վերջին անգամ Մուշի մէջ հանդիպեցանք: Կը յիշե՞ս:

- Չո՛ւ, չո՛ւ, - ձայն տուաւ Կիրոս ու քալեցին դէպի անտառը:

Անտառը կարծես պարապ էր. երբեմն թեւ առնող գիշերային թռչուններէն զատ ուրիշ շարժում չկար:

-Բայց դուք ըսիք, որ եկողներուն թիւը լրացած է գրեթէ:

-Այս երկու օրուան մէջ կ'ակնկալէինք 50 հոգի եւս:

Երբ անտառին մէջ մտան, Շատախցի Պետօն թռչունի սուր ձայն մը ձգեց: Այդ ձայնին վրայ անտառը շարժում ըստացաւ: Շարժում առին նոյնիսկ տերեւները: Լոյսը շատ չուտ հասաւ.

«Ջէրչի Կիրոսն է, Ջէրչի Կիրոսն է»...

Բոլոր վրանները փոսերու մէջ զետեղուած էին ու ծառերու կանաչ ճիւղերով ծածկուած: Մօտէն կամ հեռուէն անցնող մը չէր կրնար տեսնել այնքան բազմութիւն ու վրաններ: Անտառը շէնցաւ յանկարծ ու հաւաքուեցան Կիրոսի շուրջ եւ սկսան հազար ու մի հարցումներ ընել.

- Կիրոս աղբեր, ածուխը քանիի՞ կը ծախես...

- Իրա՞ւ Հաճի Մուսան կուռի կ'իջնէ:

- Ե՞րբ իջար Վարդաձորի լեռնէն:

- Կիրոս, ո՞ւր է Զէյնապը:

- Ինչպէ՞ս պատահեցաւ Կարոյի սպանութիւնը:

- Ըսել է, Մակա՞րն ալ սպաննուեցաւ:

- Հերիք, էհ, հարցումներով էնքան կտուց զարկիք որ ... - խօսեցաւ Կիրոս:

- 40 կտուց ալ զարնենք, մէկ թիքա միս չելլեր, - ձայն տուաւ մէկը, Կիրոսի էշին վրայ հեծած: Կիրոսի փոքրիկ էշին վրայ արդէն հեծած էին երեք հոգի: Բոլորին մէջ ալ զուարթ տրամադրութիւն կար:

- Հըլէ, իջէք էդ էշին վրայէն. մեղք է հայվանը, - ձայն տուաւ Կիրոս եւ ուզեց բոլորին մի քանի խօսք ըսել: Հարցումները նորէն կը տեղային:

- Կեցէ՛ք, հէ ...

Այդ պահուն մի քանի հսկայ զինուորներ, թեթեւ թեթեւ վեր՝ իրենց ուսերուն վրայ առին Կիրոսը:

- Դէհ, հիմա խօսէ...

- Աւելի շատ կայ խօսելու: Միայն ըսեմ թէ, իմ ճան տղաքներս, դուք մինակ չէք, որ Վարդաձորի կռուին պիտի մըտնէք: Ես անգամ քիւրտ եւ հայ կողք կողքի պիտի կռուին, Վարդաձորի բերան բնակիչները ազատելու համար:

- Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս: Ո՞նց վստահինք Քիւրտին:

- Կեցէք, հէ: Թերեւս իմացեր էք, որ բոլորովին նոր սկսուած քրտական շարժում մը կայ: Այդ շարժման առաջնորդը դպրոցական, ճահիլ մէկն է, որ, կ'ըսեն, միւռոն կայ երեսին:

- Միւռո՞ն ... քրտի երեսին ...

- Այո՛, այո, քրտի երեսին: Ինոր պակաս է միայն Գէորգեան Ճեմարանի տիպլոմը (ծիծաղ): Խալիլ իր հրամանին ներքեւ ունի 75 քաջ կռուողներ: Մեր կողքին պիտի կռուի էն ծերդայլը, Սատօն, որուն կռուողներուն թիւը կը հասնի մօտ 300-ի:

- Էդ աւազա՞կը, էդ ձիու գո՞ղը: Սատօ՞ եւ մարդկային իրաւո՞ւնք...

-- Այո՛, իմ ճան ընկերներ. էդ ազմուկը չպիտի բարձրացնէք, երբ ըսեմ, որ Խալիլի եւ Սատոյի ուժերուն գլուխը Հաճի Մուսան կեցեր է:

(Շար. 604)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Հ. Թօփաքեան իր ծերունազարդ բարեկամին՝ Նուպար Եազճեանի մահուան առթիւ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան Մատուռին մէջ Ս. Պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Յուլիս 17 առաւօտեան ժամը 10.30-ին։

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին բարեպաշտ հաւատացեալները եւ Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները։

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ տօնն է Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, յիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց։

=——✠——=

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառի առթիւ կը պատարագէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ աւագ սարկաւագ պիտի ձեռնադրէ Կարպիս Էգկիլեանը։

=——✠——=

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Յուլիս 18, Կիրակի տօն է Վարդավառի։

Այս առթիւ, առաւօտեան ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ՃԱՀԱՆ ԱՀԱՆՈՒՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

ճանիցս տպուած, միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթաւարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները Յարութիւն Մանկասարեանի յիշատակին.- Արշակ Նոնոյեան, Սմբատ Մանկասարեան 200-ական, Տիկին Իտա 100, Էվլին Նոնոյեան, Պոնի, Քիւրէլեան, Կ. Թաշխալեան, Կարօ Յովսէփեան 50-ական, Թ. Ալիքսանեան, Զաքարեան, Հայկ Սեմերճեան 30-ական, Է. Փափազեան, Ոյն՝ 20-ական Ֆ., Համբարձում Կիւլէռի յիշատակին.- Տիկին Նուարդ Կիւլէռ եւ զաւակները 200 Ֆ.։

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռափայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղքատախնամի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռափայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ։ 107, Avenue du Maréchal Lyautey
Հայկական ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին
Թօմպոլա – Հաճելի մթնոլորտ

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE
ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Présidents d'Honneur:

M. ALAIN POHER (Président du Sénat)

S.E. Mgr. JEAN RUPP (Nonce Apostolique)

Organise

DU 11 AU 25 AOUT

Un 4ème Pélerinage en Roumanie

AU MONUMENTS
ET AUX EGLISES ARMENIENNES
DE XV, XVI, XVII, XVIII ET XIXe SIECLES

AINSI QU'AUX EGLISES
ET MONASTERES ORTHODOXES ROUMAINS

Ce pélerinage auquel prendront part
les personnalités françaises, sera animé
par GERARD STEPHANESCO

Renseignements et Documentation:
Ecrire, (en indiquant votre téléphone) à:

L'Office National de la Culture
et des Traditions Arméniennes
16, Rue José-Maria de Heredia - 75007 Paris
Tél.: 734. 61. 41 — 8h.30 à 11h.30

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի՝ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Եղիա Մելքոնեանին եւ բոլոր իր պարագաներուն իրենց կնոջ եւ ազգականին՝ Վարդուհի Մելքոնեանի մահուան առթիւ։

Recherche STUDIO

Paris ou Région Parisienne, tout confort
(Cuisine — WC — Douches)
Indépendant.
Téléphoner à Harutiun (Comptable)
chez Mariée de Rêve
508. 51. 36

UGAB - JEUNES

PARIS

Le Rallye - Paper organisé par UGAB-JEUNES en date du 4 Juillet a donné le résultat suivant:

— 1er: L'Equipe KAZANDJIAN / SARIAN, Voiture N° 14.

— 2e : L'Equipe ANDREASSIAN / ARAKELIAN, Voiture N° 12.

— 3e: L'Equipe TCHERPACHIAN/BAKERDJIAN/GUMUCHGUERDANIAN, Voiture N° 16.

Le nombre des concurrents s'élevant à 32.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ — Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի ծնողական ընդունելութեան օրուան առթիւ կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յուլիս 18-ին։

Լիոնէն օթոքառ մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Կայան (Պէլֆոնթէն)

Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին, Եկեղեցիին առջեւէն
ճշդապահ ըլլալ։ 40, Rue d'Arménie — Lyon 3e

Արձանագրութեանց համար դիմել.-

- Տիկին Թուրլեան. 888.92.51 - Եկեղեցիի քարտուղարուհիին.- 860.47.18

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

**Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du LITVA**

du 29 JUILLET au 14 AOUT (aller Avion, — retour Bâteau)

29 Juillet: Paris - Moscou par avion — du 30 Juillet au 6 Août EREVAN
7 Août ODESSA — 8 et 9 Août ISTANBUL — 10 Août MYKONOS — 11 Août HERAKLION
12 Août en mer — 13 Août NAPLES — 14 Août TOULON

du 14 au 31 AOUT (Bâteau - Avion)

14 Août TOULON — 15 Août en mer — 16 Août PALERME — 17 Août en mer
18 Août MYKINOS — 19 Août MUDANYA — 20 et 21 Août ISTANBUL
22 Août ODESSA - KICHNIEV — 23 Août KICHNIEV — 24 Août ODESSA - EREVAN
24 au 30 Août EREVAN — 30 Août EREVAN - MOSCOU — 31 Août MOSCOU - PARIS

PRIX PAR PERSONNE (Croisière et Séjour en ARMENIE)
Cabine à 4 personnes (Catégorie 1): 5.990 F.
Cabine à 4 personnes (Catégorie 2): 6.280 F. — Cabine à 2 personnes (Catégorie 4): 7.440 F.

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ 6 ԱՅԼ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

(Երթուդարձ Օդանաւով)
«Արմենիա – Հիւրանոց» – Ա. Կարգի Սպասարկութիւն
Օգոստոս 7-21 Քիեւ–Երեւան 4.500 Ֆ. Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ - Երեւան 4.500 Ֆ.
Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երևան 4.400Ֆ
Դեկտեմբեր 20 - Յունուար 4 Մոսկուա - Երեւան 4.500 Ֆ.
Մեկնում Մարսէյլէն (երթուդարձ օդանաւով)
Օգոս. 7-20 Մոսկուա–Երեւան 4.750 Ֆ. Սեպտ. 4–17 Մոսկուա–Երեւան 4.750 Ֆ.
Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 – 18
— CLAMART: Mr. KEHAYAN; 124, Avenue Henri Barbusse — Tél.: 642. 73. 10
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Ձ. Ալիքսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
ՎԱԼԱՆՍ.– Դիմել Ն. Գասպարեանի – 9, Rue Sully
ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիքեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կարապետ Ղամպերեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ իր Այրին՝ Տիկին Ծաղիկ Ղամպերեան կը նուիրէ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին, Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, Կապոյտ Խաչ Սէն-Մօրիս, Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին եւ «Յառաջ»ին 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տօնիկ եւ Շուշան Ղամպերեան Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին, Սէն Մօրիսի Հայկ. դպրոցի, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան, Հայ Դատի Պաշտպան Յանձ. 100-ական եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ի, Պ. Վարդավառ Ղամպերեան Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ շինարարութեան յանձնախումբին, Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կոմիտէին եւ «Յառաջ»ին 100-ական, Պ. Գրիգոր Դալուստեան Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, «Յառաջ»ին 100-ական, Լիոնի Հայկազեան վարժարանին 50, Պ. Ղամպերեան Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին 40 Ֆ.։

×

Այրի Տիկին Ազապի Կիրակոսեան, իր ամուսնոյն Նուպար Կիրակոսեանի մահուան առաջին տարելիցին, փոխան հոգեհանգստի՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ON RECHERCHE

L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
RECHERCHE INTENDANTE
— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.
Pour tous renseignements, téléphoner à:
Mme. KARAGULIAN
au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi
jusqu'à fin Juillet

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1982 / 1983 դպրոցական վերամուտ
ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ՊԷՏՔ Է ՏԵՒԷ

- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկլեզու ուսուցում մը կը ջամբէ։

— Ձեր դպրոցը չի կրնար գոյատեւել առանց ձեզի։

- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը։

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ նոր տնօրէնութիւնը կ'առաջարկէ ձեզի.-

- Բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով։

- Ինքնաշարժի մասնաւոր սպասարկութիւն մը Ռէնսիի մերձակայ արուարձաններու փոքրիկներուն համար։

- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակներուն, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթարանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (արձանագրութեան ծախք՝ 150)։

- Յերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշովին (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ)։

– Գիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ.։

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐ
ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑԷՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆԻ
որ ձեզ կ'ընդունի.-
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72
ժամը 10–էն 12 - Երկուշաբթիէն - Ուրբաթ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Պ. Գալուստ Գարաթէփէ 1-ական ոչխար, Տիկին Շնորհիկ Նոտարեան 200, Տիկին Թագուհի Մրոեան, Պ. Սերգօ Չիլինկիրեան, Տիկին Մարիա Քէշիշօղլու, Տիկին Արմենուհի Ալթունեան, Պ. Անդրանիկ Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Փիլէ Թագւորեան, Պ. Սեդրակ Ասատուրեան 100-ական, Տիկին Սիրանոյշ Քուրուեան, Տիկին Մարիա Զաքրեան, Այրի Տիկին Քէչէչեան, Տիկին Յովսէփեան, Տիկին Թագուհի Միքայելեան 50-ական Ֆ.։

×

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեանի իրենց 2.000 Ֆ.ի նուիրատուութեան համար ի նպաստ կայանին, նաեւ Պ. Գէորգ Մանուկեանի որ 1000 Ֆ. նուիրած է։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
16
VENDREDI
16 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.215 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.215

ՄԻՋԻՆ - ԱՐԵՒԵԼՔ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

ԻՐԱՆԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԻՐԱՔ ՄՏԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ՝ ՏԵՂՔԱՅԼ

Երկու տարի է կը տեւէր Իրաք - Իրան պատերազմը եւ շատ հետաքրքրութեան չէր մնացած, բայց յանկարծ նոր թափ առաւ երբ Խոմէյնի հրահանգեց իրանեան զօրքերուն յարձակիլ Իրաքի վրայ: Այս պատերազմն ալ մկրտուած է՝ ...մատան (Իսրայէլ երբ մկրտած էր՝ խաղաղութիւն Գալիլիոյ համար...) եւ ...ը ծգտի տապալել Սատամ Հիւսէյնի վարչակարգը, քանի որ Խոմէյնի նման կոչ ...ն ալ ըրած է Իրաքի ժողովուրդին եւ պատերազմին տրուած անունն ալ կը բացատրուի անով, որ Խոմէյնի, ինչպէս ...ած էր սկիզբէն, կ'արտածէ իսլամական յեղափոխութիւնը: Հինգշաբթի առտու կը յայտնուէր թէ իրանեան զօրքերը ...ասրա հասած են, որ Իրաքի քարիւղային մեծագոյն կեդրոնն է: Եթէ Իրանցիները գրաւեն քաղաքը, միայն 2 ժամուան ճամբայ կը մնայ մինչեւ Քուէյթի քարիւղային հանքերը...: Անհկա չի կրնար չմտահոգել Միացեալ - Նահանգները, որոնք ...մինչայժմ յայտնած են թէ ուրկէ որ ...գալէր ատանկ, պատրաստ են օգնութեան հասնելու: Մտահոգ է նաեւ Սաուդ Արաբիա, որու ձայնասփիւռը յայտնած է թէ պատերազմը հասած է խոտ...ալի կէտի մը: Ֆրանսա, Արտաքին իր նախարարին բերնով յայտնեց թէ մտահոգ է եւ Յուլիս 14-ին արդէն (որ ի դէպ Իրաքի հանրապետական վարչակարգի տարեդարձն է, քանի 1958, Յուլիս 14-ին էր որ Քասըմ տապալեց հաշէմական միապետութիւնը), Շէյսոն կ'ընդունէր Իրաքի Արտաքին նախարարը:

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը շատ ծանր է եւ կը հաստատուի որ անգամ մը եւս շատ սխալ են «շատ բան գուշակողներու» հաշիւները: Արդարեւ, երբ երկու տարի առաջ Իրաքի զինուորները յարձակման կ'անցնէին Իրանի դէմ, Արեւմուտքը վստահ էր որ մէկ հարուածով Իրանի հաշիւը պիտի մաքրուէր: Սատամ Հիւսէյն երազներ ալ կը տեսնէր եւ կը «մաքրէլուէր» շրջանի քարտէսը: Իրանէն կը պոկէր Խուզիստանը եւ կը տապալէր իսլամական յեղափոխութիւնը: Իրանի «դաշնակիցներն» ալ (Պախթիար եւլն.) կը պատրաստուէին Թեհրան վերադառնալ: Այս ամբողջը չպատահեցաւ եւ միայն 120 հազար հոգի մեռաւ առնուազն, ...ոնց իրենց անծանօթ նպատակներու համար: Իրաց այս կացութեան մէջ, Սատամ Հիւսէյն փորձեց լեզու գտնել, բանակցիլ, Իրանէն քաշեց զօրքը, բայց ոչինչ փոխել տուաւ Ղոմի Իմամին մտադրութիւնը: Վճռած է հաշիւը մաքրել Հիւսէյնի:

Հինգշաբթի առտու իրանեան զօրքերը ...թը քիլոմեթր հեռու էին միայն Պասրայէն եւ 24 ժամուան մէջ, հարիւրաւոր զինուորներ մեռած էին արդէն:

Չմոռնանք անշուշտ բոլորին մտահոգութեան բուն պատճառը, որ պարզ է, մեռեալները չեն, այլ այն իրողութիւնը որ Ծոցը աշխարհի քարիւղին 31%-ը կը հայթայթէ:

Իրան հետեւեալ զեկոյցը ձայնասփռած է մերժելէ ետք ՄԱԿ-ի հրադադարի հրահանգը.- «Սատանայի այս դիւերները, նուիրուած աղօթքի, Իսլամի ռազմիկները Քերպալայէն (Իրաքի շիի սուրբ քաղաք) պիտի ազատագրեն Երուսաղէմը սիոնականութեան ճանկերէն եւ ժողովուրդէն կ'ուզեն որ աղօթէ իսլամի բանակին յաղթանակին համար»: Կը մնայ ամբոխները խանդավառել, ինչ որ ամէնէն դիւրինն է:

ՊԱԿ-Ի ՂԵԿԱՎԱՐ ՄԸ՝ ԷԼԻԶԷ

Հինգշաբթի օր, Նախագահ Միթերան կ'ընդունէր արաբական լիկայի պատուիրակութիւն մը, որու մաս կը կազմէր ՊԱԿ-ի պատասխանատու մը՝ Ֆարուք Խատտումի: Այս վերջինը չէր ընդունուեր անշուշտ իր բուն հանգամանքով, բայց գործնականին մէջ շատ բան չէր փոխուեր:

Տեղւոյն վրայ, այսինքն Պէյրութ, տեղքայլ է: Պեկին կրկին ժամանակ տուած է Ուաշինկթընի ճար մը գտնելու համար, բայց ատիկա չի նշանակեր թէ Իսրայէլ կրնայ ամբակոծումները դադրեցնել: Ընդհակառակն եւ անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ Իսրայէլ իրանեան յարձակումէն օգտուի, արեւմտեան - Պէյրութ մտնելու համար (աշխարհի ուշադրութիւնը, յանկարծ, այլ կողմ դարձած է...): Այլեւս Իսրայէլ դառնութեամբ կը հաստատէ որ քանի օրերը կ'անցնին ՊԱԿ-ը քաղաքական յաղթանակ կը տանի, ինչ որ աւելի կարեւոր է այլեւս զինուորական պարտութենէն: Նոյնը կը հաստատէր, Հինգշաբթի առտու Պէշիր Ճեմայէլի ներկայացուցիչը՝ Ֆուատ Մալէք Ֆրանս - Էնթէրէն: Հայլիպ մինչեւ Հինգշաբթի պայմանաժամ տուած էր Պաղեստինցիներուն, որպէսզի ըսեն ի վերջոյ թէ պիտի հեռանա՞ն Պէյրութէն եւ ի՞նչ ճամբով:

× Ֆրանսա - Իսրայէլ յարաբերութիւնները լարուած կը մնան: Պէյրութի Ֆրանսական դեսպանատունը շատ ծանրօրէն վնասուած է իսրայէլեան ռումբերէն (շէնքը, արեւելեան կառոյցով, շինուած 1919-ին ամէնէն գեղեցիկներէն մէկն է Պէյրութի): Դեսպանատունը արեւմտեան - Պէյրութի «պաղեստինեան» գօտիին մէջ կը գտնուի:

Ֆրանսա կը մեղադրէ Պեկինը, որ կ'ուզէ զէնքով լուծել պաղեստինեան հարցը եւ Իսրայէլ ալ կը մեղադրէ Ֆրանսան, որ անպայման կ'ուզէ փրկել ՊԱԿ-ը:

× Իսրայէլի եւ կարգ մը Հրեաներու տեսակէտներուն առթիւ, խիստ շահեկան գրութիւն մը ունէր Ռոժէ Կառօտի Յունիս 14-ի Մաթէնի մէջ, որու կ'անդրադառնանք առանձին:

———×———

ՅՈՒԼԻՍ 14-Ը

Վերջին տարիներուն, Յուլիս 14-ի տարեդարձի հանդիսութիւնները, զանազան նորութիւններ բերին իրենց ձեւին մէջ: Նախորդ վարչակարգի օրով, Շան զ'Էլիզէի զինուորական տողանցքը տեղափոխուեցաւ Պասթիյ եւ Վէնսէն, ժիսքար դանդաղեցնել տուաւ Մարսէյէզի կշռոյթը (Ֆրանսական փառերգին եղանակը զանազան դաշնաւորումներ ունեցած է, որոնց ամէնէն փայլունին հեղինակն է՝ Պերլիոզ) իսկ Միթերան ալ առաւօտեան տողանցքը փոխադրեց գիշերուան, ինչ որ թոյլ տուաւ նաեւ իրեն Թուլոն երթալ առտուն եւ ողջունել երկրին ծովային ուժերը: Կէսօրէ ետք Ելիզէի պարտէզներուն մէջ կ'ընդունէր հինգ հազար հիւրեր եւ գիշերն ալ, ժամը 22-ին, Քոնքորտի հրապարակը բարձրացած ամպիոնէն, կը դիտէր բանակներու տողանցքը: Անհամբեր բազմութիւնը, կը կարծուի աւելի քան 300 հազար, խռնուած էր Յաղթական Կամարէն Քոնքորտ, աշխարհի գեղեցկագոյն պողոտային երկայնքին: Տեսարանը գեղեցիկ էր եթէ նոյնիսկ ոմանք հաշուեցոյցը քիչ մը սուղ կը գտնէին, (քանի գիշերային այս կարգադրութիւնը 4 միլիոն արժած էր) խստակեցութեան Ֆ. կառավարական ծրագրի մը կիրարկման առթին:

Հավառութիւնը, էթուալէն նախ ընջըլեցաւ, ապա մէկ ժամ յետաձգուեցաւ: Վախ կար արկածի մը, այնքան մեծ էր խռնուած բազմութիւնը:

× Յուլիս 14-ի առթիւ, Պաշտպանութեան նախարարը ջնջեց զինուորական ծառայութեան շրջանի ձերբակալութեան պարտադիր մեկուսացման դրութիւնը եւ կարգ մը ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ազատ արձակած են ձախ պարագլուխ մը՝ Տողու Փերինճէք, որ նախագահն էր աշխատաւորներու եւ գիւղացիներու Թուրք կուսակցութեան (չինամիտ) եւ իր բարեկամներէն երկուքը: Ասոնք կը մեղադրուէին անջատողական քարոզչութեան համար եւ քննադատութիւններու Թրք. ներկայութեան դէմ Կիպրոսի մէջ: Ութէն տասնեւհինգ տարի բանտարկութեան կրնային դատապարտուիլ: Փերինճէքի դատավարութիւնը (1981 Յունիս) բաւական յուզում ստեղծած էր երկրին մէջ, որովհետեւ առաջին անգամն է, որ մէկը կը դատուէր միայն տեսակէտի յանցանքի համար, քանի որ, Փերինճէք միշտ դատապարտած էր ահաբեկչութիւնը:

> **ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ**
> **ՀԵՌԱՏԻՊ**

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 6 - 12)

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԽՄԲԵՐԳԱՅԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏՈՒՆԸ

Դիլիջանի մէջ կառուցուած է Խմբերգային Արուեստի Տուն մը, որ ունի բեմական զանազան յարմարութիւններով համերգի մեծ սրահ մը, փորձի սենեակներ, մանկական արուեստանոցի սրահ, ձայնանիշերու ճոխ գրադարան եւայլն.: Պաշտօնական բացման խօսք առնելով Ռ. Վարդանեան դիտել տուած է, թէ շրջանի բնակչութիւնը կարելիութիւն պիտի ունենայ մօտէն շփուելու երգչախմբային արուեստին հետ եւ ունկնդրելու լաւագոյն խումբերու համերգները: Խօսք առած է նաեւ Հայաստանի Երգչախմբային Ընկերութեան նախագահուհի Էմմա Ծատուրեան: Երեւանէն ետք Դիլիջան առաջին քաղաքն է, որ կ'ունենայ խմբերգային արուեստի տուն մը:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀ

Հայաստանի պետական պատկերասրահը ստացած է նոր քանդակ մը, որ կը պատկերացնէ երախայ գրկած մայրը, գործ՝ ամերիկահայ արուեստագէտ Խորէն Տէր - Առութեանի: Վերջին տարիներուն պատկերասրահը Սփիւռքէն ստացած է բազմաթիւ գործեր, որոնց մէջ աչքի կը զարնեն Գառզու, Յակոբ Գիւրջեան, Էդգար Շահին, Աշոտ Զարեան եւայլն.: Պատկերասրահը ունի 30 հազար ցուցանմոյշ, որուն հազարը՝ Սփիւռքի հայ վարպետներու գործեր են:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՐԵՐԸ

Յուլիս 5-ին Երեւան գացած են հիւլէական ուժի միջազգային գործակալութեան ընդհանուր տնօրէն Հանս Պլիքս եւ Խորհ. Միութեան հիւլէական ուժի օգտագործման պետական կոմիտէի նախագահ Ա. Պետրոսեանց: Հիւրերը օդակայանին մէջ դիմաւորուած են Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալ Ֆ. Պետրոսեանի եւ պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններու կողմէ:

Յաջորդ օրը, հիւրերը ընդունուած են վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեանի կողմէ, որ խօսած է Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան, այդ կարգին՝ հիւլէական ուժի կալուածներէն ներս մշակուած ծրագիրներուն մասին:

×

«ԻՎԱՆ ԹԵՒՈՍԵԱՆ» ՆԱՒԸ

Նիկոլայեւի (Ուկրանիա) «Օկէան» («Ովկիանոս») գործատան նաւաշինարարները Նովոռոսիյսկի նաւագնացութեան յանձնած են 130 հազար թոնի տարողութեամբ նոր նաւթատար նաւ մը, որ կը կրէ «Իվան Թեւոսեան» անունը:

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍ

1980 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ ՔՈՔԹԷՅԼ ՄՈԼՈԹՈՎ ՄԸ ՆԵՏԱԾ ԷՐ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՏԱՆ ՎՐԱՅ

Յարութիւն Սասունեան վեց տարի բանտարկութիւն ԿԱՄ Արդարութիւնը՝ Made in U.S.A.

21-ամեայ Յարութ Սասունեան, որ ձերբակալուած էր, քանի մը ամիս առաջ միայն, քոքթէյլ Մոլոթով մը նետած ըլլալուն համար Թուրք հիւպատոս՝ Քեմալ Արըքանի բնակարանին վրայ, վեց տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, Յուլիս 12-ին: Դատաւորը, այս առթիւ, յայտարարած է.- «Ընկերութիւնը չի կրնար թոյլ տալ որ ահաբեկչական արարքներու ենթակայ ըլլայ»:

Ինչպէս կը յիշէ Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնը (Յուլիս 14), ոչ ոք վիրաւորուած էր, 1980 Հոկտ.ին, երբ Յ. Սասունեան այդ ռումբը նետած էր: 16 ամիս ետքն է, որ իր եղբայրը՝ Համբիկ Սասունեան կը սպաննէր Թուրք հիւպատոսը:

×

Դեռ մանրամասնութիւններ կը պակսին մեզի դատավարութեան ընթացքին մասին, բայց հաւանական է որ վերաքննութեան դիմում եղած է, այսքան անարդար վճիռի մը առթիւ:

× Յուլիս 15-ի Թէրքիշմանը լուրը կուտար առանց մեկնաբանութեան:

ԴԻՄՈՒՄ ԽՈՐՀ. ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՀԱՄԱՐ

Զսպումի դէմ միջազգային կոմիտէն կը փոխանցէ Պարաճանովը Ֆրանսա ընդունելու յանձնախումբին հետեւեալ տեղեկութիւնը.- Երկուշաբթի, Յուլիս 12-ին, Վլատիմիր Իրենկով, խորհ. դեսպանատան խորհրդատու «Պարաճանովը Ֆրանսա ընդունելու յանձնախումբին» մէկ պատուիրակութիւնը ընդունած է, բաղկացած հետեւեալներէ՝ Ալէն Քորնօ, Նաթըն Թրէնթինիան, Լիւք Պեռօ, Ժան Ֆրանսուա Լապուրի, Շանթալ Ռոժոն: Դեսպանատան խորհրդատուն պնդած է որ բացարձակապէս անտեղեակ է թէ ի՞նչ ամբաստանութեամբ է, որ Պարաճանով երկու ամիսէ բանտն է: Յանձնախումբը յայտնած է իր մտահոգութիւնը եւ կրկնած իր փափաքը գիտնալու թէ ինչո՞ւ Պարաճանով բանտն է: Իրենկով վստահութիւն տուած է, որ դիմումը կը փոխանցէ եւ պատասխան մը կը սրուի Օգոստոս 10-ի եւ Սեպտեմբեր 15-ի միջեւ: Պատուիրակութիւնը որոշած է հրապարակել այս լուրը եւ շարունակել ամէն ջանք թափել, ձեռք ձգելու համար Պարաճանովի ազատ արձակումը:

ԱՐԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՕՐ՝ ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պատրաստեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Քալիֆորնիոյ մէջ հրատարակուող «Քալիֆորնիա» ամսաթերթի Յուլիսի թիւը հրատարակած է յօդուած մը, զոր գրած է Արամ Սարոյեան, համբաւաւոր հայ գրագէտ Ուիլլըմ Սարոյեանի տղան։ Բաւական երկար այս գրութիւնը, կարելի չէ տառացի թարգմանել, նախ որովհետեւ օրինական հարցեր կը ստեղծուին եւ երկրորդ՝ որովհետեւ հարկ չկայ այդ ընելու, այդ գրութեան տուն տըւող զգացումները հասկնալու համար։

Ապրիլ 14, 1981-ին, կ'ըսէ Արամ, իր քոյրը, Լիւսի, Ֆրեզնօ կ'երթայ, իր մահամերձ, քաղցկեղէ տառապող հայրը տեսնելու նպատակով։ Միջոցին, Արամն ալ կը մտածէ երթալ, այցելել 72-ամեայ գրագէտը, ու փորձել հաշտուիլ անոր հետ, քանի որ մի քանի տարիէ ի վեր բոլորովին հեռացած են իրարմէ։ Լիւսի կը հեռաձայնէ։ «Մոռցի՛ր, Ար», կ'ըսէ իրեն (Այս «Ար»-ը «Արամ» անունին ամերիկեան ... փաղաքշականն է)։ Ու կը սկսի լալ։ Լոս - Անճըլըսի մէջ Լիւսի գընած էր պտուղներ, եւ «ամէն լաւ զգացում իր սրտին մէջ» (կը գրէ Արամ) դացած էր այցելելու հայրը։ Երթալէ առաջ անուշահոտութիւն (փարֆէօն) դրած է, սակայն տաք օրով շատ քրտնած է։ Երբ ներս կը մտնէ, հայրը իրեն կ'ըսէ որ կորսուի - երթայ, որովհետեւ իր գարշահոտը աւելի՝ արագ կը մեռցնէ զինք։

«Ե՛ս ալ», կ'ըսէ Արամ, «ծանօթ եմ այս սեւ թոյնին, որ այդ օրը կը մտնէր քըրոջս հոգիին մէջ։ Կեանքիս սկիզբէն ի վեր ծանօթ եմ անոր, եւ նոյնիսկ հիմա շատ դժուար է հօրս ներել։ Ամբողջ կեանքս հայրս ապրած է թոյներու մէջ (°) ու մահուան գաղափարներուն հետ»։

«Այո՛», կը շարունակէ Արամ, «մարդիկ պիտի ըսեն, - բայց խօսքդ այն Ուիլըմ Սարոյեանի մասի՞ն է, որ գրեց «Մարդկային կատակերգութիւնը», այն հոյակապ հայ խենթ գրողին մասի՞ն է, որ կեանքն ու մարդիկը սիրեց մինչ»։

«Ես անոր 37 տարեկան տղան եմ», կը շարունակէ Արամ։ «Հայրս երբեք չսիրեց զիս ու քոյրս։ Մայրս սիրեց մի քանի ամիս միայն։ Ան ոչ ոք սիրեց մի քանի ժամէ աւելի։ Միայն խամաճիկներ ու ծառաներ «սիրեց», միայն պաշտիներ՝ զորս կը ծաղրէր երբ իրենց կռնակը դարձուցած էին, միայն զանոնք՝ որոնց վրայ հակակշիռ ունէր։ Եւ կը «սիրէր» նաեւ զանոնք, որոնք կը վախնային իրմէ եւ կամ (որովհետեւ ինք համբաւ ունէր) զանոնք՝ որոնք կուրօրէն կը պաշտէին զինք։

Իր աղջկան, Լիւսիին ըսաւ, - «Թող Արամը ինծի այցելութեան չգայ, թող չհեռաձայնէ, թող չգրէ։ Պիտի սպաննէ զի՛ս եթէ այդ բաներէն մէկը ընէ»։

Ինչպէ՞ս պատմել աչաւոր, ապսիւրտ ճշմարտութիւնը՝ որ իր, այսինքն՝ Արամի կեանքին հիմքը եղած է, ըստ իրեն։ Այս է որ, իր հօր մահէն տարի մը ետք, կը տանջէ որդին։

«Հայրս», կը գրէ ան, «որբ մեծցաւ։ Երեք տարեկան էր, երբ իր հայրը մեռաւ։ «Հիմա», կ'աւելցնէ Արամ, յայտնի չէ թէ ինչու, «ես ալ չորս ու կէս տարու զաւակ մը ունիմ, որուն անունը իմ մեծ հօրս անունն է, Արմենակ»։

«Արմենակ», ըստ Արամի ըսած ընտանեկան պատմութեան, ափանտիսիթի կամ կուրաղիքի հիւանդութենէ կը տառապէր։ Ծարաւ ըլլալով անդադար ջուր կը խնդրէ իր կնոջմէն, Թագուհիէն, որ գիտէ թէ պէտք չէ ջուր տայ հիւանդին։ Բայց ան այնքա՜ն կը պաղատի, որ կինը, ազդըւած, գաւաթ մը ջուր կուտայ ամուսնոյն։ Այդ պատճառաւ կը պայթի կուրաղիքը, ու կը մեռնի Արմենակ։

«Ջեւով մը», կ'եզրակացնէ Արամ, «մեծ մայրս սպաննեց իր ամուսինը, «Ուիլըմի հայրը»։

Արմենակ մեծ պեխով, գեղեցիկ աչքերով ու գեղադէմ մարդ մըն էր, կը գրէ իր թոռը։ Քահանայ մըն էր որ լաւ անգլերէն գիտէր ու բարեկամութիւն հաստատած էր բողոքական պատուելիի մը հետ, որուն անունը՝ Ուիլըմ, եղաւ իր տղուն անունն ալ։ Հաստատուած էր Նիւ - Ճըրզի, սակայն իր կինը, երբ Պիթլիսէն Ամերիկա հասաւ, ուզեց երթալ Ֆրեզնօ, ուր հաստատուած էին արդէն իր հայրենակիցները։ Հոն գացին, ու հայրս հոն ծնաւ Օգոստոս 31, 1908-ին։

«Մեծ հայրս հոն ծխականներ ունէր, բայց այնքա՜ն փոքր էր անոնց թիւը», կը շարունակէ Արամ, «որ ստիպուեցաւ հաւաքոյծ ըլլալ, ապրուստ մը ճարելու համար։ Հիւանդացաւ, մեռաւ, եւ Թագուհին, աղքատ, ստիպուեցաւ իր զաւակները ժամանակաւոր կերպով որբանոցի մը յանձնել, - հայրս, իր եղբայրը, Հենրի, որ վեց տարեկան էր, քոյրը՝ Զապել, ինը տարու, եւ միւս քոյրը, Քոզեթ, 12 տարու։ Հինգ տարի այդ որբանոցը մնացին փոքրիկ Սարոյեանները։ Թագուհի կ'աշխատի իբր սպասուհի, մինչեւ որ իր եղբօր Արամի օգնութեամբ կը յաջողի իր զաւակները որբանոցէն հանել ու տուն բերել։

Որբանոցէն վերադարձող, ութ տարու Ուիլըմ Սարոյեանը, ըստ Արամի, առողջ, ժպտուն ու չափազանց խելացի մանուկ մըն էր, որուն հոգւոյն կեդրոնին մէջ կորուստը հաստատուած էր իբր անդարմանելի զգացում, իբր սարսափ, իբր խախուտ հիմք։

Ապա Արամ կը պատմէ իր հօր պատանութեան օրերուն պատմութիւնը, կը նըկարագրէ անոր ծուլութիւնը, երբ ստիպուած էր ընել այն ինչ որ չէր սիրեր ընել, եւ վերջապէս իր յաջողութիւնը, 26 տարեկանին, երբ յանկարծ համբաւաւոր դարձած երիտասարդ գրող մը։ «Այդ օրերուն», կ'ըսէ Արամ, «հայրս լաւ եւ հուժկու գրող մըն էր, մարդ մը՝ որուն գուարթութեան շուքն էր կորուստի գիտակցութիւնն ու սպառնալիքը, բայց շուք մը՝ որ խորութիւն կուտար իր արուեստին»։

Բաւական անկապ իր գրութեան մէջ, այս տողերէն ետք Արամ յանկարծ կը սկսի պատմել թէ որքա՜ն յաճախ կը կըռուէին իր հայրն ու մայրը։ Մայրը, Քարոլ Մարքիս, խարտեաշ հրէուհի մըն էր, «անմեղ աղջիկ մը», ըստ Արամի տառացիօրէն թարգմանուած բառերուն, որ «գեղադէմ» ու համբաւաւոր գրողի» մը սիրահարած էր, ամուսնացած, եւ ինքզինք կը գտնէր յանկարծ տրամի մը մէջ՝ ուր ոչ մէկ հակակշիռ ունէր ինք։

Կ'ամուսնալուծուին։ Ուիլըմ կը հեռաձայնէ կրկին ու նորէն, կը խնդրէ որ վերամուսնանան։ Քարոլ, ըստ Արամի, կը մերժէ, բայց երբ Ուիլըմ կը սկսի իր զաւկին, այսինքն՝ Արամին հետ խօսիլ հեռաձայնով, վերջինս կը սկսի լալ։ Մայրը չի դիմանար իր զաւկին տառապանքին, քանի որ ան կը կարօտնայ իր հայրը, եւ ուրեմն կը վերամուսնանան։

Այդ օրերուն, կը գրէ Արամ, երբ գիշեր կուիւ մը տեղի ունենար, հայրս «կը վազէր Հայերուն մօտ, որոնք զինք կ'ընդունէին, իր ցաւերը մտիկ կ'ընէին, գրեթէ թագ ու մական կուտային իրեն՝ որովհետեւ ի վերջոյ կարելի՞ էր երեւակայել որ այս հոյակապ մարդը, այս ժողովուրդի բանաստեղծը, որ կը սիրէր լոյսը, խնդուքը, պտուղն ու հացն ու ջուրը, որ ունէր գեղեցիկ հոգի մը, կարելի՞ էր ունենալ ուրիշ բացատրութիւն այս մարդուն մասին, քան այն թէ ... այդ աղջիկը որ ոչ իսկ Հայ էր այլ Հրեայ, որ գուցէ միայն իր դրամին ետեւէն վազած էր», կը չարչարէր խեղճ Ուիլըմը։

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՐԻԶԱԿ

Այս վերջին տարիներուն հայկական հըրապարակը ողողուած է այլազան սալերով եւ երիզակներով (քասէթ)։ Այս կամ այն հայ երգիչը, երգչուհին, նուագախումբը կամ երգչախումբը, շատ անգամ անծանօթ, տարբեր ոճով եւ տարբեր որակով, մի քանի ելոյթներէ յետոյ լոյս կ'ընծայէ ձայնապնակներ, որոնց մէջ կան անպայման արուեստագէտին գրած, յօրինած կամ մշակած երգերէն։ Չէ՞ որ ամէն հայ բանաստեղծական եւ երաժըշտական թռիչք մըն ալ ունի։ Գուցէ կը մտածեն թէ միակ ձեւն է տարասփիւռ հայութեան ճանչցնելու «հայ երգը» կամ «հայ երաժշտութիւնը» Պէյրութէն Փարիզ, Լոս Անճըլըսէն Լոնտոն կամ այլուր։ Սակայն կը մոռնան թէ միջին - արեւելեան կամ ամերիկեան ճաշակը չի համապատասխաներ անպայման ֆրանսական կամ իտալական ճաշակին, մանաւանդ երբ մասնաւոր արշաւ մը կայ, փութկոտութիւն մը կայ դէպի յարմարացում, պատշաճեցում օրուան նորոյթներուն հետ։ Համոզուելու համար կը բաւէ թըղթատել «Շիրակ» երգարանի վերջին թիւերը, 18-էն 21, հրատարակուած Պէյրութ Համնէսեան եղբայրներու կողմէ։ Շատ քիչ կը հանդիպինք հայ երգի կամ նուագի հարազատ մեկնաբանութեան եւ արտայայտութեան։ Այս վերջին դասակարգին կը պատկանի անկասկած Լեւոն Գաթրճեանը, որպէս աշուղական եւ ժողովրդական երգերու լաւագոյն մեկնաբաններէն Սփիւռքի մէջ։

Մեր խօսքը, այս յօդուածով, եկեղեցական երգերու եւ շարականներու մասին է։ Թէպէտ, այս մարզին մէջ ալ, հրապարակի վրայ կան սալեր, որոնք կուտան Պատարագը, կամ պատարագէն հատուածներ, սակայն երիզակի վրայ ձայնագրուած պսակի արարողութեան շարականներն ու երգերը, մեկնաբանուած երգչախումբի մը կողմէ, համեմատաբար եզակի երեւոյթ մըն է։

Այս երիզակին հեղինակն է Խաչիկ Ըլըմազեան, խմբավարը Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին, որ իր աշակերտներով եւ երգեհոնակի ընկերակցութեամբ՝ Ժիւլիէթ Ըլըմազեանի, կատարած է այս ձայնագրումը։ Անհատական նախաձեռնութիւն մըն է եւ առաջին փորձ մը, ինչպէս հեղինակը ինքն կ'ըսէ, բայց փորձ մը յոյժ շահեկան, քանի մեկնաբանութիւնը կը դնենք բաւական յաջող եւ մանաւանդ հաւատարիմ հայ եկեղեցական երգերու ակերուն։ 19-րդ դարու վերջաւորութեան է որ եկեղեցական երգերն ու շարականները եռաձայնի կամ քառաձայնի համար ձայնագրուած են, առանց նուագարանի ընկերակցութեան, յատկապէս Մակար Եկմալեանի եւ Կոմիտասի ջանքերով։ Յետոյ է որ կը թըրլաքրուի երգեհոնակի գործածութիւնը։ Հայ եկեղեցական երգերն ու շարականները շատ քիչ փոփոխութիւններ կրած են ժամանակի ընթացքին։ Գրեթէ կը մնան իրենց առաջին մշակումի ձեւին մէջ։

Պսակի արարողութեան երգերն ու շարականները կը կազմեն երիզակին առաջին երեսը։ «Նշանաւ», «Այսօր երկնային», «Նայեա ի մեզ», «Ուրախ լեր», «Սուրբ Աստուած», «Փառք քեզ Տէր», «Ով երանելիդ» եւ «Մայր եւ կոյս»։ Ամբողջացնելու համար կը պակսի «Թագ պարծանաց»ը եւ ըսենք նաեւ թէ «Նշանաւ»ը նըւաշխութեան կարգին կը պատկանի աւելի. թէեւ, այժմ, տեղական յարմա...

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ցայտնի է որ Մեծարենց կը ձգտէր իր անձին սահմանումին, բացարձակ անկախութեան մը տիրացումին։ Բայց ճիշդ երբ կը կարծէ բաժնուիլ, կտրուիլ խորհըրդապաշտութենէն՝ իբրեւ դպրոցէ կամ հոսանքէ, իրականութեան մէջ խորհրդապաշտութեան հետեւորդներէն է որ կ'անջատուի, եւ ի՛ր ստեղծագործութեամբ կը մօտենայ խորհրդապաշտութեան վարպետներուն։ Բաքախումներ-ուն քերթուածները չհրատարակելը, հրատարակութիւնը Ծիածան-ին եւ Նոր Տաղեր-ուն, կը նշեն խորհրդապաշտ դպրոցէն անջատուելու իր փափաքը. եւ սակայն Ծիածանին ու Նոր Տաղեր-ուն մէջն են այն քերթուածները՝ որոնցմով Մեծարենց կը դասուի եւրոպացի մեծագոյն խորհրդապաշտներու կողքին (174)։ Այս իմաստով ստեղծագործական իր կորած ճամբուն զուգադիպութիւնը Տէրեանի հետ, իրաւ որ պատահականութենէն աւելի բան մըն է։ Այս իսկ պատճառով, Բալուեանի հետ պիտի չըսենք, թէ Մեծարենց «խորքով որքան կապուած հայ ժողովրդական արւեստին, հայ զգայութեան, իր արտաքին զարդարանքով կը մօտենայ եւրոպացի խորհրդապաշտ գրագէտներուն ձեւին» (175)։ Պիտի ըսենք ընդհակառակն՝ թէ Մեծարենց խորհրդապաշտ հեղինակներու լաւ ընթերցող մըն է եւ անոնց կարգ մը դասերուն ներքին, ոչ արտաքին, իւրացնողը - ինչպէս իր կարգին Տէրեանը, ինչպէս Սիամանթօ եւ Թէքէեան - բայց սա կը ծառայէ սկսնակի իր պարզ փորձերուն համար միայն (Բաքախումներ-ու շրջանը)։ Երբ վեր կու գայ փորձառական այս շրջանէն, երբ զայն կը դերազանցէ, իրենը այլեւս ստեղծագործական անկախ մասնակցութիւն մըն է խորհրդապաշտութեան, ինչպէս նաեւ անոր տաղնապին միաժամանակ. եւ ասիկա ոչ միայն հայ գրականութեան անդաստանին մէջ, այլ նաեւ հայ գրականութեան մէջ՝ նկատուած իբր եւրոպական գրականութիւնը ամբողջացնող մէկ մասնիկ։

Այս իմաստով է որ Մեծարենց Ծիածան-ին, Նոր Տաղեր-ուն եւ Քերթուածներ-ուն մէջ պիտի ըլլայ իրապէս «բոլորովին աննման իր նախընթացներուն» (176), նախընթաց՝ ոչ միայն հայ հեղինակներուն բաղդատմամբ, այլ նաեւ ֆրանսացիներուն եւ անգլիացիներուն՝ որոնց ուշադիր եւ ուշիմ ընթերցողը եղաւ։ Այս իսկ պատճառով, Հ. Մ. Ճանաչեան պիտի կարենայ անոր մասին արդարօրէն գրել.- «Ինքը իր ինքնութիւնն է, իր անձնական եղանակովը յայտնաբերուած եւ ինքնակայուն»։

(Շար. 24)

ԽՄԲ.- Այս շաինկան ուսումնասիրութեան ծանօթութիւնները, չէինք կրնար, թէքնիք պատճառներով, օրը օրին տալ։ Զուգեցինք նաեւ զանց առնել, քանի գրութեան հետ ամբողջութիւն մը կազմեն, եւ անհրաժեշտ են, մանաւանդ անոնց՝ որոնք Մեծարենցի մասին այս յօդուածաշարքին հետեւած են եւ կ'ուզեն պահել, ի հարկին, օգտագործելու համար։

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.- ԹՈՐՈՍ Մ. ԱԶԱՏԵԱՆ, Միսաք Մեծարենց (իր կեանքը), հատոր Ա. տպագր. Յ. Մ. Սէթեան, Կ. Պոլիս, 1922 (յաջորդ ծանօթութիւններուն մէջ՝ համառօտելով կը կոչենք ԹԱ=Թորոս Ազատեան), էջ 42 - 49։ ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ, Երկերի ժողովածու, հրատ. Վահրամ Ալազանի եւ Վաղարշակ Նորենցի. Հայպետհրատ, Երեւան, 1955 (յաջորդ ծանօթութիւններուն մէջ համառօտելով կը կոչենք ՀՊՀ=Հայ Պետհրատ), էջ 364 - 365։ ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ. Բանաստեղծութիւններ. հրատ Հ. Մ. Ճանաչեանի. Գրական Յուշեր թիւ 20, Ս. Ղազար - Վենետիկ, 1959 (յաջորդաբար համառօտելով կը կոչենք ԳՅ 20= Գրական Յուշեր թիւ 20), էջ 7։

2. ՀՊՀ էջ 8, ԳՅ 20, էջ 7։

3. ՀՊՀ էջ 282 - 290 եւ այլուր։

4. Ինքնադատութեան փորձ մը, գըրուած է 9 Հոկտ. 1906-ին, ուրեմն Ծիածանի հրատարակութենէն առաջ (ՀՊՀ էջ 362)։ Բնագիրը իր ամբողջութեանը մէջ տպուած կը գտնենք ՀՊՀ-ի մէջ (էջ 269 - 281) եւ ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ, Քերթուածներ, Բաքախումներ, Արձակ էջեր, Նամակներ, Ինքնադատութեան փորձ մը տիտղոսներով Գրական Յուշեր թիւ 21-ին մէջ. հրատ. Հ. Մ. Ճանաչեանի, Ս. Ղազար - Վենետիկ, 1960, էջ 97 - 110 (յաջորդ ծանօթութիւններուն մէջ համառօտելով կը կոչենք ԳՅ 21 = Գրական Յուշեր թիւ 21)։ Նոյն յօդուածը, աւելի համառօտ, տպուած էր «Արեւելք»ի մէջ, 1932-ին։

(Շար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀՈՆՔ - ՔՈՆԿ՝ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԵՂԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊ

Այս փոքր հողաչերտը այնքան խճող - ուած է բնակչութեան տեսակէտով, որ իշխանութիւնները ժամանակէ մը ի վեր գերեզմանավայրեր ճարելու խիստ տագնապին մատնուած են:

Արդէն հինգ միլիոն բնակչութիւն ներկայացնող Հոնք - Քոնկի մէջ բնակու - թիւնը շատ դժուար դարձած է: «Ոսկի ապրիլ» բացատրութիւնը, հոս իր ճշմարտական իմաստը կը ստանայ: Նիւթա - կան շատ նեղ, անձուկ պայմաններ ու - նեցողները, այսինքն՝ բառին իսկական իմաստով աղքատ կոչուածները, ինչպէս կ'ըսեն հոն բացատրութեան մը ձեւին՝ «լուցկիի տուփերու» մէջ կը բնա - կին: Միջակորեար դասին պարզած պատ - կերը շատ տարբեր չէ աղքատէն, իսկ հարուստները ամսական մինչեւ 6·000 տոլար կը վճարեն երեք ննջասենեակնոց յարկաբաժինի մը համար:

Վերջերս տեղ գտնելու կացութիւնը այնքան տագնապալի դարձած է, որ մը - րջուն - անհատական գերեզման մը ու - նենալու համար, այն ալ եթէ գտնուի, 5·000 տոլար պէտք է վճարել:

Հանրային երկու գերեզմանավայրեր, ժամանակէ մը ի վեր նոր դրութիւն մը սկսած են կիրարկել․- առժամեայ թա - ղում: Արդարեւ թաղումէն վեց տարի ետք մարմինը կը հանուի, տեղ տալու համար երկրորդի մը: Թաղումը կ'արժէ 40 տոլար, իսկ տեղահանումը՝ 350:

Իշխանութիւնները, որ խիստ հակա - կից հաստատած են հողերուն վրայ, կը մերժեն նոր գերեզմանավայրեր տրամադ - րել: Փոխարէնը կ'առաջարկեն դիակի - զումը: Եւ որպէսզի մղում տան այս դը - րութեան, երբեւ գումար կը սահմանեն 20 տոլար:

Հարցն այն է, որ աւանդապաշտ Չինա - ցիներուն համար ընտանիքի անդամի մը դիահրկիզումը դատապարտելի քայլ կը թուի: Ընտանեկան գերեզմանը սրբավայր մըն է ապրողներուն համար:

Լուծումի կերպ մը կայ, անշուշտ: Այն է, մեռեալը թաղել Հոնք - Քոնկէն երկա - թուղիի ճամբով մէկ ժամ հեռաւորու - թիւն ունեցող չինական բոշխոտ սահմա - նագլուխին մօտ, այսինքն՝ մայր ցամա - քամասին վրայ: Բայց այս պարագային ալ դժուարութիւնը նիւթականին մէջ է: Չինացիք, որ դրամի հաշիւէն լաւ կը հասկնան, կը պահանջեն 2·500 տոլար, վճարելի Հոնք - Քոնկի տարադրամով: Մնաց որ փոխադրութեան միջոցները դիւրին չեն․ վերջին երեք տարիներուն միայն 95 դագաղ կարելի եղած է տեղա - փոխել: Անդին միւսայի դժուարութիւններ կան Հոնք - Քոնկէն Չինաստան իր ընտա - նիքին դագաղին ընկերակցիլ փափագող ոեւէ մէկուն համար:

×

ԱՍԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ՝ 2·000-ԻՆ

Ի՞նչ թիւ կրնայ ներկայացնել Ասիոյ բնակչութիւնը 2·000-ին: Համաձայն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէկ տեղեկագիրին՝ վերոյիշեալ թուա - կանին երեք միլիառ չորս հարիւր միլիո - նի կրնայ հասնիլ: Կամ՝ մօտաւոր հաշ - ւով ասոր մօտեցող թուական քանակի մը:

ՄԱԿ-ի Ասիոյ եւ Խաղաղականի Տըն - տեսական եւ Ընկերային Հետազօտութեան մարմնին համաձայն, անցեալ տարուան տեղեկագիր, տոկոսի նուազագոյն աճը բնակչութեան տեսակէտով կ'արձանա - գրուի Հոնք - Քոնկի, Ճափոնի եւ Սին - կափուրի մէջ: Անդին, բնակչութեան ա - ճի բարձրագոյն տոկոսները կ'ապահովեն Աֆղանիստան, Պենկլատէշ եւ Փաքիս - տան, այլ խօսքով՝ հարիւր տոկոս պար - զող մահմետական երկիրները:

Հէրըլտի մէջ հրապարակուած այս տեղեկագիրէն կը պարզուի, թէ Ասիոյ բնակչութեան տարեկան միջին աճը 1975-էն 1980, եղած է 1·79 տոկոս, երբ Հիւս․ Ամերիկայինը 0·94, իսկ Արեւմտ - եան - Եւրոպայինը 0·4 տոկոս պարզած են: Տուեալ ժամանակամիջոցին մէջ, Չինաստան արձանագրած է 1·3, Հընդ - կաստան՝ 2, Ինտոնեզիա՝ 2·2, Պենկլա - տէշ՝ 2·8, իսկ Փաքիստան՝ 3 տոկոսի աճ:

Նկատի առնելով վերոյիշեալ եւ այլ տուեալներ, Ասիոյ բնակչութիւնը 1990ին 2·900·000·000-ի, իսկ դարավերջին ալ երեք միլիառ չորս հարիւր միլիոնի կըր - նայ բարձրանալ: Տեղեկագիրը, միաժա - մանակ, կը ճշդէ, թէ նման պարագանե - րուն եւ, յատկապէս, Ասիոյ հարցին մէջ, որոշ զգուշութիւն մը ակնկալելի կը դառ - նայ, քանի բացարձակ դժուար է, եթէ ոչ գրեթէ անկարելի, ճշգրիտ թիւեր եւ տո - կոսներ ապահովել Ասիոյ երկիրներէն մեծ մասին մօտ:

...ութիւնները չեն պակսիր: Բացի «Մայր եւ կոյս»ը (մենակատար՝ Վարդուհի Մի - նասեան) որ Ա․ Պարթեւեանի մշակումն է, մնացեալը Մ․ Եկմալեանի ձայնագրու - թեան վրայ մեկնաբանուած է: Պարզ եւ խորունկ․ ներթափանցող քաղցրութիւն մը, գեղեցկութիւն մը կայ երգչախումբի մեկնաբանութեան մէջ:

Երկրորդ երեսը կը բաղկանայ պատա - րագի երգերէ եւ շարականներէ, Կոմի - տասեան «Հայր Մեր»ը, Եկմալեան «Ամէն Հայր Սուրբ»ը, Վարդան Սարգսեանի մը - շակումով «Ի գերեզմանի» մեղեդին․ «Ձայնեցեր առ Ղազարոս» մեղեդին, Ա․ Պարթեւեան․ Կոմիտասեան «Տէր Ողոր - միա»ն եւ վերջաւորութեան «Օրհնեցից»ը: Մենակատարներու շարքին յիշենք՝ Ա․ Սալպաշեան եւ Եւա Արթինեան:

Ահաւասիկ, երիզակ մը, որ կուտայ մեզի յատկապէս պսակի արարողութեան, խորհուրդի երգերն ու շարականները, քասէթ մը, գործ մը, որ մասնաւոր յա - ւակնութիւն մը չունի, եթէ ոչ ըլլալ հա - րազատ թարգմանը հայ եկեղեցական եր - գերու:

Խաչիկ Եըլմազեան, իր աշակերտներով, յաջողած է այս կէտին մէջ: Լաւագոյն գնահատանքն է որ կրնանք ընել այս առ - թիւ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԻՆ ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ԿՆԻՔԸ

Արագածի հարաւային լեռնաճիւղաւո - րումներուն մէջ տարածուած Շամիրամի պատմա - մշակութային պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած բազմագոյն յախճապակիէ պատրաստուած ուլունքնե - րը սկիզբը յատուկ խանդավառութիւն մը չեն ստեղծած թէեւ, սակայն անհասկը - նալի յախճապակիէ գլանիկը, որուն մէջէն կ'անցնի մանեակը, 35 դարերու շերտերէ մաքրուելէ ետք, իսկական անա - կընկալ մը եղած է: Անիկա այսպէս կոչ - ուած միտանիական կնիքի դասական նմոյշ մըն է: Այս առթիւ, Երեւանի համալսարանի հայագիտական հետազօ - տութիւններու կեդրոնի հնախուզութեան խումբի ղեկավարը՝ Գ․ Արեշեան, ըսած է թէ հին Արեւելքի մէջ կաւէ պնակիտ - ներու վրայ կը գրէին սեպագրերով: Գրուածքներու տակ կնիքով կը դրոշ - մէին: Գտնուած կնիքը պատրաստուած է Միտանի պետութեան մէջ, որ կը գտնը - ւէր հիւսիսային Սուրիոյ՝ Միջագետքի տարածութեան մէջ: Ն․ Ք․ 15-րդ դարուն անիկա Փոքր Ասիոյ հզօր պետութիւննե - րէն մէկն էր: Հին կնիքը միտանիական կնիքներու նուրբ ոճի նմոյշ է: Անոր վը - րայ պատկերացուած են երկար հագուա - տով քուրմեր, որոնք կեղծամներ կը կը - րեն եւ աղօթողի դիրքով կեցած են սըր - բազան ծառին առջեւ: Յախճապակիէ գը - լանիկին միւս երեսը պատկերացուած է երկու քարայծ՝ այդ նոյն ծառին քով:

Ասիկա առաջին կնիքը չէ, որ կը յայտ - նաբերուի Հայկական Լեռնաշխարհի տա - րածութեան մէջ: Ասորեստանեան, կիպ - րական ծագում ունեցող կնիքներու հետ Շամիրամի մէջ գտնուածը վեցերորդն է, որ կը կրէ Ն․ Ք․ 2-րդ հազարամեակի թուականը:

Հին Արեւելքի մէջ այդ կնիքներու տա - րածման աշխարհագրութիւնը կը վկայէ Միտանի Պետութեան բազմաթիւ կապե - րուն եւ շփումներուն մասին, որոնք կը տարածուէին Եգիպտոսէն, Փոքր Ասիոյ կեդրոնական մասէն մինչեւ Կասպից ծով եւ Կովկասեան մեծ լեռնաշղթայ: Հայաս - տանի հնագէտներուն համար գտնուած ա - ռարկաները մեծ արժէք ունին, քանի որ անոնք թոյլ կուտան հնագիտական շատ մը յայտնագործութիւններ կապել Ն․ Ք․ 2-րդ հազարամեակի հին արեւելեան գըր - չութեան յուշարձաններուն հետ:

ԺՊԻՏ

Սկովտացի մը նուէր ստացած է շիշ մը ուիսքի: Ուրախ է ու երջանիկ, շիշը գըր - պանը տուն գացած ատեն դէմը կ'ելլէ ինքնաշարժ մը, որուն զարնուելով կը տապալի գետին: Պատահածը մեծ արկած մը չէ, այնպէս որ մինակը ոտքի կ'ելլէ, բայց ելած ատեն կը զգայ, որ տաքուկ հեղուկ մը կը վազէ սրունքէն վար: Ու կը բացագանչէ յուզուած․ - «Տէր Աստուած, ըրէ այնպէս, որ վազողը արիւն ըլլայ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Օփերայի խումբը Մու - սորգսկիի «Պորիս Կոտունով» օփերայով սկսած է իր ներկայացումները Երեւանի մէջ: Հանրածանօթ խումբին երկրորդ այցելութիւնն է այս Հայաստան: 1958ին էր որ մոսկուացի արուեստագէտները ներկայացած էին հայ երաժշտասէր հա - սարակութեան: Ատենին, խումբէն հան - դէս եկած են Երեւանի Օփերայի ծանօթ դէմքերէն Հայկանոյշ Դանիէլեան, Պա - ւել Լիսիցեան, Գոհար Գասպարեան, Տաթեւիկ Սազանդարեան, Գոհար Գա - լաչեան, Վիլէն Գալստեան եւ ուրիշներ: Հայաստանի մամուլը լայն արձագանգ տուած է Մոսկուայի արուեստագէտներու ժամանումին: Այս առթիւ, Մոսկուայի Օփերայի գլխաւոր բեմադիրը՝ Բորիս Պոկրովսկի, «Սովետական Հայաստան» Օրաթերթի, Յունիս 22-ի թիւին մէջ «Եկած ենք յոյսով ու հաւատքով» խո - րագրին տակ գրած է․ «Իւրաքանչիւր թատրոնի, առաւել եւս՝ Մեծ Թատրոնի խումբի համար, այլ քաղաքի մէջ ներ - կայացումներ միշտ ալ պատասխանատու եւ նշանակալից երեւոյթ են: Անիկա նոր ունկնդիրի հետ հանդիպումի պատասխա - նատուութիւնն է, հրճուանքն ու յու - զումը: Ե ր կ ա ր ընդմիջումէ ետք այս օրերուն Մեծ Թատրոնը նորէն հանդէս կուգայ արեւմտեան Հա - յաստանի՝ բազմադարեան պատմութիւն ու մշակոյթ ունեցող երկրի, խստապա - հանջ ունկնդիրներու առջեւ: Կը շեշտեմ բազմադարեան մշակոյթ որակումս անոր համար, որ անոր լաւագոյն աւանդու - թիւնները (խօսքը կը վերաբերի նաեւ հայկական երաժշտական արուեստին) ի - րենց նոր մարմնաւորումը ստացած են մեր ժամանակներուն: Օփերայի արուես - տը Հայաստանի մէջ նոյնպէս հարուստ աւանդութիւններ ունի: Այդ արուեստը տարբեր ժամանակներուն յաջողու - թեամբ ներկայացուած է Մեծ Թատրո - նին մէջ:

«Հայկական օփերայի գործերը, որոնք իրենց պատուոյ տեղը ունին արեւմտա - եւրոպական եւ ռուսական դասական օփե - րաներու կողքին, մեծ յաջողութեամբ բեմականացած են մեր թատրոնին մէջ: Այս բոլորը, անշուշտ, կը վկայէ այն մասին, որ օփերայի արուեստը Հայաս - տանի մէջ կը գտնուի բարձր մակարդա - կի վրայ: Անոր պատճառներէն մէկը, իմ կարծիքով, նաեւ այն է՝ որ հայկական օփերան կը սնանի ազգային երաժշտական աղբիւրներէն եւ հարազատ է անոր ա - ւանդութիւններուն»:

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Կիրոս երբ Հաճի Մուսայի անունը տը - սաւ, շշուկն անցաւ բազմութեան մէջ, որ աւելի անակնկալ զարմանք էր:

- Այդ ուժերը, իմ ճան աղբրտիք, պատ - րաստ են արշաւի, երկու շաբաթէն:

Այդ պահուն էր, որ շշուկները դարձան կանչ:

- Կեցցէ, կեցցէ, Կիրոսը...

Երկու հուժկու զինուորներ, այդ խան - դավառութեան մէջ, Կիրոսն իրենց ուսե - րուն վրայ առած սկսան քալել դէպի ան - տառին խորքը ու բազմութիւնը կը հե - տեւէր: Կիրոս հեռուհեռէ աւելի հաւաք - ուած բազմութեան մէջ նկատեց հիւանդ - դապահուհի մը, որ կ'ըսես Անահիտ չաստուածուհիին դէմքն ունէր Եկեղ - եաց դաւառի աւերակներէն հանուած, աղուոր հասակով, խոշոր աչքերով ու նը - կարագիր արտայայտող կեռ ու սեւ յօն - քերով:

Բազմութիւնը լռեց յանկարծ, երբ մօ - տեցաւ Տոքթ․ Նայիրեանը, որ անտառէն կտրուած գաւազան մը ձեռքին՝ իրենց կը մօտենար:

- Կիրոս, գգո՞յշ, թէ որ վար իյնաս այդ հսկաներու ուսերէն, է՛ն մեծ կորուստ ա - կանջիդ չափ կ'ըլլայ, - Տոքթ․ Նայիրեանն էր կատակողը:

Երկու հսկայ զինուորները երբ տեսան Տոքթ․ Նայիրեանը, իրենց ուսերէն վար առին Կիրոսը ու բազմութեան մէջ ին - կաւ յանկարծական լռութիւն մը: Բազ - մութիւնը աւելի զգածուեցաւ, երբ Կի - րոս ու Տոքթ․ Նայիրեան ողջագուրուե - ցան իրարու հետ: Կիրոս յուզուած, Մեծն Ներսէսի նման՝ ծանր ձեռքը Տոքթ․ Նայիրեանին՝ իր շրթներուն տարաւ ու աչքերը թրջեցան ... Կիրոս չէր ուզեր մատնել իր տկարութիւնը․ չէր ուզեր արցունք թափել: Տոքթ․ Նայիրեան իր նահապետի պարթեւ հասակով դրկեց Կիրոսի նիհար ուսերը ու խօսեցաւ զգած - ուած խոր ձայնով․

- Կիրոս, աղբերս, էս կռուէն յաջող որ դուրս գանք ...

- Դուն ինչո՞ւ եկար: Կը տեսնեմ որ ուսերդ քիչ մը աւելի ծռած են, - յուզ - ուած խօսեցաւ Կիրոս:

- Չէ, Կիրոս, աղբերս, տահա մեռնե - լու միտք չունիմ: Աստուծոյ հետ դաշինք կնքած եմ, որ պիտի տեսնեմ այդ Հայոց աշխարհի լաւ օրերը:

Բազմութիւնը ցրուեցաւ երբ Տոքթ․ Նայիրեան եւ Կիրոս առանձին խօսակցու - թեան սկսան:

- Կիրոս, աղբերս, էնքան տարիք ունե - ցայ, սերտեցի գիրքեր, գրեցի գիրքեր, շատերու հետ նստայ կայնայ, վերջ ի վերջոյ հասայ էնքան տարրական ու էն - քան քաղաքակրթական, էնքան անցեալ եւ էնքան ապագայ ճշմարտութեան մը․ - Զարկ, եւ իրաւունքը քուկդ է: Ըսեմ, որ հայ ժողովուրդը իր մարդկային ու բարոյական ըմբռնումով վաղուանն է: Այս շրջանի հետ չէ Հայը, ահա թէ ին - չո՞ւ այսքան մեծ չարչարանքներէ կ'անց - նի, յամառ կերպով նպատակ մը իրա - գործելու համար: Պահենք այս ազնիւ ժողովուրդը վաղուան համար որ ան կա - րենայ իր դերը կատարել մարդկային յա - ռաջդիմութեան մէջ դէպի բարոյական կա - տարելութիւն: Մտքի զօր է, աղբերս մա - նաւանդ մեզ համար պահանջել մարդկա - յին եւ կամ քրիստոնէական բարոյակա - նութիւն: Մարդկային մեծագոյն բարոյա - կանութիւնը ուժ է ինքնին եւ ուժը՝ ու - ժով կարելի է լիակատար ընել:

- Դո՞ւն ալ, Տոքթ․ Նայիրեան...

- Ես ալ, Կիրոս...

- Կը յիշես, հէ, երբ ես տասը տարի առաջ մօտաւոր բաները կը խօսէի, իսկ դուն կը քննադատէիր զիս ըսելով, որ կայ մարդկային դատաստան մը․ ըսի շատ տաք լեզու չփարտեմ Տոքթ․ Նա - յիրեանի հետ, երբ ես ճեմարանը կէս ձգած մէկն եմ միայն:

Իսկապէս, երկար ատեն էր որ Կիրոս եւ Տոքթ․ Նայիրեան իրարու երես տե - սած չէին: Կիրոս նկատեց, որ ծերացեր էր Տոքթ․ Նայիրեանը, դէմքը առած էր Խորենացիի մը ծանրութիւնը եւ կամ Մովսէս մը, որ Եհովայի հետ խորհըր - դակցելով նոր տասնաբանեայ մը վար բերած էր: Կիրոս կը զարմանար, թէ այս պատկառելի ծերուկը ինչպէ՞ս կը դիմանար ճամբաներուն ու հալածանքի չարքաշ կեանքին:

(Շար․ 605)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գասզու
Տէր եւ Տիկին Ժան - Մարի Գասզու

կը ծանուցանեն թէ մասնաւոր հոգե - հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ձո - րեքշաբթի, Յուլիս 21-ին, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւին իրենց սիրեցեալ քրոջ, տալոջ եւ հօրա - քրոջ՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՋՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան (Յունիս 28) Թարմ յիշատա - կին :

Անհատական ոչ մէկ հրաւէր ղրկուած ըլլալով, կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամներէն ու ծանօթներէն, որ գայն իբրեւ այդ նկատեն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տէր եւ Տիկին Տիգրան Միքայէլեան եւ Ռաֆֆի Խաչատուրեան իրենց սիրելի հարսին եւ հօրաքրոջ՝ Տիկին Մարթ Միքայէլեանի (ծնեալ Անտրէ) մահուան առթիւ 400 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ տօնն է Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, յիշատակ է Մեռելոց :

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց :

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառի առթիւ՝ առաւօտեան ժամը 10-ին հան - դիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօ - ղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառի առթիւ կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
որ աւագ սարկաւագ պիտի ձեռնադրէ Կարպիս Էզկիւլեանը :

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Յուլիս 18, Կիրակի տօն է Վարդա - վառի :

Այս առթիւ, առաւօտեան ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի-

LA GRÈCE A LA CARTE
VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS

1460 F. DEPARTS: SEPTEMBRE

1560 F.(*) JUILLET - AOUT
() SUPPLEMENT 200 F.
DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS
(HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE)
AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:
ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.
5, Place A. Malraux - 75001 Paris
Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

ON RECHERCHE
L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
RECHERCHE INTENDANTE
— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.
Pour tous renseignements, téléphoner à:
Mme. KARAGULIAN
au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi
jusqu'à fin Juillet

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան Մատուռին մէջ Ս. Պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Յուլիս 17 առաւօտեան ժամը 10·30-ին :

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին բարեպաշտ հաւատացեալները եւ Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ՊԷՏՔ Է ՏԵՒԷ

- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկլեզու ուսուցում մը կը ջամբէ :

— Ձեր դպրոցը չի կրնար գոյատեւել առանց ձեզի :

- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը :

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ նոր տնօրէնութիւնը կ'առաջարկէ ձեզի.-

- Բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով :

- Ինքնաշարժի մասնաւոր սպասարկութիւն մը Ռէնսիի մերձակայ արուարձաններու փոքրիկներուն համար :

- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակներուն, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթարանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (արձանագրութեան ծախք՝ 150 :

- Ցերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշադին (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ) :

- Գիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ. :

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐ
ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑԷՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝
ՏԻԿԻՆ ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆԻ
որ ձեզ կ'ընդունի.-

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72
Ժամը 10–էն 12 - Երկուշաբթիէն - Ուրբաթ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ — Bellefontaine

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի ծնողական ընդունելութեան օրուան առթիւ կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յուլիս 18-ին :

Լիոնէն օթօքառ մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Կայան (Պէլֆոնթէն)

Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին, Եկեղեցիին առջեւէն ճշդապահ ըլլալ : 40, Rue d'Arménie — Lyon 3e

Արձանագրութեանց համար դիմել.-

- Տիկին Թութլեան· 888·92·51 - Եկեղեցիի քարտուղարուհիին.- 860·47·18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Լուսաւորչեայ տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Պ. Բիւզանդ Նազարեան 5000, Պ. Յարութիւն Զուլաքեան, Պ. Հրաչեայ Զուլաքեան, Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձ. 1000-ական, Տիկին Մաթայ, Տէր եւ Տիկին Թորոս Սեմերճի 700-ական, Առնուվիլ - Լէ - Կոնէս Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն, Իսի - Լէ - Մուլինօ Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն, Պ. Պ. Սինանեան - Շիրինեան 500-ական, Տէր եւ Տիկին Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Արսլանեան 250-ական, Պ. Խորէն Մինասեան, Տիկին Պէրպէրեան, Պ. Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Էլիկիւլէր 200-ական Ֆ., Օր. Աննիկ Էքպէրեան, Պ. Աւետիս Պալթայեան 150-ական, Տէր եւ Տիկին Տէմիրեան 140, Պ. Նշան Հայթայեան, Տէր եւ Տիկին Պէքարեան, Պ. Սահակ Հէյրան, Տէր եւ Տիկին Տէր - Գալուստեան, Տիկին Սարըկիւզէլեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Օհանեան, Պ. Արամ Մարգարեան 100-ական Տիկին Շնորհիկ Փափազեան 50 Ֆ. :

UGAB — JEUNES
Soirée - Disco
CONCOURS DE DANSES
Samedi, 17 Juillet — A partir de 22h.
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Tenue correcte exigée
Participation aux frais:
— 50 F. Non-Membres.
— 35 F. Membres.
— 25 F. Membres — Etudiants.

RESTAURANT ՃԱՇԱՐԱՆ
EREVAN ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի :

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ
Վ Ի Գ Է Ն,
Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ
ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը :
Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 75

ARMÉNIE 1982

12 JOURS

DU 03 AU 14 AOUT - Prix 4.390 F. — DU 07 AU 18 SEPTEMBRE - Prix 4.390 F.

DU 05 AU 16 OCTOBRE - Prix 3.890 F.

— Possibilité de séjour supplementaire à EREVAN

— Extension possible à TBILISSI / EREVAN / LENINGRAD (Nous consulter)

— Réduction «FAMILLE» possible à partir de 4 personnes.

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS:

MONDOTOURS
OCIVEP

2, RUE DE SEZE — 75009 PARIS

Téléphone: 266. 50. 12

ou

Mme. PEHLIVANIAN — Tél.: 384. 31. 28

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.216 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.216

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

×

Անունն իսկ պատկեր մըն է՝ ակնախտիղ, շլացուցիչ փայլով: Նկարչական համաւորումով: Նաեւ՝ վեհաշուք իմաստով: Պատմութեան մէկ երեսը կը պարզէ ան՝ իր հեթանոսական արմատներով ու նոր կրօնքին՝ Քրիստոնէութեան շղարշով զգեստաւորուած: Ուրեմն՝ նախապատմութիւն եւ պատմութիւն իրարու յօդուած կը մնան, անխախտելի կապերով:

Տարօն Աշխարհ: Հի՜ն - հի՜ն օրերուն մեր չաստուածներուն կեդրոններէն էր անիկա: Ուխտավայրերէն մէկը հեթանոս Հայերուն: Աշտիշատ, Արածանիի աջ ափին, Տարօնի արեւմուտքը, կը բարձրանար մեր նախահայրերուն պաշտամունքի մեծագոյն կեդրոններէն մէկը՝ նուիրուած Վահագնի ողներներուն ուժը փայփայող, փառաբանող մեհեանը: Անոր կողքին՝ Աստղիկի գեղեցկութեան նուիրուող հիւսող այլ մեհեանը: Եւ, վերջապէս, երրորդը՝ նուիրուած Անահիտի, այն որ պարեր չարունակ պարզեց խորհուրդը «մայր առաքինութեանց»:

Մեր ժողովուրդը, որ երբեք չուզեց անջատուիլ իր արմատներէն, կարել իր կապը անցեալին հետ, մուրատատուր Սուրբ Կարապետի վանքը դարձուց ուխտատեղի:

Վարդավառ: Դեռ մօտաւոր անցեալին աշխարհ մը կը խլրտար, կը խայտար խանդով եւ հրայրքով: Վանքը՝ ներսով - դուրսով, իր սարերով եւ լանջերով, արօտին, եռուն գիմապեծ կը պարզէր: Հոն կը բոլորուէր, կը մէկտեղուէր Հայոց ժողովուրդը մեծով - պզտիկով, իր ամէն եւ քաղքցի տարրերով, իր մահաւով եւ լախտով: Մարդոց բազուկները պինդ, դաժան աշխատանքին փաստը կարծանագրէին: Անդին հարսերն ու կամինաբոյր աղջնակները ժողովուրդի մը յորդուն ապագան կը բացայայտէին: Եւ դեռ ծծկեր մանուկներ իրենց մօր փէշերուն կպած՝ ճիչերով եւ ժպիտներով ժողովուրդի մը վառ ապագան կը հաստատէին: Երախաներ կ'ոստոստէին:

Լեռ ու ձոր, դաշտ եւ հովիտ, կարծես միջոնեայի կը վերածուէին: Դհոլն ու զուռնան կը թնդացնէին շրջապատը եւ, ամիկներ ու պապեր, քա՜նի - քա՜նի անգամ ըլլալով, իրենց ուխտերուն համբոյրները կը դրոշմէին՝ մաշած սրբաքարերուն վրայ՝ ապագայ սերունդին լաւագոյն օրերուն ի խնդիր:

Աղօթք եւ խունկ: Խաչկնքում եւ լուրջպար:

Այո՛, Հայոց Աշխարհը իր պարով, իր կենսունակութեան հաւատքը կուտայ:

...Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը աւերակ է այսօր, ինչպէս աւերակ դարձան մեր անցեալի մեհեանները: Հողմացրիւ եղաւ ռանչպարներու սերունդը: Թուականը՝ 1915:

Աւերակները, սակայն, ձայն կուտան հեռու - հեռաւոր Սարտարապատին: Գիտեն, թէ հոն տասնամեակներէ ի վեր Մնացորդացը կը շարունակէ խնկարկել պատմական խաչքարերուն առջեւ եւ հոն նոյն ժողովուրդը կը շարունակէ հնչեցնել իր վաղեմի դհոլն ու զուռնան:

Վարդավառ: Փոքրիկ հողաշերտէ մը կը լուին երբեմնի թափահարող ոտքերու թնդիւնները:

Նազով - սազով սահող Հայուհիներու շարքերը:

Թնդիւններ եւ նազանքներ, որոնք, վաղը, անպայման, լսելի պիտի դառնան վերստին Տարօն Աշխարհէ Մշոյ Սուլթան, Ս. Կարապետի այս անգամ վերանորոգուած վանքին պատերուն առջեւ:

Եւ Հայոց Աշխարհէ դհոլն ու զուռնան, վերստին իրենց կչռոյթաւոր ելեւէջները պիտի հնչեցնեն երբեմնի Աշտիշատի քարերուն մօտ:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Բոլոր Հրեաները համաձայն չեն Պեկինի եւ Շարոնի մղած քաղաքականութեան հետ, ոչ միայն դուրսը այլեւ՝ ներսը: Շնորհիւ արտայայտութեան ազատութեան, որ գլխաւոր առաքինութիւնն է արեւմտեան աշխարհի, կը պարզուին զանազան կողմերու տեսակէտները: Այս առընչութեամբ, ինչպէս գրած էինք երէկուան մեր թիւին լուրերու բաժնին մէջ, յատկանշական է եւ դիպուկ այն պատասխանը, զոր Ռոժէ Կարոտի կուտայ Պլանտին Պարէ - Բրիկէլի եւ Ալէն տը Ռոչիլտի, Մաթէնի Յուլիս 14-ի թիւին մէջ: Կուտանք թարգմանաբար:

Յուլիս 5-ի, Մաթէն-ի մէջ լոյս տեսած յօդուածով մը Պլանտին Պարէ - Բրիկէլ յաջորդելով Ալէն տը Ռոչիլտի, արհամարհելով բացայայտ իրողութիւնը, համակամ դարձնելով Ֆրանսայի հրեայ համայնքը Պեկինի եւ Շարոնի, կ'ամբաստանէ հայր Լըլոնը, պատուելի Մաթիօն եւ զիս հակասեմականութեամբ հիմ առնելով «սիոնականութեան խաթարումը... հրէականութեան ախտերը...»:

Յանցանքը մերն է՞ եթէ Իսրայէլի մեծ ռաբբունեան դեռ նոր հռչակեց որ Լիբանանի արշաւանքը (մկրտուած՝ «խաղաղութիւն Գալիլիայի համար») համապատասխան է հրէական օրէնքին (հալախա) և թէ այդ գործողութեան մասնակցութիւնը պարտականութիւն մըն է (մթցվա), այն է պատերազմ ընել «ինչպէս ըսուած է Թօրայի մէջ»:

Մեզի համար, հարցը Իսրայէլի ղեկավարներուն քաղաքականութեան մէջ է եւ ոչ հրէականութեան:

Երեք ստորագրողներէն ոչ մէկը պարտի ինքզինքը պաշտպանել հակասեմականութեան ամբաստանութեան դէմ: Մեր նպատակն էր եւ կը մնայ, ցոյց տալ որ եթէ կրաւորական մնանք Լիբանանի իսրայելեան ջարդին ի տես, նոր յարձակումներ կը վերսկսին, անմիջապէս որ իսրայելացի ղեկավարները կրկին ամբողջացնեն իրենց նիւթականն ու զէնքերը Ռեկընի եւ սիոնական աշխարհի ուրիշ Ռոչիլտներու մօտ եւ թէ միջազգային կացութիւնը իրենց նպաստաւոր թուի:

Ինչպէս, պայծառատեսութեամբ կը յայտնաբերէր Փրոֆ. Եշայանու Լայպովից, Յունիս 14-ի, Երուսաղէմի մամուլի իր ասուլիսին մէջ, - Ներկայ պատերազմը իբրեւ գլխաւոր նպատակ ունի պատրաստել յաջորդը, որովհետեւ, կ'աւելցնէ, ուրիշ ելք չկայ քան պայքարիլ մինչեւ ամբողջական բնաջնջումը Պաղեստինցիներու կամ բաժնել հողը երկու ազգերուն միջեւ: Ցեղասպանութիւն չէ՞ երբ իսրայելեան բանակը, Պէյրութի մէջ, կը գործածէ ամէնէն վայրագ զէնքերը Ֆոսֆոր ռումբեր եւ բազմաբեկոր ռումբը:

«Հակասեմական» էի՞ն Պէն Կուրիոն, երբ Պեկինը կը սահմանէր որպէս «ճշմարիտ հիթլերական մը», Այնշթայն եւ՛ Հաննա Արենդը, որ Պեկինի առաջին ճամբորդութեան Միացեալ - Նահանգները, կը դիմէին ամերիկեան իշխանութեանց, որպէսզի չընդունին այդ արարածը: Նահում Կոլտման, հիմնադիր - նախագահ Համաշխարհային Հրէական Մարմնին, Նախագահ Մենտես - Ֆրանս, երբ արդար հաշտութիւն մը կ'առաջարկեն Պաղեստինցիներու հետ: Փրոֆէսօրներ Մինկովսկի եւ Վլատիմիր Եանքելեվիչ (եւ որքան ուրիշներ), որոնք դէմ կ'արտայայտուին Լիբանան գործուած ոճիրներուն եւ որ կ'առաջարկեն լուծումներ երաշխաւորող Իսրայէլի ապահովութիւնը եւ Պաղեստինցիներու յարգանքը:

Բնաւ խնդրոյ առարկայ չենք ըներ «Հրէականութիւնը իր ծագումներէն սկըսեալ» այլ ցեղապաշտ եւ ցեղախմբային մեկնաբանութիւնը, զոր կուտան սիոնիստ ղեկավարները եւ Իսրայէլի օրէնքը, երբ կը սահմանեն Աբրահամի չարաւիղը ոչ որպէս հաւատքի համայնք մը այլ՝ արեան շարունակութիւնը: Ցեղապաշտութիւնը տեսակէտ չէ, ոճիր մըն է մարդկութեան դէմ:

Արդ, մոլորումով մը, զոր Հայիմ Քոհէն, Իսրայէլի գերագոյն Ատեանի նախկին անդամ դատապարտեց. «Հրէութիւնը» Իսրայէլի Պետութեան մէջ, սահմանուած է, ինչպէս Նիւրէնպերկի հիթլերական օրէնքներու մէջ, արեան գծով.- Հրեայ է՝ ան որ հրեայ մօրմէ ծնած է: Ըստ, Իսրայէլի ներկայ օրէնքին, Սողոմոն Թագաւորը հրեայ չըլլար, քանի որ մայրը հիթիթ էր, ոչ ալ՝ Դաւիթ արքան, քանի որ Հռութ, մեծ - մայրը մոապիթ էր:

Այս ցեղապաշտութիւնն է զոր կը դատապարտենք, սիոնական ցեղապաշտութիւն մը, որ կը շահագործէ ամօթալի կերպով իսրայելեան հաւատքին արդար վարկը:

Ալէն տը Ռոչիլտներն ու իրենց ծառաները չեն չափեր պատասխանատուութիւնը, որ կը կշռէ իրենց վրայ, երբ պաշտպանները կը դառնան Պեկինի եւ Շարոնի եւ մանաւանդ, երբ ամէն իրողութեան դէմ, կը յաւակնին այդ ընել յանուն Ֆրանսայի հրեայ ամբողջ համայնքին, որուն, բարեբախտաբար, միայն մէկ փոքրամասնութիւնը կը ներկայացնեն: Չեն չափեր վնասը, զոր կը բերեն հանրային կարծիքին մէջ, իրենց հաւատակիցներուն, կարծել տալով թէ բոլորն ալ համակամ են՝ քաղաքականութեան, անձնասպանական Իսրայէլի Պետութեան համար, Պեկինի, Շարոնի եւ իրենց մեղսակիցներուն, այն պահուն իսկ, երբ Իսրայէլի մէջ, 200 հազար Իսրայելացիներու ցոյց մը, կ'արտայայտէ նման քաղաքականութեան մը ուրացումը, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ, ամէնէն յարգըւածները իսրայելացի մեր հայրենակիցներուն:

ԻՐԱՆ, ԻՐԱՔ, ԼԻԲԱՆԱՆ

Միջին - Արեւելքի խառնակ վիճակը միշտ կը շարունակուի: Իրան - Իրաք պատերազմը արդէն հազարաւոր զոհեր պատճառած է, բայց կարելի չէ յստակ գաղափար մը ունենալ, տրուած ըլլալով որ երկու կողմերն ալ յաղթանակէ կը ճառեն: Արդարեւ, ըստ Թեհրանի, պարսկական զօրքերը աւելի քան 25 քիլոմեթր մտած են Իրաք, մինչ Պաղտատ կը պնդէ որ ետ մղած է իրանեան բոլոր յարձակումները:

Թեհրան շատ յարմար նկատած է նաեւ հեռատեսիլէն ներկայացնել կռուող զինուորի մը հոգեվարքը: Ծանրօրէն վիրաւորուած, գրեթէ անդիտակից, երիտասարդը քամեռային առջեւ «Ալլահ աքպար, Ալլահ աքպար» (Աստուած մեծ է) կը պոռայ: Այսպէս, Զօրեքշաբթի դիշեր, Իրանցիները կրցած են ռազմիկին հոգեվարքին հետեւիլ, մինչեւ որ երիտասարդը մեռնի, ու մարմինը կը տանին պատգարակի վրայ, ճակատն ալ՝ փաթթոց մը, վրան Ալլահ գրուած...:

×

Պէյրութի մէջ եւ շուրջը տեղքայլը կը շարունակուի: Սուրիա կրկնեց առջի օր եւ վերջնական ձեւով, որ բացարձակապէս կը մերժէ ընդունիլ Պաղեստինցիք: Արտաքին Նախարարը՝ Խատտամ, շեշտած է, Նիքոզիոյ մէջ, ուր կը մասնակցի ոչ-ուղեկից երկիրներու համադրող Բիւրոյի արտակարգ նիստին, թէ որեւէ պարագայի այդ որոշումը փոխել չի կրնար տալ: Նոյնատեն, Փարիզի մէջ, ՊԱԿ-ի Արտաքին Նախարարը, արաբական լիկայի պատուիրակութեան որպէս անդամ, Էլիզէ կ'ընդունուէր: Լիպերասիոն, որ կրցած է փոքր հարցազրոյց մը ունենալ այս տեսակցութենէն ետք խատտումիի հետ, կ'արձագանգէ անոր կարգ մը յայտարարութեանց: Խատտումի կ'ըսէ թէ Միթերան շատ վճռական եղած է, ինչ կը վերաբերի պաղեստինցի ժողովուրդին իրաւունքներուն եւ շեշտած թէ Ֆրանսա դեր մը պէտք է խաղայ տագնապին մէջ: ՊԱԿ-ի «Նախարար»ը կը գտնէ նաեւ թէ Իսրայէլ անելի մէջ է, որովհետեւ իր «բարբարոս գործողութեան քաղաքական նպատակներուն չի հասնիր»:

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Շամիր յայտարարած է երկրին հեռատեսիլէն, որ Իսրայէլ թէեւ վերջնագիր չէ տըւած, բայց եւ այնպէս դիւանագիտութեան տրուած պայմանաժամը անսահման չէ: Իսրայէլ կարգադրութեան որեւէ ձեւէ, նաեւ զինուորական, չէ հրաժարած եւ պէտք չէ որ Ֆրանսա թոյլ տայ ՊԱԿ-ի որ պատրանքներով օրօրուի: Պէտք է գիտնան որ իրենց ճակատագիրը վճռըւած է, պէտք է ձգեն Պէյրութն ու Լիբանանը:

Պէյրութի մէջ, որոշ լաւատեսութիւն մը ստեղծած էր կառավարութեան մէկ յայտարարութիւնը, բոլոր հոսանքներու հաւանութիւնը ստացած, որու առաջին երկու կէտերն էին բոլոր զինուորական օտար ուժերու հեռանալը Լիբանանէն: Երկրորդ կէտը, մանաւանդ, կը վերաբերէր սուրիական զօրքին հեռացման, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահի: Հինգշաբթի իրիկուն երբ հեռաձայնով կը խօսէինք արեւմտեան - Պէյրութի մեր մէկ բարեկամին հետ, այս լուրը դրական տըպաւորութիւն մը գործած էր բայց ար. ձագանգը չգտանք փարիզեան օրաթերթերու մէջ, միայն Պի - Պի - Սի-ն էր, որ առջի գիշեր այս յայտարարութեան կ'ակնարկէր:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ Երեքշաբթի Յուլիս 13, կէս գիշերին, երթեւեկի արկածի մը զոհ գացած է Տիկին Շաքէ Պէշիկթաշլեան, այրին գրագէտ - երգիծաբան՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի: Ըստ մեր ստացած հաւաստի տեղեկութեանց Վիլմոմպլի իր բնակավայրին մէջ, կառք մը զինքը տապալած է, երբ փողոցը կ'անցնէր: Տիկին Պէշիկթաշլեան մեռած է ճիշդ կէս գիշերին:

Ցուղարկաւորութեան կարգադրութիւններ դեռ չէին եղած, երբ թերթը մամուլին կը յանձնէինք Ուրբաթ առաւօտ:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԿՐՕՆՔԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԵՐԷ՞Ն

o

«Ալիք»ի վերջին թիւերէն (Յուլիս 7-11) կ'իմանանք թէ կրթական նախարարութեան մէկ շրջաբերականին համաձայն հայկ. վարժարաններու մէջ կրօնքի դասաւանդումը պէտք է պարսկերէն կատարուի: Այս մասին մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14-ի մրցումներու արդիւնքներն են.-

Դինամօ (Կ.) - Կայրաթ	3 - 0
Սպարտակ - Արարատ	1 - 1
Զէնիթ - Նեֆթչի	1 - 1
Դինամօ (Մսկ.) - Տորպեդօ	3 - 2
Չերնոմորեց - Պախտակոր	3 - 1
ԲԿՄԱ - Մետալիստ	1 - 0
Դինամօ (Թ.) - Դինամօ (Մ.)	1 - 0

ԱՐԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՕՐ՝ ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պատրաստեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Ցանուն իր մօր (որ, իր դէպ, Ուըլ-Թըր Մաթհաու ծանօթ հրեայ դերասանին հետ ամուսնացած է ներկայիս)... հայութեան հետ այս արագ հաշուեյարդարը կատարելով, Արամ կը նկարագրէ ուրիշ դրուագ մը: Կը յիշէ որ 1959-ին Փարիզի մէջ հօրը գրասեղանին վրայ կը գտնէ ինքզինքին ուղղուած նօթ մը, - «Միակ անձը զոր սիրած եմ կեանքիս մէջ՝ Սարոյեանն է, եւ միակ բանը որ կը սիրեմ իմ մէջս ներկայիս՝ Սարոյեանէն մնացած փոքր բանն է»:

Հայրս, կ'աւելցնէ Արամ, կը փորձէր չսիրել, կ'ուզէր հեռու մնալ սէրէն, որ իր հետ կը բերէ կորուստի հսկայ կարելիութիւնը, եւ որ իր մէջ կ'արթնցնէր որբացած ու սարսափած երեք տարեկան որբը: Եւ, կ'աւելցնէ, յաջողեցաւ «մօրմէս զատ ուրիշ ոչ մէկ սիրային լուրջ կապ ունենալ»: Սեռը, իրեն համար, մընաց պոռնիկներու հետ սեռ., փինանսական կարգադրութիւն մը: Ապա կ'եզրակացնէ թէ երբ, տարիներ ետք, մահամերձ Սարոյեան ըսաւ իր տղուն, որ ան չգայ իրեն այցելելու, որովհետեւ այդ այցը պիտի մեռցնէր զինք, այդ արտայայտութիւնը ինքնի՛ն փաստ մըն էր իր՝ Արամի վերլուծումին: Փաստ, որ Սարոյեանի զգալու կարողութիւնները երեք տարեկանի հանդրուանին մէջ մնացած էին, («սառած էին», կը գրէ Արամ), եւ երբ սէրը կամ սիրուած անձի մը ներկայութիւնը (տղուն, աղջկան կամ կնոջ) կը հալեցնէր այդ սառը, Սարոյեան կը դառնար անտանելի ու պոռացող երախայ մը: Միայն չսիրելով, միայն անտարբեր ըլլալով իր մօտ եղած մարդոց հանդէպ, կ'եղբակացնէ, միայն ա՛յնատեն էր որ ան կրնար ժպտուն մնալ:

Ապա կը պատմէ թէ ինչպէս տեղի ունեցաւ իրենց կապերու, հօր եւ զաւակի կապերու խզումը: Ամուսնացած ու զաւակներու տէր Արամ հօրը հետ կը վիճի տունի մը մասին, այսինքն՝ տնտեսական հարցի մը մասին («երբ օգտակար եղած էի հօրս», կը գրէ Արամ): Կէս ժամ հայրը հեռաձայնի միջոցաւ կը պոռայ սահմռկած տղուն, կը հայհոյէ, եւն.: Երբ իրենց հեռաձայնային այս խօսակցութիւնը կը վերջանայ, Արամ այսպէս կը նկարագրէ իր հոգեվիճակը.-

«Զգացի որ մահացու վտանգի մէջ էի ես: Նման յարձակումներ՝ հօրմէս, վըտանգ մը պիտի ըլլային ինծի, եթէ ես ստիպուէի նորէն անոնց դիմանալ: Վիճակը քիչ մը կը նմանէր ընտրութեան մը, - ա՛ն կամ ես: Կին մը եւ զաւակներ ունէի, որոնց կը պարտէի խորունկ հաւատարմութիւն: Որոշեցի մեր կապերը խզել»:

Եւ հիմա, կ'աւելցնէ Արամ, միայն գրելով է որ կրնամ կեանքիս ա՛յս հանգրուանէն ալ անցնիլ, առանց իյնալու օտարացումի (ալիէնասիոն) վիհի մը մէջ, այնքա՜ն խորունկ՝ որ հօրս վերջին զգացական fou de կրաս-ը պիտի ըլլար ինծի համար»: (Իր բառերն են ֆրանսերէնը):

Ապա Արամ Սարոյեան կը նկարագրէ թէ ինչպէս իր հօր զաւակը ըլլալով, ինքն ալ ստիպուած եղաւ վահանի նման արգելքներ ստեղծել, իր զգացումները պաշտպանելու համար: Եւ վերջապէս կը պատմէ թէ հակառակ հօր ուղարկած մերժումին, Արամ կ'երթայ իր մահամերձ հայրը տեսնելու, Ապրիլ 29, 1981-ին, իր աղջիկն ալ հետը տանելով: (Խ. Թ. աղջըկան անունը... «Գրիմ» է, ոչ ... «ոճիր» այլ «քրէմ», այսինքն՝ «կաթի սեր»: Թէ ի՛նչ տեսակի կապեր պիտի ըլլան ապագային այս հօր ու այս զաւկին միջեւ, երբ վերջինս լուրջ բացատրութիւն պահանջէ իրեն տրուած անունին անճոռնիութեան համար ... այդ ալ ուրի՛շ հարց):

Արամ իր քաղցկեղէ տառապող հայրը կը գտնէ հիւծած, անոր հուժկու բազուկները՝ ոսկորներու չափ բարակ: Գթութեան քոյրը կը գրկէ Ուիլիըմ Սարոյեանի թոռնիկը, Գրիմ Սարոյեանը, ու կը մօտենայ գրագէտին: Գրագէտը կ'երկարէ իր մէկ ձեռքը, կանգ առնելու հրաման տուողի ձեւով: Գթութեան քոյրը կը կենայ: Երկար լռութենէ ու վարանումէ մը ետք անոր թաւ ձայնը կը հնչէ սենեակին մէջ: Իր խօսքը ուղղելով գթութեան քըրոջ, ան կ'ըսէ, - «Երբեք չվնասես Թոռնիկիս»: (Խ. Թ. Անշուշտ ընթերցողը կրնայ հարց տալ թէ արդեօք Սարոյեան խիկարլէ՞ս գթութեան քրոջ կ'ուղղէր իր խօսքը, թէ ուրիշի մը ... իր տղուն):

Գթութեան քոյրը կը բողոքէ թէ անշուշտ ինք երբեք պիտի չվնասէր փոքրիկին: Սարոյեան կը կրկնէ իր խօսքը: Գըթութեան քոյրը կ'ըսէ, - «Անշուշտ տըղաս ճանչցար»:

Հօր ու զաւկի աչքերը կը հանդիպին: Սարոյեան բան մը կ'ըսէ, որ տղան չի լսեր: Գրիմ յետոյ կ'ըսէ Արամին, իր հօր, թէ Ուիլիըմ ըսած էր, - «երբեք պիտի չմոռնամ զինք»:

Տեսնելով որ Հայրը արթուն է խիկարպէս, Արամ կը մօտենայ, կը բարեւէ, եւ անոր կուտայ գիրք մը, որ նուէր բերած է (Փասթերնաքի քերթուածները): Հայրը գրքին նայելու տեղ Գրիմին կը նայի, ու կը հարցնէ:

- «Քու հայրդ ի՞նչ կ'ընէ»:

- «Ինչպէ՞ս», կը հարցնէ չփոթած պըզտիկը.

- «Քու հայրդ ի՞նչ կ'ընէ»:

- «Սենարիօ գրող է», կը պատասխանէ պզտիկը:

Սարոյեան Արամին կը նայի ու կ'ըսէ, - «Ի՞նչ ըսաւ»:

- «Ըսաւ որ սենարիօ կը գրէ», կը պատասխանէ Արամ:

«Ահ»: Ուրիշ ոչինչ, նորէն:

Ապա երկար լռութիւն մը, որ գրեթէ կէս ժամ կը տեւէ: Սարոյեան դժուար կը շնչէ, աչքերը գոց են: Զաւակն ու թոռը կը նստին, կը սպասեն: Վերջապէս Արամ կը մօտենայ, իր աղջկան հետ: Թոռը մեծ հօր ճակատը կը համբուրէ: Արամ՝ նոյնպէս, ու կ'ըսէ «Մնաս բարով, հայրիկ»:

«Եւ յանկարծ», կը գրէ ան, «առանց վարանումի, հայրս իր բազուկը դրաւ ուսիս վրայ, մինչ ես ծռած էի իր վրայ, եւ համբոյրը եղաւ գրկում: Յանկարծ մեռնող հայրս գրկած էի: Որքա՜ն թեթեւ էր: Վզին ետեւ, ուր միշտ մկան եղած էր, այժմ թոյլ միս կար միայն: Կարծես յանձնուեցաւ ու հալեցաւ ան, այդ վայրկեանին: Ուզեցի որ ան իմ ուժս զգայ, ու միաժամանակ, մեղմութիւնս:

«Շնորհակալ եմ, Արամ», կ'ըսէ հայրը, զգացումը ձայնին մէջ, երկար ատենէ ի վեր ետ պահուած բառերը արտասանելով յանկարծ:

«Ես շնորհակալ եմ, հայրիկ», կը պատասխանէ Արամ:

Ապա հայր Սարոյեան կ'ըսէ, - «Կեանքիս ... ու մահուան ամէնէն պեղեցիկ ատենն է»:

«Իմ ալ, հայրիկ», կ'ըսէ Արամ, լալով:

Եւ կը մեկնին: Դուրսը, Նրբանցքին մէջ, Արամ կը լսէ իր հօր զօրաւոր ձայնը: «Անհաւատալի՛ է, անհաւատալի...»: Կը քալեն, կը հեռանան, Արամ եւ Գրիմ-Սեր Սարոյեաններ:

Սարոյեան կը մեռնի 1981, Մայիս 19ին, այս վերջին նկարագրուած դէպքէն 20 օր ետք:

×

Խ. Թ. Ահռելի բան մը կը զգայ այս կըտորը ամբողջապէս ընթերցողը, մանաւանդ եթէ անգլերէնին ու գրականութեան լաւ ծանօթ է: Արամ միաժամանակ կը սիրէ ու կ'ատէ իր հայրը, - զգացում մը, որ անծանօթ չէ հոգեբոյժներու եւ հասկցող դիտող անձերու: Կը փորձէ թէ՛ այդ սէրը արտայայտել, թէ՛ ատելութիւնը: Դժբախտաբար իր գրութիւնը, բացի վերջին էջերէն, հաշուեյարդարի մը տպաւորութիւնը կը թողու աւելի, դառնութիւնն ու ատելութիւնը շատ աւելի լաւ են արտայայտուած, քան սէրը Արամ Սարոյեան ոչ-շատ հանրածանօթ գրագէտն ու ամուսնալուծուած ծնողքի զաւակը ինքզինքը կը թուի զգալ ոչ-բաւականին յաջող ու լքուած ... իր որբ հօր պէս: Վերջին, մահամերձի հրաժեշտը յուզիչ է ու կը թուի ճշմարիտ ըլլալ, սակայն նոյնիսկ հոն չփոթած գրագէտ որդիի յիշողութիւնը վստահելի չէ բոլորովին: Արդեօք Սարոյեան խիկարլէ՞ս գործածեց այն բառերը (տիը մօսթ պիւթիֆուլ թայմ օֆ-մայ լայֆ) որոնք կը յիշեցնեն իր գործերը: Չենք գիտեր):

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

×

Երբ մօտաւոր անցեալին վրայ հետզհետէ կ'իջնէ պատմութեան վարագոյրը, հարկ է փոխանցել գալիք սերունդին, թէկուզ կցկտուր պատառիկներ անցեալէն: Արդարեւ, շատ գրուած է Ս. Կարապետի մասին, իբրեւ վանք, ուխտավայր, Տարօնի ժողովրդական արուեստի ու բարքերու արտայայտութեան վայր եւ այլ անկիւններէ դիտուած: Կ'ուզէի անդրադառնալ անոր անտառներուն ու հովիտներուն, որոնք սեփականութիւնն էին վանքին:

Ս. Կարապետի անտառներուն եւ հովիտներուն երկայնքը 80 քմ. էր եւ լայնքը 35 քմ.: Նահատակ հայրս՝ յեղափոխական պահապան Պետրոս, ձի հեծած, զէնքը ուսին կը հըջէր արեւելքէն արեւմուտք հսկելու համար անտառներուն վրայ, որպէսզի Հայեր կամ Քիւրտեր կրակի չտան զանոնք: Ռուբէն Տէր-Մինասեան, որ հօրս մտերիմ ընկերն էր, իր յուշերուն մէջ կը գրէ, որ պահապան Պետրոս՝ իր պաշտօնին բերմամբ, անտառին լաւ ծանօթ էր, յեղափոխական խումբերը կ'առաջնորդէր ապահով ճամբաներով:

Ս. Կարապետի անտառներէն օգտուելու իրաւունք ունէին միայն Հայերը: Այդ անտառներուն գեղեցկութիւնը կարենալ նկարագրելու համար հարկ է բանաստեղծ ըլլալ: Եւ ըսել, որ 67 տարի առաջ դեռ այդ անտառներուն մէջ աղատ համարձակ կ'արածէին ոչխարներու հօտերը: Մանկութիւնս անցած է այդ ծործորներուն մէջ: Անկարելի է մոռնալ զանոնք: Աւա՜ղ, ներկայիս ամայի է Տարօնը ու լուած են Վարդավառի տօնախմբութեանց դհոլն ու զուռնան, հայ չինականին հովուերգը:

1915-ի Վարդավառը սովորականին պէս չեղաւ: Թշնամին որոշած էր այդ օրերուն Հայութիւնը իր պապենական տունէն տեղահան ընել եւ տարագրութեան ճամբաներուն վրայ ոչնչացնել: Ինչ կը վերաբերի Տարօնցիներուն, Թուրքերը տեղւոյն վրայ գնդակահարեցին այրերը, կիները ու երախայ եկեղեցիները լեցուցին ու այրեցին: Ս. Կարապետի մօտիկ գիւղերէն բաւական մարդ փախած եկած էին անտառ՝ ինքնապաշտպանութեան համար: Անոնց բոլորին անունդ էր հարկաւոր: Պատիւ սորտարցի քաջ Արամին, որ համագիւղացի քանի մը քաջերու հետ լեռն էր, արդիական զէնքերով զինուած, բոլորով կ'երթային մօտակայ քրտական գիւղերէն ոչխարներ կը հաւաքէին ու կը բերէին ամէնուն բաժին հանելով: Ու այսպէս, ամիս մը տոկացին...

Անցած են տասնամեակներ եւ Սփիւռք տարածքին սփռուած Տարօնցիներ յուզմամբ կը յիշեն Ս. Կարապետի հրաշագեղ անտառները:

ՍՈՐՏԱՐՑԻ Ց. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

5. «Մեծարենցի եւ իր Ծիածանին վրայ քիչ մը վերլուծութիւն եւ քննադատութիւն», «Մանզումէի էֆքեար»ին մէջ, Թիւ 1868, 1907. մէջբերուած ԹԱ-ին մէջ, էջ 44-45:

6. ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, Միսաք Մեծարենց, «Վէմ»ի մէջ, Բ. 2, Մարտ-Ապրիլ 1934, էջ 28 (յաջորդ ծանօթութիւններուն մէջ զայն կը կոչենք պարզապէս ՎԷՄ):

7. ՀՊՀ էջ 14:

8. ՀՊՀ էջ 15:

9. ՀՊՀ էջ 16:

10. ԳՑ. 20, էջ 7:

11. ԳՑ 20, էջ 12:

12 ՀՊՀ կը ներկայացնէ բաւական կարեւոր - եւ գովելի - կառուցուածք մը, բայց չենք կարծեր որ այս հրատարակութիւնը, ըլլալով հանդերձ խնամուած եւ մինչեւ օրս լաւագոյնը, կարենայ գոհացնել մեր պահանջը:

13. ԹԱ, մասնաւորաբար 5-14-րդ էջերուն մէջ, Մեծարենցէն նամակներ տպուած են նաեւ ԳՑ 21-ին մէջ, 89-96:

14. Կը յիշենք մասնաւորաբար Բալուեանի՝ վկայութիւնը, ՎԷՄ էջ 23-25:

15. ԹԱ, էջ 16, ՀՊՀ էջ 352:

16. Տես «Ամէնուն Տարեցոյց», 1923:

17. ՀՊՀ-ին թէ ԳՑ 21-ին մէջ:

18. ԹԱ էջ 16: ՀՊՀ-ի մէջ Բարախումներ մասը իրաւացիօրէն երկուքի բաժնըւած է (Տե՛ս էջ 352), Տեարկ Հ. ԱՍԱՏՈՒՐԻՆ համար, այլ քերթուածներ:

19. Նշենք թէ Ազատեան այս բացատրութիւնը կը գործածէր գրելով 1922-ին:

20. «Ամէնուն Տարեցոյց», 1923, ՀՊՀ էջ 161, ԳՑ 21, էջ 29:

21. Հանրագիտակ, 27, 1903, - ՀՊՀ էջ 162, ԳՑ 21, էջ 29:

22. Առաջին քառեակը Մարմնի վէրքին վրայ, երկրորդը՝ Սրտի վէրքին, առաջին երրեակը Մարմնի վէրքին վրայ, երկրորդը՝ Սրտի վէրքին:

23. Ընթացքը յատկանշականօրէն Պոտլէրեան է: Անոր կը հանդիպինք, օրինակի համար, Réversibilité-ին մէջ (Oeuvres Complètes, հրտ. Y.-G. Le Dantec, NRF, Փարիզ, 1961, էջ 42: Յաջորդ ծանօթութիւններուն մէջ գիրքը կը կոչենք պարզապէս Baudelaire), L'irréparable-ի շատ մը քառեակներուն մէջ (նոյն, էջ 52-53), Lesbos-ի մէջ (նոյն, էջ 134 եւ յջ.):

24. Յատկապէս Ներսէս Շնորհալիի մէջ (Բանք չափաւ, Ս. Ղազար, Վենետիկ, 1830), Ներսէս Լամբրոնացիի մէջ (Գովեստ Ներբողական, Թուղթ Ընդհանրական-ի մէջ, Էջմիածին, 1865), Ստեփաննոս Օրբէլեանի մէջ (Ողբ ի Կաթուղիկէն, Թիֆլիս, 1885), ինչպէս նաեւ Կեչառեցիի, Ֆրիկի, Երզնկացիի, Սիւնեցիի մէջ, եւայլն:

25. ՀՊՀ էջ 162, ԳՑ 21, էջ 29:

26. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵՐԶՆԿԱՑԻ, հրատ. Հ. Մ. Պօտուրեանի, Ս. Ղազար, Վենետիկ, 1905, էջ 88 եւ յաջ.:

27. Անդ. էջ 88:

28. Անդ, էջ 88:

29. ՀՊՀ էջ 162, ԳՑ 21, էջ 29:

30. «Զոր առակօք խօսի»:

31. Կոստանդին Երզնկացի, անդ. էջ 89:

32. Նշենք զգենուն բառին գրաբար ուղին: Քերթուածին հրատարակութեան առիթով (տե՛ս Հանրագիտակ. 29, 1903) Մեծարենց զայն փոխեց կը հագնի.ի (տե՛ս ՀՊՀ էջ 353):

33. Կոստ. Երզն. անդ, էջ 89:

34. Անդ, էջ 90:

35. ՀՊՀ էջ 162, ԳՑ 21, էջ 30: Ընդգրծումները մերն են:

36. Leo Spitzer իրաւացիօրէն դիտել կու տայ, թէ «խորհրդապաշտներուն յոգնակին հարկ է թելադրէ մշուշոտ շրջագծեր, տարտամ տարածութիւններ» (Aufsätze zur Romanischen Syntax und Stilistik, Niemeyer, Halle, 1918, իտալերէն թարգմանութիւնը Marcel Proust e altri saggi di letteratura francese-ի մէջ, Einaudi, Torino, 1959, էջ 58: Յաջորդ ծանօթութիւններուն մէջ գիրքը կը կոչենք պարզօրէն Spitzer):

37. Mystère բառ մըն է որ Պոտլէրի քով նոր արձագանգ մը կը ստանայ (յիշենք, «Tout chargé de mystère» Les Phares-ին մէջ, Baudelaire, էջ 13, «Les mystères partout» և «Blessé par le mystère» Les Sept Vieillards-ին մէջ, նոյն, էջ 83-84), յետոյ կը յայտնուի նաեւ Stuart Merrill-ի մէջ (Nocturne, Les Gammes-ի մէջ, 1887), André Fontainas-ի մէջ (Sur le basalte, au portique, Les Vergers Illusoires-ին մէջ, 1892), Albert Samain-ի մէջ (L'Infante, Au Jardin de l'Infante-ին մէջ, 1893), Rémy De Gourmont-ի մէջ (Les Cheveux, Simone-ի մէջ, 1901).

38. «Բազմիմաստ»... կամ «Յարակից ծանօթութիւն գաղափարի մասին, տես Cleanth Brooks եւ Robert Penn Warren, Understanding Poetry, New York, 1952.

39. ԹԱ էջ 26, ՎԷՄ էջ 33:

40. ՀՊՀ էջ 303:

41. ՎԷՄ էջ 39:

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՇՏԵԱՆՔԸ ԵՒ ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ ՏՕՆԸ

Հաշտեանքը նուիրական գաւառն էր Հին Հայոց ու կը գրաւէր Տարօնոյ արեւմտահիւսիսի մասը, տարածուելով մինչեւ Մանդակունիք Բիւրականց մօտերը : Հաշտենից մեհեանները միաձոյլ գանդուած մը չէին. այլ բաժնուած քանի մը մասերու՝ Հաշտեանքի մէջ, ինչպէս եւ Տարօնոյ ուրիշ կարեւոր կէտերու վրայ : Ամենամեծ մեհեանը Աշտիշատի մէջ էր. բաղկացած երեք բագիններէ, որոնք համարը՝ Իննակնեանց, Մատնավանքի եւ բուն Աշտիշատի մէջն էին :

Աշտիշատէն յետոյ՝ գլխաւոր պաշտամունքի երկրորդ կայանը Իննակնեան բագինատունն ըլլալու է. զոր Հին մատենագրութիւնը՝ Քրիստոնէութեան ատեն կանուանէ, - «Մարգարէանոց Ս. Յովհաննու». ատ, արդէն՝ իր բնական դիրքին եւ օդի - Ջրի ազնուութեամբ կը մըրցէր Աշտիշատի հետ, մանաւանդ Արքունի ամարանոցին իբր անմիջական հարեւան քաղաքական կարեւորութիւն ալ սկսած էր ունենալ : Ու բնականաբար Հայոց մեծ Քրմապետի հսկողութեան ներքեւ էր, ու քանի որ երբեմն մեծ քրմապետութիւնն ալ արքայազուններուն կը տրուէր, դրացիական յարաբերութեանց շնորհիւ՝ աշխարհ դերքերու կը տիրանային. ինչպէս Տիգրանի, Արշակունի Արտաշէս Բ.ի ատենը Հաշտեանց մեհեանները առանձին ուշադրութեան առարկայ էին, անոր որդի, Մաժան Քրմապետի հոգածութեամբ եւ բէ այցելութիւններով. քանի որ ըստ աւանդութեանց, Հաշտենից մէջ կատարուած Նաւասարդի հանդէսներուն կը մասնակցէին ամէն տարի՝ Թագաւորը եւ Քրմապետը :

Մաժանը իր մէկ այցելութեան ատեն՝ Իննակներու մօտ նոր բագնետուն մը կառուցանել տուած էր ու խոստացած էր գալ տարի՝ Նաւասարդի տօնին՝ Աստղկայ մէկ ձուլածոն չինել տալով նուէր բերել եւ միանգամայն՝ Նաւասարդեան տօներու բացում մը կատարել նախ Աստղկայ՝ Արածանիի կղզեակէն եւ ապա Իննակներէն : Խոստումը կատարուած էր եւ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէին ընդունելու Մաժան Քրմապետը, որ ձուլածոյ արձանին հետ ճամբայ ելած էր դէպի Հաշտեանք ու Տարօն :

Ամառ էր : Զորս օր կար Նաւասարդի մեծ տօնին ու հանդիսութեանց կազմակերպութեան : Արդէն, ամէն տարի, այդ տօնին առթիւ, դէպի Տարօն եւ Հաշտեանքի բագնետունները կը խռնէին հազարաւոր ու բիւրաւորներ, երկրին ամէն կողմերէն եւ ամէն դասակարգէ : Այս անգամ հանդիսաւորներու թիւը կրկնապատիկ էր, ողջունելու համար արքայազուն Հանդիսապետը, հետեւորդները եւ մանաւանդ նորաձոյլ արձանը սիրոյ աստուածուհոյն :

Մասնաւորապէս Իննակները մեծամեծ պատրաստութիւններ տեսնուած էին, նորակերտ բագնետան մօտ, հովասուն դաշտավայրին վրայ, եւ թէ շրջակայքը : Քրմական բոլոր ընտանիքը եւ դասակարգութիւնը՝ իւր սաբօք ոտքի վրայ էր : Այս հանդիսութիւնները թէեւ կրօնական անուան տակ, միանգամայն եւ տօնավաճառներ էին, ու թէ տեղական եւ թէ օտար ապրանքներու վրայ ահագին փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենային, ինչ որ տէպ տեղի կ'ունենայ եւ Մշոյ Ս. Կարապետի վարդավառի տօնին :

Ընդարձակ եւ օդաւէտ ամէն տեղերու վրայ, ամառուան յատուկ՝ տաղաւարներ կառուցուեր էին, մասնաւորապէս քրմապետին եւ հետեւորդներուն համար : Միւս կողմէ՝ չորս հինգ օրէ ի վեր խումբերամ հոն կը հասնէին՝ եռեւէ եռեւ հեռաւոր ու մերձաւոր հանդիսաւորներ՝ ըլլան քաղքենի եւ շինական : Մեհենաստանը ու շրջակայ բլուրներ, անտառներ, պարտէզ - ծառաստաններ գրաւուած էին մարդոց բազմութենէն : Արանց - կանանց, ծերոց, տղայոց եւ ամէն չափու հասակի մարդոց եռ ու զեռումէն ասեղ ձգելու տեղ չկար : Սար ու ձոր կը ժաժար ու կը դմար ամբոխէն ու ժխորէն...

Ցաւելեաց ամսոյ հինգերորդ ու վերջին օրը բոլոր Իննակներ եւ բիւրք բիւրոց հանդիսաւորաց՝ ոտքի վրայ ու շարժման մէջ էին ... լուր հասած էր որ Տէրի ոսկեզօծ պատկերը խոզմօ կամ Գոզմօ լեռան (ուրկէ անցաւ Քսենոփոն իր Նահանջ բիւրոց ծանօթ ճամբորդութեան ատեն) վրայէն պիտի իջնէ Արածանիի այն փոքրիկ կղզին վրայ, որ ծանօթ է, Գուրգուռա անունով ուր կար բագին մը յանուն գեղեցիկ չաստուածուհւոյն եւ բազմահամբաւն Աստղկայ, եւ ուր՝ գիշեր մը կայան պիտի առնէր Քրմապետը : Ոչ միայն այդ բագինը՝ այլ ջուրն Արածանիին ալ նուիրական էր, եւ այն օր աւելի նըւիրագործ, քանի որ Նաւասարդի Տօնին՝ շրջակայ ժողովուրդը խուռներամ պիտի վազէր պլուլուիլ անոր սրբագործ ջրին, լողանալ եւ սրսկուիլ բոլոր հալաւներով՝ «ի խմբել գյիշատակ Նոյին եւ ջրհեղեղին»...

Մեկնած էին Հաշտեանքէն եւ Իննակներէն բոլոր քրմականք եւ անոնց ետեւէն ամբոխ խաժամուժ, որը ձիաւոր, որը հետաւոր՝ դէպի Աստղկայ բագնետունն՝ Գուրգուռան...:

Մարդկային հեղեղ մ'էր Իննակներէն մինչեւ Արածանի եւ հանդիպակաց կողմէն ալ՝ Գոզմօ սարէն մինչեւ ի ծաղկունք դաստակերտն Աստղկայ բագնետան...

Մեծ քրմապետը մեծադոյն հանդիսաւորութեամբ կը յառաջանար : Ահագին բազմութիւն կը հետեւէր անոր : Հեղասահ Արածանին իր փէշերը ժողված էր, եւ բացած ծանծաղ հունը իր վճիտ ու պսպըղուն ջրին մէջէն : Քրմապետը բազմութիւնը ճեղքելով՝ հասաւ բագնետուն ու հոն՝ գկայ առաւ : Արդէն երեկոյ էր եւ որոշուած էր հոն գիշերել : Փոքր կղզեակը անբաւական եղաւ բոլոր բազմութեան : Մաս մը գլուխ - գլխի դրած հոն՝ պառկեցան բացօթեայ, իսկ աւելի ստուարադոյն մասը Արածանիի տարածուն ափերը, կանխաւ՝ ամէն մէկը գրաւելով այն լոգարանները, ուր հետեւեալ՝ օր՝ ոտով - գլխով, մարմնով - հալուով պիտի լողային...:

Նաւասարդի մէկն էր :

Նոյն օր կէս գիշերէն յառաջ՝ բոլոր ժողովուրդը ոտքի էր՝ օրուան յատուկ աղօթքները ու մրմունջները ձօնելու : Ժողովուրդը պաշտումի ջերմեռանդութեան ու բարոյական զգայականութեան խորանն է, ի՛նչ հաւատքի մէջ ալ առաջնորդէն զինքը, ինչ հոգեւոր ներշնչումներ ալ տան՝ ան պատրաստ է կանխելու եւ Աստուծոյ փէշերէն կախուելու :

Այսպիսի կրօնական համախմբութեանց ժամանակ՝ ժողովրդեան ամէն մէկ դասերը իրենց օրապահիկը կ'ուտէին ա՛յն տոպրակէն, զոր իրենց շալակը ծրարած ունին ամէնքն ալ : Հանդիսաւոր օրերուն համար ժողովուրդն ունի իր յատուկ պաշարը՝ իւղեղէն հացերէ, թացաններէ շինուած, կ'ունենան նաեւ խորոված հաւ, հաւկիթ ու տապկոցի համար՝ իւղ, ալիւր, խաւիծ, եւայլն.:

Դէմ աղօթարան լուացուելէ եւ աղօթելէ վերջ՝ չորս կողմէ մխացին բռնկելներ տապկոցի կերակուր պատրաստելու, զորս՝ յոտնկայս լափեցին : Մինչ մէկ կողմէ քուրմերու լեգէոնը գիշերային պաշտամունքով զբաղած էր, ցուլք զուարակք՝ ողջակէզ կ'ըլլային - որոնց մէջէն գողածուրի կը հանուէին խորտիկք քըրմականք եւ միւս կողմէ՝ Արեգն արեւաբաշխ իր հրեղէն բոծամը սրբրած՝ վեր կը թռէր Տոսպի ծովէն՝ Սիփան - Սարէն եւ Արարատ աշխարհքին կը վերադարձնէր՝ ի ծովն անյատակ հանգտած ու հանգըրտած իր լուսափիւռ ճառագայթները...

Երկնուց երես՝ կարմիր - կամար շողեբով ծածկուած էր : Արեւու առջինեկ շողն կուգար համբուրուիլ հետ Աստղիկին անըրմական, եւ կ'ողջունէր անոր բագինը, բագնեվայրն եւ կղզեակն կանանչագեղ... Ժողովուրդն՝ ի դէմն արեւու՝ կը կրկնէր իր աղապատանքը : Մատաղ երամ մանկտին ալ կը հիանար ու կ'ուռճանար հաւատաւորի ցօղով ու արցունքով :

Քրմապետն ու քուրմեր կը պատրաստուէին շարժուիլ : Բազմութիւնն երթալով կը ստուարանար : Գրեթէ դաշտ ու դուրան ծածկուած էր անհամար բազմութեամբ : Սկսած էր արդէն հանդէսն Նաւասարդի : Քառասուն քուրմեր սպիտակ հագած, իւրաքանչիւրին ձեռք մէկ - մէկ սպիտակ աղաւնիներ՝ բագնետան առաջ ելած կեցած էին : Իրենց երեսն ուղղած դէպի Արածանիի արեւելեան ափը, ուր բացի բազմութենէն, դաս մը քրմեր ալ ոտքի կեցած, նշանի մը կը սպասէին : Ու ահա բագնետան մէջ՝ քրմական երգերու խառն ի խառն աղաղակ մը փրթաւ, որ մարդոց ժխորին եւ Արածանիի ալիքներուն ապառաժներուն վրայ թափուելէն ու գոռումէն՝ ահագին աղմուկի մը որոտումը կը հանէր գետին հոսանքն ի վեր : Դուրս եկան փոքրիկ բագինէն քրմապետն ու քուրմեր՝ իրենց ուսերուն վրայ կրելով՝ Աստղկայ՝ ծոյլ արծաթի փայլփլուն արձանը, ու խմբերգով բարձրացան բագինի կամարին վրայ՝ ուր դեռ կը սպասէին աղաւնակիր քրմեր : Պղնձէ եռոտանի աշտանակի մը վրայ, զետեղուեցաւ չաստուածուհւոյն արձանը եւ երկու աւագ քուրմեր արծաթի անօթներով անուշահոտ ծխանելեակներ ներկայեցին անոր...

Մինչ չորեքկուսէ ծով բազմութիւնը հանդիսաւորներու ու պաշտողներու իր յարգանքն եւ աղօթքը կը մատուցանէր հեռուէն ու մօտէն բոլոր քրմական դասը հագած էր իր ամէնէն փառահեղ - մեհենական հալաւները : Խիստ աչքառու էին երկու քրմապետներու հագուստները ... իւրաքանչիւրն ունէր գլխուն վրայ մէյ - մէկ խոյր բոլորշի ու սրածայր, ոսկի թելերով ասեղնագործուած : Անոնք հագած էին նաեւ բեհեզ ու ծիրանի վերարկուներ, որոնց քղանցքը գետինը կ'աւելէր. Նշանաւոր էր նաեւ պարեգոտը՝ ժժան հիւսկէներով : Նաեւ ծոպաւոր կրկծկալը որոնք մինչեւ ծունկեր կ'երկարէին ... քիչ յետոյ՝ ծխանելիքներու անօթները առնուեցան քրմապետներու ձեռքերէն եւ մէկ - մէկ սպիտակ աղաւնի մատուցուեցան : Անկէ վերջն ալ արծաթ սափորով ջուր առնուեցան այն աղբերակէն, որ բագնետան քովիկը կը բըխէր...

Տրուած նշանին վրայ՝ արծաթ սափորէն ջրեր սրսկուեցան քրմապետներու ու քրմերու ձեռքերուն վրայ թառած աղաւնիներուն որոնք անմիջապէս արձակուեցան եւ ընդհանուր ժխոր, աղաղակ մը ալեկոծեց բոլոր բազմութիւնը :

Նոյն հետայն՝ գետափը սպասող քուրմեր խմբովին ջուր նետուեցան եւ անոնց հետ բոլոր բազմութիւնը : Ոչ ոք անմասն մնաց լուացումէ եւ լոգանքէ : Արածանին՝ ա՛լ տեղ չունէր ծածկելու բիւրաւոր բազմութիւնը, որուն խառնուած էին կին, մարդ, երախայ, եւայլն.: Համեստութեան դէմ բան մը չկար՝ ամէնքն ալ հալաւով ջուր կը մտնէին ու ջերմեռանդօրէն իրենց հետ ունենալով թռուցիկ աղաւնիները. անպատեհութիւնները արգիլելու համար՝ հընէն՝ հալաւով լոգանք հրամայուած էր ու պարտադիր էր ամէնուն :

Առողջապահական տեսակէտով ալ վախնալիք բան մը չունէին. Նաւասարդի արեւը իր տաք շողերը ամէնուն ալ տրամադրութեան ներքեւ դրած էր : Կէս օրէ երկու ժամ առաջ ջրալոգանքի արարողութիւնն աւարտած էր ու քրմապետք մեկնումի հրաման տուին : Նորէն շարժեցաւ բազմութիւնը :

Գուրգուռայէն մինչեւ Քարկէ կամ Իննակներ, երկուքէս ժամ կը տեւէ : Օր առաւօտ էր դեռ : Կամկար ու հանդիսաւոր սկսան յառաջանալ : Տիրի արձանը ըստ սովորութեան սպիտակ ջորիին վրայ էր, ծածկուած թանկագին չորերով : Հարիւր քուրմեր՝ սպիտակազգեստ՝ արձանը կը տանէին, խումբ մ'եաեւ, խումբ մը առաջ : Անոնցմէ վերջ կուգային ջուխթակ քրմապետներ՝ գեղեցիկ նժոյգներու վըրայ, շրջապատուած հարիւրաւոր սպասաւորներով ու հազարաւոր հանդիսաւորներով : Միասին նաեւ ազնուականք եւ իրենց տիկինները - երամօք նաժըշտեաց եւ աղախնեայց :

Ամբոխը ա՛յնքան շատ էր, որ բազմութեան մէկ գլուխը Քարկէ հասած էր, իսկ միւսը՝ դեռ Արածանիի ափերու մօտ : Հարամ - գահ էր (իրիկնապահ) ու բազմութիւնը հոն հասաւ Հաշտեանքի Իննակնեան մեհենատեղին եւ ուղիղ դիմեց պաղ աղբիւրին բլրակը մեծ բագինին մօտ, ուր քրմական ամբոխը ընդունեց զանոնք երգելով, նուագարաններով ու առաջնորդեց բագնետունը :

Արձանը դեռ ներս չառած, Քրմապետը՝ բլուրի գագաթին՝ պահ մը ի ցոյց դրաւ զայն հիացող բազմութեան առջեւը, յետոյ՝ մերկացուելով թանկագին կապոցծրարներէն՝ խնկուեցաւ ու գովաբանուեցաւ...

Ձուլածոն շատ բարձր չէր՝ Գիսանէի ու Դեմետրի արձաններուն նման, որոնք՝ 12 - 14 կանգնաչափ են եղեր, այլ իբր 5 կանգուն, արծաթի - ոսկեզօծեալ՝ գեղեցիկ պատուանդանին հետ, որ կը կրէր խորհրդաւոր նկարներ : Պաշտումի արարողութիւններէ վերջ՝ փոխադրեցին իրեն յատուկ բագնետունը : Բազմաթիւ ոչխարներ, արջառներ, ցուլեր կրկին ողջակէզ եղան, ու խրախճանութիւնները, անհուն բազմութեան մէջ շարունակուեցան երկար ատեն. Հանդիսաւորներու թիւը կը կարծուէր աւելի քան տասը բիւր, որոնց մէջ մեծ տեղ մը կը բռնէին իշխանապետք, համբայք, մեծատունք ու տոհմիկ անձնաւորութիւններ՝ ի գաւառաց - գաւառաց, լեռնականաց եւ դաշտականաց :

Ու շարունակուեցաւ Նաւասարդի աշխարհախումբ տօնը հայրենի՝ երկա՜ր դարեր, երգօք գուսանաց, խաղօք փէհլիվանաց, մինչ զուգընթաց հնչէին ճնարք գողթնականք, սրինգք բիւրականք :

Լուսաւորիչը՝ Քրիստոնէութիւնը տարածելէ յետոյ՝ թէեւ արգիլեց հեթանոսական խաղերն ու խրախճանութիւնը, սակայն Նաւասարդի Վարդավառը պահեց իր գոյութիւնը բովանդակ Հայութեան մէջ. կարելի չեղաւ ջնջել զայն : Հարկ եղաւ շարունակել, ձեւափոխութիւններով եւ Ս. Կարապետի վանքի բազմահոյլ ուխտաւորութեան հետ նոյնացնելով : Բընիկ Հայութիւնը կը պահէ Վարդամատն Վարդավառը : Ինչ որ ալ ըլլան պայմանները, Վարդավառը պիտի մնայ իբր ամենահին յիշատակն ու աւանդը մեր նախապատմական պապերու Նաւասարդի տօնին :

ԳԵՂԱՄ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

42. «Երանգ», ՀՊՀ էջ 359 :

43. «Մասիս»ի մէջ, 11, 1905, այժմ ՀՊՀ էջ 237 :

44. «*Le moyen âge... produit des œuvres nettement symbolistes, telles le* Roman de la Rose *et la* Vita Nuova. *Le XIX*e *siècle reprend avec ampleur cette poésie symbolique*», կը գրէ *Albert Thibaudet* (La poésie de Stéphane Mallarmé, *Gallimard*, Փարիզ, 1956, էջ 93) : Վերամըշակումը շատ մը հանգիտութիւններ կը ներկայացնէ գործնական գետնի վըրայ եւս : Կ'ակնարկենք այն իրողութեան, որ միջնադարու գրական որոշ խմբակներ կը կղզիանային՝ ագանդի մը, գաղտնի ընկերութեան մը դիմագիծը առնելու աստիճան.և մասնաւորաբար խորհրդապաշտական բանաստեղծութիւնն է որ կը վերածուեցնէ փակ «խմբակ»ի մը, «*clan*»ի մը իմաստը (իբր հակազդեցութիւն ըլլա՛յ ռոմանթիք ծայրայեղ անհատականու - թեան, ըլլա՛յ «պաշտօնական մշակոյթ»ին թէ շրջապատող ընկերութեան) :Եթէ ժԹ. դարու խորհրդապաշտ բանաստեղծներէն շատերը փարձեցին միստիքն ու աստուածպաշտականը, խորհրդազգայականն ու թաքունը, գրեթէ ամէնքն ալ կը գործածէին պարզ ընթերցողին համար ծածկագրուած լեզու մը : Ծածկագրուած լեզուի այդ տպաւորութիւնը կ'ունենանք նաեւ կարդալով միջնադարեան շատ մը բանաստեղծներու գործերը : Կը բաւէ մտածել Նարեկացիի տաղերուն : Նշենք թէ դեռ վերջերս *Tristan Tzara* եկաւ այն կարծիքին թէ *Villon*-ի գլխաւոր բանաստեղծութիւնները ծածկագրուած են :

45. Langueur-ին մէջ (Oeuvres Poétiques Complètes, *NRF*, Փարիզ, 1959, էջ 250) :

46. Անդ, էջ 10 :

47. *Henry Dérieux*, La Poésie Française Contemporaine, *Mercure de France*, Փարիզ, 1935, էջ 221 :

48. ԹԱ էջ 16 :

49. ՀՊՀ էջ 354 եւ 355 :

50. Ինչ որ յետոյ պիտի հաստատէ իր *Պետրոս Դուրեան* քերթուածին մէջ, ՀՊՀ էջ 203, ԳՑ 21, էջ 57 :

51. ՀՊՀ էջ 178, ԳՑ 21, էջ 39 :

52. Տե՛ս ծանօթ. 36 :

53. Spitzer, էջ 47 :

54. ՀՊՀ էջ 183, ԳՑ 21, էջ 43 :

55. Երգը-*ին մէջ ունէինք* խորհրդածութը :

56. ՀՊՀ էջ 181, ԳՑ 21, էջ 41 :

57. ՀՊՀ էջ 179, ԳՑ 21, էջ 40 :

58. Spitzer, էջ 27 հեղինակը կը մէջբերէ *Régnier*-էն «*La petite maison* à travers *les grands arbres*» և *Maeterlinck*-էն՝ «*Mes désirs* à travers *mon âme*».

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գառզու
Տէր եւ Տիկին Ժան - Մարի Գառզու
կը ծանուցանեն թէ մասնաւոր հոգե - հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Չո - րեքշաբթի, Յուլիս 21-ին, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց սիրեցեալ քրոջ, տալոջ եւ հօրա - քրոջ՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՋՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան (Յունիս 28) թարմ յիշատա - կին:

Անհատական ոչ մէկ հրաւէր ղրկուած ըլլալով, կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամներէն ու ծանօթներէն, որ գայս իբրեւ այդ նկատեն:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ տօն է Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառի առթիւ՝ առաւօտեան ժամը 10-ին հան - դիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօ - ղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Վարդավառի տօնին առթիւ, մասնաւոր հանդիսաւոր պատարագ տեղի կ'ունենայ:

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը	8·30
Պատարագ	10·00
Քարոզ՝	11·15

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄԱՆ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառի առթիւ կը պատարագէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

որ աւազ սարկաւագ պիտի ձեռնադրէ Կարպիս էզկիւլեանը:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Յուլիս 18, Կիրակի տօն է Վարդա - վառի:

Այս առթիւ, առաւօտեան ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կա - տարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախում - բը, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի-

ՃԱՀԱՆ

Ա
Հ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ո
Ի
Ր

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

խանձցու տպուած, միշտ՝ ապառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ

CONCESSIONAIRE EXCLUSIF

GARAGE CONTINENTAL

A. DEPPOYAN

8, Ave. de Lattre de Tassigny - 13100 Aix-en-Provence

Téléphone: (42) 23. 24.33

PRÉSENTATION - ESSAIS GAMME 82

« RADIO ASK »
24 heures sur 24
Sur 100 Mhz. MF

Forum-Radio-Ararad
TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.
Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

×

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN

Tél.: 389. 72. 61

CIMETIERE DE LA FONTAINE

Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

UGAB — JEUNES

Soirée - Disco

CONCOURS DE DANSES

Samedi, 17 Juillet — A partir de 22h.

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Tenue correcte exigée

Participation aux frais:
— 50 F. Non-Membres.
— 35 F. Membres.
— 25 F. Membres — Etudiants.

ԾԱԽՈՒ Է –ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի մէջ (7-րդ թաղամաս) հիւանդութեան պատճառով, ծախու է հայկ. ճաշարան մը, շատ մաքուր վիճակի մէջ: Մատչելի գին:

Հեռաձայնել ժամը 19-էն 22 (բացի կիրակիէ):

16 - (7) 872 - 31 - 88

ON RECHERCHE

L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
RECHERCHE INTENDANTE

— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.

Pour tous renseignements, téléphoner à:
Mme. KARAGULIAN
au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi jusqu'à fin Juillet

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

Spécial: du 04 au 17 Août

— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.
— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours
67, Rue Quincampoix — 75003 Paris
Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83.35.03 ou (93) 88.76.08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88.06.41

POUR LE VAR:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 — MONTAUROUX
Tél.: (94) 76.44.23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հ. Թ. իր ծերունազարդ բարեկամին՝ Նուպար Եազուպեանի մահուան առթիւ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց ընկերոջ եւ ազգականին՝ Արմենակ Խարոյեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան Վարդավառի տօնին առթիւ, Տարօն Տուրուբերանի նահատակներուն եւ ննջեցեալներուն հոգւոյն հանգստի համար կը նուիրեն 250-ական Ֆ. «Յառաջ»ին եւ Փարիզ Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹիկ եւ ԳԻՇԵՐՕԹիկ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան.— Սերոբ Արամեանի արկածէ մը բուժման ապաքինութեան համար Տիկին Աղաւնի Արամեան կը նուիրէ 100, Թագուհի Վարպետեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Վարպետեան 100, Կարապետ Գոգայեանի յիշատակին՝ Սօնիա Փիլիկեան 50, Սահակ Գաբրիէլեանի յիշատակին՝ Ճառայեան ընտանիք, Պօղոսեան ընտանիք 100-ական, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեան 50 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ազքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Կայծակ Փալանճեան (Պարչելոնա) 500, Իշան Քայան՝ Վարդան Եկաւեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Սիլվա Գույումճեան Հէրմինէ Աւագեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Մարի Մանէսեան՝ օրդ. Մառի Հասէլեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա. Գույումճեան՝ օրդ. Սոֆի Փիլոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100-ական, Պ. Պ. Յակոբ Կէվրէկեան եւ Ժիրայր Օհանեան 50-ական Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Լօրիս Անդրէասեան 1000 Ֆ. (2 ոչխար), Պ. Արթիւր Քարսու 600 Ֆ. (1 ոչխար), Տէր եւ Տիկին Ժ. Նազաշեան 500 Ֆ. (1 ոչխար), Պ. Տէր եւ Տիկին Նուպար Պասմաճեան, Պ. Տիկին Նետիլեան Վրէժ 300-ական Ֆ., Տիկին Արշալոյս Գէորգեան 200, Տիկին Մովսէսեան Ծնունդ: Պ. Թաշճեան Եղիա, Պ. Շիրինեան Գէորգ, Տիկին Շիրինեան Աղաւնի, Տօքթ. Երուանդ, Տէր եւ Տիկին Թորոս Պետիկեան, Տէր - Յակոբեան 100-ական, Տիկին Խոնարհիկ Տատօեան, Յարութիւն Զորտիկեան, Արման Գալիքեան, Տէր եւ Տիկին Մելքսէթ Տօնիկեան, Տիկին Եղիսաբէթ Պետիկեան, Տիկին Մազազաճեան Վերոնիք 50ական Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍ 20
MARDI 20 JUILLET 1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.217
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15.217

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԿԻՆ ՎՃՌԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՌ ՄԸ ԽՕՍԵՑԱՒ ԵՒ ՍՊԱՌՆԱՑ...

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ՑՈՅՑ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Թել Աւիվի մէջ համախմբուած աւելի քան 250.000 բազմութեան մը ուղղելով իր խօսքը, Պեկին կ'ըսէր.– «Կան որ կը կարծեն թէ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին երեսուն օր եւս, բայց ես կը յայտարարեմ թէ Պէյրութ պաշարող զօրքերը երեսուն օր չունին՝ պարպելու համար քաղաքը»: Ասով Իսրայէլի վարչապետը կը պատասխանէր Ամերիկայի նոր Արտաքին նախարար Շուլցի, ըստ որուն տակաւին երեսուն օր անհրաժեշտ էր՝ որպէսզի բանակցութիւնները լուծումի մը յանգէին: Համախմբումին նպատակն էր զօրավիգ կանգնիլ կառավարութեան ու բանակին, եւ Թել-Աւիվի քաղաքապետը կը յայտնէր, թէ «չենք հաւաքուած ցոյց ընելու որեւէ մէկուն դէմ, այլ՝ ի նպաստ բանակին, ի նպաստ կառավարութեան, ի նպաստ մեր սահմաններուն վրայ խաղաղութեան»: Համախմբումը, արդարեւ, կազմակերպուած էր հակազդելու համար խաղաղութեան ի նպաստ եղած ցոյցերուն, եւ անոնց ակնարկելով է որ Պեկին կը յայտարարէր.– «Մեզի կ'ըսեն թէ այս պատերազմի պարագային ազգային համակամութիւն չկայ: Ձեզի պիտի ըսեմ թէ ինչո՛ւ, նախորդ պատերազմներուն ընթացքին նման համակամութիւն մը կար եւ այսօր չկայ: Անցեալին Աշխատաւորականներն էին իշխանութեան գլուխը եւ ընդդիմադրութիւնը այսօրուանէն տարբեր էր: Ընդդիմադրութիւնը այսօր կ'անարգէ ինքնապաշտպանութեան այս պատերազմը»: Պեկինի ճառին գլխաւոր կէտը – եւ նորութիւնը – կը վերաբերէր շրջանի անմիջական ապագային. «Տարուան ընթացքին խաղաղութեան դաշինք մը պիտի կնքենք Իսրայէլի եւ Լիբանանի միջեւ: Պարտականութիւնս է վերահաստատել՝ թէ Լիբանանէն թիզ մը հող իսկ աչք չունինք. Լիբանանի ժողովուրդին հետ խաղաղութեան դաշինք մը պիտի կնքենք՝ հողային ամբողջականութեան եւ փոխադարձ յարգանքի հիման վրայ»: Յետոյ կարգը պիտի գայ արեւելքի դրացիին.– «Հազիւ որ խաղաղութեան դաշինքը կնքենք Լիբանանի հետ, կը շարունակէ Պեկին, հանդիպում մը պիտի առաջարկեմ Հիւսէյնին Թագաւորին՝ Երուսաղէմ կամ Ամման: Իրեն պիտի առաջարկենք մեր երկու երկիրներուն միջեւ ամբողջովին բաց սահմաններ եւ ազատ գօտի մը՝ Միջերկրականի մեր նաւահանգիստներուն մէջ: Պիտի առաջարկենք, նմանապէս, համադաշնակցութիւն մը՝ Իսրայէլի եւ Յորդանանի արեւելեան ափին միջեւ»: Պեկին չմոռցաւ նաեւ Խոմէյնին.– «Արեւելքը, ծերունի մը կը սպառնայ Երուսաղէմի մէջ մեզի այցի գալ: Յիշեցնեմ իրեն թէ կըրելիք ճամբան երկար է: Ենթադրենք սակայն թէ կէս ճամբան հասաւ ... Խոմէյնիի մոլեռանդ գունդերը պիտի բախին մեր օդուժին եւ հրասայլերուն»:

Տեղւոյն վրայ, Պէյրութի մէջ, հրադադարը դէշ-աղէկ կը յարգուի՝ հակառակ կարգ մը հրաձգութիւններու, յատկապէս Կիրակի: Երկարաձգուող այս անորոշ կացութիւնը կ'ընթանայ, որոշ չափով, ի նպաստ Պաղեստինցիներուն, որոնց զինուորական պարտութիւնը կրնայ վերածուիլ, սակայն, տեսակ մը քաղաքական յաղթանակի, ՊԱԿ-ի ճանաչման: Այս ուղղութեամբ կարեւոր կը նկատուի Սուրիոյ Արտաքին նախարար Խատտամի եւ Սէուտական Արաբիոյ Սուուտ էլ Ֆայսալ իշխանին տեսակցութիւնը՝ Նախագահ Ռեկընի հետ: Նշենք նաեւ թէ Վալիտ Ճումպլաթ առջի օր Դամասկոս կ'երթար՝ նախապէս նախագահ Սարգիսի հրաւէրով Պաապտայի մէջ Պէշիր Ճէմայէլի հետ տեսնուելէ ետք:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ախոյենութեան երթի նախավերջին մրցումներու (Յուլիս 17) արդիւնքներն են.–

Չերնոմորեց - Կայրաթ	1 - 1
Դինամօ (Կ.) - Պախտակոր	1 - 0
Զէնիթ - Տորպեդօ (Ք.)	1 - 0
Դինամօ (Մինսկ) - Նեֆթչի	3 - 1
ՔԿՄԱ - Դնեպր	1 - 1
Կուբան - Շախտեոր	1 - 0
Արարատ - Դինամօ (Մ.)	2 - 2
Դինամօ (Թ.) - Սպարտակ	3 - 1
Տորպեդօ (Մ.) - Մետալիստ	2 - 0

Այս խաղերէն ետք դասաւորումը կը գլխաւորեն 21-ական կէտերով Արարատ եւ Մինսկի Դինամօն: Առաջինը ունեցած է 16 խաղ, երկրորդը՝ 14:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ պատերազմը կը շարունակուի իր անորոշ արդիւնքներով եւ գիրար հակասող փոխադարձ յայտարարութիւններով: Իրաք կ'ընդունի թէ պատերազմը կը կատարուի իր հողամասին վըրայ, թէեւ, Երկուշաբթի առաւօտ, ըստ Պի - Պի - Սիի, Իրաք հակայարձակումի անցած եւ ետ մղած է իրանցի ուժերը: Կը խօսուի 4000 իրանցի սպաննուածներու մասին: Պաղտատի եւ Իրաքի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ մեծ շուքով կը նշուէին Պաաս կուսակցութեան իշխանութեան գալու 14-րդ տարեդարձը՝ հակառակ Պարսկի շուրջ մղուած պատերազմին: Իրաքի մէջ կեանքը բնականոն կ'ընթանայ եւ Պաղտատ կը պատրաստուի Սեպտեմբերին ընդունելու ոչ ուղեկից պետութիւններու համագումարը: Այս բոլորը արգելք չեն սակայն որ իրանեան ուժերու հրամանատար Սայատ Շիրազի յայտարարէ թէ «ոչ միայն Պասրան պիտի շրջապատուի, այլեւ հաւանական է որ մեր գունդերը երթան մինչեւ Պաղտատ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նոր սահմանադրութեան ծրագիրը խմբագրուած է արդէն եւ պիտի քննուի Սեպտ. 23-ին: Ըստ սահմանադրութիւնը խմբագրող յանձնախումբին նախագահին, ծրագիրը լայն իրաւասութիւններ կու տայ իշխանութեան: Նախագահը կրնայ, եթէ «կացութիւնը պահանջէ» պատերազմական վիճակ յայտարարել ուր անհրաժեշտ է, ի հարկին ամբողջ երկրին մէջ: Սահմանադրութիւնը նախատեսած է 400 հոգինոց երեսփոխանական ժողովի մը ընտրութիւնը:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԸՎԷՌ, ծանօթ դերասանը, որ վերջին տարիներուն մեծ համբաւ կը վայելէր (գլխաւոր դերասանն էր նաեւ Աշոտ Մալաքեանի վերջին ֆիլմին՝ Հազար միլիառ տոլար) անձնասպան եղաւ, 35 տարեկանին: Կը կարծուի որ հետեւանք է այն ապաթունաւորման դարմանումին, որու ձեռնարկած էր 5 շաբաթէ, ազատելու համար հերոյինի գործածութենէն, որու գերին էր հինգ տարիէ ի վեր:

ԱՆԳԼԻՈՅ «Երկաթէ տիկինը» կրկին յաղթեց իր սպառնալիքին շնորհիւ: Արդարեւ բաւեց որ երկաթուղիին տնօրէնութիւնը յայտարարէ թէ Յուլիս 21-ին պաշտօնանկ կ'ըլլան բոլոր ուղեւարները եւ կը փակուի Անգլիոյ երկաթուղին, որպէսզի սենտիքաները տեղի տան եւ աշխատանքը վերսկսի, Երկուշաբթի:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԱԲԲԱՀԱՅՐԸ

Հ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎՐԴ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ

Ծանօթ է որ Յուլիս 9-էն ի վեր, Ս. Ղազարի մէջ, տեղի կ'ունենայ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան վեցամեայ ընդհ. ժողովը: Յուլիս 16-ին, Ս. Ղազարէն հեռաձայնով մեզի հաղորդեցին նոր աբբահօր ընտրութիւնը, հետեւեալ մանրամասնութիւններով.–

«Այսօր՝ Յուլիս 16, Միաբանական ընդհանուր ժողովի լիագումար նիստին ընտրուեցաւ Մխիթարի 10-րդ յաջորդը, յանձին Հ. Յովհ. Վ. Դերձակեանի, Ս. Ղազարի հողին վրայ: Նիստը փակուեցաւ գոհաբանական աղօթքներով, վանքին Մայր Տաճարին մէջ, Մխիթար աբբահօր շիրիմին առջեւ, կրկնելով ուխտը նուիրական Աստուածամօր:

×

Հ. Յովհ. Վ. Դերձակեան ծնած է Հալէպ, 1924 Յունուար 3-ին, ծագումով Սասունցի: 1935-ին մտած է Ս. Ղազար միջնորդութեամբ Հ. Յովհ. Խանպէկեանի, այն ատեն տեսուչ Հալէպի վարժարանին: 1942-էն 1949, Հռոմի Գրիգորեան միջազգային համալսարանը կը հետեւի իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան: 1948-ին կուսակրօն վարդապետ կը ձեռնադրուի, 1949-էն 1956 կը պաշտօնավարէ Աղեքսանդրիոյ Մխիթարեան վարժարանը, նախ որպէս ուսուցիչ, հըսկիչ, մատակարար, ապա՝ ուսումնապետ: 1956-էն 1970, կը վարէ Հալէպի Մխիթարեան վարժարանի ուսումնապետութիւնը, մատակարարութիւնը, հուսկ՝ տեսչութիւնը: 1965 - 67 շրջանին, անձնուիրօրէն կ'աշխատի Մխիթարեան նոր վարժարանի շինութեան, սեփական հողի վրայ: 1970-ին վարդապետական գաւազանի աստիճան կը ստանայ: 1970-էն 1976 ընդհ. առաջնորդ է եւ նոյն ատեն Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ: 1976-էն 1978 Միաբանութեան ընդհ. մատակարար է: 1979 - 80 Արեւելքի Մխիթարեան վանատուներու եւ վարժարաններու ընդհ. մեծաւոր է եւ մատակարար:

1980 Նոյեմբերին, Փարիզի մէջ, կը ստանձնէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, յաջորդելով լուսահոգի վաստակաւոր մշակ՝ Հ. Սերովբէ Վ. Ազըլեանի:

Ծանօթ է եւրոպական քանի մը լեզուներու, քաջ հմուտ՝ արաբերէնի: Ունի մանկավարժական մեծ փորձառութիւն, հետեւած է Սեւրի մանկավարժական հաստատութեան դասընթացքներուն: Կրթական վաստակ մը ունի երեսուներեք տարիներէ ի վեր:

Այս ընտրութենէն ետք, ժողովը կը շարունակուի: Նախ պիտի ընտրէ խորհրդականները, ապա անցնի օրակարգի այն հարցերուն, որոնք կը վերաբերին Միաբանութեան կանոնագրին, ծրագիրներուն եւ այլ խնդիրներու:

×

«ՅԱՌԱՋ».– Յաջողութիւն կը մաղթենք նորընտիր Աբբահօր, որպէսզի անմիջական գործակցութեամբը Մխիթարեան վաստակաւոր իր եղբայրակիցներուն, կարենայ գլուխ հանել իր այնքան պատասխանատու այլ՝ նուիրական առաքելութիւնը:

×

ՇԱՐՔ ԱԲԲԱՀԱՅՐԵՐՈՒ

Մեծն Մխիթարէն ետք (1701 - 1749) Միաբանութեան յաջորդական աբբահայրերը եղած.–

Հ. Ստեփանոս Մելքոնեան	1750-1799
Հ. Ստեփանոս Արք. Ագոնց	1800-1824
Հ. Սուքիաս Արք. Սոմալ	1824-1846
Հ. Գէորգ Արք. Հիւրմիւզ	1846-1876
Հ. Իգնատիոս Արք. Կիւրեղեան	1876-1921
Հ. Յովh. Թորոսեան (տեղապահ)	1921 - 1929
Հ. Յովh. Աւգեր	1929-1935
Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան	1935-1964
Հ. Հմայեակ Կէտիկեան	1964-1970
Հ. Պօղոս Անանեան	1970-1982

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 6 - 12)

«ՁԱՅՆ ՀԱՄՇԵՆԱԿԱՆ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կրասնոդար, Սեւ ծովու կովկասեան ափերը դարձած են համշենցի Հայերու երկրորդ հայրենիքը: Երեք հարիւր տարի է որ անոնք կ'ապրին Ռուսերու, Վըրացիներու, Ուկրանացիներու, Աբխազներու եւ այլ ժողովուրդներու դրացնութեամբ, չմոռնալով իրենց նախնեաց մըշակոյթը: Համշենցիներ կը խօսին ու կը ստեղծագործեն մայրենի լեզուով, կ'երգեն իրենց երգերը ու կը մեկնաբանեն պապերու վեհաշուք պարերը: 1960–ական թուականներուն խումբ մը հայ գրողներ, ուսուցիչներ ձեռնարկեցին Համշենցիներու մշակոյթի պատառիկներու հաւաքման եւ ստեղծուեցաւ Կրասնոդարի «Ձայն Համշենական» գրական խմբակը, որուն աշխատանքը ամփոփուած է «Ձայն Համշենական» վերնագրով երկու հատորներու մէջ: Եթէ այսօր կարելիութիւն ունինք ծանօթանալու հին համշենցիներու մշակոյթին, շնորհիւ այդ գրական խմբակին է, որուն կ'աջակցին Հայաստանի գրողները, արուեստագէտները: «Ձայն Համշենական»ի ներկայացուցիչները հիւրընկալուած են Հայաստան, ուր հանդիպում ունեցած են գրական շրջանակին հետ: Գրողներու Տունը տեղի ունեցած հաւաքոյթին խօսք առած է Սերօ Խանզադեան եւ գնահատած հիւրերուն տարած աշխատանքը իրենց պատկանած ժողովուրդի մշակոյթի գանձերու հաւաքման ու պահպանման գործին մէջ: Հանդիպումը վերջ գտած է «Հմշեցիք» պարախումբի ներկայացուցած հին հայկական պարերով:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի կեդրոնը տեղի ունեցած է Սփիւռքի հայ շրջանաւարտներու հանդէսը: Բացումը կատարած է կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան: Խօսք առած են Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարի տեղակալ Վահէ Գաբոչեան, Երեւանի Համալսարանի փրոֆ. Ռ. Մաթեւոսեան եւ արտասահմանի ուսանողներու գործերու հայկական բաժնի խորհուրդի քարտուղար Բարսամ Մարկոսեան: Շրջանաւարտ 81 հայ ուսանողներու անունով երախտագիտութեան խօսք արտասանած են Պերճ Փոստաճեան, Նազարէթ Արմենակեան եւ Յովսէփ Արթինեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿ. ԽԱՉՔԱՐ ԵՒ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ», յապաղած) առաջին անգամ ըլլալով Մարսէյլն է որ, Յունիս 3-էն 14, Պուրսի պալատի Մուզէ տը լա Մարինի պատմական եւ շքեղ սրահին մէջ, Քանըպիէռի վրայ, ընդունեցաւ Հայկական Արուեստին նուիրուած ցուցահանդէս մը։

Հայկական խաչքար եւ մանրանկարչութիւն։ Հայկական միջնադարեան արուեստի գոհարներ։ Հայ Մշակոյթի եզակի երեւոյթներ, որոնք կը ներկայացնեն հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ոգին եւ գեղարուեստական բարձր ճաշակին բազմաթիւ նուաճումներէն յատկանշական էջ մը։

Այս ցուցահանդէսին պատրաստութիւնը եւ իրագործումը կը պատկանի Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան Կեդրոնին։ Հայկական խաչքարերը որ պատրաստուած էին Հայկական Արուեստին նուիրուած Գ. սիմբոզիումին առթիւ, 1981, Սեպտեմբերին, ներկայացուեցան Իտալիոյ Վիչենցա եւ Պուսթօ Արսեցիօ քաղաքները, ապա 1982 Մայիսին՝ Միլանօ։ Իսկ մանրանկարչութիւնը յատկապէս պատրաստուեցաւ Մարսէյլի ցուցահանդէսին առիթով։ Մանրանկարչութեան բաժինի յղացումը, յօրինումը եւ իրագործումը արդիւնքն է Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան Կեդրոնին նուիրեալ վարիչներէն եւ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան նախագահ՝ Հրանդ Բամպակեանի անխոնջ աշխատանքին եւ գիտական թանկագին գործակցութեան Ս. Ղազարի Մխիթարեան Միաբանութեան գրադարանի տնօրէն՝ Հ. Ներսէս վրդ. Տէր-Ներսէսեանի։

Միլանոյի «Չէնթրօ Սթուտի Տօքումանթացիոնէ Տէլլա Քուլթուրա Արմենա»ն որուն առաքելութեան առանցքը կը կազմէ՝ ՃԱՆՉՆԱԼ - ՊԱՀՊԱՆԵԼ ՎԵՐԱՊՐԵՑՆԵԼ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ, այս բացառիկ իրագործումով, հայկական ճարտարապետութեան նուիրուած հոյակապ աշխատանքէն յետոյ, որ ըրաւ գրեթէ աշխարհի շրջանը - Եւրոպայի զանազան երկիրներէն ու քաղաքներէն Միջին Արեւելք, Պարսկաստան, Հարաւային Ամերիկա (բացի Փարիզէն) եւ այժմ կը գտնուի Հիւսիսային Ամերիկա - կուգայ հաստատելու անոր կատարած լուրջ, գիտական, գեղարուեստական մշակութային եւ ազգային հետեւողական, յոյժ գնահատելի եւ թանկագին աշխատանքը։

Մարսէյլի այս ցուցահանդէսին նախաձեռնութիւնը եւ կազմակերպութիւնը ստանձնած էր Հայ Մշակոյթի Տունը։ Կը վայելէր պատուոյ նախագահութիւնը Ներքին նախարար եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Կաստոն Տըֆէռի, եւ հովանաւորութիւնը Մարսէյլի Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի գրասենեակի նախագահ՝ Փօլ Ֆալլը, Շրջանային խորհուրդի նախագահ Միշէլ Փըզէ, Մարսէյլ քաղաքի Մշակութային հարցերու կցորդ՝ Մարսէլ Փաոլի, Փրովանս քոթ տ'Ազիւրի ճարտարապետներու խորհուրդի նախագահ՝ Իվ Պոնէլի։

Բացումը կատարուեցաւ Յունիս 4-ին ներկայութեամբ Ներքին նախարար՝ Կաստոն Տըֆէռի ներկայացուցիչ՝ Մէթր Մարսէլ Փաոլի, երեսփոխան՝ Ֆիլիփ Սան Մարքօ, քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ՝ Տիկին Լուիզէ, Փրոֆ. Վիկուրու, Ժագ Կոտար, Իվ Պոնէլ, Մարսէյլի Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի գրասենեակի փոխ նախագահ՝ Ժագ Ֆօռ, Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, Սարգիս վրդ. Դաւիթեան, Շահան քհնյ. Տէտէեան, Իտալիոյ հայ համայնքի նախագահ Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան նախագահ՝ Հրանդ Բամպակեան, Միլանոյի Հայ Մշակութային Ուսումնասիրութեան Կեդրոնին տնօրէն՝ Ալփակօ Ա. Նովէլլօ, Ե. Միրզոյեան՝ Հայաստանի կոմպոզիթորներու Միութեան նախագահ, հայկ. կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, Հայեր եւ օտարներ, քանի Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը հրաւէր ուղղած էր Արուեստի եւ Գեղարուեստի աշխարհին պատկանող անձերու, հաստատութիւններու, դպրոցներու, թանգարաններու եւայլն.։

Կազմակերպիչ մարմնի անունով Կարօ Յովսէփեան ներկայացուց ցուցահանդէսը շեշտելով հայկական խաչքարերու եւ մանրանկարչութեան տեղը հայ Արուեստին մէջ, անոր ինքնատիպ նկարագիրը եւ գեղարուեստական բարձրորակ արտայայտութիւնը։

Շեշտեց Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան Կեդրոնի այս նոր աշխատանքը եւ դերը անոնց որոնք սատարած են այս ցուցահանդէսի իրագործման եւ յատկապէս կեդրոնի տնօրէն՝ Ալփակօ Ա. Նովէլլոյի վաստակը։ Շնորհակալութեան խօսք ուղղեց բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս թիկունք եղան Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան, այս ձեռնարկի յաջողութեան համար։ Իտալիոյ հայ համայնքին ողջոյնի եւ համակրանքի խօսքերը բերաւ Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան՝ նախագահը Իտալիոյ Հայոց վարչութեան, յայտնելով իր շնորհակալութիւնները՝ Ներքին նախարար Կաստոն Տըֆէռի ներկայացուցիչին, որ կը նախագահէր այս ցուցահանդէսին, որուն նպատակն է ըսաւ՝ ճանչցնել հանրութեան վկայութիւններ հայ ոգիի ստեղծագործութեան, որոնք կը յատկանշեն ժողովուրդի մը պատմութիւնը, որ դարեր շարունակ ապրեցաւ բնաջնջման սպառնալիքին տակ բայց չդադրեցաւ կերտելէ եւ կառուցելէ։ Մէթր Մարսէլ Փաոլի, որ կը ներկայացնէր Ներքին նախարարը եւ Մարսէյլի քաղաքապետը, նախ յայտնեց այս վերջինին ներողամտութեան խնդրանքը իր բացակայութեան համար, ապա շնորհաւորեց ցուցահանդէսի կազմակերպիչ մարմինը, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը և ցուցահանդէսը իրագործող Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան Կեդրոնը։ Մէթր Մարսէլ Փաոլի ըսաւ՝ «Մարսէյլ ուրախ է ընդունելու այս ցուցահանդէսը որ արտայայտութիւնն է ժողովուրդի մը ոգիին եւ բարձր մշակոյթին. Մարսէյլի հայ գաղութը միշտ կենսունակ եղած է ու բերած է իր մասնակցութիւնը քաղաքիս մշակութային կեանքին»։

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ

Ութսունեւչորս ցուցատախտակ, որոնք կը ներկայացնեն խաչքարերը, Ե. - Զ. դարերէն մինչեւ ԺԷ. - ԺԹ. դարերը։ Խաչքարերը սովորաբար կը կանգնին առանձին կամ խումբով համապատասխան պատուանդաններու վրայ։ Անոնց նշանակութիւնը շատ աւելի լայն է քան մահարձանի հասկացողութիւնը, քանի խաչքարեր կը կանգնեցնէին նաեւ յաւերժացնելու համար զանազան պատմական իրադարձութիւններ, բնատիրութիւններ, շինարարութիւններ։ Կատարման նրբութեան տեսակէտէն քանդակագործութեան կատարեալ նմոյշներ են՝ Նորադուզի (Սեւնիք), Գօշավանքի, Գեղարդի, Սանահինի, Հին եւ Նոր Ջուղայի, Էջմիածնի, Հաղբատի գերեզմանատուներ գտնուող բազմաթիւ եւ բազմիմաստ խաչքարերը։ Նոյնպէս ցուցահանդէսը կը հաշուէ երեք արուեստական խաչքարեր եւ մէկ հարազատ, վաւերական խաչքար (Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներէն) որ կը պատկանի անձնական հաւաքածոյի մը։

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Բաց գիրքի մը ձեւին տակ ներկայացուած, քսանեւչորս մագաղաթներ՝ Վենետիկի Մխիթարեան ձեռագրատան հաւաքածոյէն։ Մլքէ Թագուհիի աւետարանէն ուր պատկերացուած են Քրիստոսի Համբարձումը, աւետարանիչներու նկարները, համաձայնութեան սեղանը մինչեւ հայկական օրացոյցը, անցնելով զանազան աւետարաններէն, Ներսէս Շնորհալիի քերթուածներէն, Նարեկէն եւլն.։ Հայկական մանրանկարչութիւնը կատարեալ գիտական արուեստ մըն է, զարդանկարչական ձեւերով եւ գոյներով հարուստ։

Այս ցուցահանդէսը աւելի ճոխ ըլլալու համար կը պակսէին անկասկած բուն, իրական խաչքարեր, ձեռագիրներ, գոնէ նմոյշի համար։ Այս ալ գիտենք ուրիշ հարց մըն է, դժուար հարց մըն է, սակայն վստահ ենք որ աւելի ճոխացնելով մանրանկարչութեան մասը, քանի ներկայացուած մեկնակէտ մըն է այլ աւելի կարեւոր եւ լրիւ ցուցահանդէսի մը, Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան Կեդրոնը կը խորհի այս մասին եւս։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեթէ աշխարհամաս ներկայացնող երկրի մը համար, փոքրամասնութիւն ըսելով ի՞նչ պէտք է հասկնալ։ Պաշտօնական դասաւորումով, ցեղագրական այլազան դիմագիծ պարզող 55 հաւաքականութիւններ գոյութիւն ունին Չինաստան։ Ասոնք, երկրին ընդհանուր բնակչութեան միայն 6 տոկոսը կը ներկայացնեն, սակայն, վերջին հաշուով, 60 միլիոնի կը հասնին, ուրեմն՝ Ֆրանսայի կամ Անգլիոյ նման Արեւմտեան եւ ճարտարարուեստականացած երկիրներէ շատ աւելի բազմամարդ թիւ կը պատկերացնեն։

Հետեւաբար, փոքրամասնութիւն գոյականը, այս պարագային, պէտք է ըմբռնել չինական իմաստով։

Փեքինի վերջին տարիներու քաղաքականութիւնը պէտք է պատկերացնել հետեւեալ կերպով. - սիրաշահիլ զանոնք, ընդունիլ անոնց առանձնայատկութիւնները, ինքնուրոյն դիմագիծերը, միաժամանակ այնպէս ընել, որ իրենք զիրենք ընդհանուր հաւաքականութեան մասնիկ նկատեն։ Այլ խօսքով՝ բնակչութեան եթէ ո՛չ բացարձակ մեծամասնութեան Հաներու, Չինացիներու ներքին անուանումը, բաղկացուցիչ տարրը դասեն, առնուազն ասոնցմէ անջատ մասնիկներ չնկատեն ինքզինքնին։ Փեքինի նպատակը քաղաքական է, եթէ նկատի ունենանք այն փաստը, թէ փոքրամասնութիւններուն կարեւոր մասը կը բնակի սահմանային շրջաններուն մօտ՝ Խորհ. Միութիւն, Մոնկոլի եւ Հնդկաչին։

Քանի մը պատկերներ՝ առանձնայատկութեանց գիծով։ Լեռնաբնակ ցեղերէն մէկը կը կոչուի Ուա։ Ասոնց բարքերը բարբարոսական կը նկատուին ո՛չ միայն մերձակայ այլ ցեղերու, այլեւ կեդրոնի իշխանութեանց կողմէ։ Յայսօր սովորութիւնն ունէին անզօր գլուխը կտրել ծիսակատարութիւններով, այն հաստատ համոզումով, թէ գլխատուած գլուխը կ'ապահովէ բրինձի առատ բերք։ Այս սովորութիւնը, ոչ միայն անընդունելի կը նկատուէր Փեքինի վարիչներուն համար, այլեւ ասոնց նկատումով արգելք մըն է Համայնավարութեան կառուցումին ուղղութեամբ հեռաւոր մէկ վայրի մը մէջ Լաոսի եւ Պիրմանիոյ սահմանագլուխին մօտ։

- Այս սովորութիւնը ուղղակի մնասաբեր է փոքրամասնութեանց միասնականութեան հաստատման համար, դիտել կուտայ այլ փոքրամասնութեան մը՝ Տայի պատասխանատուներէն մէկը, Իսքշուանպանա Տայի Ինքնավար Մարզի Նինկհոնք մայրաքաղաքին մէջ։

Փեքին, ուշադիր մօտեցումով, պատուիրակութիւն մը կը ղրկէ Ուաներու մօտ։ Կը համոզէ, որ մարդոց փոխարէն կովերու գլուխները գլխատեն։ Ուա ցեղախումբին անդամները առաջարկը գործնական կը գտնեն. ասոր ապացոյցն այն

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

59. Spitzer, էջ 51։ Օրինակները գլխաւորաբար *Régnier*-էն են (օր. «*Quelqu'un* debout *en elle et qui est ma Pensée*»).

60. ԹԱ էջ 35-36։

61. *Վէմ* էջ 24։

62. *Վէմ* էջ 23-24։ Նշենք թէ Բալուեանի քաղած վկայութեան մը համեմատ, Մեծարենց ուզած է *մինակը մեռնիլ* (նոյն, էջ 25)։

63. ԹԱ էջ 18, ՀՊՀ էջ 327։

64. «*Մասիս*»ի կազմակերպած մրցումին առիթով, 1903-ին, Մեթուժան Պարսամեան կը ներկայանար վինյա Տ'Ամոռէ (կ'ենթադրենք թէ ըսել կ'ուզէր *Վիլմա*) ծածկանունով։ Տե՛ս ՀՊՀ էջ 356։

65. ԹԱ էջ 12։

66. Մէջբերուած Poètes *d'Aujourd'hui*-ին մէջ, հրատ. *Ad. Van Bever* և *Paul Léataud*-ի, *Mercure de France*, Փարիզ, 1947, հատոր Գ. էջ 170։

67. ՀՊՀ էջ 93, ԳՑ 20, էջ 81։

68. ՀՊՀ էջ 180, ԳՑ 21, էջ 41։

69. ՀՊՀ էջ 182, ԳՑ 21, էջ 42։

70. ՀՊՀ էջ 177, ԳՑ 21, էջ 38։

71. Բնագիրը ոչինչ կը նշէ, բայց կրնանք ենթադրել թէ բանաստեղծին հոգին կ'ակնարկուի։

72. ՀՊՀ էջ 163, ԳՑ 21, էջ 30։

73. ՀՊՀ էջ 353։

74. Ընդգծումը մերն է։

75. ՀՊՀ էջ 164, ԳՑ 21, էջ 31։

76. Տե՛ս Հ. Մ. Ճանաշեան, *Պատմութիւն Հայ Գրականութեան*, հատոր Ա., Ս. Ղազար, Վենետիկ, 1953, էջ 197, եւ Պետրոս Դուրեան, *Տաղեր - Նամակներ*, Ս. Ղազար, Վենետիկ, 1945, նախաբանին մէջ էջ 18։

77. Frisson բառին կը հանդիպինք մանաւանդ Պոտլէրի Chant d'Automne-ին մէջ (*Baudelaire*, էջ 54). *Mallarmé*-էն յիշենք. «Vertige! voici que frissonne l'espace» (Autre Eventail, Oeuvres Complètes-ին մէջ, հրատ. *Henri Mondor*-ի և *G. Jean Aubry*-ի *NRF*, Փարիզ, 1956, էջ 58)։ *Frisson*-ին կը հանդիպինք նաեւ *Bataille*-ի (Les souvenirs, La Chambre Blanche-ին մէջ, 1895) և *Barbusse*-ի մէջ (Le poisson sec, Pleureuses-ին մէջ, 1895). Soudain-ին գործածութիւնը ակնառու է *Samain*-ին մէջ (Soudain - gloire au soleil - un rayon...»,Au Jardin de l'Infante-ին մէջ, Choix des poésies, *Mercure de France, Paris*, 1947, էջ 11)։ Նշենք թէ *Emile Verhaeren* soudain-ը կը գործածէ ըլլա՛յ իբր մակբայ («Puis les désirs soudain», Les Vieux Chênes-ին մէջ, Les Soirs (1887), Choix des Poémes, *Mercure* de France, Paris 1935, p. 23) *թէ իբր* ածական («Et d'un grand Dieu soudain, glacial et splendide», Le Gel-ին մէջ, Les *soirs*, նոյն, էջ 23)։ Իր քննադատներուն, որոնք զգալի կարնատեսութեամբ զինքը կը մեղադրէին ուրիշ բանաստեղծներէն արդէն գործածուած բառերու փոխառութեամբը,Մեծարենց կ'առարկէր..«Երբէ՞ն ի վեր բառերը սեփականութիւններ են կամ մենաշնորհներ» (տե՛ս ՀՊՀ էջ 288)։ Ինչպէս ուրիշներու,նա՛և այս պարագային իր հակառակութեան ետեւ կը նկատենք մշակութային կարեւոր կէտ մը. Մեծարենց կ'ընդունի բառին գործածութիւնը (որով, նաեւ փոխառութիւնը), նկատելով այն իբրեւ ներշնչման տարր, որ իր իմաստը պիտի ստանայ միայն նախադասութեան կ ա զ մ ի ն այսինքն գաղափարային իր շ ր ջ ա ն ա կ ի ն մէջ։ Այլ խօսքով, Մեծարենց 1907-ին կը գտնուի գրական այն դիրքաւորումին մէջ, որ ապագային պիտի որակուի «Բաուին քերթողականը»։

78. ՀՊՀ էջ 167, ԳՑ 21, էջ 32։

79. ՀՊՀ էջ 165, ԳՑ 21, էջ 31։

80. ՀՊՀ էջ 166, ԳՑ 21, էջ 32։

81. ՀՊՀ էջ 168, ԳՑ 21, էջ 33։

82. Այս տպաւորութիւնը շեշտուած է 2-րդ տողէն. «*Պայծառ այգուն վառ շրթները կեռասէ*»։ «*Նոր Տարին*» քերթուածի պարագային հետ միասին առոք ալ մարդկայնացումը կը յիշեցնէ մեզի Պոտլէրի քով նոյն ընթացքը ,օրինակի համար Le Crépuscule du Matin--ին մէջ, Baudelaire, էջ 134)։ Հաւանաբար այս ալ այն սիրային քերթուածներէն մէկն է, որով *Բարախումները* բաւական հարուստ է։ Կրնայ ըլլալ որ, ինչպէս Ազատեան կը հաստատէ (տե՛ս ծանօթ. 60) Մեծարենց սիրած չըլլայ կեանքին մէջ, եւ սակայն տրամաբանութիւնը կ'ըսէ թէ պէտք է սիրահարած ըլլայ՝ որ *Բարախումներ*ու 39 քերթուածներէն առնուազն 14-ը սիրային ըլլան։ Ասկէ դուրս, նշենք թէ Օփէլիա Տ. Գասպարեանին ուղղուած Մեծարենցի մէկ նամակէն ճշգրտօրէն գիտենք բանաստեղծին չփոխադարձուած եւ անմխիթար սիրոյ մը մասին. Իսկ (ԳՑ 21, էջ 90) կ'ակնարկէ «*Մտածանի կոյս*»ին («Օ՜հ, ի՜նչպէս կրնայիր նախանձիլ անոր, որ իրեն վինակուած խեղճ դեր մը նոյնիսկ չկրցաւ կատարել...»)։

(Շար.)

է, որ 1955-էն ցայսօր ոչ մէկ մարդու գլուխ կտրուած է։

Ցեղագրական տարբեր դիմագիծով 12 փոքրամասնութիւններ միատեղ կ'ապրին Խսիշուանպանայի մարզին մէջ, արեւադարձային գօտի մը բարձրաբերձ հովիտներով, Մեքոնկ գետին վերին մասին մէջ։ Լեռնային գօտիները միշտ մշուշապատ են։ Ցայիները գերակշիռ թիւ կը ներկայացնեն բոլորին մէջ՝ 210·000 բնակչութեամբ։ Ասոնց համակերպ ոգին եւ վայելուչ կենցաղակերպը օրինակելի դիմագիծ մը կը պարզէ Զինաստանի փոքրամասնութիւններուն մէջ։

Նոյն շրջագօտին մէջ կը բնակին 100·000 Հանիներ։ Մինչեւ 1956 սովորութիւնն ունէին իբրեւ անօգուտ տարր սպաննելու երկուորեակներն ու հաշմանդամ ծնած մանուկները։ Ասոնց այլեւ-այլ՝ զանոնք կրակին մէջ կը նետէին։ Հարիւրաւոր Բուքոնկներ կան, որոնք մինչեւ վերջին քանի մը տարիները կենդանիներու, անասուններու մորթերով կը զգեստաւորուէին եւ բացօթեայ կրակներու մօտ կը քնանային, առանց մնայուն բնակավայր ունենալու։

Մարդիկ կէսը պարզող խոր անտառներուն մէջ ցայսօր դեռ չատուգաքանուած ցեղախումբեր կ'ապրին փիղերու, վագրերու, ոսկեհեր կապիկներու եւ սիրամարգերու կողքին։

Մշակութային Յեղափոխութեան ժամանակաշրջանին, Փեքինի ճիգը կ'ըլլայ փոքրամասնութիւնները ձուլել չինացի մեծամասնութեան յէջ՝ ջնջելով կամ արգիլելով անոնց ցեղային բարքերը, ֆոլքլորը եւ, նոյնիսկ, արտաքին տարազը։ Այժմու քաղաքականութիւնը բոլորովին հակապատկերը կը պարզէ։ Ընդունիլ փոքրամասնութիւններուն ուրոյն դիմագիծերը, անոնց առանձնայատկութիւնները, պահանջելով հանդերձ, որ իրենք զիրենք մեծամասնութեան անբաժան մասնիկները ներկայացնեն։ Կարգախօսը կը մնայ՝ Հաները, այսինքն Զինացիք, ձեր երեց եղբայրներն են։

Միւս կողմէ, սակայն, Փեքին, դէմ կը դնէ Հան ազգայնամոլութեան, փորձելով ներդաշնակ միասնականութիւն մը ստեղծել եւ ապահովել Հաներուն եւ փոքրամասնութիւն ներկայացնող եւ պաշտօնապէս ընդունուած 55 ցեղախումբերուն միջեւ։ Ճիգը ակներեւ կը մնայ, քանի անցեալի հարստահարութեան եւ անտեսումին տեղ, այսօր, ուշադիր վերաբերում մը ի յայտ կը բերուի.– առողջապահական խնամք, կրթական մակարդակի ապահովում ուսանողներու ընդունելութեամբ համալսարանները, բարձրագոյն վարժարանները եւայլն.։

Ընդունելութեանց քննութիւններուն ընթացքին նկատի կ'առնուին փոքրամասնութիւններուն մշակութային – կրթական ցած մակարդակները։

Եունան նահանգին մէջ, որուն մաս կը կազմէ Խսիշուանպանա Ցայի Ինքնավար Մարզը, պաշտօնատարներու մաքրագործում մը իր դրական ազդեցութիւնը կը գործէ վերջին տարիներուն։

Զին բանակը կը հաստատէ ճամբաներ լեռնային անանցանելի նկատուած վայրերու մէջ։ Ելեկտրականութիւնը մուտք կը գործէ բազմաթիւ գիւղերու մէջ. այժմ, տեղացիներ հնարաւորութիւնն ունին լսելու ձայնասփիւռ, ձայներիզներ։ Հեծանիւը աստիճանաբար կը դառնայ ընթացիկ երեւոյթ, թոյլ տալով, որ ցեղախումբերու անդամներ իրենց գիւղատնտեսական արտադրութիւնները փոխադրեն կեդրոնական շուկաները։

Այս սահմանային նահանգին կայուն դոյավիճակին պահպանութիւնը շատ կարեւոր է Փեքինի համար, քանի Եունան նահանգին 30 միլիոն բնակչութեան մէկ երրորդը Հաներ չեն եւ կը ներկայացնեն 22 այլազան ցեղախումբեր։ Գըլխաւորաբար կը պատկանին Պայ, Ցայ եւ Եի ցեղերուն. կան նաեւ մահմետականներ, նոյնիսկ Թիպեթցիներ։ Նահանգին ամէնէն հարաւ նկատուած գօտիին մէջ՝ Խսիշուանպանա, տեղական 12 ցեղախումբերը Զինացիներէն աւելի թիւ կը ներկայացնեն։

Փեքինի համար տուեալ շրջագօտին սահմանային ապահովութեան կարեւոր քաղաքականութեան շրջագիծին մէջ կը մտնէ։ Ինչպէս, խորհրդային սահմաններուն մէջ Ույկուր Ինքնավար մարզն ու Ներքին Մոնկոլին։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ

735·000 ՏՈԼԱՐԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ 1981-Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Ուրախ ենք հաստատելու որ անցնող տարին եղաւ բեղուն եւ արդիւնաւէտ աշխատանքներու շրջան մը Հիմնադրամիս համար։ Ո՛չ միայն շարունակուեցան ընկալուած ծրագիրները, այլ նաեւ ընդարձակուեցան թէ՛ իրենց տարողութեամբ եւ թէ՛ այլազանութեամբ։ Անկասկած՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամը կարեւորագոյն եւ մեծագոյն մշակութային մարմինն է արտասահմանի. ան իր յատկացումները կը կատարէ անխտիր բոլորին։ Նուիրուած մեր մշակոյթին, դեղարուեստներուն եւ ազգային կեանքին պաշտպանութեան՝ Հիմնադրամս զօրավիգ կը կանգնի այն բոլոր շարժումներուն եւ ուժերուն, որոնք կը ձգտին նոյն նպատակին։ Այս զեկոյցին մէջ ներկայացուած յատկացումները կը կատարուին Հ. Բ. Ը. Միութեան միջոցաւ եւ անջատ են այն յատկացումներէն զորս բարերարը կը կատարէ անձամբ կամ Ալեք եւ Մարի Մանուկեան Հիմնադրամին կողմէ։

Ակնարկ մը Հիմնադրամիս միայն 1981-ին կատարած յատկացումներուն ցանկին վրայ՝ ցոյց պիտի տայ ընդարձակութիւնն ու համապարփակութիւնը աշխատանքներու այն դաշտին, որուն վրայ կը տարածուի իր հետաքրքրութիւնը։ Արդարեւ, 1981-ին, Հիմնադրամս ծախսած է շուրջ 735·000 տոլար՝ հետեւեալ բաշխումով.

—×—

Հրատարակութիւններ, գիրքերու գնում, բաժանորդագրութիւններ՝	119·000 տ.
Կրթական - մշակութային	52·000 տ.
Երիտասարդական շարժումներ՝	50·000 տ.
Նպաստ՝ վաստակաւոր կրթական մըշակներու եւ մտաւորականներու	60·000 տ.
Կրօնական հաստատութիւններ՝	56·000 տ.
Սեմինարներ եւ հաւաքներ՝	39·000 տ.
Հեռատեսիլ եւ ձայնասփիւռ՝	11·000 տ.
Մշակութային Կեդրոններու մատակարարում՝	115·000 տ.
Կալուածային - շինարարական, Դըպրոցներ եւ Կեդրոններ՝	216·000 տ.
Մրցանքներ՝	12·000 տ.
Վարչական, եւայլն՝	5·000 տ.
Գումար՝	735·000 տ.

—×—

Անշուշտ մեր ազգային - մշակութային կարիքներուն գոհացումը, նոյնիսկ մասնակի չափով՝ կը կարօտի շատ աւելի մեծ գումարներու եւ աշխատանքի։ Ուրախ ենք որ գոյութիւն ունին այլ բազմաթիւ մշակութային կազմակերպութիւններ, որոնք իրենց ուժերն ու միջոցները ի սպաս դրած են մեր մշակոյթին եւ աւանդութիւններուն տեւականացման եւ ծաղկումին։ Շնորհակալ ենք անոնց։

Գործադիր Մարմինս կը փափաքի, անգամ մը եւս հրապարակով յայտնել իր երախտագիտութիւնը ազգային մեծ բարերար Պ. Ալեք Մանուկեանի, որ իր իշխանական յատկացումներով կարելի դարձուց Հիմնադրամիս գոյառումն ու շարունակումը, եւ նոյն ատեն՝ իր ցուցմունքներով ապահովեց անոր աշխատանքներուն հետեւողականութիւնն ու ուղղութիւնը։

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ
Հ. Բ. Ը. Մ. - ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

Տիթրոյթ, Յուլիս 1982

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Զարմահալի Հայ Ուսումնասիրաց Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 10-ին, տեղի ունեցած է «Ուրարտու» երգչախումբի անդրանիկ համերգը։ 110 հոգինոց նորակազմ խումբը, Ժոռա Մինասեանի ղեկավարութեամբ մեկնաբանած է ազգային, հայրենասիրական եւ ժողովրդական երգեր, որոնց ընկերացած է նաեւ նուագախումբ մը։

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 4-ին, տեղի ունեցած է Միութեան «Կռունկ» նորակազմ երգչախումբին անդրանիկ համերգը։ 60 հոգինոց խումբը, ղեկավարութեամբ Վըրէժ Մելիքեանի մեկնաբանած 18 քառաձայն երգեր, ժողովրդական գործիքներու նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ։

Համերգը կրկնուած է յաջորդ երեկոյեան։

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 7-ին, տեղի ունեցած է «Արմէն» նախակրթարանի ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ առաջնորդ Կորիւն Եպիսկ. Պապեանի։ Բացումը կատարելով տնօրէնուհին՝ Տիկին Սոնիկ Կիրակոսեան, ներկայացուցած է անցնող ուսումնական տարեշրջանին վարժարանի պատկերը։ Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին խօսք առած է Կորիւն Եպիսկ. եւ շեշտած հայ դպրոցին դերը մեր կեանքին մէջ։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած է «Քուշեշ Դաւթեան» միջնակարգ աղջկանց վարժարանի սպասարկման ճիւղի անցեալ տարուան շրջանաւարտներու վկայականաց բաշխման հանդէսը։ Բացումը կատարած է (հայերէն եւ պարսկերէն) աշակերտուհի մը։ Շրջանաւարտներէն Երանուշ Յովսէփեան ուղերձ մը կարդացած է, որմէ ետք՝ յանուն ուսուցչական կազմին խօսք առած է Ժենիկ Բարումեան։ Վարժարանին պարսիկ տնօրէնուհին՝ Տիկին Մորադփուր, հանդէս եկած է զեկուցումով մը, ուր կը մատնանշուի, թէ Թեհրանի հայկական վարժարանները աւելի քան հարիւր տարուան անցեալ ունին։ «Քուշեշ Դաւթեան» դպրոցը հիմնուած է 30 տարի առաջ, երկու դասարաններով, որոնց թիւը տարուէ տարի աւելցած եւ միջնակարգի վերածուած է։ Կրթական յարկը ցայժմ տուած է աւելի քան 1900 շրջանաւարտներ։ Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին դրուատանքի խօսքեր արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, որ կատարած է նաեւ վկայականներու բաշխումը։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Այս առօրեայ խօսակցութենէն յետոյ, Կիրոս անհամբեր էր առանձինն խորհըրդակցութեան նստիլ Տոքթ. Նայիրեանի հետ։

Տոքթ. Նայիրեան, իր վրանը կ'առաջնորդէր Կիրոսը։ Փոսերուն մէջ վառուած կային օճախներ, ուտելիքներու պատրաստութեան համար։ Կիրոս նոյնիսկ տեսաւ քրտնած երեսովխոհարար Մանուէլը, իր խոշոր քթով։

– Հեղ մը հանդիպինք բժիշկ Օկասովին, խօսեցաւ Տոքթ. Նայիրեանը։ – Իս-տեղ է ինոր վրանը։

– Ուրեմն Օկասո՞վն ալ եկած է։ Ինչպէ՞ս բացատրել, Տոքթոր. կը հիանամ այս մարդուն վրայ. մէկը՝ որ ապրած է ռուս ազնուական շրջանակի մէջ ու մէկ բառ հայերէն չգիտէ, միայն գիտէ, որ հայկական ծագում ունի։ Այսօր եկած է ինքզինք նուիրելու հայկական պայքարին։

– Ուղղակի սպառնաց մեզի, Կիրոս, եւ ըսաւ, թէ որ ձեզի հետ չգամ, ես ինքս առանձին կը մտնեմ երկիր, օգտակար ըլլալու իմ հայրենակիցներուս։ Բժիշկը արդէն բաւական սորված է հայերէն եւ ամէն գնով ճիգ կ'ընէ իր զրոյցները հայերէնով տանելու։

Տոքթ. Նայիրեան եւ Կիրոս քալեցին բժիշկ Օկասովի տունը. Բժիշկին մեծ-հայրը Կարսէն գաղթած էր Թիֆլիս ու յետոյ Փիթերսպուրկ։ Եղած է հարուստ վաճառական ու կալուածատէր։ Բժիշկ Օկասով, Օգասափեան գերդաստանի երրորդ շառաւիղն էր։ Ան կը յիշէր որ իրենց տան մէջ հայերէն գիտցողը միայն իր մեծ-հայրն էր։ Բժիշկը, իր համալսարանի ուսուցչութեան շրջանին, կը ծանօթանայ հայ ուսանողներու։ Այդ շրջանէն է, որ իր մէջ կը դգայ հայ արիւնին կանչը ու կը բռնուի հայկական հարցով ու պայքարով, մանաւանդ այդ օրերուն տեղի կ'ունենայ հայ կալուածներու գըրաւումը։ Շատ բարի ու քրիստոնեայ բըժիշկ Օկասով, մաքսաւորներուն ու փարիսեցիներուն դէմ զայրացած, Քրիստոսի մը պէս ինքզինք կը տրամադրէ այդ օրերուն, տեռորի ենթարկել Կովկասի փոխարքան։ Ժողովրդական այս մեծ ցոյցը կազմակերպող կուսակցութիւնը, գործով մը, այդ շրջանէն կը հեռացնէ Բժ. Օկասովը։

Տոքթ. Նախյրեան եւ Կիրոս, երբ մօտեցան վրանին, տեսան բժիշկը, որ ճերմակ փոշիով դեղահատներ պատրաստելով զբաղած էր, հագուած էր շատ կոկիկ. սպիտակ, նուրբ դէմքին վրայ չէկ մօրուս մը վէնտայք։ Բարձրահասակ էր եւ ունէր բաց կապոյտ աչքեր։ Առաջին անգամ ուշադրութիւն չդարձուց վրանէն ներս մտնողներուն, մինչեւ որ ձայն տըւաւ Տոքթ. Նայիրեանը։

– Բարեւ, Բժիշկ։

– Հա, բարեւ Տոքթոր. մէ՞կը կայ։ Հիւա՞նդ է։

– Զէ, Բժիշկ, հիւանդը մէկը չէ։ Մեր Զէրչի Կիրոսն է։

Բժիշկը այդ պահուն միայն դադրեցուց իր աշխատանքը, ձեռքը Կիրոսին երկարելով։

– Դո՞ւք, լեռնէն վա՞ր, ի՞նչպէս, ի՞նչպէս. մեր ժողովո՞ւրդը...

Կիրոս մանրամասն պատասխանեց բըժիշկի հարցումներուն։ Որ, լերան վրայ ժողովուրդի հիւանդութիւններուն հասնողը գիւղի սափրիչն ու դայեկ Նուրխանն են։ Ու այժմ կարելի չէ լեռ բարձրանալ որեւէ ձեւով,– ըսաւ Կիրոս, երբ բժիշկը կ'ուզէր հեղ մը վեր ելլել ժողովուրդին բժշկական խնամք հասցնելու համար։ Բժիշկը շատ էր մտահոգուած նաեւ, թէ ո՞ւր մտածուած էր տեղաւորել ժողովուրդը, եթէ վար գայ լեռնէն։ Ինք կ'ուզէր այդ ժողովուրդին հետ ըլլալ։

– Այդ մասին մտածուած է, Բժիշկ,– խօսեցաւ Տոքթ. Նայիրեան։ Կը յուսամ Կիրոսն ալ յարմար կը գտնէ Վարդաձորի բնակիչները տեղաւորել Սասնայ այն շըրջանը ուր առ այժմ չորս գիւղերը Բարսեղի հովանաւորութեան ներքեւ են։

(Շար. 606)

Այրի Տիկին Անահիտ Թօփուզեան, Այրի Տիկին Գարտինէ Մոզեան, Այրի Տիկին Արսինէ Խըտըշեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թօփուզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթօ Մանուկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Գալայճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Մոզեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մոզեան եւ զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, քրոջ - զաւկին, մօրաքրոջ, զարմուհիին՝

Այրի Տիկին ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Շաքէ Թէքգեան)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 14-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յուլիս 22, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլըմօպլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ» մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գառզու

Տէր եւ Տիկին Ժան - Մարի Գառզու

Կը ծանուցանեն թէ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յուլիս 21-ին, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց սիրեցեալ քրոջ, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՋՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան (Յունիս 28) թարմ յիշատակին:

Անհատական ոչ մէկ հրաւէր զրկուած ըլլալով, կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամներէն ու ծանօթներէն, որ զայս իբրեւ այդ նկատեն:

Հ. Բ. Ը. Միութիւն

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Օգոստոս 1-էն 31:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆ. Յարութիւն Քոչեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Աննօ եւ Աստղիկ Լածարինիէ իրենց հօր՝ Խորէն Քոչեանի մահուան՝ քառասունքին առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Գալուստ Մինասեանէ 100 Ֆ., Խորէն Քոչեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Զաքարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի բարեկամներէն 1000 Ֆ.: Նաեւ 1000 Ֆ. Պ. Զաքարեանէ իր մօր մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր դըպրոցին.- Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թօփալեան իրենց զաւկին Ժան - Յովհաննէսի ծննդեան առթիւ 200, Պ. Ժօզէֆ Սանճեան 100, Ֆիլիփ Լուսարեւեան 50 Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Տիկին Արաքսի Պառավեան Անետիս Համբարձումեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 100, Այրի Տիկին Մարի Գիլչերեան իր թոռնիկին Գրիստին Ստեփանեանի եւ Տանիէլ Մուրատեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ 100 Ֆ. (Դպրոցին):

×

Կապ. Խաչի Սէն - Ժէրոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Այրի Տիկին Էթի Մէյշուրեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հոթոթեան, Տէր եւ Տիկին Վօլբը, Տիկին Կիկը 100-ական, Զուրիկեան Փարիզի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Փառանձեմ Օնոյեան 50 Ֆ.:

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղքատախնամի Ընկերակցութեան

բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21

Սէն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ: 107, Avenue du Maréchal Lyautey

Հայկական ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին

Թօմպալա - Հաճելի մթնոլորտ

ON RECHERCHE

L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy

RECHERCHE INTENDANTE

— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.

Pour tous renseignements, téléphoner à:
Mme. KARAGULIAN
au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi
jusqu'à fin Juillet

RETENEZ cette date 13 DECEMBRE

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Թանգարանին:

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԱԵՐ 14 (7 ՕՐ)

Խումբերը կը մեկնին Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն կ'ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ

DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE

du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre

à l'occasion du 28ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier et de l'inauguration du musée «Alec et Marie Manoogian».

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը) ներկայիւս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գըտնուելու 69-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 16, 1982, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մոնրէալի կեդրոնին մէջ, 805 Մանուկեան փողոց, Սէն Լօրան, Գէպէք, - Գանատա:

Ներկայս 69-րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 23, 1982 իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N. J. 07662 — U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհ. հաշուեկշռութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Նկատառում Կեդր. Վարչ. Ժողովի յանձնարարութեան՝ անջատելու Հ. Բ. Ը. Միութեան Կազմական Վկայաթուղթը Կանոնագրէն, արդէնօք միմիայն բարեփոխեալ Կազմական Վկայաթուղթը – Նեբածական եւ Ցօղուածներ Ա. Բ. Գ. եւ ԺԳ. կ'արձանագրուի Տելաուէր Նահանգի պետական քարտուղարութեան մօտ, եւ կանոնագիրը բաղկանայ մնացեալ Յօդուածներէն:
6. Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:
7. Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Ռ. Ք. ԿՐԵԿՈՐԻ — Ատենադպիր
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ — Ատենապետ

Մայիս 17, 1982
Սետըլ Պրուք, Ն. Ճ.

ECOLE DU TEBROTZASSERE

RENTREE SCOLAIRE 1982 / 1983

L'ECOLE ARMENIENNE DOIT VIVRE

— Elle a pour vocation de **perpétrer votre culture;** elle est actuellement l'une des **deux seules en Europe** qui dispense un **enseignement bilingue.**

— Votre Ecole ne peut exister **sans vous.**

— Votre **participation** est nécessaire au **succès** de cette opération.

Cette année, la **nouvelle Direction** de TEBROTZASSERE vous **propose:**

- **L'ouverture** d'une maternelle où toute une infrastructure d'activités d'éveil sera organisée,
- Un **ramassage** scolaire par car pour les enfants des **banlieues** avoisinantes au Raincy,
- **L'inscription** de vos **enfants,** garçons comme **filles, cycle primaire** et **secondaire** (les frais d'inscription s'élèvent à 150 F.).

— **Demi-pension:** indemnité forfaitaire de **500 F. mensuels** pour les repas de midi (ramassage scolaire inclus).

— **Internat:** 1.200 F. mensuels.

PARENTS ARMENIENS,
REPONDEZ VITE A NOTRE APPEL!

Pour tous **renseignements** et **inscriptions,** s'adresser à la nouvelle Directrice:
Mme. SILVA KARAGULIAN
qui assurera une **permanence** à partir du
Lundi, 5 Juillet
à L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ - ԿՈՉ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, ընդառաջելով հիմնական պահանջի մը, դաստիարակելու հայ մանուկը իր առաջին քայլերէն սկսեալ հայկականօրէն, կը յայտնէ ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ, Փարիզի բոլոր Հայերուն եւ վարժարանի մերձակայ արուարձաններուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներուն, թէ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին (1882 – 1983) կը բացուի վարժարանի նորաշէն մանկապարտէզը, արդիական իր բոլոր յարմարութիւններով:

Արդարեւ մանկավարժական վերջին տուեալներու համաձայն մանուկ տարիքի սորված ու գործածած լեզուն է որ չի մոռցուիր՝ դառնալով իրապէս մայրենի լեզու:

- Ընդունելութեան նուազագոյն տարիքը պէտք է ըլլայ երեք տարեկան:

- Ինքնաշարժ մը պիտի ապահովէ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու սպասարկութիւնը:

- Կէսօրուան ճաշը դպրոցի մէջ պիտի տրուի:

Բոլոր այն ընտանիքներն, որոնք կը հետաքրքրուին եւ կը փափաքին արձանագրել իրենց փոքրիկները, կը խնդրուի որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հետ:

Փափաքելի է որ, իրենց փոքրիկներով գան եւ այցելեն վարժարանը, անձամբ տեսնելով ու խօսելով վարժարանի տեսչութեան հետ:

Հակառակ պարագային կրնան հեռաձայնել այս թիւին՝ 534 68 28:

Յոյսով ենք որ այս ձեռնարկին զօրավիգ պիտի կանգնին փարիզաբնակ եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքներու լայն շրջանակ մը, որոնք համոզուած ձեռնարկի անհրաժեշտութեան, պիտի յանձնեն մեզի իրենց զաւակները, վստահ՝ որ պիտի կրթուին անոնք հայաշունչ, մեր տոհմիկ դաստիարակութեամբ. առով մասնակցած պիտի ըլլան գործօն կերպով այն ճիգերուն ու ջանքերուն, որ ամէնուրեք կը տանի հայը, կրթելու դաստիարակելու մեր նորահաս սերունդը ազգային մշակոյթով եւ լեզուով: Այս աշխատանքը հրամայական պարտադրանք մըն է մեզի համար որպէսզի գօտեպնդենք ու անվհատ լծուինք այս անհրաժեշտ ձեռնարկի ամբողջական իրագործումին:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
21
MERCREDI
21 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.218
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15.218

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՓՈԽ - ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ

ՄԻՇՏ ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Միշտ երկարաձգուող, անորոշ կացութիւնը՝ Լիբանանի մէջ: Սուրիացիներն ու Իսրայելացիները կը զօրացնեն Պէքաայի իրենց դիրքերը, ուր, ըստ քաղաքական դիտերու, մեծ չափանիշի բախում մը կրնայ տեղի ունենալ՝ եթէ երբեք Պէյրութ եւ Ուաշինկթըն տարուող բանակցութիւնները դրական արդիւնքի մը չյանգին:

Պէյրութի մէջ Երկուշաբթի օր անծանօթներ կ'առեւանգէին ամերիկեան համալսարանի փոխ - նախագահը՝ Տէյվիտ Տօճ: Քաղաքական դետնի վրայ ամերիկացի բանագնաց Հապիպի տարած բանակցութիւնները ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կ'արձանագրէին եւ ամէնքը կը սպասէին Սուրիոյ Արտաքին Նախարար Խատտամի եւ Սաուտի Արաբիոյ Սաուտ Ալ Ֆայսալ իշխանի Ռեկընի հետ տեսակցութեան արդիւնքին: Յայտնի է որ Միացեալ - Նահանգները կ'ուզեն որ Դամասկոս, հակառակ իր մերժումին, առժամապէս գոնէ ընդունի Արեւմտեան Պէյրութի մէջ պաշարուած 6000 պաղեստինցի մարտիկները: Ինչ կը վերաբերի այս վերջիններուն, լիբանանեան մամուլը առջի օր, արձագանգ կը հանդիսանար կարգ մը լուրերու, ըստ որոնց, պաղեստինցի մարտիկները ընդունելու Սուրիոյ բացարձակ մերժումի պարագային, անոնք կրնան ապաստանիլ Իրաք կամ Յորդանան: «Ալ Նահար»ի համաձայն Իրաք տեւական ապաստանարան առաջարկած է Արաֆաթին եւ ՊԱԿ-ին:

Տեղւոյն վրայ, արեւմտեան Պէյրութի համար ամէնէն կարեւորն էր ուտեստեղէնի հարցը: Երկուշաբթի առաւօտ 185 թօն ալիւր կրցաւ անցնիլ սահմանէն, բայց Իսրայելացիք կը պահեն նաւթի արգելքը, վառելանիւթ՝ որ անհրաժեշտ է ելեկտրականութիւն հայթայթելու համար: Լիբանանեան իշխանութիւնները, որոնք ամէն տեսակի բանակցութիւն կը տանին ապահովելու համար նաւթի քաղաքիններուն մուտքը արեւմտեան Պէյրութ, հիմնուած Ժընեւի Համաձայնութեան վրայ՝ ըստ որուն պատերազմող կողմերը պէտք չէ արգելք ըլլան «ժողովուրդի սնունդին» բայց Իսրայէլ, որ սկսած է այլեւս մտահոգուիլ երկարաձգուող պաշարումովը, չի հրաժարիր «ոչ - զինուորական սեղմումներէ»: Երուսաղէմի մէջ, Իսրայէլի ղեկավարները խոստացուցին ազդարարութիւնները: «Եթէ Արաֆաթ եւ ՊԱԿ-ը շուտով պիտի ոչնչացուին», կը յայտարարէր վարչապետ Պեկին, որուն համար «ՊԱԿ-ի ոչնչացման պատերազմը, Լիբանանի մէջ, տակաւին չէ վերջացած, բայց շուտով վերջ պիտի ունենայ»:

× Նշենք նաեւ թէ Դամասկոսի մէջ նախագահ Ասատ յայտարարած է, թէ հակառակ լիբանանեան օրինաւոր կառավարութեան դիմումին, չուզեր իր զօրքերը քաշել Լիբանանէն.- «Նախ Իսրայէլի դէմ գործակցինք, յետոյ կը քննենք մեր հարցերը», ըսած է Ասատ:

× Ամերիկացիին առեւանգումին առթիւ, Արաֆաթ յայտարարած է թէ ամէն կերպ, պիտի օգնեն լիբանանեան ոստիկանութեան, որպէսզի հեղինակները գտնեն:

× Հեռատեսիլի Բ. կայանը, Երկուշաբթի իրիկուն «յատուկ՝ Լիբանան» մը կը ներկայացնէր լուրերու բաժնին մէջ, ուր յաջորդաբար Անրի Ֆարաոն, Բամիյլ Շամուն, Հայաշ իրենց տեսակէտները կը ներկայացնէին: «Լիպերասիոն»ի մէջ ալ, Երեքշաբթի առտու, ՊԱԿ-ի զինուորական ղեկավար՝ Ապու Ճիհատ կը բացատրէ թէ ինչպէս պաղեստինցի ռազմիկները կը սպասեն իսրայելեան յարձակման, «պիտի կռուինք, կ'ըսէ, ոչ թէ տուն առ տուն, այլ՝ մեթր ալ մեթր»:

× Յորդանան մասնակի զօրակոչի դիմեց ի տես Իսրայէլի ծաւալապաշտ քաղաքականութեան: Ամման «ծիծաղելի» որակած էր արդէն Պեկինի՝ Իսրայէլ - Յորդանան դաշնակցութեան մը գաղափարը: Դեռ Իսրայէլէն զատ կայ Իրան: Այս կացութեան մէջ, Թագաւորը յայտարարեց թէ «ժողովրդական բանակ մը» կը կազմուի եւ կը կանչէ նաեւ պահեստի կարգ մը զինուորականներ «դէմ դնելու համար ազգին սպառնացող վտանգներուն»:

× Միացեալ - Նահանգները որոշեցին, ցնոր տնօրինութիւն, բազմաբեկոր ռումբ չհայթայթել Իսրայէլի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԿԱՐՄԻՐ ՄԻԼԻԱՌԱՏԷՐԸ» ինչպէս մկրտուած է մեծահարուստ գործատէրը՝ Ժան - Պաթիսթ Տումէնկ, անգամ համայնավար կուսակցութեան, բաւական «անհաճոյ» պատմութիւններ ունի Սէ - Ժէ - Թէ-ին հետ: Սիքա - Գինի (Թուլուզ) ընկերութեան տէր, անցեալ շաբթու պաշտօնանկ կ'ընէր 14 աշխատաւոր, որոնց մէջ Սէ - Ժէ - Թէ-ի երեք պատուիրակ: Կը թուի թէ սենտիքայի երեք պատուիրակներու հարցն է, որ այսքան աղմուկ հանած է, տրուած ըլլալով որ ցարդ - 1979-էն ցայսօր - Տումէնկ կրցած էր 139 բանուորէն 70-ի անցնիլ առանց իրարանցումի :Այս անգամ ձանձրացած է, տեղի չի տար, հակառակ անոր որ բանուորները գործատունը գրաւած են: Վերջին տարիներուն, պաշտօնէութիւնը շատ մեծ էր համեմատաբար գործին, որ տկարացած էր եւ Տումէնկ չէր ուզեր միշտ միլիոններ դնել գործին մէջ, կորուստով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը մեծ համեմատութիւններով ծաւալած է, մէկ տարուան մէջ 14,9 առ հարիւրի հասնելով: Յունիսին գործազուրկներու թիւը 2 միլիոն 42 հազար էր: Ամիսը 23 հազարով կ'աւելնայ գործազուրկներու թիւը:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Թագուհիին ոստիկանը հրաժարեցաւ: Բայց այս հրաժարումը կապ չունի գիշերային այցելուին պատմութեան հետ (մարդ մը յաջողած էր մինչեւ Էլիզապէթի ննջասենեակը հասնիլ եւ անկողինին վրայ նստած, հետը խօսիլ...) այլ որովհետեւ միասեռական էր, ինչ որ արգիլուած է անգլիական ոստիկանութեան մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական իշխանութիւնը, հակառակ երկրին մահմետական նկարագրին, կ'ուզէ օրինականացնել վիժումը: Ըստ կառավարութեան վիճակագրութեան, ամէն տարի գաղտնաբար 300 հազար կիներ վիժումի կը դիմեն եւ ասոնցմէ 10-էն 15 հազարը կը մեռնին, գէշ պայմաններու հետեւանքով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐՈՂԸ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂԸ

Երկու տարի առաջ կէս գրական, կէս հրապարակագրական յօդուած մը հրատարակած էի: Ինծի համար շատ սրտախօսիկ նիւթ մը ունէր ան եւ չէի կրցած ես ինծի արգիլել անոր տողերուն մէջ տեղ - տեղ ցանելէ բանաստեղծական ապրումներ: Հոն կը նկարագրէի այն մտածումները, որոնց յանձնուած էի գեղատեսիլ պարտէզի մը մէջ, բնութեան հետ գլուխ - գլխի: Պարտէզ մըն էր, ուր հասած էի անակնկալօրէն դէմս ելած սանդուխէ մը ելլելէ վերջ: Առաջին քանի մը տողերուն մէջ ալ յիշած էի այդ սանդուխը: Սանդուխին յիշատակութենէն անմիջապէս վերջ, պարզ բայց պատկերաւոր ութսուն տողերով ինկած էի մտածումի նոր աշխարհի մը մէջ:

Երկու օր վերջ հանդիպեցայ առեւտրական բարեկամի մը, որ գիտեմ - թէ շատ մօտիկ չէ գրականութեան:

- Յօդուածդ կարդացի, ըսաւ անմիջապէս որ զիս տեսաւ:

- Ուրախ եմ, պատասխանեցի:

Պատասխանեցի, բայց ես ինծի հարցուցի թէ այդ բարեկամս ի՞նչ կրցած էր արդեօք հասկնալ այդ յօդուածէն, ո՞րքան կրցած էր թափանցել անոր բանաստեղծական բարդ կառոյցէն ներս: Երբ այդ մասին կը մտածէի, ան կարծես հասկըցած ըլլար միտքէս անցածը, խնդաց.

- Դանդուխի մը հանդիպեր ես եւ այդ սանդուխէն վեր ելեր ես, ըսաւ:

Ըսաւ եւ լռեց: Այս կերպով, կ'երեւի, փաստած կ'ըլլար որ իսկապէս կարդացած ու հասկցած էր յօդուածս:

Ես գլուխս շարժելով հաստատեցի: Ուրիշ բան չըսի:

Այո՛, ճիշդ է, սանդուխ մը ելած էր դիմացս եւ ես այս սանդուխէն բարձրացած էի: Կ'երեւի թէ բարեկամս միայն այդ մասն է որ լաւ հասկցած էր, քանի որ տպաւորուած էր անկէ եւ հիմա ուրիշ ո չ ի ն չ կը յիշէր, կամ յիշատակութեան արժանի ոչինչ կը գտնէր, եթէ ոչ այդ սանդուխին պատկերը: Մընացեալէն բան մը հասկցած չէ՞ր: Թերեւս հասկցած էր, տպաւորութիւններ մը կրած էր, բայց այդ բոլորը պատմելու համար օգնութիւն կը կանչէր միայն սանդուխէն...:

Ուրիշ անգամ մը երեք հոգի կը խօսակցէինք հոսկէ - հոնկէ: Երկու խօսակիցներէս առաջինը յանկարծ յիշեց քանի մը օր առաջ հրատարակուած մէկ յօդուածս եւ գոհունակութիւն յայտնեց այդ մասին: Երկրորդը, որ չէր կարդացած, հետաքրքրուեցաւ, հարցուց թէ ինչի՞ մասին էր յօդուածը: Միւսը սկսաւ բացատրել:

Երանի թէ չփորձէր: Կամ այն է որ ոչինչ հասկցած էր գրուածէն, եւ կամ այն՝ որ ան հիմա իր ըսել ուզածներն ալ կ'աւելցնէր գրածներուս վրայ: Ես չճանչցայ իմ յօդուածս:

Այսպիսի քանի մը անմեղ ու բնական դէպքերով միշտ իմ մէջ աւելի զօրացած է երկար տարիներէ ի վեր արմատ նետած այն համոզումը, թէ հեղինակ մը եւ իր ընթերցողը պէտք չէ դէմ առ դէմ գան: Է՛հ, չենք կրնար չընդունիլ որ հեղինակին համար շատ մեծ ուրախութիւն է իր դիմացը գտնել իրաւ ընթերցող մը, իրմով յափշտակուած, իրմով խանդավառուած, գիրքը լաւ հասկցած ընթերցող մը: Բայց չկայ նաեւ աւելի մեծ յուսախաբութիւն մը, քան այն զոր կը զգայ երբ կը տեսնէ իբրեւ թէ գիրքը կարդացած ու հասկըցած մէկը, որ իրականութեան մէջ ոչինչ կրցած է առնել փոխանցուած պատգամէն, կամ հազիւ չնչին մէկ տոկոսը առած է անոր:

Թերեւս ճիշդ այս պատճառաւ է որ գրականութեան նուիրուած օրէս ի վեր շատ անհանդիստ եղած եմ, երբ ընթերցող մը ինծմէ բան մը կարդալ սկսած է իմ ներկայութեան: Այդ պահուն ինծի այնպէս կը թուէր որ քննութեան թուղթը կարդացող քննիչի մը, ուսուցիչի մը դիմացը կը գտնուէի: Ո՞ւրկէ վստահ կըրնայի ըլլալ, որ նոյնը չէր զգար նաեւ այն որ դիմացս լռելեայն կը կարդար ինծմէ կտոր մը: Լաւագոյնը այն է որ, կ'ըսէի միշտ ես ինծի, վերջը թող կարդան, ուրիշ տեղ երթան ու հոն կարդան, ես չտեսնեմ որ կը կարդան:

Գրողի ամօթխածութի՞ւն: Կրնայ ըլլալ: Բայց այդ ամօթխածութեան մէջ անտարակոյս կայ նաեւ սա ճշմարտութիւնը. գիրն ու գրականութիւնը պէտք է միշտ գիր ու գրականութիւն մնան, պէտք չէ խօսքի վերածուին, բացատրութեան նիւթ դառնան: Գրականութիւնը ուրիշի փոխանցելու միակ ձեւը դայն այդ ուրիշին կարդացնել է, ոչ թէ բացատրել, պատմել, խօսքի վերածել:

Գրականութիւնը կը մեռնի, երբ դուրս կը հանուի գիրին կաղապարէն ու շքեղանքէն:

Բ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 13 - 15)

ԱԿԱԴ. ԳԷՈՐԳ ՋԱՀՈՒԿԵԱՆԻ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականէն լոյս տեսած է ակադ. Գէորգ Ջահուկեանի «Հայոց լեզուի համեմատական քերականութիւն» գիրքը, որ արդիւնքն է լեզուի ձեւաւորման պատմութեան մարզին մէջ ակադեմականին տարիներու հետազօտութեանց: Յառաջաբանին մէջ կը նշուի, որ աշխատութիւնը նախատեսուած է ոչ միայն լեզուի պատմաբաններուն, այլեւ հնդեւրոպագէտներուն, համեմատական լեզուաբանութեան համար: Լեզուի Հիմնարկի տընօրէն Գէորգ Ջահուկեանի աշխատութիւնները դարձած են լեզուաբաններու փնտռած գիրքերը, ինչպէս նաեւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու դասագիրքերը: Ակադեմականին գիրքերը լոյս ընծայուած են շատ մը երկիրներու մէջ: Գէորգ Ջահուկեան անդամ է կարգ մը միջազգային լեզուաբանական կազմակերպութիւններու:

« La Savoie »
Շաբաթաթերթը եւ Լիբանանը

Շրջանի կարեւորագոյն շաբաթաթերթ՝ Լա Սավուա,, Յունիս 19, Յուլիս 3 եւ 10 յաջորդական թիւերուն մէջ, նախ խմբագրական մը, ապա հարցազրոյց մը հրատարակած է Միշէլ (Նշան) Պետրոսեանէ Լիբանանի եւ Միջին - Արեւելքի քաղաքական վերջին դէպքերուն մասին: Խմբագրականին մէջ, «Գայլին երախին մէջ» խորագրեալ, Մ. Պետրոսեան կը վերլուծէ կացութիւնը եւ կը բացատրէ արաբական երկիրներու եւ Մոսկուայի կրաւորական դիրքը: Էմիրներու քարիւղ տոլարներուն զետեղումը բազմազգային եւ մանաւանդ ամերիկեան մեծ ընկերութիւններու մէջ, մեծ դեր կը խաղայ այդ առընչութեամբ, ըստ Մ. Պետրոսեանի:

Այս խմբագրականին մէջ արծարծած տեսակէտն է, որ պատճառ եղած է հարցազրոյցի մը, հրատարակուած երկու յաջորդ թիւերուն մէջ: Հոն Մ. Պետրոսեան կը յիշէ նաեւ իր մէկ յօդուածը լոյս տեսած 30 տարի առաջ «Յառաջ»ի մէջ, ուր կը բացատրէր Իսրայէլի պետութեան ստեղծման անխուսափելի հետեւանքները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿ. ԽԱՉՔԱՐ ԵՒ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջ)

Ցուցահանդէսին հետ զուգահեռ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կազմակերպեց երկու դասախօսութիւններ: Առաջինը, Յունիս 3-ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Փրոֆ. Ալփաքօ Ա. Նովելլօ ներկայացուց հայկական խաչքարերը: Հմուտ ճարտարապետը սկսելով բնական քարէն բացատրեց խաչքարերու ծնունդը եւ զարգացումը որպէս արուեստ եւ որպէս հայ հոգին, բնանկարին մէկ բնական բաղադրիչը: Խօսեցաւ անոնց ժողովրդական նշանակութեան վրայ, գեղարուեստական արժէքին: Խաչքարերը կը վկայեն ըսաւ Ա. Նովելլօ հայկական ներկայութիւն մը Հայոց պատմական հողերուն վրայ: Ինքնատիպ արուեստ մըն է որ իր նմանը չունի: Դասախօսութիւնը ըրաւ տեսափողիթներու լուսարձակումով:

Երկրորդ դասախօսութեան նիւթն էր՝ մանրանկարչութիւնը, որ տեղի ունեցաւ, Յունիս 11-ին, Պուրսի պալատի դասախօսութեանց սրահին մէջ: Դասախօսն էր յատկապէս Պրիւսէլէն հրաւիրուած եգիպտագէտ, եգիպտագիտական էլիզապէթ Թագուհի հիմնարկութեան ընդհանուր քարտուղար՝ Արփակ Մխիթարեան: Գերազանցօրէն հմուտ արուեստի պատմութեան, Արփակ Մխիթարեան տուաւ ընդհանուր համապատկեր մը հայկական մանրանկարչութեան ընդգծելով կարեւոր յատկանիշները համաձայն դարաշրջաններու, դպրոցներու, հեղինակներու եւ արտաքին ազդեցութիւններու: Ասոր համար մեկնաբանեց տեսափողիթիւներ: Մեկնաբանութիւնը ճշգրիտ եւ ժուժկալ էր, մատչելի բոլորին: Լուսարձակուած նկարները առնուած են յատկապէս Երուսաղէմի եւ Նոր Ջուղայի ձեռագիրներու հաւաքածոներէն: Հայ մանրանկարչութեան գագաթնակէտը դրաւ ԺԳ. դարուն Թորոս Ռոսլինով որ ունի եօթը ձեռագիր եւ ուր կայ բաղադրութեան արտակարգ ներդաշնակութիւն մը գոյներու յարդարումներու եւ զանազան մանրամասնութիւններու մէջ, որոնք կը հակասեն Թ. եւ Ժ. դարերու պարզ ոճին հետ, քիչ մը նախնական երեւոյթով, ենթակայ բիւզանդական արուեստի ազդեցութեան: Կիլիկեան շրջանն է որ տուած է մեծ թիւով մանրանկարիչները, ինչպէս՝ Սարգիս Պիծակ: Իսկ ԺՁ. եւ ԺԷ. դարերուն կուգայ Ջուղայի դպրոցը (Շահ Աբբաս):

Դժուար է համառօտել այս երկու մասնագէտներու, Ա. Նովելլօ եւ Արփակ Մըխիթարեան, դասախօսութիւնները: Իրենց բոլոր ըսածները եւ մեկնաբանութիւնները նոյնքան շահեկան եւ կարեւոր են: Այս զոյգ դասախօսութիւններուն, ի մասնաւորի երկրորդին, հետեւեցան մեծ թիւով ոչ - Հայեր, ինչ որ մեծ գոհունակութիւն մըն է եւ կազմակերպիչ մարմնին եւ դասախօսին համար, քանի արդէն Հայերը քաջ ծանօթ են իրենց մշակոյթին եւ արուեստին այլազան երեւոյթներուն եւ կարիքը չունին նման առիթներու....:

×

Ցուցահանդէսը տեւեց տասնըհինգ օր: Շուրջ երեք հազար այցելուներ, մեծ մասամբ օտարներ, հետաքրքրութեամբ, յաճախ հիացումով, եկան ու ծանօթացան քաղաքակրթութեան մը, որ իր արժանաւոր տեղը ունի տիեզերական քաղաքակրթութեան մէջ: Համոզուած ըլլալու համար կը բաւէ թղթատել ոսկեմատեանը: Ահաւասիկ մի քանի տպաւորութիւններ.. «Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը, այս ցուցահանդէսով, ոչ միայն կը ներկայացնէ Մարսէյլի հանրութեան բարձր մակարդակի գեղարուեստական վայելք մը, այլ նաեւ քիչ մը աւելի իր ներկայութիւնը կը շեշտէ քաղաքիս մշակութային կեանքին մէջ: Այս աշխատանքը, որ առաւել պիտի ծանօթացնէ հայկական արուեստը, հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, թող շարունակուի երկար ժամանակ Մարսէյլ քաղաքի ամենամեծ երջանկութեան համար: Մաղթանքն է որ կ'ընէ այս առթիւ, Մարսէյլի քաղաքապետարանի կցորդը մշակութային հարցերու», *մեթր Մարսէլ Փառլի*:

«Պարտականութիւն մըն է բոլոր անոնց որոնք կը սիրեն արդարութիւնը պայքարիլ հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչման համար: Այս պայքարը կ'անցնի հայ մըշակոյթի պահպանումէն եւ գոյատեւումէն: Շնորհաւորութիւններ այս փայլուն ձեռնարկի կազմակերպիչներուն», *երեսփոխան Ֆիլիփ Սան Մարքօ*:

«Շնորհաւորութիւններս այս վկայութեան համար, ժողովուրդի մը ամբողջ անցեալին եւ ներկային, որուն հանդէպ հիացում ունիմ: Սարսափով կը վերապրիմ այն ինչ որ մարդկութեան ամօթը կը մնայ, անբնաջնջելիին բնաջնջման փորձը», *Փրոֆ. Ռ. Փիէռ Վիկուրու*.

«Շատ գեղեցիկ ցուցահանդէս, հարըստութեամբ լեցուն: Շնորհաւորութիւններ կազմակերպիչներուն որոնք կրցան ցոյց տալ թէ առանց մշակոյթի ժողովուրդ մը, ժողովուրդ մըն է առանց ոգիի», *Փօլին Ժիաքոմի, ընկերվարական կուսակցութեան շրջանային քարտուղար*:

«Շատ յաջող ցուցահնդէս: Հպարտ իր հերոսական պատմութեամբ եւ հարուստ իր մշակոյթով, հայ ժողովուրդը միշտ կանգուն ժողովուրդ մը պիտի մնայ», *Ժիւլ Ռոքա - Սեռա՝ կցորդ Մարսէյլի քաղաքապետին*:

×

Տեղական մամուլը տուաւ բաւական լայն տեղ: Այսպէս, «Լա Մարսէյյ» օրաթերթը կերակնօրեայ թիւի մը մէջ (Յունիս 6), ամբողջ էջ մը յատկացուց չորս գլիշէներով, որոնցմէ երկուքը գունաւոր, խորագրելով՝ «Քանենիհինգ դար պատմութիւն Միւզէ տը լա Մարինի մէջ»: «Լը Մերիտիոնալ» օրաթերթը իր Յունիս 4-ի թիւին մէջ նուիրեց կէս էջ, երկու գլիշէներով, խորագրելով՝ «Երկու անծանօթ երեւոյթներ հայկական արուեստին»: Իսկ՝ «Լը Փրովանսալ» օրաթերթը, իր Յունիս 5-ի թիւին մէջ կը նկարագրէ բացման հանդիսութիւնը, շատ հարեւանցիօրէն անցնելով ցուցահանդէսի բովանդակութեան վրայ: Նաեւ, բացման հանդիսութեան ներկայ էր «Լէ Նուվէլ Աֆիշ Տը Մարսէյլ» պարբերականի թղթակից, որ մէկ սիւնակի մը մէջ եւ գլիշէով մը կը ներկայացնէ ցուցահանդէսը, նկարագրելով նաեւ, բացման հանդիսութիւնը:

Լրիւ ըլլալու համար, ըսենք թէ, Մըշակոյթի Տան վարչութիւնը կազմակերպած էր մամլոյ ասուլիս մը Յունիս 2-ին ներկայութեամբ Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան Կեդրոնի վարիչներուն՝ Փրոֆ. Ա. Նովելլօ, Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան, Հրանդ Բամպակեան:

Ուստի, արձագանգը եղաւ լայն, նամանաւանդ որ հսկայ ցուցատախտակ մը Միւզէ տը լա Մարինի մուտքին, Լա Քանըպիէռի վրայ, կը յայտարարէր ցուցահանդէսը: Նաեւ, յայտարարութիւններ զետեղուած էին Մարսէյլի բոլոր հանրակառքերուն եւ մեթրոյի գիծին մէջ: Նոյնպէս հազարի մօտ յայտարարութիւններ Մարսէյլի զանազան շրջաններու պատերուն վրայ: Եօթը հարիւր յայտարարութիւն ցրուեցան գոլէժներու, լիսէներու, թանգարաններու, գեղարուեստից դըպրոցի եւ այլ մշակութային վայրերու մէջ: Իսկ մօտ հինգ հազար հրաւիրագիրներ ուղղարկուեցան օտար թէ հայ անձերու:

Քարոզչական կարեւոր աշխատանք մեր մշակոյթը լաւագոյն կերպով ներկայացնելու համար օտարին եւ նոյն ատեն հայ դատի ի նպաստ գործ:

×

Այս ցուցահանդէսին իրենց համակրանքը ցոյց տուին գաղութիս կարգ մը անձնաւորութիւններ, օժանդակելով բարոյապէս եւ նիւթապէս: Ահաւասիկ, այբուբենի կարգով, ցանկը այս օժանդակ մարմնին՝ Աւտոյեան Սիմոն, Գույում-ճեան Ռոժէ, Դաւիթեան Կրէկուար, Ենովքեան Արման, Տոքթ. Թաղոյեան, Կիւրճիքեան Լեւոն, Ղազարեան Փիէռ, Մելքոնեան Ժագ, Մինասեան Գլօտ, Յակոբեան Արթաքի, Հրաչեան Տիգրան, Շալճեան Հայկուհի, Պանտիկեան Դաւիթ, Պաղտասարեան Անտրէ, Պապայեան Արշամ, Պապայեան Ալեքսանտր, Պօղոսեան Տարօն, Պօղոսեան Ժագ, Պօղոսեան Ալպէռ, Պօղաճեան Վարուժան, Տէրտէրեան Ժոզէֆ, Տիմէկլիօ Ժ. Փիէռ եւ Ռընէ, Տատիքեան Ժան, Փափազեան Նուպար, Տոքթ. Քէրքէրեան, Օտիէ Ժ. Փիէռ - Հաքիմեան Փիէռ - :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՒԱՏԱԼԻՔՆԵՐ

Հաւատալիքները իրերու, կենդանիներու, բոյսերու, երկնային մարմիններու, բնութեան երեւոյթներու եւն.ի հետ կապուած կրօնական - պաշտամունքի արտայայտութիւններու համակարգ մըն են: Երբեմն հաւատալիք համարուած են պաշտամունքի առարկաները: Հաւատալիքի յառաջացման համար կարեւոր նշանակութիւն ունեցած են բնութեան երեւոյթներն ու անոնց էութեան անբացատրելիութիւնը, բնա - կլիմայական յատկանիշները, հանրային կարգերը, ընկերային պայմանները, սովորութիւններն ու ցեղագրական յատկանիշները:

Նախնական հաւատալիքները կը վերաբերին մարդկային հասարակութեան նախամշակութային շրջանին եւ կ'արտացոլեն նախամարդու ամէնէն պարզ աշխարհայեացքին, ըստ որուն՝ տեսանելի աշխարհն ու առարկաները ենթակայ են առարկայական անընդհատ կերպարանափոխումներու: Հաւատալիքներու հետ կապուած ծիսական արարողութիւնները բաղկացած են առաւելաբար նմանողական մոգական գործողութիւններէ (անձրեւաբերութեան համար իրարու վրայ ջուր ցանել եւ այլն)՝ նպատակ ունենալով այդպիսով բարեբար ազդեցութիւն գործել բնութեան երեւոյթներուն վրայ: Նոյն ժամանակաշրջանէն ձեւաւորուած է մեռելներու եւ նախնիներու պաշտամունքը: Ագիլեան շրջանին (Ն. Ք. 8-րդ հազարամեակ) արդէն անիկա կազմաւորուած աշխարհահայեացք էր, որմէ յառաջացած է թաղման եւ այլ ոգեպաշտական համակարգ մը: Ագիլեան սրբազան քարայրներու մէջ գտնուած են նախնիներու ոգիները խորհրդանշող երկնային մարմիններու կամ մարդոց պատկերներով գետաքարեր, որոնց վերագրուած են հրաշագործ կարողութիւններ:

Նախամարդու կեանքին մէջ նշանակալից տեղ ունեցած են տոտեմական հաւատալիքները, որոնց համաձայն բոյսերը, կենդանիներն ու անոնց ոգիները կրնային ըլլալ մարդու կեանքին ու գործունէութեան հովանաւորողներ: Ընտրելով տոտեմը (հովանաւորող կամ նախածնող կենդանին, բոյսը, առարկան)՝ մարդը իր կարգին խնամած ու պահպանած է զայն՝ ձգտելով շահիլ անոր բարեացակամութիւնը: Նախածնող կենդանին կամ բոյսը համարուած է անձեռնմխելի:

Կենդանիի եւ բոյսի պաշտամունքի հաւատալիքներու բազմաթիւ վերապրուկներ Հայ ժողովուրդի մէջ յարատեւեցին մինչեւ ԺԹ. դարու վերջաւորութիւնը եւ Ի. դարու սկիզբը: Ըստ Վասպուրականցիներու, կենդանիները կը հասկնան մարդոց ներկան ու ապագան: Հայաստանի գրեթէ բոլոր գաւառներուն մէջ պահպանուած են կանաչութեան, ծառի եւ այլ բոյսերու պաշտամունքի տարրեր (Ծաղկազարդին ձիթենիի կամ այլ ծառի ճիւղերը բարեբերութեան նպատակով

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

83. ՀՊՀ էջ 169, ԳՑ 21, էջ 34:

84. ՀՊՀ էջ 175, ԳՑ 21, էջ 37:

85. Բնականօրէն ինքն ալ իր «դիւրին վայրկեաններր» ունէր, այն՝ երբ արտաքին ազդակ մը գրիչին տակ իր արագ արտայայտութիւնը կը գտնէր: Այս ուղղութեամբ տես *Վէմ*, էջ 24-25, վկայութիւն մը «*Անանուն*»ին յօրինման ծագումին վրայ: «*Անանուն*»ը յետոյ տպուեցաւ *Նոր Տաղեր*-ուն մէջ (ՀՊՀ էջ 99, ԳՑ 20, էջ 85):

86. Անկասկած որ աւելի բազմիմաստ եւ թելադրական՝ «*Գիշեր*»ին հետ բաղդատուած: Բազմիմաստին առընչութեամբ տես նամանաւանդ *Galvano della Volpe*, Critica del gusto, *Feltrinelli*, *Milano*, 1964.

87. Նշենք զգայական դիտաւորութիւնը եւ ընդարձակութիւնը այս տարրերուն՝ որոնք կը վերաբերին տեսողութեան (*լոյս*), լսողութեան (*հեւք*, *որոտում*), շօշափելիքին եւ տեսողութեան միաժամանակ (*տաքաններ*): Բնականօրէն կը մտածենք Պոտլէրի Correspondances-ին, - «Les parfums, les couleurs et les sons se répondent», և «les transports de l'esprit et de sens» փակումը (*Baudelaire*, էջ 11):

88. Նշենք յարաբերութիւնը Ա. տողի «*մութ*»-ին եւ Գ. տողի «*խորհուրներ մըթին*»-ին միջեւ:

89. *Անձրեւներ*.- «խորհրդապաշտներու յոգնակի»ին յատկանշական երեւոյթն է:

90. Ընդգծումը մեզմէ է, տողը՝ 10րդը:

91. Ընդգծումը մեզմէ է, տողը՝ 12րդը:

92. Ընդգծումը մեզմէ է, տողը՝ 14րդը:

93. Տես «*Ցետամնայ Բարեկենդան*», ՀՊՀ, էջ 315:

94. Տես Բալուեանի տեսակէտը՝ *Վէմ*-ի մէջ (էջ 28-32), Ալազանի եւ Նորենցի՝ ՀՊՀ-ի մէջ (էջ - 10 - 11), Հ. Մ. Ճանաշեանի՝ ԳՑ 20-ի մէջ (էջ 9):

95. «Ազգայնական շեշտ մը խառնուած հայրենաբաղձ հոգիի մը որ բուռն է եւ զսպուած» (*Վէմ*, էջ 27):

96. 1908-ի Ա. թիւին մէջ: Տես ՀՊՀ էջ 351: *Վէմ*-ի մէջ, Բալուեանի «*Ազգայնական լար*» ենթավերնագիրը (էջ 33):

97. ՀՊՀ էջ 351:

98. ԳՑ 20, էջ 8:

99. ԹԱ էջ 50:

100. *Վէմ* էջ 33-34:

101. ԹԱ էջ 51:

102. ՀՊՀ էջ 176, ԳՑ 21, էջ 38:

103. *Թաղում քաջորդւոյն*, էջ 51. Մըկրտիչ Պէշիկթաշլեան, *Բանաստեղծութիւններ - Ճառեր*, Ս. Ղազար, Վենետիկ, 1956:

104. ՀՊՀ էջ 170. ԳՑ 21, էջ 34:

105. ՀՊՀ էջ 172. ԳՑ 21, էջ 35:

106. ՀՊՀ էջ 184. ԳՑ 21, էջ 43:

107. ԹԱ էջ 27:

108. Մէջբերուած ԳՑ 20ի մէջ, էջ 8: ՀՊՀ-ի մէջ կը պակսի նախադասութիւնը:

109. Տես «*Քննադատութիւնը*» իր յօդուածը, ՀՊՀ էջ 282 եւ յաջ.:

110. ՀՊՀ էջ 186. ԳՑ 21, էջ 45:

111. ԹԱ էջ 19. ՀՊՀ էջ 355-356:

112. Harmonie du Soir, Baudelaire, էջ 45:

113. ՀՊՀ էջ 188. ԳՑ 21, էջ 46:

114. ՀՊՀ էջ 189. ԳՑ 21, էջ 47:

115. ՀՊՀ էջ 191. ԳՑ 21, էջ 48:

116. ՀՊՀ էջ 192. ԳՑ 21, էջ 49:

117. ՀՊՀ էջ 193. ԳՑ 21, էջ 50:

118. ՀՊՀ էջ 195. ԳՑ 21, էջ 51:

119. Harmonie du Soir, Baudelaire, էջ 45:

120. ՀՊՀ էջ 196. ԳՑ 21, էջ 52:

121. ՀՊՀ էջ 197. ԳՑ 21, էջ 52:

122. ՀՊՀ էջ 198. ԳՑ 21, էջ 53:

123. Տես «*Քննադատութիւնը*», ՀՊՀ էջ 287:

124. ՀՊՀ էջ 155. ԳՑ 21, էջ 23 (սխալմամբ դասուած է «*Քերթուածներ խումբին մէջ*»):

125. ՀՊՀ էջ 194. ԳՑ 21, էջ 50:

126. ՀՊՀ էջ 185. ԳՑ 21, էջ 44:

127. *Samain* ունի «L'âme qui meurt ainsi qu'une rose fanée», Choix de Poésies (գործին մասին տես ծանօթ. 77), էջ 44: Նման «եզրերու տեղափոխութիւնի» մը կը հանդիպինք նաեւ Տէրեանի քով:

128. ՀՊՀ էջ 190. ԳՑ 21, էջ 48:

129. Որ մեզի մտածել կու տայ Soirs-ի *Samain*-ի Livre d'heures-ին. Choix de Poésies (գործին մասին տես ծանօթ. 77) էջ 81:

130. Ընդգծումը մեզմէ է:

131. Les Jeux Rustiques et Divins-ի մէջ, էջ 89, 219, 173:

(Շար.)

մաւրներու, հանոյցներու մէջ պահելը եւայլն)։

Հին հաւատալիքներու վերաբերեալ թանկագին փաստեր գտնուած են նախանզարեան արուեստի յուշարձաններու մէջ։ Հին հաւատալիքներու մէկ մասը նախիրուած էր ոգեպաշտութեան։ Այդ մասին կը վկայէ ժայռապատկերներու մէջ, գոտիներու եւ այլ առարկաներու վրայի սրբազան տեսարաններու խորհրդապաշտական վերարտադրութիւնը։

Նախամարդու կրօնական մտածումի ձեւերէն էր նաեւ բնապաշտութիւնը, որուն հետ կապուած էին կախարդական հմայական, բնութեան երեւոյթներուն, երկնային մարմիններուն երկրպագելու ծիսակատարութիւնները։ Հայաստանի լեռնային կարգ մը շրջանները (Սիւնիք, Արագած, Գեղամայ լեռներ) յայտնաբերուած ժայռանկարներու մէջ կան արեգակի, լուսինի, երկնային այլ մարմիններու, կենդանիներու (մեղու, այծ, ցուլ, ձի, օձ եւայլն) պաշտամունքը յաւերժացնող պատկերներ։ Գեղամայ լեռներուն մէջ կան օձի, ձուկի, մողէսի, եզի, գոմէշի եւ այլ կենդանիներու տեսքով, վիշապ կոչուող քարակոթողներ, որոնք կը խորհրդանշեն ջուրի պաշտամունքը։ Ջուրի, արեգակի, կրակի եւ այլ երեւոյթներու հաւատալիքի հետ կապուած են խեցեգործական հնագոյն առարկաներու վրայի խումբ մը նախշեր (ալիքաձեւ, պարուրաձեւ, երկրաչափական եւայլն) ու քանդակներ։

Հայաստանի ուշ պրոնզի եւ վաղ երկաթի դարերու բնակավայրերու մէջ յաճախ հանդիպող քարէ, կաւէ, հարթաքանդակ եւ ծաւալային, մասամբ՝ բուսական զարդաքանդակներով ու նախշերով կնոջ կերպարանքով (յաճախ՝ բազմադէմ) կուռքերը մարմնաւորած են կին-մայր աստուածութեան գաղափարը՝ կապուած բեղնաւորութեան, պտղաբերութեան, սերունդներու յարատեւման վերաբերող հաւատալիքին։ Երկրագործնական, անասնապահական հաւատալիքներ արտայայտուած են եզներու, ձիերու եւ այլ կենդանիներու արձաններու եւ պատկերներու միջոցով։ Արեւու, մասամբ նաեւ կայծակի պաշտամունքը կը վաւերացնեն սկաւառակաձեւ, ճառագայթաձեւ զարդերը, ոճաւորուած կեռխաչերն ու մետալները։ Հին արուեստի կարգ մը նմոյշներ կը վերաբերին երեւակայական դերբնական էակներու (վիշապասարան հերոսներ, աստուածներ եւայլն) անոնց հաւատքին։ Գօտիներու վրայ արծարծուած են վերոյիշեալ գրեթէ բոլոր հաւատալիքները եւ չարի դէմ պայքարող մարդաստուծոյ գաղափարին նուիրուած թեմաներ։ Նշուած առարկաներու մեծ մասը ունի ոչ միայն սոսկ պաշտամունքի, այլեւ որոշ հաւատալիքի մը առընչուող ծիսական արարողութեան նշանակութիւն։ Նախնադարեան կարգ մը հաւատալիքներ եւ անոնցմէ առանձին տարրեր փոխանցուելով, վերարտայայտուեցան ուրարտական եւ հայկական հեթանոսական բազմաստուածեան կրօնքներու մէջ՝ ծէսերու եւ սովորութիւններու միջոցով։ Ուրարտացիները իրենց աստուածները կը պատկերացնէին մարդկային կերպարանքով, որոնց մէջ յաճախ կ՚երեւան անոնց սկզբնաւորման սաղմերը (կենդանիներու եւ թռչուններու վերջաւորութիւններ, առիւծի, ցուլի վրայ կանգնած աստուածներ եւ այլն)։ Բացի բուն աստուածութիւններէ, գոյութիւն ունեցած են նաեւ բնապաշտական աստուածներ (հողի, ծովու, լեռներու, անձաւներու, հզօրութեան եւ այլն)։ Բուսապաշտութեան նուիրուած են կենաց կամ սրբազան ծառերու բազմաթիւ պատկերներ։ Արձանագրութիւններու առանձին բնագրեր կ՚առընչուին վերոյիշեալ հաւատալիքներուն, որոնց մէկ մասը յետագային տեղ գտաւ նաեւ հայկական հեթանոսական կրօնքին մէջ։

Վաղ հայկական դիցարանի աստուածները, նոյնպէս կը մարմնաւորէին բնութեան երեւոյթները։ Կարգ մը աստուածներու նախնական կերպարին մէջ արտայայտուած են բնապաշտական տոտեմական հաւատալիքները։ Կ՚ենթադրուի, որ տոտեմական ծագում ունի Տորք Անգեղի անունը (կ՚առընչուի «անգղ» բառին), Արան ակիզբը խտացուցած է զարնան արթնցող բուսականութեան, երկրագործութեան, ցանքի եւ ջուրի աստուծոյ գիծերը։ Արայի պաշտամունքին կը կապուին նաեւ յարալէզները, որպէս յարութիւն տալու կարողութեամբ օժտուած ոգիներ։ Անահիտ կը մարմնաւորէր պտղաբերութեան, ծննդաբերութեան, ինչպէս նաեւ ռազմի աստուածուհիի յատկանիշներ։ Կարգ մը հին հաւատալիքներ կ՚արտայայտեն նաեւ Արամազդ, Միհր, Տիր եւ հայկական դիցարանի միւս աստուածները, որոնց պաշտամունքի արարողութիւնները կը կատարուէին խրաքանչիւրին նուիրուած մեհեանին մէջ։

Հայ ժողովուրդի տոտեմական հաւատալիքին մէջ տեղ գտած են եզը, ձին, ոչխարը, այծը, խոզը, շունը, կատուն, մուկը, գայլը, աղուէսը, արջը, հաւը, աղաւնին, ճնճղուկը, կռունկը, ծիծեռնակը, արտոյտը, մեղուն, մրջիւնը, օձը, գորտը, կրիան եւ այլ կենդանիներ։ Տոտեմական պաշտամունքի հետեւանք կը համարուին Հայկական լեռնաշխարհի կարգ մը տեղանուններ՝ Օձ, Գայլ (գետ), Գայլեգրունք եւ այլն, սրբավայրերու, ուխտատեղիներու անուններ (Գայլ վանք, Գառնիկ աղբիւր եւ այլն), հայկական զինանշաններու վրայի կենդանիներու (արծիւ, բազէ, գառ եւ այլն) պատկերները։ Տոտեմական, բնապաշտական, ոգեպաշտական հաւատալիքներէն մնացորդներ՝ իրենց տարբեր տեսակներով, պահպանուեցան մինչեւ ԺԹ. դարու վերջաւորութիւնը եւ Ի. դարու սկիզբը, արտայայտուելով ժողովրդական կրօնական տօներու (Համբարձում, Վարդավառ, Ծաղկազարդ եւ այլն), ինչպէս նաեւ ժողովուրդի առօրեայի մէջ։

Հաւատալիքներու առանձին խումբ մը կը կազմեն գուշակութիւնները՝ կապուած բնութեան երեւոյթներու, կենդանիներու կամ թռչուններու գործողութիւններու, ծառերու սօսափիւնի հետ (օրինակ, եթէ արագիլը իր վերադարձին կտուցով հասկ կամ շիւղ բերէր, կ՚ենթադրուէր առատ տարի մը, իսկ եթէ լաթի կտոր կամ մետաղ բերէր՝ սովի եւ հիւանդութեան կամ պատերազմի տարի եւ այլն։

Հին հաւատալիքներէն որոշ տարրեր կը շարունակեն գոյատեւել։

Վ. ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՆՈՒԱՆԻ ԴԷՄՔԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Երեւանի պետական համալսարանի հայագիտական հետազօտութեան կեդրոնը լոյս ընծայած է (ռուսերէն) Ե. - ԺԸ. դարերու հայ մշակոյթի անուանի դէմքերու նուիրուած հաւաքածոյ մը։ Խումբ մը հեղինակներու աշխատանքի արդիւնք եղող հատորը կը ներկայացնէ հայկական միջնադարեան մշակոյթը կերտողները՝ պատմաբաններ ու փիլիսոփաներ, ճարտարապետներ ու գրողներ, երաժիշտներ ու բժիշկներ, նկարիչներ ու բնախօսներ։ Գիրքը խմբագրած է Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից անդամ Գաբիկ Սարգսեան։

×

«ՍԻՒՆԻՔ» ՊԻՈՆԵՐԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Գորիսի հիւսիսային մասը, անտառախիտ բնութեան գիրկը բացուած է «Սիւնիք» պիոներական ճամբարը, ուր իրենց արձակուրդը կ՚անցընեն Գորիսի, Սիսիանի, Եղէգնաձորի, Ղափանի եւ Ազիզբէկովի շրջաններու աշխատաւորներու 600 երախաներ, որոնց համար ստեղծուած են ուրախ ժամանցի, հանգիստի ամէն տեսակ յարմարութիւններ։ Քաղաքին մէջ կը բացուին պիոներական երկու ճամբարներ եւս։

×

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ «ԱԶԱՏԱԾ» Է ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԷՆ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունիս 10-ի իր թիւէն կ՚իմանանք, թէ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումը Յովհաննէս Գրիգորի Յովհաննիսեանը «ազատած է» Հայաստանի աշխատանքի պետական կոմիտէի նախագահի պարտականութիւններէն՝ «անձնական դիմումի համաձայն, առողջական վիճակի պատճառով»։

×

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գ. Սունդուկեան թատերախումբը Լենինգրադի մէջ ներկայացուցած է «Կորիոլան»ը, Հրաչեայ Ղափլանեանի բեմադրութեամբ։ Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է գլխաւոր դերասանը՝ Խորէն Աբրահամեան, արժանանալով մասնագէտներու գրուատանքին։ Թատերախումբը առաջին անգամն է, որ հանդէս կուգայ Լենինգրադի մէջ։

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց առաջնորդը Արտակ Արք. Մանուկեան, Յունիս 3-ին, այցելութիւն մը տուած է Մաշհատի գաղութին, ընկերակցութեամբ երեսփոխան Հրայր Խալաթեանի, Թեմական Խորհուրդի անդամ Վազրիկ Մանուկեանի եւ քահանայ հայրերու։ Ժամանած օրը, յետ միջօրէին, Հայոց դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը 32 ընտանիք հաշուող համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ։ Խօսք առնելով Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Ալֆրէտ Հովան, պարզած է համայնական մտահոգութիւններ, որոնք կը կարօտին Առաջնորդին, Ազգ. Իշխանութեանց եւ հայ երեսփոխանին օժանդակութեան։ Արտակ Արք., Հրայր Խալաթեան եւ Վազրիկ Մանուկեան լսելէ ետք հարցերը, խոստացած են վերահասու ըլլալ եւ կարելին ընել անոնց լուծում բերելու համար։ Համայնքը ներկայիս ունի 150 հայ բնակիչ։ Դպրոցը 12 աշակերտ - աշակերտուհի ունի՝ զանազան դասարաններու մէջ։ Հայ աշակերտներու թիւի սակաւութեան պատճառով հաստատութիւնը վերածուած է պարսկական դպրոցի։ Հայերէնի եւ կրօնքի դասերը կուտայ Տիկին Սեդա Սարգսեան, դպրոցի ժամերէն դուրս, իր բնակարանը։ Ներկայիս աշխատանք կը տարուի դպրոցական շէնքը ետ առնելու Պետութենէն, որ զայն կը գործածէ այլ նպատակներով։ Հանդիպումին ընթացքին արծարծուած են նաեւ ընկերային, կրթական եւ կրօնական այլ հարցեր, ինչպէս, հայ ուսանողներու համալսարաններու մէջ կրօնքի դասերու մասնակցութիւն, ծածկոցի (չատոր) գործածութիւն, մնայուն քահանայի խնդիր եւայլն։ Ի պատասխան արծարծուած հարցերու, Առաջնորդն ու հայ երեսփոխանը տուած են լուսաբանութիւններ ու բացատրութիւններ, խոստանալով զանոնք նիւթ դարձնել Թեմական Խորհուրդի նիստերուն։

Յաջորդ առաւօտեան, Հայոց եկեղեցին հաւաքուած են համայնքին անդամները։ Պատարագած է Վարդգէս քհնյ. Տէր-Թէքեան։ Քարոզած է Արտակ Արք.։ Յաւարտ պատարագի այցելութիւն մը տրուած է եկեղեցւոյ կից գրադարան - ընթերցարանը, որ ունի երկու հազարէ աւելի գիրքեր, մեծ մասամբ՝ հին տպագրութիւններ։ Կէսօրին տեղի ունեցած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ 120 հոգիի։ Խօսք առնողներ գրուատած են Առաջնորդին եւ հայ երեսփոխանին տարած աշխատանքները։ Ճաշը վերջ գտած է Արտակ Արք.ի խօսքերով։

Կէսօրէ ետք գերեզմանատունը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է։

Յունիս 5-ի առաւօտեան Արտակ Արք. եւ իր հետեւորդները այցելութիւն մը տուած են Այաթոլահ Շիրազիի, որու հետ խօսակցութեան նիւթ դարձած են կրօնական հարցեր եւ մասնաւորաբար Իրանահայութեան կեցուածքը յեղափոխութեան շրջանին։

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՋԻՈՒ ՎՐԱՅ

- Շիտակն ըսելով, ես մինչեւ Բաբսեղին չհասայ, Վարդաձորի բնակիչները տեղաւորելու համար։ Կարծես մի քիչ հեռու է եւ պէտք է տեղաւորել այն վայրերը, որ շատ հեռու չեն Վարդաձորէն։ Ես մասին դեռ ժամանակ ունինք խօսելիք, միայն թէ, Բժիշկ, ինձ կը թուայ, որ էս կռիւը Վարդաձորով պիտի չվերջանայ եւ դուք բանակին հետ է որ պիտի մընաք...

Բժիշկ Օկասով շատ հետաքրքիր էր իմանալ Տոքթ. Նայիրեանի տպաւորութիւնը անգլիական եւ ֆրանսական դեսպաններէն, որոնց հետ տեսակցած էր գաղտուկ, Վարդաձորի առիթով։

Ի՞նչ մարդիկ են, Բժիշկ. բախտաւոր էի, որ գիս Թուրքին չյանձնեցին։ Մարդավարի կը խօսին քեզի հետ, իրաւունք կու տան քու դատին եւ սակայն շնականօրէն Թուրքին արարքները կը պաշտպանեն։ «Մեր ըմբռնումը քաղաքական է», կը խօսի Անգլիոյ դեսպանը, «եւ քաղաքականութիւնն ունի իր ինքնուրոյն բարոյական ըմբռնումը որ աւելի շահագիտական է քան մարդկայինն ու քրիստոնէականը։ Մենք կը պաշտպանենք Թուրքիան, որովհետեւ մեր քաղաքական շահերը այդ կը պահանջեն»։ Այլ խօսքով, սիրելի Բժիշկ, մեր մեկնակէտը աւելի իրական կ՚ըլլար եթէ կարենայինք ըմբռնել Անգլիոյ դեսպանին ըսածները, որ երբեք նորութիւն մը չէին մեզի համար։ Մեր քրիստոնեայ ըլլալը բոլորովին արժէքազրկուած դրամի կը նմանի։ Մենք այդ դրամով պազար չենք կրնար ընել։ Կազմուած ազգ չենք որ արժէք ունենանք քաղաքականապէս։ Մեր երկիրը պատմական խեղճ հողամաս է նաեւ տնտեսապէս։ Այո՛. հարուստ ենք ապառաժեայ լեռներով, հազարամեայ վանքերով ու պատմական աւերակներով։ Այլ կ՚ըլլար, եթէ ըսենք նաւթային երկիր ըլլար։ Այն ատեն դեսպանի մօտենալու կարիք չէր ըլլար։ Այդ պարագային կը սակարկէինք։ Բաւական էր հետաքրքրել կապիտալիստը, նաւթային մեծ ընկերութիւնները, ու երկիրը կը ստանար քաղաքական իմաստ։ Բայց էս ամբողջ երկրին մէջ ուր ալ փորես, նորէն խաչքար դուրս կու գայ եւ կամ վանքի մը սիւներն ու խոյակները։ Մենք ժամանակին հետ չենք, սիրելի Բըժիշկ. աւելի շատ մեր անցեալին ու մեռելներուն հետ կապուած ենք։ Որեւէ գոյութիւն պայքարի հետ կապուած է եւ մենք այսօր մեր գոյութիւնն է որ կ՚ուզենք տեւականացնել. ահա թէ ի՛նչու այստեղ ենք։ Այս ժողովուրդը տակաւին կարեւոր դեր ունի կատարելիք,- խօսեցաւ Տոքթ. Նայիրեան, որուն բառերուն մէջ դառնութիւն ու ցասում կար։

Բժիշկ Օկասով նոյնպէս կը հաւատար, որ քաղաքականութիւնը բարոյականութիւն չունի, ահա թէ ի՛նչու վերջ ի վերջոյ մարդկութիւնը դէպի քայքայում կը քալէ, մանաւանդ որ աղճատուած է իսկական քրիստոնէութիւնը։ Այդ պահուն էր, որ հեռուէն երգ մը փրթաւ ու տարածուեցաւ չորս կողմ։ Կ՚ըսես անտառին հսկայ ծառերը իրենց բամբ ու տարերային ձայները ձգեցին աւելի քան 250 կռուողներու երգին հետ, հզօր ու երկաթային.

«Հայո՛ց, արի արանց մանկունք,
Հայրենավրէժ հայկազունք»...։

Երգի հուժկու ձայներէն, կ՚ըսես, կ՚ալիքուէր հողը ու կը բարձրանար, կը տարածուէր որպէս արձագանգ՝ զարնուելու մինչեւ երկնքի կամարին։

Երգը լռանալէ յետոյ, միջոցը, կարծես սօսեաց անտառի մը խորհրդաւոր լռութիւնը բռնեց։ Բժիշկ Օկասով իր դեղերու աշխատանքին սկսած էր, մինչ Տոքթ. Նայիրեան եւ Կիրոս մութին մէջէն դէպի Նայիրեանի վրանը շտկուեցան։

- Չէ, Կիրոս, խումբը տակաւին լրիւ չէ։ Կ՚ակնկալենք, որ վաղը կամ միւս օր Մուրատը հասնի խումբին մնացած մասով։

- Մուրատին ընտրութիւնը շատ լաւ եղած է։ Ան գիտէ լաւ լեզու գտնել Հաճի Մուսային հետ։

(Շար. 607)

Այրի Տիկին Անահիտ Թօփուզեան, Այրի Տիկին Գարտինէ Մողեան, Այրի Տիկին Արսինէ Խըտըշեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թօփուզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթօ Մանուկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Գալայճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Մողեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մողեան եւ զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, քրոջ - զաւկին, մօրաքրոջ, զարմուհին՝

Այրի Տիկին ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Շաքէ Թէրզեան)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 14-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յուլիս 22, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլըմոպլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամրան շրջանին, արձակուրդի առթիւ, հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններու համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի լրացնել հետեւեալ պայմանները.-

1) Վարչութեան դիմել ԳՐԱՒՈՐ, մեկնումի թուականէն ՎԵՑ ՕՐ առաջ, նշանակելով նաեւ վերադարձի թուականը, երբ կարելի է:

2) Արձակուրդի հասցէին անպայման կցել ընթացիկ հասցէն ալ:

3) Փոփոխութեան ծախքի փոխարժէքն է 15 Ֆ., նախընտրաբար դրոշմաթուղթով:

4) Թղթատարական անկանոնութեան պատճառով, հասցէի փոփոխութիւն չենք կրնար ընել Իտալիոյ համար:

5) Առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

6) Այն բաժանորդները, որոնք կրնան ուղղակի իրենց թղթատարի գրասենեակին (*փոսթ*) միջոցաւ կատարել այս փոփոխութիւնը, երախտապարտ կը թողուն թերթիս վարչութիւնը, որու համար յանելեալ աշխատանք մըն է այս գործողութիւնը:

Շնորհակալութեամբ՝
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Էթիլ Մենշուտեանի մահուան առթիւ.- Այրի Տիկին Նըւարդ Մելքոնեան եկեղեցւոյ պայծառութեան 300, Տիկին Էօքսիւզեան, Այրի Տիկին Էլիզ Չըրաշեան 200-ական, Տէր եւ Տիկին Շաքէ Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թերզիեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Համէմեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մելքոնեան, Տիկին Սեդա Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Շարլը Կուրտիկեան, Բիրեան ընտանիք, Տիկին Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Թերզիեան, Տիկին Թաւուրեան եւ Պ. Եղիշէեան, Տէր եւ Տիկին Ռօպէր Համեմեան, Տիկին Մուլթաֆեան 100-ական, Պ. Գրիգոր Նաճարեան, Օր. Մարիժան Մարտիրոսեան 50-ական Ֆ.:

Միհրան Քաչանեանի մահուան առթիւ.- Տօքթ. Նահապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Նահապետեան, Տէր եւ Տիկին Սվազեան եղբարք 100ական Ֆ., Երուանդ Հերքենազեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հերիքնազեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Յովհաննէսեան, Տէր և Տիկին Գ. Կուկուզումեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Վանիկ Խլոյեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գուրուեան 50-ական Ֆ.:

Երգիչ ՊԵՏԻԿ Ձեզի կը սպասէ
ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
ուր պիտի գտնէք լաւագոյն ճաշեր, լաւագոյն գինիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ
Չորեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ-ի օր:

BAR - RESTAURANT

ՍԵՒԱՆ
SEVAN

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

Direction : M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ
Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, նուագի ընկերակցութեամբ:

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 — *Fermé le lundi*

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 – գին 60 Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 – գին 35 Ֆ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 – գին 50 Ֆ.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 – գին 50 Ֆ.

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերհրատարակութիւն 1981 – գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 – գին 50 Ֆ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 – գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն (1925 – 1975)
եւ վկայութեան
ԿՈՂՔ՝ ՖՈՌՁՈՒ
1976 – գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Զուլհակեան ընտանիքը (Վիրոֆլէ), Տիկին Սիրարփի Գազանճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 400 Ֆ. Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին, 400 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 400 Ֆ. «Յառաջ»ին:

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente

CARZOU

PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES
10 Juillet — 3 Août
GALERIE DE LA PREVOTE
Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX - EN - PROVINCE

OFFRE

Vendons copie non-utilisée d'un film documentaire: «The Forgotten Genocide», (16 mm en couleurs, sonore, durée 28 minutes, réalisé en Californie, par Atlantis Productions).
Téléphonez au numéro suivant: 357. 99. 28

ON RECHERCHE

L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
RECHERCHE INTENDANTE
— 30 ans minimum.
— Expérience similaire et connaissance de gestion et de comptabilité souhaitées.
Pour tous renseignements, téléphoner à:
Mme. KARAGULIAN
au 381. 01. 72
ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi
jusqu'à fin Juillet

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Շնորհիկ Նաւասարդեանի մահուան քառասունքին առթիւ.- Ոմն՝ 300, Տիկին Նոյեմի Զատէեան 100, Տէր եւ Տիկին Ջափարեան 300, նոյնպէս Տիկին Մխճեանէ 200, իր հարազատներու յիշատակին ինչպէս նաեւ Ակոնայեան - Սէֆէրեան ընտանիքներէ 100, իրենց սիրելի բարեկամին Վարդան Եղիշէեանի մահուան առթիւ:

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du LITVA

du 14 au 31 AOUT (Bâteu - Avion)
14 Août TOULON — 15 Août en mer — 16 Août PALERME — 17 Août en mer
18 Août MYKINOS — 19 Août MUDANYA — 20 et 21 Août ISTANBUL
22 Août ODESSA - KICHNIEV — 23 Août KICHNIEV — 24 Août ODESSA - EREVAN
24 au 30 Août EREVAN — 30 Août EREVAN - MOSCOU — 31 Août MOSCOU - PARIS

PRIX PAR PERSONNE (Croisière et Séjour en ARMENIE)

Cabine à 4 personnes (Catégorie 1): 5.990 F.

Cabine à 4 personnes (Catégorie 2): 6.280 F. — Cabine à 2 personnes (Catégorie 4): 7.440 F.

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ 6 ԱՅԼ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
(Երթուդարձ Օդանաւով)

«Արմենիա - Հիւրանոց» – Ա. Կարգի Սպասարկութիւն
Օգոստոս 7-21 Քիեւ–Երեւան 4.500 Ֆ. Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ - Երեւան 4.500 Ֆ.
Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4.400Ֆ
Դեկտեմբեր 20 - Յունուար 4 Մոսկուա - Երեւան 4.500 Ֆ.
Մեկնում Մարսէյլէն (երթուդարձ օդանաւով)
Օգոս. 7-20 Մոսկուա–Երեւան 4.750 Ֆ. Սեպտ. 4–17 Մոսկուա–Երեւան 4.750 Ֆ.
Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 - 18
— CLAMART: Mr. KEHAYAN; 124, Avenue Henri Barbusse — Tél.: 642. 73. 10

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
ՎԱԼԱՆՍ.– Դիմել Ն. Գասպարեանի - 9, Rue Sully
ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիքեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
22
JEUDI
22 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.219

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.219

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԽՍԱՆԵՐԿՈՒ ԱՄՍՈՒԱՆ ԲՈՒՌՆ ՄԱՐՏԵՐ

1980

ՍԵՊՏ. 17: Երկու շաբթուան սահմա - ային միջադէպերէ ետք, Նախագահ ատամ Հիւսէյին միակողմանի յայ - արարութեամբ մը ջնջուած կը համարէ ն համաձայնագիրը, որ կնքուած էր ահին հետ, 1975, Մարտ 6-ին, Ալժէ:

ՍԵՊՏ. 23: Իրաքեան ուժերը կը խու - ժեն Պարսկաստան: Երկուստեք օդանա - ային յարձակումներ եւ ռմբակոծումներ զինուորական, տնտեսական եւ քարիւղի կեդրոններու վրայ:

ՀՈԿՏ. 24: Պատերազմի ծաւալումէն րջ մէկ ամիս ետք, Իրաք կը ծանու - ցանէ ամբողջական եւ վերջնական գրա - ումը Խորամշարի, Շաթ էլ - Արաբի ջրաւազանին մէջ: Կեդրոնական ճակա - ին վրայ, առաջին օրերու կռիւներէն ետք, իրաքեան ուժերը կը գրաւեն սահ - մանային երկու կեդրոններ՝ Քասր Էլ - Շիրին եւ Մեհրան: Միւս կողմէ սակայն, Աբատան, որուն քարիւղի զտարանները ռմբակոծուին կը քանդուին, ինչպէս նաեւ Ահուազ, Իրանցիներու հակակշռին տակ կը մնան:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4: Նախագահ Ս. Հիւսէյին, որ չէր յաջողած իրագործել իր քաղա - քական եւ զինուորական նպատակները - հակակշռին տակ առնել Շաթ Էլ - Արաբը եւ արաբական գերիշխանութիւնը հաս - տատել Օրմուզի երեք կղզեակներուն վը - րայ, - քաղաքական նոր նպատակակէ - տեր կ'առաջադրէ, այն՝ թէ «հողամասի մը գրաւումը կ'իրականացնէ իրաւունք - ներ, որոնք գոյութիւն չունէին պատե - րազմէն առաջ»: Նոյեմբեր 11-ին կը յայտարարուի Իրանի անդամահատումը՝ արաբ ազգին թշնամիին:

ՆՈՅ. 12: Կողմերու անհաշտ դիրքը եւ զինուոր չկատարելու վճռակամութիւնը կը ձախողեցնէ Շուէտի նախկին վարչա - պետ Օլոֆ Փալմի միջնորդութեան առա - քելութիւնը՝ սահմանուած Վալտհայմի կողմէ, որ այդ ուղղութեամբ ճիգեր կը թափէր:

ԴԵԿՏ. 25: Նախագահ Ս. Հիւսէյին կը յայտնուցանէ երրորդ ճակատի մը հաստա - տումը Պարսկական Քիւրտիստանի մէջ, Մարիվան շրջագօտիին մէջ:

×

1981

ՄԱՐՏ 15: Բարի կամեցողութեան միջ - նորդութեան մը ձախողութենէն ետք, Թաէֆի իսլամական երրորդ գերատի - եան ժողովին կողմէ նշանակուած առա - քելութեան մը միջոցաւ, Նախագահ Հիւ - սէյին կը սպառնայ վերսկսիլ պատերազ - մը, եթէ Թեհրան մերժէ բանակցիլ՝ վերջ տալու համար թշնամութեանց:

ՄԱՅԻՍ 23: Պատերազմը սկսելէն ութ ամիս ետք, Իրան եւ Իրաք կը բազմա - պատկեն իրենց յաղթանակները աւետող հաղորդագրութիւնները, մինչ կռիւները կը թուին երկարաձգուիլ՝ դիրքերու ա - նիմաստ պատերազմի շրջագիծով: Արդէն երկուստեք շուրջ 40.000 սպաննուած կը հաշուեն եւ աւելի քան մէկ ու կէս մի - լիոն իրանցի գաղթական:

ՍԵՊՏ. 27: Ցանկարծական յարձակու - մով մը Խուզիստանի ճակատին վրայ, Իրանի ուժերը կը յաջողին քանդել Աբա - տանի պաշարման շղթան՝ հաստատուած աւելի քան տարիէ մը ի վեր:

ՆՈՅ. 29: Վերստին անակնկալ եւ ա - րագ յարձակումով, Պարսիկները կ'ազա - տագրեն ռազմագիտական կարեւոր ճամ - բու մը հանգոյցը ներկայացնող Պոսթա - նը: Հոնկէ էր, որ Իրաքցիք կը պարտե - նուորէին Հովէյզէի եւ Համիտի իրենց ամրակուռ դիրքերը:

1982

ՄԱՐՏ 1: Օլոֆ Փալմի հինգերորդ ա - ռաքելութիւնը անգամ մը եւս կը ձախո - ղի: Այս վերջինը կը ներկայանար իբրեւ անձնական ներկայացուցիչը ՄԱԿ-ի Ընդհ. Քարտուղարին:

ՄԱՐՏ 22: Իրանցիներուն ամէնէն ուժ - գին հակայարձակողականը: Գործողու - թիւնը՝ մկրտուած Անյայտնի Յաղթու - թիւն, վերջ կը գտնէ Մարտ 28-ին, երբ բանակը արդէն ճեղքելով իրաքեան ու - ժերը կը յառաջանայ 50 քիլոմեթրի ուղ - ղութեամբ, դէպի սահման: Կը վերադը - րաւէ՝ ջախջախիչ հարուածներ տալէ ետք իրաքեան բանակին, աւելի քան 2000 քառ. քիլոմեթր հողամաս:

ՄԱՐՏ 30: Նախագահ Ս. Հիւսէյին կ'ըն - դունի պարտութիւնը: Կոչ կ'ուղղէ բա - նակին չվհատիլ պաշտպանողական դի - ծերու փոփոխութեան հետեւանքով:

ԱՊՐԻԼ 29 - ՄԱՅԻՍ 24: Երուսաղէմի գործողութիւն մկրտուած նոր յարձակո - ղական մը: Իրանցիները կը յաջողին անցնիլ Գարուն գետը եւ հասնիլ Իրաքի սահմանը, Խորամշարի հիւսիսային գօ - տիին մէջ: Երուսաղէմի գործողութեան վերջին փուլը՝ Խորամշարի ազատագը - րումը կ'արձանագրէ:

ՅՈՒՆԻՍ 10: Իրաք հրադադար կը հըռ - չակէ բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ:

ՅՈՒՆԻՍ 30: Պաղտատ կը յայտարա - րէ, թէ իր ուժերը հեռացած են պարս - կական հողէն: Թեհրան կը հերքէ:

ՅՈՒԼԻՍ 13: Ապահովութեան Խոր - հուրդը միաձայնութեամբ զինադադար կը պահանջէ: Թեհրան կը մերժէ: Նոյն գիշերը, իրանեան ուժերը Իրաքի սահ - մանը կ'անցնին, Պասրայի շրջագօտիին մէջ: Ծայր կուտայ իրանեան յարձակո - ղականը:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Երեքշաբթի, Պէյրութ իր ուշադրու - թիւնը կեդրոնացուցած էր Ուաշինկթընի վրայ, ուր Նախագահ Ռեկըն կ'ընդունէր Սաուտի Արաբիոյ Սաուտ էլ Ֆայսալ իշ - խանն ու Սուրիոյ Արտաքին նախարար Խատտամը: Այս ուղղութեամբ յատկա - նշական էին լիբանանեան մամուլին խո - րագիրները.- «Պէյրութի տագնապը վճռա - կան շաբաթի մը մէջ մուտք կը գործէ», «Ուաշինկթընի տեսակցութիւնը պիտի յայտնէ լուծումին գոյնը», «Այսօր Ուա - շինկթընի մէջ, հանդիպումը վերջին բախտին», «Տագնապին թղթածրարը Պաղտատէն Ուաշինկթըն փոխադրուած» եւայլն.:

Ինչ կը վերաբերի տեսակցութեան, որ մէկ ու կէս ժամ կը տեւէր, տակաւին յայտնի չէ իր արդիւնքով թէ կարեւորու - թեամբ: Կ'ըսուի թէ Խատտամ եւ Սաուտ էլ Ֆայսալ նոր առաջարկներ ներկայա - ցուցած են, առաջարկներ՝ որոնց բովան - դակութիւնը տակաւին չէ յայտնուած: Կ'ըսուի թէ արաբ նախարարները առա - ջարկած են որ պաղեստինցի մարտիկնե - րը, առժամաբար, քաշուին Լիբանանի հիւսիսը, բայց բուն հարցը կը կազմէ Պաղեստինցիներու «վերջնական հանգրը - ւանը»: Արաբական աշխարհին համար, իշխան Ֆայսալի բերնով, «Պաղեստինցի - ները պէտք է վերադառնան Պաղեստին, գոնէ Այսրյորդանան եւ Կազա, հոն ազատ կերպով որոշելու համար իրենց ապա - գան»: Յատկանշական է որ 2 նախարար - ները, ներկայացնելով հանդերձ արա - բական քաղաքականութեան երկու տար - բեր երեսներով, Նախագահ Ռեկընի կ ը ներկայանային նոյնօրինակ տե - սակէտներով: Այն, թէ որպէսզի Պաղես - տինցիները պարպեն Պէյրութը, անհրա - ժեշտ է որ Ամերիկա ընդունի Պաղեստին - ցիներու ինքնորոշման իրաւունքը եւ որո - շէ, ի վերջոյ, ուղղակի բանակցիլ ՊԱԿ-ի հետ: Խատտամ, իր կարգին, կը խորհի թէ «Միացեալ - Նահանգները, որոնք զինուորական, քաղաքական եւ տնտեսա - կան մեծ օժանդակութիւն մը կը բերեն Իսրայէլի, պէտք է վերջ տան վերջինիս յարձակողական քաղաքականութեան»: Ամերիկայի Արտաքին նախարարութեան դիրքն ու պատասխանը յայտնի չէ տա - կաւին. Նախարարութեան բանբերը բա - ւականացած է յիշեցնելով Միացեալ - Նահանգներու պաշտօնական դիրքը, այն՝ «որ անհրաժեշտ է որ նախապէս պաղես - տինեան կազմակերպութիւնը ճանչնայ Իսրայէլի պետութեան գոյութեան իրա - ւունքը եւ վաւերացնէ ՄԱԿ-ի Ապահո - վութեան Խորհուրդին թիւ 242 եւ 336 ո - րոշումները»: Ուաշինկթընի մէջ սակայն, արտաքին քաղաքականութեան մասնա - գէտները որոշ նմանութիւն մը կը տեսնեն արաբ երկու նախարարներուն եւ Արտա - քին նախարար Շուլցի յայտարարութեան միջեւ, այն՝ «թէ պաղեստինցի ժողո - վուրդին իրաւացի կարիքներն ու հար - ցերը պէտք է քննուին եւ լուծուին ա - րագօրէն՝ իրենց բոլոր տարողութեանը մէջ». ինչ որ կրնայ նշանակել, ըստ նոյն մասնագէտներուն, որ եթէ Միջին Արեւելքի մէջ ամերիկեան քաղաքակա - նութիւնը կ'ընթանայ ըստ նախկին իշխա - նութիւններուն գծած ուղղութեան, ան - կարելի չէ որ, շուտով, կարեւոր փոփո - խութիւններ առաջ գան:

Պէյրութի մէջ մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ ամերիկեան համալսարանի նա - խագահ Տէյվիտ Տոճի առեւանգումը: Իսրայելեան յարձակումէն ի վեր առաջին արարքն է Ամերիկայի դէմ՝ արեւմտեան - Պէյրութի մէջ: Առեւանգումը, պատա - հած Ուաշինկթընի տեսակցութեանց նա - խօրեակին եւ Ֆաթահի ազդեցութեան գօտիին մէջ, որու պետը Արաֆաթն է, կրնայ ծառայել վարկաբեկելու ՊԱԿ-ը՝ պաղեստինեան ընդդիմադրութեան հա - մար խրապէս ճգնաժամային այս օրերուն: Երկրորդ տեսակէտ մը եւս կայ, որ Տէյ - վիտ Տոճի առեւանգումը կը կապէ վեր - ջերս քրիստոնեայ գօտիին մէջ, իրանցի չորս դիւանագէտներու անհետացումին, որոնց մէջ Մոհսէն էլ Մուսաավի՝ Պէյ - րութի իրանեան դեսպանատան առաջին քարտուղար: Տոճի առեւանգումը կրնայ ծառայել անհետացած իրանցի դի - ւանագէտներու ազատ արձակման: Լի - բանանի իշխանութիւնները, ստիկանու - թիւնը թէ ՊԱԿ-ը կը մանակցին՝ գտնե - լու Տէյվիտ Տոճը:

× Յորդանանի Հիւսէյին թագաւորը յայտարարած է, «Թայմ մակազին»ի տը - ւած տեսակցութեան մը մէջ, թէ «Իս - րայէլի գոյութիւնը հարց չէ այլեւս», այլ «Իսրայէլի գործունէութիւնը, վար - մունքն ու թշնամութիւններն» են որ հարց մը կը կազմեն ամբողջ Միջին - Արե - ւելքին համար»:

× Բրեժնեւ, առաջին անգամ յայտա - րարութիւն մը ըրած է Լիբանանի առըն - չութեամբ «ցեղասպանութիւն» որակելով իսրայելեան բանակի ըրածը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍ 26

Լիբանանի պատերազմական վիճակը պատճառ եղաւ, որ, բացառաբար, Հայ կաթողիկէ Կաթողիկոս - Պատրիարքի ընտրութիւնը, այս անգամ Հռոմ կա - տարուի: Արդարեւ, այդ ընտրութիւնը միշտ Պէյրութ տեղի կ'ունենար: Այդ ընտրութեան առընչութեամբ, շաբթուս վերջ, Հռոմ կը ժամանեն հայ կաթողիկէ բոլոր եպիսկոպոսները, (բացի անոնցմէ որոնք իրենց երկրին պայմաններու կամ տարիքի բերմամբ չեն կրնար ճամբոր - դել): Ժողովը կը բացուի Լեւոնեան վար - ժարանին մէջ եւ ընտրութիւնը կը կա - տարուի երկու - երրորդի մեծամասնու - թեամբ:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՆՏՈՆ

ԻՐԱ-Ի ՌՈՒՄԲԵՐԸ՝

9 ՄԵՌԵԱԼ, 50 ՎԻՐԱՒՈՐ

Իրլանտայի Հանրապետական գաղտնի բանակը զարկաւ, Երեքշաբթի օր, Լոն - տոնի ճիշդ կեդրոնը, նախ Հայտ Փառք, ապա՝ Ռեճընթ'ս Փառք, երկու արարք - ներն ալ ուղղուած էին բրիտանացի զին - ուորներու դէմ: Առաջին ռումբը կը պայթէր կառքի մը մէջ, երբ կ'անցնէր Հորս Կուարտսի ջոկատ մը, քիչ ետք, Ռէճընթ'ս՝ ուր զինուորական նուագա - խումբ մը նուագահանդէս մը կուտար, ուրիշ ռումբ մը կը պայթի: Հաշուեկշիռ՝ 9 մեռեալ, աւելի քան 50 վիրաւոր: Աւե - լորդ է ըսել թէ բրիտանական մամուլն ու քաղաքական պատասխանատուները ածական չեն գտներ այլեւս որակելու հա - մար նման արարք մը, որ ամէն բանէ առաջ՝ վատ է եւ անպատասխանատու: Արդարեւ ոչ մէկ քաջութիւն կայ, որքան ալ նուիրական ըլլայ դատ մը, ռումբեր դնել հոս ու հոն ու մեռցնել անմեղ մար - դիկ, որոնք ոչ մէկ կապ ունին խնդրոյ առարկայ դատին հետ: Զարդ, ոճիր, ա - մօթ ամբողջ իրլանտացի ժողովուրդին, նմոյշներն են Չորեքշաբթի օրուան անգ - լիական հակազդեցութեանց:

—×—

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԹԱՂԸ՝

15 ՎԻՐԱՒՈՐ, 3-Ը՝ ԾԱՆՐ

Երեքշաբթի գիշեր ժամը 23.15-ի շուրջ է, որ Սէն - Միշէլ հրապարակը, թիւ 3 Սէն - Սեվրէն սրճարանին առջեւ, ուր տեղ գրաւած են բազմաթիւ անցորդներ եւ զբօսաշրջիկներ, ամրան այս գիշերնե - րը, ռումբ մը կը պայթի աղբամանի մը մէջ (Նորաձեւ, մեքենական աղբամաննե - րէն, Փարիզի): 15 վիրաւոր կայ, որոնցմէ երեքը (ըստ կարգ մը աղբիւրներու՝ չոր - սը) ծանր վիճակի մէջ են: Նիւթական վը - նասներ ալ կան, երկու կառք եւ քանի մը ցուցափեղկեր: Արարքէն ժամ մը ետք, Ա. Ֆ. Փ.-ին հեռաձայնելով, արարքին տէր եղած է հայկ. Օրլի կազմակերպու - թիւնը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ը - նելով.- «Ամբողջական պատասխանա - տուութիւնը կ'իյնայ Ֆրանսական կառա - վարութեան վրայ, որ տէր չեղաւ իր խոստումներուն հայ ժողովուրդին նը - կատմամբ: Պիտի շարունակենք զինուո - րական մեր արարքները Ֆրանսական շա - հերուն դէմ»: Տեսակ մը ապդարարու - թիւն, ուրեմն, կը գրէր «Ֆիկառօ» Չո - րեքշաբթի առտու: Ասոր իբրեւ հետե - ւանք «կապոյտ ծրագիրը», որ կը նախա - տեսէ ամրապնդումը հանրային շէնքերու պաշտպանութեան, ի գործ դրուած է:

Այլ առիթներով ալ ըսած ենք, նման արարքներ ոչ մէկ կերպով կրնան ծառա - յել, այլ մանաւանդ՝ նպաստել հայ դա - տին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱ - ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Մանկա - պատանեկան գրականութեան հարցը, իր յարակից ճիւղերով, ինչպէս Այբբենարաններ, նախակրթարանի դասագիրքեր, փոքրերու սահմանուած թատրոն - շարժանկար եւայլն, շատ յաճախ քննութեան կ'առնուի ոչ միայն մասնագէտներու կողմէ՝ մանկավարժ եւ ուսուցիչներ, այլեւ օրակարգի հարց կը դառնայ առանձին ժողովներու ընթացքին:

Երեւոյթը հասկնալի է, քանի կը ձգտի մատնանշումներու եւ բացայայտումներու ճամբով ի յայտ բերել հարցին դրական եւ բացասական երեսները: Ուրեմն, հիմնականին մէջ, կը միտի սրբագրել թերիները, կամ՝ ցոյց տալ անոնց սրբագրութեանց միջոցները: Թէեւ աւելցնենք անմիջապէս, թէ ընդգիմութեան «պատնէշները» դիւրաւ չեն քանդուիր: Արմատացած տեսակէտներ, անհատական շահագրգռութիւններ կը շարունակեն գոյատեւել: Կան նաեւ արտաքին՝ վերին, թեքնիք պատճառներ, որոնց հետեւանքով թերիներ դեռ կը մնան չլուծուած, յաճախ կարեւոր:

Ցամենայն դէպս, մատնանշումներն ու յատուկ ժողովները օրինակելի երեւոյթներ կը մնան, անկասկած: Շնորհիւ անոնց տարիներէ ի վեր շօշափելի բարելաւումներ կ'արձանագրուին գրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ:

Այս շրջագիծին մէջ, մանկա - պատանեկան գրականութեան եւ անոր յարակից հարցերուն շուրջ կարեւոր ժողով մը կը գումարուի վերջերս, մասնակցութեամբ Հայաստանի Գրողներու, Նկարիչներու Միութեանց եւ Թատերական Ընկերութեան վարչութեան ներկայացուցիչներուն:

«Գրական Թերթ» շաբաթաթերթը այս առիթով կը մատնանշէ, ի մէջ այլոց, խմբագրական ծանօթութեան մը մէջ. - Մեր Հանրապետութեան մէջ մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի մանուկներուն եւ պատանիներուն համար ստեղծուող արուեստին եւ գրականութեան: Եւ ասիկա բնական է, քանի խօսքը կը վերաբերի մատաղ սերունդին բարոյական - ընկերային եւ արուեստի դաստիարակութեան: Հայաստանի մէջ ներկայիս կան աւելի քան 2500 մանկական, դպրոցական եւ գիւղական գրադարաններ. անոնցմէ կ'օգտուին մօտ 637.000 անչափահասներ: Հանրապետութեան մանուկ եւ պատանի ընթերցողներուն առջեւ իր դուռները բացած է Խնկօ - Ապեր մանկական գրադարանին նորակառոյց շէնքը, իր հրաշալի սրահներով...:

Այս կապակցութեամբ ճշդենք, թէ վերոյիշեալ գրադարանը իր դուռները կը բանայ նախանցեալ տարեվերջին, յիշատակելի առաջադրութեամբ՝ դայն դարձնել մասնագիտական բնոյթի կեդրոն ո'չ միայն Հայաստանի, այլեւ խորհրդային միւս Հանրապետութիւններու հայկական դպրոցներուն համար: Գիրքերու դասաւորում, գրադարաններու կազմակերպում, մանկա - պատանեկան խնդիրներու քննութիւն եւայլն.:

Հրատարակչութեան հարցը, այլ նիւթերու կարգին, քննութեան կ'առնուի Գրողներու, Նկարիչներու միութեանց եւ Թատերական Ընկերութեան վարչութեան ներկայացուցիչներուն վերջին միացեալ նիստին ընթացքին:

Մանուկներուն եւ պատանիներուն սահմանուած գիրքերուն հրատարակութիւնը վերջին մէկ - երկու տարիներուն զգալի կերպով աճ կ'արձանագրէ, կ'ըսէ Սովետական Գրող հրատարակչութեան տնօրէնը՝ Հ. Ֆելեքեան: Ընդհանուր քանակին մէջ կ'աւելնայ մանկական գրականութեան հաշուեկշիռը: Դեռ աւելին հասնելու կարելիութիւնները կան: Տպագրութեան թեքնիքի մասնագէտներէն Տ. Դարբինեան կ'աւելցնէ. - Մեր ուժերուն համապատասխան, բնականաբար, կըրնանք գեղեցիկ որակով գիրքեր լոյս ընծայել: Երթալով կը զարգանայ տպագրական թեքնոլոժին: Ցատկանշական յառաջդիմութիւն պէտք է նկատել գունաւոր տպագրութեան արմատացումը: Այսօր արդէն ունինք գիրքեր, որոնք ինկապէս արժանի են լուրջ գնահատումի, թէեւ ճիշդ է նաեւ, որ մենք դեռ կը հրատարակենք գունաթափ նկարներով, գորշ գոյներով եւ աղաւաղուած տառերով անընթեռնլի գիրքեր: «Ամէն մի գրականութիւն պահանջում է իր տառը, իսկ տառատեսակների աւելացման՝ մեզանում վաղուց հասունացած հարցը այդպէս էլ չի լուծւում: Նման պայմաններում պէտք է, ի հարկէ, աւելի լրջօրէն մտածել գոնէ եղածը ճիշտ ու արդիւնաւէտ օգտագործելու մասին»:

Այլազան կարծիքներու կարգին դիտել կը տրուի, թէ ժամանակակից կեանքին կշռոյթներուն համապատասխան, մանուկներն ու պատանիները անցեալին բաղդատմամբ առաւել շուտ կը հասուննան եւ, հետեւաբար, անոնց հետաքրքրութեան ոլորտը կ'ընդլայնի: Հետաքրքրական է նկատել, որ կատարուած ընկերաբանական - հոգեբանական քննութիւնները ցոյց կու տան, թէ անոնք, այսինքն մանուկներն ու պատանիները, առաւել չափով կը շահագրգռուին արկածային գրականութեամբ, առանց անտեսելու հէքեաթը: Գրականութեան սէրը առաւել տեղ կը գրաւէ, քան հեռատեսիլը, շարժանկարը, սփորը:

Տարիէ տարի կը հարստանան գիրքերուն փոնտերը, կը հիմնուին նոր գրադարաններ. առաջին ակնարկով անոնք կը թուին գոհացուցիչ ըլլալ: Ասիկա պարզունակ մօտեցում մըն է պարզապէս: Նախ՝ այսօրուան մատաղ եւ երազող մանուկներն ու պատանիները չեն գոհանար մեծ տպաքանակով հրատարակուող պարզունակ հէքեաթներով ու զրոյցներով: Հետեւաբար, պէտք է գտնել նոր նիւթեր, արտայայտութեան նոր ձեւեր և միջոցներ, աւելի խոր թափանցելու համար մանուկներուն եւ պատանիներուն ներաշխարհը: Ապա՝ քիչ կը հրատարակուի մատաղ սերունդին բազմակողմանի զարգացումին նպաստող գիրք: Կը նկատուի ծրագիրի պակաս: Գիրքերուն մէկ մասը, տպագրական իմաստով գէշ որակ կը պարզէ, կը կազմուի անփոյթ կերպով եւ շուտով անպործածելի կը դառնայ: Բազմաթիւ անհրաժեշտ գիրքեր կը բացակային գրադարաններէն:

Կարծիքներէն մէկն այն կ'ըլլայ, թէ հրատարակչութիւնները իրենց մշակումին ընթացքին, ծրագիրներուն ուղղութեամբ, նկատի չեն առներ մանուկ - պատանի ընթերցողներուն նախասիրութիւնները: Յաճախ նոյն գիրքերը կը տպեն: Պատրաստ կաղապարային վիճակ, կ'ըսէ արտայայտըւող մը: Մէկ կողմէ կ'աւելնան մանկա - պատանեկան գիրքերուն սահմանուած մամուլները, տպաքանակները, թուղթը, միւս կողմէ՝ մեր դպրոցներուն եւ գրադարաններուն պատասխանատուները կը դժգոհին գիրքերու պակասին հետեւանքով: Հարցն այն է, որ ծրագիրները իրականացնելու միտումով, շուտափոյթ կերպով թարգմանական երկեր կը հրատարակուին:

Բանասիրական Գիտութիւններու թեկնածու Լ. Խալաթեանի մատնանշումով, մանկական գիրքերու նկարչական ձեւաւորումը չափազանց մեծ արժէք կը ներկայացնէ: Նկարներով, տառերով կը բացուի մանուկին ընթերցասիրութեան տրամադրութիւնը: Շատ յաճախ կը խախտի նիւթին եւ պատկերին անհրաժեշտ նկատուած միասնականութիւնը: Միշտ չէ, որ գիրքը լոյս կը տեսնէ պատշաճ ձեւաւորումով:

Կ'ընդգծուի, թէ բազմատեսակ տառերու պակասը լուրջ դժուարութիւններ կը ստեղծէ թ'է նկարիչին, թ'է խմբագիրին եւ թ'է տպագրիչին համար: «Այդուհանդերձ, մենք պէտք է կարողանանք օգտուել գոնէ եղած հնարաւորութիւններից»:

Զեկուցաբերը անորակ կը գտնէ մայրենի ընթերցարաններուն պատկերազարդումները: Համեմատաբար լաւ՝ 2րդ դասարանցիներունը): Կը ճշդէ.- Բարեբախտաբար աղաղակող թերութիւններ չկան Սովետական Գրող հրատարակչութեան մանկա-պատանեկան խմբագրութեան լոյս ընծայած գիրքերուն մէջ: «Տարիներ առաջ արուած խիստ քննադատութիւնը տուել է իր արդիւնքը: վերջին 5 - 6 տարիներին հրատարակուած բազմաթիւ գրքերի մէջ կան նաեւ մէկը միւսից հետաքրքրական նկարազարդումներ...»:

Նկարիչ Գր. Խանջեան, որ Խորհ. Միութեան Գեղարուեստական Ակադեմիայի անդամ է, կ'արտայայտէ իր տեսակէտը ըսելով, թէ ներկայիս գիրք մը կը կազմուի, կը ձեւաւորուի երկու - երեք տասնեակ մարդոց ձեռքով եւ կը բաւէ, որ անոնցմէ մէկը իր արժանի բարձրութեան վրայ չգտնուի, որպէսզի գիրքը նկատուի անյաջող: Այդ է պատճառը, որ Մոսկուայի մէջ ամէն տարի գիրքի աշխատաւորները կ'ենթարկուին կատարելագործումի, յատուկ ցուցմունքներով: «Մեզ մօտ վիճակը վատ է: Քանի գնում պակասում են այն նկարիչները, ովքեր նուիրուած են մանկական գրքի ձեւաւորմանը: Չունենք գրքի նկարիչ, գոնէ գեղարուեստական կամ տեխնիկական խմբագիր պատրաստող որեւէ ուսումնական հիմնարկ: Այս հարցը կարեւոր է այն նկատառումով, որ կարելի է լինել շնորհալի նկարիչ, բայց գրքի վատ ձեւաւորող»:

Ներկաներուն ուշադրութեան կը յանձնէ այն սխալ միտումը, որ վերջին տարիներու իւրայատկութիւնը կը կազմէ. Լոյս ընծայել այսպէս նկատուած ցուցահանդէսներու սահմանուած գիրքեր եւ սովորական գիրքեր: Ասիկա թէ' ուրախացուցիչ, թէ' տխրեցուցիչ երեւոյթ է: Ասիկա կը նշանակէ, թէ կրնանք լաւ գիրքեր լոյս ընծայել, հետեւաբար, պէտք չէ բաժանում մը ստեղծել: Պէտք է «հասնել այն բանին, որ մասսայական հրատարակուող գիրքը լինի որակեալ», այսինքն՝ բարձրանայ գիրքին միջին որակը, բան մը, որ անմիջական կերպով կ'ազդէ ընթերցողին ճաշակին վրայ:

Կարելիութիւնները լաւագոյնս օգտագործելու մասին կ'արտայայտուի Բանասիրական Գիտութիւններու Դոկտոր Լ. Հախվերդեան մատնանշելով, թէ չէ՞ որ ժամանակին աւելի դժուար պայմաններու մէջ մեր գրագէտները, նկարիչներն ու հրատարակիչները հիանալի գիրքեր կը հրատարակէին, դասական արժէքներ կը ստեղծէին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻՊՐՈՍԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Յուլիս 9-ին Երեւան այցելած է Կիպրոսէն խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ խորհրդարանի նախագահ Կէօրկիս Լատասի: Հիւրերը Երեւանի օդակայանը դիմաւորուած են Հայաստանի գերագոյն խորհուրդի նախագահ Խ. Տոնոյեանի, Արտաքին նախարար Ջ. Կիրակոսեանի, Երեւանի քաղաքապետ Մ. Մուրադեանի եւ պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններու կողմէ: Պատուիրակութիւնը այցելած է Երեւանի տեսարժան վայրերը եւ նորակառոյց շրջանները, դիտած է Մատենադարանի գանձերը, գացած է Սեւանայ լիճ եւ այլն.:

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

132. *Հայորդիները* գիրքին *Դարերու Վրէժ*-ին մէջ (Սիամանթօ, *Ամբողջական Գործեր*, «Յուսաբեր», Գահիրէ, 1954, էջ 54.- *Ընտիր Երկեր*, *ՀՊՀ*, Երեւան, 1956, էջ 29): Ուրիշ խորհրդապաշտ մը՝ Ահարոն Տատուրեան, ունի «բոց առ բոց» ձեւը (*Կանթեղ*, *Պոհեմականք* գրքին մէջ, 1939): Տես *Ծաղկաքաղ Արդի Հայ Գրականութեան* Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի, Բ. հատոր, Ս. Ղազար, Վենետիկ, 1963, էջ 401):

133. ՀՊՀ էջ 199. ԳՅ 21, էջ 54:

134. ՀՊՀ էջ 201. ԳՅ 21, էջ 55:

135. ՀՊՀ էջ 200, ԳՅ 21, էջ 54:

136. Այսինքն, ըլլա՛յ այն Մեծարենցը որ ինքզինքը հասուն կը զգայ այլեւս գիրք մը հրատարակելու, թէ միւսը՝ որ այսօր քննադատի աչքերուն հասուն կը յայտնուի:

137. ՀՊՀ էջ 21. ԳՅ 20, էջ 25:

138. Կը մտածենք մանաւանդ էտմունտ Պէրկլէրի կարգ մը տեսակէտներուն (տես Basic Neurosis, *Grune and Stratton*, *New York*, 1939).

139. Կամ ալ ընտրութիւնը: Չենք գիտեր երկու քերթուածներուն ժամանակագրական կարգը: Կրնանք ենթադրել թէ «*Աղերսանք*»ը կանխած ըլլայ «*Զմրան պարզ գիշեր*»ը: Վստահ գիտենք թէ Մեծարենց դուրս ձգեց առաջինը եւ երկրորդը առաւ *Ծիածան*-ին մէջ: Ընտրութիւն մըն է որ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ *անցքի* տեսակէտով. այս իսկ պատճառով որդեգրեցինք այս վերջին բացատրութիւնը:

140. *Վէմ* էջ 26:

141. ՀՊՀ էջ 202. ԳՅ 21, էջ 56:

142. ՀՊՀ էջ 203. ԳՅ 21, էջ 56:

143. Այսօր կրնանք ըսել.- «խզում մըն է»:

144. Դուրեան (գործին մասին տես ծանօթ. 76) էջ 51:

145. Վ. Ալանեան, *Այց մը Մեծարենցին*, «Կոչնակ Հայաստանի», 25, 1921. մէջբերուած ԹԱ-ի մէջ, էջ 14:

146. ԹԱ էջ 27:

147. Վահան Թէքէեան.- *Երկեր*, Հը- բատ. Վաղարշակ Նորենցի եւ Սողոմոն Տարօնցիի, Հայպետհրատ, Երեւան, 1958, էջ 478:

148. ԹԱ էջ 27: Զօհրապի բանաստեղծութիւններուն Մեծարենց նուիրած է խորաթափանց վերլուծում մը, ՀՊՀ էջ 264-268:

149. Poètes d'Aujourd'hui-ին մէջ (գործին մասին տես ծանօթ. 66), հատոր Գ. էջ 22:

150. *Վէմ* էջ 25-26:

151. ՀՊՀ էջ 9:

152. ԹԱ էջ 15:

153. ԹԱ էջ 15:

154. *Վէմ* էջ 26:

155. ԳՅ 21-ի նախաբանին մէջ, էջ ծ:

156. *Ինքնադատութեան փորձ մը*, ՀՊՀ էջ 271-272, ԳՅ 21, էջ 100, Մեծարենց կ'ակնարկէ *Ծիածան*-ին:

157. Բայց նշենք շուտով, թէ խորհրդապաշտութենէն, որպէս քերթողական արուեստէ անջատուելու մասին չէ մեր խօսքը: Խորհրդապաշտութիւնը՝ որպէս քերթողական արուեստ, պիտի մնայ միշտ (ինչպէս նաեւ Տէրեանի սլաքագային առհասարակ), Մեծարենցի բանաստեղծութեան կենսական տարրերէն մին՝ նա՛եւ յետագային:

158. ՀՊՀ էջ 269. ԳՅ 21, էջ 97:

159. ՀՊՀ էջ 270. ԳՅ 21, էջ 98: Ընդգրծումը մեզմէ է:

160. ՀՊՀ էջ 284-285:

161. ՀՊՀ էջ 288:

162. ՀՊՀ էջ 284:

163. ՀՊՀ էջ 285: Նոյն հարցին կը վերադառնայ նաեւ Մեծարենց յօդուածով մը.- *Նարեկացիին հետ* (ՀՊՀ էջ 303-308), ինչպէս նաեւ *Ցեատմնայ Բարեկենդան*-ին մէջ (ՀՊՀ էջ 314):

164. ՀՊՀ էջ 315:

165. ՀՊՀ էջ 272. ԳՅ 21, էջ 100:

166. ՀՊՀ էջ 363:

167. Տես Bouhélier poète et romancier պարբերութիւնը, *Henri Clouard*, Histoire de la littérature française, հատոր Ա. *Albin Michel*, *Paris*, 1947. Շատ խիստ է ընդհականակն ՌընԷ Լալուի դատաստանը՝ Histoire de la littérature française contemporaine-ի մէջ, *Press Universitaire de France*, *Paris*, 1953. հատոր Ա. էջ 254:

168. «Grandeur et décadence du naturisme», անդ. էջ 58-80 (*Privat*, *Toulouse*, 1960).

169. ԹԱ. էջ 27:

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԱՐԳԻԼՄԱՆ,
ՁԱՏՈՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏԱԴՐԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐԷՆ ԵՏՔ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԿՐՕՆՔԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԵՐԷ՞Ն[★]

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Յուլիս 7-11 թիւերէն կ'իմանանք, թէ պարսկահայութեան հոգերուն վրայ նոր մը եւս աւելցած է: Այս անգամ հարցը կը վերաբերի հայկական վարժարաններու մէջ կրօնքի դասաւանդման, որ Կրթական բարձրագոյն խորհուրդի որոշումով պէտք է կատարուի պարսկերէնով: Շրջաբերականը ղրկուած է պարսկահայ երեք թեմերուն եւ մեծ յուզում յառաջացուցած: Անմիջապէս կազմուած է պատուիրակութիւն մը, որ հանդիպումներ ունեցած է խորհրդարանի նախագահին եւ կրթական նախարարին հետ, արծարծելով կրօնքի պարսկերէն լեզուով դասաւանդման եւայլ հարցեր:

Նախ՝ հարցին ծագումը:

Ուսումնական տարեշրջանի աւարտին, պետական քննութիւններէն չորս օր առաջ, Ուրմիոյ կրթա-դաստիարակչական վարիչը կը հրահանգէ հայկական վարժարաններուն, որպէսզի կրօնքի դասերու քննութիւնները կատարուին պարսկերէնով: Հոգաբարձութիւնը կ'ընդդիմանայ ու կը բողոքէ: Հարցը կը յանձնուի մէկ կողմէ Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդի, միւս կողմէ երեսփոխան Հրայր Խալաթեանի ուշադրութեան: Կանցնին քանի մը օրեր եւ կը հասնի քննութեանց պահը: Քննութիւնները տեղի չեն ունենար եւ քաշքշուկը կը շարունակուի Ուրմիայէն Թաւրիզ ու Թեհրան:

Ատրպատականի Առաջնորդական Տեղապահն ու Թեմական Խորհուրդի անդամներ Ուրմիոյ մէջ հանդիպում կ'ունենան կրթա-դաստիարակչական վարիչին հետ եւ կը բողոքեն եղած կարգադրութեան դէմ, սակայն ապարդիւն: Երեսփոխան Հրայր Խալաթեան նամակով մը յիշեցնելով վարիչին կրօնական փոքրամասնութեանց օրինական իրաւունքները, կը յանձնարարէ անոր համաձայնութեան եզր գտնել հայ համայնքին հետ: Վարիչը մէկ կողմէ ի ձեռին ունենալով Կրթա-Դաստիարակչական Նախարարութեան հրահանգ-հեռագիրը եւ կրթական բարձրագոյն խորհուրդի որոշումը, միւս կողմէ՝ կրօնական այլ փոքրամասնութեանց համաձայնութիւնը, քննութիւնները պարսկերէնով կատարելու կապակցութեամբ, ոչ միայն ընթացք չի տար հայ երեսփոխանի նամակին, այլեւ պաշտօնական գրութեամբ մը կը դիմէ խորհրդարանի նախագահ հոճաթոլէսլամ Հաշեմի Ռաֆսանճանիի եւ կը բողոքէ հայ երեսփոխանին դէմ: Խորհրդարանի նախագահութիւնը լուսաբանութիւն կը պահանջէ Հրայր Խալաթեանէն, հարցին մասին: Հայ երեսփոխանը բացատրական նամակով մը տեսակցութիւն կը պահանջէ խորհրդարանի նախագահէն:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Կրթա-դաստիարակչական բարձրագոյն խորհուրդը, Մայիս 9-ի իր նիստին անդրադարձած է մովսիսական, զրադաշտական եւ քրիստոնեայ կրօնական փոքրամասնութեանց կրօնքի դասագիրքերու կազմութեան ծրագիրին, հիմնուելով կրթական ուսումնասիրութեան եւ ծրագրումի հիմնարկութեան Ապրիլ 25 թուակիր զեկուցումին վրայ: Յիշեալ ժողովին տրուած որոշումները գործադրութեան դնելու նպատակով կրթա-դաստիարակչական նախարար Սէյէտ Ալի Աքպար Փարւարեշ շրջաբերական մը հանած է Յունիս 2-ին, ի գիտութիւն պատկան հիմնարկութիւններուն եւ գրասենեակներուն:

Շրջաբերականը կը բաղկանայ 5 կէտերէ:

1. - Համաձայն Սահմանադրութեան 15-րդ յօդուածին, ուր կ'ըսուի, թէ դըպրոցական դասագիրքերը պէտք է ըլլան պարսկերէն լեզուով եւ տառերով, կրօնական փոքրամասնութիւններու կրօնքի ուսուցման բոլոր դասագիրքերը բացառութիւն չեն կազմեր այս կանոնէն եւ պէտք է կազմուին պարսկերէն լեզուով:

2.- Դասագիրքերը պէտք է բաղկանան երկու գլխաւոր մասերէ. առաջին մասը՝ աստուածաբանութեան, վերջին դատաստանի եւ մարգարէութեան ընդհանրական սկզբունքի նիւթերու շուրջ, իսկ երկրորդ մասը՝ մարգարէութեան յատուկ նիւթեր եւ իւրաքանչիւր փոքրամասնութեան յատուկ կրօնական հրահանգներ, ծիսակատարութիւններ եւ կանոններ, բարոյական սկզբունքներ ու կրօնական այլ գաղափարներ:

3.- Մեկնելով այն տեսակէտէն, որ բոլոր երկնային կրօնքները համաձայն են առաջին մասի նիւթերուն՝ այսինքն հաւատք Աստուծոյ, հաւատք յարութեան օրուան եւ հաւատք մարգարէներու առաքելութեան հանդէպ, նկատելի է որ մեծ չափով նմանութիւն կայ բոլոր երկնային կրօնքներու մէջ: Հետեւաբար, այս մասի նիւթերը կրթական նախարարութեան կողմէ վաւերացուած եւ հրատարակուած կրօնքի դասագիրքերէն առնուելով եւ կրօնական փոքրամասնութիւններու պատասխանատուներու կողմէ անհրաժեշտ փոփոխութիւններու ենթարկուելով կը հրատարակուին կրթական նախարարութեան միջոցով եւ կը դասաւանդուին փոքրամասնութիւններու աշակերտութեան՝ իբրեւ առաջին մասը կրօնքի դասի:

4.- Երկրորդ մասի նիւթերը, իւրայատուկ բնոյթ կրելով, դասագիրքի կազմութեան եւ մշակման պատասխանատուութիւնը կը պատկանի փոքրամասնութիւններու հոգեւոր պետերուն եւ միայն Իրանի իսլամական հանրապետութեան կրթա-դաստիարակչական սկզբունքներու եւ նպատակներու հետ բաղդատելով, հոգեբանական չափանիշերը կիրարկելով եւ ապա ստանալով Նախարարութեան դասագիրքերու ուսումնասիրութեան եւ ծրագրումի գրասենեակի վաւերացումը, այդ գիրքերը կը տպագրուին փոքրամասնութիւններու ծախքով եւ կը դասաւանդուին որպէս կից դասագիրքեր, առաջին մասի նիւթերու դասաւանդութենէն ետք:

5.- Երկրորդ մասի նիւթերուն մէջ, հոն՝ ուր մէջբերում կամ վկայութիւն կը կատարուի երկնային գիրքերու պարբերութիւններէն, արտօնուած է տոհմիկ լեզուով նոյն պարբերութեան գործածութիւնը, ի հարկէ անհրաժեշտ է, որ պարսկերէն թարգմանութիւնն ալ յիշատակուի պարբերութիւններուն տակը:

Այսպիսի շրջաբերականի մը հրապարակումը բնականաբար խոր յուզումի կը մատնէ հայ համայնքը եւ անմիջապէս կը կազմուի պատուիրակութիւն մը, բաղկացած՝ Թեհրանի առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանէ, Իրանա-Հնդկաստանի թեմի առաջնորդ Կորիւն Եպիսկ. Պապեանէ, Ատրպատականի առաջնորդական տեղապահ Բագրատ Ա. Քհնյ. Մելքոնեանէ, երեսփոխան Հրայր Խալաթեանէ, Թեհրանի Թեմական Խորհուրդի անդամներէն եւ իրաւաբան Ալբեր Բեռնարդիէ, հանդիպում մը ունենալու համար խորհրդարանի նախագահին հետ:

(Մնացեալը Յաջորդով)

(*) Տես «Յառաջ» Յուլիս 17/18, Ա. էջ:

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԻՒՄՈՒՌ

Շատ բարձր դասակարգի թէյատան մը մէջ, երկու պարոններ կը խօսին.

- Սիրելիս, իսկապէս ցաւալի է որ պարտաւորուեցաք ձեր խեղճ կինը թաղելու»:

= Այո, անշուշտ, բայց ստիպուած էի, մեռած էր:

×

Անգլիացի լորտ մը իր բժիշկին կ'երթայ, որ մալարիա կը գտնէ, Հնդկաստանէն վարակուած:

– Վստահ է՞ք, տոքթոր, մալարիա կը խնամուի եւ երբեմն Թոքատապէ կը մեռնիս:

= Ինծի նայեցէք, կը պատասխանէ բըժիշկը, երբ մալարիա խնամեմ, մալարիայէ կը մեռնին:

×

Գիտէ՞ք թէ Անգլիացիք ինչպէս կը ներկայացնեն դժոխքը.—

Խոհարարները՝ Անգլիացի են:
Երգիծաբանները՝ Գերմանացի:
Սիրահարները՝ Ամերիկացի:
Կառք նորոգողները՝ Ֆրանսացի:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 26-ին նշուած է Հայ Մշակութային եւ Կրթական Կեդրոնի երկրորդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են շուրջ 350 հոգի: Բացումը կատարած է ատենապետը՝ Գեղամ Տէրտէրեան, անդրադառնալով Կեդրոնի երկամեայ գործունէութեան եւ յիշելով անոր աջակցող միութիւնները: Խօսք առած են Հ.Օ.Մ.ի կողմէ Անահիտ Վարատեան, ինչպէս նաեւ Ալբեր Պապոյեանց: Բանախօսած է փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան վեր առնելով հայ մշակութային եւ կրթական կեդրոնի մը դերը: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ կատարուած հանգանակութենէն գոյացած է 200 հազար տոլար ի նպաստ կեդրոնին:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅ «Զեյթլրպախ» սրահին մէջ, Յունիս 6-ին, տեղի ունեցած է «Բընար» երգչախումբին համերգը, նուիրուած Թաթուլ Ալթունեանի ծննդեան ութսունամեակին: Խումբը, ղեկավարութեամբ Արսէն Սայեանի, մեկնաբանած է Թ. Ալթունեանի գործերը, որոնց դաշնակով ընկերացած է Սեդա Գարագաշեան, որ առանձին նուագած է նաեւ Ալ. Սպենդիարեանի «Ղայթարմա»ն եւ «Հիճազ»ը: Ցայտագրին մասնակցած է քանոնահար Լիօ Սարգիսեան, նուագելով միջնադարեան մեղեդիներ:

×

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի (Կիլիկեան) առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեան, Յունիս 17-ին ընդունած է այցելութիւնը Հայ կաթողիկէ թեմին առաջնորդ Ներսէս Եպիսկոպոս Սէթեանի, որուն ընկերացած է Հ. Միքայէլ վրդ. Ազեան: Խօսակցութեան նիւթ եղած են հայ ժողովուրդը յուզող հարցեր եւ նոր սերունդին հայեցի եւ հոգեւոր դաստիարակութիւն ջամբելու անհրաժեշտութիւնը:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Յուլիս 2-ին, Ամերիկայի Արեւելեան Շրջանի Հայ Ազգային Մարմնի ներկայացուցիչները հանդիպում մը ունեցած են Լիբանանի ընդհ. հիւպատոս տիկ. Էլ-Տահերի հետ: Տիկին Էլ-Տահեր մանրամասնութիւններ տուած է Լիբանանի ներկայ տագնապին եւ հայ գաղութի կացութեան մասին: Ներկայացուցիչները յայտնած են, թէ ամերիկահայ գաղութը պատրաստ է բարոյական եւ այլ միջոցներով աջակցելու: Ընդհ. Հիւպատոսը գնահատած է Հայ Ազգային Մարմինն ու Հայ Օգնութեան Միութիւնը, անոնց պատրաստակամութեան եւ նուիրումին համար:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ
ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

- Ես հրաշքը ի՞նչպէս պատահեցաւ, Կիրոս:

- Ես միայն մէկ հրեղէն լեզու ունէի Հաճի Մուսային հետ խօսելու համար: Այդ լեզուն Զէյնապն էր. էն մեր հրեղէն Մարտիկի հրեղէն սիրուհին: Զէյնապն է, որ առ այժմ շարժման մէջ դըրած է աւելի քան 400 քրտական այր ու ձի: Ես շարժման մէջ կայ նաեւ կորիւղ մը: Այդ՝ Խալիլի բոլորովին նոր շարժումն է քրտական, ապստամբի մը պատմութիւնով սկսած:

- Ուրեմն, այդքան ալ լուրջ չէ՛ շարժումը, Կիրոս:

- Ընդհակառակն, շատ գիտակից ու լուրջ շարժում մըն է, որ Քիւրտերը մինչեւ հիմա ունեցած չեն. ապտակը շատ պզտիկ պատճառ մը եղած է: Այս գործին մէջ իմ ամենամեծ աշխատանքը եղաւ՝ Զէյնապի միջոցաւ Հաճի Մուսան գլուխ կեցնել այս 400 կռուողներուն: Հաճի Մուսային մէջ առ այժմ ուժեղը Զէյնապն է եւ սակայն ան ծանր նկարագիր մըն է, որ լիովին կը գիտակցի, ունի հիմնական ըմբռնումներ քրտական հարցի մասին: Ինծ կը թուի, որ եթէ խախուտ մաս մը կայ անոր մէջ, ան ալ իր մեծ-հօր Շէյխ Սայիտի շարժման ձախորդութիւնն էր:

«Իսկ Սատօ՞ն: Իսկապէս Սադայէլի արտաքինով աւազակ մը, որ կը կառավարուի կենդանական զօրաւոր բնազդով: Այս գործին մէջ անոր դերը Թուրքերու դէմ ատելութիւնն է, որ կազմակերպուած չէ: Իսկ էն կարեւորը Սատոյին մէջ հաւատարմութիւնն է Հաճի Մուսային հանդէպ:

«Այս բոլորին մէջ, Տոքթոր, է՛ն լուսաւոր անձնաւորութիւնը Խալիլը ինքն է: Անսահման հաւատք ունի իր գործին եւ մեզի հանդէպ: Ծանօթ է մեր բոլոր հերոսներուն եւ կարծես այդ բոլորը հէքեաթի գիրքերուն մէջ կարդացած ըլլար: Խալիլի հետ նոյն առաւօտ ճամբայ ելանք, ես այստեղ գալու, իսկ ան պիտի մօտենար վստահելի մի քանի ցեղապետներու, ըսելու համար, որ արդէն Հաճի Մուսան է քրտական շարժման գլուխը եւ իրականութիւն է հայ եւ քիւրտ գործակցութիւնը:

«Այս շարժումը, սիրելի Տոքթոր, ուրիշ մէկ օգտակարութիւն ունի: Պատճառ պիտի դառնայ, որ տեսակ մը քաղաքացիական կռիւ սկսի այն ցեղապետներուն դէմ, որոնք գործիք դարձած են Թուրք կառավարութեան ու պատուհասը՝ հայ ժողովուրդին ու գիւղերուն: Ո՛չ միայն մեր յեղափոխական պատմութեան, այլեւ մեր ազգային պատմութեան մէջ կարեւոր երեւոյթ է Մարտիկի սարքած կախաղանները Ախուռ գիւղի մէջ:

- Կիրոս, ճանս, դուն չգիտես ի՛նչ կարեւոր աշխատանք ըրած ես: Կարելի է ըսել, որ Հայկական Հարցը նոր շրջանի մէջ է որ կը մտնէ: Մենք պէտք ունինք ոեւէ տեսակ ուժի, որ Թուրքին դէմ է: Հաճի Մուսայի մասնակցութիւնը նաեւ մասնակցութիւնն է մի քանի ցեղապետներու: Կացութիւնը կը փրկենք այն ատեն, երբ մեր կողմէն մէջտեղ կը բերենք դէթ համապատասխան կարեւոր ուժեր: Հազար ու մի վտանգներու հետ կապուած է դրսէն խումբեր երկիր մտցնելը: Այս 300-ը էն մեծ խումբն է որ երկիր կը մտնէ:

- Կ'ուզէի ըսել, Ընկ. Նայիրեան, - խօսեցաւ Կիրոս քիթը մի քանի անգամ վեր քաշելով: Կիրոս իր միտքը տանջող կարեւոր հարց մը կ'ուզէր պայթեցնել յանկարծ: - Կ'ուզէի ըսել, որ այս Վարդաձորի կռիւ չէ միայն: Այս կռիւը մեզ կը տանի այն շատ յանդուգն իրականութեան, որ ատեն ատեն զգուշութեամբ հարց կը դառնայ կուսակցութեան ընդհ. ժողովներուն մէջ, որուն համար աւելի քան եօթը տարի է նախապատրաստութիւններ կ'ըլլան:

Տոքթ. Նայիրեանի դէմքը աւելի ծանրացաւ երբ աւելի ըմբռնեց Կիրոսի բառերուն ետեւ թաքնուած նպատակը: Զէրչի Կիրոս, ընդհանուր ապստամբութեան մը հարցն էր որ այս անգամ ալ կ'ուզէր պայթեցնել գերագոյն մարմնին մէջ:

(Շար. 608)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Եղիա Սերոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յուլիս 25, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ
(ծնեալ Էլմայեան)

մահուան 9-րդ տարելիցին, ինչպէս նաեւ իր նահատակ հօր եւ եղբայրներուն եւ Սերոբեան եւ Էլմայեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente

CARZOU

PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES

10 Juillet — 3 Août

GALERIE DE LA PREVOTE

Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX - EN - PROVINCE

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Աղապապ եւ Մաքրուհի Ղարիպեան իրենց ապաքինման առթիւ, որպէս ուխտ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.- Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին Եկեղեցւոյ 500, Իսիի դպրոցին 200, Կարմիր Խաչի Օղափոխութեան Մանկանց Բոյնին 300 եւ 250-ական - Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին, Դըպրոցասէր Տիկնանց վրժ.ին, «Աշխարհ»ին (սատնալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԿ. ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ԱՌԹԻՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Միսաք Աւտոյեան, Շարլ Ճըրճըրեան 500-ական, Կարապետ Ճանիկեան 150, Ֆերոփ Հրաչեան, Վարդան Փափազեան, Աղաւնի Խաչերեան (Փարիզ), Պաղտասար Տիրատուրեան, Տիկին Տէրտէրեան, Յարութիւն Ալթունեան, Յաբէթ - Վահան Աւտոյեան (Իրաք) 100-ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Համասերաստահայ Վերաշինաց Միութեան կողմէ կազմակերպուած, Քառասուն Մանկանց յիշատակութեան օրը, Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ պայծառութեան եղած են հետեւեալ նուէրները.— Յարութիւն Աճէմեան 200, Մինասեան եղբայրներ, Յարութիւն Ժամկոչեան, Տիկին Ազատուհի Պօյաճեան, Արշալոյս Ղազարեան 100-ական, Հայկազ Մարտիրոսեան, Տիկին Մարի Ազարեան, Տիկին Վիքթոր Մանուկեան, Տիկին Վարդանոյշ Նորհատեան, Պ. Լեւոն Մատիկեան, Մկրտիչ Տեկիրդագարեան 50-ական, Տիկին Պալիքեան 10 Ֆ.:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Կարապետ Գոգայեանի մահուան առթիւ.- Գոգայեան ընտանիք 2000, Մեսճեան ընտանիք 500, Սեմերճեան ընտանիք 300, Յաղթանակ պարախումբ 200, Ջենոբ Սերէճեան 150, Ժ. Փ. Պօյաճեան ընտանիք, Աթապեան, Աւետիս Սեմերճեան, Միհրան Նազաչեան, Տէր - Մինասեան ընտանիք, Ա. Միրաքեան, Սքորթիքա, Վարդուքեան, Քէօսէեան եւ Թիւմէնքճեան, Գունտաքեան, Չէրչեան Ալպէռ եւ Ժաք, Վանիկ Մերաքեան, Կարպիս Գույումճեան, Դաւիթեան Կ., Գոգայեան Յարութիւն, Էնէզեան, Ռ. Աստուրիքեան, Ստեփան Աւագեան 100-ական, Գ. Զուքուրեան, Փիովանսար, Ե. Մուրատեան, Կարօ Յովսէփեան, Պէյլէրեան, Շ. Դաւիթեան, Տիկին Ա. Չէրչեան, Ս. Տէր - Մինասեան, Կարպիս Յարութիւնեան, Մ. Պիւլկիւրեան, Վ. Նորհատեան, Մանկեան, Պ. Գույումճեան, Ալլիոն, Ն. Պապուչեան, Ռ. Շէլէլէքեան, Տէր - Խաչատուրեան, Հայկ Սեմերճեան, Վ. Ստեփանեան, Փ. Գույումճեան, Տիկին Քաջունեան 50-ական, Ս. Գինոսեան, Պ. Տիրանեան, Պ. Յովսէփեան, Շ. Պօկազեան, Լեւոնեան ընտանիք, Մարկոսեան 30-ական, Ալեքսանեան ընտանիք, Մարի Ժամկոչեան 20-ական Ֆ.:

A L'OCCASION DU PREMIER ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION
L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTENDRE DES ARMENIENS DE TURQUIE
Présente pour la première fois en France
Le dernier film du grand cinéaste arménien HENRIG MALIAN

« LA GIFLE »

(« UN COIN DE CIEL BLEU »)

LE SAMEDI, 24 JUILLET — A 22 H.

Ce film a remporté un grand succès
aux festivals internationaux de Londres et de New York.

LOCATION: Samedi après-midi, au siège de l'association.-
131, Avenue Henri Barbusse — 92410 Clamart

UGAB — JEUNES

Soirée - Disco

CONCOURS DE DANSES FOLKLORIQUES
Avec la participation de l'Orchestre Grounk
Samedi, 24 Juillet — A partir de 22h.

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Tenue correcte exigée

Participation aux frais:
— 50 F. Non-Membres.
— 35 F. Membres.
— 25 F. Membres — Etudiants.

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

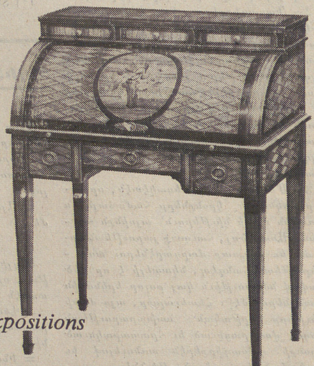
PROGRAMME DU DIMANCHE 25 JUILLET

— La Communauté catholique arménienne de Rhône-Alpes.
— Interview du Père Zabarian, Radio Vatican
— Informations en langues arménienne et française.
— Rubrique sportive.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

*visitez
une des plus belles expositions
de France*

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent

VOYAGES EN ARMÉNIE

PROCHAINS DÉPARTS

du 24 JUILLET au 6 AOUT

ainsi que:

DU 31 JUILLET AU 13 AOUT — DU 14 AOUT AU 27 AOUT
DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE
DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE — DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, Rue d'Argenteuil
75001 — PARIS
Tél.: 261. 51. 13
Métro: Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
37, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մէօտոնէն.- Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Ազատուհի Նիկողոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի:

**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ**
ՄՈՆԹԷ - ՔԱՐԼՕ

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

Ամէն կիրակի իրիկուն
- ժամը 10.30-ին:

———×———

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES
EMISSION ARMÈNIENNE
POUR L'EUROPE (Bilingue)
— à 20h. 30
MONTE - CARLO
P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.
B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

**RETENEZ
cette date
13 DÉCEMBRE**

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ - ԿՈՉ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, ընդառաջելով հիմնական պահանջի մը, դաստիարակելու հայ մանուկը իր առաջին քայլերէն սկսեալ հայկականութեամբ, կը յայտնէ ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ, Փարիզի բոլոր Հայերուն եւ վարժարանի մերձակայ արուարձաններուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներուն, թէ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին (1882 – 1983) կը բացուի վարժարանի նորաշէն մանկապարտէզը, արդիական իր բոլոր յարմարութիւններով:

Արդարեւ մանկավարժական վերջին տուեալներու համաձայն մանուկ տարիքի սորված ու գործածած լեզուն է որ չի մոռցուիր՝ դառնալով իրապէս մայրենի լեզու:

- Ընդունելութեան նուազագոյն տարիքը պէտք է ըլլայ երեք տարեկան:

- Ինքնաշարժ մը պիտի ապահովէ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու սպասարկութիւնը:

- Կէսօրուան ճաշը դպրոցի մէջ պիտի տրուի:

Բոլոր այն ընտանիքներն, որոնք կը հետաքրքրուին եւ կը փափաքին արձանագրել իրենց փոքրիկները, կը խնդրուի որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հետ:

Փափաքելի է որ, իրենց փոքրիկներով գան եւ այցելեն վարժարանը, անձամբ տեսնելով ու խօսելով վարժարանի տեսչութեան հետ:

Հակառակ պարագային կրնան հեռաձայնել այս թիւին՝ 534 68 28 :

Յոյսով ենք որ այս ձեռնարկին զօրավիգ պիտի կանգնին փարիզաբնակ եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքներու լայն շրջանակ մը, որոնք համոզուած ձեռնարկի անհրաժեշտութեան, պիտի յանձնեն մեզի իրենց զաւակները, վստահ՝ որ պիտի կրթուին անոնք հայաշունչ, մեր տոհմիկ դաստիարակութեամբ. առով մասնակցած պիտի ըլլան գործօն կերպով այն ճիգերուն ու ջանքերուն, որ ամէնուրեք կը տանի հայը, կրթելու դաստիարակելու մեր նորահաս սերունդը ազգային մշակոյթով եւ լեզուով: Այս աշխատանքը հրամայական պարտադրանք մըն է մեզի համար որպէսզի գոտեպինդ ու անվհատ լծուինք այս անհրաժեշտ ձեռնարկի ամբողջական իրագործումին:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
23
VENDREDI
23 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.220 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.220

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ - ՄԻՇԷԼ

ՄԱՄՈՒԼԸ ԿՐԿԻՆ ԼԱՅՆ ՏԵՂ ԿՈՒ ՏԱՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ...

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՑԻՆ
Հ. Յ. Դ., ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԵՒ Հ. Գ. Բ.Ի ԶՕՐԱՎԻԳ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՄԸՆ ԱԼ՝ ՌՈԹԷՐՏԱՄ

Մաս - մեռեաները, բերանացի թէ գրաւոր խիստ կերպով կը դատապարտեն միշտ ահաբեկչութիւնը եւ բիրտ ուժի օգտագործումը որեւէ դատի համար: Նատ բարի: Բայց հարկ է որ ռումբ մը պայթի եւ արիւն ալ հոսի, որպէսզի ձայն հնատեսիլ եւ գրաւոր մամուլ իրար անցնին եւ գրագին դատերով, որոնք մեծ բան չեն ներկայացներ (մանաւա՛նդ երբ Թուռ տը Ֆրանս կայ...) եթէ երբեմն երբեմն մէկը չսպաննուի կամ ռումբ մը չպայթի: Լափալիսեան ճշմարտութիւն է, անշուշտ, անգամ մը եւս հաստատել թէ ահաբեկչութիւնը գլխաւոր քաջալերողը նոյնինքն մաս - մեռեան է:

Երեքշաբթի գիշերուան պայթած ռումբին առթիւ ալ, պարագան նոյնն է: Ֆրանս - Սուառ եւ Մոնտ լայն տեղ կու տային Չորեքշաբթի իրիկուն: Մոնտի աշխատակիցը կը ջանար նաեւ վերլուծել «խզուած հրադադար»ին դրդապատճառները, բաղդատական մըն ալ ներկայացնելով «չափաւորներու» եւ ԱՍԱԼԱ-յի գործունէութեանց միջեւ: Այս արարքին առթիւ, արդարեւ, կը յիշուի որ Յունուար 29-ին, ԱՍԱԼԱ-ն եւ Օրլի խմբակը «զինուորական գործողութիւններու դադար» մը հռչակած էին Ֆրանսական հողամասին վրայ: Եւ քանի, հիւպատոսարանը գրաւող չորս երիտասարդներուն դատավարութիւնն ալ չէ սկսած, անկարելի չի թուիր նոյնիսկ «գրգռութիւն» մը: Նման կարծիք կը յայտնէ, Արա Թորանեան, որ վճռականօրէն դատապարտելով եղեռնափորձը, կ'ըսէ. - «Կարելի չէ արդարացնել անարդարանալին: Կոյր արարք մըն է, որ հանրային կարծիքը հայ ժողովուրդին դէմ կը հանէ: Կ'ուզեմ ճշդել, որ ներկայիս, ոչինչ թոյլ կուտայ մեզի ըսել թէ Օրլի խումբն է, այս եղեռնափորձին պատասխանատուն: Ստանձնումին հարազատութիւնը չէ հաստատուած»: Արա Թորանեան, ուրեմն, չի մերժեր գրգռութեան մը վարկածը. - «Բայց, այդ մասին խօսելէ առաջ, կ'ուզեմ նախ դիտել տալ թէ ամիս մըն է, որ լարուածութիւն մը կար Ֆրանսական կառավարութեան եւ հայկ. կազմակերպութեանց միջեւ: Ատիկա հետեւանք էր երկու յաջորդող դէպքերու: Նախ Զարխուտեանի ձերբակալութիւնը, Յունիս 4-ին: Ցետոյ մեր հայկական ձայնասփիւռը, որ չարտօնուեցաւ: Վերջապէս մեր չորս ընկերները, բանտարկուած հիւպատոսարանին գրաւումէն ետք, որոնք, թէեւ քաղաքական կանոնադիր կը վայելեն, բայց դժուարութեանց կը բախին այցելուներու արտօնութեանց առթիւ: Փոքր դէպքեր են, որոնք սակայն լարուածութիւնը կը բարձրացնեն: Կըրնայ ըլլալ, որ կազմակերպութիւն մը, այս նոր գոյավիճակին մէջ, խորհած է որ լաւ է հակազդել: Չեմ գիտեր, ամէն պարագայի մէջ, այս արարքը մեզի չի ծառայեր: Այդ պատճառով է, որ չեմ անտեսեր Թուրքերու կողմէ գրգռութիւն մը, որ կը ձգտի կրկին խնդրոյ առարկայ ընել մօտիւս վիվէնտին, որու մէջ կը գտնուէինք վեց ամիսէ, Ֆրանսական կառավարութեան հետ»:

Այս յայտարարութիւնը հրատարակած է Լիպերասիոն (Հինգշաբթի Յուլիս 22), որ նաեւ կ'արձագանգէ սրճարանին տիրոջը յայտարարութեան: Սէն - Սեվըրէնի տէրը կ'ըսէ՝ Հայու գործ չէ, այլ վրէժ մըն է, զոր իրմէ լուծած են վռնտուած երիտասարդներ: «Մարժինօ»ներ, ինչպէս կ'որակուին հիմա:

Մաթէն գրեթէ երեք էջ կը նուիրէ, կը ծանրանայ Ֆրանքօ-հայկական «անհամաձայնութեան» վրայ, ինչ կը վերաբերի Ներքին նախարարին վերագրուած խոստումի մը, քաղաքական ապաստան շնորհելու, Սեպտ. 24-ին Փարիզի Թրք. հիւպատոսարանը գրաւող չորս երիտասարդներուն: Այս առթիւ, կ'անդրադառնայ Վիգէն Զարխուտեանի ձերբակալութեան, շուրջ վեց շաբաթ առաջ, Ռուասի եւ որու յանձնումը կը պահանջեն Միացեալ - Նահանգները, որպէս՝ հեղինակը Լոս - Անճըլըսի օդակայանը դրուած ռումբի մը: Ամերիկեան ամբաստանութիւնը հիմնուած է հեռաձայնային խօսակցութեան մը ունկնդրութեան վրայ եւ որու մէջ Զարխուտեան ռումբի պատրաստութեան դժուարութիւններու մասին կը խօսի: Յուլիս 21ին, 40 օրէն աւելի է, Զարխուտեան ձերբակալուած էր, մինչ իրաւական գետնի վրայ առաւելագոյն 40 օրէն, պէտք է վճռուի յանձնումի մը հարցը: Ամբաստանող ընդհ. փաստաբանը եւ մէթր Տէվէճեան համաձայն գտնուած են, նկատելով որ ամերիկեան ամբաստանութիւնները՝ «Եղեռնափորձի մեղսակցութիւն» չեն գտնուիր 1909 Յունուար 6-ի Ֆրանքօ-ամերիկեան պայմանագրութեան մէջ: Ուրեմն երկուքն ալ կողմնակից չեն յանձնումի: Թերթը առանձին շրջանակի մէջ, կը ներկայացնէ Օրլի խմբակը: Կ'արձագանգէ, ինչպէս ուրիշ թերթեր, «ընդհանուր վրդովումին»:

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը ընդվզումով կը դատապարտէ այս «վատ արարքները», նախ հայկ. խմբակին, այնպիսի ատեն մը երբ՝ «Ֆրանսական կառավարութիւնը սկսած է արդէն լոհացում տալ Ֆրանսայի հայկ. դատի պահանջներուն, նման արարք մը կրնայ միայն վնասել հայ դատին»:

Փարիզի քաղաքապետ՝ Ժաք Շիրաք, վճռական կերպով դատապարտած է ահաբեկչական երկու արարքները (հատ մըն ալ եղած էր Ռուժիս Տըպրէի բնակարանը, բայց Միթերանի խորհրդատուն, երեք օր առաջ, տեղափոխուած էր): «Անգամ մը եւս, կ'ըսէ Շիրաք, կոյր ահաբեկչութիւնը կը հարուածէ անմեղ անցորդներ, ժամու մը, ուր, օգտուելով զովութենէն, ժողովուրդը մասնաւորաբար խիտ է Փարիզի փողոցներուն մէջ: Փարիզի քաղաքապետը, ամէնէն վճռական ձեւով, կը դատապարտէ նման գործելակերպեր բխած ահաբեկչական խումբերէ, ընդհանրապէս արտասահմանէն հրահանգուած: Անգամ մը եւս, կառավարութենէն կը պահանջէ, ամէն ինչ ի գործ դնել երաշխաւորելու համար Փարիզցիներու ապահովութիւնը»:

Արարքը դատապարտած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ զեկոյցով մը կը շեշտէ թէ «նման կոյր արարքներ, որոնք անմեղ զոհեր կը պատճառեն, չեն կրնար պատճառաբանուիլ յանուն ազգ. ազատագրման մը, քաղաքական որեւէ ռազմավարութեան»:

Հայ դատի պաշտպան յանձնախումբին յատուկ զեկոյցը, զոր ստացանք Հինգշաբթի առաւօտ, կու տանք ստորեւ, նոյնութեամբ:

COMMUNIQUE

Lyon, le 21 Juillet 1982

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE CONDAMNE SANS RESERVE L'ACTE TERRORISTE CRIMINEL DE LA PLACE ST. MICHEL A PARIS.

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE DECLARE QUE DE TELLES ACTIONS IRRESPONSABLES, S'INSCRIVANT DANS UNE LOGIQUE QU'IL A TOUJOURS CONDAMNEE, SONT NUISIBLES A LA CAUSE QU'ELLES PRETENDENT DEFENDRE.

**COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE**

———×———

Քոթիտիէն տը Փարի նաեւ բաւական կը ծանրանայ այս արարքին վրայ, առանձին կ'անդրադառնայ ԱՍԱԼԱ-ի, «նըմանագծուած ՊԱԿ-ի վրայ»...: Թերթը նոյն էջին վրայ կ'արձագանգէ նաեւ Ռոթըրտամի մահափորձին, որու կ'անդրադառնանք քիչ վար: Ֆիկառօ նաեւ կը խօսի. «Օրլի՝ Հայաստանէն Պաղեստին» եւ կը թուէ շարքը ահաբեկչական արարքներու, բացատրելու համար թէ Օրլի ծայրայեղ շարժում մըն է, որ կը գործէ շահերու համար, «որոնք հայկական չեն եւ կը ձգտին «հայ դատի» պիտակին տակ արեւմուտքի թշնամի Միջին - Արեւելքի երկիրներուն խաղն ընել»:

———×———

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱ՞Կ

Ռոթըրտամի մէջ, Երեքշաբթի առտու, Յուլիս 20-ին, մահափորձ մը ձախողած է տեղւոյն Թուրք հիւպատոսին դէմ: Բեմալեթթին Տէմիրէր, վարորդն ալ չեն վիրաւորուած իսկ, ուրիշ կառքէ մը իրենց կառքին վրայ պարպուած գնդակներէն: Հիւպատոսին կ'ընկերանար ոստիկանութիւնը, որ հետապնդած է մահափորձին հեղինակները, երբ կը փորձէին փախուստ տալ: Ոստիկանութիւնը կրցած է, յարձակողներէն մէկը բռնել, հակառակ անոր որ անոնք ալ, փախելով հանդերձ, հրացանաձգութեան ձեռնարկած էին ոստիկաններուն դէմ:

Այս արարքին տէր եղած է «Հայ կարմիր Բանակը», որ ցարդ բոլորովին անծանօթ շարժում մըն է: Այս կազմակերպութեան մէկ բանբերը, Պէյրութի մէջ, հեռաձայներ է մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան (Ա. Ֆ. Փ.) ստանձնելու համար արարքը, յանուն այդ «Կարմիր Բանակին», աւելցնելով թէ կը զգուշացնեն հոլանտական կառավարութիւնը «որեւէ վնասի դէմ գործուած իրենց կազմակերպութեան մէկ անդամին վրայ»: Այս լուրին առընչութեամբ, Քոթիտիէն տը Փարի, իբրեւ յաւելեալ տեղեկութիւն, կ'ըսէ թէ պատասխանելով այն հարցումին, թէ՝ Հայ Կարմիր Բանակը կապ ունի՞ ԱՍԱԼԱ-ի հետ, բանբերը պատասխանած է միայն՝ «ոչ, նոր ենք»: Լուրը կուտար նաեւ Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտը, առանց նոյնիսկ հայկ. որեւէ խմբակցութիւն յիշելու: Հինգշաբթի առտուան Թրքական թերթերէն (Փարիզ հասնողները, Գերմանիա կը տպուին) Հիւրրիյէթ եւ Միլլիյէթ կուտային լուրը, բայց չէին ակնարկեր «Կարմիր Բանակի մը», այլ կը վերագրէին ԱՍԱԼԱ-ին:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՊԵԿԻՆԻ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ

Իսրայէլի նախարարապետը երեք շաբթուան վերջին պայմանաժամ մը տուաւ, կարգադրելու համար Պէյրութի պաղեստինեան հարցը: Կ'ըսուի թէ արաբական Լիկան առաջարկած է Ուաշինկթընի պաղեստինցի ռազմիկները, առաջին առթիւ, տեղաւորել Լիբանանի հիւսիսը, ապա՝ ցրուել արաբական զանազան երկիրները: Իսրայելեան բանակը պէտք է Պէյրութէն ութ քիլոմեթր հեռանայ: Հաւանական չի նկատուիր շատ, որ Իսրայէլ համամիտ ըլլայ նման կարգադրութեան մը, բայց ընդհ. ձեւով քիչ մը լաւատեսութիւն կը տիրէ: Այլեւս անկարելի չի նկատուիր շատ, որ Իսրայէլ հանայ Իսրայէլի գոյութիւնը: Շեշտենք որ ասիկա նախապայման է Ուաշինկթընի համար, ուղղակի բանակցելու ՊԱԿ-ի հետ: Արաֆաթ սակայն, կ'ուզէ որ նման բան մը փոխադարձութեան սկզբունքի վրայ ըլլայ, այլ խօսքով Իսրայէլն ալ ՊԱԿ-ը ճանչնայ: Մինչ այդ, իսրայէլեան ուժերը ամրապնդեցին իրենց դիրքերը Պէյրութ:

Ռեմոն էտէ, չափաւոր քրիստոնեաներու պարագլուխը, որ միշտ Փարիզ է, հարցազրոյց մը տուած է Լիպերասիոնի, ուր երեք պայմաններ կը դնէ Լիբանանի վերադարձին համար (որպէս թեկնածու Հանրապետութեան նախագահութեան): էտէ կ'ուզէ հեռացումը սուրիական եւ իսրայելեան ուժերուն եւ բազմազգային ուժի մը ստեղծումը, որ կախում չունենայ Միացեալ - Ազգերէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ղեկավարը՝ զօր. Ժարուզելսկի ազատ արձակեց 1227 բանտարկեալ, ազգ. տօնին նախօրեակին: Բանտը կը մնան դեռ հազարաւորներ, ի շարս որոնց՝ Լէշ Վալեզա:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերային ապահովութեան բացը մասամբ թեթեւցնելու համար, կառավարութիւնը խնայողութեան բաւական խիստ միջոցներ ձեռք առաւ: Նախարարը՝ Պերեկովուա տասը միլիառ խնայելու համար, 14-ի տեղ միայն 6,8 առ հարիւր պիտի աւելցնէ բնակարանային նպաստը, մինչեւ Հոկտ. 31 արգելքի տակ կ'առնէ բժիշկներու այցեգինները եւ դեղօրայքի գինները, կը ջնջէ հանրային հիւանդանոցներու տալիք նախատեսուած անհրաժեշտ օժանդակութիւնը եւայլն, եւայլն.: Առաջին առթիւ Սէ - Ժէ - Թէ-ն բողոքեց:

ՍԱՍՏԻԿ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ ցնցեց Փարիզն եւ շրջանը Չորեքշաբթի ժամը 22:30-ի շուրջ: Կայծակ, որոտում, տեղատարափ անձրեւներ բաւական մեծ վնասներ ալ պատճառեցին: Տեղ - տեղ ելեկտրական հոսանքը կտրուեցաւ, ողողումներ պատճառ եղան որ հրշէջներ աւելի քան 1000 անգամ հոս - հոն կանչուին, մեթրոյի գիծ մը չբանի Հինգշաբթի առտու եւ բազմաթիւ ճամբաներ անգործածելի դառնան:

ԻՐԱՆՑԻ ուժերուն շղթայազերծած «Ռամատան գործողութիւնը իր ութերորդ օրը բոլորեց, բայց ոչ մէկ յստակ տեղեկութիւն աշխարհագրական վայրին մասին՝ ուր պատերազմը կը մղուի: Ըստ Թեհրանի «Իրաքեան հողամասին վրայ է պատերազմը, ուր խալամի մարտիկները իրենց դիրքերը կը զօրացնեն ետ մղելով իրաքեան ուժերուն հակայարձակումները: Ալժէի մէջ, Իրանի վարչապետ Միր Հուսէյն Մուսաւիի ըսաւ թէ Իրան համաձայն է վերջ տալու պատերազմին եւ հաշտուելու Իրաքի հետ, պայմանաւ որ այս վերջինը «իր ուժերը ամբողջութեամբ ետ քաշէ Իրանէն, պատերազմական վնասուց հատուցում ընէ Իրանի եւ միջազգային յատուկ մարմին մը դատապարտէ նախագահ Սատտամ Հիւսէյնը»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱ - ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Հայաստանի Գրողներու, Նկարիչներու միութեանց և Թատերական Ընկերութեան վարչութեան միացեալ նիստին, օրակարգի կարեւոր կէտերէն մէկն ալ կ'ըլլայ Այբբենարաններու և ւ դասագիրքերու հարցը:

Հարցեր, որոնք շատ յաճախ քննութեան կ'առնուին ոչ միայն ժողովներու, խորհրդակցական նիստերու, հարցազրոյցներու ընթացքին, այլեւ մանկավարժներու եւ նիւթերուն լաւատեղեակ անձերու կողմէ:

Շատերէն օրինակ մը: Լեւոն Հախվերդեան, Գրական Թերթ շաբաթաթերթին 1980-ի Սեպտեմբերի թիւերէն մէկուն մէջ քննութեան կ'առնէ, բրբեւ սկզբնաքայլ, Ա. կարգի եօթը տարեկաններուն սահմանուած եւ 65.000 տպաքանակով լոյս տեսած Այբբենարանը: Սխալներու մատնանշումէն ետք անոր եզրակացութիւնը կ'ըլլայ.- Տասնեակ հազարաւոր առաջին դասարանցիներ ահա այսպիսի Այբբենարանով են առաջին անգամ (առաջին անգամ) առնում մայրենի լեզուի ուսուցման համբ: Մեզ չէ՞ Հայոց լեզուն, որ այսպիսի խեղճ ու կրակ տեսքով է ներկայանում մանկանը՝ այդ լեզուի վաղուայ տիրոջն ու պահապանին»:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան 8-րդ Համագումարին, 1981 Մայիս, վարչութեան նախագահը Վարդգէս Պետրոսեան անտրամաբանական եւ սխալ կը գտնէ յօդուածագիրին եւ անոր նմաններուն դէմ չըմթայազերծուած արշաւը, դասագիրքերու հեղինակներուն եւ այլոց կողմէ: Կ'ըսէ յատակ.- Դասագիրք, այն էլ Այբբենարան ստեղծելը ստեղծագործական դժուարին խնդիր է եւ մենք իրապէս պիտի պատրաստ լինենք լծուելու այդ գործին»:

Միացեալ նիստին, կը մատնանշուի իրաւամբ, թէ դարերու ընթացքին կը պատրաստուին հայերէնի եւ հայ գրականութեան նուիրուած բազմաթիւ դասագիրքեր: Ասոնց լաւագոյն օրինակները կ'օգտագործուին յաջորդաբար: Հայ տպագիր առաջին Այբբենարանը լոյս կը տեսնէ 1567-ին (*): Ցայսօր կը տպագրուին հայերէնի աւելի քան 700 Այբբենարան: Միայն խորհրդային իշխանութեան տարիներուն լոյս կը տեսնեն 153 Այբբենարաններ: Երբ կը թերթենք զանոնք, շատ յաճախ ուզզակի կը սքանչանանք: «Բայց ներկայումս հայկական դպրոցներում գործող Այբբենարանը այդ լաւագոյների կամ լաւերի շարքում չէ«:

Բանասիրական Գիտութիւններու դոկտոր Ռ. Իշխանեանի զեկուցումին համաձայն, այժմու Այբբենարանին մէջ կան չափածոյ եւ արձակ բազմաթիւ մարգարիտներ: Կան նաեւ անընդունելի շատ հատուածներ, սխալ բացատրութիւններ, ոչ ճիշդ անուններ: Կը յայտնէ այն միտքը, թէ նման աշխատասիրութեան մը ձեռնարկողը պէտք է ըլլայ մանկավարժ, գրականագէտ, հոգատար գրիչ: Կը յիշեցնէ, թէ անցեալին հայերէնի դասագիրքերը կը կազմէին մեր լաւագոյն գրագէտները՝ Աղայեան, Թումանեան, Շանթ, Զարենց, Բակունց եւ ուրիշներ:

Թերութիւնները շատ են ցած դասարաններուն սահմանուած ընթերցարաններուն մէջ: Կան անհարկի կրկնութիւններ, անյաջող վերնագիրներ եւ բաժիններ, սխալ տեղադրուած նիւթեր, անտրամաբանական կրճատումներ, անճաշակ փոփոխութիւններ: Միջին դասարաններու ծրագիրներուն մէջ պէտք եղած ծաւալով չէ ներկայացուած, ոչ ալ լաւագոյն ձեւով ընտրուած մեր ժամանակակից արձակը:

Բարձրագոյն կարգերուն սահմանուած հայ գրականութեան նախկին ծրագիրը իր ատենին կը քննադատուի: Կը կազմուի նորը: Անշուշտ, բարելաւումներ կ'արձանագրուին: Սակայն, դեռ ակներեւ կը մնան բազմաթիւ սխալներ: Անհիմն կերպով կը խախտուի որոշ գրագէտներու յատկացուած դասաժամը: Զափազանց կը ծանրաբեռնուին 8-րդ եւ 9-րդ դասարաններուն ծրագիրները:

Ռ. Իշխանեանի տեսակէտով, հայերէնին յատկացուած ժամերը պէտք է առաւելագոյն չափով օգտագործել: Մանաւանդ՝ պէտք է շարունակուին բարձրագոյն կարգերուն մէջ, քանի որ ճիշդ այս դասարաններուն մէջ պէտք է, որ իրօք, արմատական կերպով դասաւանդուի գրաւոր եւ բանաւոր մայրենի լեզուն, արմատ ձգեն լեզուին կարեւոր գիտելիքները (**):

Զեկուցաբերը յատուկ կ'անդրադառնայ ռուսական դպրոցներուն հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասաւանդութեանց խնդիրներուն: Արտայայտած միտքերը, դժբախտաբար, չեն արձանագրուիր: Միայն կ'ըսուի, թէ «ընդունուեց այդ դպրոցների հայ աշակերտութեան մէջ հայ գրականութեան եւ Հայոց լեզուի նկատմամբ սէր, պատկառանք պատուաստելու, յաճախակի Հայ գրողների հետ նրանց հանդիպումներ կազմակերպելու անհրաժեշտութիւնը»:

Ժողովին ընթացքին հրապարակ կը դրուի Հայաստանի ռուսական դպրոցներուն մէջ հայերէնի դասագիրքերը հիմնովին վերափոխելու հարցը:

Լուսաւորութեան նախարարը՝ Ս. Հախումեան, կը պատասխանէ ներկաներուն բազմաթիւ հարցումներուն: Այս առիթով, ան եւս կարեւոր կը նկատէ բարձր մակարդակի վրայ դնելու անհրաժեշտութիւնը դասագիրքերուն: Անհրաժեշտ կը գտնէ հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասաւանդութեան որակին բարձրացումը, ուսուցչական կազմին կատարելագործումը:

Լ. Հախվերդեան կ'անդրադառնայ մանկա - պատանեկան թատրոնին, շարժանկարին եւ խամաճիկներու ներկայացումներու կէտերուն: Կը շեշտէ ասոնց կարեւորութիւնը մանուկներու եւ պատանիներու գրական - գեղարուեստական հակումներուն զարգացման ուղղութեամբ: Երեւանի պատանեկան թատրոնին շարք մը յաջողութիւնները կը վերագրէ թատերագիրներուն: Կը պարզէ օրինակներ՝ Դպրոցական կատակերգութիւն, Հինգ բոպէ ճշմարտութիւն, Աղջիկը, Ծիպիլին եւ Տիմբական, Սկիզբը: Ասոնք, ըստ զեկուցաբերին, իրենց յաջողութիւնները կը պարտին թատերագիրներ Զ. Խալափեանի, Ալ. Արաքսմանեանի, Ս. Ցարութիւնեանի, Մ. Մարտիրոսեանի: Միաժամանակ կը քննադատէ Մի կաթիլ մեղրը ժապաւէնը, որովհետեւ Թումանեանի համով - հոտով լեզուն կ'անտեսուի, ինչպէս նաեւ կուռին դրդապատճառները: Այլ քննադատութիւններ ալ կը կատարէ տեսէն - անիմէներու մասին:

Պատանիներուն սահմանուած խաղացանկը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ զեկուցաբերին: Կը նկատէ, որ այդ խաղացանկին մէջ քիչ տեղ կը գրաւեն Հայ ժամանակակից հեղինակները: Ապա՝ կը նկատէ մեծերուն յարմարելու միտում մը: Օրինակ՝ Շէյքսփիրի «Ոչնչից մեծ աղմուկը» թատերախաղը առաւելաբար հասուն մարդոց կը սահմանուի, բայց ոչ՝ փոքրիկներուն:

Զեկուցաբերը կը քննադատէ Երեւանի խամաճիկներու թատրոնը, հեռատեսիլի մանկա - պատանեկան հաղորդումները: Քննադատութեան թիրախը կ'ըլլայ այլեւս ասոնց իւրայատուկ դարձած հայերէնի գէշ մակարդակի լեզուն, նիւթերուն մակերեսային մօտեցումները, գրաւիչ չըլլալու ակներեւ իրողութիւնը:

Առաւել չափով անմխիթարական կը գտնէ պատկերը մանկա - պատանեկան շարժանկարին համար: Հայֆիլմը 50-ական թուականներուն կը նկարահանէ Յովազաձորի գերիները:Այնուհետև դադար, տասնեակ տարիներ անընդհատ: Ապա՝ Աստղային ամառ, Գիքոր «տրտմալի ռ-բակով»: Այսքան մը քառորդ դարու ընթացքին:

Նոյն տխուր պատկերը, ըստ զեկուցաբերին, Օփերային համար: Խօսքը, անշուշտ, կը մնայ մանկա - պատանեկան ներկայացումներուն համար:

Արձանագրութեան մէջ կ'ըսուի, թէ տուեալ ճիւղերուն պատասխանատուները կ'ընդունին կատարուած քննադատութիւններուն իրողութիւնը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Շար. 2)

(*) Խօսքը կը վերաբերի տուեալ թուականին Կ. Պոլիս լոյս տեսած Աբգար Թոխաթեցիին Փոքր գերականութիւն կամ՝ Այբբենարան դասագիրքին: Այբբենարանի ամէնէն հին ձեռագիրը՝ Ցաղագս իմաստութեան անվարժ տղայոց ուսմանը, կը կազմէ Թ. Մեծոփեցի, 1430-ին: Աշխարհաբար առաջին Այբբենարանը՝ Նոր Այբբենարան խորագիրով, կը հրատարակուի 1781-ին, Թրիեսթ:

(**) Ռ. Իշխանեանէն առաջ այս պահանջը կ'արծարծեն գրագէտներ, մանկավարժներ եւ ուրիշներ: Ապարդիւն: Լուսաւորութեան նախարարութեան վերջին ուսումնական ժամանակացոյցը, նախորդներուն նման կ'անտեսէ հայկական դպրոցներուն միջնակարգի բաժիններուն՝ Թ. եւ Ժ. հայերէնի դասաւանդութեան շարունակութեան հարցը:

Ժամանակացոյցը միայն կը նշէ.- Այն դպրոցներում, որտեղ անհրաժեշտութիւն է զգացւում բարձր դասարանների աշակերտների գիտելիքները կատարելագործել Հայոց լեզուից, ՀՍՍՀ Լուսաւորութեան մինիստրութիւնը յանձնարարում է 9 - 10-րդ դասարաններում այդ նպատակին յատկացնել փակուլտատիւ պարապունքներից շաբաթական մէկական ժամ:

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

ՅՈՎՍԷՓ ԱՇՐԱՖԵԱՆ

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

170. Մեր կարծիքով, որոշ անկապաշտութենէ ու խորհրդապաշտութենէ խրզումի այս կամքն է որ *Ծիածան*-էն դուրս թողած է նաեւ *«Միրային հծծիւններ»*ը (ՀՊՀ էջ 201), ուր, օրինակի համար, առաջին տողը այսպէս կը հնչէ.- *Տո՜ւր համբոյրիս խանդոտ՝ շրթունքդ բուստէ*: Դուրս թողուլ այս քերթուածը, Մեծարենցի համար կը նշանակէր խզում մը իրեն ժամանակակից կարգ մը հայ բանաստեղծներէ՝ *մարմներգութեան* առընչութեամբ եւ միաժամանակ խզում մը որոշ դիրքէ մը, այսինքն՝ անկապաշտ եւ խորհրդապաշտ արուեստի դիւրին, մակերեսային տարփագրութենէն:

171. Տես Օփէլիա Գասպարեանին ուղղուած նամակը, ԳՑ 21, էջ 90 - 91:

172. ԳՑ 21, էջ 95, նամակ Արտաշէս Յարութիւնեանին:

173. ԳՑ 21, էջ 96: Ընդգծումը մեզմէ է:

174. *Ծիածան*-ին եւ *Նոր Տաղեր*-ուն մէջ բառին բարձրագոյն առումովը խորհրդապաշտ բանաստեղծ մըն է, օրինակի համար *«Կիրակմուտք»*-ին (ՀՊՀ էջ 39. ԳՑ 20, էջ 39) եւ *«Առընչութիւն»*-ին մէջ (ՀՊՀ էջ 93. ԳՑ 20, էջ 81): Քերթողական իր ստեղծագործութեան ի՛րապէս նոր տարրերը մենք կը տեսնենք, «գիւղի տեսարաններէն» աւելի, *«Ի՜նչ արբեցութեամբ»*-ին (ՀՊՀ էջ 128. ԳՑ 21, էջ 109) նման հարազատօրէն բնութենապաշտ քերթուածի մը մէջ: Ասով, կու գանք այն համոզումին թէ Մեծարենցի մէջ «գիւղը» քնարականէ աւելի հոգեբանական պայման մըն է. հեռաւոր ու հիւանդ բանաստեղծին համար «գիւղը» կը ներկայացնէր, մեր կարծիքով, ամէն բանէ առաջ ազատագրումը, փրկութիւնը խորհրդանշող տեսակ մը առասպելական տարր:

175. *Վէմ* էջ 38:

176. ԳՑ 20, էջ 12:

(Վերջ)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) Յուսաբեր ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Յունիս 27-ին, նշուած է «Եգիպտահայ մամուլի օր»ը, նախաձեռնութեամբ «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցութեան: Հանդիսութիւնը հովանաւորած է թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան: Ներկայ եղած են Ազգ. Իշխանութեանց եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Նախ քան յայտագրի գործադրութիւնը հանդիսականներ դիտած են պատրաստուած ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Եգիպտոս լոյս տեսած ու հրատարակուող թերթերու նմոյշներ: 1865-էն մինչեւ այսօր լոյս տեսած են 140 թերթեր, որոնցմէ 75 հատ ցուցադրուած են: Յայտագիրը վարած է Շաքէ Յովակիմեան: Բացումը կատարած է Կայծ Կոկանեան, շեշտելով հայ խմբագրին դերը հայ մամուլի առաքելութեան մէջ: «Արեւ» օրաթերթին կողմէ խօսք առած է խմբագիրը՝ Աւետիս Եափուճեան, անդրադառնալով Սփիւռքի դժուար պայմաններու մէջ հայ թերթի դերին: «Ջահակիր» շաբաթաթերթի խմբագիր Զաւէն Պալայեան խօսած է հայ թերթի առաքելութեան մասին, մասնաւորաբար գաղութներու ազգային եւ մշակութային կեանքին մէջ: «Յուսաբեր» օրաթերթի վարչութեան խօսքը փոխանցած է տոքթ. Սուրէն Պայրամեան, անդրադառնալով հայ մամուլի տեղեկատուական եւ հանրային դաստիարակութեան դերերուն: Գնահատանքի գիրեր յանձնուած են «Արեւ», «Ջահակիր» եւ «Յուսաբեր» թերթերու վարչութեանց, անձնակազմին եւ աշխատակիցներուն, ինչպէս նաեւ Եգիպտահայ Հրատարակչական Ֆոնտի հիմնադիր տէր եւ տիկին Փօլ Քիլիճեանի: Գեղարուեստական ճոխ յայտագրի մը գործադրութենէն ետք հանդիսութեան փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

×

ՔԼԻՎԼԷՆՏԻ (Միացեալ Նահանգներ) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 26 - 27-ին գումարուած է Մալաթիոյ Հայրենակցական Կրթասիրաց Ընկերութեան 78րդ Պատգամաւորական Ժողովը: Երկու օրուան նիստերու ընթացքին ժողովականներ արծարծած են զանազան հարցեր եւ միաձայնութեամբ հաստատած 1983-ի կրթական նոր թոշակներու պիւտճէն: Ընկերութիւնը 500-ական տոլար կը յատկացնէ Ամերիկայի հայկական կարգ մը վարժարաններու, Պէյրութի մէջ կը պահէ ութ ուսանող եւ այլն: Ժողովի աւարտին տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի պատիւ պատգամաւորներուն:

×

ՄԵՍԵՉՈՒՍԵԹՍ (Միացեալ – Նահանգներ) Ակնարոյժ – Վիրաբոյժներու Միութեան նախագահ ընտրուած է Տոքթ. Վարանդ Յակոբեան: Իր ճառին մէջ տոքթ. Յակոբեան անդրադարձած է Միութեան մարդասիրական գործունէութեան եւ նպատակներուն: Իր մասնագիտական հետաքրքրութիւններու կողքին տոքթ. Վարանդ Յակոբեան նուիրուած է նաեւ ազգային գործերու: Գործունեայ անդամներէն է Կիլիկեան Թեմի Պոսթընի շրջանի:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Յունիս 19-ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի ընկերային ծառայութեան գրասենեակի պաշտօնական բացումը, քօքթէյլով: Յայտագիրը վարած է Հրանդ Մարգարեան: Խօսք առած են Մուշեղ Ա. քհնյ. Գալուստեան եւ Մելինէ Գարագաշեան, գրուատելով Հ. Օ. Մ.ի դերը գաղութներու մէջ: Եղած են նուէրներ ի նպաստ գրասենեակին եւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ Ռուզան Բարխուդարեանի եւ Վարդգէս Պալօղլեանի:

ԺՊԻՏ

Մասնագէտ բժիշկ մը կ'ըսէ իր հիւանդին.- «Բժշկութիւնը հսկայ յառաջդիմութիւններ ըրած է, տիկին: Ձեր ընդգացած նեղութիւնները անցեալին ատամնային խանգարումներու կը վերագրուէին: Մինչդեռ հիմա, հաստատուած է որ պատճառը անծանօթ է:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԱՐԳԻԼՄԱՆ, ՁԱՏՈՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏԱԴՐԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԿՐՕՆՔԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԵՐԷ՞Ն

(Բ. եւ վերջ)

Յուլիս 6-ի առաւօտեան, հայկական պատուիրակութիւնը առաջին հանդիպում մը ունեցած է կրթա - դաստիարակչական նախարար Ալի Աքպար Փարւարէշի հետ, անոր ուշադրութեան յանձնելով պարսկահայութեան մտահոգութիւնն ու յուզումը տրուած որոշման հետեւանքով եւ շեշտելով հայ եկեղեցւոյ ու կրօնական դաստիարակութեան շաղկապումը եւ անբաժանելիութիւնը հայերէն լեզուի հետ: Պատուիրակութիւնը հայկական պահանջները բովանդակող նամակ մըն ալ յանձնած է պարոն նախարարին, որ խոստացած է քննել հարցը եւ արծարծել զայն կրթա - դաստիարակչական բարձրագոյն խորհուրդի նիստին:

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, պատուիրակութիւնը ընդունուած է խորհրդարանի նախագահ հոճաթոլէսլամ Հաշեմի Ռաֆսանջանիի կողմէ: Առաջին խօսք առնողը եղած է երեսփոխան Հրայր Խալաթեան, որ ի մէջ այլոց ըսած է. «Մեր ժողովուրդը մտահոգուած է եւ այն համոզումը ունի, որ այս խախտումները շարունակուելու պարագային, ոչ միայն մեզմէ պիտի խլուին մեր բոլոր օրինական իրաւունքները եւ ազատութիւնները, այլեւ կրնայ վտանգուիլ մեր կրօնա - մշակութային գոյութիւնը, քանի որ անիկա խարսխուած է մեր եկեղեցւոյ, դպրոցի եւ լեզուի վրայ ու այդ խախտումները կը միտին մեզ զրկել թէ՛ կրօնքէ, թէ՛ դպրոցէ եւ թէ մշակոյթէ»: Ապա, հայ երեսփոխանը յիշեցնելէ ետք Սահմանադրութեամբ ճանչցուած Հայ փոքրամասնութեան իրաւունքները, նշած է. «Մեզի չեն արտօներ, կրօնքի վրայ հիմնուած այս վարչակարգին մէջ, նոր աղօթատեղիներ կառուցանել, որպէսզի մեր երիտասարդութիւնն ու ժողովուրդը կրօնական սնունդ եւ դաստիարակութիւն ստանան, մեզի կ'արգիլեն մեր դպրոցներուն մէջ մեր լեզուով կրօնքը ուսուցանել եւ այսպէս՝ բոլոր մարզերու մէջ, մեր դէմ վարչական խոչընդոտներ կը յառաջացնեն»:

Արտակ Արք. դիտել տալէ ետք, թէ զանազան դժուարութիւններու կարգին հայկական դպրոցներու հարցը ամէնէն կենսականն է, աւելցուցած է. «Իսլամական ոչ մէկ երկրի մէջ մինչեւ հիմա պատահած է նման բան, որ յայտարարուի թէ փոքրամասնութիւնները պետական պաշտօնական լեզուով պէտք է սորվին իրենց կրօնքը: Երբ հոս, երկիրը կրօնական հիմք ունի, մենք եւս պէտք է զօրացնենք մեր կրօնական դաստիարակութիւնը, ինչպէս նաեւ կրօնքի լեզուն»: Իր խօսքի աւարտին Արտակ Արք. խորհրդարանի նախագահին յանձնած է Թեմական Խորհուրդին նամակը, որ կը բովանդակէ հայ համայնքի պահանջները:

Ի պատասխան, իր խօսքին մէջ Հաշեմի Ռաֆսանճանի ըսած է. «Կը կարդամ ձեր նամակը եւ կը խօսիմ պատասխանատուներու հետ, այսուհանդերձ նշեմ, որ ընդհանրապէս Իսլամը իր պարտականութիւնը կը նկատէ սիրալիր վերաբերում ունենալ կրօնական փոքրամասնութիւններու հետ և կը սպասենք որ յետագային, իսլամական հանրապետութեան մէջ կրօնական փոքրամասնութիւնները աւելի լաւ և հանգիստ կեանք ունենան: Իսլամի պատմութիւնը ցոյց կուտայ, թէ ուր որ իսլամական իշխանութիւն գործի գլուխ անցած է, լաւ վերաբերում ցուցաբերուած է Հայերու հանդէպ: Անցեալին, օրէնսդիրներու՝ Իսլամէն անտեղեակ ըլլալուն հետեւանքով, վաւերացուցած օրէնքներուն մէջ յաճախ սխալներ եւ թերութիւններ սպրդած են: Օրէնք մը վաւերացուած է պարզ մեծամասնութեամբ մը: Իսկ ներկայիս, մեր երկրի Սահմանադրութիւնը շարադրելու ընթացքին մեծ ջանք թափուած է իւրաքանչիւր անհատի իրաւունքներու պահպանումին համար: Դուք ալ ձեր կարգին պէտք է հայ քոյր - եղբայրներուն բացատրէք, որ այս երկրին մէջ իսլամական յեղափոխութիւն մը տեղի ունեցած է: Ձեր պարտականութիւնն է լուսաբանել ժողովուրդը, իսկ հայ քոյրերը եւ մանաւանդ հայ եղբայրները իրենց գործի, երթեւեկութեան, կեցուածքի, մօտեցումի եւ յարաբերութեան մէջ այնպէս պէտք է վարուին, որ միշտ դըրաւեն մահմետականներու համակրանքը եւ պատճառ չդառնան պատրուակ հանդիսանալու տգէտ տարրերու եւ խնդիրներ յառաջացնելու, զորս մենք չենք ընդունիր: Յուսով եմ որ կրնանք իրարու կողքին լաւ ապրիլ եւ օրինակ դառնալ միւսներուն»:

Իրանա - Հնդկաստանի թեմի առաջնորդ Կորիւն Եպիսկ. Պապեան խօսելէ ետք Խուզիստանի շրջանը կատարած իր այցելութիւններու, աղէտեալ շրջանները Հայերով վերաբնակեցնելու եւ տարուած այլ աշխատանքներու մասին, նշած է, թէ տիրող եղբայրական մթնոլորտին մէջ նման շրջաբերականներ դժուարութիւններ կը յարուցանեն եւ մտահոգութիւններու դուռ կը բանան: Իր կարգին, Ատրպատականի Հայոց առաջնորդական տեղապահ Բագրատ Ա. քհնյ. Մելքոնեան խորհրդարանի նախագահին ուշադրութեան յանձնած է իր շրջանի Հայութեան հարցերը:

ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մէկը եւս Ապրիլեան սերունդէն որ առանց աղմուկի մեկնեցաւ մարդու եւ հայ մարդու իր պարտականութիւնները կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ:

Ծնած Մերտեկէզ, Իզմիթի շրջանները, 1904-ին, Յակոբ Փափազեան, ինչպէս իր սերնդակիցներն ու բախտակիցները, մանկութիւն չունեցաւ: Ապրեցաւ մղձաւանջի մը մէջ: 1915-ին ճաշակեց տարագրութեան դառնութիւնները: Ծննդավայրէն տեղահանուեցաւ դէպի Գոնիա եւ ապա՝ 1920-ին հաստատուեցաւ Պոլիս: Այս մըրրիկին մէջ կորսնցուց բազմաթիւ անդամներ, իր ընտանիքէն, եւ սակայն մղեց պայքար ճակատագրին դէմ եւ ամէն կողմէն խոյս տուող կեանքը վերագտաւ եւ յուսաց: 1925-ին ձգեց Թուրքիան ու հաստատուեցաւ Ֆրանսա: Փարիզ եղաւ իր առաջին կայքը: Ապրեցաւ նաեւ Նոր Նահանգին Հօթմոն քաղաքը եւ վերջապէս, 1939-ին, հաստատուեցաւ Մարսէյլ:

Պարզ, համեստ, պարկեշտ, իր ամբողջ կեանքը եղաւ պայքար մը: Իր միակ ձըգտումն էր ապահովել իր եւ ընտանիքին տնտեսական դիրքը եւ տալ իր զաւակներուն հայեցի դաստիարակութիւն: Յակոբ Փափազեան իրագործեց իր նպատակները: Գործունեայ, ձեռներեց, ջանասէր նախանձելի յաջողութիւններ արձանագրեց ընկերային կեանքին մէջ: Բարեացակամ, ազգային զգացումներով տոգորուած տուաւ իր երկու մանչ զաւակներուն, Ֆիլիփին եւ Նուպարին, հայեցի դաստիարակութիւն՝ յանձնելով զանոնք Փարիզի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի Մխիթարեան Հայրերուն: Յակոբ Փափազեան նիւթական լայն մասնակցութիւն բերած է հայ հանրային հաստատութիւններուն եւ մասնաւորապէս Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին: Ընկերական, զուարճախօս, կատակաբան, ունեցաւ բարեկամներու յատուկ շրջանակ մը:

Յակոբ Փափազեան գիտէր իր կարողութիւններու սահմանը եւ անոր համար ալ միշտ աշխատեցաւ շուքի մէջ, ըլլայ որպէս անդամ Հ. Բ. Ը. Մ.ի կամ որպէս Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան:

Իր բացակայութիւնը յոյժ զգալի պիտի ըլլայ, Փափազեան ընտանիքներու, նամանաւանդ որ նոյն տարուան մէջ կորսնցուց իր կողակիցը: Զկայ այլեւս մեծ հայրիկը, որ իր թոռները կ'առաջնորդէր հայկական դպրոց կամ եկեղեցի: Սակայն, իր ձգած եւ փոխանցած հայկական շունչը միշտ տիրական պիտի ըլլայ ու իր յիշատակը քաղցր եւ անմար: Հպարտ էր իր զաւակներով եւ թոռներով, այսուհետեւ ալ կրնայ հպարտ ըլլալ քանի անոնք անկասկած պիտի առաւել զարգացնեն հօրենական ժառանգը թէ ընկերային, թէ ազգային կեանքին մէջ:

Մեծագոյն ուրախութիւնն է որ կրնայ ունենալ Յակոբ Փափազեան անդենականին մէջ:

Յակոբ Փափազեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Յուլիս 13-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ բարեկամներու եւ ազգայիններու հոծ բազմութեան մը եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէռի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ: Թաղման կարգի աւարտին, Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան հակիրճ խօսքերով վերագծեց ննջեցեալին կեանքի ճանապարհը՝ ընդգծելով իր բարեմասնութիւնները, իր ընկերային յաջողութիւնը և ազգային մտահոգութիւնները:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՔ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Արամ Խաչատրեանի նուիրուած երեք փաստանկարներ պատրաստուած են: Բեմադրիչ Ռուզան Ֆրանկուլեանի ժապաւէնը մէկ ժամ կը ներկայացնէ վարպետին կեանքն ու երաժշտական վաստակը, վեր առնելով անոր տեղը հասարակութեան մէջ: Միւս երկու շարժանկարնեըը, որոնց բեմադրիչներն են Գրիգոր Մելիք - Աւագեան եւ Լաէրտ Վաղարշեան, կը խօսին Խորհ. Միութեան եւ այլ երկիրներու մէջ Խաչատրեանի բեմադրերու ներկայացման եւ անոր կեանքի զանազան շրջաններուն մասին: Խաչատրեանի ծննդեան 80-ամեակը կը նշուի գալ տարի:

×

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐ» ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսին մէջ Հայաստանի նուիրուած «օրեր»ը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են այցելուներու մօտ: Այդ առթիւ Մոսկուա գացած է հայկական պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար կարէն Դալլաքեանի: Մամուլի ասուլիս մը տալով, վարչապետի տեղակալ Ռեմա Սվետլովա անդրադարձած է Հայաստանի նուաճումներուն՝ զանազան կալուածներէ ներս: Հայաստանի նուիրուած «օրեր»ու ընթացքին տեղի ունեցած է հայկական շարժանկարներու փառատօն մը, գիտնականներ հանդէս եկած են զանազան նիւթերու մասին խօսելով, իսկ արուեստագէտներ համերգներ տուած են:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ
ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Երկուքն ալ լռեցին պահ մը: Երկուքին ալ մտածումը կը նմանէր այն խոզակի մէջ կազմուած, կերպարանափոխուած թրթուրին՝ որ թեւերը ծակելով դուրս պիտի գայ: Երկուքին մէջ ալ մտավախութիւն մը կար:

- Կիրոս, սիրելիս, այլ է եօթը տարի աշխատիլ այդ ուղղութեամբ, այլ է գործադրութեան որոշում տալ: Մեր աշխատանքները հասունցած չեն. նման որոշում մը, պէտք է ապահովէ մեր ժողովուրդի յաղթանակը: Ես զոհերէն չեմ վախնար: Այս ժողովուրդը միշտ ալ պատրաստ է զոհեր տալու եւ առաւելապէս զոհերով պահած է իր գոյութիւնը, հասնելու իր մեծ երազին ... Ինչպէս ըսի, սիրելիս, եթէ նման քայլի մը հետեւանքով յանկարծ խեղդուի այդ կախարդական երազն ու հաւատքը ժողովուրդին...

Տոքթ. Նայիրեան այդ մասին մտածելու եւ մանաւանդ Կիրոսի խորհրդածութիւնները իմանալու համար ուզեց բաց ճամբայ մը ձգել ու աւելցուց.

- Գիտե՞ս, Կիրոս, իմ մէջ միշտ ալ ուժեղ եղած է պահպանողականը: Էհ, զուցէ տարիքն ալ է, որ նման մտածումի մը ետեւէն արագ չեմ կրնար վազել: Միշտ ալ դանդաղ կը քալեմ, բայց կը քալեմ ... Այս մտածումը ինծի բացաւ ուրիշ պատուհան մը. այդ՝ Թուրքիոյ քաղաքական ներկայ կացութիւնն է: Պալքաններու հետ պատերազմի մտնելու ուժեղ պատրաստութիւններ կը տեսնեն:

-Ես տակաւին առիթ չունեցայ ըսելու, Տոքթոր, որ այդ՝ ըսել կ'ուզեմ, պատերազմի պատրաստութիւնը իմ մէջ աւելի հիմնական զարձուցին ապստամբութեան մը պատրաստութիւնը: Կ'ուզէի գիտնալ, թէ ի՞նչ կը կատարուի այդ ճակատին վրայ:

- Արդէն տենդոտ պատրաստութիւններ կ'ըլլան երկու կողմերու վրայ: Ռուս եւ գերմանական թերթերը աւելի շատ եւրոպական միջամտութեան մասին կը խօսին: Ոչ, կողմնակի բախումներ եղած են: Ամիս մը առաջ ստացած եմ նամակ մը Պիւրոյէն...

Ջերչի Կիրոս քիթը վեր քաշեց երկու անգամ, անհամբեր:

- Պիւրօն կացութիւնը աւելի ծանր կը գտնէ եւ կը կարծէ, գուցէ Պալքանեան պատերազմ մը պատճառ ըլլայ Եւրոպական պատերազմի: Թրքական բանակը գերմանական սպաներով կը տարուի, որ բանակը զինուած է գերմանական զէնքերով, որ...

- Կարեւոր էր, Տոքթոր, գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ կուսակցութեան աշխատանքը ու դիրքը նման պատերազմի մը առեն:

- Կիրոս, ճանչ, առայժմ ուրիշ անել ճամբայ ունինք մեր առջեւ: Ճիշդ է թէ պատերազմը բաւական բան կը փոխէ եւ մենք չէ որ պիտի սկսինք այդ պատերազմը: Գուցէ սկսի պատերազմը եւ սակայն չեմ հաւատար, որ Թուրք եւ Պալքանեան պատերազմը կրնայ Եւրոպական պատերազմի պատճառ դառնալ: Վերջ ի վերջոյ անգլիական եւ ֆրանսական միջամտութիւն պիտի մտնէ այն առեն երբ Պալքանները սպառնան Պոլսոյ եւ Վոսփորի: Ինչ ալ ըլլայ, կ'ուզեն պահել Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը:

« Ճիշդ ես, Կիրոս, որ մեր կուսակցութեան համար ընելիքներ շատ կան երկու պարագային ալ, ըլլայ Պալքանեան, ըլլայ Եւրոպական պատերազմի առեն:

(Շար. 609)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Թադէոս մատրան հոգաբարձութիւնը ստացած է.- Ռուբէն Կարապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ Պ. Յարութիւն Ապտալեանէ, Տիկին Վարդանոյշ Ապտալեանէ 100-ական, Պ. Յակոբ Էթմէքճեանէ 150 Ֆ., Հրաչեան ընտանիքէն 100 Ֆ.:

×

Նուօթէլի մէջ «Կայծակ» նուագախումբի կողմէ ի նպաստ Իսիի միօրեայ վարժարանին տրուած երեկոյթի ընթացքին հետեւեալ նուէրները եղած են.- Պ. Միհրան Քէհէեան, Այրի Տիկին Ապունեայեան, Պ. Օննիկ Նալպանտեան, Պ. Միշ Աւետիսեան 1000-ական, Տէր եւ Տիկին Մազմանեան, Պ. Միթիլճեան - Էքլէր Ռէփաս, Տէր եւ Տիկին Սարթօրի 500-ական, Սօսիէթէ Պիւլպիւլ 400 Ֆ.:

ՃԱՀԱՆ ԱՀՆՈԻՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

խանիցս տպուած, միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31:

RETENEZ cette date 13 DÉCEMBRE

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

(Մայիս 9-ի հացկերոյթի առթիւ)

Պօղոսեան եղբայրներ 10.000, Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղ 3000, Փիէռ Ղազարեան 2000, Նուպար Փափազեան 1500, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Արշամ Պապայեան, Շալճեան ընտ. 1000-ական, Արթաքին Յակոբեան, Գոմոնի Կապոյտ Խաչ, Պուլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչ, Սարգիս եւ Աստղիկ Գույումճեան, Պուլ. Օտտոյի Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն, Տ. Մուշեղեան, Տարօնի Հայր Միութիւն, Կարպիս Տողրամաճեան, Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչ, Զաւէն Միլտոնեան, Հայ Արենոյշներու Միութիւն, Սուրէն Ալեքսանեան 500-ական, Գօմոնի Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն 400, Սէն Ժերոմի Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն, Ճառայեան ընտանիք, Փիլիկեան ընտանիք, Գուրգէն Փիրանեան 300ական, Հ. Մարտիրոսեան 250, Սէն Լուի Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն, Կիրակոս Հէլվաճեան, Հ. Մկրտիչեան, Յովսէփեան ընտանիք, Երուանդ Տօրումեան, Տիկին Արամ Տէրտէրեան, Կարապետ Տէրտէրեան, Աւտոյեան ընտանիք, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ, Տավիսեան ընտանիք, Շաւարշ Փիրանեան 200-ական, Կարապետ Ճանիկեան 150, Այրի Տիկին Աճէմեան 150, Մարիա ընտանիք 140, Նուպար Տէր Մինասեան, Արշամ Միլոյեան, Վարդեվառ Գամպէրեան, Արշաւիր Միսաքեան, Սիրվարդ Ճամուզեան, Այրի Տիկին Հացագործեան, Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութիւն, Տիկին Սահակեան, Պաղտասար Տիրատուրեան, Հայկ'ս նուագախումբ, Կ. Տէրտէրեան, Յ. Տէրոյեան, Մարգրիտ Կռանեան, Ս. Քէօսէեան, Տ. Թադոյեան, Հ. Զուքուրեան, Ա. Պապայեան 100-ական Ֆ.:

A L'OCCASION DU PREMIER ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTENDRE DES ARMENIENS DE TURQUIE

Présente pour la première fois en France

Le dernier film du grand cinéaste arménien HENRIG MALIAN

«LA GIFLE»

(«UN COIN DE CIEL BLEU»)

LE SAMEDI, 24 JUILLET — A 22 H.

Ce film a remporté un grand succès aux festivals internationaux de Londres et de New York.

LOCATION: Samedi apres-midi, au siège de l'association.- 131, Avenue Henri Barbusse — 92410 Clamart

UGAB — JEUNES

Soirée - Disco

CONCOURS DE DANSES FOLKLORIQUES
Avec la participation de l'Orchestre Grounk
Samedi, 24 Juillet — A partir de 22h.

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Tenue correcte exigée

Participation aux frais:
— 50 F. Non-Membres.
— 35 F. Membres.
— 25 F. Membres — Etudiants.

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

PROGRAMME DU DIMANCHE 25 JUILLET

— La Communauté catholique arménienne de Rhône-Alpes.
— Interview du Père Zabarian, Radio Vatican
— Informations en langues arménienne et française.
— Rubrique sportive.

RESTAURANT **EREVAN** — ՀԱՅՑԱՏՈՒՆ **ԵՐԵՒԱՆ**

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

ՎԻԳԸ՞Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21.30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 75

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղքատախնամի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ: 107, Avenue du Maréchal Lyautey
Հայկական ճաշեր — Գեղարուեստական բաժին
Թօմպալա - Հաճելի մթնոլորտ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

Ա. Զ. Դ.

Կարճ ժամանակամիջոցի մէջ կը մեքենագրենք ձեր հայերէն նամակները, յօդուածները եւ գիրքերը: Մատչելի գին: Բոլոր տեղեկութիւններու համար՝ Հեռաձայնել՝ 357 - 99 - 28

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

×

Ամրան շրջանին, արձակուրդի առթիւ, հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններու համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի լրացնել հետեւեալ պայմանները.-

1) Վարչութեան դիմել ԳՐԱՒՈՐ, մեկնումի թուականէն ՎԵՑ ՕՐ առաջ, նշանակելով նաեւ վերադարձի թուականը, երբ կարելի է:

2) Արձակուրդի հասցէին անպայման կցել ընթացիկ հասցէն ալ:

3) Փոփոխութեան ծախքի փոխարժէքն է 15 Ֆ., նախընտրաբար դրոշմաթուղթով:

4) Թղթատարական անկանոնութեան պատճառով, հասցէի փոփոխութիւն չենք կրնար ընել Իտալիոյ համար:

5) Առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

6) Այն բաժանորդները, որոնք կրնան ուղղակի իրենց թղթատարի գրասենեակին (*փոստ*) միջոցաւ կատարել այս փոփոխութիւնը, երախտապարտ կը թողուն թերթիս վարչութիւնը, որու համար յաւելեալ աշխատանք մըն է այս գործողութիւնը:

Շնորհակալութեամբ՝
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ՊԷՏՔ Է ՏԵՒԷ

- *Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է* Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ *որ* երկլեզու ուսուցում *մը կը ջամբէ:*

— *Ձեր դպրոցը չի կրնար գոյատեւել* առանց ձեզի:

- *Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար* անհրաժեշտ *է ձեր* մասնակցութիւնը:

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ նոր տնօրէնութիւնը *կ'առաջարկէ ձեզի.—*

- *Բացումը մանկապարտէզի մը՝ օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով:*

- *Ինքնաշարժի մասնաւոր սպասարկութիւն մը Ռէնսիի մերձակայ* արուարձաններու *փոքրիկներուն համար:*

- Արձանագրութիւնը *ձեր* զաւակներուն, մանչ *թէ* աղջիկ, նախակրթարանի *թէ* երկրորդական բաժիններուն համար (*արձանագրութեան ծախք*՝150:

- *Ցերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշագին (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ):*

– *Գիշերօթիկ՝ ամսական* 1200 Ֆ.:

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐ
ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑԷՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու *եւ* արձանագրութիւններուն *համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝*

Տիկին ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆԻ
որ ձեզ կ'ընդունի.-

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ժամը 10-էն 12 - Երկուշաբթիէն - Ուրբաթ:

1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.221 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.221

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՐԻԺԱՌՈՒՈՒ ԵՒ ՊԱՏԺԱԿԱ՞Ն

(Խանասորի արշաւանքին 85-ամեակին առթիւ)

Հաւանաբար ամէնէն բնորոշ սահմանը Խանասորի արշաւանքին: Մեր ազատագրական պայմարում մէկ չատ փարեւոր երեսը պարզող աքթին:

Հայկական Հարցին ծալքերուն ծանօթ ամէն Հայ գիտէ, թէ Եըլտըզի հրէշը հաւաքաւոր Հայերու արիւնով կը գինովնար գեռ 1894-ին, Սասունի մէջ, հակառակ անլացելին մարտունակ կեցուածքին, նախնական զէնքերով, քրտական ցեղախումբերու դէմ: Տեղի տալով միայն կանոնաւոր բանակին ստուար ուժերուն առջեւ:

Հակառակ Եռեակ Զինակցութեան երկիրներու՝ Գերմանիա, Աւստրօ-Հունգարիա եւ Իտալիա, ձեռնպահ դիրքորոշումին, Համաձայնական Պետութիւնները՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա, կ. Պոլսոյ իրենց դեսպաններուն ճամբով 1895ին բ. Դրան կը ներկայացնեն յուշագիր մը՝ բարենորոգումներու մասին: Մայիսեան ծրագիր անուանուած այս յուշագիրը բացասական վերաբերումի կ'ենթարկուի Օսմանեան կառավարութեան կողմէ: Լաւատեղեակ Մեծ Պետութեանց ներքին եւ արտաքին հակամարտ շահերուն, Համիտ առաւել սաստկութեամբ կը շարունակէ գործադրել իր հայաջինջ ծրագիրը՝ համատարած ջարդեր կազմակերպելով գաւառներուն մէջ թէ այլուր: 1894-էն 96, պատմութիւնը 300.000 կ'արձանագրէ սպանդի զոհ Հայերու թիւը:

Այս ընդհանուր քաղաքականութեան շրջագիծին մէջ, անմասն չի մնար հոծ հայութիւն ներկայացնող Վասպուրականը, յատկապէս Վանը:

1896 Յունիս 3-ին, թրքական թնդանօթները կ'ազդարարեն աղէտին լայնածաւալ տարողութիւնը: Մայր կուսանք ինքնապաշտպանութեան բուռն մարտերը: Արմենական, Հնչակեան եւ Դաշնակցական մարտիկներ վեցօրեայ յաղթական կռիւներ կը մղեն:

Ասոնց կը յաջորդեն դիւանագիտական նենգ խաղերը: Մեծ Պետութեանց հիւպատոսներու միջամտութիւն: Թրքական խոստումներ ... Յեղափոխական ուժերու մեկնում՝ Վանէն դէպի Պարսկաստան: Իբր թէ պատճառ չդառնալու համար կոտորածներու:

Արեան մէկ աւազանի մէջ մկրտուած գիտնալ թէ անդէն հազարէ աւելի երիտասարդներ Արմենական Աւետիսեանի, Հնչակեան Մարտիկի եւ Դաշնակցական Պետոյի առաջնորդութեամբ տարբեր ուղիներով կը շարժին դէպի սահման:

Թշնամին, սակայն, կը սպասէ դարանակալ: Եւ ահա կռիւ՝ անհաւասար ուժերու միջեւ, մինչեւ վերջին փամփուշտին արձակումը պաշարուած կորիններուն կողմէ: Կը նահատակուին գրեթէ բոլորն ալ Գարահիսար լերան լանջերուն եւ Ս. Բարթուղիմէոսի վանքին շրջակայքը:

Անպատիժ չէր կրնար մնալ դաւադիր ոսոխը: Մանաւանդ Մազրիկ աշիրէթը, որուն ցեղապետը Շարաֆ բէկ, Քիւրտերէն Համիտէի գունդեր կազմելու հրամանագիր էր ստացած Մեծ Մարդասպանէն:

1897 Յուլիս 25: Լուսաբացին Դաշնակցութեան «բանակը»՝ կազմուած Հայաշխարհի այլազան ծագերէն կամաւոր ներկայացած 250 մարտիկներէ, 30ը ձիաւոր, իր կազմակերպուած վաշտերով եւ հրամանատարական կազմով գնդակներու տարափով իր ներկայութիւնը կ'ազդարարէ: Կ'արժէ մէջբերել քանի մը տող արշաւախումբի հրամանատար Յովսէփ Արղութեանի (Իշխան) կատարած նկարագրութենէն.

...Հնչում է մեր պատերազմական փողը ... Հարիւրաւոր հրացանների միաձայն ... Մռնչում որոտը ցնցեց շրջակայքը ... Մոսինի արագաձիգ հրացանները աչք թարթելու ժամանակ չէին տալիս: Կարկուտի արագութեամբ թափւում էին գնդակները, մահ սփռելով ամէն կողմ ... Արգելուած էր սպանել կանանց ու երեխաներին ... Լոյսը բացուել էր ... Խանասորի դաշտը մի ահաւոր տեսարան էր ներկայացնում: Այրուած վրաններից շարունակ բարձրանում էր ծուխը ... Հարիւրաւոր դիակներ, փռուած այդ բլուրների տակ ...:

Խանասորը նաեւ սթափումի հրաւէր կը հանդիսանայ համատարած ջարդերէն յուսալքուած, ընկճուած, բարոյալքուած Հայ զանգուածներուն համար:

Խանասորի արշաւանքը իր վրէժխնդիր թափով եւ իր պատժող - պատուհասող ահեղ հարուածով, իր 19 նահատակներով անկիւնադարձ կազմող փայլուն էջ մը կ'արձանագրէ մեր մօտաւոր անցեալին ազատագրական շարժումին մէջ:

Փա՛ռք հերոսներուն:

Ժ. Մ.

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ - ՄԻՇԷԼ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅՈՒ ԳՈՐԾ ՉԷ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ՏԱՐՈՒԱԾ ԵՕԹԸ ՀԱՅԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ԵՏՔ

Սէն - Սեվրրէն սրճարանին առջեւ պայթած ռումբէն ետք, ֆրանսական ոստիկանութիւնը եօթը Հայեր հարցապնդումի տարած էր, Հինգշաբթի առտու: Սկիզբէն իսկ, յստակ էր թէ ենթակաները ոչ մէկ կապ ունէին, ոչ արարքին, եւ ոչ ալ ընդհանրապէս, ահաբեկչական որեւէ գործունէութեան հետ եւ կը թուի թէ ոստիկանութիւնը պարզ ձեւականութեան համար կատարած էր այս հարցապնդումը, որ շատ ալ կարճ տեւած էր եւ ինքնութեան ու գործունէութեան ստուգումի սահմանը չէր անցած:

Ընդհանրապէս, Հայու մատ չի տեսնուիր արդէն, այս տմարդի արարքին մէջ: «Հայ Գաղտնի Բանակի զօրավիգ Ազգ. Շարժումը» Յուլիս 22 թուակիր զեկոյց մը հրապարակած է, ուր կը շեշտէ, ի մէջ այլոց.-

«DANS LA NUIT DU 20 JUILLET 1982, UN ATTENTAT A L'EXPLOSIF A FAIT 15 BLESSES SUR LA PLACE ST. MICHEL A PARIS. SELON UN MESSAGE RECU PAR L'AFP, CET ATTENTAT AURAIT ETE REVENDIQUE PAR L'ORGANISATION ORLY.

LE MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN POUR L'ASALA A TOUJOURS CONDAMNE LES ACTIONS VIOLENTES VISANT LA POPULATION CIVILE ET RISQUANT INUTILEMENT DES VIES HUMAINES. LE MNA SE PLACE SUR LE TERRAIN DE LA LUTTE DE LIBERATION NATIONALE ARMENIENNE DONT LES OBJECTIFS ONT ETE CLAIREMENT DEFINIS PAR L'ASALA: RETOUR DU PEUPLE ARMENIEN SUR SES TERRES ACTUELLEMENT OCCUPEES PAR LA TURQUIE ET REUNIFICATION DE LA PATRIE ARMENIENNE SUR LA BASE DES DROITS NATIONAUX LEGITIMES RECONNNUS A TOUS LES PEUPLES DU MONDE».

Մէթր Փաթրիք Տէվճեան, որ կը ցաշտպանէ Վիգէն Չարխուտեանը, նոյնպէս թերահաւատ է եւ կը յայտարարէ թէ «պէտք է փնտռել թէ որո՞ւ կը նպաստէ ոճիրը»: Երրորդ սերունդի երիտասարդ Հայերը, որոնք կը պայքարին հայ դատի համար, ոչ մէկ շահ ունէին իշխանութիւնները գէշ տրամադրելու մէջ, կ'աւելցնէ Տէվճեան: Ֆրանս - Սուար, Հինգշաբթի երեկոյեան կ'անդրադառնար այս արարքին եւ ԱՍԱԼԱ-յի փարիզցի մէկ անդամին վկայութիւնը կը բերէ, ըստ որուն բանակցութիւններ տեղի ունեցած են, Պէյրութ, ԱՍԱԼԱ-յի եւ ֆրանսական իշխանութեանց միջեւ, անցեալ Դեկտեմբերին եւ «բարոյական պայմանագրութիւն» մը կնքուած է: Հ.Գ.Բ.ը ոչ մէկ ահաբեկում պիտի ընէ Ֆրանսա եւ փոխարէն քաղաքական բանտարկեալի կանոնագիր պիտի վայելեն Թրք. հիւպատոսարանը գրաւող չորս երիտասարդները: Ֆրանս - Սուար, ապա վարկածներու կը ձեռնարկէ, որոնք «թէրթօն»ի բնոյթ ունին, մանաւանդ երբ Պէյրութ - Երեւան չաբաթական ուղղակի երթեւեկին մէջ, օգնաւով, պատճառը կը տեսնէ՝ «արեւմտեան երկիրներու մէջ մահափորձերու սաստկացման»...:

×

Ներքին նախարար Կասթոն Տըֆէռ հարցազրոյց մը շնորհած է Լիպերասիոնի (Ուրբաթ Յուլիս 23), ուր շատ յստակ կերպով կուտայ իր կարծիքը, համոզուած որ Հայու գործ չէ.- «Ի՞նչ պիտի ըլլար Հայերուն շահը, նման բան մը ընելու: Չկայ: Թուրքիոյ հիւպատոսարանին դէմ յարձակող չորս երիտասարդները, ներկայիս բանտն են, սպասելով դատավարութեան: Նման արարքներ գործել պիտի նշանակէր, Ֆրանսացի բնակչութեան մօտ թշնամական հակազդեցութիւնները արթնցնել Հայերու նկատմամբ: Ատիկա ներողամտութեան պիտի չառաջնորդէր: Մանաւանդ որ, խորքին մէջ, ֆրանսական կառավարութիւնը շատ յստակ դիրքեր բռնեց Հայերու նկատմամբ: ՅԱԻԱԼԻ ՆԿԱՏԵՑ ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԸ, ՈՐ 1915-Ի ԴԷՊՔԵՐԸ ՉԻ ՆԿԱՏԵՐ ՈՐՊԷՍ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԱՅԼ ՈՐՊԷՍ ԶՍՊՈՒՄԸ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԸՆՉՈՒԱԾ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ: Բայց Թուրք ներկայ իշխանութիւնները չեն կրնար պատասխանատու ըլլալ, աւելի քան 60 տարի առաջ պատահած դէպքերու: Լաւ կը ճանչնամ Հայերը: Շատ կայ Մարսէյլ: Մարդիկ են, որոնք լուրջ աշխատաւորներ են: Համայնք մըն է, որ բոլորին համարումը կը վայելէ: Գիտեն, որ բիրտ ուժը ոչինչ կրնայ լուծել: Կառավարութիւնը չի կրնար տեղի տալ բիրտ ուժին առջեւ»:

Ու Ներքին նախարարը անկարելի չի նկատեր, որ ծայրայեղ - աջին գործն ըլլայ, ինչպէս Ռեժիս Տըպրէի դէմ մահափորձը:

Կասթոն Տըֆէռ յայտարարած էր նաեւ Եւրոպա մէկ ձայնասփիւռի կայանէն, թէ իր եւ կառավարութեան ամբողջ եռանդը ի գործ պիտի դրուի երաշխաւորելու համար Ֆրանսացիներուն ապահովութիւնը: Նախարարը աւելցուցած է.- «Եթէ, վերջերս, Եուկոսլավիա գացի, պատճառն այն էր, որ խօսակցութիւններ պէտք է ունենայի եւ տեղեկութիւններ փոխանակէի, պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ: Բաներ կան, զորս կրնամ ըսել, բաներ կան զորս չեմ կրնար ըսել»:

Ամէն պարագայի մէջ, բաւական հող կը գտնէ նաեւ սրճարանապետին վարկածը, որ կը պնդէ թէ իրմէ վրէժ լուծել ուզող երիտասարդներու գործ է:

×

Ուրբաթ առտու, ամէնէն լայն տեղ տուող թերթերն էին Քոթիտիէն տը Փարի, Մաթէն, Լիպերասիոն: Քոթիտիէն «զգայացունց» խորագիր մը կը դնէ «ՌԱՑԼԸ Հայերու մօտ», եօթը հոգիի հարցապնդումին համար, այն տպաւորութիւնը տալով թէ յանկարծ ոստիկանութիւնը լայնածաւալ հաւաքումի մը ձեռնարկած է հայկ. շրջանակներու մէջ: Թէեւ կ'արձագանգէ այն վարկածներուն, ըստ որոնց Հայերու գործ չի կրնար ըլլալ, բայց առիթը չի կորսնցներ, Հայերու հանդէպ «իրական համակրանքին» վրայ աւելցնելու «ոչ - արհամարհելի ընտրական շահեր» (ի դէպ Ընկերվարականներու մենաշնորհ չէ, անշուշտ, ընտրական շահեր հետապնդել...):

Յօդուածին վերջաւորութեան, հեղինակը՝ Ժերար Լըքլէր, կ'ընդունի սակայն թէ Հայերու յարատեւ պայքարը «կը բացատրուի Անգարայի դիւանագէտներու վճռականութեամբ, ընդդիմանալու ամէն տեղ, նոյնիսկ Ֆրանսա, հայկ. ինքնութեան բացայայտման»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱ գլուխ բռնեց Միացեալ - Նահանգներուն, որ դէմ էր Եւրոպա - Խորհ. Միութիւն գործակցութեան: Արդարեւ, Փարիզ եւ Պոն որոշեցին չինել կազուղին, որ Խորհ. Միութենէն Եւրոպա պիտի առաքէ 40 միլիառ խորանարդ մեթր կազ: Ք. Շէյսոնի համար, հարկ է հաստատել մտահոգութեամբ, թէ «յարաճուն ամուսնալուծում» մը կայ երկու կողմերու միջեւ: Դեռ այս հարցէն զատ, կայ նաեւ պողպատի խնդիրը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ վրայ ռմբակոծութիւններ կատարուեցան Հինգշաբթի, Իսրայէլեան իշխանութիւնները խախտած նկատելով հրադադարը, որովհետեւ հինգ Իսրայէլցի զինուոր զոհ գացած են Թակարդի մը:

ՅՈՅՆ եւ Թուրք Արտաքին նախարարները հանդիպում մը պիտի ունենան, Հոկտ. 2-ին, Օթթաուա, ծեծելու համար այն հարցերը, որոնք թնճուկ ստեղծած են երկու երկիրներու միջեւ: Կան միշտ Եգէականի եւ Կիպրոսի հարցերը:

ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ ՄԷՋ, տարւոյս վեց ամիսներու ընթացքին 3059 քաղաքական սպանութիւն տեղի ունեցած է:

ՏՈԼԱՐԸ կը շարունակէ նահանջել, եւ Փարիզի սակարանը, 6,78-ի իջած էր: Ոսկին ալ նոյն ճամբու մէջ էր Հինգշաբթի: Մինչ օնսը Չորեքշաբթի 344 տոլարէն անցած էր 368-ի, Հինգշաբթի 355-ի իջած էր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ժամը 10-ին, Ուրբաթ առտու, Ֆրանս - Էնթէռ կը յայտարարէր թէ Պէյրութի մէջ, ԱՍԱԼԱ-ի բանբերը հաստատած է թէ Սէն - Միշէլի եղեռնափորձը Օրլի հայկ. խմբակին գործն է եւ թէ Ֆրանսայի դէմ արարքները պիտի շարունակուին ցորչափ քաղաքական բանտարկեալներ ըլլան Ֆրանսայի մէջ:

Մեկնաբանները ժամու այս լուրը, կը հերքէ, դժբախտաբար, վերի բոլոր վարկածներն ու Ներքին նախարարին յայտարարութիւնները:

Կը մնայ մաղթել, որ «գրգռութիւն» մըն ալ այս ըլլայ...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱ - ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Գ. եւ վերջ)

Մանկական գրականութեան մասին երկար զեկուցում մը կը կատարէր Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Սաղաթէլ Յարութիւնեան, 1981 Մայիսին, Գրողներու Միութեան 8-րդ Համագումարին: Այս առիթով կ'ըսէր ի մէջ այլոց, թէ մանուկներուն համար գրիչ առնող գրագէտը պէտք է լաւ ըմբռնէ այս վերջիններուն հոգեբանութիւնը: Երախան սպունգի նման անմիջապէս կը ներծծէ հրամցուածը:

Հայաստանի Գրողներու, Նկարիչներու միութեանց եւ Թատերական Ընկերութեան լիակատար նիստին կը խօսի մանկա - գրականութեամբ զբաղող, - ի մէջ այլոց, - արձակագիր Խաժակ Գիւլնազարեան: Արդի վիճակը պարզելով, կ'ընդգծէ, թէ Հայաստանի տուեալ գրականութեան վիպապաշտ սեռին պատկանող երկու կարեւոր ճիւղերուն հիմնադիրը կը հանդիսանայ Վախթանգ Անանեան: Խօսքը կը վերաբերի որսորդական պատմուածքին եւ արկածային վէպ - վիպակին: Ան, ըստ զեկուցաբերին, կը յաջողի վիպապաշտ արկածը մեծ հմտութեամբ համադրել հոգեբանական բնութագրութիւններուն հետ, լայն գիծերով նկարագրել բնութիւնը, արկածային նիւթերու հրջագիծին մէջ պատկերացնել անձնուրաց, արի, հայրենասէր եւ բնութենապաշտ դէմքեր:

Այս իմաստով, մանկա - պատանեկան գրականութեան մէջ Վ. Անանեանի «ղըպըրոց»ին շարունակողները կը հանդիսանան երիտասարդ արձակագիրներ Վ. Պօղոսեան եւ Վ. Գրիգորեան, միջին սերունդէն Կ. Սիմոնեան, Ա. Շահինեան, Վ. Նալբանդեան եւ Եդ. Աւագեան: Նոյնիսկ աւագ սերունդի պատկանող գրիչներ, ինչպէս Յովհ. Ղուկասեան, Ս. Խանզադեան:

Դպրոցական առօրեային գրական պատկերացումը ցանցառ տեղ կը գրաւէ: Մատնանշելի կը մնան երկու գիրքեր՝ Ս. Ստեփանեանի տարիներ առաջ հրատարակած Ոսկէ մեդալ վիպակը եւ Վ. Պետրոսեանի Վերջին ուսուցիչը:

Դրական կը նկատէ որոշ գրողներու ձգտումը կեանքը ներկայացնելու առարկայական կերպով, այսինքն՝ լոյսին հետ նաեւ ստուերը: Այս իմաստով կ'անդրադառնայ Հր. Մաթեւոսեանի Մեր վազքը գիրքին: Խօսուն եւ բնական կը գտնէ Գ. Ջանիկեանի Մի երկար, մի կարճ արձակուրդ վիպակը, ուր պատանիներ եռանդով եւ երազներով կը փոխարինեն Արփի - Սեւան ջրատարի շինարարութեամբ ըզբաղող իրենց ծնողքները:

Առօրեան, կեանքը կարեւորութեան սահմաններուն մէջ խոր պատկերացնելու ձգտումը նկատելի կը մնայ կարգ մը գըրագէտներուն մօտ եւս: Կը թուէ անուններ եւ խորագիրներ.- Տէր - Ղազարեան՝ Փնտռողների արշաւանքը, Ս. Մկրտչեան՝ Դաշտային ծաղիկներ, երկուքն ալ վիպակներ, Վ. Թաթիկեան՝ Նախահայրեր ենք ամէնքս ալ, Դ. Մուրատեան՝ Ուզում եմ քեզ պատմել, ասոնք ալ պատմուածքներու հաւաքածոներ: Սակայն ասոնք յաճախ կը փորձեն «ինտելեկտուալ» երեւալ, դրանով էլ հերոսներին զրկում են բնականութիւնից»:

Հայ մանկական գրականութեան հիմնական թերութիւններէն մէկը հէքեաթին, իբրեւ սեռ, ետ մնալն է: Ճիշդ է, որ այս թերին սրբագրելու կը միտին շարք մը աշխատութիւններ: Այս կապակցութեամբ կը թուէ հեղինակներ եւ գործեր.- Խ. Հրաչեան՝ Ջուրս ոսկեզօծ կոճակ հէքեաթ - վիպակը, Ռ. Արամեան՝ Թզուկը, որ ապրում էր քաղաքում հէքեաթներու շարքը, Ս. Յարութիւնեան՝ Աղջիկը, Ծիպլիկն եւ Տիմրական հէքեաթ - Թատերախաղը, Ա. Շահինեան՝ Տզան եւ նրա բարի թզուկները, Եդ. Աւագեան՝ Բաց դռների քաղաքը հէքեաթ - վիպակները:

Նիւթերը գրաւիչ են՝ զուարթ հիւմըրով պարուրուած: Նոյն յատկանիշներով աչքի կը զարնեն նաեւ երիտասարդ գրագէտներ Վ. Գրիգորեանի՝ Անտառի հէքեաթները եւ Վ. Պօղոսեանի՝ Հէքեաթների զարդատուփը, Ռ. Մարուխանեանի Այս հրաշալի, այս զարմանալի տիկնիկները եւայլն.:

«Այնուամենայնիւ, այդ ամէնը բաւարար չէ: Փոքրիկների համար գրուող արձակ երկերը, մանաւանդ ժամանակակից հէքեաթները քիչ են: Դրանում համոզուելու համար կարելի է թերթել Ծիծեռնակ ամսագիրը, որն ստիպուած է աւելի յաճախ դիմել թարգմանական գրականութեանը»:

Գոհացուցիչ կարելի չէ նկատել նաեւ մանկական բանաստեղծութեան պատկերը: Միջին հաշուով տարեկան մօտ տասը հաւաքածոյ լոյս կը տեսնէ՝ նուիրուած մանկական բանաստեղծութեան: Բայց ասիկա թիւ է միայն, քանի իրականութեան մէջ շատ չեն բանաստեղծական արժէք ներկայացնող չափածոները:

Ըստ զեկուցաբերին բանաստեղծներէն շատերը դեռ բաւական բան ունին սորվելու դասական մանկագիրներէն՝ բառերու ընտրութիւն, կայուն յանգեր, մանուկներուն համար այնքան կարեւոր խաղարկուն կշռութաւոր հարցումներ: Այս հաստատումը կատարելէ ետք, Խ. Գիւլնազարեան, այնուամենայնիւ ուրախանալի երեւոյթ կ'անուանէ վերջին տարիներուն նկատուող քանի մը երիտասարդ բանաստեղծներուն մուտքը մանկական գրականութեան ասպարէզին մէջ: Կը յիշատակէ քանի մը անուններ՝ Ե. Սահակեան, Լ. Սարգսեան, Եդ. Միլիտոնեան, Դ. Յովհաննէս, Ա. Մարտիրոսեան, Ա. Պարսամեան, Վ. Առաքելեան եւ ուրիշներ:

Եզրակացութեան մէջ զեկուցաբերը կը յիշեցնէ, թէ գրականութիւնը, որուն շարքին եւ մանկա - պատանեկանը, պէտք է չօշափէ ժամանակակից հարցեր: Նիւթերը, միտքերը, բնապատկերները եւ տիպարները պէտք է ըլլան արդիական: Արդ, այժմու մանկա - պատանեկան գրականութիւնը հիմնականին մէջ կը լըրացնէ այս պայմանները: Միւս կողմէ, սակայն, կարելի չէ կոյր ձեւանալ եւ չնկատել անմարսելի պատկերները, հնաբոյր դրոշմները, հինցած բառապաշարները եւ բանաստեղծական հին հնարքները:

Թարգմանական գրականութեան հարցը նիւթ կը դառնայ միացեալ նիստին: Միտքերու եւ կարծիքներու փոխանակութեան ընթացքին դիտել կը տրուի, թէ հրատարակչութիւնները դեռ մեծ ընելիքներ ունին օտար դասական եւ ժամանակակից լաւագոյն գրագէտներուն թարգմանութեան եւ տպագրութեան ուղղութեամբ:

«Սովետական Գրող» հրատարակչականին ծրագիրներուն մէջ տարիներէ ի վեր տեղ կը գտնեն թարգմանական պատահական գիրքեր: Ասոնք կը ներկայացնեն լոյս տեսած քանակին մօտ կէսը: Ընթերցող տարրը իրաւացի կերպով կը դժգոհի, որովհետեւ սխալ մօտեցումն մը տեղ կը գրաւէ խմբագրական կազմին մօտ, այն է՝ նոր թարգմանութիւններու անունին տակ վերստին թարգմանել եւ լոյս ընծայել արդէն իսկ դասական թարգմանութիւններու արժանացած եւ բոլորին ծանօթ բազմաթիւ գիրքեր: Մնաց որ, նոր թարգմանութիւնները, իբրեւ որակ գրեթէ միշտ ցած մակարդակ կը ներկայացնեն նախորդներուն բաղդատմամբ: Քանի մը օրինակներ: Նոր թարգմանութեան կ'ենթարկուին Այգեկցիին առակները՝ Յ. Օրբելիի կատարած սքանչելի թարգմանութենէն ետք: Նոյնը Վոյնիչի Բոռը՝ Լ. Շանթի թարգմանութենէն եւ Ստ. Զօրեանի խմբագրումէն ետք, եւյն.:

Ժողովականներուն մտահոգութիւն կը պատճառէ մասնագէտ խմբագիրներու բացակայութեան պարագան «Սովետական Գրող» հրատարակչութեան մէջ, ըլլա՛յ թարգմանական, ըլլա՛յ ինքնուրոյն գրականութիւն ստեղծելու մարզերէն ներս: Կը շեշտուի, թէ թարգմանութիւնները պէտք է բարձր որակ ապահովեն եւ, վերջապէս, պէտք է, որ յաճախակի կերպով վերհրատարակուին այլեւս դասական նըկատուած թարգմանական երկերը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏԱԹԵՒԻ ՎԱՆՔԻՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Քանի մը տարի առաջ սկսած էին Տաթեւի վանքի համալիրին վերահաստատման աշխատանքները: Ներկայիս արդէն ամբողջովին վերականգնած է համալիրին փոքր՝ Ս. Աստուածածին եկեղեցին: Այս տարի գարնան սկսած է Ս. Պօղոս - Պետրոս տաճարի վերանորոգման դժուար գործը: Ժամանակ մը ետք վանքը կը վերահաստատուի իր ամբողջական տեսքով:

Հայկական դասական ճարտարապետութեան ամէնէն հետաքրքրական նմոյշներէն է Տաթեւի վանքը, որ կառուցուած է Թ. - Ժ. դարերու ընթացքին եւ քանի մը դար եղած է Սիւնեաց եպիսկոպոսութեան կեդրոնը: Երեք կողմերէ շրջապատուած ըլլալով անդնդախոր ձորերով, իսկ մէկ կողմէ՝ բարձր ու ամուր պարիսպով, վանքին տարածութիւնը ծառայած է նաեւ պաշտպանութեան նպատակներու: Թշնամիներու յարձակումներու առեն վանքի գաւիթներուն հզօր դռները (ըստ աւանդութեան, անոնք կը լսուէին շուրջ 60 քիլոմեթր հեռաւորութենէ) շրջակայ գիւղերու բնակիչները կը զգուշացնէր վտանգէն եւ անոնք ոտքի կ'ելլէին ու կը կազմակերպէին ամրոցին պաշտպանութիւնը:

ԺԴ. - ԺԵ. դարերուն Տաթեւի մէջ կը բանէր բարձրագոյն դպրոց մը՝ Համալսարան, որուն հիմնադիրն էր Յովհան Որոտնեցի: Համալսարանը իր ծաղկման գագաթնակէտին հասաւ Որոտնեցիի աշակերտ Գրիգոր Տաթեւացիի օրով, ունենալով փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան, նկարչութեան եւ գըրչարուեստի, երաժշտութեան եւ խազագրութեան բաժիններ: Համալսարանին մէջ հաւաքուած նկարիչները մեծ նպաստ բերած են հայկական մանրանկարչութեան եւ ընդհանրապէս զարդարուեստի զարգացման: Անոնց եւ վարպետ գրիչներու ջանքերով գրուած, արտագրուած ու ծաղկած են շուրջ տասը հազար ձեռագիր աշխատութիւններ, որոնք սակայն, հրոյ ճարակ դարձած են թաթար-մոնկոլներու արշաւանքներու ընթացքին և միայն պատառիկներ հասած են մեզի:

Համալիրին մէջ առաջին ուշադրութիւն գրաւողն է գլխաւոր՝ Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին (895 - 906): Կեդրոնագմբէթ, ներքին խաչաձեւ յօրինուածքով, չորս անկիւնները չորս աւանդատուներով այդ կառոյցին պատերը շարուած են կանոնաւոր մշակուած սրբատաշ մեծ քարերով, կառուցողական մեծ վարպետութեամբ: Շինարարութեան աւարտէն ետք, 930-ին, տաճարին ներքին մակերեսները ծածկուած են բարձրարուեստ որմնանկարներով: Տաճարին հարաւային պատին մէջ, Գրիգոր Տաթեւացիի գերեզմանին վրայ կառուցուած է մատուռ-դամբարան մը՝ պսակուած երեք կաթողիկէներով: Պատերուն մէջ դրուած են զանազան չափերով եւ զանազան բաց-

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ա.

ԵՐԲ Նօայլի Տիկին Մարքիզուհին երեւցաւ իր օթեակին մէջ, միւս օթեակներու հանդիսականք ոտքի ելան ամէնքը միասին, իբր մէկ զսպանակէ մղեալ: Պարողք ընդհատեցին պարերն եւ յարգանօք դարձուցին իրենց երեսները դէպի մեծ օթեակն: Հանդիսականք եւ պարողք կ'ողջունէին Ֆրանսայի Տիկին Դեսպանուհին, որ շնորհած էր իւր հովանաւորութիւնը Ազգանուէր Հայուհեաց պարահանդէսին: Նուագածուք խրոխտահնչակ հնչեցուցին Մարսէյեէզը: Քաղաքավարական այս պարտաւորութեան կատարումը գըրաւեց տասը վայրկեաններ: Որքան ալ կարճ երեւի այս ժամանակամիջոցն՝ ի նկատի առնելով գիշերուան երկայնութիւնը, բայց եւ այնպէս անախորժ միջադէպ մը համարեցին նոքա՝ ոյք խանդ ու աւիւն կտրած, կը սուրային կը սլանային: Ամէն թուիչք որ արգելքի մը կը հանդիպի եւ կը կասի, դժգոհ կը մնայ: Այդ վայրկեաններու դժգոհաց մէջ անհամբեր կը հանդիսանային մի քանի երիտասարդներ, ոյք շրջապատուած էին սեւ տօմինօ հագած կին մը եւ կը ջանային լսել նորա խօսական ձայնը: Երբ վերջացաւ ընդունելութեան արարողութիւնը, մեր երիտասարդք քաջաբար շարունակեցին իրենց ռազմագիտութիւնը սեւ տօմինոյին շուրջը: Ի զուր էին ամէն ջանք, սեւ Տօմինօն, լաւ պարածածկեալ, կը պատասխանէր նշանացի, կամ թէ կեղծ ձայնի: Կինը որ զմեզ կը գերազանցէ երկու պարագաներու մէջ, կեղծաւորութեան եւ անկեղծութեան մէջ, պարահանդէսն սքանչելի առիթ մը կը համարի կատարելապէս օգուտ քաղելու՝ իւր սեռին կեղծելու համար ունեցած բնածին յատկութիւններէն:

Հանդատեան միջոց մ'էր. փոքրիկ, կեղծ ծխափող մը բերանը, հագուած անդըլխացի նաւաստիի տարազով, պարահանդէսի սրահէն աշխուժիւ ներս մտաւ երիտասարդ մը, արձակ համարձակ: Օթեակներու հայեակներէն մի քանին անոր վրայ յառեցան: Նաւաստին աչքերը ժուռ ածեց չորս կողմը եւ նշմարելով սեւ Տօմինօն եւ նորա Ասպետն որ անդիմակ էր, գնաց ուղղակի անոնց մօտ. Ասպետն սկսաւ խնդալ. Նաւաստին, առանց խօսելու, բացաւ գլուխն, ողջունեց Տօմինօն ու Ասպետն եւ հտպտական շարժումներով մատոյց իւր բազուկը Տօմինոյին: Ո՛չ Ասպետը, ո՛չ Տօմինօն դիմադրութիւն ըրին: Նաւաստին ու Տօմինօն թեւ թեւի անցուցած անմիջապէս հեռացան, նուագածուք վալս մը կը հնչեցնէին:

Բ.

Նաւաստին, գրկած իւր աճառապինդ բազուկներուն մէջ թեթեւ Տօմինօն, կը սուրային ծածկուած վալսի փոշիներով: Եթէ կարելի լինէր վայրկեան մը ականջ դնել անոնց սրտի բաբախմանց, պիտի համոզուէինք թէ՝ նոյնիսկ վալսի չափազիտական հաշիւներուն մէջ սիրտը ժամանակ կը գտնէ տրոփելու: Բայց ամէն հաճոյք իւր վախճանն ունի. միայն բաբերաստ են նոքա ոյք միեւնոյն ժամու մէջ կարող են փոփոխել իրենց հաճոյից տեսակներն: Այս բարեբաստութիւնը վայելեցին Տօմինօն եւ Նաւաստին: Բաւական խոնջ, քաշուեցան փոքրիկ սենեակներէն մին, զովացուցիչ ըմպելիք խմելու: Վար առին իրենց դիմակները. կարծես նոր աշխարհ եկան, ժպտելով իրարու երես նայեցան:

- Է՛հ, տիկին, ըսաւ Նաւաստին, ըմբռնեցի՞ք այժմ թէ ինչո՛ւ այնքան կը փափաքէի այդ պարահանդէսի յաջողութեան, եւ թէ ինչո՛ւ այնքան աշխատեցայ այդ յաջողութեանը նպաստելու:

Տիկինը ժպտելով պատասխանեց.

– Կը կասկածէի:

Նաւաստին առանց երկար ձեւակերպութեանց իւր ձեռքերուն մէջ առաւ Տօմինոյին ձեռքերն եւ դրոշմեց անոնց վրայ ջերմեռանդ համբոյր մը: Տօմինօն թուի թէ հեշտութիւն կը զգար այդ համբոյրներէն, վասնզի թէպէտ ետ քաշեց ձեռքն՝ բայց քիչ մը հանդարտութեամբ:

Արա՛մ, միշտ խնդրած եմ քենէ որ մեր յարաբերութիւններն անկեղծ բարեկամութեան սահմանները չանցնին:

- Ի՞նչ մեղք գործեցի, Սաթինիկ:

- Շրթունքներդ շատ տաք են, ձեռքերս այրեցին. ահա՛ մեղքդ:

– Սաթինիկ, հաւատա՛ թէ ինչ որ քեզ համար կը զգամ զուտ հոգեկան է: Գոռով, խանդաղատանք, ազեր գրաւած են քեզ համար սիրտս: Այդքան երիտասարդ, այդքան սիրուն, եւ աշխարհս արդէն քեզ համար գերեզմա՞ն մը պիտի նկատես, չէ՛, այդ ՀԸԼԼԱՐ:

(Շար. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

Էդգար Յովհաննիսեանի գրած Նոր համանուագը, մասնագէտներու կարծիքով, արժէքաւոր ստեղծագործութիւն մըն է, որուն մէջ ժողովրդական երաժշտական առանձնայատկութիւնը վարպետօրէն միահիւսուած է դասական երաժշտական նուաճումներու հետ: 53-ամեայ երաժիշտը ցայժմ յօրինած է շուրջ 70 գործեր՝ օփերա, նուագարանային, բեմապար, երգ եւ այլն, որոնք իրենց մնայուն տեղը գտած են երգացանկերու եւ նուագացանկերու մէջ: Ծանօթ են Էդգար Յովհաննիսեանի «Սասունցի Դաւիթ» օփերա-բեմապարը, «Ճանապարհորդութիւն դէպի Էրզրում» օփերան, «Ժան տ'Արք», «Յաւերժական կուռք», «Երկնային Նոկտիւրն» բեմապարերը, պատմական եւ արդի թեմաներով բազմաթիւ երգեր:

×

ԷՐԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ՔԱՆԹԱԹԸ

Երաժիշտ Էրիկ Յարութիւնեանի գրած «Հայրենիք» քանթաթը կը նկատուի Հայաստանի արձանագրած նուաճումներու երաժշտական համայնապատկեր մը: Երգչախումբի, երգեհոնի եւ նուագախումբի համար յօրինուած գործը կը վերակենդանացնէ ժողովուրդի կեանքի ամենէն յատկանշական երեւոյթները: 46-ամեայ արուեստագէտը հեղինակն է օփերայի, համանուագներու, երգչախումբի եւ սենեկային նուագախումբի գործերու, շարժանկարներու եւ ներկայացումներու երաժշտութեան:

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՋՈԿԱՏԸ

Երեւան ուսանող Սփիւռքի հայ երիտասարդներ կազմած են աշխատանքի ջոկատ մը, որ ամիս մը իր նպաստը բերած է Իջեւան – Հրազդան երկաթուղիի շինարարութեան Դիլիջանի հատուածին: Անոնք իրենց ջոկատը կոչած են ծովակալ Յովհաննէս Իսակովի անունով: Սուրիայէն, Լիբանանէն, Հնդկաստանէն, Կիպրոսէն եւ Իրանէն Հայաստան ուսանելու գացած 32 երիտասարդ - երիտասարդուհիներ, ստեղծելով շինարարական ջոկատը, նպատակ ունեցած են ձեւով մը նշել Սփիւռքի հայ երիտասարդներու Հայաստան ուսանելու կարելիութեան 25րդ տարեդարձը:

×

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳԻՐՔԻ ԿՐՊԱԿ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի կեդրոնը բացուած է նոր կրպակ մը՝ «Նորք», ուր կը վաճառուին Խորհ. Միութեան բազմաթիւ հրատարակչութիւններու գիրքեր: Խորհ. Միութեան գրական ֆոնտի Երեւանի բաժանմունքին եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան առընթեր բացուած խանութը կը սպասարկէ ոչ միայն արձակագիրներու, բանաստեղծներու եւ քննադատներու, այլեւ հոն կը կազմակերպուին դասախօսութիւններ, հասարակութեան հետ նոր գիրքերու հեղինակներու հանդիպումներ, բանաստեղծութեան երեկոյթներ եւն: Դրուագողներու և փայտի վրայ փորագրողներու աշխատանքներով ձեւաւորուած խանութը, բացի վաճառասրահէն, ունի նաեւ գրական թեմաներով զրոյցներու համար նախատեսուած յարմար սենեակ մը, որուն կահաւորումն ու ձեւաւորումը կատարուած են ազգային հին աւանդութիւններով: Գրողներու համար նախատեսուած գիրքի կրպակը առաջինն է Անդրկովկասի մէջ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅ ՄԷՋ

Դեռ քանի մը տարի առաջ Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի հայ կաթողիկէներու թիւը հազիւ քանի մը հազարի կը հասնէր, հաստատուած առաւելաբար Նիւ - Եորք, Պոսթըն, Տիթրոյթ, Ֆիլատելֆիա, Լոս - Անճըլըս եւ Մոնրէալ: Պէյրութի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանը առաքած էր ժամանակին քանի մը եկեղեցականներ, որոնք նուիրումով փարած իրենց կոչումին՝ յաջողած էին տեղ - տեղ նոյնիսկ պատշաճ մատուռ, սրահ, առաջնորդարան հիմնելով:

Միջին - Արեւելքի տխուր իրադարձութիւնները պատճառ դարձան, որ հայ գանդուածներ լքեն տուն, տեղ եւ գործ եւ չունչ առնեն Նոր Աշխարհի այս կիսագունդին վրայ՝ հոս ապրելու հաստատ կամքով:

Բազմաթիւ հայ կաթողիկէ ընտանիքներ ալ մաղապուրծ ոտք դրին Գանատա եւ Միացեալ - Նահանգներ, մեր համայնքին թիւը բարձրացնելով մինչեւ քառասուն հազարի: Ու այս կացութիւնը ստեղծեց նոր պարագաներ եւ անյետաձգելի պահանջներ՝ կազմակերպումի:

Հռոմի Ս. Աթոռին կողմէ Ներսէս Եպիսկ. Սեթեանի Էքզարք - Ընդհ. Առաջնորդ - Նշանակումը Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի հայ կաթողիկէներուն համար՝ այլասերումի պայքարին դէմ լաւագոյն եւ արմատական միջոցառումն էր, ինչպէս նաեւ դարմանը՝ ցրուած ուժերը համակարգելու եւ վերին իշխանութիւնը կեդրոնացնելու մէկ անձի մէջ, որմէ պիտի բխէր ամէն հեղինակաւոր հրաման եւ գործառնութիւն:

Գիտակից իր կոչումին եւ պաշտօնի ծանրութեան, եւ օժտուած առաքելութեան ամէն ձիրքերով, Գերապայծառ Սեթեան անմիջապէս ձեռնարկեց գործի, այցելեց բոլոր այն քաղաքները՝ ուր կայ հայ կաթողիկէ համայնք՝ հայ կաթողիկէ վարդապետի մը առաջնորդութեան տակ, շփում ունեցաւ ուղղակի իր հօտին հետ, լսեց շատերուն խօսքն ու առաջարկները, այսպէս ըսելու համար բռնեց իր ժողովուրդին բազկերակը, ունկնդրեց անոր սրտին զարկերը եւ խորհեցաւ դարմանումի մասին - հաւաքական գործակցութիւն: -

Յունիս 21 - 25 խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց իր Կղերն ու Անարատ - Յղութեան Հայ Քոյրերը՝ Ֆիլատելֆիոյ արուարձաններէն մին, որուն եղեւնաբոյր եւ հովասուն Մենարանին մէջ հինգ օր անընդհատ, տասնըմէկ վարդապետներ՝ նոյնքան հայ քոյրեր ուսումնասիրեցին իրենց առջեւ դրուած հարցերը՝ օրական երեք նիստերով:

Համերաշխ մթնոլորտի մէջ, մեծ նախանձախնդրութեամբ անոնք մօտեցան այժմէական հրատապ հարցերուն, հասնելու համար գործնական, կտրուկ, արդիւնաւէտ լուծումներու: Երէցներու փորձառութիւնը, երիտասարդներու խանդավառ առաջարկները՝ իրար ընդելուզուած՝ յանգեցան գործնական լուծումներու, որոնք պիտի իրագործուին հետզհետէ: Մէկ էր մտատանջութիւնը ժողովականներուն՝ նաեւ Հայութիւնը հայ պահել - քրիստոնեայ պահել:

Օրը ընդհատուած էր համապատարագով, մտածականներով, քարոզներով, ժամերգութիւններով, շարականներով եւ աղօթքներով: Կարճատեւ հանգստի պահերուն անգամ խօսակցութիւններու առանցքը կը կազմէր գաղափարներու փոխանակութիւն: Առաւել կեանք ունենալ - առաւել կեանք տալու համար մեր սիրելի ժողովուրդին՝ կրօնական, ազգային, մշակութային:

Տրուած որոշումներուն կորիզը կը կազմեն, նախ՝ հրատարակութիւնը կրօնական կեդրոնական ամսաթերթի մը, որ տեղեակ պահէ Նիւ - Եորքի, Պոսթընի, Բեդերսընի, Նիւ - Ճըրզիի, Ֆիլատելֆիոյ, Տիթրոյթի, Լոս - Անճըլըսի, Մոնրէալի եւ Թորոնթոյի հաւատացեալները՝ համայնական կրօնական կեանքին ու անցուդարձերուն:

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը ունին վարժարաններ Ֆիլատելֆիա եւ Պոսթըն, իսկ Վիէննայի Մխիթարեան Հայրերը՝ Լոս - Անճըլըսի մէջ. զարկ տալ անոնց եւ ի հարկին նորեր բանալ:

Կարիքի համաձայն հիմնել նոր եկեղեցիներ, երիտասարդական մշակութային ակումբներ եւ հոն ամփոփել երկու սեռէ մեր պատանիները: Արարողութիւնները շքեղօրէն կատարել: Ունենալ երգչախումբեր, սրահներ, վերջապէս ընել ամէն բան, հրապուրելու համար հայ նորահաս սերունդը:

Շատ հաւանական է, որ մօտ ապագային՝ Զմմառեան վարդապետներ հաստատուին Գալիֆորնիա: Գնուած է արդէն այն գետինը, ուր պիտի բարձրանայ եկեղեցի, ակումբ՝ յարակից յարմարութիւններով:

Ականկալելի է որ Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերն ալ վարժարան բանան, պայքարելու համար ձուլումի վտանգին դէմ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ւածքներ ունեցող պարապ կարասներ, որոնք նպաստած են զանգի ղօղանջի արձագանգի ուժգնութիւնը մեծցնելու:

ԺԸ. դարուն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ արեւմտեան կողմէն կցուած է գեղեցիկ ու հարուստ զարդանախշերով, երեք կողմերէ կամարակապ մուտքերով զանգակատունը:

Յուշարձանի ամենէն հին շինութիւնն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին (848), որ ամբողջովին վերակառուցուած է 1295-ին, Սիւնեաց աշխարհի հռչակաւոր մատենագիր Ստեփանոս Օրբէլեանի կողմէ: Եկեղեցւոյ արեւմտեան կողմը կը գտնուի կիսագործական գաւիթ-արանը, կառուցուած 1043ին. հոն դրուած են 11 խաչքարեր, զորս կանգնեցուցած են շրջակայ մելիքութիւնները՝ Գրիգոր Տաթեւացիի յիշատակին:

Վանքին հիւսիսային կողմը 1063-ին կառուցուած է Ս. Աստուածածին երկյարկանի եկեղեցի - դամբարանը, որ իր բարձր դիրքին շնորհիւ ծառայած է նաեւ որպէս դիտելու կէտ: Յուշարձաններու խումբին զարդը, անշուշտ, օրօրուող սիւնն է կամ գաւազանը (կանգնած 906-ին): Ութանիստ սիւնը, մօտ 9 մեթր բարձրութեամբ, կը յենու երկաստիճան, նոյնպէս ութանիստ լայն խարիսխի վրայ: Անոր վրայ՝ հարաւային կողմը, արեւու ժամացոյցը կայ: Երբ սիւնը հրած են, անիկա օրօրուած է հիմքին վրայ և նորէն առած ուղղահայեաց դիրք մը:

Վանքին տարածութեան մէջ, տարբեր ժամանակներուն, կառուցուած են նաեւ աշխարհիկ շինութիւններ՝ սեղանատուն, գրադարան, դպրատուն, վանականներու կեցութեան վայր, պահեստներ եւայլն.: Իսկ պարիսպէն դուրս գտնուած են ձիթհանները: 1745-ին պարիսպին մէջ կառուցուած է աղբիւր - յուշարձան մը, որ նոյնպէս արդէն իսկ վերահաստատուած է: Վանքը իր երեք փապուղիներով կապուած է Որոտանի կիրճին հետ եւ անհրաժեշտ պարագային գաղտնի կապ պահպանած արտաքին աշխարհին հետ:

ԺՊԻՏ

Երիտասարդ Ֆրանսացի մը ճաշարան մը կ'երթայ, Լոնտոն եւ կ'ապսպրէ.–

Օրիորդ, եթէ կարելի է, օրուան ճաշը բերէք եւ սիրալիր խօսք մը ըսէք:

Ճաշը կը բերէ, քանի մը վայրկեան յետոյ, ապա խոհանոց կ'երթայ: Երիտասարդը կը վազէ եւ հարց կուտայ.–

- Իսկ սիրալիր խօ՞սքս:

Այն ատեն, կամաց մը կը փսփսայ ականջին.– «Մի՛ ուտէք»:

×

Երկու Հրեաներ կուլան Լացի Պատին առջեւ, բազմութեան մէջ:

Ցանկարծ, շունչ մը առնելով մէկը կ'ըսէ միւսին.–

«Դո՞ւք ալ ճnնփէխխոճի մէջ էք»:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

- Ուզենք թէ չուզենք, նման պարագայի մը, պիտի քշուինք փոթորիկի ուժով: Եւ արդէն մէջն ենք փոթորիկի մը, որ հետզհետէ պիտի ծաւալի ու մեծնայ, - խօսեցաւ Կիրոս: - Վարդաձորի լերան այս կողին մէջ արդէն հայ գիւղացիութիւնը իր օժանդակութիւնը պիտի բերէ իր պարէնով եւ կռուողներով, Քիւրտերու կողքին: Արդէն այս շրջանին մէջ, մօտ 15 հայ գիւղեր կան, որ կռուի սահմաններուն մէջ պիտի իյնան: Եւ ի՞նչ պիտի ընէ Թուրք կառավարութիւնը: Ճակատի եւ տեւական կռուի ընթացքին պիտի պարպէ բոլոր հայ եւ քիւրտ գիւղացիութիւնը: Այդ «պարպել»ը մեր գլխացած ջարդն է: Անմիջական ապստամբութեան մը առաջքն առնելու համար պիտի սկսի հաւաքել զէնքերը, եւ եթէ, Աստուած մի արասցէ, մեր տասը տարուան աշխատանք եղող զէնքերու մթերանոցներուն մօտենայ ... Այդ պարագային գալիք սերունդը մեզի անէծք պիտի կարդայ: Չէ, սիրելի Տոքթոր, մենք տեսանք, որ մեր պարտիզանական կռիւները մեզ հիմնական տեղ մը չհասցուցին: Կը հաւատամ, որ այդ կռիւները ներքնապէս շատ կարեւոր գործ կատարեցին:

- Կիրոս, ճանս, ես կը հաւատամ, որ ընդհանուր ջարդի մը ատեն մեր ժողովուրդը շատ չի տուժեր: Երկու տարի առաջ գումարուած ընդհանուր ժողովի ատեն մէջտեղ եկաւ, որ 8·000 երիտասարդներ արձանագրուած են կռուի համար: Այս տարի աւելցած է 2·000 եւս: Դուրսէն ներածուած զէնքերու թիւը կը հաշուուի 15·000, առանց հաշուելու Վանի մէջ զինագործարանի գաղտնի աշխատանքները: Ժողովուրդին մօտ կայ նաեւ գաղտնի պահուած բաւական զէնքեր: Այդ բոլորը կրնան իրենց դերը կատարել ջարդի մը պարագային: Իսկ ընդհանուր ապստամբութեան մը համար առնուազն տասը տարուան պատրաստութիւն եւս ունինք, եթէ կ'ուզենք Թրքական ուժերուն հետ չափուիլ...

- Քրտական ուժերը, անտարակոյս, այդ տասը տարուան մէջ չկան: Եւ այսօր այդ ուժն է որ կը ջնջէ տասը տարին: Իսկ պատերազմի մը հաւանականութիւնը աւելի կը մօտեցնէ, - աւելցուց Կիրոս, որուն ձայնին մէջ վճռական ու վստահելի բար մը կար:

- Ինչ ալ ըլլայ, սիրելի Կիրոս, Ընդհ. Ժողովն է որ նման որոշում մը պիտի տայ:

– Այս պայմաններուն մէջ, լաւ է որ գումարուի ժողով մը, Ընկ. Նայիրեան: Գալիք դէպքերը պիտի սպասեն որ, ինչո՞ւ չէ, գումարուի արտակարգ ընդհանուր ժողով: Քրտական այս շարժումը բաւական է, որ Թուրք կառավարութիւնը, այս անգամ, քիւրտ գիւղերու վրայ իյնայ, ջարդելու եւ կամ թալանելու համար: Այդ՝ աւելի պիտի հիմնաւորէ քրտական հարցը:

- Չէ, Ընկ. Նայիրեան, դուն պէտք է վաղն իսկ ճամբայ ելլես եւ նախապատրաստես արտասահմանի Պիւրօն, աւելի ծանր ու պատասխանատու աշխատանքներու համար: Անոնք չգիտեն, թէ ի՛նչ կը կատարուի: Դուն ինքդ ալ նոր կ'իմանաս մանրամասնութիւնները:

Կիրոս, ինքն ալ կը սպասէր գալիքին, թէ ի՛նչ կերպարանք պիտի ստանայ Վարդաձորի կռիւը: Միշտ ալ գլխին մութ անկիւնը, խոր թաղուած, կասկած մը կը պահէր Կիրոս: Կրնայ ըլլալ, որ Վարդաձորի կռուէն յետոյ Սասուն նորէն քաշուի իր Գարափոնարի բերդը եւ Հաճի Մուսան՝ հեռանայ իր գեղեցիկ աւարով՝ Զէյնապով. իսկ Խալիլ նորէն մնայ իր փոքրաթիւ կռուողներով: Ի՛նչ ալ ըլլար, Կիրոս կ'ուզէր, որ Տոքթ. Նայիրեան հեռանար կռուի վայրէն: Անոր կորուստը շատ մեծ պիտի ըլլար եւ արդէն Պիւրոյի հետ խորհրդակցելիք շատ բաներ կան: Ամէն բանէ առաջ Կիրոս կ'ուզէր, որ Տոքթ. Նայիրեան արտասահման անցնէր: Աւելի մօտ պիտի ըլլար պատերազմի իրադարձութիւններուն:

(Շար. 610)

Տոքթ. Միշէլ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Կի Միքայէլեան եւ աղջիկը՝ Քոռին, Այրի Տիկին Ժորժ Անտրէ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Միքայէլեան, Այրի Տիկին Զաւէն Խաչատուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պաղտասարեան, Թաղէոսեան, Պօղոսեան Միկայրու, Լեսէնս, Քրիկէր, Անտրէ, Հոթագործեան, Տիւրիէօ, Տիւպրէօյլ, Խազարեան, Սանոթ, Զիթատինի, Էկոյեան, Լիթա — Միտինիանի — Պապայեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, հարսին, հօրաքրոջ, զարմուհիին, ազգականին եւ կնքամօր՝

ԺԱՆՆ - ՄԱՐԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Անտրէ - Միկայրու)
մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 6-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մոնփըլիէի Սէն - Լազար գերեզմանատան մատրան մէջ, Յուլիս 9-ին, իր զարմիկին՝ Գերպ. Ռընէ Թերոնի ձեռամբ:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Միշէլ Միքայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Կի Միքայէլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վալանթին Տաղլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յուլիս 25, Իսսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, իր ամուսնոյն՝

ԿՂԵՄԷՍ ՏԱՂԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ, իր ամուսնոյն յիշատակին, Տիկին Տաղլեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (տանալ «Յառաջ»էն) Տիկին Շաքէ Պէշիկթաշլեանի արկածալի մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Իր հօր՝ Նշան Գոլոյեանի մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ, Օր. Գոլոյեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

×

Ամրան շրջանին, արձակուրդի առթիւ, հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններու համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի լրացնել հետեւեալ պայմանները.-

1) Վարչութեան դիմել ԳՐԱՒՈՐ, մեկնումի թուականէն վեց ՕՐ առաջ, նշանակելով նաեւ վերադարձի թուականը, երբ կարելի է:

2) Արձակուրդի հասցէին անպայման կցել ընթացիկ հասցէն ալ:

3) Փոփոխութեան ծախքի փոխարժէքն է 15 Ֆ., նախընտրաբար դրոշմաթուղթով:

4) Թղթատարական անկանոնութեան պատճառով, հասցէի փոփոխութիւն չենք կրնար ընել Իտալիոյ համար:

5) Առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

6) Այն բաժանորդները, որոնք կրնան ուղղակի իրենց թղթատարի գրասենեակին (*փոստ*) միջոցաւ կատարել այս փոփոխութիւնը, երախտապարտ կը թողուն թերթիս վարչութիւնը, որու համար յաւելեալ աշխատանք մըն է այս գործողութիւնը:

Շնորհակալութեամբ՝
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN

Tél.: 389. 72. 61

CIMETIERE DE LA FONTAINE

Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

CONCESSIONAIRE EXCLUSIF

GARAGE CONTINENTAL

A. DEPPOYAN

8, Ave. de Lattre de Tassigny - 13100 Aix-en-Provence

Téléphone: (42) 23. 24.33

PRÉSENTATION - ESSAIS GAMME 82

ECOLE DU TEBROTZASSERE

RENTREE SCOLAIRE 1982 / 1983

L'ECOLE ARMENIENNE DOIT VIVRE

— Elle a pour vocation de **perpétrer votre culture**; elle est actuellement l'une des **deux seules en Europe** qui dispense un **enseignement bilingue.**

— Votre Ecole ne peut exister **sans vous.**

— Votre **participation** est nécessaire au **succès** de cette opération.

Cette année, la **nouvelle Direction** de TEBROTZASSERE vous **propose:**

- **L'ouverture** d'une maternelle où toute une infrastructure d'activités d'éveil sera organisée,

- Un **ramassage** scolaire par car pour les enfants des **banlieues** avoisinantes au **Raincy.**

- **L'inscription** de vos **enfants, garçons** comme **filles, cycle primaire** et **secondaire** (les frais d'inscription s'élèvent à 150 F.).

— **Demi-pension:** indemnité forfaitaire de **500 F. mensuels** pour les repas de midi (ramassage scolaire inclus).

— **Internat:** 1.200 F. mensuels.

PARENTS ARMENIENS, REPONDEZ VITE A NOTRE APPEL!

Pour tous **renseignements** et **inscriptions**, s'adresser à la nouvelle Directrice:

Mme. SILVA KARAGULIAN

qui assurera une **permanence** à partir du: **Lundi, 5 Juillet**

à L'ECOLE DU TEBROTZASSERE

de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi

1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy

Tél.: 381. 01. 72

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31:

OPTIMA Tours

VOYAGE EN ARMÉNIE – ÉTÉ 1982

Spécial: du 04 au 17 Août

— SPECIAL JEUNES: 1 Semaine EREVAN et 1 Semaine LAC - SEVAN — 3.750 F.

— Spécial Stage de Danse, accompagné par Gérard MADILIAN du 04 au 18 Septembre (nous consulter)

NOS PROCHAINS DEPARTS:

— du 4 au 18 Septembre - ARMENIE seulement

— du 11 au 25 Septembre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.

— du 25 Septembre au 8 Octobre - ARMENIE avec retour par TBILISSI.

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67, Rue Quincampoix — 75003 Paris

Tél.: 274. 27. 20

Renseignements et Inscriptions:

POUR NICE et LES ALPES - MARITIMES:	POUR LE VAR:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur	Monsieur KASSIGUIAN Raffi
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE	8, Rue des Ecoles
Tél.: (93) 83.35.03 ou (93) 88.76.08	83710 — MONTAUROUX
— Monsieur GEDIKIAN Vasken	Tél.: (94) 76.44.23
Tél.: (93) 88.06.41	

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

UGAB — JEUNES

Soirée - Disco

CONCOURS DE DANSES FOLKLORIQUES

Avec la participation de l'Orchestre Grounk

Samedi, 24 Juillet — A partir de 22h.

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Tenue correcte exigée

Participation aux frais:
— 50 F. Non-Membres.
— 35 F. Membres.
— 25 F. Membres — Etudiants.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է իննաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres

Tél.: 534. 68. 28

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.

M. F. 98 Mhz.

ՃԱՀԱՆ
Ա
Հ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ո
Ւ
Ր

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ
«ՅԱՌԱՋ» ԹԻՒ 15

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

խանիցս տպուած, մինչ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէր - Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Պօյաճեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեան միասնաբար 250 Ֆ. նուիրած են Շաւիլի Կապոյտ Խաչին, Խորէն Քոչեանի մահուան առթիւ:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները, Պօղոս Յովսէփեանի մահուան առթիւ. Այրի Տիկին Արմենուհի Յովսէփեան եւ զաւակները 1500, Ժաք Մելքոնեան 300, Միհրան եւ Մկրտիչ Նազգաշեան, Գէորգ Յովսէփեան, Յովհաննէս Յովսէփեան, Կարօ Յովսէփեան, Նալպանտեան 200-ական, Սարգիս Թաշճեան 150, Վարդուհի եւ Ժիրայր Թաշճեան 200, Գարեգին Թաշճեան, Կարպիս Գուլումեան 100-ական, Հայկ Սեմերճեան, Ռոպէր Շէլէլէքեան, Տիկին Մարկոսեան, Հրայր Փիլիկեան, Վրէժ Ելքովանեան, Շամէլեան ընտանիք 50-ական, Տիկին Վարդանեան 30, Գինոսեան, Մարկոսեան ընտանիք 20-ական Ֆ.:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

RETENEZ cette date

13 DÉCEMBRE

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
27
MARDI
27 JUILLET
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.222 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.222

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՒՄԹԱԶ ՍՕՅՍԱԼԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼՆ ՈՒ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

«Միլլիյէթ»ի մէջ թերթին ծանօթ էրօ-թիքագիրը՝ Միւմթազ Սօյսալ կը պատմէ Հայաստանէն ստացած իր տպաւորու-թիւնները, այլապէս շահեկան: Կարգ մը տողեր բացայայտ են, ինչպէս Կաթո-ղիկոսին սահուն ֆրանսերէն խօսիլը վե-րադարձել ֆրանսացի մօր մը, կամ թէրէ-մանեան (?) մկրտել Արտաքին նախարար Գրիգոր Կիրակոսեան, 1954-էն Կաթողիկոս ըլլալը Վազգէն Ա. փոխանակ 1955-ի հայլն, ... յաջորդաբար զանա-զան մասերը:

Բոլոր Հայերու Հոգեւոր Առաջնորդը՝ Վազգէն Կաթողիկոս «Միլլիյէթ» թերթի միջնորդութեամբ պատգամ մը ուղարկեց Թուրքիոյ Հայերուն: Վազգէն Կաթողի-կոս, որուն հետ տեսակցութիւն մը ունե-ցանք Երեւանէն 20 քիլոմեթր հեռու Սուրբ Էջմիածին քաղաքին մէջ, ռումանահայ մըն է: Տրուած ըլլալով որ մայրը ֆը-րանսացի է, Կաթողիկոսը շատ լաւ ֆը-րանսերէն կը խօսի: Կ'ըսուի որ դեռ 6 - 7 օտար լեզու գիտէ: Պատմութիւն ու ըն-կերային գիտութիւններ կարդացեր է, 77 տարեկան է, բայց բաւական երիտասարդ կը թուի: 1954-էն ի վեր կը գրաւէ այս աթոռը:

Երբ Թուրքիայէ եկած լրագրող մը կը տեսնէ, դէմքը կը ժպտի. «Ես այցելեցի այդ գեղեցիկ երկիրը, կ'ըսէ: Անցեալ տա-րի ալ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը ինծի այցելութեան եկաւ»:

Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը եւ Երուսա-ղէմը Էջմիածնի կապուած են ու ըստ Վազգէն Կաթողիկոսի, երեք միլիոն Հա-յեր կան Հայաստանի մէջ, երկու միլիոն՝ Սովետական Միութեան եւ երկու միլիոն ալ աշխարհի զանազան կողմերը, ուրեմն ընդամէնը 7 միլիոն Հայ կայ իրեն կապ-ուած՝ աշխարհի վրայ: Ան երախտա-պարտ է Սովետ Միութեան վարչութեան, որ վերջին 20 - 25 տարուան ընթացքին դիւրութիւններ ընծայած է իր աշխա-տանքներուն:

Կաթողիկոսը Պոլսոյ Հայերուն «բարե-կամութեան ու խաղաղութեան» պատ-գամ մը ուղարկեց «Միլլիյէթ»ի միջնոր-դութեամբ: Երբ հարցուեցաւ որ պատ-գամ մըն ալ ունի՞ արդեօք 1915-ին պա-տահած դէպքերու պատճառով այսօր Թուրք անմեղ դիւանագէտներու դէմ ի գործ դրուած ոճիրներուն առիթով, Կա-թողիկոսը, որ քիչ առաջ առանց Թուր-քիոյ անունը տալու, ըսած էր որ Համաշ-խարհային Ա. Պատերազմին երկու միլիոն հայ սպաննուած էին, լուրջ երեւոյթ մը առաւ եւ ըսաւ որ կը կրկնէ նոյն բարե-կամութեան ու խաղաղութեան պատ-գամը:

Հայոց Հոգեւոր Պետին այս վերապահ վիճակը նորէն ալ դրական կը նկատուի: Հայաստանի Սովետի Արտաքին գործերու պատասխանատու Մանասըրեանին, երբ հարց տուի թէ հաւանաբար Թուրք դիւա-նագէտները սպաննող ահաբեկիչները դա-տապարտող յայտարարութիւններ ըրած ըլլալու են, ան պատասխանեց որ այդ-պիսի բան մը չեն ըրած: «Այդպիսի հը-րատարակութիւն մը աւելորդ է, որով-հետեւ այդ դէպքերը մեզմէ ծնունդ չեն առներ: Անշուշտ կարելի չէ պաշտպանել կամ գովել այդ երիտասարդներուն ը-րածները: Բայց կարելի է բացատրել թէ ինչո՞ւ կ'ընեն այդ բաները: Չմոռնանք

որ ցեղասպանութեան ընթացքին մէկ-ու կէս միլիոն հայ մեռած է եւ այսօր-ուան երիտասարդները տակաւին այդ դէպքերուն ազդեցութեան ներքեւ կը գտնուին»:

Հայաստանի Հանրապետութեան Արտա-քին նախարար Փրոֆ. Թէրէմասեանի հարցուցի հետեւեալը. «Թէեւ դուք պա-հարցուցի հետեւեալը. «Թէեւ դուք պա-տասխանատուութիւն չունիք, բայց աւե-լի ազդեցիկ չէ՞ր ըլլար որ դուք, որպէս Հայաստանի Հանրապետութիւն, պախա-րակէիք այդ ոճիրները»: Փրոֆ. Թէրէ-մասեան բարկութեամբ սապէս պատաս-խանեց.

- Մենք հոս ուշադրութեամբ կը հետեւինք Թուրք թերթերու գրածներուն: Ձեր գրած-ները, Պիրանդին գրածները, ուրիշներուն ալ: Այլեւս դուք ալ պէտք է հրաժարիք Օսմանեան կայսրութեան փլուզումին վը-րայ ափսոսալէ եւ պատմութիւնը խեղա-թիւրելէ: Պոլսոյ համալսարանը կը պնդէ թէ Հայերն են որ սկսած են ցեղասպա-նութեան, այսպիսի պնդում մը հարցին լուրջ մերձեցում չի նկատուիր»:

Կարճ խօսքով Սովետական Հայաստանի պատասխանատու մարդիկը կը խուսափին արտասահմանի հայկական ահաբեկչու-թիւնը պախարակելէ:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ - ՄԻՇԷԼԻ ՆՈՐ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ, ՈՐՈՒ ՏԷՐ ԵՂԱՒ «ՕՐԼԻ»

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ «ՀԱՐՑԵՐ»

ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Փարիզի նոյն թաղին մէջ է, որ Շա-բաթ կէսօրէ ետք, ժամը 17·30-ին ռումբ մը կը պայթէր Փէօզ - Սէն - Ժերմէնի լուացարանին մէջ, վիրաւորելով երկու Սպանուհիներ: Տէր ըլլալէ ետք, առա-ջին եղեռնափորձին Սէն - Սեվըրէն սըր-ճարանին առջեւ, հակառակ Փարիզի ԱՍԱԼԱ-ի զօրավիգ շարժումին դատա-պարտումին, Օրլի տէր կ'ըլլար նաեւ այս նոր, աւելի քան տմարդի արարքին, որ կրնայ շատ մը դատերու ծառայել, բայց երբեք՝ Հայ դատին:

Ֆրանսայի մէջ, դատապարտումները իրարու կը յաջորդէին: «Արարատ» ձայ-նասփիւռի կայանէն Կիրակի առտու կը հաղորդուէին Հ. Յ. Դ.ի եւ Հայ Դատի Յանձնախումբի զեկոյցները: Հ. Յ. Դ. կը յայտնէր թէ վրդոված է ի տես նման արարքներու եւ Հայ դատի յանձնախումբն ալ խստօրէն կը դատապարտէր: Նոյնը կ'ընէր նաեւ Արա Թորանեան, «առանց երկմտանք»ի դատապարտելով նման արարքներ, «որոնք տեղ կուտան ամէն տեսակի գրգռութեանց»:

Ամէն պարագայի մէջ, տեղական մա-մուլը լայնօրէն կը զբաղի Հայերով... Երա՜նի այդքան չզբաղէր...: Եւ Եր-կուշաբթի առտու մանաւա՛նդ, այն «տը-խուր» պատկերը, որ կը պարզուի Լիպե-րասիոնէն, Քոթիտիէն եւ Ֆիկառօ անգամ մը եւս ցոյց կուտայ մեր «ներքին հոգե-րուն» բացասական դրսեւորումը:

Ցայտնենք նախ, ժամանակագրական կարգով, որ Փարիզի վերաքննիչ Ատեա-նի ամբաստանող դատարանը յաւելեալ քննութիւն մը պահանջած է, Վիգէն Զարխուտեանի մասին եւ ուրեմն՝ վճիռը յետաձգած: Ծանօթ է, որ ամերիկեան իշխանութիւնները՝ յանձնումը կը պա-հանջեն իրաքահպատակ եւ ամերիկաբը-նակ այս երիտասարդէն, այն ամբաստա-նութեամբ թէ ռումբ մը պատրաստած է, որ Լոս - Անճըլըսի օդակայանը դրուած է Մայիս 30-ին: Շաբաթ օր, Յուլիս 24-ին, Մաթէն հարցազրոյց մը կը հրատարակէր Արա Թորանեանի հետ, որ կը բացատրէ ԱՍԱԼԱ-ի դիրքը, չեշտելով թէ անոր պայքարը միայն «Թրքական ճակատի վը-րայ է»: Դատապարտելով հանդերձ Սէն - Միշէլի եղեռնափորձը (դեռ առաջինը) բացատրութիւններ կը գտնէ «յուսահատ ձեռնարկներու»: Գալով Օրլի խմբակին, ոչ միայն տէր կ'ըլլայ, Պէյրութէն, այս արարքներուն, այլեւ կը սպառնայ շարու-նակել, այն պատրուակով, որ Ֆրանսա-կան իշխանութիւնները տէր չեն եղած իրենց յանձնառութեանց եւ խոստումնե-րուն:

Երկուշաբթի առտու, սակայն, շատ ա-ւելի «նիւթ» կայ մեր մասին: Նախ Լիպերասիոն, որ երկու էջ կը նուիրէ, ո-րոնցմէ մէկը տեսակցութիւն մըն է ԱՍԱ-ԼԱ-ի մէկ ղեկավարին Պէյրութի մէջ, թերթին յատուկ թղթակիցին հետ: Միհ-րան Միհրանեան գլուխը ծածկուած կը ներկայանայ, Դիմիտրի Կիորկուի հետ: Առաջինը կը պատասխանէ հարցումնե-րուն, պայման դնելով լրագրողին, որ իր ըսածները հրատարակուին եղածին պէս եւ առանց մեկնաբանութեան: Ի պա-տասխան լրագրողին հարցումին, «Օրլի» կազմակերպութեան եղեռնափորձերուն մասին, կ'ըսէ.- «Պէտք է որ նախ խօսինք հարցին արմատներուն մասին: Ո՞վ է Օրլի, եւ ինչո՞ւ այդ կազմակերպու-թիւնը եղեռնափորձերու ձեռնարկեց Ֆը-րանսայի մէջ: Օրլի խումբ մըն է, երի-տասարդ յեղափոխականներու, որոնք ի-րենց քաղաքական համոզումներով եւ կու-սակցական կապերով Հայ Դաշնակ Կու-սակցութեան կը պատկանին: Կասկած չկայ որ կը կռթնին գաղափարական նոյն հիմերուն վրայ, այսինքն՝ ծայրայեղ աջ տեսակէտներ եւ ֆաշիստ մտայնութիւն մը: Երբ Օրլի ստեղծուեցաւ շփումներ հաստատեց Ասալա-ի ղեկավարութեան հետ: Հոս գտնուող մեր ընկերը՝ Դիմիտ-րիու Կիորկիու նոր ձերբակալուած էր ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ եւ Օրլի յանձն կ'առնէր պայքար տանելու անոր ազատ արձակումը ձեռք ձգելու հա-մար: Ընդունեցանք, Օրլի յաջողեցաւ ստիպել ֆրանսական վարչակարգին ա-զատ արձակել մեր ընկերը բայց, յետագային, մեր վստահութիւնը դաւա-ճանեց»: Մ. Միհրանեան կը շարունակէ նոյն ձեւով, յայտնելով թէ ինչ կը վե-րաբերի իրենց (ԱՍԱԼԱ) բան մը չունին Փարիզի դէմ եւ ներկայիս հարց չկայ:

Թերթը իր կողմէ կը ջանայ բացատրել թէ ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը եւ սա սահ-մանումը կուտայ.- «Դաշնակ կուսակցու-թիւնը կը ներկայացնէ Հայերու աւան-դական ազգայնապաշտ կուսակցութիւնը գաղթականութեան մէջ, ցեղասպանու-թեան իբրեւ հետեւանք: Թէեւ ներշնչու-մով սոցիալ - դեմոկրատ ատենին, այ-սօր գլխաւորաբար արմատ ունի Ամերի-կա, ուրու հայ հակառակորդները կ'ամ-բաստանեն զինքը, որ անոր շահերը կը պաշտպանէ»:

Աւելորդ է, անշուշտ որեւէ մեկնաբա-նութիւն կամ խորհրդածութիւն Դաշ-նակցութեան վերաբերեալ այս ըսուած-ներուն կամ Օրլիի դաշնակցականներէ կազմուած ըլլալուն մասին...:

Նոյն օրուան Երկուշաբթի, Յուլիս 26, Քոթիտիէն տը Փարի մէջ, լոյս տեսած է տեսակցութիւն մը Հայ Դատի Յանձնա-խումբի բանբեր՝ Վահէ Մուրատեանի հետ: Թերթը իր կողմէ կը բացատրէ, որ Վահէ Մուրատեան Դաշնակցական է եւ թէ Դաշնակցութիւնը կը զատորոշուի Հայ Գաղտնի Բանակէն, օրինաւորութեան մէջ մնալու մտահոգութենէն մղուած: Վահէ Մուրատեանի համար Օրլի մէկ ե-րեսն է ԱՍԱԼԱ-ի: Այս վերջինն ալ բոլո-րովին ուրիշ բանի համար կ'աշխատի, քան Հայ Դատին: «Մաս կը կազմէ ահա-բեկչական այն ցանցին, որ կը գործէ ա-րեւմտեան ժողովրդավարութիւնները վը-տանգելու նպատակով»: Ու Վահէ Մու-րատեան օրինակ կը բերէ Զուիցերիոյ մէջ պատահածները, որոնք ոչ մէկ կապ ունէին Հայ Դատին հետ: Ըստ իրեն ԱՍԱ-ԼԱ-ն կ'ուզէ նոյնքան իր մասին խօսեցնել տալ, որքան հայ դատին, որու շատ կը վնասէ:

«Ֆիկառօ»ի մէջ, ալ Իրինա տը Շիքով կ'անդրադառնայ ԱՍԱԼԱ-ի, խորագրելով իր գրութիւնը «տէ գ'Առմէնիէն ան թրոմփ - լ'էօյ», և ծանրանալով հայկ. ահաբեկ-չութեան ծագումին վրայ Պէյրութ, «մի-ջազգային ահաբեկչութեան առանցք - քաղաքը»: Բաւական «պատմութիւններ» ալ կը պատմէ, բխած մասնաւորաբար թերթին քաղաքական հակումներէն...:

Երկուշաբթի առտու, մեր ստացած կարգ մը տեղեկութիւններու համաձայն, նոր հարցապնդումներ կատարուած էին, նոյն առաւօտեան Փարիզի մէջ:

Քիչ ետք, ձայնասփիւռը կը ճշդէր, որ 21 հոգի հարցապնդումի տարուած էին եւ շատ հաւանական էր որ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք խել ազատ ձգուէին:

×

Աւելորդ է կրկին ու կրկին դատապար-տել այս եղեռնափորձերը, բայց հարկ է ցաւիլ, որ նման տմարդի գործունէու-թիւններ, ի վերջոյ կը ծառայեն, օտար մամուլի մէջ, ոչ թէ «հայկ. հարց», այլ հայկ. «հարցեր» անծարծելու, որոնք ոչ մէկ ձեւով նպաստաւոր կրնան ըլլալ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՐԱՖԱԹ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Կիրակի օրուան գլխաւոր լուրն էր Ա-րաֆաթի ստորագրած մէկ փաստաթուղ-թը, ուր կ'ընդունի Ապահովութեան Խոր-հուրդի բոլոր բանաձեւերը Միջին - Արե-ւելքի վերաբերեալ: Այս ընդունելով, ըն-ւելեայն ընդունած կ'ըլլայ, ուրեմն, Իս-րայէլի գոյութիւնը, մինչ ՊԱԿ-ի Ուխտը կը նախատեսէ անոր քանդումը: Իսրայէլ խանդավառ չէ եւ չի գոհանար այս «նոր խաղով», ըստ իրեն, որ կը ձգտի ժա-մանակ շահելու: Ուաշինկթըն ալ կ'ուզէ աւելի յստակ ճանաչում մը Իսրայէլի, ուղղակի բանակցելու համար ՊԱԿ-ի հետ: Գալով Հալէպի, մէկ օդանաւէն միւսը, կ'երթայ - կուգայ...:

×

Փարիզի մէջ, Ուրբաթ առաւօտ, իր կառքին պայթումով սպաննուեցաւ ՊԱԿ-ի Փարիզի գրասենեակի թիւ 2-ը՝ Ֆատի Տանի: Իսրայէլ կը դատապարտէ արար-քը, որ պաղեստինեան ներքին հաշուե-յարդար մը կը նկատէ, մինչ ՊԱԿ-ի հա-մար իսրայէլեան գործ է...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆ իր համաձայնութիւնը տուած է ալժերական միջնորդութեան մը, Իրաքի հետ պատերազմին մէջ: Ալժերիոյ Արտա-քին նախարարը Թեհրան գացած էր այդ առընչութեամբ:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ կ'ամբաստանեն Ֆրանսան, որ Մալուիններու կռիւներու ատեն, ֆը-րանսացի մասնագէտներ օգնած են Ար-ժանթինցիներուն, գործածելի դարձնելու էկզոսէթ հրթիռները, որոնք անգլիական նաւեր ընկղմեցին: Ֆրանսայի Պաշտպա-նութեան նախարարը՝ Էռնիւ յայտարա-րած է թէ ըստ իրեն, նման բան մի չի կրնար պատահած ըլլալ եւ թէ Արժան-թինի դէմ ամպարկօն յարգուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

Կրթական մարզէն ներս, իբրեւ ուսուցման ժամանակակից միջոցներէն մէկը, կ՚օգտագործուին նաեւ հեռատեսիլի միջոցով կատարուող ուսումնական բնոյթի հաղորդումները:

Յատկանշականն այն է, որ տարուէ տարի ոչ միայն կը կատարելագործուին հաղորդումներուն թեքնիք միջոցները, այլեւ կ՚ընդարձակուին նիւթերուն ոլորտները:

Իրողութեանց փաստերը երեւան կու գան, երբ բաղդատութեան կը դնենք վերջին երեք ուսումնական տարեշրջաններուն «Հեռուստատեսային ուսումնական հաղորդումների» ծրագիրները:

Յառաջդիմութիւններու մատնանշումներէն առաջ, կը ներկայացնենք պատկերասփռումներուն նպատակը, կիրարկութեան դրուած միջոցները:

Նախ այն՝ որ ուսումնական հաղորդումները կը ծառայեն ո՛չ միայն իբրեւ տեղեկութիւններու աղբիւր, այլեւ տրուեալ նիւթերուն վերլուծումին ծառայող միջոցներ: Հարցին մասնագէտներէն մէկը կ՚ընդգծէ, թէ հաղորդումները արդիւնաւէտ կը դառնան, երբ ուսուցիչը դանոնք պարզող նիւթին շրջագիծին մէջ կը զետեղէ: Ցուցմունքը կը դառնայ յստակ, կարդալով հետեւեալ պարբերութիւնը. «Հեռուստատեսային հաղորդումը, որպէս դասի բաղկացուցիչ մաս, պէտք է մտնի նրա կառուցուածքի մէջ՝ առանց խախտելու նրա ամբողջութիւնը»:

Ըստ առաջնոյն, հեռատեսիլի ուսումնական հաղորդումները կը սկսին դասը սկսելէն տասը վայրկեան ետք: Ուսուցիչը նիւթին շուրջ նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարէ, բացատրութիւններ կուտայ, հարցեր կ՚արծարծէ: Հաղորդումէն ետք կը ստուգէ աշակերտներուն խրացումները, «նոր գիտելիքները», անհրաժեշտ բացատրութիւններ կուտայ եւ կը պատասխանէ եղած հարցումներուն:

Ստորեւ, Սովետական Դպրոց շաբաթաթերթին մէջ հրապարակուած մանրամասն եւ երկար ծրագիրէն կը քաղենք հայերէնի եւ հայ գրականութեան սահմանուած հեռատեսիլի հաղորդումներու շարքէն նիւթեր, իբրեւ ծանօթացում կէտեր «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

ՀԱՅԵՐԷՆ, ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ, առաջինէն - երրորդ կարգ:

Հեռատեսիլի ուսումնական ծրագիրը կը տարածուի Սեպտեմբերէն Մայիս: Ի տարբերութիւն նախորդ երկու ուսումնական տարեշրջաններուն, այս անգամ հայերէնի յատկացուած հաղորդումներ կ՚ապահովուին տարրական բաժիններուն մէջ: Ուրեմն, կարեւոր յառաջդիմութիւն կ՚արձանագրուի:

Բացի Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր եւ Մայիս ամիսներէն, որոնց սահմանուած յայտագիրները մէկական կը մնան ամսուան ընթացքին, մնացեալ ամիսներուն երկուական հաղորդումներ կը կատարուին, Հինգշաբթիին յարմարող Թուականներուն եւ ժամը 16·45-ին:

Քանի մը նիւթեր.- Սորվինք պատմել, մանկագիր Ալթ. Խնկոյեանի հետ, Հրաժեշտ այբբենարանին, Բառերու աշխարհը, Ի՞նչ կը պատմեն յուշարձանները, Հէքեաթներու աշխարհին մէջ, Խօսքին հոյակապ կառոյցը եւայլն.:

×

ՀԱՅԵՐԷՆ, ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

Բաղդատմամբ 1981 - 82 ուսումնական տարեշրջանին, որուն ընթացքին հայերէնի հաղորդումները Սեպտեմբերէն Մայիս երկու հաղորդումներ կ՚ապահովէին ամսական հաշուով, նորին՝ այսինքն՝ 1982 - 1983-ին կարգը փոքր փոփոխութիւններ կը կրէ: Յունուար, Մարտ եւ Մայիս ամիսները մէկական կը վերածուին, ուրեմն՝ կը նուազին: Մնացեալները կը պահեն իրենց առաջուան ժամանակացոյցը՝ ամիսը երկու:

Քանի մը նիւթեր.- Բառակապակցութիւն եւ նախադասութիւն, Բառերու գործածութիւնը ուղղակի եւ փոխաբերական իմաստներով, Գոյականի հոլովները, Ժխտումի ձեւերը հայերէնի մէջ, Բառարաններուն տեսակները եւ անոնցմէ օգտուելու միջոցները, Բառակազմութիւն եւ անոր հետ կապուած հնչիւնափոխութիւնը, գրական լեզուին զարգացումին արդի փուլը եւայլն.:

Հաղորդումները կը կատարուին Ուրբաթ օրուան յարմարող Թուականներուն եւ ժամը 16·45-ին:

×

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հաղորդումները կ՚աւելնան ընդհանրապէս եւ կարեւոր համեմատութեամբ:

Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին, բացի Յունուարէն եւ Մարտէն (մէկական), մնացեալ ամիսները երկուական հաղորդումներ կ՚ապահովէին:

Նորը՝ բացի Յունուար, Մարտ եւ Մայիս ամիսներէն (ամսական երկուական հաղորդում), երեքական կը սահմանէ մնացեալներուն համար: Ուրեմն՝ աւել:

Քանի մը նիւթեր.- Մաշտոց եւ հայերէն գիրերուն գիւտը, Շիրվանզադէի պատմուածքները, Եղիշէ Չարենց՝ բանաստեղծութիւններ եւ Տաղարան, Մուրացանի Գէորգ Մարզպետունի վէպը, Դեմիրճեանի Վարդանանքը, Գրիգոր Զօհրապի նորավէպերը, Սայաթ - Նովանի սիրոյ երգերը, Ստ. Զօրեանի պատմուածքները, Աբովեանի Վէրք Հայաստանին, Թումանեանի քառեակները, Ակսել Բակունց, Աւ. Իսահակեան երաժշտութեան մէջ, Ն. Զարեանի Արա Գեղեցիկ ողբերգութիւնը, Մեծարենցի քնարերգութիւնը, Դանիէլ Վարուժանի Հացին երգը, Յովհ. Շիրազ, Պարոյր Սեւակի «Մարդը ափի մէջ» հաւաքածոն, Պարոնեանի երգիծանքը, Վահան Տէրեան եւլն.:

ՄԵՐ ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ԶՐՈՅՑՆԵՐԷՆ

—×—

ԵՐԵՔ ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՕՍՔԵՐ

Թագաւոր մը զաւակ չունէր: Ան բազմաթիւ խոստումներ կուտայ սուրբերուն եւ ժամանակ մը ետք Թագուհին արու զաւակ մը կը պարգեւէ անոր: Բայց մանուկը ոչ աչք ունէր, ոչ լեզու եւ ոչ ոտք: Թագաւորը կը հաւաքէ երկրի իմաստունները ու կ՚ըսէ.

- Խորհուրդ մը, խրատ մը տուէք՝ ի՞նչ ընենք:

Իմաստուն մը կ՚ըսէ.

- Ես գիտեմ անոր դեղը: Եթէ Թագաւորը, Թագուհին եւ մեծ իշխանը մէկական ճշմարիտ խօսք ըսեն, մանուկը կը լաւանայ:

Թագաւորը կ՚ըսէ.

- Ես քանի Թագաւորի վրայ իշխանութիւն ունիմ եւ շատ հարուստ եմ: Բայց երբ քովս մարդ կուգայ, անմիջապէս ձեռքին կը նայիմ, թէ ինչ կաշառք կը բերէ ինծի:

Երբ Թագաւորը այս կ՚ըսէ, մանուկին աչքերը կը բացուին:

Թագուհին կ՚ըսէ.

- Ես աղքատ մարդու աղջիկ էի եւ բախտը զիս Թագուհի դարձուց: Բայց երբ գեղեցիկ ու կորիճ երիտասարդ մը կը տեսնեմ, միտքէս կը ցանկամ զինք ու հոն թէ ձեռքէս գար, կը Թունաւորէի Թագաւորը եւ այդ կորիճը կ՚առնէի:

Երբ Թագուհին այս կ՚ըսէ, մանուկը լեզու կ՚առնէ ու կը խօսի:

Մեծ իշխանը կ՚ըսէ.

-Ես աղքատ մարդ էի, իմ գրագիտութեան պատճառով Թագաւորը ինծի շնորհ ըրաւ՝ իշխան կարգեց, եւ ես այժմ Թագաւորութեան 2-րդ մարդն եմ: Բայց միշտ կը մտածեմ, որ եթէ կարելիութիւն ունենայի, կը սպաննէի Թագաւորը եւ Թագաւորութիւնը եւ Թագուհին կը խլէի:

Երբ մեծ իշխանը իր խօսքը կը վերջացնէ, մանուկը կը բարձրանայ տեղէն, կը վազէ, ճոկան ու գունդ կ՚ուզէ, որ պէտքի խաղայ:

Այսպէս է. ճշմարտութիւնը կը բանայ փակ աչքերը, փակ լեզուն եւ կ՚արձակէ կապուած ոտքերը:

ԱՂՈՒԷՍՆ ՈՒ ՍԱԳԵՐԸ

Աղուէսը կը մտնէ սագանոց եւ կ՚ուզէ սագերէն մէկ տանիլ եւ ուտել:

Սագերու բնաւորութիւնն է, որ վտանգի պարագային կը քսուին իրարու եւ այնպիսի ձայն մը կը հանեն, որ կարծես կ՚ըսեն՝ «Սուս»...

Այդ ձայնը լսելով աղուէսը կ՚ըսէ.

- Եթէ դուք սուս էք, ես սուս եմ ու սուս...

×

ՍԱՏԱՆԱՆ ԵՒ ԻՐ ԵՕԹԸ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

Սատանան կ՚ամուսնանայ եւ կինը իրեն եօթը աղջիկ կը պարգեւէ:

Երբ աղջիկները կը մեծնան, առաջինին անունը Ագահութիւն կը դնեն եւ կնութեան կուտան հարուստի մը:

Երկրորդին անունը Խաբէութիւն դնելով կ՚ամուսնացնեն առեւտրականի մը հետ:

Երրորդին անունը Կեղծաւորութիւն կը դրուի եւ կնութեան կը տրուի հոգեւորականի մը:

Չորրորդին անունը Սնափառութիւն, որ կ՚ամուսնանայ բարձրաստիճան պաշտօնեայի մը հետ:

Հինգերորդին անունը կը դնեն Հպարտութիւն եւ կ՚ամուսնացնեն զինուորականի մը հետ:

Վեցերորդին անունը Նախանձ կը դնեն եւ կնութեան կուտան արուեստագէտի մը:

Եօթներորդին անունը կը դնեն Գեղեցկութիւն եւ ազատ կը թողուն, որպէսզի բոլորը նային անոր ու զմայլին:

×

ՔԱՀԱՆԱՆ ՈՒ ՍՐԱՄԻՏ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

Գէր եւ հաստափոր քահանայ մը կ՚երթար քաղաք:

Օրը արդէն կը մթննար եւ քահանան կը կասկածէր բաց գտնել քաղաքի պարիսպներուն դռները:

Գիւղացիի մը հանդիպելով, կը հարցնէ.

- Կրնա՞մ, արդեօք, հասնիլ քաղաք ու դռնէն ներս մտնել:

Գիւղացին կը նայի հաստափոր քահանային ու կ՚ըսէ.

- Այո, տէր իմ, եթէ խոտով լեցուն սայլը կրնայ մտնել, դուն ինչո՞ւ պիտի չմտնես:

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ ԾՐԱԳԻՐԷՆ ԴՈՒՐՍ

Ե. դարու հայ գրականութիւնը, Միջնադարեան հայ տաղերգութիւնը, Մխիթար Սեբաստացին եւ հայ մատենագրութիւնը, Սփիւռքի հայ արդի գրականութեան ընդհ. նկարագիրը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Բ.

Արամ կ՚ըսէր այս խօսքերն ու զմայլած կը նայէր Սաթենիկի երեսն: Մեղմիկ մելամաղձութեան մը ստուերը կը քօղարկէր Սաթենիկի տխրանոյշ աչերն:

— Սաթենիկ, գիտես թէ մէկ երազ մը միայն ունիմ, զքեզ երջանիկ ընել: Գաղափարներս քեզ ծանօթ են. քու վճակդ զիս կը տանջէ: Չեմ կրնար ըմբռնել թէ ինչո՞ւ թշուառ պիտի ըլլաս: Պէտք է միատեղ ըլլանք, պէտք է որ զքեզ երջանիկ ընեմ:

- Արա՛մ, վերստին կը կրկնեմ. եթէ չես ուզեր որ մեր բարեկամութիւնը վերջ գտնէ, այդպէս մի խօսիր: Դուն ալ երիտասարդ ես, դուն ալ ապագայ ունիս, ընտանիքի տէր ես, դուն ալ զքեզ պէտք է հոգաս: Միթէ կը կարծես որ քու դժբախտութեամբ կրնա՞ս զիս երջանիկ ընել: Գիտես թէ ես չեմ կարող քու կինդ կոչուիլ, այդ անհնար է: Դու պիտի չկինիս մինչեւ իսկ երբ քու ներկայութեանդ իմ վրաս խօսին, միշտ գըլուխդ կախ պիտի լինի: Զգէ՛, արդէն շատ չպիտի ապրիմ: Ի՞նչ հարկ քեզ նեղացնել եւ զիս ալ կրկին դժբախտ ընել:

Կ՚արտասանէր Սաթենիկ այս խօսքերը յուզեալ, ցած ձայնիւ, շատ ցած ձայնիւ: Արամ որ սուր միտք ունէր եւ ըմբռնած էր ճանչնալ աշխարհս, հասկըցաւ թէ իրականն, արդէն հասած, պատրաստ էր իյնալ: Սաթենիկ կ՚ուզէր տըրամաբանութեամբ խեղդել իւր սրտին ձայնը. կարելի՞ էր: Արամ Սաթենիկի վերջին խօսքերէն զգաց թէ ինքն արդէն հմայած էր զնա. ինքնիրմէն դուրս ելած, վերստին ափերուն մէջ առաւ Սաթենիկի ձեռքերն, այն գորովանոյշ ձեռքերն պինդ սղմեց իւր ափերուն մէջ: Կը համբուրէր զայնս զմայլմամբ, հեշտութեամբ կը համբուրէր: Սաթենիկի երեսները կարմրացած էին: Երակներուն մէջ հուր կ՚ընթանար, բայց լեզուն բռնուած էր, ոչինչ կարող էր արտասանել: Ելաւ կայնեցաւ, դիմակը դրաւ:

- Երթա՛նք, երթա՛նք, ըսաւ:

Դուրս ելան, Սաթենիկ եղբայրը գըտաւ:

— Տղա՛ս, զիս տուն ձգէ, ըսաւ Սաթենիկ եղբօրը:

- Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ, անհանգի՞ստ ես:

— Անհանգիստ եմ, չեմ կարող կենալ:

Անհանգիստ էր. գլուխը կրակի մէջ էր, համբոյրներն այրած էին զինքը: Գնացին, Արամին աչքն անոնց ետեւէն էր, եւ սակայն չուզեց ձգել երթալ: Թէ գիտնա՞ր Սաթենիկ: Եւ ինչո՞ւ երթար, կը զգար թէ իւր յաղթանակը վերջապէս ապահով էր, ո՞վ կը տրտմի յաղթանակի մը յուսով: Պարեց, ցատքեց, խաղաց, յագուրդ կուտար քսաներկու տարեկան աշխոյժին:

Արշալոյսը նոր ծայր կուտար երբ Նոր-Թատրոնի ջահերն սկսան նուազիլ: Օթեակներն արդէն վաղուց պարապ էին, Քանքանը վերջացաւ. ամէն ոք դուրս ելաւ: Զմրան ցուրտ, աղուոր առաւօտ մ՚էր: Արամ տաքցած, քրտնած, վիզը կրկնոցին օձիքներուն մէջ երագ - երագ կ՚ընթանար: Հասաւ տուն, անկողին մըտաւ. դոհ էր, ուստի նիրհեց արդարոց քունով:

Գ.

Հազիւ տասնեւհինգ տարեկան, Սաթենիկ կը թողուր դպրոցը, բայց ոչ շատ ուրախութեամբ: Ցորմէհետէ խելահաս եղած էր, իր օրուան կենաքն երկու մասերու կը բաժնուէր. մին զուարթութեան, միւսը դժգոհութեան: Զուարթ էր դըպրոցէն երբ ներս մտնէր, ձանձրոյթ կը զգար տան մէջ: Բնութենէն օժտեալ ընտիր ձիրքերով, Սաթենիկի համար դըպրոցն այն գեղածպիտ դաշտն էր ուր աբեւը, օդը կը նպաստէին նմա աճիլ եւ ուռճանալ: Կը սիրէր գրագիտութիւնը, կը սիրէր գեղարուեստները, կը սիրէր ընկերները, կը սիրէր ուսուցիչները:

Բայց իրիկունը երբ տուն կը վերադառնար, դժուարութեամբ կը շնչէր: Ինչպէս գարնան աղուոր օրերը շատ անգամ թեթեւ մէգ մը կը պատէ իրիկուններ Վոսփորն ու կ՚արգելու շնչառութիւնն ու մենք զմեզ կը հարցնենք «Ի՛նչ, միթէ այս իրիկունս չարունակութի՞ւնն է այս աւուր առաւօտուն», նոյն տարբերութիւնը կը գտնէր Սաթենիկ իւր առաւօտեան եւ երեկոյեան կեանքին միջեւ: Գորովը բուն դրած էր այդ աղջկան սրտին մէջ եւ սակայն պարտաւոր էր չներել որ իւր սրտէն խանդաղատանաց թռիչ մը ալանայ: Իւր հայրն ու մայրը թէպէտ երկար ատենէ ի վեր ի Պոլիս, այլ սակայն գաւառացի էին, եւ գիտենք թէ գաւառացիք, մինչեւ մէկ սերունդ, որքա՞ն պնդութեամբ հաւատարիմ կը մնան իրենց ընտանեկան աւանդութեանց, ուշադրելով որ իրենց որդիքն անխնայ ամէն ինչ չեղաշրջեն:

(Շար. 2)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԱԼԵՔՍ ԵՒ ՄԱՐԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԵՒ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻ ԵՒ 50-ԱՄԵԱՅ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԳԼԽՈՎ ՍՐԲ. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀՕՐ

Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ Ընծայարանի 1981 - 1982 տարեշրջանի ամավերջի հանդէսը այս տարի տեղի ունեցաւ բացառիկ շքեղութեամբ, որովհետեւ 1982-ը քահանայութեան յիսնամեակ յոբելեանն է Ս. Աթոռիս Գահակալ Եղիշէ Պատրիարք Հօր:

Շաբաթ, Յունիս 19-ի երեկոյեան ժամը 7-ին Վարժարանի շքեղօրէն զար - դարուած հանդիսասրահ ժամանեց յոբելեար Պատրիարք Հայրը, ի գլուխ Ս. Յակոբեանց բովանդակ Միաբանութեան, եւ դիմաւորուեցաւ ժառանգաւոր սաներու կողմէ երգուած «Սիրտ ի սիրտ» վարժարանիս քայլերգով:

Հանդէսի յայտագիրը բաժնուած էր երկու մասերու: Բացման խօսքով հանդէս եկաւ Վարժարանի եւ Ընծայարանի փոխ. Տեսուչ Ալեքս Գալայճեան, որմէ ետք տեղի ունեցաւ արտասանութեան եւ երգի մրցում: Չորս սաներ նախ արտասանեցին Եղիվարդի «Պարմաններ» եւ ապա իրենց ընտրած քերթուածը, որմէ ետք տեղի ունեցաւ երգի մրցում, դարձեալ չորս սաներու մասնակցութեամբ: Կազմուած էր վարժարանիս ուսուցչական կազմէն դատական մարմին մը:

Ապա գործադրուեցաւ յայտագրի Բ. մասը, որ ամբողջութեամբ նըւիրուած էր Պատրիարք Հօր քահանայութեան յիսնամեակին: Աւուր պատշաճի խօսքով հանդէս եկաւ Վարժարանի եւ Ընծայարանի Տեսուչ, Լուսարարապետ Գարեգին Արք. Գազանճեան, որ վերյիշեց իր աշակերտական օրերը Պատրիարք Հօր տեսչութեան շրջանին, և ըսաւ. «Դուք իրաւ չարունակութիւնն էք տասնըհինգ դարերու տեւողութեամբ հայ վանական ուսման ժառանգութեան, որոնք իրենց գրչին լոյսը տուին մեր մշակոյթի աննըման հարստութեան: Մենք այսօր Ձերդ Ամենապատուութեան մէջ կը տօնենք Հայ Մատենագրութեան Մեծ Հանճարը՝ Ձեր ոսկեղէն գրչով յղկուած ու գեղեցկացած եւ ստացած Ձեր իսկ գրչամը Եղիվարդեան կոչուելով:

Ապա Սարգիս Սրկ. Թասլագեան մեներգեց Օհան Դուրեանի կողմէ դաշնաւորուած Եղիվարդի «Վարդարան»ը: Արամ Սրկ. Ալճանեան տուաւ Յոբելեարին կենսագրութիւնը, իսկ Կոմիտաս Աբեղ. Նէրպէթճեան մեներգեց Գուսան Աշոտի «Օճախում» երգը: Միհրան Սրկ. Քէշքէրըրգեան հատուած մը կարդաց Եղիվարդի «Օտարական»էն, իսկ Արամ Սրկ. Ալճանեան մեներգեց Շահան Ռ. Պէրպէրեանի դաշնաւորած՝ Եղիշէ Դուրեան Պատրիարքի «Խաչը», որմէ ետք Սարգիս Սրկ. Թասլագեան ատենախօսեց Պատրիարքին գրական վաստակին մասին: Տեսուչ Հօր հակիրճ տեղեկագրէն վերջ, տեղի ունեցաւ մրցանակաբաշխութիւն, եւ ուսումնական լաւագոյն արդիւնքներ ձեռք բերող ժառանգաւոր սաներ արժէքաւոր գիրքեր նուէր ստացան յոբելեարէն: Իսկ ժառանգաւորաց Ե. դասարանի սաներ՝ Սարգիս Սրկ. Թասլագեան, Միհրան Սրկ. Քէշքէրըրգեան, Արամ Սրկ. Ալճանեան եւ Պօղոս Սրկ. Շահանեան Նորին Ամենապատուութենէն ստացան իրենց վկայականները: Մրցանակներ տրուեցան նաեւ արտասանութեան եւ երգի մրցումին առաջին հանդիսացողներուն: Ապա, տեսուչը խնդրեց Պատրիարքէն որ ընէ փակման խօսքը, ան գգալապէս յուզուած, ըսաւ. «Ներկայ եղանք բոլորս ժառանգաւորաց վարժարանի գեղեցիկ այս հանդէսին, լսեցինք երգերու եւ արտասանութիւններու մրցումը, եւ վստահ եմ թէ բոլորս եկանք այն եզրակացութեան, որ նոր ոգի մը իր լուսաւոր գլուխը սկսած է շարժել այս հաստատութենէն ներս, եւ այս անտարակոյս, ինչպէս մեզի, այնպէս ալ ձեզի համար սրտայոյզ երեւոյթ մըն է: Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանը կարեւոր առաքելութիւն մը ունի: Մենք չենք ուզեր այս հաստատութեան մէջ պատրաստել հայերէն գիտցող բժիշկներ, փաստաբաններ եւ կամ ազատ ուսումներու ներկայացուցիչներ, այլ՝ մեր պատմութեան, լեզուի եւ անցեալի գիտակ մարդեր, որոնք կարենան քննել եւ ուսումնասիրել մեր արժէքները: Օրերը տրտում են. արտասահմանի մեր վիճակը իրապէս տխուր է: **Կը վախնամ** որ սերունդ մը յետոյ մենք Հայերս, հին մագաղաթ մը կամ պատմական հին ուսումնասիրութիւն մը վեր բերելու համար ստիպուինք երթալ **Սալզպուրկ, Փարիզ** կամ Ժընեւ: Ժամանակն է որ մեր երիտասարդ աշակերտները սրբեն իրենց հոգիէն ստորազգացութեան **փոշին եւ** գիտնան թէ իրենք մեծ ժողովուրդի մը, մշակոյթ ստեղծող մեծ ժողովուրդի մը զաւակներն են: Մենք աղքատ Ղազարոսներ չենք՝ ուրիշներու պատէն տակ կեցած. եթէ եղանք ժամանակուան մը համար, իրագործեցինք նոյնիսկ եւ կրցինք ըլլալ այն՝ ինչ որ մեր իրաւունքն էր ըլլալ եւ ինչ որ մեր իրաւունքն էր եղած դարերով: Ժամանակին, Միջին - Դարուն եւ անկէ առաջ, մեր մշակոյթի ջահը վեր բռնած էին մեր վանքերը. անցած են ժամանակները եւ այսօր կարծէք թէ խաչաձեւուած ճամբաներու վրայ եւ խաչաձեւուած ճամբաներու մէջէն նորէն մեր վանքերն են որ պէտք է ստեղծեն այն՝ ինչ որ անոնք ստեղծեցին երբեւ պատուարներ, երբեւ ոսկեայ դղեակներ ժամանակի անորոշութեան մէջէն: Ըսի ձեզի թէ մենք հայերէն գիտցող բժիշկներ եւ փաստաբաններ չէ որ կ'ուզենք տալ այս հաստատութենէն, անոնք չեն կրնար մեր գոյամարտին մէջ մեզ օգնել. մեզ փըրկողը պիտի ըլլան միայն ու միայն մեր վանքերէն դուրս ելած մեր անցեալը, մըշակոյթը, մեր հոգեկան եւ մտքի արժէքները իւրացուցած տղաքը: Հետեւաբար, սիրելի շրջանաւարտներ, զօտեպնդուեցէք եւ կեցէք ձեր ասպարէզին շեմին վըրայ եւ ըսէք թէ, եթէ ուրիշներ կը հիմնան մեր լեզուին, պատմութեան եւ մշակոյթին վրայ, մենք կը սքանչանանք անոնցմով, եւ պիտի ընենք այն՝ ինչ որ մեր ժողովուրդը եւ նախնիքը ըրած են դարերով եւ եկած ու հասած են հոս»:

Հանդէսը վերջ գտաւ Ս. Աթոռի օրհներգ «Օրհնեցէք զՏէր» շարականի յոտնկայս երգեցողութեամբ, որմէ վերջ ներկայ բազմութենէն մաս մը բարձրացաւ Պատրիարքարանի շքեղ դահլիճը՝ քօքթէյլի ընդունելութեան մը:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ
Ժառանգաւորաց Վրժ.ի եւ Ընծայարանի

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

×

Այս տարի, Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու բանակումը տեղի կ'ունենար Յուլիս 11-էն 31, Պասթիտ - լէ - Ժուրտան (Վօգլիւզ նահանգ), միութեան սեփական հողին վրայ:

Բանակողներու ընդհանուր թիւն է 46, հետեւեալ բաժանումով: Արիներու եւ Արենոյշներու երկուական խմբակ իրենց խմբապետ - խմբապետուհիներով, Գայլիկներու եւ Թեւիկներու երկուական խմբակ իրենց առաջնորդներով: Բանակումը կը ղեկավարէ խմբ. Ալիս Շամիրեան, ընդհանուր պատասխանատուութեամբ եւ հսկողութեամբ Մանոյշ Շամիրեանի:

Ընդարձակ եւ ծառախիտ տարածութեան վրայ խմբակ առ խմբակ կը ցցուին վրանները: Ամէնէն փոքրերը, Գայլիկ կամ Թեւիկ հաստատուած են շէնքին մէջ, ուր կայ ննջասենեակի մասը, խոհանոցի եւ մառանատան բաժինները, ինչպէս նաեւ արդուզարդի վայրերը: Շէնքը կը ծառայէ նաեւ բոլոր բանակողներուն համար որպէս ընդհանուր ապաստան անձրեւոտ օդի պարագային: Բանակավայրին կեդրոնը կը բարձրանայ կայմը ուր ամէն օր տեղի կ'ունենայ դրօշակի արարողութիւնը: Ահաւասիկ օրուան ժամանակացոյց.- 7-ին զարթնում եւ մարզանք. 7.30-ին՝ արդուզարդ - 8-ին նախաճաշ. 8.30-ին՝ վրաններու եւ բանակավայրի մաքրութիւն. 9-ին՝ վրաններու քննութիւն ընդհ. խմբապետուհիին կողմէ. 9.30-ին՝ դրօշակներու (ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն, Արիներու եւ Արենոյշներու դրօշով) պարզում. 10-ին՝ սկաուտական եւ հայկական երգերու, խմբերգներու դասընթացք, եւ ապա հայերէն լեզուի դասընթացք. 11.30-ին՝ խաղ, մինչեւ կէսօրուան ճաշը, ժամը 12.15. ապա ցերեկուան հանգիստ, նամակագրութիւն, ձեռային աշխատանք եւ սկաուտական թեքնիք. Ժամը 15.30-ին՝ խաղ կամ պտոյտ մինչեւ ժամը 18.30, երբ արդուզարդէ եւ դրօշակներ վար առնուելէն յետոյ կուգայ երեկոյեան ճաշը. Ժամը 20-էն 21, զանազան խաղեր եւ զըւարճութիւններ: Ժամը 21-ին կը վերջանան օրուան զբաղումները եւ իւրաքանչիւրը կը վերադառնայ իր վրանը եւ լոյսերը կը մարին ժամը 21.30-ին:

Արդարեւ, լեցուն յայտագիր մը, ուր կայ հաւասարակշռուած ձեւով սկաուտական թեքնիք կեանք, եւ հայկական դաստիարակութիւն եւ զբօսանք:

Այս տարի, Հայ Արենոյշներու Միութիւնը մասնաւոր պլատճէ մը յատկացուցած է խաղավայրի մը շինութեան համար: Մեր այցելութեան առթիւ յատուկ մեքենաները գործի վրայ էին, տափարակի վերածելով հողին մէկ կարեւոր մասը, որ կը գտնուի շէնքին առջեւ: Նոյնպէս, ճամբայէն բանակավայր առաջնորդող ուղին վերստին պիտի բացուի, մաքրուի եւ ծածկուի կուպրով: Կարեւոր աշխատանքներ են, որոնք կը պահանջեն մեծ գումարներ: Հայ Արենոյշներու Միութիւնը քաջալերուած եւ զօտեպնդուած յիսնամեակի առիթով արձանագրուած բարոյական եւ նիւթական յաջողութենէն կրնայ ձեռնարկել իր բանակավայրի բարելաւման աշխատանքներուն: Հայ ժողովուրդը գիտէ թիկունք ըլլալ ազգօգուտ ձեռնարկներուն:

Ժողովուրդը եւ ծնողքները հրաւիրուած են բանակավայր, Յուլիս 31-ին, երեկոյեան, ներկայ ըլլալու համար Մեծ Խարոյկահանդէսին որ վերջ պիտի դնէ այս տարուան բանակումին: Առիթ մը ականատես ըլլալու կատարուած աշխատանքին եւ վայելելու պատանիներու սկաուտական եւ հայկական շնորհները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԺՊԻՏ

- Սկովտական լաւագոյն պատութիւնը գիտէ՞ք.
Ո՛չ:
– 100 Ֆ. ղրկեցէք, կը պատմեմ:

×

Մք. Տրկլասի եւ Մք. Քըլօքի միջեւ խօսակցութիւն:
- Եթէ վեց կառք ունենայիր, ինծի հատ մը կուտայի՞ր.
Անշուշտ:
- Իսկ եթէ վեց գդեակ ունենայի՞ր.
Անշուշտ:
– Եւ եթէ վեց զոյգ կօշիկ ունենայի՞ր.
Ահ, ո՛չ:
– Ինչո՞ւ:
Որովհետեւ վեց զոյգ կօշիկ ունիմ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Կիրոսի այդ խօսքերէն վերջ, Նայիրեան աւելի երկար լռութեան մէջ ինկաւ, կարծես նոր շարժում մըն էր, որ կը կատարուէր իր գլխուն մէջ: Ընդհանուր ապստամբութիւն մը, յանկարծական պայթում մը՝ Էրզրում, Վան, Մուշ, Բիթլիս, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ, Խարբերդ ... Իսկ թէ Կիրոսի տեսիլքին նման ծաւալին հայ - քրտական կռիւները Թուրք բանակներուն դէմ...

Տոքթ. Նայիրեան, ինքն ալ հետզհետէ համոզուեցաւ, որ այս պայմաններուն մէջ պէտք էր անցնէր արտասահման, հեղ մը գլուխ - գլխի գալ ընկերներուն հետ: Եթէ յանկարծ իրականութիւն դառնար քրտական ծաւալուն շարժումը, այն ատեն կարծես անհրաժեշտութիւն կը դառնայ հայկական ընդհանուր ապստամբութիւնը:

Ժամանակն արդէն ուշ էր: Անտառի մթութեան հետ իջած էր թանձր լռութիւն մը: Գիշերային թռչուններու կաթիւն մը: Գիշերային թռչուններու կաթիւն մը: Բոլոր թեւերու շարժումները կային: Բոլորն ալ քաշուած էին իրենց վրանները: Ատեն ատեն, ձիերու փռշտոցներ ալիք կը ձգէին խոր մթութեան մէջ: Ուժեղ ալիք մը կար նաեւ Տոքթ. Նայիրեանի գլխուն մէջ, կարծես Հայաստանի լեռները իրենց տեղերը կը փոխէին: Կարծես Հայաստանի հողն էր, որ ընդհանուր ապստամբութեան հետ վեր վեր կը նետուէր: Կ'ուզէր ձայն տալ Կիրոսին, գուցէ քնացած չէ դեռ: Երկար ատեն էր, որ Կիրոս հանդարտ քուն առած չէր եւ շատ խոր քունի մէջ ընկղմած էր:

- Է՜հ, Կիրոս, - ձայնեց կամաց մը Տոքթ. Նայիրեան:

Կիրոս անմիջապէս սթափած էր քունի խորութենէն: Միշտ զգուշաւոր կեանքը զինքը այդպէս վարժեցուցած էր. տերեւի մը անկումով իսկ կ'արթննար:

- Մտիկ ըրէ, Կիրոս: Ես ճամբայ կ'ելլեմ, երբ Մուրատը հասնի: Պէտք է տեղեակ պահել Մուրատը այս եղած աշխատանքներուն մասին: Այո՛, այո, նման պատերազմի պարագային մեր ժողովուրդը շատ պիտի տուժէ...

Մուրատը տեսնելէս յետոյ, ես ինքս ալ պիտի մեկնիմ քրտական ուժերուն մօտ: Մուրատի հետ պէտք է մտածել արշաւի նախագծի մասին: Կարեւոր է բռնել Ախուր գետը, որովհետեւ կարեւոր կապն է քրտական աշխարհի հետ հաղորդակցութիւն պահելու: Անշուշտ շատ կարեւոր է գիտնալ, թէ ինչ ուղղութեամբ Հաճի Մուսան պիտի տանի իր արշաւը: Մենք ունինք որպէս զինուորական, Խալիլը:

Անոնք կրկին լռեցին քնանալու համար: Կիրոս ընդունակ էր անմիջապէս իյնալ քունի մէջ: Իսկ Տոքթ. Նայիրեանի մէջ արդէն ստեղծուած էր անհաւասարակշիռ բան մը, որ երբեք նման չէր իր մտածումներուն եւ երեւակայութիւններուն: Վաղը, վաղը գուցէ գտնէ ծանրութիւնը իր մտածումներուն:

Առաւօտուն՝ արեւը եկաւ ընդարձակ անտառին, դիմացի լեռներուն, ծիլին ու ծաղիկին, սառնին ու անսառնին: Եւ սակայն, նոյն արեւը Տոքթ. Նայիրեանի գլխուն մէջ բան չփոխեց: Կարծես գիշերուան այդ խորհրդածութիւնները իրենց ծանր կնիքը դրած էին եւ կը զարմանար, որ Կիրոս հանդարտ էր ու կը խօսէր, կը կատակէր բոլորին հետ:

Յաջորդ օրը, անտառէն հեռու սարի մը վրայի պահակներէն մէկը լուր բերաւ, որ Մուրատը իր խումբով արդէն գէպի հովիտ շրջուեցաւ: Միակ խումբն էր, որ շատ թիւով ճամբայ ելած էր եւ միշտ ալ վտանգի մը կասկածը կար ընկերներուն մէջ:

Ընդհանուր գիրկընդխառնում եւ խանդավառութիւն, երբ խումբը անտառ մըտաւ յոգնած ու փոշոտած: Հիւանդապահուհի Սաթենիկն էր, որ առաջին անգամ ողջագուրեց իր ամուսինը, Մուրատը:

(Շար. 611)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գառզու, Տէր եւ Տիկին Ժան - Մարի Գառզու շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, կամ իրենց ներկայութեամբ հոգեհանգստեան արարողութեան՝ մասնակից եղան իրենց սուգին՝

Տիկին ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՋՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռափայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղքատախնամի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռափայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ: **107, Avenue du Maréchal Lyautey**
Հայկական ճաշեր — Գեղարուեստական բաժին
Թոմպոլա - Հաճելի մթնոլորտ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՈՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները [illegible] ...ւաքելու եւ ցրուելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանին Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Խաթուն Մազմանեան, Տիկին Մարիամ Մազմանեանի, Տիկին Մարօ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ, 100ական Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ասորեանէ 300, Տէր եւ Տիկին Այանեանէ 100 Ֆ. ի նպաստ Դպրոցին:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Լեւոն Տէր - Մանուէլեանի մահուան առթիւ.- Տէր - Մանուէլեան ընտանիք 1000, Ջիֆթէյեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Շամիրեան, Պէրպէրեան ընտանիք 100-ական, Համբարձում Խանիկեանի մահուան առթիւ՝ Խանիկեան ընտանիք 250, Գօզայեան ընտանիք, Սեմերճեան ընտանիք, Հաճի Շվոտեան, Ալպէռ Միրաքեան, Միսաք Շվոտեան, Ալպէռ Ջերչեան, Սառա Իզմիրեան 100-ական Ֆ., Սիրանոյշ Քաջունեան 60 Ֆ.:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 28-րդ տարեդարձ եւ բացում «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Թանգարանին:

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2 - ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 (14 ՕՐ)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7 - ՀՈԿՏԵՄԱԵՐ 14 (7 ՕՐ)

Խումբերը կը մեկնին Փարիզէն, Լիոնէն եւ Մարսէյլէն կ'ընկերանան՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ

DEUX VOYAGES EXCEPTIONNELS EN ARMENIE

du 2 au 15 Octobre ou du 7 au 14 Octobre

à l'occasion du 28ème anniversaire de l'intronisation de Vaskène Ier et de l'inauguration du musée « Alec et Marie Manoogian ».

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Tél.: (91) 95. 90. 12

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ - ԿՈՉ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, ընդառաջելով հիմնական պահանջի մը, դաստիարակելու հայ մանուկը իր առաջին քայլերէն սկսեալ հայկականութեամբ, կը յայտնէ ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ, Փարիզի բոլոր Հայերուն եւ վարժարանի մերձակայ արուարձաններուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներուն, թէ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին (1882 - 1983) կը բացուի վարժարանի նորաշէն մանկապարտէզը, արդիական իր բոլոր յարմարութիւններով:

Արդարեւ մանկավարժական վերջին տուեալներու համաձայն մանուկ տարիքի սորված ու գործածած լեզուն է որ չի մոռցուիր՝ դառնալով իրապէս մայրենի լեզու:

- Ընդունելութեան նուազագոյն տարիքը պէտք է ըլլայ երեք տարեկան:
- Ինքնաշարժ մը պիտի ապահովէ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու սպասարկութիւնը:
- Կէսօրուան ճաշը դպրոցի մէջ պիտի տրուի:

Բոլոր այն ընտանիքներն, որոնք կը հետաքրքրուին եւ կը փափաքին արձանագրել իրենց փոքրիկները, կը խնդրուի որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հետ:

Փափաքելի է որ, իրենց փոքրիկներով գան եւ այցելեն վարժարանը, անձամբ տեսնելով ու խօսելով վարժարանի տեսչութեան հետ:

Հակառակ պարագային կրնան հեռաձայնել այս թիւին՝ 534 68 28:

Յոյսով ենք որ այս ձեռնարկին զօրավիգ պիտի կանգնին Փարիզաբնակ եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքներու լայն շրջանակ մը, որոնք համոզուած ձեռնարկի անհրաժեշտութեան, պիտի յանձնեն մեզի իրենց զաւակները, վստահ՝ որ պիտի կրթուին անոնք հայաշունչ, մեր տոհմիկ դաստիարակութեամբ. առով մասնակցած պիտի ըլլան գործօն կերպով այն ճիգերուն ու ջանքերուն, որ ամէնուրեք կը տանի հայը, կրթելու դաստիարակելու մեր նորահաս սերունդը ազգային մշակոյթով եւ լեզուով: Այս աշխատանքը հրամայական պարտադրանք մըն է մեզի համար որպէսզի գոտեպինդ ու անվհատ լծուինք այս անհրաժեշտ ձեռնարկի ամբողջական իրագործումին:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente
CARZOU
PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES
10 Juillet — 3 Août
GALERIE DE LA PREVOTE
Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX - EN - PROVINCE

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

———×———

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

———×———

Ամրան շրջանին, արձակուրդի առթիւ, հասցէի ռաժամեայ փոփոխութիւններու համար, մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի յարգել հետեւեալ պայմանները.-

1) Վարչութեան դիմել ԳՐԱՒՈՐ, մեկնումի թուականէն ՎԵՑ ՕՐ առաջ, նշանակելով նաեւ վերադարձի թուականը, երբ կարելի է:

2) Արձակուրդի հասցէին անհրաժեշտ կցել ընթացիկ հասցէն ալ:

3) Փոփոխութեան ծախքի փոխարժէքն է 15 Ֆ., նախընտրաբար դրոշմաթուղթով:

4) Թղթատարական անկանոնութեան պատճառով, հասցէի փոփոխութիւն չի կրնար ըլլալ Իտալիոյ համար:

5) Առկախ հաշիւ ունեցող բաժանորդներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

6) Այն բաժանորդները, որոնք կրնան ուղղակի իրենց թղթատարի գրասենեակին (փոսթ) միջոցաւ կատարել այս փոփոխութիւնը, երախտապարտ կը թողուն թերթիս վարչութիւնը, որու համար յաւելեալ աշխատանք մըն է այս գործողութիւնը:

Շնորհակալութեամբ՝
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՃԱՀԱՆ ՃԱՅ ՀԻ ՆՈՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» Թիւ 15

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

ճանիցս տպուած,
մինչ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը) ներկայիս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 69-րդ Ընդհանուր Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 16, 1982, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մոնրէալի Կեդրոնին մէջ, 805 Մանուկեան փողոց, Սէն Լօրան, Քէպէք, - Գանատա:

Ներկայս 69-րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 23, 1982 իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N.J. 07662 — U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1981 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Նկատառում Կեդր. Վարչ. Ժողովի յանձնարարութեան՝ անջատելու Հ. Բ. Ը. Միութեան Կազմական Վկայաթուղթը կանոնագրէն, որպէսզի միմիայն բարեփոխեալ Կազմական Վկայաթուղթը – Ներածական եւ Յօդուածներ Ա. Բ. Գ. եւ ԺԳ. կ'արձանագրուի Տելաուէր Նահանգի պետական քարտուղարութեան մօտ, եւ կանոնագիրը բաղկանայ մնացեալ Յօդուածներէն:
6. Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:
7. Գնահատողներու ընտրութիւն:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Ր. Ք. ԿՐԵԿՈՐԻ
Ատենադպիր

Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենապետ

Մայիս 17, 1982
Սետըլ Պրուք, Ն. Ճ.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
28
MERCREDI
28 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO: 2.50 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.223

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.223

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՒՄԹԱԶ ՍՕՅՍԱԼԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ.

ԵՐԵՒԱՆԸ
ՄԻՄՏԵԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ՔԱՂԱՔ ՄԸՆ Է

Միւմթազ Սօյսալ «Թերի մեկնաբանու-թիւն» խորագրեալ իր յօդուածին մէջ նախ կը պատմէ այն տեսութիւնը թէ Երեւան քաղաքը իր անունը առած է Նոյ նահապետի «Երեւցաւ» բացագանչութե-նէն, կ'աւելցնէ որ ատիկա գիցաբանու-թիւն է եւ որ իրականութեան մէջ Երե-ւանի անունը հաւանաբար կուգայ Երէ-բունիի բերդէն:

Երեւան որուն անունը Նոյի պատմու-թենէն մինչեւ Ուրարտու կ'երթայ, այսօր ալ մեր Արեւելեան սահմաններուն Ա-րեւելեան կողմին փակած Արեւմտեան քաղաք մըն է: Աւելի քան մէկ միլիոն բը-նակչութեամբ, հինգ կայաններ ունեցող մետրոյով, հանրային պարտէզներով, լայն պողոտաներով, թանգարաններով եւ մաքուր շէնքերով ժամանակակից քա-ղաք մը:

Իրականութեան մէջ չուրջ - բոլորը կա-ռուցուող հազարաւոր ու հազարաւոր շէն-քեր չեն կրցած բնակարանի տագնապը լուծել: Երեւանի կեդրոնը դեռ կը տես-նուին գիշերաբոյսի նմանող քանի մը թա-ղեր եւ շէնքեր: Քիմիագիտական ճարտա-րարուեստ մը որ արուեստական ճգախէժէ մինչեւ փլաստիք նիւթեր կ'երկարի, ինչ-պէս նաեւ ելեկտրոնիկ արդիւնաբերու-թիւն մը պատճառ կը հանդիսանան որ քաղաքին բնակչութիւնը օրէ - օր աճի: Իշխանութիւնը կ'ուզէ այդ բնակչութիւնը կասեցնել:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը ընդ-ամէնը երեսուն հազար քիլոմեթր քառա-կուսի տարածութիւն ունի, ուրեմն բնակ-չութիւնը ո՞ւր պիտի ցրուի, մի՛ ըսէք: Պելճիքա ալ նոյն տարածութիւնը ունի, բայց տասը միլիոնէ աւելի բնակչութիւն: Ուրեմն Սովետական Հայաստանը ընդարձակելու ու նոր հողեր ուզելու դատ մը պէտք չէ ունենայ: Մնաց որ Սովետա-կան Միութեան անծայրածիր պարա-պութիւնները բաց են Հայերու առջեւ:

Բայց եւ այնպէս Արաքսի արեւմտեան ափերուն վրայ անցեալէ մը եկող կարօտ-ներ եւ Թրքական կարգ մը քաղաքներու կապակցութեամբ յաճախակիօրէն կրկնը-ուած քաղաքակրթութեան պատմութիւն-ներ այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ ընդարձակուելու փափաք մը կը սնուցուի միշտ:

Ահա այս է այն տպաւորութիւնը որ պէտք է սրբագրուի ու ջնջուի:

Սովետական Միութեան մէջ Հայաս-տանը այն հանրապետութիւնն է, որուն բնակչութիւնը ամէնէն զուտը մնացած է: Քիչ մը ռուս, ազրպէյճանցի եւ յոյն կայ թէեւ, բայց 1928, 1936 եւ 1946-ի գաղ-թերուն հետ միատեղ բնակչութեան ին-նսուն տոկոսը հայ է:

Իսկ հոն, ուր Հայերը բազմութիւն կ'ապրին, մեր անցեալէն եւ այսօրուան Պոլսոյ մեր ապրումներէն գիտենք, որ հոն ճաշակաւոր ճարտարապետութիւն, արուեստ եւ երաժշտութիւն կայ: Պալա-համբարձումէն սկսեալ, մինչեւ Թադէոս Էֆէնտիները, Պիմէն Շէները, Նիկողոս Աղաները՝ մեր երաժշտութեան, Կիւլլիւ Յակոբները, Մնակեանները, Պէնլիեան-ները, Փինէմէճեանները՝ մեր թատրոնին մեծ նպաստներ բերած են, մենք կրնա՞նք մոռնալ այս կէտը: Մարդ այս բոլորին մասին կը մտածէ տեսնելով Երեւանի ե-րաժշտահանդէսի, թատրոնի եւ օփէրայի սրահները:

Կը մտածէք որ 19-րդ եւ 20-րդ դարու մեծագոյն ողբերգութիւններէն մէկը, Օս-մանեան լայնախոհութեան մէջ դարեր ամբողջ քով - քովի ապրած ու մշակոյթի առեւտուր ըրած երկու ժողովուրդներու իրարու թշնամի դարձուիլն է: Այն ա-տեն աւելի լաւ կը հասկնաք 19-րդ դարու աշխարհականութեան ահաւորութիւնը:

Կովկասեան հանրապետութիւնները անցեալի նայելու առեն այս մեկնաբա-նութիւնը ընելու կը թերանան: Ընկեր-վարութեան հետ հա՞շտ է արդեօք այս-պիսի նեղմիտ ազգայնականութեամբ մը մղուած ազգայնական կռիւներու ան-պատուդութեան կանչիլ:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՏԸՖԷՌ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ՈՐԵՒԷ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԱՍԱԼԱ-Ի ՀԵՏ

ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԶԲԱՂԻԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ...

Հ. Յ. Դ.-Ի ԲԱՆԲԵՐԻՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Երկուշաբթի իրիկուն եւ Երեքշաբթի առտու փարիզեան օրաթերթեր կը շարու-նակէին զբաղիլ հայկ. հարցերով, հար-ցազրոյցներ կամ վերլուծումներ հրատա-րակելով: Մոնտ կը գրէր թէ հայկ. կազ-մակերպութիւնները կը դատապարտեն Օրլի խումբի արարքները, արձագանգե-լով ԱՍԱԼԱ-ի զօրավիգ շարժումին, Հայ Դատի Յանձնախումբին, հուսկ՝ Հ. Յ. Դ.-ի յայտարարութիւններուն: Անկէ զատ, «ԱՍԱԼԱ եւ միւսները» խորագրին տակ կ'անդրադառնար «Լիպերասիոն»ի հրա-տարակած հարցազրոյցին: Նոյն իրիկու-նը, Երկուշաբթի, հեռատեսիլէն իսկ Կասթոն Տըֆէռ, Ներքին նախարարը, բացարձակապէս կը հերքէր թէ որեւէ համաձայնութիւն եղած ըլլայ ԱՍԱԼԱ-ի եւ ֆրանսական իշխանութեանց միջեւ: «Վճռականօրէն, կը հերքեմ, ըսաւ Նա-խարարը, որ գաղտնի որեւէ յանձնառու-թիւն ստանձնած ըլլամ հայ գաղտնի շար-ժումներէն մէկուն հանդէպ»:

Երեքշաբթի առտու, «Լիպերասիոն» կը հրատարակէր շարունակութիւնը այն հարցազրոյցին, զոր ունեցած է ԱՍԱԼԱ-ի Պէյրութի մէկ ղեկավարին հետ (Միհրան Միհրանեան), որ կը յայտարարէ թէ «Օրլիի եղեռնափորձերը պիտի շարու-նակուին: Ֆրանսական կառավարութիւնը պէտք է կամ ազատ արձակէ բռնած Հայը կամ հանդուրժէ իր ստացած հարուած-ներուն»: Թերթը, հարցազրոյցին սկիզբը կ'ամփոփէ նախորդ օրուան հարցազրոյ-ցին բովանդակութիւնը, կրկնելով այն անհեթեթ սահմանումը, ու տրուած էր Օրլիի մասին «կազմուած երիտասարդ յեղափոխականներէ, որոնք իրենց քաղա-քական համոզումներով եւ կուսակցական կապերով կը պատկանին Դաշնակ կու-սակցութեան», աւելցնելով թէ անոնք «ծայրայեղ - աջ եւ փաշիստ» են: Այս առընչութեամբ Հ. Յ. Դ.-ի բանբերը՝ Ժիւլ Մարտիրոսեան հերքած է բացար-ձակապէս թէ Օրլի որեւէ կապ ունենայ Դաշնակցականներու հետ, «մտացածին» (փառփըլիւ) որակած է ԱՍԱԼԱ-ի կատա-րած վերլուծումը, եւ յիշած թէ «ընդ-հակառակն, Օրլի եւ Ասալա մէկ նոյն կազմակերպութիւն են»:

ԱՍԱԼԱ-ի Պէյրութի բանբերը Կոպերնիկ փողոցի եղեռնափորձին մասին կը յայ-տարարէ թէ «պաղեստինցի յեղափոխա-կաններու» գործն էր, թէ Ապու Նիտալ կապ չունի այդ արարքին հետ, իբրեւ արդարացում ալ սինակոկի մը դէմ նման արարքի մը, կ'ըսէ.- «Հրեայ կրօնաւոր-ները կրնան աշխարհականութեան լրտես-ներն ու գործակալներն ըլլալ», բայց ո-րովհետեւ լրագրողը դիտել կուտայ, թէ արարքը կրօնաւորներու դէմ չէր ուղղը-ւած, Մ. Միհրանեան կ'ըսէ.- «Կրնայ ըլլալ որ եղեռնափորձը չկատարուեցաւ նախատեսուածին պէս, ժամացոյցը լաւ չաշխատեցաւ: Ամէն պարագայի մէջ խմբա-կը, որ արարքը գործեց չյաջողեցաւ բա-ցատրել անոր քաղաքական տարողութիւ-նը: Նաեւ սիոնական քարոզչութեան ու-ժին պատճառով»: Ի պատասխան «Լիպե-րասիոն»ի սա հարցումին.- «ռազմագի-տական տեսիլք ունի՞ք»: Մ. Միհրանեան կը պատասխանէ.- «կ'ուզենք ազատագրել Հայաստանը: Կ'ուզենք վերագտնել պատ-մական Հայաստանը, այնպէս, ինչպէս գծուած է Ուիլսընի քարտէսին վրայ, պատրաստուած 1920-ի Լօզանի համա-ձայնագրերով» (Յառաջ՝.- Ըսել կ'ուզէ Սեւրի, անշուշտ):

«Քօթիտիէն»ի մէջ, Արա Թորանեանն է հարցազրոյցի ենթական: Որպէս պատաս-խանատու ԱՍԱԼԱ-ի զօրավիգ «Հայկ. Ազգ. Շարժումին», կը պարզէ նախ կա-պերը, զորս ունին ԱՍԱԼԱ-ի հետ: Շար-ժումը կազմակերպուած արտայայտու-թիւնն է այն Հայերուն, որոնք զօրավիգ են Հ. Գ. Բ.-ի:

Ինչ կը վերաբերի Օրլիի, կ'ըսէ.- «Կա-րելի չէ ընդունիլ կոյր արարքները, ֆը-րանսացի բնակչութեանց դպչող: Ուրեմն, միշտ դատապարտած ենք Օրլին...»: Գա-լով Ասալա - Օրլի կապերուն, կ'ըսէ թէ «շփումներ կան, բայց ինչ որ կը զատո-րոշէ Ասալան Օրլիէն, այն է որ վերջինը աւելի աջ է: Աւելին, Ասալա-ի արարք-ները Թուրք դիւանագէտներու դէմ ուղղը-ւած, ինծի համար, ահաբեկչական ա-րարքներ չեն: Ընդհակառակն՝ Օրլիի կոյր արարքներուն, Ասալան կ'ընտրէ ճշգրիտ թիրախները»: Թորանեանի համար, Ֆը-րանսացի ընկերվարականները տեղի տը-ւած են փաշիստ Թուրքերու ճնշումնե-րուն:

Թերթը կ'արձագանգէ նաեւ Հ. Յ. Դ.-ի, (որու համար կ'ըսէ՝ քաղաքական կարե-ւորագոյն կազմակերպութիւնը), բանբե-րին հերքումին: «Մաթէն» կը խորագրէ.- «Տարակարծութիւն հայ ծայրայեղներու մօտ» եւ կ'արձագանգէ Պէյրութ թէ Փա-րիզ եղած զանազան յայտարարութեանց: «Ֆիկառօ» կ'օգտուի ահաբեկչական զա-նազան արարքներէն, քաղաքական հաշիւ-ներ տեսնելու համար ձախ վարչակար-գին հետ:

× Ֆրանսական թերթերը կը հաղորդեն որ Հինգշաբթի օր հարցաքննուած եօթը Հայերէն, վեցը ազատ արձակուած էին, միայն մէկը՝ Յակոբ Գարայեան վար դրուած է: Երկուշաբթի հարցաքննումի տարուած 21 հոգիներէն, Երեքշաբթի ա-ռաւօտ միայն երկուքի հարցաքննումը կը շարունակուէր, բոլոր միւսները ազատ արձակուած էին Երկուշաբթի օրուան ըն-թացքին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 15 - 22)

ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԵՐԿՈՒ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐ

Ջաջուռ գիւղին մէջ բացուած է նկա-րիչ Մինաս Աւետիսեանի (1928 - 1975) յիշատակին նուիրուած թանգարան մը: Հայաստանի զանազան քաղաքներէ հա-ւաքուած մշակոյթի դէմքեր, Աւետիսեա-նի արուեստի բազմաթիւ երկրպագու-ները, խորհրդային այլ հանրապետու-թիւններէ եկած հիւրերը ականատես ե-ղած են վերստեղծուած այն միջավայրին, ուր սկսած է նկարիչին բարդ ուղին դէպի արուեստը, դիտելով նաեւ ցուցադրուած տասնեակ կտաւներ: Մօտ ատենէն կը բացուի նաեւ ուրիշ թանգարան մը՝ Երե-ւան, յիշատակի արուեստանոցը, ուր Մի-նաս Աւետիսեան ստեղծած է իր լաւա-գոյն գործերուն մեծ մասը: Քսան տար-ուան մէջ Աւետիսեան ստեղծած է հազա-րաւոր հիանալի կտաւներ ու գծանկար-ներ, մեծ որմնանկարներ եւ թատերական ձեւաւորումներ: Նկարիչին անհատական ցուցահանդէսները մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգած են Մոսկուա, Երեւան, Աւստրիա եւ Չեխոսլովաքիա:

×

ՀԱՌԻՃԻ ՎԱՆՔԻՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Միջնադարու հայկական ճարտարապե-տութեան գլուխ - գործոցներէն մէկուն՝ Հառիճի վանքի վերահաստատումը աւար-տած է: Կառուցուած ըլլալով Է. դարուն՝ ներկայի Լենինական քաղաքին մօտ, յու-շարձանը չէ դիմացած դարերու բեռան, մասնաւորաբար վնասուած է 1923-ի երկ-րաշարժէն: Այժմ կը շարունակուի այդ վանական համալիրին մէջ մտնող եր-կու եկեղեցիներու, աշխարհիկ շինու-թիւններու եւ բերդի պարիսպին վերա-հաստատումը: Այս տարուան վերջաւո-րութեան հնաւուրց համալիրը կը ըս-տանայ իր սկզբնական տեսքը եւ կ'առնուի զբօսաշրջիկական ցանցին մէջ, որ կ'անց-նի Շիրակի սարահարթով: Վերահաստա-տումէն ետք հոն կը բացուի հայագիտա-կան թանգարան մը, ուր կը ցուցադրուին պատմական նիւթեր, յայտնաբերուած հնախոյզներու պեղումներէն:

×

ՆԿԱՐԻՉ ԿԱՐԼԷՆ ՋԱՎՈՒՇԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նկարիչ Կարլէն Ջավուշեան երկու ա-միս ճամբորդած է Խորհ. Միութեան Հան-րապետութիւնները եւ 70 գործեր արտադ-րած՝ կտաւ, գծանկար եւայլն: Վերջին տարիները նկարիչը նուիրուած է գեղար-ուեստա - շինարարական գծագրութիւն-ներու: Կ. Ջավուշեան Երեւանի թէքնիք գեղագիտութեան հիմնարկի աշխատա-կիցներէն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹԻ վրայ սաստ-կացան իսրայէլեան ռմբակոծութիւնները Երկուշաբթի օր եւ Երեքշաբթի առտու, բաւական զոհեր խլելով: Արաֆաթի ըս-տորագրած փաստաթուղթը, միայն Ուա-շինկթընի ուղղուած կը թուի եւ արդէն շատ մարդ չէ «տպաւորած», մանաւանդ ոչ՝ Իսրայէլ: Ամէն պարագայի մէջ, առ այժմ որեւէ դեր չխաղաց, քանի թէ Ամերիկա, թէ Իսրայէլ անբաւարար նը-կատեցին: Ֆրանսա «քայլ» մը կը տեսնէ սակայն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բնը գաւառներու մէջ լու-սարգելը վերցուած է: 1980 Սեպտ. 12-ի զինուորական պետական հարուածէն ետք, լուսարգել հաստատուած էր կէս գիշերէն ժամը 5, 67 գաւառներուն մէջ:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 14ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՕՐՀՆԵԱ՛Լ ԸԼԼԱՔ, ՈՏՔԵՐՍ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մարսիլիոյ հայկական գիւղերու ճամբուն վրայ, ես, փոշեթաթախ ուխտաւոր, կ'օրհնեմ ու կը գովաբանեմ ձեզ, իմ թանկագի՛ն ոտքերս:

Ես ձեզ լքեցի իմ գիւղիս կապոյտ սահմաններուն վրայ, երբ հեռացայ բնութենէն ու մտայ քաղաքակրթութեան կեղծ աշխարհը: Ու դուք, այսօր, նորէ՛ն կը վերադառնաք ինծի, կրելու համար յոգնած մարմինս ու ծանրացած գանկս: Կը ճանչնա՛մ ձեզ, իմ այծի՛ ոտքերս, ու կը հրճուիմ՝ ձեր քայլերուն մէջ տեսնելով իմ պատանեկութիւնս որ կը հալածէր բաղերը ձորերուն մէջ, կաքաւները՝ թուփերուն տակ եւ արագիլները՝ կալերուն եզերքէն: Այն ատեն թեթե՛ւ էր մարմինս, եւ գանկիս մէջ չկայի՛ն ծանր ամպեր: Դուք կ'ոստոստէիք արեւին տակ, առուէ մը անցնելու ատեն՝ եօթն անգամ կը ցատկէիք վրայէն, երբեք կամուրջներուն պատիւ չէիք ըներ, վարտիքը կը հանէիք ու ջուրը կը մտնէիք:

Հապա գողութեան պատմութիւննե՛րը: Խուզարկել կ'երթայինք բունկալները, եւ եթէ պառաւ կին մը ձայնը արձակէր, ցանկապատ - պարտէզ - ձոր - անտառ մէկ վիժով կը կտրէիք ու կը կորսուէիք, անշուշտ հաւկիթ մը թռցնելու համար չէր, այլ ցոյց տալու համար թէ լաւ կը վազէք եւ ոչ ոք կրնայ բռնել ձեզ:

Հիմա, սիրելի՛ ոտքերս, երբ այլեւս յոգնած է մարմինս, ես ի՛նչպէս չուրախանամ, ի՛նչպէս չբերկրիմ, ի՛նչպէս չհրճուիմ տեսնելով ձեր վերադարձը: Դուք գիս պատանի կը դարձնէք նորէն, եւ իմ մէջս կ'արթնցնէք հին փափաքներ ցատկելու փուշերուն վրայէն, եւ կարճ - լիկ մամիկս գիտէ թէ ի՛նչպէս: Խելօք խելօք, այգիին մէջ իր ետեւէն քալած պահուս, յանկարծ խենթ փափաքը կ'ունենայի մէկ ոստումով հասակս, գլխին վրայէն նետելու իր առջեւը: Լեզի պատառ կ'ըլլար խեղճը, կարծելով թէ երկինքէն սատանայ մը ինկաւ առջեւը:

Ձերն եմ հիմա, իմ խենթո՛ւկ ոտքերս: Ըրէք ինչ որ կ'ուզէք: Ցատկեցէք, խաղացէք, վազեցէք, ես հեռացեր եմ քաղաքէն՝ գտնելու համար ձեզ: Բերէք ինծի իմ հի՛ն պատանեկութի՛ւնս եւ կլոր կլոր տա՛ք քրտինքս, թող անգա՛մ մըն ալ բարկ արեւին տակ հոսի երբէ ականջիս մէջ: Նետեցէք գիս բլուրն ի վար, բլուրն ի վեր, ծառերէն վար, թուփերուն մէջ, եւ թող ուղտափուշը խայթէ գարշապարս, մորմենին ճանկէ սրունքներս: Ի՛նչ փոյթ, անո՛ւշ է կսկիծը, որ աղի քրտինքը կը պատճառէ արեան թելին վրայ: Օ՛, այդ կսկիծը ինծի պիտի յիշեցնէ պատանեկութեանս կսկիծները: Տուէ՛ք, ինծի՛ տուէք հին կսկիծներս, իմ հի՛ն օրերս:

Ես, այսօր, իմ փոշո՛տ ոտքերս, ձեզի՛ կը յանձնեմ այս տակառս, որ մարմին կը կոչուի, եւ այս գաւաթուրանս, որ գանկ կը կոչուի: Լեցո՛ւն է մարմինս եւ լի՛ է գաւաթուրանս, բայց պարպող չկայ: Մեզ հանեցին երկիրէ երկիր և ես հոգիիս գաւաթուրանը լեցուցի հիւթովը բոլոր այն ծաղիկներուն, զորս կ'ընտրէի ճամբուս վրայ: Զխորհեցայ թէ որո՛ւ համար կը լեցնէի, և չանդրադարձա՛յ, աւա՜ղ, թէ երբ լեցուած անօթը չի պարպուիր, ցաւ կը պատճառէ ամանին:

Ոտքե՛րս, ոտքե՛րս, լսեցէ՛ք, լա՛ս կուգայ՝ երբ կը մտածեմ թէ ի՛նչ արժեց այս մեր պտոյտը երկիրէ երկիր, այս ծաղկաքաղը պարտէզէ պարտէզ: Եւ աղաչանքով ու պաղատանքով կ'ըսեմ ձեզի.- Պարպեցէ՛ք գիս, պարպեցէ՛ք հոգիիս բեռը, հոգի՛ն տուէք սորվածս, մոռցէ՛ք այլեւս թէ ես մտաւորական մըն եմ: Ես, Արմաշցի Շաւարշ, գիւղացի տղայ, առելով կ'ատեմ քաղաքակրթութիւնը, որուն ծոցը նետուեցայ անտուն անտէր թափառականի մը պէս: Ու կ'աստուածացնեմ ու կը գովաբանե՛մ ձեզ, ծառի պէս աճա՛ծ ոտքերս:

Օրհնեա՛լ ըլլաք, թանկագի՛ն ոտքերս:

ԱՆՏԻՊՆԵՐ ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆԷՆ

ՁՐՈՅՑՆԵՐ

ԴՈՒՌԸ

Արեւելքի մի մեծահարուստ իշխան կառուցում է իր համար ճոխ մի ապարանք, զարդարում է այն ամենաշքեղ կահերով ու գորգերով. դահլիճները լցնում է զմրուխտ կանաչով, երփներանգ հաւքերով ու խափշիկ սպասաւորներով... մարմարէ աւազաններից շատրուանները ջրի բիւրեղ ցայտերը հասցնում են երկնքի նման կապոյտ, աստեղազարդ առաստաղներին եւ քրքջում ջրերի յաւերժական ծիծաղով ... իսկ մի այլ յարկաբաժնում ապարանքի տիրում է երազային անդորր ու խաղաղութիւն, որն օծուած է լինում դրախտային ծաղիկների բուրմունքներով. մտնողին թւում է այդտեղ անուրջներ են սաւառնում եւ մարդու հոգին լիացնում ու վերացնում ...

Շրջում է իշխանը իր ապարանքի երանաւէտ սրահներում եւ հպարտութեամբ ասում ինքն իրեն.

- Ո՞վ ունի սրա նման շքեղ ապարանք. ո՞վ կարող է մրցել ինձ հետ ... Ոչ ոք ...

Եւ ինչպէս ամէն մարդ, որ ցանկանում է իր ունեցած լաւը տեսնեն մարդիկ ու գովեն, այդ իշխանն էլ ունենում է մարդկային այդ թուլութիւնը. ցանկանում է, որ երկրի անուանի մարդիկ՝ բանաստեղծներ, գիտուններ եւ իմաստուններ գան հիանան իր ապարանքով ... գան եւ իր գործն ու փառքը տարածեն ամէն կողմ:

Գալիս են ապարանքը շրջում - նայում նշանաւոր բանաստեղծները եւ յանպատրաստից հիացական ոտանաւորներ նուիրում իշխանին ու նրա ապարանքին ... Գալիս են խոշոր գիտուններ եւ ներբող կարդում իշխանին, նրա ճաշակին, որ նրա անունն ու փառքը կը մնան դարերում, որ այդ ապարանք կառուցողը յաւէտ կը մնայ անմահ...

Փքւում է իշխանը եւ աւելի հպարտանում:

Ամէնից վերջը իշխանի ապարանքը տեսնելու է գալիս մի ծերունի դերվիշ, մի հասարակ դերվիշ:

Ինչպէս ամէնքին, այնպէս էլ սրան իշխանը պտըտցնում է իր ապարանքի փարթամ սրահներում եւ ասում.

- Ո՞վ ունի սրա նման շքեղ ապարանք, դերվիշ պապա, ո՞վ կարող է մրցել իմ փառքի հետ...

Դիտում, լսում է ծերունին եւ ասում.

- Սակայն քո ապարանքը դուռն ունի՞, իշխան...

×

ԿԱՄՔԸ

Արեւելքի հին երկրներից մէկում լինում է մի խոշոր իմաստուն, որ յիսուն տարի շարունակ մարդկանց սովորեցնում է լաւն ու բարին, եւ ունենում է շատ աշակերտներ: Ու ահա, երբ նա դառնում է փառքով պսակուած վաստակած ծերունի - նրա աշակերտները աշխարհի բոլոր մասերից մի օր գալիս հաւաքւում են իրենց ուսուցչի մօտ՝ նրան պատուելու, մի վերջին անգամ նրա հետ սիրով նստելու:

Այդ աշակերտները, որ ծեր իմաստունի շնորհիւ դիրք ու անուն, ոմանք նաեւ փառք բերած մարդիկ էին արդէն, գալիս են միեւնոյն ժամանակ իրենց երախտագիտութիւնը յայտնելու երախտաւոր ծերունուն: Դրանց հետ միասին գալիս է եւ մէկը նրա աշակերտներից, որը կեանքում չէր ունեցել ոչ մի յաջողութիւն եւ դարձել էր հասարակ դերվիշ - մուրացկան:

Իմաստուն ծերունին բոլորին ընդունում է սրտաբաց, սիրով ու համբոյրով, բայց դերվիշին տեսնելով՝ մռայլւում է մի պահ եւ ապա յանդիմանում նրան.

- Դու ինչո՞ւ եկար ... Ինձ խայտառակելու համա՞ր... Ես ունեցայ այսքան աշակերտներ. բոլորն արդարացրին իմ աշխատանքն ու ճիգերը եւ փառաւորեցին իմ անունը, եւ միայն դու անպատուեցիր ինձ՝ չընտրելով քեզ համար ոչ մի պիտանի արհեստ, գործ, այլ դարձար մի թշուառ դերվիշ, մուրացկան: Հեռացիր, որ չպղտորեն մեր ուրախութիւնը:

Դերվիշն ուզում է արդարանալ ուսուցչի առաջ, պատմելով իր կեանքը եւ բացատրել իր ընկնելու պատճառները:

Սակայն ուսուցիչը չի ուզում լսել՝ այնքան վշտացած է լինում:

Այդ ժամանակ դերվիշն ասում է.

- Վերջապէս իմ իմաստուն ուսուցիչը թող իմանայ, որ ես իմ կամքով չեմ հասել այստեղ, այլ հանգամանքների ու պայմանների բերումով, որ երբեմն աւելի զօրաւոր են, քան մեր կամքը...

Ծերունի իմաստունը նորից չի ուզում լսել նրան եւ խնդրում է հեռանալ իր աչքից՝ հիւրերի եւ իր ուրախութիւնը չպղտորելու համար:

Եւ դերվիշը հեռանում է:

Անցնում է բաւական ժամանակ. մի օր դերվիշը տեսնում է փողոցով հարուստ մեռել են տանում: Հետաքրքրւում է, թէ ո՞վ է արդեօք:

- Քո ուսուցիչն է, իմաստունը:

- Իմ ուսուցի՛չը ... իմ ուսուցի՛չը, կրկնում է դերվիշը եւ աւելացնում քմծիծաղով: - Ես կ'ուզէի մի հարցնել - տեսնել - իմանալ, թէ իր կամքո՞վ է մեռել արդեօք...

Ս. Զ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴԱԾ ԵՆ ԼԵՕՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻ ԵՒ...

Ծանօթ է, որ Հայաստան ճամբորդած է նաեւ վերածնունդի դարաշրջանի հռչակաւոր նկարիչ Լէոնարտօ տա Վինչի (1452 - 1519): Ճ. Ռիխթէրի, Ե. Սարժիզովսկիի, Կ. Ֆուկարոյի, Է. Մք Գորտինի ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ ԺԵ. դարու վերջերուն աշխարհահռչակ նկարիչը այցելելով Հայաստան, թողուցած է «Հայկական նամակներ» կոչուող ձեռագրերը, որոնցմէ մին կը սկսի «Գտնուելով Հայաստանի այս կողմը» արտայայտութեամբ եւ կը նկարագրէ Տաւրոսեան լեռներու եւ Եփրատի տեսարանները: Տեղեկութիւններ կան նաեւ այն մասին, որ ան քանի մը գծանկարներ ըրած է Հայաստան, այդ կարգին նաեւ Արարատ լերան պատկերը: Նոյն ձեռագրին մէջ Լէոնարտօ տա Վինչի ակնարկած է Հայաստանի մասին գիրք մը գրելու իր մտադրութեան՝ մանրամասնօրէն նշելով աշխատութեան գլուխներու ցանկը:

1655-ին Հայաստան ճամբորդած է ֆրանսացի վիճակագիր Ժան - Պաթիսթ Թավեռնիէ: Ան կը պատմէ մեր գեղեցիկ երկրի հարուստ բնութեան, անոր զարմանալի հակադրութիւններու, կենդանական ու բուսական աշխարհներու այլազանութեան մասին: Թավեռնիէ յատկապէս մանրամասնօրէն կը նկարագրէ հին Երեւանը: Ան նոյնիսկ տուած է քաղաքին յատակագիծը, ուր կ'երեւան քրիս-

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Գ.

Ընտանեկան կենաց մէջ Սաթինիկի ծընող հաւատարիմ աւանդապահներ էին արեւելեան սովորութեանց: Ջենք կարող ըսել թէ չունէին սէր իրենց զաւակաց համար, բայց միթէ խոհեմութի՞ւն էր գուրգուրալ անոնց վրայ գգուանօք, սիրակաթ համբոյրներով: Զէ՛, այդ տունը չէր պարտէզ մը ուր տղայք ուրախ զուարթ թռչտէին, ճռուողէին, գրօսնուին: Այդ տունը զօրանոց մ'էր ուր կը տիրէր խիստ կարգապահութիւն: Դէմքերն անժպիտ էին անդ: Եւ սակայն Սաթինիկ անձկակարօտ էր ազատ օդոյ, սիրոյ եւ գըթութեանց:

Եւ ի՞նչ խօսէին. այնքա՛ն մեծ էր անձրպետն ի մէջ Սաթինիկի ստացած կըրթութեան եւ իւր ծնողաց մտաւոր կաղմակերպութեան: Այդ ծնողք ոչինչ գիտէին. իրենց համար տառապանաց մեծաղոյնն էր այն դժնդակ հարկն յորում պարտաւորեալ էին արտասանել հայերէն մի քանի բառեր: Սաթինիկ կարող չէր նաեւ հրճուանք մը ունենալ իրենց այցելուներու ընկերակցութեան մէջ: Սաթինիկի ծնողաց սալօնի գոհարները միեւնոյն տիպարներն էին: Թէ նոքա խօսէին Պատրիարքի կամ իրենց գաւառի Առաջնորդի վերաբերեալ մի քանի խնդրոյ մասին, արդէն սաւառնած կը համարուէին մաքի ամենաբարձր բնադաւառները:

Թէպէտեւ Սաթինիկի ծնողք բաւական առատութեամբ զաւակներ ունէին, բայց նոքա չէին կարող համապատասխանել Սաթինիկի փափաքանաց: Երկու փոքրիկ եղբայրները Գուրգէնի գիշերօթիկ կըրթարանն էին եւ արձակուրդի միջոցին կրնային գալ: Քոյր մը եւս կար, շատ պզտիկ, որ իւր խնամոց գլխաւոր առարկան էր: Արդարեւ մեծ եղբայր մը ունէր, Տրդատը, որ չափաւոր կրթութիւն մը ստացած էր եւ բաւական ալ սրամիտ, բայց ՉԱՐՇԸ կը բուրէր:

Սաթինիկ իւր սէրը կեդրոնացուցած էր միւս եղբօրը վրայ, իրմէն երկու տարօք մեծ, բայց նա հեռու էր, շատ հեռու. Փարիզ բժշկութիւն կ'ուսանէր եւ հազիւ կրնար վերադառնալ չորս տարիներ վերջ: Զո՛րս տարի. տասնեւվեց տարեկան աղջկան մը համար արդէն իւր կեանքի պատմութեան կէսն է:

Սակայն Սաթինիկ կը մխիթարուէր. նա կը զգար թէ իւր ճակատագիրը չէր երկար ատեն այդ մթնոլորտին մէջ ապրիլ. մօտ չէ՞ր արդեօք վիճակի փոփոխութեան օրը: Իրիկունները երբ կը վերջացնէր դաշնակը, կը խորասուզուէր միպասանութեանց ընթերցման մէջ: Շատ կը սիրէր – ինչպէս պէտք է սիրէ նուրբ, ազնիւ զգայուն տածող ամէն ոք, – Օ. Ֆէօյէի վէպերը, կը կարդար զայնս ու կ'երազէր: Կը գոցէր սէտք վէպը, ականջ կը դնէր պահ մը Բերայի ժխորին, յետոյ կը դիտէր երկինքը, Պոլսոյ այն սիրուն երկինքն ուր ձմեռ թէ գարուն երփներանգ ամպիկներն յաւէտ կը գեղածփին: Կ'երազէր ու կը վերանար: Սրտի աչքերուն կ'երեւակայէր երիտասարդ մը, մտախպար մը: Կռթնած այդ երիտասարդի բազկին, կը մտնէր կեանքի մէջ և կ'ապրէր, կ'ապրէր որպէս կ'ախորժէր: Ա՛հ, ինչպէ՛ս արդէն կը սիրէր ջերմիկ սիրով այն երիտասարդն, որոյ դէմքի գծերը կը գծէր իւր երեւակայութեան մէջ, եւ որոյ հոգւոյն պատկերը կը դրոշմէր իւր սրտին մէջ:

Դ.

Գիշեր մը, ընթրիքէ վերջ, Սաթինիկ այսպէս թափառոտ կը յածէր հոգւոյն այս անոյշ կրկներեւոյթներու մէջ, երբ մայրն ու մօրաքոյրը ներս մտան եւ ըսկսան խօսակցիլ: Մայրը իմացուց աղջըկանը թէ հայրը կ'ուզէր գինքը ամուսնացնել եւ թէ միւս օրն իրեն աղջկանսի պիտի գայէին:

- Աղջի՛կս, այս գիշեր շատ մի՛ նըստիր, կանուխ պառկէ որ յոգնած չըլլաս, առաւօտուն լաւ հագուէ, կարմիր շրջազգեստդ հագիր, արդուզարդիդ խընամք տար, քեզ տեսնելու պիտի գան:

Սաթինիկ նեղացաւ, բայց չուզեց հարցնել թէ՝ ո՞վ է զինքը տեսնելու եկողը, զի անմիջապէս մտաբերեց թէ իր կողմէն այսպիսի հարցում մը իր ծնողաց զարմանք պիտի պատճառէր: Անոնց գաղափարները գիտէր, հետեւաբար ձայն չհանեց:

(Շար. 3)

ԺՊԻՏ

Թել – Ավիվի, մեծ տօնախմբութեան մը ընթացքին է, բազմութիւնը շատ է: Յանկարծ ձայն մը կը յայտարարէ բարձրախօսէն.- «Տասը հազար ֆրանք պարունակող դրամապանակ մը կորսուած է: Տէրը հազար ֆ. պարգեւ պիտի տայ անոր որ բերէ:

Այդ պահուն, ժաքող կը պոռայ.- «Ես, երկու հազար կուտամ...

...տոնեաններու եւ մահմետականներու բնակելի թաղամասերը, բազմաթիւ պողոտաւ պարտէզները, մզկիթները՝ Շահէֆի բերդով, եկեղեցիները, Հրազդան գետը՝ իր քարէ կամուրջով, դէպի Թաւրիզ եւ Թիֆլիս տանող քարաւանային մեծ ճամփաները, քաղաքային հրապարակը եւ այլն: Գծագրի վրայ կ'երեւայ նաեւ Սարդարի հքեղ պարտէզը («Տիգլուշա բալար»):

Յետագային Հայաստան ճամբորդած են եւ գիտական արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ կատարած Պարոտ, Աբիխ, Դոկուչայեւ, Վոլենկով, Մենդելեյեւ, Մառ, փիթոն տը Թուռնըֆոռ, Սէն-Մարթէն, Հիւբշման, Լինչ, Սարժիգովսկի եւ ուրիշներ:

Մասնաւորաբար մեծ է ֆրանսացի բուսաբան - ճանապարհորդ Ժոզէֆ Փիթոն տը Թուռնըֆոռի գրաւոր ժառանգութեան գիտական արժէքը: 1687 - 90 թուականներուն ճամբորդելով Փոքր Ասիա, ան քանի մը անգամ գտնուած է Հայաստան, ուր հետաքրքրական խիստ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ կատարած է:

Հայաստանի մէջ Թուռնըֆոռ հաւաքեց 1356 տեսակ բոյսեր, որոնց մեծ մասը նորութիւն էին գիտութեան համար: Բարձրանալով Արարատ լերան լանջերը, այխարհահռչակ գիտնականը առաջին անգամ յայտնաբերեց ուղղաձիգ գօտիականութեան օրէնքները, ըստ որուն, լեռներն ի վեր բուսական աշխարհը խիստ փոփոխութիւն կը կրէ, եւ ուր, կանոնաւոր հետեւողականութեամբ կ'ուշանան նաեւ կենսաբանական հանգրուանները: Այս օրէնքը հաստատուեցաւ նաեւ թռչուններու տեսակներու կազմի եւ վարքի ուսումնասիրութեամբ: Փիթոն տը Թուռնըֆոռի այս տեսութիւնը յետագային աւելի խորացուց եւ զարգացուց գերմանացի բուսաբան - աշխարհագրագէտ Ալեքսանտր փոն Հումպոլտթ:

Փիթոն տը Թուռնըֆոռի ուսումնասիրութիւնները յետագային հաւաքուեցան իր մենագրութեան մէջ, որ լոյս տեսաւ 1717-ին՝ իր մահէն ետք: Այդ մենագրութիւնը մինչեւ այսօր կը պահէ իր արժէքը, քանի որ հոն կը գտնենք լայն տեղեկութիւններ մեր բնաշխարհի ոչ հեռաւոր անցեալի բուսական ծածկոյթի յատկանիշներուն մասին: Դատելով այդ աշխատութենէն, անցնող 260 տարուան ընթացքին Հայկական բնաշխարհէն ընդմիշտ անհետացած են կարգ մը արժէքաւոր բոյսի տեսակներ, որոնք հին ժամանակ լայն տարածում ունեցած են:

Գերմանացի ծանօթ բուսաբան Կարլ Կօխը Հայաստան այցելած է ԺԸ. դարու վերջերը եւ մանրամասն ուսումնասիրած մեր բնաշխարհի բուսականութիւնը, յատկապէս՝ անտառները: Անոր աշխատութիւնները եւս կը հաստատեն, որ հինատեն՝ Հայաստանի անտառները հսկայ տարածութիւններ գրաւած են, սակայն անխնայ հատումներու հետեւանքով խիստ նուազած են: Կ'օխը նկարագրած է Սեւանի աւազանի այն ժամանակուան սաղարթախիտ անտառները եւ նոյնիսկ կազմած անոնց մանրամասն քարտէսը:

Շատ արգասաբեր եղան հռչակաւոր հողագէտ Վ. Դոկուչայեւի Հայաստանեան ուսումնասիրութիւնները: Գիտութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ Վ. Դոկուչայեւ Հայաստանի մէջ յայտնաբերեց հողերու տարածման ուղղաձիգ գօտիականութեան երեւոյթը, որ կ'ամբողջացնէր Ժոզէֆ Փիթոն տը Թուռնըֆոռի եւ Ա. փոն Հումպոլտթի տեսութիւնը:

Գտնուելով ռազմական ծառայութեան մէջ, ռուս տեքամփըրխաներէն շատեր նոյն ատեն զբաղած են Հայաստանի բնութեան, տնտեսութեան, արուեստի ու պատմութեան հարցերով, գրած են յուշեր, օրագրեր, որոնք իբրեւ պատմական մատենքներ այսօր մեծ արժէք կը ներկայացնեն:

Այսպէս օրինակ, ծանօթ տեքամփըրխա Լաչինով ռուս - պարսկական պատերազմի տարիներուն գտնուելով, իր խօսքով՝ «դասական երկիր՝ մարդկութեան օրրան Հայաստան», նօթեր առած է օրագրին մէջ, ուր արժէքաւոր տեղեկութիւններ կան Լոռի - Փամբակի, Ապարանի, Աշտարակի, Կարսի բնութեան մասին: Տեքամփըրխա Պեսթուժեւ - Մարչինսկի ճամբորդելով թալանուած, ոտնակոխուած Հայաստան, կը գրէ. «Ես թափառեցայ հայկական թագաւորութեան աւերակներուն մէջ, ես տեսայ Արարատի ստորոտը, գտնուեցայ Սարդարապատ, Երեւան ... Ընդհանրապէս այս երկիրը մարդոց սրտերուն թախիծ կը բերէ: Մերկ, հրկիզուած հրաբխային լեռներ, անկենդան տափաստաններուն եւ կիրճերուն մէջ կը փչէ միայն փոշեխառն քամին, կ'աղմկէ մոլախոտը» ...:

Հայաստանի մէջ ուսումնասիրութիւններ կատարած են նաեւ հռչակաւոր բուսաբաններ Ն. Կուզնեցով, Ա. Մեռվերեւ, Դ. Սուսնովսկի եւ ուրիշներ, որոնք յայտնաբերած են բազմաթիւ նոր, մինչ այդ գիտութեան համար անծանօթ տեսակներ, նկարագրած են զանոնք եւ պարզած մեր բնաշխարհի բուսական ծածկոյթի արժէքաւոր յատկանիշներէն մէկը՝ տեսակներու կազմի արտակարգ զանազանութիւնը, տեղական տեսակներու անսովոր առատութիւնը: Բուսական շատ մը տեսակներու անունք տուած են «հայկական» յորջորջումը, որով եւ այդ բոյսերը ներկայիս ծանօթ են գիտական աշխարհին: Անոնց շարքին կը պատկանին կարգ մը արօսենիներ, մասրենիներ, վարդակակաչներ եւ այլն: Գիտական այդ ուսումնասիրութիւնները յետագային աւելի խորացուց անուանի բուսաբան, ակադ. Արմէն Թախտաջեանի կողմէ:

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Յուլիս 6-ին մեռած է ընկ. Հայկ Հաճի Պօղոսեան: Ողբացեալը տարիներու վաստակ ունէր «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցութեան շրջանակէն ներս, որպէս անդամ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մարմիններուն, Գահիրէի եւ Հելիոպոլսոյ ակումբներուն, «Յուսաբեր» Երիտ. Միութեան, ինչպէս նաեւ Հ. Կ. Խաչի Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ վարչութիւններուն: Եղած է բազմամեայ խմբագիր «Յուսաբեր» օրաթերթի: Ի գնահատութիւն ողբացեալի վաստակին, Ազգ. Իշխանութեան կարգադրութեամբ կատարուած է ազգային յուղարկաւորութիւն, Յուլիս 8-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ուր ներկայ եղած են Ազգ. Իշխանութեան եւ զանազան կազմակերպութեանց ու մարմիններու ներկայացուցիչներ: Դամբանական մը խօսած է առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, վեր առնելով Հայկ Հաճի Պօղոսեանի անձն ու գործը գաղութի կեանքին մէջ: Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի կազմին եւ «Յուսաբեր» Ընկերակցութեան կողմէ դամբանականով մը ընկ. Կայծ Կոկանեան անդրադարձած է ողբացեալին հանրային գործունէութեան եւ նուիրումին: Ապա մարմինը փոխադրուած է Հելիոպոլսոյ Ամենայն Սրբոց գերեզմանատունը եւ ամփոփուած մասնաւոր դամբարանը:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Յուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Յունիս 17-ին տօնուած է «Հայրերու Օր»ը: Բացումը կատարած է Գարոլին Յովակիմեան: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է արտասանութիւններէ, նուագներէ, երգերէ եւ պարերէ: Բանախօսած է Վահագն Դելփեան, վեր առնելով հայ հայրերուն դերը Սփիւռքի դժուար պայմաններուն մէջ: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) Յուսաբեր ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Յունիս 4-ին տեղի ունեցած է գրական - գեղարուեստական երեկոյթ մը: Ներկայ եղած են Թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, Պօղոս Սնապեան (Պէյրութէն), «Յուսաբեր»ի շրջանակի ներկայացուցիչներ: Յայտագիրը վարած է Տոքթ. Սուրէն Պայրամեան: Դաշնակի վրայ նուագով, արտասանութեամբ, պարով հանդէս եկած են երիտասարդ եւ հասուն արուեստագէտներ: Խօսք առնելով Կայծ Կոկանեան ներկայացուցած է «Բագին» ամսագրի խմբագիր Պօղոս Սնապեան, անդրադառնալով անոր գրական գործունէութեան ու վաստակին: Հայաստանի եւ Սփիւռքի գրական շրջանակներու գործունէութեան մասին խօսած է Պօղոս Սնապեան, եզրափակելով իր «Պարը» գրքութեան ընթերցումով: Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Ցառաջդիմասէր»ի պարտէզին մէջ, Յուլիս 4-ին, տեղի ունեցած է հայ թէ օտար վարժարաններէ շրջանաւարտ հայ աշակերտներուն ի պատիւ ընդունելութիւն մը, կազմակերպութեամբ «Ցառաջդիմասէր»ի վարչութեան: Բանախօսած են Գալուստեան վարժարանի տնօրէն Նշան Վարդեան եւ Պօղոսեան վարժարանի տնօրէն Մանուկ Գալփաքճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին Առաջնորդը:

×

ՖՐԵԶՆՈՅԻ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունիս 25-ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Վարուժան Տէր - Սիմոնեան եւ Արմինէ Իսկէնտէրեան արտասանած են Գէորգ Էմինէն, Պարոյր Սեւակէն, Թումանեանէն, Համաստեղէն, Շիրազէն եւ այլ հեղինակներէ գործեր:

×

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ուիլշըր Իպէլ» սրահին մէջ, Յուլիս 9-ին եւ 10-ին, ներկայացուած է Ռընէ Օպալտիայի «Քամի Սասաֆռայի ճիւղերուն մէջ» թատերախաղը, Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Արտաւազդ» թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Ժիրայր Բաբազեանի: Կարեւոր երկու դեր ստանձնած է բեմադիր - դերասան Գրիգոր Սաթամեան (Նիւ Ճըրզիէն): Յաջող խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են Ժիրայր Բաբազեան, Նօնօ Վարդապետեան, Նորա Էքսէրճեան - Բաբազեան եւ ուրիշներ:

×

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան 9րդ Պատգամաւորական Ժողովը գումարուած է Յուլիս 3 - 5, մասնակցութեամբ Քալիֆորնիոյ եւ Մեքսիքայի 16 Երէց եւ Կրտսեր Ուխտերը ներկայացնող պատգամաւորներու: Վեց նիստերու ընթացքին ժողովականներ արժեւորած եւ քննադատած են իւրաքանչիւր Ուխտի եւ շրջանաւարտ Կեդր. Վարչութեան աշխատանքի զեկուցումները: Ժողովը համակրական հեռագիր մը ղրկած է Լոս - Անճըլըսի բանտը գտնուող Համբիկ Սասունեանի, որ անդամ է Հ. Ե. Դ.ի:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Յունիս 18-ին, նշուած է «Հայրերու Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Օ. Մ.ի «Անի» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է ատենապետուհին՝ Լուսի Տէր - Մինասեան: Եղած են արտասանութիւններ հայրերու նուիրուած բանաստեղծութիւններէ: «Հայ Սթարզ» նուագախումբը հնչեցուցած է հայկական աշուղական եւ ժողովրդական մեղեդիներ: Խօսք առնելով Աշոտ Տէր - Մինասեան անդրադարձած է հայ հօր արժանիքներուն:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՋԻՈՒ ՎՐԱՅ

Մուրատ թիկնեղ էր, ուժեղ դէմքով, հաստ պեխով ու խոշոր աչքերով: Հեղ մը աքսորուած էր Սիպիր եւ շատ տարակածախնդիր կերպով փախած անկէ: Իր շարժումները աղավարի էին: Ծնած էր իշխան դառնալու եւ կամ ցեղապետ: Ջարկան էր գոմէշի մը պէս: Հայ յեղափոխական կեանքին մէջ, անոր անտանելի ատիճան վայրի բնաւորութիւնը, հետզհետէ յղկուեցաւ: Ան վայրի էր մանաւանդ կիներուն հանդէպ, մինչեւ իր սիրահարութիւնն ու ամուսնութիւնը հայ աղջկան մը հետ: Այդ հայ աղջիկը հին դաշնակցական Սաթենիկն էր:

Մուրատ հեռաւոր սուրբի ուխտի գացող խելագարի մը պէս խելօքցաւ յանկարծ եւ աւելի խելօք աշխատանքներ տարաւ վտանգներու մէջ: Մուրատին հետ նոյն վտանգներէն անցաւ նաեւ Սաթենիկը: Մուրատի համար շատ ժամանակ չառաւ խմբապետ դառնալու: Արդէն անցած էր կարեւոր կռիւներէ եւ տէր դարձած խումբի:

Մուրատ իր վայրի կրքով ուզած էր բռնադրաւել նաեւ Սաթենիկը, երբ տեսած էր, որ ինքն էր պաշտրուած ու գինաթափ եղած: Սաթենիկ յաղթած էր Մուրատին իր կնոջ գրաւչութիւնով ու բարութիւնով: Ան՝ Մուրատը մղած էր աւելի կարեւոր աշխատանքներու: Վարդաձորի կռիւը արդէն յանձնուած էր Մուրատին: Մուրատ սակաւախօս էր եւ սակայն գիտէր հրամայել ճառեր խօսիլ իր կռուողներուն ու միշտ ալ պահած էր իր աղավարի ձեւերը:

Տոքթ. Նայիրեան, Կիրօս, Բժ. Օկասով եւ Մուրատ առանձնացան կարճ ժամանակի մը համար: Մուրատ, Կիրոսի խօսքերէն անակնկալի եկած, փայլ առաւ աչքերուն՝ որ, Վարդաձորի կռուին պիտի մասնակցին մօտ 500 քիւրտ կռուողներ...

– Դէ՛, լաւ, Մուրատ ճան, ժամանակ ունինք աւելին խօսելու, քանի որ կարեւոր նկատուեց Տոքթ. Նայիրեանի այստեղ մնալը մինչեւ գալը Հաճի Մուսային եւ քրտական խումբին: Ես պէտք է հիմա ճամբայ ելլեմ: Շատ չէ, մի քանի օրէն կը վերադառնամ Հաճի Մուսայի հետ միասին, – խօսեցաւ Կիրօս, փայտը ձեռքին ու քրտու էչն առջեւ ձգած:

– Չո՛ւ, չո՛ւ: Դօ, մեղ ք է հայվանը, հէ, – խօսեցաւ Կիրօս, երբ տեսաւ մի քանի ճահիլներ որ էշի վրայէն կը ցատկէին: – Առայժմ էս էշն է գիս պաշտպանողը եւ ինչպէ՛ս լաւ կը տանի իր դերը ... Սա կրնայ մրցիլ էն յաջող դերասանին հետ ... Դէ՛, չո՛ւ, չո՛ւ...

Կիրոսը ճամբեցնողները շատցան:

– Հաճի Մուսային՝ սէլամ, քէլամ...

- Թող հող չընէ, գինք կը հասցնենք Չէյնալին:

– Էս անգամ տէրտէրով պսակենք, որ ա՛լ չփախի տունէն...

«Չո՛ւ, չո՛ւ...»:

Արդէն հեռաւոր կէտ մը կ'երեւէր Կիրոս: Ան պիտի մտնէր կարուանի գլխաւոր ճամբան՝ դէպի Գարափունար տանող: Բանուկ ճամբաները աւելի ապահով էին իրեն համար: Ածուխի գործը միշտ ալ կապուած է քաղաքներու հետ:

- Ես ի՞նչ է կը կատարուի, ընկեր Նայիրեան, – հարցուց Մուրատ, տակաւին զարմանքի մէջ:

– Մուրատ, էն աշխատանքը, որ Կիրոսը կը կատարէ ... Ան փիղի նման մինչեւ իր ոտքերը ամուր չդնէ, քայլ չի փոխեր: Ջիս ալ բոլորովին նոր կացութեան մը առջեւ դրաւ. բան մը, որ կրնայ շրջան չինել մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ:

- Բայց Հաճի Մուսան այն աւազակապետն է, որ Վարդաձորի կռուին մէջ մեր դէմ ելած էր ու Մարտիկին հետ կռուէր պարտուեցան: Իսկ հիմա, մեզի հետ, թուրք բանակին դէմ...

(Շար. 612)

ՋՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Կազարեան (Լիոն), Գաբրիէլեան, Պօղոսեան եւ Տէրոյեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ՏՈՒՏՈՒ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Ցոլակեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 25ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յուլիս 27-ին, Պուլվ. Օտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն - Փիէրի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹիԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆէն մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով։

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները [illegible] ւաքելու եւ ցրուելու համար։

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ պատրաստել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ։

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժարանիս Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Յակոբ Կէօնճեանի մահուան առթիւ. - Կէօնճեան ընտանիք 300, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Լուի Տրմանեան 1300, Բիւզանդ Մարգարեան, Աստուր Հոլոփիքեան 400-ական, Նաճառեան ընտանիք 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կէօնճեան 300, Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Պազալեան ընտանիք - եւ Տիկին Տէր-Սահակեան, Պազալեան ընտանիք, Սուրէն Էքմէքճեան, Վարուժան Սիլէճեան, Արմէն Տէր - Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Շարլ, Յակոբ եւ Ռօպէր Պապիկեան, Ժիրայր Մարգարեան, Տապաղ Մարգարեան, Սիւզան Փարթամեան, Նէկրել Ժանօ 200-ական, Միսաք Եմէնէճեան, Զարեհ Պզտիկեան, Աճառեան ընտանիք, Տը Պօնօ ընտանիք, Լեւոն Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Էնէգեան, Ա. Սվաճեան Սեպուհ Ճանիկեան, Գէորգ Թիրէքեան, Յովհաննէս Գույումճեան, Թագուհի Գրիգորեան, Բենիամին Փիլոյեան, Սեմիզեան, Թանասիօ, Յարութիւն Տամլամայեան, Ստեփան Աւագեան, Երուանդ Տօրումեան, Կարապետ Ճանիկեան, Մաքս Յովհաննէսեան, Սեմերճեան եղբայրներ, Արմենակ Խուսուրեան, Վազգէն Շէլէլէքեան, Շահպազեան, Զաքմաքճեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Կարօ Յովսէփեան, Լեւոն Մարիքեան, Տիգրան Ղազարեան 100-ական Ֆ., Աւետիսեան ընտանիք, Մարի Թերզեան, Պօղոս Բէքէվեան, Նարդուհի Պապուշեան, Սեդրակ Սամուէլեան, Ժիրայր Գասպարեան, Պերճուհի Փափազեան, Առաքելեան, Փիլիկեան ընտանիք, Աւետիս Սեմերճեան, Պօղոս Չիլինկիրեան, Ժաք Յովհաննէսեան, Կարապետ Գույայեան, Պօղոս Պէրպէրեան, Ըսքալա, Տիկին Գասգասեան, Մկրտիչ Պապուշեան, Ժաք Պօյաճեան, Յովհաննէս Տիգամիսեան, Յակոբ Գորաճեան, Եփրատ Մուրատեան, Լեւոն Շուշանեան, Մարի Ժամկոչեան, Ռօպէր Շէլէլէքեան, Շալճեան ընտանիք, Տօնիքեան, Հ. Մարկոսեան, Սեպուհ Քարաքէլեան, Յովսէփ Ինճէեան, 50-ական Ֆ., Համբարձում Մինասեան, Հայկազ Զուքուրեան, Մուրատ Թիրէքեան, Գարայի Անժէլ 30-ական Ֆ., Էլիզա Փափազեան 20, Տիգրան Թապաքեան 10 Ֆ.։

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ-Երեւան 4.750 Ֆ.
Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4.650 Ֆ.
Դեկտեմբեր 20 — Յունուար 4 Մոսկուա — Երեւան 4.750 Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ

TRANSTOURS

25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 – 18

— CLAMART: Mr. KEHAYAN; 124, Avenue Henri Barbusse — Tél.: 642. 73. 10

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55

ՎԱԼԱՆՍ.- Դիմել Ն. Գասպարեանի — 9, Rue Sully

ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիքեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Թօփուզեան իր քրոջ՝ Շաքէ Պէշիկթաշլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ Կեդրոնական Սանուց Միութեան կրթաթոշակին, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, Լուսեան Սանուց Միութեան, Ազգատախնամին 100ական Ֆ. (ստանալ (Յառաջ»էն) և 100 «Յառաջ»ին։

Ի ՔԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Խաչիկեան (Վալանսէն), խորէն Քոչեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Շաքէ Պէշիկթաշլեանի մահուան առթիւ Օր. Սիրարփի Աճէմեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղքատախնամի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ։ 107, Avenue du Maréchal Lyautey
Հայկական ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին
Թոմպոլա - Հաճելի մթնոլորտ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը գրօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին։

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է, Օգոստոս 1-էն - 31։

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ՝
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 – գին 60 Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌՍ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 – գին 35 Ֆ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 – գին 50 Ֆ.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 – գին 50 Ֆ.

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերհրատարակութիւն 1981 – գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 – գին 50 Ֆ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 – գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի լինամեայ հաւաքածոներէն (1925 – 1975)
եւ վկայութիւն
ԿՈՂՔ՝ ՓՈՒՐՁՈՒ
1976 – գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վարդան Քիւփէլեան, զաւակները Նարդուհի ու Վարուժան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Օգոստոս 1, Մարսէյլ - Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՐԱՔՍԻ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆԻ

մահուան 3-րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ECOLE DU TEBROTZASSERE

RENTREE SCOLAIRE 1982 / 1983

L'ECOLE ARMENIENNE DOIT VIVRE

— Elle a pour vocation de **perpétrer votre culture;** elle est actuellement l'une des **deux seules en Europe** qui dispense un **enseignement bilingue.**

— Votre Ecole ne peut exister **sans vous.**

— Votre **participation** est nécessaire au succès de cette opération.

Cette année, la **nouvelle Direction** de TEBROTZASSERE vous **propose:**

- **L'ouverture** d'une maternelle où toute une infrastructure d'activités d'éveil sera organisée,

- Un **ramassage** scolaire par car pour les enfants des **banlieues** avoisinantes au Raincy,

- **L'inscription** de vos **enfants, garçons** comme **filles, cycle primaire** et **secondaire** (les frais d'inscription s'élèvent à 150 F.).

— **Demi-pension:** indemnité forfaitaire de **500 F. mensuels** pour les repas de midi (ramassage scolaire inclus).

— **Internat:** 1.200 F. mensuels

PARENTS ARMENIENS,
REPONDEZ VITE A NOTRE APPEL!

Pour tous **renseignements** et **inscriptions,** s'adresser à la nouvelle Directrice:

Mme. SILVA KARAGULIAN

qui assurera une **permanence** à partir du:

Lundi, 5 Juillet
à L'ECOLE DU TEBROTZASSERE
de 10h. à 12h. — du Lundi au Vendredi
1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy
Tél.: 381. 01. 72

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente

CARZOU

PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES
10 Juillet — 3 Août
GALERIE DE LA PREVOTE
Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX - EN - PROVINCE

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
ի նպաստ հայ վարժարաններու

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՅՈՒԼԻՍ 14-Ի ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ 10.000, Ազգատախնամ եւ Ռմն Միութիւն մը բարե. 5000-ական, Ալֆորվիլի խումբ մը բարեկամներէ 3050 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղեր 2800 ֆրանք, Պ. Պ. Հաքիմեան եւ Պզտիկեան 2500-ական, Իսէէն՝ Ռմն 2000, Ֆրանս - Արմենի Թերթ, Կապ. Խաչ Սէն Մօրիս մը Պենո, Մել. Տէրտէրեան, Վահէ Մուրատեան, Մարքոսեան, Քեհեայեան 1000-ական, Մարսէյլի Նոր Սերունդ 900, Նոր Ալիք պարախումբ 750, Նոր Սերունդ (նախկին բանակողներ) 630, Ֆորլանի 550, Մովսէսեան, Արզումեան, Ղազարեան, Իշխանեան, Արթինեան (Իսի), Մարտիրոսեան, Խանէտլեան, Գալուստեան (Վիէն), Ֆուրչատուրեան, Կարօ Ֆելօ, Օլոզեան, Ֆուրթիւն, Պարտիքեան, Սերժ Ալթունեան, Չեքերեան 500-ական Ֆ.։

(Շար.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
29
JEUDI
29 JUILLET
1982

LE NUMERO: 2.50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57-րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.224
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15.224

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՄԹԱԶ ՍՕՅՍԱԼԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(Գ. եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԱԶԳ. ԴԻՄԱԳԻԾ ՈՒՆԻ

Միլլիէթ-ի Յուլիս 18-ի թիւին մէջ լոյս տեսած է Մ. Սօյսալի հայաստանեան տպաւորութիւններուն վերջին մասը: Այս մասը խորագրուած է «Միջուկը եւ կեղեւը»...

Հարցումը այնքան նուրբ էր որքան պէտք է ըլլար երբ կը հարցուէր ղեկավար դէմքերու, ուրիշներու ալ ներկայութեան. «Քանի որ այժմէական խնդիրներէն կը խօսինք, Թուրքիոյ համար այժմէական հարցերէն մէկն ալ արտասահմանի մէջ Թուրք դիւանագէտներու դէմ գործուած յարձակումներն են: Մենք գիտենք որ այս ահաբեկչութիւնը Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերէն ծնունդ չառներ: Բազմաթիւ պատճառներ կան որպէսզի հաւատանք որ ան ծնունդ չառներ նաեւ Սովետական Հայաստանէն: Լենինի հետ յեղափոխութիւն ըրած մարդիկ այսպիսի բան մը պետական քաղաքականութիւն չեն կրնար դարձնել: Ուրեմն դուք ալ, որպէս Սովետական Միութեան մէկ մասնիկը, պէտք է դատապարտած ըլլաք այն ահաբեկչութիւնը որ տարիներ առաջ պատահած դէպքերու վրէժը լուծել կ'ուզէ պատերուան անմեղ դիւանագէտներէն: Հաւանաբար այս դատապարտութեան մասին որոշումներ հրապարակած էք: Մենք կրնանք լսած չըլլալ: Կա՞ն այդպիսի դատապարտութիւններ»:

Պէտք կա՞յ յիշեցնելու թէ որքան յուսախաբ կ'ըլլայ մարդ երբ վերի հարցումին կը ստանայ հետեւեալ պատասխանը. «Մենք դէպքերուն մէջ պատասխանատուութիւն չունինք որ դատապարտութիւն հրատարակենք»:

Արդեօք Պոլսոյ հայ հասարակութիւնը, որ նմանապէս կապ չունի ահաբեկչութեան հետ, զայն դատապարտելով սխա՞լ գործ մը տեսած էր: Աշխարհի վրայ գտնուող միակ հայկական Հանրապետութիւնն ալ անմեղներու արիւնահոսութիւնը արգիլելու տեսակէտով օգտակար քայլ մը նետած չէ՞ր ըլլար եթէ պախարակէր ահաբեկչութիւնը:

×

Բայց սա յստակ է որ, աշխարհի վրայ այն միլիոնաւոր մարդոց նման որոնք քաղաքական հաշիւներու ետեւէն չեն, Սովետ. Հայաստանի գործարանները, հանրային պարտէզները, պողոտաները, հաշարանները եւ տուները լեցնող մարդիկն ալ կողմնակից չեն որ անցեալի դէպքերուն համար այսօր անմեղներու արիւնը հոսի: Նոյնիսկ, գլուխ - գլխի խօսակցութիւններու ընթացքին անոնք շատ անկեղծօրէն կը գտնեն այդ ոճիրները եւ կը պնդեն թէ պէտք է պախարակուին անոնք:

Ուրեմն ղեկավար դիրքի վրայ գտնուողները ինչո՞ւ միջուկին մէջ գտնուող այդ ատելութիւնը չեն հրապարակեր ու զայն ձայնաւոր բողոքի չեն վերածեր:

Յեղափոխութեան յաջորդող շրջանին զանազան ազգերու ազգային մշակոյթներու վէճի կարեւոր նիւթերէն մէկը հանդիսացած էին եւ «ազգային ձեւը» միշտ ալ խնդրոյ առարկայ դարձած էր: Լենին բազմաթիւ դէմքերով թղթակցութիւններ ունեցած է այս նիւթին շուրջ: Իր պաշտպանած տեսակէտը հետեւեալն էր. «Այո՛, յեղափոխութեան յաջորդող շրջանի մը մշակոյթը ինքզինքը ցոյց պիտի տայ ազգային ձեւերու մէջ: Տարբեր կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ: Բայց այդ մշակոյթին միջուկը անպայման պէտք է գերազանցէ այդ ազգին անցեալին մէջ տիրապետող ազգային մշակոյթը եւ պէտք է ունենայ յեղափոխութեան սկզբունքներուն յարմար դիմագիծ մը:

Վարչակարգին յաջողութիւններէն մէկն է խորհ. Հայաստանի մէջ ազգային մշակոյթի ձեւերուն պահպանումը: Բայց կը թուի թէ ղեկավար տարրերը, փոխանակ այդ մշակոյթին մարդասիրական կողմերուն վրայ կանգ առնելու, կը կառչին կեղեւին վրայ գտնուող պատմութեան հետ կապ ունեցող զգացումներու եւ անոնցմէ իրենց նպաստաւոր նիւթ կը հայթայթեն:

Ահա այս է որ պէտք չէ արտօնէ խորհրդային դրութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

12 ԺԱՄ ՌՈՒՄԲ ՏԵՂԱՑ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՎՐԱՅ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐ ԵՒ ՈՉ ՋՈՒՐ, ՈՉ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի, 12 ժամ անդադար իսրայէլեան ռումբեր թափած են արեւմտեան - Պէյրութի բնակելի թաղերուն վրայ իսկ, կուրօրէն, հարիւրաւոր զոհեր խլելով եւ աննախընթաց խուճապ մը ստեղծելով: Իսրայէլացիք, անգամ մը եւս զրկած էին շրջանը ելեկտրական հոսանքէ եւ ջուրէ, ինչ որ աւելի կը դժուարացնէր օգնութիւնները, խնամքները, որոնք արդէն դիւրին չէին: Չորեքշաբթի առաւօտուան հաշուեկշիռն էր 112 մեռեալ, 232 վիրաւոր: Միայն մէկ՝ եօթը յարկանոց շէնքի մը փլատակներէն 80 դիակ ելած է: Այս մթնոլորտին մէջ, կայ նաեւ իսրայէլացի գնդապետի մը պարագան: Գնդապետ Կապայ, արդարեւ իր հրաժարականը տուած է, վասնզի չէր կրնար համակերպիլ այն գաղափարին, որ պիտի գրաւէ Պէյրութը, ահագին զոհեր պատճառելով, քանի, մանաւա՛նդ, քաղաքին գրաւումը կենսական չէր նկատեր Իսրայէլի համար: Ոչ սպայակոյտի պետը, ոչ Պաշտպանութեան նախարարը, ոչ իսկ Պեկին յաջողած են համոզել պինուորականը, որու խիղճը զինքը կը խռովէ:

Ամէն պարագայի մէջ, արեւմտեան - Պէյրութի քաշքշուող այս վիճակը աւելի քան անտանելի է պատանդի վերածուած բնակչութեան մը համար: Երեքշաբթի օրուան ռմբակոծութեանց իբրեւ հետեւանք, Արաֆաթ կոչ ըրած է պետական չորս ղեկավարներու՝ Բրեժնեւ, Ֆիտել Քասթրօ, Միթերան եւ Ֆահտ թագաւորին:

Մաթէնի թղթակիցը կը նկարագրէր, Չորեքշաբթի առտու, լիբանանեան մայրաքաղաքին արեւմտեան եւ արեւելեան գօտիներու կեանքը: Արեւմտեան կողմը, այլեւս ամէն ոք կ'ակնկալէ վախճարագոյնը: Բոլորովին տարբեր է, ամէն ինչ, արեւելեան կողմը, ուր «վերջին նորաձեւութիւնն է», քաղքենի մարոնի ընտանիքներու իսրայէլացի սպայ մը ճաշի հրաւիրել: Խօսակցութիւնները կը վերաբերին ընդհանրապէս, կը վկայէ լրագրողը, «մահմետականներու թերաճ զարգացման», ու ոգելից ըմպելիներու պահուն, կը հասնի սա հարցումը, զոր տանտիրուհին կ'ընէ իսրայէլացի սպային.- «Պ. սպայ, չէ՞ք կարծեր որ ժամանակը եկած է մաքրագործելու այդ թափթփուքը եւ վերադարձնելու արեւմտեան - Պէյրութը իսկական Լիբանանցիներուն: Անկեղծօրէն, ձեր ունեցած բոլոր միջոցներով, չենք հասկնար թէ ինչի՞ կը սպասէք երթալու համար»: Ու սպան կը պատասխանէ.- «Ձեզմէ յետոյ, Տիկին...»:

Գիշերներն ալ Ալեքսանտր պանդոկի պատշգամներէն, ուր խռնուած են լրագրողները, ամերիկեան հեռատեսիլի ընկերութեան մեքենաները կը սպասեն որ «ներկայացումը» սկսի, այսինքն ռումբերը տեղան արեւմտեան - Պէյրութ...:

× Նախագահական ընտրութիւնը պէտք է տեղի ունենայ Սեպտ. 23-ին: Պէշիր Ժեմայէլի թեկնածութիւնը միաձայնութիւն չէ ստեղծած եւ Վալիտ Ճումպլաթէն Ժորժ Հաուի (այս վերջինը՝ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխ), ընդունելի չեն իսկ գտներ նման թեկնածութիւն մը: Ինք, արտայայտուած է ի նպաստ զօրաւոր Պետութեան մը: Կ'ըսէ.- «Լիբանան մը, զօրաւոր՝ իր ժողովրդավարութեան մէջ, պէտք է ունենայ ուժով ժողով մը, մաքուր եւ ամուր մամուլ մը, լուսաւորութեան, նաեւ, զօրաւոր նախարարութիւն մը, զօրաւոր ատենակալութիւն մը եւ բանակ մը՝ որ հաւատայ դատի մը, որու համար տրամադիր է ամէն բան զոհելու»:

Չորեքշաբթի առտու, ձայնասփիւռը կը հաստատէր արեւմտեան - Պէյրութի ողբալի պատկերը: Ոչ հիւանդատար կառքեր, ոչ այլ օգնութիւններ կը հասնին: Այս ամբողջին մէջ, դեռ լաւատես մը կայ եղեր, Ամերիկացի է, անունն է՝ Ֆիլիփ Հապիպ...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Ռումանիա պիտի չերթայ, Սեպտեմբերին, ինչպէս ծրագրած էր յայտնած է Չաուշեսքուի, Սեւ ծովու ափին: Առկախ հարցեր, երկու երկիրներուն միջեւ, ինչպէս ռումանացի գրագէտին առեւանգումը Փարիզ, պատճառներէն են այս որոշումին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մարդահամարին առաջին արդիւնքներուն համաձայն, երկրին մէջ 54 միլիոն 257 հազար բնակիչ կայ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Ֆրանքֆուրթըր Ցայթունկ թերթին համաձայն ֆրանքի երրորդ արժեզրկում մը անխուսափելի է: Ուրիշ ելք չկայ, ըստ թերթին, գոցելու համար Ցոնիսի աննախընթաց բացը, արտաքին առեւտուրի, որ 13 միլիառ էր...:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ Սեպտ. 14-ին յետաձգեց Էճէվիտի դատավարութիւնը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

×

«ԱՐԱՐԱՏ» ԱՅԼԵՒՍ ԳԼՈՒԽԸ ՉԷ

Արարատ, երթի, իր վերջին մրցումը կ'ունենար Յուլիս 27-ին, Թիֆլիզի Դի - Նամոյին հետ, հակառակորդին դաշտին վրայ: Արդիւնքը՝ 1 - 1: Նոյն օրը Մինսկի Դինամօն 0-ի դէմ երեք կէտով յաղթած ըլլալով Պախտակորի, դասաւորումը դիմագիծ կը փոխէ եւ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ առաջին երեք տեղերուն համար:

1.-	Դինամօ - Մինսկ	26 կէտ
2.-	Արարատ	22 կէտ
3.-	Մետալիստ	20 կէտ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ...

Չորեքշաբթի առտու, փարիզեան մամուլը նուազ տեղ կուտար թէեւ, բայց եւ այնպէս դեռ անդրադարձումներ կային հոս ու հոն: «Լիպերասիոն»ի մէջ, Էրիկ Լանտալ խորհրդածութիւններ կ'ընէ Միհրան Միհրանեանի նախորդ օրուան թիւին մէջ լոյս տեսած յայտարարութեանց, ինչ կը վերաբերի Կոպերնիկ փողոցի եղեռնափորձին: Կը կարծէ գիտնալ, թէ ըստ թերթին ալ կատարած քննութեան վերջին ամիսներուն, սինակոկին դէմ եղեռնափորձին քոմանտոյին մէջ կային թէ Պաղեստինցիներ թէ Հայեր, այս վերջինները սակայն ոչ մէկ կապ ունին Ասալա-ի հետ: Քոմանտօն ճամբայ ելած կ'ըլլայ Սուրիայէն, ուր սուրիամիտ Պաղեստինցիներ եւ Հայեր մարզուած էին: Ահաբեկչական խմբակներու «միջազգայնութիւնը» կը բացատրէ որպէս գաղափարական պիտակ մը, որ կը ծառայէ որոշ նպատակներու:

Ինչ կը վերաբերի Փարիզի մեր «անհամ» պատմութեան, կը հաստատէ որ հարցապնդուած 21 անձերուն վերջինն ալ ազատ արձակուած էր Երեքշաբթի իրիկուն»:

Քօթիտիէն կը գոհանայ Արա Թորանեանի նախորդ օրուան տուած հարցազրոյցին մէկ վրիպակը ճշդելով, մինչ Ֆիկառօ «Քննիչները տեղքայլ կ'ընեն» խորագրին տակ կը յիշէ թէ ոստիկաններու ամբողջ ձեռք ձգածը կեղծ անձնաթուղթ մըն է, որ պատճառ եղած է վերջին հարցապնդուողին քիչ մը աւելի երկար մնալուն: Քննիչ մը նոյնիսկ, յուսահատ ըսեր է «մեզի պիտոն հասցէներ տրուեցան»...: Թերթը կ'արձագանգէ նաեւ նախորդ օրուան «Լիպերասիոն»ի եւ «Քօթիտիէն»ի գրութիւններուն:

ՀԱՅՐ ՄԱՆՈՒԷԼԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ՝

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

Երկուշաբթի օր Պոլսոյ զինուորական թիւ մէկ ատեանին առջեւ տեղի կ'ունենար Հ. Մանուէլ Երկաթեանի դատավարութիւնը: Հ. Մանուէլ մերժած է ներկայացուած վկայութիւնները եւ պահանջած Շնորհք Պատրիարքի վկայութիւնը:

Դատավարութիւնը յետաձգուած է Սեպտեմբեր 2-ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 15 - 22)

ԵՐԵՔ ՎԱՐՈՐԴՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

«Հայֆիլմ» արուեստանոցի երեք վարորդներ, անուանի բեմադիրներու շունչին տակ լեցուելով շարժանկարի արուեստի սիրով, պատրաստած են երկու ժապաւէններ՝ «Լինել թէ չլինել» (կարճ) եւ «Վեց գիշեր» (երկար), Սերօ Խանզադեանի նոյնանուն երկի հիման վրայ: Ժապաւէններու բեմադիրը, սենարիոյի հեղինակը եւ գլխաւոր դերակատարն է Սաշա Գրիգորեան: Միւս դերերը ստանձնած են Վարդգէս Յարութիւնեան եւ Համազասպ Գեւորգեան: «Լինել թէ չլինել» ժապաւէնը արժանացած է մասնագէտներու գնահատանքին: «Վեց գիշեր» շարժանկարի անդրանիկ ցուցադրութիւնը, Հայաստանի Արուեստի Աշխատողներու Տունը, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է: Վարորդները առաջին շնորհաւորողները եղած են անուանի բեմադիրներ Հենրիկ Մալեան եւ Ներսէ Երզնկեան: Ներկայիս երեք ընկերները կ'աշխատին Ստեփան Զորեանի «Պապ Թագաւոր»ը շարժանկարի վերածել:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Միջերկրականի ափերէն. - Սիրելի «Յառաջ», ըստ ընկալեալ սովորութեան, կարծես աւելի ճիշդ՝ պարտականութեան, կրկին կը փութամ քեզի ուղղել փունջ մը՝ խառն ի խուռն տողերու, արձակուրդի ճամբաներէն: Ճամբաներ, որոնք իրենց ընծայած երջանկալից վայելքի կողքին, իրենց յաջորդական հետեւողութեամբ, ոչ մէկ ինչ կը պակսին. նման ալ կ'առաջնորդեն մեզ՝ աշնանայիններս, դաւադրօրէն անխուսափելի դէպի ուրիշ ճամբայ մը, աւելի եւս մօտեցնելով մեզ՝ դէպի, դէպի ... վերճակէտ: Թող ներուի կամքէ անկախ այս յոռետեսութիւնը: Երբ առեւնի մը համար կը հեռանայի Փարիզի անախորժ ժխորէն, սիրելի «Յառաջ» թուղթ ստուր խորին անկեղծութեամբ յայտնելու որ կ'ուզէի նաեւ ժամանակաւոր տեւողութեամբ, խոյս տալ թերթիդ ընթերցումէն, արձակուրդի խաղաղութեան համընթաց, աչքի կամ մաքի հանգըստութեան ի գին...: (Ֆրանսերէն թերթ գրեթէ չեմ կարդար արդէն):

Բայց չեղաւ, չեղա՛ւ, սիրելիս, Ազիրեան մշտակապոյտ երկինքը, իր նոյնքան կապուտեղ ծովով չկարողացան անգամ լի ընել քու խենթ բացակայութիւնդ: Յուզումով յիշեցի այս առթիւ, նորոգ հանգուցեալ քու մտերիմ ու մեր ալ ազգականուհի՝ պատուական հայուհիի մը՝ Մաքրուհի Հրանդ Տրէզեանի սա խօսքը՝ զոր կ'ըսէր, քանի մը ամիսներ առաջ, իրեն այցելութեան մը առեն ի միջի այլոց.- «Յառաջ»ը նախաճաշս է»: Հազիւ երկու օրերով հասած այս գեղածիծաղ վայրերը, ու հակառակ վաղ առաւօտուն, այնքան համեղ կաթով սուրճի եւ կարագով խառն տաքուկ մահիկին, փնտռեցի ողբացեալին այլապէս թանկագին այդ նախաճաշը, ու չգիտցայ, չուտով ապրիլ զայն քեզի...: Ու յետոյ, ի՞նչ պէս տեղեակ ըլլալ Ֆրանսահայ կեանքին, իր բոլոր իրադարձութիւններուն, որուն ամէնօրեայ ցայտուն հայելին է միայն արդէն չորրորդ էջդ: Ուրեմն, վերջացաւ նաեւ չորս շաբաթներու իր դղրդագին ապրումներով 1982-ի համաշխարհայինը: Համեստօրէն յայտնեմ որ գրութեան մը մէջ, զանց առած չէի որպէս հաւանական յաղթական, մատնանշել նաեւ իրաւ ալ արժանաւոր ախոյեանը Իտալիան, որ հերոսական մարտնչումով պիտի տապալէր բոլորին կողմէ անվիճելիօրէն յաղթութեան դափնին խլելու թեկնածուներ նկատուող Պրազիլն ու Արժանթինը...:

Նոյն Իտալիան էր որ իր առաջնակարգ խաղացողներով եւ խաղարկութեամբ, վերջնականին մէջ չարաչար պարտութեան պիտի մատնէր Արեւմտեան - Գերմանիոյ խումբը: Գալով Ֆրանսայի, հակառակ բոլոր գովասանքներուն, մամուլի, հեռատեսիլի կամ ձայնասփիւռի կայաններէն, չկրցաւ սակայն մրցաշարքը վերջացնել այն յաջողութեամբ, զոր կարողացած էր 1958-ին իր նախորդներու խումբը: Քանի որ յաղթուելէ վերջ Գերմանիայէն, կէս վերջնականին մէջ, պարտութեան պիտի մատնուէր Լեհաստանի կողմէ, կորսնցնելով երրորդ հանդիսանալու դասաւորումը, ինչ որ մեծ նշանակութիւն մը կը ներկայացնէ ընդհանուր արդիւնքին մէջ: Եթէ շնորհաւորելի էր իր մաքառումը գերմանական խումբին դէմ, որուն դեռ կը յաղթահարէր խաղին - երկարաձգումին ու ընթացքին - 1-ի դէմ 3 նշանակէտով, սակայն եւ այնպէս, ալ աւելի ծափահարելի էր Գերմանիա, որ խաղին վերջանալէն 10 վայրկեաններուն, անհաւատալիօրէն արձանագրեց երկու նշանակէտեր, յանգելով երկուստեք հաւասարութեան: Ի՞նչպէս Ֆրանսա տկարացաւ այդքան որ թոյլատրեց հակառակորդին այդ անսպասելի յաջողութիւնը, այդ կարճ ժամանակամիջոցին մէջ նշանակելով 2 կէտեր, մէկը միւսին ետեւէն: Զոհ այդ ավիտաբեր արդիւնքին, Ֆրանսա կարծես այդ պահուն իսկ կը կնքէր արդէն իրհաւանական պարտութիւնը, ստիպողական խրերայաջորդ պատժական հարուածներէն իսկ առաջ, եւ որոնց արդիւնքը ծանօթ է բոլորիս: Յուլիս 14: Պատմութիւնը մեզի կ'ըսէ որ ան պատուն է ժողովրդային պոռթկումին, ընդդէմ բռնատիրութեան, եւ ոչ թէ բանակին, բայց եկուր տես որ, Պետութիւնը զայն կը տօնէ, դղրդագին զօրահանդէսներով, եւ փոխանակ ժողովրդային զանգուածներ, իմա քաղաքացիներ, հազարաւորներով, առանց համազգեստի տողանցելով «Յաղթութեան Կամար»էն մինչեւ Գոնգորտի հրապարակը. բանակն է որ կը ցուցադրէ իր ուժը զինուորներով, հրետաններով, հրասայլերով, կռուի օդանաւերով եւ մասամբ նորին, խելքս կարճ է, սանդուխ կ'ուզէ - ինչպէս կ'ըսէր հին բարեկամ մը - ըմբռնելու համար եւս այս առեղծուածը: Արձակուրդի վայրիս մօտակայ մէկ քաղաքին մէջ, հաճոյքով կը հանդիպէի նախկին Լիոնցի, բայց տարիներէ ի վեր այդտեղ հաստատուած ծանօթի մը, որմէ քաղեցի սա հակիրճ տեղեկութիւնները այս ափերուն բոյն հաստատած հայրենակիցներու մասին, անոնց համրանքին եւ զբաղումներուն, պատկեր մը որ այնքան սիրելի էր ողբացեալ հիմնադրիդ: Ուրեմն, Նիսէն քսան քիլոմեթր առին Անթիպ քաղաքին մէջ, կը բնակին մօտաւորապէս երեսուն հայ ընտանիքներ, կը գործեն բժիշկ մը, ատամնաբոյժ մը: Կը գտնուին տասնի չափ վաճառատուներ, հանդերձեղէնի եւ կօշիկի: Երկու սափրիչի խանութներ, եւ արեւելեան ուտեստեղէնի նպարատուն: Նոյնքան թիւով Հայեր ժուան լէ Փէն-ի մէջ: Հայկական պանդոկ մը. դարձեալ տասնի չափ խանութներ, հագուստի եւ կօշիկի: Ու այժմ, ժամանակը կը սահի, մօտ օրէն, Յուլիսեաններս հարկադրուած ենք մեր ցտեսութիւնը յայտնել ծովին ու ծովափին, որոնք դատապարտուած չեն դեռ անգործ մնալու, քանի - Օգոստոսեաններն են որ պիտի ապատակեն հոն իրենց արշաւով:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐԸ
Չինաստանի մէջ

Չինաստան հին Արեւելքի այն երկիրներէն է, ուր Հայերը ոտք դրած են հնագոյն ժամանակներէն սկսած: Հայ վաճառականներ Չինաստան կ'երթային մետաքս եւ այլ ապրանքներ բերելու համար:

Հայերու երեւալը Չինաստանի մէջ այնքան յաճախ եղած է, որ հայկական հողի վրայ ստեղծուած է աւանդութիւն մը, թէ հայ նախարարական տոհմերէն մէկը՝ Մամիկոնեանները եկած են Չինաստանէն եւ չինական ծագում ունին (Մ. ...սէս Խորենացիի Պատմութիւն):

Չինաստանի մէջ հայկական գաղթօճախներու հիմնումը կապուած է մոնկոլեան առաջին արշաւանքներու հետ: Մոնկոլեան հրոսակները, հազարաւոր հայ գերիներ քշեցին եւ տարին Քարաքոր(?), Սամարղանդ եւ ներկայի Չինաստանի հիւսիսային կողմերը: Հայ տարագիրները գրաւեցան իրենց նախասիրած առեւտուրով: Անոնք շուտով թափանցեցին երկրի խորերը եւ հասան մինչեւ Խաղաղական ովկիանոսի ափերը:

Հայկական այս գաղթօճախներու մասին տեղեկութիւններ կան կաթողիկէ կրօնաւոր Անդրէաս Պերուճիանցիի մէկ նամակին մէջ: Յատկապէս մեծ եղած է Հայերու թիւը Քանթոնի մէջ: Հոն կառուցուած է հայկական մեծ եւ գեղեցիկ եկեղեցի:

Հայկական այս գաղթօճախները երկար կեանք ունեցան, անոնց մէկ մասը զոհ գնաց թաթար մոնկոլական խժդժութիւններուն:

Ուշ միջնադարին եւս Չինաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են գաղթօճախներ: 19-րդ դարուն Քանթոնէն Հռոմ գրկուած նամակի մը մէջ կը յիշուի 30 հայ ընտանիքներու մասին:

Հ. Ղ. Ալիշանի վկայութեամբ, 17-րդ դարուն Չինաստան մուտք գործելու համար Եւրոպացիները կը հագնէին հայկական տարազ: Հայերը մեծ դիրք եւ հեղինակութիւն կը վայելէին: Անոնք շուտով կրցան ձեռք բերել սեփական շոգենաւեր եւ մրցակից դարձան Անգլիացիներուն:

18-րդ դարու վերջէն մեզի հասած են քանի մը հետաքրքրական վաւերաթուղթեր չինաբնակ Հայերու մասին: Անոնք եկեղեցիին ղրկուած զեկուցագրեր են Չինաստանի մէջ ապրող քանի մը Հայերու կտակներու մասին: Մէկը Մնացական Ղասաբեանի կտակի մասին է. հայրենիքէն հեռացած եւ օտարութեան մէջ հարստացած Գանձակեցին մեծ գումար մը կտակած է հայրենիքին: Այլ զեկուցագրի մը մէջ կը խօսուի Յովհաննէս Մաթեւոսեանի մասին, որ 80 հազար ռուպլի կտակած է Նախիջեւանին:

Տեղեկութիւններ կան, որ 18-րդ դարու վերջը չինահայ վաճառականները հալածանքի ենթարկուած են Անգլիացիներու կողմէ: 1783-ին Քանթոնի Հայերը եւ թարկուած են կողոպուտի: Այդ պատճառով շատ մը Հայեր փոխադրուած են Մակաօ, Սինկափուր, եւ այլ վայրեր:

19-րդ դարու սկիզբը Հնդկաստանէն եւ դրացի երկիրներէն հայ գաղթականութեան նոր հոսանք կը սկսի դէպի Չինաստան:

Հայ առեւտրականները Չինաստանի մէջ կը գործէին իրարմէ անկախ եւ անմիաբան: Այս բացասական երեւոյթը նկատողութեան արժանացած է Մ. Թաղիադեանի կողմէ:

Չինաստանի մէջ միակ մտաւորականը Քանթոնի մէջ ծնած եւ կրթուած Յով. հաննէս Ղազարեանն է: Ան անգլերէնէ չինարէն թարգմանած է Աստուածաշունչը: Ըստ չինագէտ դիւանականներու վկայութեան, այդ թարգմանութիւնը Աստուածաշունչի առաջին եւ լաւագոյն թարգմանութիւնն է չինարէն:

19-րդ դարու առաջին կէսին չինահայ գաղթօճախները դեռ կը պահպանէին իրենց գոյութիւնը: Սինկափուրի մէջ հրատարակուող «Ուսումնասէր»ը խօսելով վաճառականներու մասին, կը նշէ որ Քանթոնի մէջ կան «երեւելի գործատուներ» որոնք կառուցուած են Հայերու ջանքերով: Տեղեկութիւններ կան նաեւ հայկական դպրատան մը գոյութեան մասին:

Հեռաւոր արեւելեան երկաթուղիի կառուցումէն ետք Հայեր անցան Մանչուրիա եւ իջան Չինաստանի արեւելեան շրջանները: Հոս բնակչութեան ընկերային կազմը տարբեր էր: Հիմնական մասը կը կազմէին արհեստաւորներ, բժիշկներ, փաստաբաններ եւ այլ մասնագիտութեան տէր մարդիկ:

Չինաստանի մէջ ամէնէն հայաշատ քաղաքը այս շրջանին Խարբինն էր: Այստեղ Հայերու թիւը կ'անցնէր քանի մը հարիւրը: Անոնք մշակած էին իրենց սահմանադրութիւնը:

1937-ին հոն ստեղծուած է «Արծիւ» Հայրենասիրական Միութիւնը: Կար նաեւ «Հայ Երիտասարդական Ակումբը» եւ «Հայ Տիկնանց Միութիւնը»: Հայերը իրենց ժամանակը կ'անցընէին Ռուսերու հետ: Հայ համայնքը դպրոց չունէր, սակայն մասնաւոր դասերով եւ երեկոյեան ընթերցանութիւններու միջոցով երիտասարդութիւնը կը սորվէր մայրենի լեզուն:

Ճափոնական յարձակումներու ժամանակ Չինաստանի գաղթօճախները շատ տուժեցին: Հայերը համարուեցան թշնամիներ: Ճափոնական իշխանութիւններու կարգադրութեամբ Ռուսերը եւ Հայերը իրենց թեւին կը կրէին Տ տառանիշը, իբրեւ անվստահելի մարդիկ:

Չինահայ գաղութներու յետագայ բախտի մասին հաւաստի տեղեկութիւններ չկան: Կողմնակի աղբիւրներու համաձայն հոն կան աննշան թիւով Հայեր: Անոնց մեծ մասը 50-ական թուականներուն գաղթած են Աւստրալիա, Մալայեան եւ Ֆիլիփինեան կղզիներ:

ԴԻՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Դ.

Յաջորդ օրը, Նոյեմբերի վերջերը Կիրակի մ'էր: Կէս օրէն երկու ժամ յետոյ երկու կառք կանգ առին Սաթինիկի հօր, Հայրապետ էֆէնտիի տան դրան առաջ: Զորս անձինք դուրս ելան: Տրդատ եւ Հայրապետ էֆէնտի առաջնորդեցին նոյսա ընդունելութեան մեծ սրահը: Աւելորդ է խօսիլ տեսակցութեանց մասին: Երբ հասաւ ներկայանալու վայրկեանն, կը դողդողային Սաթինիկի ձեռքերը, մինչ ըստ սովորութեարն կուտար անուշին ջուրը: Հաճոյից դողդղալ չէր, այլ զայրոյթի դող: Ինչպէս յայտնի է, երբ պարկեշտ աղջիկ ներելի չէր իրեն վեր առնուլ աչքերն եւ ակնարկ մը տալ նմա որ իւր ամուսինը պիտի լինէր: Այո՛, ամէնքն ալ գիտէին թէ Սաթինիկ գոհար մ'է, պատուական գոհար մը, բայց կ'աղաչեմ, ո՛ր ժամանակէ ի վեր է որ գոհարներն ու ադամանդները ձայն ունին իրենց գինը որոշելու համար:

Սակայն կ'ըսեն թէ՝ կինը իւր գլխուն ամէն կողմը աչքեր ունի. հետեւաբար չենք զարմանար եթէ Սաթինիկ կարող եղաւ որոնել այն դէմքն որ կոչուած էր մաղնիսելու իր սիրտն: Յարգանաց, մեծարանաց գլխաւոր առարկան էր. նա, զոր Քերովբէ էֆէնտի կամ պարզապէս «էֆէնտի» կը կոչէին. միւս երեք ընկերները բաւական քաշուած էին: Եւ որչա՜փ նայելով կ'ուտէր էֆէնտին անուշը: Այո՛, այդ մեծահասակ կոճղն, այդ խոշոր դէմքով, ռամիկ դիմագծերով, լայն ուսնդերով, մօտ քառասուն տարեկան անձն էր որ պիտի պահպանէր Սաթինիկ իւր սրտին վրայ: Սաթինիկ զգուանք ըզգաց: Նիստը երկարեցաւ: Տարակոյս չկար թէ Քերովբէ էֆէնտին իւր համակըրանաց արժանի գտած էր Սաթինիկը: Եթէ փոքրիկ կասկած եւս կար, այդ ալ փարատեցաւ երբ մեկնելու ժամանակ յայտարարեցին, խորհրդաւոր դէմքով մը, որ յառաջիկայ շաբթուն մէջ ընտանեօք եւս պիտի գային: Այդ կը նշանակէր որ արդէն Քերովբէ էֆէնտի տըւած էր իւր հաւանութիւնը:

Ե.

Աւանդութիւն է որ երբ աշխարհ կուգանք, իւրաքանչիւրն ի մէնջ պահապան հրեշտակ մը ունի իւր մօտ, որ կը հսկէ իւր վրայ - հաւանօրէն երբ միտքն ուրիշ բանով զբաղած չէ: - Թերեւս կարենանք ըսել թէ՝ այդ պահապան հրեշտակներն երբեմն մարդկային կերպարանք կը զգենուն եւ շատ անգամ կը ներկայանան մեր տուները հօրաքրոջ մը կամ մօրաքրոջ մը դիմագծերուն ներքեւ: Արդեօք հօրաքոյր մը, մօրաքոյր մը պահապան հրեշտակներ չե՞ն փոքր տղեկներու համար, երբ սոքա վշտացեալ հօրմէ կամ մօրմէ, կ'երթան հանգչեցնել գլուխնին անոնց գոգին մէջ: Թէպէտեւ Սաթինիկ երախայ չէր համարուեր, սակայն սրտի յուզումը ստէպ մոռցնել կուտայ տարիքի խորութիւնը: Երբ մեկնեցան աղջիկտեսի եկողներն, Սաթինիկ գնաց ուղղակի մօրաքրոջ սենեակն եւ առանց երկար ու բարակ նախաբաններու պարզապէս ըսաւ.

- Մօրաքոյր, քեզ բան մը ըսե՞մ, ես այդ մարդը չեմ ուզեր. թող պարապ տեղը նորէն գալու նեղութիւնը յանձն չառնեն:

Ծիծաղը ըսելու համար մօրաքոյրն յանկարծակիի չեկաւ: Աղջիկտեսի արարողութեան միջոցին լաւ գիտած էր որ Սաթինիկ տխուր էր. մօրաքոյրը չէր կարծեր որ այդ տխրութիւնը լոկ պատկառոտ ամօթխածութեան մը նշանը լինի: Հասկցած էր թէ Սաթինիկ չէր զգացած մեծ հրապոյր մը Քերովբէ էֆէնտիի տեսութենէն. ինքն ալ արդէն համոզուած էր թէ Քերովբէ էֆէնտի Սաթինիկի յարմար ամուսին մը չէր: Բայց եւ այնպէս մօրաքոյրը պարտ անձին համարեցաւ չոյել համոզել Սաթինիկն ողոք խօսքերով, որպէսզի հնազանդի իւր հօրը վերջը շատ աղէկ կ'ըլլար:

Ի՞նչ ըսենք, ի՞նչ դժրախտ կ'ըլլար աշխարհս եթէ ամէն ոք ի մէնջ, խմրագիր, քարոզիչ թէ մօրաքոյր կամ հօրաքոյր, ով ոք ալ լինի առանց ո՛եւէ դիտաւորութեան իրենց համոզումն միշտ ամենայն պարզութեամբ եւ անկեղծութեամբ յանկարծաթափ յայտնէին: Բարեբախտաբար մեր բնածին զգացմունք իսկ կը դիմադրեն մեզ հպատակիլ այս տխուր հարկին: Բայց ինչ որ ալ Սաթինիկ կ'ըսէր Սաթինիկի մօրաքոյրը, Սաթինիկ «չեմ ուզեր»էն զատ ուրիշ պատասխան չունէր:

Մօրաքոյրը որ պէտք եղած յորդորներն ըրը կարդացած լինելուն պատճառաւ իւր խղճի պարտականութիւնը կատարած կը համարէր, այլեւս ազատօրէն խօսեցաւ.

- Աղէ՛կ, հոգիս, հոգդ մի՛ ըներ: Այս իրիկուն հօրդ կը խօսիմ, ուզածդ ըլլայ, թող քեզի պէս անմեղ մանկան էրիկ պակսի:

(Շար. 4)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Երբ Իթթիհատականները պատրաստ ու տեղական բոլոր չէզոքներին այդ դաւաճան Հայերը...»

ԱՅՍ «ԱՆԿԵՂԾ» ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՀԱՄԱՐ ԻԹԹԻՀԱՏԻ ՄԻԱԿ ԼԱՒ ԳՈՐԾՆ Է

ԽՄԲ. - Թուրք մամուլը, գրեթէ ամէն օր, կը զբաղի Հայերով կամ իրեն համար գոյութիւն չունեցող «հայկ. հարց»ով: Գիտենք՝ ծանօթ է, Թուրքը Հայ չէ ջարդած եղեր, եղեր: Այս մէկը սակայն, եթէ մը տարբեր է ծանօթ յանկերգէն, անկեղծութիւնն ունի ոչ միայն չուրանալու այլ՝ Իթթիհատի միակ դրական գործը նկատելու...: «Սոն Հավատիս»ի մէջ, որ Նէճիպ Միրքէլամօղլու հետեւեալ տողերը կը ստորագրէ.-

«Հայկական Հարց»ի մասին հեռատեսիլի մէջ ասուլիս մը կատարուեցաւ անց եալները: Գիտութեան եւ քաղաքականութեան մեր արժէքաւոր տարրերը, այդ նիւթին շուրջ հմտօրէն արտայայտուելով եւ կարգ մը լուսաբանութիւններ բերին այդ խնդրին: Այս ասուլիսին ընթացքին անգամ մը եւս Հանրութեան սեփականութիւնը դարձաւ այդ «Հայկական Հարց» կոչուած փորձանքը՝ ինչպէս ծնած է եւ իբրեւ արմատը դուրսը գտնող դաւադրական երեւոյթ, ինչպէս այս ժողովուրդին գլխուն փաթթուած:

Կիւրկին, Փարոյ եւ Արմաօղլուի նման յարգարժան անձնաւորութիւններ, նիւթը տարբեր-տարբեր տեսանկիւններէ ձեռք առին եւ ամենապինդ գլուխներու մէջ իսկ տեղաւորեցին կարգ մը լուսաբանութիւններ: Մասնաւորաբար, երապէս աքանչելի էր յարգելի Պիրկիի այն հարցումը, ուր ան կ'ըսէր որ, եթէ պատահածը իրապէս ցեղասպանութիւն մըն էր, ինչո՞ւ համար այդ շրջաններէ դուրս ապրող Հայերուն ալ չէ կ'իրարկուած:

Ետքոյ Պիրկի կը շարունակէ իր խօսքերը, յայտնելով թէ կարգ մը տխմարներ, իբրեւ թէ խորհելով Օսմանեան շրջանին պատահած դէպքերէն ինչո՞ւ համար մենք պատասխանատու նկատուինք, պատասխանատու կրնան եղած ըլլալ Օսմանցիները, քանի որ մենք կ'ապրինք Հանրապետական Թուրքիոյ օրերը, կարելի է Հայերու իրաւունք տուած ըլլալու երեւոյթ մը ստեղծելով «ցեղասպանութեան» կ'ուզեն մօտենալ, այսպիսի խորհուրդներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այս տեղին կէտի մը: Անգամ մը, որ կ'ըսէ ան եթէ կէս մը իսկ բացուի «խոստովանութեան» դուռը, կարելի չըլլար այլեւս գոցել զայն: Այն ատեն այլեւս Թուրքիոյ հողերէն մէկ մասը, իրենց նախկին տէրերուն (?) չվերադարձուած (?) կարելի պիտի չըլլայ այդ մարդիկը իրենց տեղը նստեցնել: Բոլոր մեծ փորձանքներու եւ աղէտներու սկզբնաւորութիւնը միշտ նման փոքր զիջումներ եղած են արդէն»:

«ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐ»Ը, հակառակ իրենց ամբողջ բարի կամեցողութեան, հայրենիքի սիրոյն, ազգայնական զգացումներու զօրութեան, եթէ ստիպուած ենք շատ մը բաներ իրենց արդիւնքներով չափել եւ արժեւորել, իրենց ետեւ թողած են, պարտուած, վիրաւոր ժողովուրդ մը եւ թշնամիին կրունկներուն տակ ճզմուած, աւերուած, փլատակ հայրենիք մը:

Այս պատճառաւ է, որ անոնք Թուրք պատմութեան առջեւ բաց ճակատով չեն կրցած ելլել: ԲԱՅՑ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ, ԻՐԵՆՑ ԱՅԴ ՄԵՂՔԻ ՆԺԱՐԻՆ ԴԷՄ, ԵԹԷ ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ, ԱՅԴ ՕՐԵՐՈՒՆ ԱՔՍՈՐԱԾ ԵՒ ՏԵՂԱՀԱՆ ԸՐԱԾ ՉԸԼԼԱՅԻՆ ԱՅԴ ԴԱՒԱՃԱՆ ՀԱՅԵՐԸ, ՄԱՐԱԾ ՉԸԼԼԱՅԻՆ ՄԻԱՆԳԱՄ ԸՆԴՄԻՇՏ ԱՅՆ ՀՐԴԵՀԸ ՈՒ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ ԱՅՍՕՐ ԱԼ ՀԱՅ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՊՐԱԾ ԸԼԼԱՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ՆԵՐԿԱՅ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, ԱՅԴՊԻՍԻ ԱՇԽԱՐՀԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՐՔՈՎ ՈՒԺԻ ՏԷՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, Ո՛Չ ՄԻԱՅՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ԱՅԼ ՆԱԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ԱԶԱՏ ԱՇԽԱՐՀԻ ԳԼԽՈՒՆ ԿՐՆԱ՞Ք ԵՐԵՒԱԿԱՅԵԼ ԹԷ ԻՆՉՊԻՍԻ ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐ ԿՐՆԱՐ ԲԱՆԱԼ»: («Յառաջ ընդգծումը՝ մեր կողմէ):

Հակառակ այս ԱՍՈՒԼԻՍին կատարելութեան, կրկին եւ չենք կենար սակայն հարց տալէ, թէ «ինչո՞ւ», այո՛ ինչո՞ւ համար կազմակերպուած էր այս ասուլիսը: Որո՞ւ ուզուած էր խօսք ուղղել եւ ի՞նչ նպատակով:

Արդեօք Թուրքիոյ մէջ Հայերու իրաւունք տալով, անոնց գործած ոճիրները արդար գտնող շրջանակներ, «ի՞նչ ընեն ուրեմն, մարդոց տունը-տեղը առնուած է իրենց ձեռքէն, միլիոնաւոր մարդիկ առանց տղայ, ծեր, կին, այր զատորոշելու սպաննուած են, անոնք հիմա իրենց հայրենիքն է որ կը պահանջեն մեզմէ, իրենց անմեղ արեան փոխարժէքն է որ կ'առնեն մեզմէ» ըսող հանրային կարծի՞ք մը գոյութիւն ունի կամ այդպէս մտածող լուրջ հաւաքականութիւն մը գոյութիւն ունի, որ այսպիսի ասուլիսներով կ'ուզենք այդ գաղափարները ճզմել:

Նասրէտտին Հոճան անգամ մը գետինը բան մը կը փնտռէ: Կը հարցնեն անոր թէ ի՞նչ է փնտռածը:

- Մատանիս կորսնցուցի, կ'ըսէ:

- Ո՞ւր տեղ, կը հարցնեն:

- Ներսը կորսուեցաւ թէեւ, բայց հոն տեղը մութ է, չեմ կրնար տեսնել շուրջս, ես ալ հոս լոյսի մէջ կը փնտռեմ:

Կ'երեւի մենք ալ, կ'երեւի իբրեւ անոր զաւակները, մեր մեծ հօր՝ Հոճային ճամբուն կը հետեւինք: Բայց առանց հասկնալու անշուշտ անոր խորիմաստ սրբամտութիւնը:

Այդպիսի, համոզիչ ժողովներ, տեսակցութիւններ, ասուլիսներ «դուրսը» պէտք է կատարել, որպէսզի օգտակար ըլլան:

Հոս, մենք զմեզ համոզելու համար մեզ չէ այսքան ջանքի եւ աշխատանքի: Դուրսի դժուարութիւնները նկատելով, ներսի դիւրութեան մօտենալու սովորութիւնը մէկ կողմ դնենք այլեւս:

Ամենապատիւ Գալուստեան Պատրիարք ալ կ'երեւի մեզի նման դժուարին դէմ դիւրին ճամբան կ'ուզէ ընտրել:

Իւրաքանչիւր ոճիրէ յետոյ, Հանրապետութեան հանդէպ իր յարումը կրկնելով, ոճիրները մեղադրելով, կը խորհի թէ վճարած կ'ըլլայ այս երկրի շնորհներէն օգտուած ըլլալու իր պարտքը:

Մինչդեռ մէկ կողմէն մեր գիտութեան եւ քաղաքականութեան ծանօթ դէմքերը, միւս կողմէ հայ համայնքի ներկայացուցիչները, ցուպ ի ձեռին, աշխարհը քայլ-քայլ պտտելով հեռատեսիլէն մեզի ըսուած այդ խօսքերը, աշխարհի միւս մարդոց պատմեն, բարի կայեցող դանգըւածներու հասցնեն իրենց ձայները:

Առանց յոգնելու, առանց ձանձրանալու:

МԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ ԴԻՄԱԳԻ՞Ծ ԿԸ ՓՈԽԷ

Հարցումի ձեւին տակ ներկայացուած այս խորագիրը, թերեւս մօտ ատենէն անհրաժեշտ է հաստատական իմաստով ըմբռնել: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, գաղթական հոսանքները մեծ համեմատութիւններու հասած եւ այժմէն իսկ ցայտուն դարձած են Մ. Նահանգներու այս նահանգին ընկերային եւ, որոշ իմաստով ալ, նաեւ քաղաքական կեանքին մէջ:

Այլազան միջոցներով եւ ուղիներով գաղթական տարրեր մնայուն կայք հաստատած են.- եւ կը շարունակեն հաստատել.- Քալիֆորնիա: Անոնք ժամանած են Հարաւ-արեւելեան Ասիայէ, Քուպայէ, Ֆորմոզէ, Քորէայէ, Լատին Ամերիկեան զանազան երկիրներէ: Կարեւոր թիւ պարզած են ոչ-օրինական ճամբաներով մուտք գործածները: Այսուհանդերձ, նահանգին ներգաղթի եւ հպատակութեան գրասենեակին համաձայն, միայն անցեալ տարի շուրջ 200.000-ի հասած է պաշտօնական արտօնագիրներով ժամանածները:

Բնակչութեան թիւին յաւելումը մէկ հարց: Այլ հարց սոր դիմագիծին փոփոխութիւնը, ճշդած է պատասխանատու մը լրագրողի մը: Եւ իր միտքը պարզ դարձնելու համար ներկայացուցած է տոկոսի համեմատութիւններ: Այսպէս, 1970-էն 1980, ըստ պաշտօնական տուեալներուն, նահանգին այսպէս դասաւորուած Անկլոններուն, պատասխանատուին սահմանած որակումը անոնց, որոնց Արեւմտ. Եւրոպա գտնուած են, ընդհ. բնակչութեան 89 տոկոսէն 76 տոկոսի իջած են:

Ասիացիները եւ Խաղաղական կղզիներու տարրերը ամէնէն բարձր յաւելումը արձանագրած են՝ 140 տոկոս, ներկայացնելով 1.250.000: Սպանական արմատներ ունեցող Քալիֆորնիացիները, զուտ թուական յաւելումով 92 տոկոս պարզած են հասնելով 4.5 միլիոնի:

Նոյն տասնամեակին, Քալիֆորնիա 30 տոկոսի յաւելում արձանագրած է Սեւամորթներու ուղղութեամբ. ասոնց թիւը ներկայիս հասած է 1.800.000-ի: Գալով Ամերիկացի Հնդիկներուն, որոնց տոկոսի յաւելումը 118-ի բարձրացած է՝ հասած է 198.000-ի:

Գաղթականական հոսանքները բազմապատկած են մշակութային տարբերութիւնները եւ ստեղծած են նորանոր դիմագիծեր զանազան մարզերու մէջ՝ ընկերային, կրթական եւ քաղաքական:

Պաշտօնական մարմիններուն մեծ հարցականը դարձած է Սպանացի Ամերիկացիներուն քաղաքական ազդեցութեան ոլորտին սահմանը մօտ ապագային: Արդարեւ, ասոնք, նահանգին ընդհանուր բնակչութեան 19 տոկոսը կը ներկայացնեն: Եթէ, կ'ըսեն, պատասխանատուներ, ցայսօր դեռ ասոնք յատկանշական ազդեցութիւն մը չեն գործեր ներքին քաղաքական կեանքին մէջ, ցայտուն դէմքերու մասնակցութեամբ, վաղը միւս օր կրնան ըմբռնել իրենց քուէներուն արժէքը:

Գաղթականութիւնը տարբեր բնոյթի ազդեցութիւններ ի յայտ բերած է Քալիֆորնիոյ առօրեային մէջ: Օրինակ, Պեվըրլի Հիլսի եւ Մարին Քաունթիի մէջ, Քորէացի եւ Հոնկ-Քոնկցի հարուստ գաղթականները պատճառ դարձած են շրջանի հողերուն, տուներուն գիներուն արտակարգ բարձրացումին, վերջին վեց տարիներուն:

Առաւել տարածուն ձիւղերուն մէջ, լարուած մթնոլորտը ակնյայտնի դարձած է այլազան հաւաքականութիւններուն միջեւ.- աշխատանքի մրցակցութիւն, բնակութեան վայրերու հաստատում եւայլն.:

Սան-Ֆրանսիսքոյի մէջ շրջաններ կան, որ կարծես Հարաւ-արեւելեան Ասիա կը պարզեն: Լոս-Անճըլըսի դպրոցները 70 տարբեր լեզուներ խօսող աշակերտներ կը դաստիարակեն: Ճաշարանները արեւելեան-արեւմտեան խառնիճաղանճ պատկեր կը ներկայացնեն վերոյիշեալ քաղաքին մէջ, շրջան մը կայ որ մեքսիքական դիմագիծ կը ներկայացնէ: Գլխաւոր պողոտայ մըն ալ տասնեակներով քորէական խանութներով և ճաշարաններով կը յատկանշուի, քանի շրջագծին մէջ Քորէացիներուն թիւը աւելի քան հարիւր հազարի կը բարձրանայ:

Մոնթերի Փարք արուարձանին բնակչութեան մէկ երրորդը Չինացիներէ կը բաղկանայ: Այլ արուարձան մը՝ Քարսըն՝ 10.000 Սամօացի կ'արձանագրէ: Օրէնճ-Քաունթիի մէջ պատասխանատուները 50.000 Հնդկաչինցի կը հաշուեն: Կ'աւելցնեն՝ թէ տեղւոյն հանրային դպրոցներուն մէջ կ'ուսանին գրեթէ տասը հազար Հնդկաչինցի երախաներ. շատեր թերխաչ անգլերէնով կ'արտայայտուին, ուրիշներ բոլորովին անգլերէն չեն խօսիր:

Եւ դեռ պատկերը վերջնական իմաստով կայուն կարելի չէ նկատել: Համաձայն ամերիկացի Լինտսէյ լրագրողին կատարած քննութեան, ամիսէ-ամիս կ'աւելնայ գաղթականներու թիւը: Կ'ըսէ, օրինակ, թէ ամիսներ կ'ըլլան, որ 3-էն 4 հազար Հնդկաչինցիներ այսպէս կամ այնպէս կայք կը հաստատեն Քալիֆորնիա:

Թ. Ա. Թ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Տոքթ. Նայիրեան ուզեց մտնել իր բնական կատակներուն մէջ երբ տեսաւ, որ Մուրատին մէջ կասկած մը կար:

- Մուրատ, ճիշդ էնպէս, ինչպէս Սաթենիկը քեզ շնորհքով մարդու կարգանցուց: Հաճի Մուսան մարդ դարձնողը կ'ըլլայ Զէյնապը, էդ քրդու աղջիկը:

- Ա՛յ, էդպէ՛ս... Մուրատի աչքերուն կասկածը արտուեցաւ կարծես:

- Էդպէս, Մուրատ, էդպէս: Զէյնապը Վարդածորի լերան վրայ է:

- Բա՛, չըսե՞ս...

Մուրատ շատ լաւ հասկցաւ կնոջ կատարողական դերը, որ անմատնելի ու գեղեցկուհի ուժ մըն է:

Տոքթ. Նայիրեան այլեւս չուզեց այդ պահուն Մուրատին հետ խօսիլ Կիրոսին հետ խօսած ապագայ ծրագիրներու մասին, թէ, ինքը չուտով պիտի մեկնէր արտասահման, շատ կարեւոր խորհրդակցութեան համար: Զուզեց խօսիլ, որովհետեւ իր մէջ հետզհետէ կը թեթեւնար այն ճնշող ծանրութիւնը: Եւ չգիտէր ո՞րն էր իրականը. այն, որ ծանր կերպով նստած էր իր մէջ մէկ օր առաջ, թէ այն, որ հետզհետէ կը թեթեւնար եւ այդ թեթեւութեան մէջ ըմբռնելի կը դառնար կացութիւնը. ճիշդ այնպէս, ինչպէս երբեմն մարդիկ կը շփոթեն երազը իրականութեան հետ:

Զարխափան անտառին մէջ մտադրած էին մնալ մէկ շաբաթ, անտեղի կասկածներու եւ կռիւներու առիթ չտալու համար: Այդ մէկ շաբթուայ ընթացքին դըրաւեցին 1500 ոչխարներ, երկու Թուրք հովիւներէ, որոնք սկսած էին հաւաքի վազել, երբ հովտին մէջ տեսած էին պահակները զինուած: Հովիւները արդելափակեցին մինչեւ խումբին հեռանալը անտառէն: Իսկ 1500 ոչխարները իրենց հետ պիտի քշէին: Այդ կարգադրութեան շատ համաձայն էր Մուրատը, նաեւ Տոքթ. Նայիրեանը:

Իրիկնադէմ էր, երբ երկու պահակներ բլուրին վերեւէն տեսան կէս մասով փոշիներու մէջ թաղուած խումբը ձիաւորներու: Երկու պահակներն իրար անցան լուր տալու Զարխափան անտառը: Գուցէ մտնուած էին եւ թրքական զօրքեր են որ անտառին վրայ կը քալեն: Գուցէ Հաճի Մուսան է իր խումբով: Ըլլայ բարեկամ թէ թշնամի, պահակները հասան Զարխափան անտառը: Մուրատ անմիջապէս հասաւ երկու պահակներու վայրը: Հեռադիտակը ցոյց կուտար, որ եկողները թրքական զօրքեր չեն: Անտարակոյս, Հաճի Մուսայի խումբն ըլլալու է, որուն կը սպասէին:

Զարխափան անտառի կռուողներ հրաման ստացեր էին Մուրատէն, պատրաստ ըլլալ ամէն անակնկալի առջեւ:

Մուրատ հեռադիտակով նկատեց, որ փոշիներու մէջէն, զրընգ հա զրընգ հասնող խումբէն բաժնուեցան երեք հոգի: Աւելի արագ հասնող ձիաւորներէն մէկը Կիրոսն էր, իսկ միւսը, շատ համակրելի դէմքով, փէտայիներու նման փամփշտակալները ուսերէն ու մէջքին կապած, Խալիլն էր: Երրորդը, թիկնեղ քիւրտ զինուոր մը: Անոնք արդէն հասած էին Զարխափան անտառը:

Տոքթ. Նայիրեան երբեք Կիրոսը տեսած չէր ձիու վրայ: Խալիլ եւ քիւրտ զինուորները վար իջան ձիերէն, մինչ Կիրոս, ձիու վրայ, կ'ուզէր մի քանի խօսքեր ընել իրենց շուրջ անմիջապէս հաւաքուող կռուողներուն՝ նախ հայերէն եւ յետոյ քրտերէն:

- Իմ ճան աղբրտիք, Հաճի Մուսան է, որ կուգայ իր խումբով: Դուք ձեր լաւագոյն ընդունելութիւնը պէտք է ընէք: Ետքոյ, ան խօսեցաւ քրտերէնով, իր ձայնը աւելի ժիր բարձրացնելով.- Իսկ հիմա ինծի հետ կը տեսնէք, Ալլահի մատը ճակատին, երիտասարդ զինուոր ու ղեկավար քրտական նոր շարժման, զաւակը՝ իր հայրենիքին համար Տիարպէքիրի մէջ կախաղան բարձրացնող Շէյխ Սիւլէյման օղլու Խալիլը:

(Շար. 613)

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ղուկասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ատրինէ Պաղտասարեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, - մեծ - մօր եւ քրոջ՝

Այրի Տիկին ԱՐՄԻՆԷ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Տէմիրճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 27-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Յուլիս 30, ժամը 11-ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Մարգրիտ Գրիգորեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Օգոստոս 1, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իր հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(ծնած Զորլու)

մահուան 9-րդ ինչպէս նաեւ իր մեծ-հայրերուն, մեծ-մայրերուն եւ մեծ-մօրեղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՋՈՐԼԵԱՆԻ

(ծնած Ռոտոսթօ)

յիշատակին:

Իրենց յիշատակին, Օր. Մ. Գրիգորեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

=——✝——=

Այրի Տիկին Անժէլ Խաչիկ Քէպապճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Օգոստոս 1, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ մեծ-հօր՝

ԽԱՉԻԿ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆ. Արսէն Տէր - Զաքարեանէն ի յիշատակ Տարօնի հերոսներուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՅՈՒԼԻՍ 14-Ի ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ ՊԵԼՖՕՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Ոմն 500, Թորոսեան, Առաքելեան, Օրթեքա 400-ական, Փափազեան, Մենեճեան, Պէրպէրեան, Տավխեան, Իշխանեան, Յարութիւնեան, Կարապետեան, Քեփէնէկեան, Լիւլէճեան, Ջեզեան - Շեթելեան, Ոմն, Օսմանճեան 300-ական, Փինոս, Թումլեան, Ղազարեան, Հ. Գեւոնեան 250-ական, Քիւլոյեան, Պասմաճեան, Ոմն, Մուսէեան, Մուրատեան, Զքըրեան, Ոմն, Միրզոյեան, Ափրիկեան (Լիոն), Պաշըլիէ, Ոմն, Օհաննէսեան, Գասպարեան, Տեփոյեան, Լէյլէքեան, Քայիշեան, Աստուրեան 200-ական Ֆ.:

(Շար.)

FETE CHAMPETRE

Սէն-Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղքատախնամի Ընկերակցութեան

բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21

Սէն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ: 107, Avenue du Maréchal Lyautey

Հայկական ճաշեր – Գեղարուեստական բաժին

Թոմպոլա – Հաճելի մթնոլորտ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ, Պոսթընէն՝ Նշան Պետրոսեան 100 տոլար եւ 100 Ֆր. Վ. Տէր - Բարսեղեան 100 Ֆր.:

Մարսէյլէն՝ Շահան խնկր. քհնյ. Տէտէեան 100 Ֆ.:

Հոլանտայէն՝ Տիկին Պիչաքճեան 100 Ֆ.:

Շաւիլէն՝ Պ. Շմաւոն Պալեան 60 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը զբօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ (?) ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

URGENT

OFFRE D'EMPLOI

———X———

MAISON DE RETRAITE
RECHERCHE
UNE INFIRMIERE DIPLOMEE

Avantages sociaux.
Connaissance de l'arménien souhaitée.

Envoyer le curriculum vitae
à Monsieur KALDJIAN

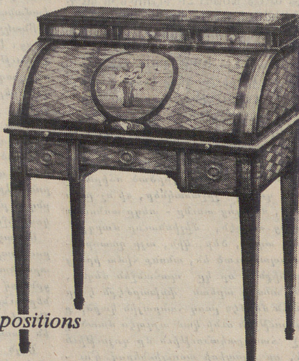
A. A. A. S.

77, Rue La Fayette — 75009 Paris

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

''Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն''

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1982/1983 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ՊԷՏՔ Է ՏԵՒԷ

- Իր կոչումն է զարկ տալ ձեր զարգացումին. մէկն է Եւրոպայի երկու միակ վարժարաններէն՝ որ երկլեզու ուսուցում մը կը ջամբէ:

— Ձեր դպրոցը չի կրնար գոյատեւել առանց ձեզի:

- Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է ձեր մասնակցութիւնը:

Այս տարի, ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ նոր տնօրէնութիւնը կ'առաջարկէ ձեզի.-

- Բացումը մանկապարտէզի մը օժտուած մանկավարժական կառոյցով ու յարմարութիւններով:

- Ինքնաշարժի մասնաւոր սպասարկութիւն մը Ռէնսիի մերձակայ արուարձաններու փոքրիկներուն համար:

- Արձանագրութիւնը ձեր զաւակներուն, մանչ թէ աղջիկ, նախակրթարանի թէ երկրորդական բաժիններուն համար (արձանագրութեան ծախք՝ 150:

- Ցերեկօթիկ, ամսական 500 Ֆ. կէսօրուան ճաշագին (ինքնաշարժի սպասարկութիւնը ներառեալ):

- Գիշերօթիկ՝ ամսական 1200 Ֆ.:

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐ
ՇՈՒՏՈՎ ԸՆԴԱՌԱՋԵՑԷՔ ՄԵՐ ԿՈՉԻՆ

Ամէն տեսակի տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել նոր տնօրէնուհիին՝

Տիկին ՍԻԼՎԱ ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆԻ

որ ձեզ կ'ընդունի.-

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ժամը 10-էն 12 - Երկուշաբթիէն - Ուրբաթ:

1, Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy

Tél.: 381. 01. 72

UGAB — JEUNES

Soirée - Disco

SOIREE DE CLOTURE

Samedi, 31 Juillet — A partir de 22h.

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Tenue correcte exigée

Participation aux frais:
— 50 F. Non-Membres.
— 35 F. Membres.
— 25 F. Membres — Etudiants.

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente

CARZOU

PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES

10 Juillet — 3 Août

GALERIE DE LA PREVOTE

Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX-EN-PROVINCE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ARMÉNIE 1982

12 JOURS

DU 03 AU 14 AOUT - Prix 4.390 F. — DU 07 AU 18 SEPTEMBRE - Prix 4.390 F.

DU 05 AU 16 OCTOBRE - Prix 3.890 F.

— Possibilité de séjour supplementaire à EREVAN

— Extension possible à TBILISSI / EREVAN / LENINGRAD (Nous consulter)

— Réduction «FAMILLE» possible à partir de 4 personnes.

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS:

MONDOTOURS
OCIVEP

2, RUE DE SEZE — 75009 PARIS

Téléphone: 266. 50. 12

ou

Mme. PEHLIVANIAN — Tél.: 384. 31. 28

Երգիչ ՊԵՏԻԿ Ձեզի կը սպասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք լաւագոյն ճաշերը, լաւագոյն գինիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

Չորեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ-ի օր:

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

Direction: M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, նուագի ընկերակցութեամբ:

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19

Fermé le lundi

ՕՐՐԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
30
VENDREDI
30 JUILLET
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO: 2.50 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ

57-Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.225
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15.225

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀՐԱԴԱԴԱՐ ՄԸ ԵՒՍ

Ամերիկացի բանագնաց՝ Ֆիլիփ Հապիպ յաջողած էր, Չորեքշաբթի օր նոր հրադադար մը պարտադրել կողմերուն : Հինգշաբթի առտու, հրադադարը կը գործադրուէր, քանի ռումբ չէր տեղար Պէյրութի վրայ եւ Արաֆաթ ալ ընդունած էր դադրեցնել զինեալ հակադդեցութիւնները : Պեկին նոր պայմանաժամ մը տուած է ՊԱԿ-ին, որ Պէյրութէն հեռանայ, այս երկու օրերու ընթացքին : Պեկին կ'ըսէ նաեւ թէ Սուրիա, Յորդանան եւ Եգիպտոս, վոնէ երեւութապէս, ընդունած են, որ 6-էն 8 հազար Պաղեստինցիները (զինեալ) իրենց երկիրը տեղաւորուին :

Նախ քան հրադադարը, սակայն, Չորեքշաբթի օր, ռմբակոծութիւնները աւերած էին քաղաքի մը մէջ, ուր ջուրի եւ ելեկտրական հոսանքի չգոյութիւնն ալ փոքր աղէտ մը չէ :

Նախագահ Ռեկըն, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտնեց թէ Ուաշինկթըն տրամադիր է ուղղակի բանակցելու Արաֆաթի հետ, եթէ ՊԱԿ-ը ընդունի Իսրայէլի գոյութիւնը :

X Ֆրանքեւեգիպտական նախածրագիր մըն ալ կը քննուէր, Հինգշաբթի իրիկուն, Ապահովութեան Խորհուրդի կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ճամբորդութեանց սակերը 7 առ. հարիւր յաւելում պիտի կրեն Հոկտեմբերէն սկսեալ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը վերջնապէս լուծեց ՍԱՔ-ը (Սերվիս տ'Աքսիոն Սիվիք), հիմնուած Ալժերիոյ պատերազմին ատեն եւ որ կօլիստ վարչակարգին տեսակ մը կարգապահական ըսպասարկութիւնն էր : Թէեւ, անոր գործունէութեան վերջ դնելը հիմնուած է 1936-ի օրէնքին վրայ, որ կ'արգիլէ անձնական բնոյթ ունեցող կռուող կամ քաղաքօրքի խմբակները, բայց եւ այնպէս ընդդիմութեան համար հաշուեյարդար մըն է Հ. Հ. Հ.-ի հետ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

X

ԺԻՒՏՕ

Մինսկ տեղի ունեցած ժիւտոյի մրցաշարքին, 60 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ արծաթէ եւ պրոնզէ մետալներ շահած են Երեւանի «Աշխատանք» մարզական ընկերութեան ներկայացուցիչներ՝ Մուրադ Գեպանեան եւ Կարապետ Դեմիրճեան : Հայաստանի խումբը՝ 80 կէտով, գրաւած է 10-րդ տեղը :

X

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Մինսկի ըմբշամարտի (սամպօ) մըրցումներուն, Երեւանի «Աշխատանք» մարզական ընկերութեան ներկայացուցիչը՝ Գուրգէն Տութխալեան, 48 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ ախոյեան հանդիսացած է, ասպարտական խաղին պարտութեան մատնելով աշխարհի երիտասարդներու ախոյեանն, երէցներու ախոյենութեան արծաթէ մետալակիրը՝ Գ. Բայշուլակով :

X

ՄԱԿԱՆԱԽԱՂ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած մականախաղի մրցաշարքին Հայաստանի աղջ խումբը 3-րդ հանդիսացած է, իսկ աղջիկները՝ 7-րդ :

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.-Ի
ԵՒ
ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Չորեքշաբթի, Յուլիս 28, ժամը 15-ին Հ. Յ. Դ.-ի Ֆրանսայի Կեդր. Կոմիտէն ու Հայ Դատի Յանձնախումբը մամլոյ ասուլիս մը կուտային Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, Փարիզի վերջին ահաբեկչութիւններու առթիւ :

Ներկայ էին թղթակիցները հետեւեալ թերթերուն՝ Քոթիտիէն տը Փարի, Ֆրանս - Սուար, Լիպերասիոն, Լը Մաթէն, Լը Մոնտ, Փարի - Մաչ, Լը Փուէն, եւ «Յառաջ», ինչպէս նաեւ Ռատիօ Մոնթէ - քարլօ, Թէ. էֆ. 1, Ա. 2, Ա. էֆ. Փէ., Ֆրանս - էնթէր, էսոշիէյթըտ Փրէս, Աժանս - Կամա, Գերմանական հեռատեսիլի Ա. կայան :

Բացումը կատարելով Ռոպէր Այտապիրեան համառօտ ակնարկով մը ներկայացուց հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, անցեալ ու ներկայ, պարզելով Սփիւռքի վիճակը եւ գոյութիւն ունեցած հարցերը : Ապա, Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ խօսք առաւ Վահէ Մուրատեան, որ անդրադառնալէ ետք Սէն - Միշէլի եւ Սէն Ժերմէնի եղեռնափորձերուն, յետադարձ ակնարկով մը յիշեց բոլոր այն եղեռնափորձերը, որոնց տէր եղած են Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակը, Օրլի խմբակը եւ այլ անուններով ներկայացող խմբակներ : Այս խմբակներու միջեւ նմանութիւններ մատնանշելով Վահէ Մուրատեան դիտել տըւաւ, որ անոնց կատարած եղեռնափորձերուն նպատակն է պայքարիլ աշխարհակալութեան դէմ, արեւմտեան երկիրներու շահերուն դէմ, բոլոր այն երկիրներուն դէմ՝ որոնք կ'օգնեն Թուրքիոյ : Մատնանշելով թէ 1980-էն ետք է, որ Ասալա-ն դադրեցուցած է որեւէ քննադատութիւն Խորհ. Միութեան դէմ : Անդրադառնալով Հ. Գ. Բ.-ի զօրավիգ Հայկական Ազգային Շարժումին գործունէութեան Ֆրանսայի մէջ, զեկուցաբերը դատապարտեց Շարժումն ու անոր պատասխանատուները՝ որոնք կը խօսին Հայերու անունով :

Ապա տեղի ունեցաւ հարցազրոյցը : Զանազան թերթերու թղթակիցներ հարցումներ ուղղեցին, որոնց պատասխանեցին Ռոպէր Այտապիրեան եւ Վահէ Մուրատեան : Հարցումները առաւելապէս կը կեդրոնանային Հ. Յ. Դ.-ի եւ Հ. Գ. Բ.-ի ու Օրլի խմբակի յարաբերութիւններուն, անոնց միջեւ եղած տարբերութիւններուն, Հ. Գ. Բ.-ի ծնունդին եւ ֆրանսական կառավարութեան ու Հ. Գ. Բ.-ի միջեւ ենթադրեալ դաշարի մը վրայ :

Ինչ կը վերաբերի Հ. Գ. Բ.-ի ծնունդին ու նպատակին, նշուեցաւ, որ ան ծնած է Պէյրութ՝ զինուորեալներու փոքր խմբակի մը կողմէ, որ յետագային միացաւ Պաղեստինցիներուն, պայքարելու համար աշխարհակալութեան եւ Արեւմտեան երկիրներու դէմ, իր թիրախը դարձնելով յաճախ այնպիսի նշանակէտեր՝ օդանաւային ճամբորդական գրասենեակ, վաճառատուն, սրճարան եւ այլն, որոնք ոչ մէկ կապ ունին Հայկական Դատին հետ : Այդ խմբակը հայ գաղութին մէջ ընկերաբանական ոչ մէկ հիմք ունի : Իր կատարած արարքները եւ իւրացուցած ռազմավարութիւնը հետզհետէ կ'առանձնացնէ զինք հայ կեանքէն :

Այս բացատրութեան վրայ օտար թղթակից մը հարցուց, թէ Հ. Գ. Բ.-ի արարքները պատճառ չեղա՞ն, որ Հայերուն մասին խօսուի : Ռոպէր Այտապիրեան պատասխանեց. «Դժբախտաբար այո, ֆրանսական մամուլը լայն տեղ կուտայ Հ. Գ. Բ.-ի արարքներուն եւ սինակները կը բանայ անոր գործունէութեան առջեւ : Բայց ի՞նչ ըսելու համար : Կը խօսուի իբրեւ փէ տիվէր : Ինչո՞ւ մամուլը այդ եղեռնափորձերուն առթիւ չանդրադառնար Հայերու պատմութեան, մշակոյթին, արուեստին, քաղաքակրթութեան, անոնց դէմ կատարուած ցեղասպանութեան, այլ միայն կ'արտայայտուի հայկական ահաբեկչութեան» :

Ի պատասխան ֆրանսական կառավարութեան եւ Հ. Գ. Բ.-ի միջեւ ենթադրեալ համաձայնութեան վերաբերող հարցումի մը, Վահէ Մուրատեան նշեց. «Կը կարծենք, որ նման զինադուլ գոյութիւն չունի, այլ եղածը ճարպիկութիւն մըն է Հ. Գ. Բ.-ի կողմէ՝ փրոփականտի, ցոյց տալու համար որ ինք ընդունելի խօսակից մըն է կառավարութեան հետ» :

Վահէ Մուրատեան եզրափակեց ասուլիսը յայտարարելով. «Այս ամբողջը կ'արձանագրուի խառնարար ռազմավարութեան մը մէջ, որ կը ձգտի մեզ վարկաբեկելու եւ դժուարութեան մէջ դնելու ֆրանսական կառավարութիւնը : Կը խորհինք որ կռուող կազմակերպութիւնները կրնան բազմաթիւ ըլլալ եւ տարակարծութիւններ ներկայացնել իւրացուելիք ռազմագիտութեան որոշ երեւոյթներու շուրջ, բայց անոնք որոնք կ'ուզեն պառակտել մեր գաղութը, Հայերը՝ իրարու դէմ հանելով, վտանգաւոր են եւ կը ծառայեն խորթ նպատակներու, որոնք Թուրքիոյ խաղը կ'ընեն» :

Ասուլիսը վերջ գտաւ ժամը 17-ին :

X

«ՕՐԼԻ» ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ...

ՄԱԹԻՆԵՈՆ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ՈՐԵՒԷ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Հ. Գ. Բ.-Ի ԶՕՐԱՎԻԳ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿՈՉ ԿԸՆԷ ՈՐ ԴԱԴՐԻՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԸ

Նոյն օրը, Չորեքշաբթի, Յուլիս 28, «Օրլի» խմբակը նոր սպառնալիքներ կ'ընէր, Ա. Ֆ. Փ.-ի հաղորդուած հեռաձայնային զեկոյցով մը : Անանուն բանբերը կ'ըսէր «եղեռնափորձերը պիտի շարունակուին», ապա կը վերյիշէր թէ «կիսապաշտօնական հրադադար» մը իսկապէս գոյութիւն ունեցած է ֆրանսական կառավարութեան եւ իր կազմակերպութեան միջեւ : Կրկնած է թէ բանակցութիւններ եղած են եւ զանոնք տարած է Նախարարապետ Փիէր Մօռուայի Ա. խորհրդական Լուի Ժուանէ եւ թէ անոնք Յունուար 29-ին յանգած էին սա համաձայնութեան.- Ֆրանսական իշխանութիւնները կը խուսափին ձերբակալելէ ոչ - ֆրանսացի ոեւէ հայ զինուորեալ եւ փոխարէն՝ իր կազմակերպութիւնը կը դադրեցնէ որեւէ գործունէութիւն ֆրանսական շահերուն դէմ : Եւ քանի որ Ֆրանսա ձերբակալած է Վիգէն Չարխուտեանը, ուրեմն Ֆրանսա խզած է «հրադադարը» :

Անշուշտ ֆրանսական կառավարութիւնը բուռն կերպով հերքեց, հրապարակելով հետեւեալ զեկոյցը.-

«A la fin de 1981, déclare un communiqué de l'Hôtel Matignon, six Arméniens étaient détenus en France: les quatre auteurs de la prise d'otages du 24 Septembre 1981 au consulat général de Turquie à Paris, ainsi que Max Kilndjian, incarcéré à Marseille, et Georgiu Demetriou arrêté alors qu'il était en possession d'un faux passport à l'aéroport d'Orly le 11 Novembre 1981 (d'où le nom du groupe arménien)».

«Les avocats de ces Arméniens inculpés se sont plaints des conditions de détention de leurs clients. Ils on été, à cette occasion, reçus par un conseiller technique du Premier ministre, Louis Joinet. Des satisfactions d'ordre matériel ont été apportées aux revendications des avocats et les conditions de détention des quatre auteurs de la prise d'otages ont été améliorées».

«Le 8 Septembre 1981, poursuit le communiqué, Georgiou Demetriou, condamné à une peine de principe, a été libéré. Max Kilndjian ayant effectué sa peine de deux années d'emprisonnement a été libéré le 29 Janvier 1982. A cette date du 29 Janvier, le groupe Orly à Paris et l'ASALA à Beyrouth ont publié des communiqués annonçant que les atttentats contre les intérêts français étaient suspendus».

«Ainsi que l'a déjà indiqué le ministre d'Etat, ministre de l'Intérieur et de la Décentralisation, le gouvernement ne s'inclinera ni devant les menaces, ni devant la violence».

Ինչպէս դիտել կուտայ «Լիպերասիոն», Մաթինիոն չէր կրնար նման հերքում մը չտալ, նոյնիսկ եթէ համաձայնութիւններ կան : Առաջին անգամը չէ որ նման կարգադրութիւններ կ'ըլլան, բայց սովորութիւն չէ հրապարակել : Նման բան մը ընելով, «Օրլի» կը խախտէր օրէնքը եւ միայն հերքումի մը առիթ կրնար տալ :

Ամէն պարագայի մէջ, տարակարծութիւնները երթալով կը խորանան եւ Չորեքշաբթի օրուան Օրլիի նոր սպառնալիքը պատճառ եղած է, որ Ասալա-ի զօրավիգ Ազգ. Շարժումն ալ զեկոյց - կոչ մը յանձնէ մամուլի ֆրանսական գործակալութեան (Ա. Ֆ. Փ.) : Անդրադառնալով Օրլիի անանուն բանբերին տուած տեղեկութիւններուն ինչ կը վերաբերի ֆրանսացի բարձր պաշտօնատարի մը հետ գոյացած համաձայնութեան, Ասալա-ի զօրավիգ շարժումը կ'ըսէ թէ նոր դրդրութիւն մըն է, խնդրոյ առարկայ ընել Փիէր Մօռուայի գրասենեակին մէկ անդամը, «նպատակ ունենալով արծարծել հարցերը որ կան Հայերու եւ ֆրանսական Հանրապետութեան միջեւ եւ կը ծառայեն միայն ֆրանսական ծայրայեղ աջին» : Գալով եղեռնափորձերու առանձնումին, կ'ըսէ զեկոյցը, «անոնք կը ծառայեն չէզոքելու հակահայ ցեղապաշտութիւն մը եւ դժուարութեան մէջ դնելու ընկերվարականները» :Ասալայի Զօրավիգ Ազգ. Շարժումին համար «ծայրայեղ - աջն է որ կը պահուըտի Օրլիի ստանձնումներուն ետեւ» ու կը յիշեցնէ թէ Հայերու մօտ եղած խուզարկութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուած են : Եզրակացութիւնն է.- «Հայկ. պայքարը մէկ թիրախ ունի՝ թըրքական դաղթատիրութիւնը եւ երկու նըպատակ՝ Թուրք Պետութեան գործած ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ մեր գրաւեալ հայրենիքին վերատացումը» : Ասալա-ի «ՁԱՇ.»ը հանդիսաւոր կոչ մը կ'ընէ նաեւ «Օրլի»ի՝ «եթէ իսկապէս Հայերէ կազմուած է, որպէսզի անմիջապէս դադրեցնէ իր բոլոր եղեռնափորձերը» :

X

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Հ. Յ. Դ.- Հայ Դատի Յանձնախումբ մամուլի ասուլիսին կ'արձագանգէին Հինգշաբթի առտու Քոթիտիէն, Մաթէն, Լիպերասիոն : Ֆիկառօ կ'անդրադառնար միայն «Օրլի»ի նոր սպառնալիքներուն, Ասալա-ի «ՁԱՇ»ին զեկոյցին, ուր կը դատապարտուի Օրլին, ծայրայեղ - աջ տեսնելով (ինչ որ կը գրէ Ֆիկառօ, «կամովին կամ ակամայ ջուր կը բերէ Ներքին նախարարին նախընտրած ջաղացքին») բայց հակասութիւն կը գտնէ եղեռնափորձերը դադրեցնելու կոչին եւ Շարժումին պաշտօնաթերթին՝ «Հայ Պայքար»ի գրածներուն միջեւ :

Այս ամբողջին կը կցէ նաեւ զօր. Շարոնի մէկ յայտարարութիւնը, ուր Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը կ'ըսէ թէ Ֆրանսա բան չէ հասկցած ահաբեկչութենէն :

Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն ալ կ'արձագանգէր «Օրլի»ի յայտարարութեանց :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԵՐԵԱՆ

Ա.

Անցեալ Ապրիլ ամսոյն վերջ եւ Մայիսի սկիզբը «Յառաջ»ի մէջ յաջորդաբար լոյս տեսաւ Թրքական հեռատեսիլէն «հայկական հարցին լուսաբանման» նուիրուած երեք օր տեւող յայտագրին բովանդակութիւնը (1): Պարզ է թէ այս յայտագիրը Անգարայի կառավարութեան հրահանգով պատրաստուած էր եւ կը ձգտէր Ապրիլ 24-ի առթիւ արտասահմանի մէջ Հայոց կողմէ ծրագրուած ոգեհանդէսներուն Թուրքիոյ մէջ ունենալիք արձագանգը եթէ ոչ խափանել գէթ նուազեցնել յաչս նոյնիսկ Թուրք զանգուածին: Այս առթիւ լոյս կը տեսնէր, եւ ընդհանրապէս կառավարութեան առաջադրութեամբ, բայց առանց հեղինակի անուան, Թրքերէն լեզուով «Ինն հարցում եւ պատասխաններով հայկական հարցը» խորագիրը կրող 42 էջնոց գրքոյկ մը: Այս գրքոյկը լրիւ չի պատասխաներ «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսնող հեռատեսիլի յայտագրին: Տեղեկացանք նաեւ թէ այս գրքոյկին համառօտ Ֆրանսերէն օրինակը (2) եւս պատրաստուեր եւ ղրկուեր է արեւմտեան երկիրներու – թերեւս արեւելեան ալ – պաշտօնական անձնաւորութիւններու, քաղաքիս օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն, լրագրողներու եւ կարգ մը հայ հայրենակիցներու, միշտ գանոնք «հայկական հարց»ին ծագումին դրդապատճառներուն եւ զարգացումին իրազեկ պահելու «մտահոգութեամբ»:

Առաջին վայրկեանէն պարզ էր թէ այս ձեռնարկներուն հեղինակը Անգարայի կառավարութիւնն էր, ինչ որ քանի մը շաբաթ առաջուան Թուրք մամուլին մէջ լոյս տեսնող կարճ լուր մը մեր այս համոզումը հաստատեց: Այս լուրը յայտնող Միլլիյէթ օրաթերթը, կը յիշէր յատկապէս նաեւ թէ «Արտաքին Գործոց Նախարարութեան կողմէ պատրաստուած այս գրքոյկը յաջողած էր հայ ժողովուրդի հանդէպ կատարուած ցեղասպանութեան անհիմն պնդումները ջրել» (3): Ուրեմն միխիթարութիւն անոնց, որոնք կը ջանային այդ «փաստերը» գտնել եւ ցարդ չէին գտած, իսկ երանի անոնց որոնք այդ փաստաթուղթերը չտեսած արդէն կը հաւատան թէ Օսմանեան կառավարութիւնը հայ ժողովուրդին հանդէպ ցեղասպանութիւն չէ կազմակերպած եւ գործադրած: Ինչպէս յայտնի է Օսմանեան «բարեխընամ» կառավարութեան մարդասիրական սկզբունքներուն որքան յարգ ընծայած ըլլալուն հաւաստացողներուն թիւն ալ Թուրքիոյ մէջ նուազ ըլլալ չի թուիր:

Թէ մենք ի՛նչ կը խորհինք այդ փաստերուն իրական արժէքին մասին, որոնց յայտնութիւնը այնքան գոհունակութիւն պատճառեր է Միլլիյէթի, պիտի ջանանք գանոնք մի առ մի քննարկման ենթարկել: Բնականաբար մանաւորաբար պիտի ծանրանանք հայկական հարցին ծագումէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը երկարող (1878 - 1923) տարիներու դէպքերուն հայ ժողովուրդի ֆիզիքական գոյատեւումը առնել եւս խնդրոյ առարկայ եղած է:

×

Մենք այս թերթին սիւնակներուն մէջ, զանազան առիթներով, հայկական հարցին այլեւայլ շրջանները շօշափող գըրութիւններ ստորագրած ենք արդէն: Բայց նկատի առնելով թէ մի քանի տարիէ ի վեր Թուրք իշխանութիւնները մեծ թափ մը կ'ընծայեն հայկական հարցը իրենց ուզած կերպով ներկայացնելու համար, որուն ազգայնամոլ մամուլը իր մասնակցութիւնը առանց սակարկութեան կը բերէ, մենք ալ կը փափաքինք կէտ առ կէտ պատասխանել այդ դեռ «նոր գտնըւած փաստերու վրայ հիմնուած տեսակէտին» որոնք սահմանուած են ոչ թէ միայն խաւարամիտ արեւմտեան պատմաբանները «լուսաբանելու», այլեւ նոյնիսկ մեզ՝ Հայերս:

1) Թրքական հեռատեսիլի խօսնակները կը փորձեն նախ փաստել թէ Հայերը «եկուորներ» եղած են Փոքր Ասիոյ մէջ եւ արեւելեան նահանգները երբեք Հայոց հայրենիքը չէ եղած (4):

Այս տեսակէտը հետզհետէ Թուրք հեղինակները վերջերս չեշտելու սկսան: Մինչ այդ, երբ խօսնակները նախ՝ Հայերը «եկուոր» կ'անուանեն, քիչ յետոյ առանց նկատելու թէ հակասութեան մէջ կ'իյնան, կ'աւելցնեն՝ «եթէ ամէն հաւաքականութիւն նախապէս ապրած իր վայրերը նկատի առնելով կարգ մը իրաւունքներ պահանջէ, աշխարհի քարտէսը տակնուվրայ կ'ըլլայ ու ամէն մարդ զիրար սպաննել կը սկսի»: Ինչպէս կը տեսնուի այս յայտարարութեամբ արդէն կ'ընդունին թէ «Հայերը նախապէս այդ վայրերը կ'ապրէին եւ ոչ թէ Եւրոպա կամ Թրակիա, եւ նոյնիսկ Թուրքերէն առաջ: Բայց մենք քանի մը անհերքելի փաստերով պիտի մօտենանք այս խնդրին:

Ա. Նախ յիշենք թէ Քրիստոսէ հինգ դարեր առաջ յոյն պատմաբան, զինուորական եւ փիլիսոփայ Քսենոփոն յստակ կերպով կը գրէ թէ, երբ իրենց բանակները դէպի Արեւելք կ'արշաւէին, Եփրատ գետի ափերը կը պաշտպանուէին զինուորներու կողմէ, որոնք իրենք զիրենք «Արմէն» կը կոչէին: Հայաստանի անցեալին մասին ամենահին եւ ամենահաստատ ապացոյցներէն մին է այս մեր կարծիքով, որ ոչ առասպելի վրայ հիմնուած է եւ ոչ ալ երեւակայութեան, ինչպէս ցոյց տալ կ'ուզեն Թուրքերը:

Բ. Թուրք հեղինակները քանի որ տեղեակ չեն (°) թէ Հայաստանի մեծագոյն մասը այսօրուան Թուրքիոյ հիւսիս - Արեւելքի նահանգներն են, կը թելադրենք պրպտումներ կատարել, ոչ թէ արեւմտեան պետութիւններու դիւաններուն մէջ, որոնք «յանուն քրիստոնէութեան» թերեւս կը ստեն, այլ նոյնինքն Բ. Դրան դիւաններուն մէջ: Անոնք վստահաբար հոն պիտի գտնեն բազմաթիւ վաւերագրեր որոնք կը հաստատեն թէ նոյնինքն Օսմանեան կառավարութիւնը վերոյիշեալ շրջանները կամ նահանգները «Հայաստան» կը կոչէր պաշտօնապէս մինչեւ ԺԹ. դարու առաջին քառորդը եւ նոյնիսկ մինչեւ Պեռլինի Վեհաժողովը: Պաշտօնական քարտէսներու մէջ իսկ այսպէս կը ներկայացուէր:

Հետեւաբար, «Հայաստան» անունով երկիրը ոչ առասպելի վրայ հիմնուած է եւ ոչ ալ հայ քօմիթաճիներուն վառ երեւակայութեամբ է ծնած:

2) Թուրքերը ե՞րբ ոտք կոխեցին «Անատոլու», կը կարծենք թէ ոչ ոք, կ'անդրադառնայ նոյնիսկ Թուրքերը իրենք եւս, կ'ընդունին թէ, այդ Թուականն է ԺԱ. դարու կէսը: Հետեւաբար Հայոց գոյութիւնը «Անատոլու» կամ աւելի ճիշդ Փոքր Ասիոյ Արեւելեան նահանգներուն մէջ արդէն կը հաշուէր 15 դարու ներկայութիւն մը: Հետեւաբար մինչեւ Եղեռնի Թուականը կը հասնայ առնուազն 24 դարերու ներկայութիւն մը:

Յաճախ Թուրք հեղինակները կ'ըսեն թէ Հայերը միշտ փոքր իշխանութիւններ ունեցած են, մեծ տէրութիւն մը չեն կազմած կամ սա կամ նա տէրութիւններու ենթակայ եղած են: Սա շատ անհեթեթ տեսակէտ մըն է որուն մասին կարելի չէ նոյնիսկ վիճիլ: Որովհետեւ Հայերը տէրութիւն մը ունեցած ըլլան կամ չըլլան, կայսրութիւն մը հիմնած ըլլան կամ չըլլան, այս պարագան կը կարծենք թէ ոչ ոքի իրաւունք կրնայ տալ որպէսզի ցեղասպանութիւն մը կազմակերպուի երկրին բուն հարազատ ժողովուրդը բնաջնջելու համար:

Այս առթիւ կ'ուզենք նաեւ յիշեցնել թէ եթէ Կարիպալտի մը Իտալիան չմիացնէր, կամ Գերմանիա Պիսմարք մը չունենար 19-րդ դարուն, այս երկու պետութիւններն ալ այսօրուան վիճակը հաւանաբար չունենային: Բազմաթիւ ակնառու պատմաբաններու համոզումն է այս: Իսկ Հայաստանի ամէնէն ընդարձակ շրջանը Ք. Ա. առաջին դարն է, երբ իր սահմանները մինչեւ Պաղեստին կ'երկարէին, այսինքն այն ժամանակները երբ դեռ ոչ մէկ Թուրք գոյութիւն ունէր «Անատոլու»ի մէջ:

3) Վերջերս Թուրք «մասնագէտ» պատմաբաններ կը ջանան փաստել որ Սելճուկեան Թուրքերը «Հայաստան» կոչուած (5) հողերը Բիւզանդացիներէն գրաւած են եւ ոչ թէ Հայերէն, հետեւաբար Հայոց հետ առնելիք տալիք չունին: Այս վարկածը եւս տրամաբանութենէ զուրկ է, բայց նմանապէս խոստովանութիւն մըն է թէ իրենք են «եկուորները» եւ ոչ թէ Հայերը: Այս տրամաբանութեան համաձայն Ֆրանսական կառավարութիւնը պէտք էր որ Ալժերիան եւ Թունուզը յանձնէր Օսմանեան կայսրութեան հարազատ ժառանգորդ Թուրքիոյ եւ ոչ թէ Ալժերիացի կամ Թունուզցի Արաբներուն, կամ Իտալիա պարտէր յանձնել Լիպիան Թուրքիոյ, ինչպէս Անգլիան՝ Հնդկաստանը ոչ թէ Հնդիկներուն այլ Փորթուկալցիներուն կամ Հոլանտացիներուն եւայլն: Ասիական, Ափրիկեան կամ Ամերիկեան երկիրներուն մէջ բազմաթիւ օրինակներ կարելի է գտնել:

Ո՛չ մէկ տէրութիւն երկրի մը հողին կամ հարստութեան տիրանալու համար չէ փճացուցած բնիկ տեղացի ժողովուրդը որ հաւաքաբար իր հայրենիքին վրայ կ'ապրէր դարերէ ի վեր (6):

(Շար. 1)

(1) Տե՛ս «Յառաջ»ի Ապրիլ 30, 1982-էն Մայիս 8, 1982-ի թիւերը:

(2) Խորագիրն է.–
«Certains aspects de la réalité sur les allégations arméniennes».
Այս պրակը մեքենագրուած ըլլալով, պատրաստուած եւ բաշխուած է:

(3) Միլլիյէթ, Յունիս 11, 1982, n° 12478:

(4) Տե՛ս «Յառաջ», Ապրիլ 30, 1982, թիւ 15160:

(5) Անշուշտ Հայոց կողմէ «Հայաստան» կոչուած բնիկ կ'ուզեն:

(6) Թէպէտեւ հօս հարկ է յիշել Ամերիկայի կարմրամորթերու պարագան, որոնք թէեւ վաչկատուն ցեղեր՝ որոշ շրջաններու մէջ յաճախ տեղափոխութեամբ դարերով ապրած են մինչեւ 19-րդ դար:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ե.

Երեկոյին, սեղանէն վերջ, երբ առանձին էին Հայրապետ էֆէնտի եւ Տիկինը, մօրաքոյրը խօսք բացաւ: Սաթենիկի մայրը բան մը չըսաւ եւ շատ զարմանք ալ չյայտնեց. վերջապէս ինքն ալ կին էր: Բայց Հայրապետ էֆէնտի այլայլեցաւ, կրակ կտրեցաւ երբ իւր ականջներուն բաղխեց Սաթենիկի «ոչ կարեմք»ը:

– Ի՛նչ, ատ համրմի՞ն ալ խօսք կ'իյնայ եղեր, ըսաւ հայրը, որ չէր կրնար մտքին մէջ սպրդեցնել թէ՝ աղջիկ մը կրնայ կամք ունենալ եւ այնքան աներես լինիլ որ ըսէ թէ՝ այս մարդը կ'ուզեմ, այն մարդը չեմ ուզեր:

Մօրաքոյրը կը ջանար հանդարտեցնել զնա եւ անուշիկ խօսքերով համոզել:

– Կնի՛կ, ի՞նչ կ'ըսես, կը պատասխանէր մոլեգին հայրը. աս աղջիկը խե՞նթ է, ի՞նչ է: Երկինքը փնտռած ատեննիս գետինը գտանք: Ասանկ մարդ հազարին մէջ մէկ հատ չկայ, մէ՛կ հատ. աղա՛յ մարդ է, աղա՛յ մարդ: Գրպանի կնի՞կ ըլլալ կ'ուզէ, ի՞նչ ըլլալ կ'ուզէ: Չէ՛ էֆէնտիմ, չէ՛. իրեն հարցնող չկայ թէ ո՞վ կ'ուզեմ, ո՞վ չեմ ուզեր. մենք իրեն չափ խելք ունինք. մենք գիտենք թէ ուրո՞ւ պիտի տանք, ուրո՞ւ չպիտի տանք. թող ետքը երթայ մեզի աղօթք ընէ:

Որքան դժբախտութիւններէ զերծ պիտի մնար աշխարհ եթէ մի քիչ սակաւաթիւ լինէին մեր «բանի բարերարները»: Կը սխալի՞նք արդեօք եթէ ըսենք որ մարդկութիւնը պարտական է իւր աղէտից մեծագոյն մասն անոնց, ոյք կ'ուզեն, հակառակ մեր կամաց, մեր բարերարներն հանդիսանալ: Այսպէս էր Սաթենիկի հայրն ալ:

Հարկ չկայ պատմել մանրամասնօրէն ինչ որ պատահեցաւ Հայրապետ էֆէնտիի տան մէջ այդ օրն եւ անոր յաջորդ օրը: Սաթենիկի ո՛չ մայրն, ո՛չ մօրաքոյրը կարող եղան համոզել զինքը: Աղջիկն այլեւս չէր տեսներ հօրը երեսը: Հայրապետ էֆէնտի վերջապէս պարտաւորուեցաւ հաղորդել իւր փեսացուին թէ՝ աղջիկն յանկարծ հիւանդացած լինելով կը խնդրէր յաջորդ շաբթուան թողուլ իրենց երկրորդ այցելութիւնը: Սաթենիկի հայրըն ապահով էր թէ՝ քանի մը օրուան մէջ աղջկան խելքը գլուխը կը բերէ:

Ոեւէ վտանգ չկար որ մեր Քերովբէ էֆէնտին կարենար մտքէն իսկ անցընել թէ այդ հիւանդութիւնը պատրուակ մը լինի: Այդ դերախանչ արարածը համոզուած էր, բայց լրջաբար եւ խղճի մտօք համոզուած, թէ Պոլսոյ բոլոր աղջիկներն, առանց բացառութեան, իւր տրամադրութեան ներքեւ էին: Ըսե՞նք նաեւ թէ «երեւելի վաճառականներու» մէջ Քերովբէ էֆէնտի միայն ինքը չէ որ այսպէս հաստատ համոզում ունի: Բայց այս խնդիրը մեր աղջիկներուն վերաբերեալ խնդիր մ'է, հետեւաբար մեզ անկ չէ դատաւոր կանգնիլ. մենք այս չափը գիտենք թէ՝ Սաթենիկ բոլորովին համակարծիք չէր Քերովբէ էֆէնտիի յաւակնութեանց եւ թէ իւր «հիւանդութիւնը» յաջորդ շաբթուն ալ տեւեց. եւ ո՞վ գիտէ երբ պիտի առողջանար, եթէ անակնկալ պատահարներն այլ կերպ չտնօրինէին:

Զ.

Վերոյիշեալ դէպքերէն երկու - երեք օր յետոյ, Երկուշաբթի առաւօտ մը, 1880 Թուականի Դեկտեմբեր 8-ի Երկուշաբթի առաւօտը Ղալաթիոյ եւ Սթամպուլի կողմը կը փախային չարաշշուկ լուր մը: Հայրապետ էֆէնտի ըստ սովորութեան երբ եկաւ իւր վաճառատունը, մի քիչ վերջ երկու վաճառականք իրեն եկան, գոյներնին նետած:

– Աէր ըլլայ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիք, հարցուց Հայրապետ էֆէնտի, յետ բարելոյս - Աստուծոյ բարին:

– Համսօնի վրայ բան մը իմացա՞ր, հարցուցին եկողները:

Դանակի մը պողպատէ սուր բերնին պէս հատու էր այդ հարցումը: Հայրապետ էֆէնտիին ալ գոյնը նետեց:

Մեր ընթերցողներէն անոնք որ տեղեակ չեն Պոլսոյ դրամական եւ առեւտրական հրապարակաց սովորութեանց, իրաւունք ունին բացատրութիւն մը պահանջել մեզմէ թէ՝ ինչո՞ւ պարզ հարցումէ մը այնքան այլայլեցաւ Հայրապետ էֆէնտի: Կը պատասխանենք թէ Պոլսոյ դրամական եւ առեւտրական հրապարակաց համար սնանկութեանց յատկացեալ եթէ ոչ բոլորովին պաշտօնական, գէթ կէս - պաշտօնական օրն Երկուշաբթի առաւօտն է: Իսկ մեծ սնանկութիւն մը ծանուցանելու համար նուիրագործեալ բանաձեւն է. «Բան մը լսեցի՞ր այս ինչ տան վրայ»:

(Շար. 5)

ԼՈՆՏՈՆԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ ՊՕՂՈՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

Անգլիաբնակ Մելգոնեանցիներու յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, Մայիս 22, Շաբաթ երեկոյեան, Նուպար Կիւլպէնկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ մեծարանքի հանդիսութիւն մը ի յիշատակ բազմավաստակ մանկավարժ եւ անխոնջ դաստիարակ Պօղոս Գէորգեանի:

Որոշեալ ժամէն շատ առաջ արդէն սրահը լեցուն էր իր նախկին սան - սանուհիներով, որոնք եկած էին իրենց ընտանիք - ներով եւ բարեկամներով յայտնելու իրենց անսահման սէրն ու խոր երախտագիտութիւնը:

Պատուոյ հիւրերն էին Եղիշէ Եպիսկ. Գզիրեան, Տիկին Հերմինէ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ Օրիորդ Մարիկ Գէորգեան: Ներկայ էին նաեւ Մելգոնեանի իր պաշտօնէութեան շրջանի հոգաբարձուներ:

Պատրաստուած էր ճոխ յայտագիր մը, որուն բացումը ըրաւ յանձնախումբի անդամուհիներէն Օր. Վարդուհի Քէշիշեան, բարի գալուստ մաղթելով պատուոյ հիւրերուն եւ բոլոր ներկաներուն. ան մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց Գէորգեան ընտանիքի անդամներուն, որոնք առանց զոհողութիւն յանձն առած էին անպայման ներկայ գտնուելու համար այս երեկոյթին, ի մեծ ուրախութիւն բոլոր ներկաներուն: Ապա յաջորդաբար երգուեցաւ Մելգ. Կրթ. Հաստատութեան քայլերգը ընդհանուրի մասնակցութեամբ:

Օրուան դասախօսն էր Պ. Գէորգեանի արժանաւոր աշակերտուհիներէն Տոքթ. Ազապի Նալպանտեան, որ շատ յուզիչ եւ հարազատօրէն ներկայացուց սիրելի դաստիարակին կեանքն ու գործունէութիւնը:

Դժբախտաբար հարազատ մէջբերումներ կարելի պիտի չըլլայ ընել. շատ փափաքելի է անշուշտ որ Տոքթ. Ազապի հաւաքէր Մելգոնեանցիներու օժանդակութեամբ ապագրել տայ իր բանախօսութիւնը, իբրեւ գրաւականը եւ թարգմանը մեր բոլորին անսահման սիրոյն, հիացումին եւ երախտագիտութեան:

Նման կենսագրական մը անկասկած պիտի ըլլայ հազուագիւտ օրինակ մը հայ ժողովուրդին մարդու եւ նուիրեալ դաստիարակի առողջ եւ անկախ մտածելակերպին եւ որպէս այդպիսին կեանքի լաւագոյն պատգամ մը ներկայ եւ ապագայ երիտասարդութեան:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխացուցին դաշնակով՝ Օր. Շ. Բանտեն եւ կիթառով՝ Պ. Մ. Թագուշեան: Նախկին Մելգոնեանցիներէ բաղկացած քառաձայն երգչախումբը Պ. Յ. Գունտուրաճեանի կարող ղեկավարութեամբ ներդաշնակօրէն երգեց «Ով Հայոց Աշխարհ»ը, «Սիրունիկ» եւ «Զումա, Զումա» առհմիկ երգերը. իսկ Պ. Յ. Գիրէշմիտճեան շատ յուզիչ կերպով մեներգեց պատուարժան դաստիարակին շատ սիրելի «Ուրախ լեր»ը:

Պ. Յ. Այվազեան մեծ յարգանքով եւ գովեստով խօսեցաւ իր պաշտօնակիցին մասին, միաժամանակ ցաւ յայտնելով որ չէր կրցած ինք ալ Պ. Գէորգեանի դասաւանդութիւններուն ներկայ գտնուիլ երբեմն. «վստահ եմ որ առիկա կրնար շատ օգտակար եղած ըլլալ ինծի» ըսելով:

Տիկին Պ. Կոստանեան, իբրեւ նախկին Մելգոնեանցի յուզիչ վերյիշումներ ըրաւ: Պ. Մանուէլ Քէօշկէրեան Ժան - Ժագ Ռուսոյէն կարդաց հատուած մը, թարգմանուած Պօղոս Գէորգեանի կողմէ:

Պզտիկ տարիքէն կորսնցուցած ըլլալով իր ծնողքը, ան զգացած էր թէ ո՛րքան անհրաժեշտ էր գիտակից ծնողքի մը դերը մանուկի մը սկզբնական դաստիարակութեան համար:

Իր մեծագոյն մտահոգութիւններէն մէկը, գիտակից ուսուցիչներ պատրաստելու կողքին, գիտակից ծնողքներ պատրաստելու անհրաժեշտութիւնն էր: Ազգի մը պահպանման գլխաւոր պատնէշը ընտանիքը կը նկատէր. իր «Ծնողքներուն» գրքոյկին մէջ (գրուած ընկերակցութեամբ Տոքթ. Վ. Հինդլեանի), որոշապէս կը շեշտէ գիտակից ծնողքներ պատրաստելու համար մասնաւոր դասընթացքի մը կենսական պահանջքը մեր դպրոցներէն ներս:

Տասնամեակներ վերջ Անգլիոյ ապագայ սերունդի դաստիարակութեամբ մտահոգ անձնաւորութիւններ նո՛ր կ'անդրադառնան նման դասընթացքի մը անհրաժեշտութեան, նկատելով զայն նախապայմանը ներկայ ընտանեկան քայքայումի վնասներու կանխումին:

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Մանկավարժական բաժինը որուն մեր սիրելի ուսուցչապետը 27 երկար եւ արգիւնաւոր տարիներ նուիրած է - ապագայի մեծ յոյսերով եւ երազներով - արդէն մասամբ այդ դերն ալ կը կատարէր: Ի վերջոյ ծնողքն է մանուկին առաջին ուսուցիչը, անոր կազմաւորման առաջին ամենակարեւոր շրջանին: Որով ցաւալի եւ հեգնական չէ՞ միթէ որ երբ օտարներ կը գիտակցին նման անհրաժեշտութեան մը, հայ պատանեկութիւնը կը զրկուի նման առիթէ մը, Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութեան Մանկավարժական բաժնին փակուելովը:

Մելգոնեան եղբայրները հակառակ անուս ըլլալնուն, գիտակցած էին այդ կարեւորութեան. Թրքական ջարդերէն ազատած որբերէն լա՛ւ Հայեր պատրաստելու համար իրենց ամբողջ հարստութիւնը նուիրած էին: Ներկայիս սփիւռքի ջարդի աւերները կասեցնելու համար ամէն ատենէ աւելի պէտք ունինք մանկավարժական դասընթացքի մը: Վստահ եմ որ պատուական բարերարներուն, ինչպէս նաեւ մեր սիրելի մանկավարժին աճիւններն ալ պիտի չնեղեն նման մեղանչում մը, որը անտարակոյս մեծագոյն հարուածն է ազգապահպան գործին:

1932-ին Պօղոս Գէորգեան Մելգոնեան Հաստատութիւն հրաւիրուած ըլլալով՝ վարած է ուսուցիչի, կրթական տեսուչի եւ տնօրէնի պաշտօնները, թէեւ վերջինը շատ դժնդակ պայմաններու մէջ առանց տիտղոսի եւ առանց ամենադոյզն նիւթական վարձատրութեան:

Նախապէս վերակազմակերպած էր Պոլսոյ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը եւ անկէ վերջ ալ կազմակերպած Պընիէն Ժընեւի Հայ Դպրոցը:

Ունեցած է 48 տարիներու բեղուն գործունէութիւն մը արտադրելով ֆրանսերէն եւ հայերէն մանկավարժական կարեւոր գործեր. ըրած է թարգմանութիւններ Ժան - Ժագ Ռուսոյէն, Փիէռ Պովէէ եւ ուրիշ յայտնի մանկավարժներէ: Խոր պաշտամունք ունեցած է Ժան - Ժագ Ռուսոյի հանդէպ. արդի մանկավարժութեան գլխաւոր հիմնադիրներէն մէկը կը նկատէր զինքը:

Ան հօր մը գուրգուրանքը եւ սէրը ցոյց կու տար իր բոլոր աշակերտ - աշակերտուհիներուն հանդէպ անխտիր. կ'ուզէր որ մա՛րդ ըլլանք ամէն բանէ առաջ, լա՛ւ քաղաքացիներ եւ իրա՛ւ Հայեր. կը քաջալերէր որ պահենք մեր անհատականութիւնը. բայց ամէնէն աւելի կը փափաքէր որ խստապահանջ ըլլանք մեր հայեցիութեան պահպանման:

Ինք հպարտ էր հայ ըլլալուն. «մոռնանք մեզ նուաստացնող կոյր ատելութիւնը մեր թշնամիին հանդէպ» կ'ըսէր, Թուրքին ակնարկելով. «նախ մենք զմեզ սիրենք որպէսզի ուրիշներն ալ մեզ սիրեն»:

Հայ լեզուին հանդէպ իր ունեցած գուրգուրանքն ու բծախնդրութիւնը յաճախ կը պարտադրէր զինք անհանդուրժող ըլլալու աստիճան խստապահանջ ըլլալ բառերու տեղին եւ ճշգրիտ գործածութեան, այս պատճառաւ է որ «իր մօքին մէջինը կ'ուզէ միայն «ըսելով կը գանգատէին նորեկ աշակերտները: Հոգեբանութեան իր խոր հմտութիւնով իր աշակերտներուն մտածել կը սորվեցնէր. կ'աշխատէր անոնց սորվելու կարողութիւնը զարգացնել:

Իսկական ուսումը դպրոցէն վերջ է որ կը սկսի, կ'ըսէր. զարգացում ըսելով ան միայն իմացականը չէ որ նկատի ունէր: Նոյնքան եւ աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայէր գործնականին, ձեռային աշխատանքներուն, բարոյականին եւ ֆիզիքական զարգացման:

Անշուշտ անկարելի է մօտ կէս դարու բեղուն գործունէութիւն մը, մի քանի էջերու մէջ ներկայացնել: Իր ներշնչած ոգին ըմբռնելու համար պէտք է իր գործերը լիովին ուսումնասիրել, եւ կամ իրեն աշակերտած ըլլալ:

Հանդիսութեան աւարտին Օր. Վարդուհի Քէշիշեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք ուղղակի կամ անուղղակիօրէն իրենց օժանդակութիւնը բերած էին օրուան յայտագրին. «Շատ կը փափաքէինք որ իր ողջութեան եղած ըլլային այս բոլորը» ըսաւ, «սակայն շատ կը ցաւինք որ կարելի չեղաւ»:

Ապա անգլիաբնակ Մելգոնեանցիներու կողմէ ի յիշատակ երախտագիտութեան, հայերէն արձանագրութեամբ արծաթէ ափսէ մը նուիրուեցաւ Գէորգեան ընտանիքին:

Պ. Գէորգ Գէորգեան խօսք առնելով յուզումով արտայայտուեցաւ իր հօրը Կիպրոսէն մեկնելու տխուր պարագաներուն եւ Փարիզ անցուցած ջղային տագնապի մասին. «մեծագոյն ուրախութիւններէն մէկն էր իր աշակերտներէն նամակ ստանալը. բոլորն ալ կը յիշէր եւ ամէնուն ալ սիրով կը պատասխանէր. իր աշակերտներով կ'ապրէր» ըսաւ:

1966-ին բարեկամի մը խորհուրդով Հայաստան այցելած էր ուր իր աշակերտները արքայական հիւրասիրութիւն ցոյց տուած էին իրեն: Բոլորովին փոխուած, վերանորոգուած եւ առողջացած վերադարձած էր: Ապա Գէորգեան ընտանիքի կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց եղած յարգանքի արտաքուս արտայայտութիւններուն եւ շատ պերճախօս նուէրին համար, որը «պապային լաւագոյն վարձատրութիւնն է մեզի համար» ըսաւ:

Երգչախումբի «Հայու Մաղթանք»ով եւ Եղիշէ Եպիսկոպոսի պահպանիչով յայտագրի բաժինը վերջ գտաւ շատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

Ապա Մելգոնեանցիներու յանձնախումբի անդամուհիներուն կողմէ ներկաները հիւրասիրուեցան զովացուցիչներով, սուրճով եւ համադամ խմորեղէններով:

Վերջաւորութեան, իրենց հայրիկէն իբրեւ յիշատակ, Գէորգեան ընտանիքը ներկայ Մելգոնեանցիներէն փափաքողներուն նուիրեց Պօղոս Գէորգեանի «Անհիմն Ակընկալութիւններ» Տետր. Բ. գրքոյկը, որուն մէջ ամփոփուած յօդուածները լաւագոյնս կը ցոլացնեն սիրելի Մանկավարժին անկողմնակալ, ուղղամիտ եւ ազգասէր ոգին:

Գրքոյկին սկիզբը կ'ըսէ.- «Դաստիարակ - ըլլայ ծնողք, ուսուցիչ, տնօրէն, կրօնաւոր կամ կրթական իշխանութեան անդամ - Դաստիարակեա Զանձն Քո»:

Դուն քու անձիդ օրինակով այնքան յստակօրէն գծեցիր մեզի համար ուղի՛ն որով մենք կարող եղանք շարունակելու մեր Անձի դաստիարակութիւնը, ամրապնդելով զայն, քու փափաքիդ համաձայն, կեանքի փորձառութեամբ:

Եթէ ունեցած չըլլայինք իրեն նման հեռատես եւ իր կոչումին նուիրեալ դաստիարակներ Մելգոնեան բարերարներու ձգած կտակը, շատոնց անհետացած կ'ըլլար: Ան իր գործո՛վ իրագործեց անոնց իտէալը, անմահացնելով զանոնք, իր կարգին ինքն ալ արժանանալով անմահութեան դափնեպսակին:

Հանգիստ ննջէ, սիրելի դաստիարակ. քու աշակերտներդ երբեք պիտի չմեղանչեն քու ներշնչած սկզբունքներուն դէմ: Վստահ եղիր որ մենք ալ մեր անձին օրինակով պիտի շարունակենք օգնել եւ քաջալերել որ ուրիշներ ալ շարունակեն ինքզինքնին դաստիարակել:

Վարձքդ կատար, պաշտելի վարպետ:
Երախտապարտ աշակերտուհիդ՝

ԱԶՆԻՒ ՊՕՀՃԻԼԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՆ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Կիրօս Հազին լրացուցած էր իր խօսքերը, երբ բոլորը մէկ պոռացին.

- Կեցցէ՛, կեցցէ՛, Խալիլը...

- Իմ ճամ ազբրալիք, - Կիրօս շարունակեց հայերէնով, - Հաճի Մուսային հետ է Սատօն: Զղարմանաք անոր վայրենի երեւոյթէն: Ան կրնայ ամբողջ թրքական բանակ մը շամփուրի զարնել: Սատօն, էն հին ուղակը, Հաճի Մուսայի աջ բազուկն է: Տուէք ձեր «կեցցէ»ները նաեւ անոր անունին:

Խալիլին էն կարեւոր հետաքրքրութիւնը, հանդիպիլն էր Տոքթ. Նայիրեանին: Անոր ինչպէս կը թուէր, թէ իր մանկական դասագրքին մէջ կարդացած էր Նայիրեանի մասին: Այնքա՛ն հեռու ու այնքա՛ն աղօտ էր պատմութիւնը: Խալիլ լաւ գիտէր հայ ֆէտայական պատմութիւնը, միայն թէ Մուրատը նոր մէկն էր իրեն համար:

Ու ահա ձիաւորներու խումբը լեցուեցաւ Զարխափան անտառը: Հաճի Մուսան էր այն, պայտաձեւ մօրուսով, խելացի դէմքով. հագած էր սուղ չուխա. լայն գօտիին մէջ խրած էր սավադէ բանուած կոթերով դանակ եւ ատրճանակ: Երկաթէ ծանրութեան հետ կար ծանր ոսկի, շարք ժամացոյցի շղթաներով, թանկագին քարերով. ունէր մատնի մը, Հռովմի կարտինալներու մատնիի ծանրութիւնով:

Խումբը կանգ առած էր երբ հայ զինուորները բոլորը մէկ սկսան պոռալ.

- Եաշասո՛ւն Հաճի Մուսա:

- Եաշասո՛ւն Սատօ:

Այդ խանդավառ ժխորին մէջ միայն երկու հոգի չէին գիտեր թէ ի՛նչ կը կատարուէր: Մէկը Սատօն էր, որ բնաւ պիտի չկարենար ըմբռնել: Ան միայն գիտէր, որ ինքը թեւ ու թիկունքն էր Հաճի Մուսային: Երկրորդը, ինքը, Տոքթ. Նայիրեանն էր: Կը զգար, որ երազ մըն էր՝ որ կը դառնար իրականութիւն: Լեցուած էին իր աչքերը: Էհ, թերեւս ծերութիւն է, գուցէ ջիղերու տկարութիւն: Չէ, այլեւս չէր կրնար պահել իր արցունքները:

Խալիլ տեսաւ, թէ ինչպէ՛ս Նայիրեան իր գիւղացու կարմիր թաշկինակը հանեց ու իր աչքերուն տարաւ: Տոքթ. Նայիրեան ինքն ալ նկատեց, որ Խալիլը զինք կը դիտէր: Տոքթ. Նայիրեան իր այդ տկարութեան մէջ էր որ ժպտեցաւ Խալիլին, աչքերուն մէջ լեցուած արցունքներուն մէջէն:

Հաճի Մուսային առաջին անգամ մօտեցողը Մուրատն էր, իր ազավարի ձեւով: Տոքթ. Նայիրեան եւս կ'ուզէր առաջ անցնիլ՝ բարով եկար ըսելու Հաճի Մուսային, երբ հայ զինուորները վեր բարձրացուցին Տոքթ. Նայիրեանը ու կանգնեցուցին կայծակէն հսկայ շրջուած հսկայ ծառի մը կոճղին վրայ, որ քրտերէներով մի քանի խօսքեր ընէ:

Տոքթ. Նայիրեան, տէր եւրոպական մի քանի լեզուներու, լատիներէնի ու հին յունարէնի, իր քրտերէնը սորված էր իր կեանքի թաքնուած ճամբաներէն:

Անոր ձայնը կ'երերար յուզումէն:

- Բարի եկաք, մեր գլխին, մեր աչքին վրայ: Ինչպէս կը տեսնեմ, էս Վարդաձորի կռիւը չէ: Էս կռիւն է երկու ցեղերու իրաւունքին: Գիտակցութիւնը դոր - ծին կէս ճամբան է: Զրկուածները աւելի լաւ կը հասկնան: Քիւրտ ցեղը այնքան զրկուած եղած է որքան Հայը: Երբ Հասանն ու Կարապետը կը կռուին կողք կողքի, իրենց թշնամիին դէմ, այն ատեն կատարեալ է գիտակցութիւնը: Եւ հայ ժողովուրդը պատրաստ է տանելու, յանուն իրաւունքի ու ազատութեան կռիւները, բոլոր անոնց կողքին՝ որոնք կիրքն ունին իրաւունքի տէր դառնալու: Էդ ճամբով գնաց Հաճի Մուսայի մեծ հայրը, Շէյխ Սայիտը: Էդ ճամբով գնաց երիտասարդ Խալիլի հայրը, Շէյխ Սիւլէյմանը: Մեր ճամբան մէկ է. եւ ես կը հաւատամ, որ այժմ անոնց ոգիներն են որ կ'առաջնորդեն ձեզ: Ես կը մաղթեմ, որ Վարդաձորի կռիւն ըլլայ ուժեղ կապը, ըլլայ մեծ կռիւը ապագայ Քիւրտիստանի մը ու Հայաստանի մը:

Տոքթ. Նայիրեանի այս խօսքերուն վրայ նորէն ձէն ձգեցին բոլորը մէկ.- Կեցցէ՛ Հայաստանը. կեցցէ՛ Քիւրտիստանը...:

(Շար. 614)

ԱՆԻ ՄՈՒՇԻԿԵԱՆ
և
ՓԱՍՔԱԼ-ՋԱՒԷՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Կրընօպլը, 17 Յուլիս 1982

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գապաստայեան փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Շաքէ Պէշիկթաշլեանի մահուան առթիւ եւ Նշան Պէշիկթաշլեանի յիշատակին:

UGAB — JEUNES

Soirée - Disco

SOIREE DE CLOTURE

Samedi, 31 Juillet — A partir de 22h.

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Tenue correcte exigée

Participation aux frais:
- 50 F. Non-Membres.
- 35 F. Membres.
- 25 F. Membres — Etudiants.

LE FESTIVAL INTERNATIONAL
D'ART LYRIQUE ET DE MUSIQUE
D'AIX-EN-ROVENCE
présente

CARZOU

PEINTURES et ŒUVRES GRAPHIQUES

10 Juillet — 3 Août

GALERIE DE LA PREVOTE

Place de l'Ancien Palais de l'Archevêché
AIX - EN - PROVINCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը գրօսապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Վայրն ու մանրամասնութիւնները յետագային:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

ի նպաստ հայ վարժարաններու

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1982-1983 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.- Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.- Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.- Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.- Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները [illegible]առնելու եւ ցրուելու համար:

Ե.- Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան սամար:

Զ.- Այս տարեշրջանէն՝ կը բացուի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ:

Հետաքրքրուող ծնողները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժարանիս Տեսչութեան հետ:

26, Rue Troyon — Sèvres
Tél.: 534. 68. 28

CONCESSIONAIRE EXCLUSIF

GARAGE CONTINENTAL

A. DEPPOYAN

8, Ave. de Lattre de Tassigny - 13100 Aix-en-Provence

Téléphone: (42) 23. 24.33

PRÉSENTATION - ESSAIS GAMME 82

FETE CHAMPETRE

Սեն-Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի Տարեկան Դաշտահանդէսը

Հայ Աղքատախնամի Ընկերակցութեան
բարեսիրական գործունէութեան ի նպաստ կատարուող
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Օգոստոս 8, ժամը 12 - 21
Սէն - Ռաֆայէլի Հօմ Արմէնիէնի մէջ: 107, Avenue du Maréchal Lyautey
Հայկական ճաշեր - Գեղարուեստական բաժին
Թօմպոլա - Հանելի մթնոլորտ

RESTAURANT **EREVAN** — ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ **ԵՐԵՒԱՆ**

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հանելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN

26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

ՎԻԳԷՆ

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21.30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN

29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS

TÉL.: 523. 44. 75

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար.- Այրի Տիկին Շաքէ Թաշճեանէ իր ամուսնոյն՝ Հայկունի Թաշճեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ 200, Այրի Տիկին Արաքսի Պարավեանէ իր խնամիին՝ Հայկունի Թաշճեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ 100 Ֆ., Տիկին Անայիս Պետրոսեանէ 200 Ֆ. իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ: Իսկ Այրի Տիկին Թէօպեսթէ Օհանեան 100 Ֆ. իր ամուսնոյն յիշատակին:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Պօղոս Յովսէփեանի մահուան քառասունքի առթիւ.- Այրի Տիկին Արմենուհի Յովսէփեան եւ զաւակները 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Միհրան եւ Մկրտիչ Նագաշեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Թաշճեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովսէփեան, Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան 100-ական Ֆ.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՅՈՒԼԻՍ 14-Ի ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Պալեան (Ալֆորվիլ) 1000, Քըլեան, Վիէնի Կապ. Խաչ 150-ական Ֆ., Ոմն 110, Մարտիրոսեան (Պաղտատ), Ոմն (Կրընոպլը), Մեսրոպեան (Ալֆորվիլ), Խոպոտեան (Ալֆորվիլ), Շահպազեան (Ռոման), Ոմն (Արնուվիլ), Հաքիմեան (Քըրբեթէյլ), Ասատուրեան, Թոհան, Արմուտեան, Սապաղեան, Աղայաքեան, Ոմն (Ժընեւ), Սիմոն Հաստ., Մուրատեան, Մարկարեան, Ոմն 100-ական Ֆ.:

×

Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն: Հաւաքուած գումարները ամբողջովին պիտի յատկացուին նոր շէնքին աւարտման եւ հինին արդիականացման: Շնորհակալութիւն նաեւ Պ. Կ. Սեմերճեանի (Նիսէն) 500 Ֆ.ի իր նուէրին համար:

COMMUNIQUÉ

«RADIO ASK» vient d'être informée qu'une manifestation de protestation contre la non-obtention de la dérogation en sa faveur était prévue Jeudi 29 Juillet 1982.

A ce propos, elle tient à préciser qu'elle ne partage nullement cette initiative et que cette manifestation est organisée à l'insu de ses responsables.

«RADIO ASK» n'approuve pas l'ingérence des organisateurs de cette manifestation dans ses affaires internes.

RADIO ASK
Boite postale 425 09
75009 PARIS

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏ. 23-ԻՆ

URGENT

OFFRE D'EMPLOI

MAISON DE RETRAITE
RECHERCHE
UNE INFIRMIERE DIPLOMEE

Avantages sociaux.
Connaissance de l'arménien souhaitée.
Envoyer le curriculum vitae
à Monsieur KALDJIAN
A. A. A. S.
77, Rue La Fayette — 75009 Paris

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ - ԿՈՉ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

×

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, ընդառաջելով հիմնական պահանջի մը, դաստիարակելու հայ մանուկը իր առաջին քայլերէն սկսեալ հայկականօրէն, կը յայտնէ ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ, Փարիզի բոլոր Հայերուն եւ վարժարանի մերձակայ արուարձաններուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներուն, թէ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին (1882 – 1983) կը բացուի վարժարանի նորաշէն մանկապարտէզը, արդիական իր բոլոր յարմարութիւններով:

Արդարեւ մանկավարժական վերջին տուեալներու համաձայն մանուկ տարիքի սորված ու գործածած լեզուն է որ չի մոռցուիր՝ դառնալով իրապէս մայրենի լեզու:

- Ընդունելութեան նուազագոյն տարիքը պէտք է ըլլայ երեք տարեկան:

- Ինքնաշարժ մը պիտի ապահովէ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու սպասարկութիւնը:

- Կէսօրուան ճաշը դպրոցի մէջ պիտի տրուի:

Բոլոր այն ընտանիքներն, որոնք կը հետաքրքրուին եւ կը փափաքին արձանագրել իրենց փոքրիկները, կը խնդրուի որ յարաբերութեան մէջ մտնեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հետ:

Փափաքելի է որ, իրենց փոքրիկներով գան եւ այցելեն վարժարանը, անձամբ տեսնելով ու խօսելով վարժարանի տեսչութեան հետ:

Հակառակ պարագային կրնան հեռաձայնել այս թիւին՝ 534 68 28:

Յոյսով ենք որ այս ձեռնարկին զօրավիգ պիտի կանգնին փարիզաբնակ եւ մօտակայ արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքներու լայն շրջանակ մը, որոնք համոզուած ձեռնարկի անհրաժեշտութեան, պիտի յանձնեն մեզի իրենց զաւակները, վստահ՝ որ պիտի կրթուին անոնք հայաշունչ, մեր տոհմիկ դաստիարակութեամբ. ասով մասնակցած պիտի ըլլան գործօն կերպով այն ճիգերուն ու ջանքերուն, որ ամէնուրեք կը տանի հայը, կրթելու դաստիարակելու մեր նորահաս սերունդը ազգային մշակոյթով եւ լեզուով: Այս աշխատանքը հրամայական պարտադրանք մըն է մեզի համար որպէսզի դստեպինդ ու անվհատ լծուինք այս անհրաժեշտ ձեռնարկի ամբողջական իրագործումին:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935